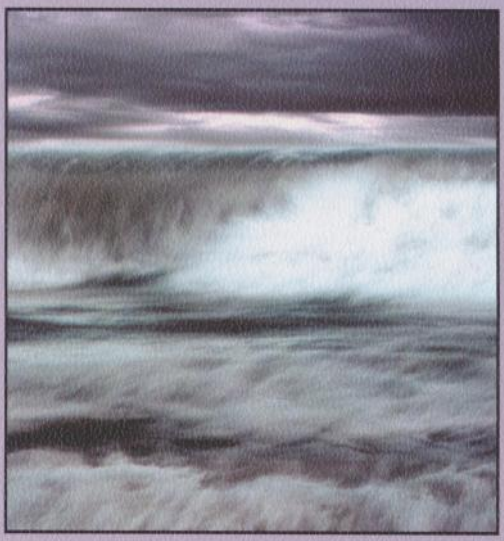
Deniz deniz

IRIS MURDOCH

İngilizce'den Çeviren: Nuray Önoğlu

AYRINTI

IRIS MURDOCH

1919'da İrlanda'da doğan İngiliz romancı, oyun yazarı, şair, denemeci, felsefeci ve senaryo yazarı.

Murdoch hemen her yıl hacimli birer roman yazmış olmasının yanında, *Sartre, Romantic Rationalist* (1953) [*Sartre: Yazarlığı ve Felsefesi*, Çev. S. Hilav, Yazko Yay., 1981]; *The Fire and The Sun* (1977) [*Ateş ve Güneş*, Çev. S. R. Kırkoğlu, Ayrıntı Yay., 1992]; *The Sovereignty of Good* (1971) [*İyinin Egemenliği*, Çev. Tuğba Gülal, Ayrıntı Yay., 2015] gibi metinleri kaleme almıştır. Bu kitapların yanı sıra, *Existentialists and Mystics* (1997) [*Varoluşçular ve Mistikler*, Çev. Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yay., 2015] gibi felsefi çalışmalarıyla da tanınır. Murdoch bir süre Oxford Üniversitesi'nde felsefe dersleri vermiştir. *The Black Prince* (1973) [*Kara Prens*, Çev. Aysun Babacan, Ayrıntı Yay., 2000] romanıyla James Tait Black Anma Ödülü'nü ve *The Sea, The Sea* (1978) [*Deniz Deniz*, Çev. Nuray Önoğlu, Ayrıntı Yay., 2016] ile de Booker Mc Connel Ödülü'nü kazanmıştır.

Murdoch'ın ilk romanı *Under The Net* (1954) [*Ağ*, Çev. Nihal Yeğinobalı, Ayrıntı Yay., 1993] en iyi yapıtlarından biri olarak görülür ve ahlaki meseleleri işlemesi bakımından yazarın tipik yapıtlarındandır.

Murdoch'ın romanlarında çoğunlukla *The Flight From the Enchanter*'daki (1956) Mischa Fox, *A. Severed Head*'deki (1961) [*Kesik Bir Baş*, Çev. S. R. Kırkoğlu, Ayrıntı Yay., 1988] psikolog ya da *Philosopher's Pupil*'deki (1983) felsefeci gibi, günümüze özgü "cazibeli" biri, diğer kişilerin davranışlarını etkiler ve olayları yönlendirir. Murdoch'ın imgeci düzyazı üslubu, yapıtlarında fantastik, simgesel bir boyut yaratmasına yardımcı olur.

Türkçeye çevrilen diğer romanları: *The Sandcastle* (1957) [*Kumdan Kale*, Çev. Bekir Can Tahbarer, Ekin Yay., 1994]; *The Bell* (1958) [*Çan*, Çev. H. Özdemir, İmge Kitabevi, 1992]; *The Unicorn* (1963) [*Tek Boynuzlu At*, Çev. T. Nutku, Can Yay., 1983]; *The Italian Girl* (1964) [*İtalyan Kızı*, Çev. Celâl Üster, Remzi Yay., 1991]; *The Time of The Angels* (1966) [*Melekler Zamanı*, Çev. N. Yeğinobalı, Ayrıntı Yay., 1995]; *Bruno's Dream* (1969) [*Rüya Sakinleri*, Çev. Handan Akdemir, Ayrıntı Yay., 1999]; *Jackson's Dilemma* (1995) [*İkilem*, Çev. Tuğba Hacaloğlu, İnkılap Kitabevi, 1997].

Ayrıntı: 1012
Edebiyat Dizisi: 226

Deniz Deniz
Iris Murdoch

Kitabın Özgün Adı
The Sea, The Sea

İngilizce'den Çeviren
Nuray Önoğlu

Yayıma Hazırlayan
Merve Akıncı

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© Iris Murdoch, 1978

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Ray Bradshaw / Moment / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *İstanbul, Ağustos 2016*

Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-118-1
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Iris Murdoch

Deniz Deniz

EDEBİYAT DİZİSİ SON ÇIKAN KİTAPLAR

HARMATTAN / *Gavin Weston*
BİR SON DUYGUSU / *Julian Barnes*
HEZEYAN / *Laura Restrepo*
O ASLA GERİ GELMEYECEK / *Hans Koppel*
YARASALAR / *Marcel Beyer*
KAYBOLAN / *Hans-Ulrich Treichel*
BİR KÜÇÜK İMPARATORLUK / *Christian Kracht*
HAYAT DÜZEYLERİ / *Julian Barnes*
GÖZYAŞININ KİMYASI / *Peter Carey*
VÎS İLE RÂMÎN / *Fahreddin Es'ad-i Gorgânî*
ANATHEM / *Neal Stephenson*
BEYAZ DÜNYA / *Andrew McGahan*
MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK / *Wilhelm Genazino*
KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR / *Mario Benedetti*
GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK / YÜRÜRÜZ / *Daniel Alarcon*
BİR BUĞDAY TANESİ / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
PARROT İLE OLIVER AMERİKA'DA / *Peter Carey*
İSTİSNA / *Christian Jungersen*
KALTENBURG / *Marcel Beyer*
ORBITOR / *Mircea Cărtărescu*
GÜVERCİNLER HAVALANIRKEN / *Melinda Nadj Abonji*
KAYBOLUYORSUN / *Christian Jungersen*
İÇERDEKİLER / *Victor Serge*
TİBET ŞEFTALİ TURTASI / *Tom Robbins*
BAHAR / *Sabine Adatepe*
CHE'NİN BİRLİĞİ / *Carlos Gamerro*
EFENDİNİN GÜZELİ / *Albert Cohen*
FRANSIZ SAVAŞ SANATI / *Alexis Jenni*
ARADAKİ NEHİR / *Ngũgĩ wa Thiong'o*
BEDENİN GÜNCESİ / *Daniel Pennac*
ZAMANIN GÜRÜLTÜSÜ / *Julian Barnes*
ORBİTOR Göz Kamaştırıcı / *Mircea Cărtărescu*
KIRAÇ GÖKYÜZÜ / *E. E. Sule*

Iris Murdoch

Deniz Deniz

Önsöz

Yetmişlerin ortasında, ABD ve Avrupa'da bariz bir tinsel uyanış görüldü. Budizm, Meister Eckhart'ın öğretileri, Sufi, Hindu ve Kızılderili mitleri, ekoloji hareketinin ortaya çıkışı, tamamı, içinde yaşamaya alışmış olduğumuz egemen ataerkil-indirgemeci-tüketimci modelden; merhamet, şefkat, doğru eylem gibi ilkeleri gerçekten benimsemeye doğru bir paradigma değişimini gösteriyordu. Geriye dönüp bakıldığında, hayal edilebileceğinden çok daha umutlu bir dönemdi ve Reagan/Thatcher yıllarına girerken, umut makul bir yaşamın dokusu için her zamankinden daha gerekli görünüyordu: Marianne Moore'un dediği gibi, "umut, umut için bütün sebepler yitip gitmeden, umut değildir". Bunu söylemek için belki çok erken, fakat yaklaşımlarda olması umulan genel değişim etkili bir şekilde baltalanmıştır: Seksenlerin açgözlülüğü; karalarda, okyanuslarda ve hatta yakın uzayda kirlenmenin devam etmesi; kinik savaşlar ve siyasi hayatta sunumun içeriğe yahut değerlere galip gelmesi, tümü birden eski (yeni) dünya düzeni için zafer anlamına geliyor.

Manevi hayatımızda, görünürde iki yönlü bir değişim oldu: Bir yandan dinsel fikirlerin maneviyatı bir dizi ürüne (kişisel gelişim kitapları, ünlülerin yaptıkları videolar ve "New Age" inançlarıyla ilgili sığ ama zararsız malzeme) indirgeyerek metalaşması; öte yandan rekabetçi, hasta ve aşırı kalabalık bir toplumun temelinde neredeyse kaçınılmaz biçimde yatan o ruh hastalığının inkârı. Çoğumuz için tek sahicilik alanı kişisel olan: Siyasal ve sosyal kamusal alan telafisi imkânsız bir biçimde yozlaşmış gibi görünüyor. Kendi içine kapanma, sessiz kalma; kontrol edilebilir, sınırlı bir alan talebi yaygındır ve sahicilik özlemi köklü bir manevi ihtiyaç olarak değil, tedavi edilebilir bir nevroz türü olarak sunulmaktadır. Şartlarımdan rahatsızsam ya stresten (tamamen işe ilişkin bir olgu) yahut ilaçlar, egzersiz rejimleri ve daha çok dışarıya çıkmakla tedavi edilebilecek depresyondan mustaribim demektir şimdi. Hepsinden daha önemlisi de, ihtiyaç duyduğumuz ve istediğimiz şeyin bir yol değil eşya; düşünmek değil eğlenmek; sistem değil düzen olduğuna nasıl ikna edildiğimizdir.

Umutsuzluk caziptir; umutsuzluk ve umut, tıpkı güzellik ve çirkinlik, iyi ve kötü, sıcak ve soğuk gibi ayrılmaz yoldaşlar olduğundan, şaşırtıcı değildir bu. Oluşturdukları döngüyü kırmanın tek yolu, istikrarlı ve şarta bağlı bir kopuş yönünde çalışmaktır. İster Platoncuların iyi arayışı olsun, ister Budistlerin disiplinli doğru eylem arayışı yahut isterse erken dönem Hıristiyanların erdemlilikleri; kopuş hemen hemen her manevi ve estetik yöntemde tekrar tekrar ortaya çıkan bir temadır. Belki de Doğu düşüncesini benimseme telaşı içinde, bu temel kavramı yanlış anladık; hakikaten, kopmayı bir şekilde kendilerini insan ilişkilerinin olağan akışına üstün görenlerin uyguladığı bir tür benci dingincilik gibi anlayan çok oldu. Oysa kişi tutkulu olabilir ve aynı zamanda kopmayı uygulayabilir. Bu, sanatçının çalışmasında esastır örneğin; benlik ve çeşitli ödüllere duyulan arzu, en azından geçici olarak, erişilmesi zor bir mükemmellik uğruna bir kenara bırakılır. "İlerleme kaydediyorsam, kimse beni kutsasın ya da kutsamasın, kutsanmışımdır". Marianne Moore ayrıca demiştir ki, "Kötüye gidiyorsam lanetlenmişimdir". Bu düşüncesinin kaynağının *Bhagavat Gita* (18: 23-5) olduğu anlaşılmaktadır:

İş, mukaddes bir iş gibi, bencillikten azade, dingin bir zihinle, arzu ve nefret duyulmaksızın, ödül istenmeden yapıldığında; o zaman yapılan iş berraktır.
Fakat iş bencil arzularla yahut zahmet çekilerek, o işi yapmanın bir özveride bulunmak olduğu düşünülerek yapıldığında; o zaman yapılan iş berrak değildir.
Ve o iş karışık bir zihinle, ardından olacaklar hesaba katılmadan yahut birinin kendi erki için yahut başkalarına zarar vermek için yahut kişinin kendi zararına yapılıyorsa; karanlığın işidir.

Anlaşılması gereken nokta, o halde, kopmanın azizvari, bilge, kanaatkâr bir inzivaya zahmetsizce çekilmekle ilgisi olmadığıdır. Doğamızın iblisleri toplumdan uzak durmayı çoğunlukla sever; hiç kimse, kendine karşı, yalnız kişiden daha korunmasız değildir. Kişinin kendini öylece toplumdan soyutlayabileceğini ve bir şekilde huzura yahut kemale erebileceğini ya da toplumdan kopabileceğini düşünmek bir hatadır. Çoğu zaman bunu yapmak uygunsuz, bencilce ve hatta korkakçadır. Kimi istisnalar dışında, toplumdan uzaklaşmanın yegâne muteber biçimi geçici olanıdır: Bir tür *reculer pour mieux sauter*.* Bazı Budist ülkelerde, bir kişi bir yıl geçirmek üzere yöredeki bir tapınağa gidebilir, inzivaya çekilebilir. Bu insanlar inzivadan çıktıklarında "dış dünyadaki" hayata, başkalarıyla ilişkilerine taze bir güç ve merhamet katarak, kaldıkları yerden devam etmeye hazırdırlar. Bu tür inzivaların manevi, ahlaki ve hatta fiziksel olarak yararlı olduğuna şüphe yoktur: Bizim acımasızca dünyevi toplumlarımızda bu tür bazı mekanizmalara ihtiyacımız vardır. Ancak herhangi bir toplumun ancak küçük bir kısmı keşiş yahut münzevi olmaya uygundur. Kabuğuna çekilmenin çekiciliği, görünüşte kopmayı başarmak, "dünyanın" kakofonisinin üstünde ve ötesinde olmak cazip gelebilir, fakat bunun genellikle bir maneviyat yoluyla yahut bilgelik ya da (Tanrı korusun) azizlik arayışıyla ilgisi yoktur. Kopmayı deneyimlerken kişinin hayatın *içinde*; olağan hayatı oluşturan duygu karmaşası, ihtiyaçlar ve çatışmaların içinde kalması gerekir. Dünya kimi zaman hayal kırıklığı yaratıyorsa, öyle olsun: Adil bir hayat, hayal kırıklıklarıyla kuşatılmış halde yaşanandır. Hayattan elini eteğini çekmek mükemmellik yanılgısı yaratabilir -özerklik,

* (Fr.) Daha ileri sıçramak için geri çekilmek. (ç.n.)

düzen, dingincinin huzur anlayışı– fakat çoğumuz için yapmaya değmez. Bodhisattvaların, mutasavvıf üstatların örnekleri gösteriyor ki, yalnızca hayattan elini eteğini çekmek yeterli değildir; başkalarının zihni bulanıksa, başkaları acı çekiyor ve ihtiyaç içindeyse, ben huzurumun tadını nasıl çıkarabilirim? Bodhisattvaların ayırıcı özelliği, bütün hisseden varlıklar aydınlanıncaya kadar döngüyü terk etmemeleridir; dünya illüzyonundan kurtulmuş aziz, başkalarına yardım etmek için o aynı dünyaya geri döner. Bu dönüş kayıtsız, mesafeli, üstün bir varlığın dönüşü değildir; olanların tam ortasına, insanlık halinin kaos ve acısına geri dönüştür. Kusurluluğu kabul etmek işin püf noktasıdır. Ciddi varoluş oyununda sevecenlikle yer almak, kabul edilebilir yegâne seçenektir. Prospero'nun güçleri, Prospero'nun hücresi akıl çelici olabilir, fakat Shakespeare'in de dediği gibi, "yeryüzünde insanlar olmalı".

Deniz Deniz'in ana karakteri Charles Arrowby, günün birinde dünyadan elini eteğini çekip deniz kıyısında bir evde inzivaya çekilmeye karar vermiş, yaşlanmakta olan ünlü bir tiyatrocudur. Kendisi Prospero Sendromu diyebileceğimiz bir dertten mustariptir: Bir aktör olarak ilgi uyandıran bir karakterdir; yalnızca seyirci açısından değil, meslektaşları açısından da. Artık, diye düşünür Arrowby, güçlerine teslim olmanın; inzivada kâmilce, doğayla uyum içinde yaşamanın, yüzerek ve yürüyerek, basit ama eksantrik yemekler hazırlayarak, hayatı ve geçmişi üzerine düşünerek bir günlük/anı/roman yazmanın (yazdıklarının ne olacağına bir türlü karar veremez) sırasıdır. Kalkıştığı işi değerlendirirken utangaççа edebi ve teatraldir:

> Fakat hayatımın asıl olayları geçmişte kaldı ve "sükûnet içinde hatırlamak" dışında yapacak bir şey yok artık. Egoizmle geçmiş bir hayattan pişmanlık duymak mı? Tam olarak öyle değil ama onun gibi bir şey. Elbette tiyatronun hanımları ve beylerine asla böyle söylemedim; gülmekten ölürlerdi.
> Tiyatro, insan şöhretinin geçiciliğini öğrenmenin tam yeridir: Ah o büsbütün yitip gitmiş pandomimlerin harikulade şaşaası! Şimdi o büyüden feragat edecek ve bir münzevi olacağım: İyi olmayı öğrenmekten başka yapacağım hiçbir şey olmadığını dürüstçe söyleyecek bir hale getireceğim kendimi.

Bu "sükûnet içinde hatırlama" bir özdeşleşmeyi getirir akla; yalnızca Prospero ile değil, aynı zamanda "doğa keşişi" Woodsworth ile de. Charles *kendi* gölcüklerinde, *kendi* arazisinde, *kendi* denizinde doğanın vahşi güçleriyle yüzleşerek, hayli teatral bir şekilde Romantik yalnız pozuna bürünür:

> Deniz, evimin yakınlarındaki bir noktada, kayalardan yay şeklinde köprü oymuş; altından geçip, ardındaki sarp kenarlı derin açıklığa gürleyerek doluyor. Bu köprünün üzerinde durmak ve çalkalanarak gelip giden dalgaların kayalık oyukta yarattığı yeğin kuvveti izlemek bana tuhaf bir zevk veriyor.

Charles Arrowby'ın burada benimsediği şeyler bir dizi Romantik, teatral mittir. Bilge münzevi karakteri; doğaya karışma, dünyevi güçlere gönüllü ve son derece yüce gönüllülükle teslimiyet. Planları, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, çok geçmeden ters gider. Satın aldığı Shruff End adlı hayli kasvetli evin kendine ait bir "tarihi" varmış gibi görünmektedir hatta hayaletli olması bile muhtemeldir; yöre sakinleri ünlü komşularından etkilenmezler ve Arrowby tam da arkasında bırakmayı istediği kişiler (tiyatrocular ve eski sevgililer) tarafından hızla kuşatılır. Bu arada "doğa"nın da Arrowby'ın umduğu rahatlık ve avuntuyu sağlamayacağı anlaşılır; yüzerken denizde güçlüklerle karşılaşır, havanın soğukluğundan rahatsız olur ve bunlar yetmezmiş gibi, evinin yakınlarındaki kayaların üzerinde otururken dalgaların arasından yükselen bir deniz canavarı görür. Gördükleri yüreğine korku salar:

> Verdiği korku ve dehşet öylesine büyüktü ki bir süre kımıldayamadım. Her şeyden ziyade, hayvanın yeniden, bu kez karaya daha yakın hatta belki de dibimde yeniden ortaya çıkmasından korkuyordum. Fakat bacaklarım tutmuyordu ve kalbim deli gibi çarpıyordu. Daha fazla fiziksel güç harcamak bilincimi kaybetmeme yol açabilirdi.

Bu deniz canavarını gördüğü sıralarda, Arrowby eskiden âşık olduğu bir kadına rastlar: Daha doğrusu birlikte büyüdüğü ve bir zamanlar masumca evlenmeyi planladığı Hartley adlı ilk aşkına. Hartley artık donuk, fiziksel çekicilikten yoksun ve hayli çekingen bir kadındır; Ben Fitch adlı kaba saba bir asker eskisiyle evlidir. Roman-

tik bir maceranın başrolünü oynamak için gereken çekicilikten istisnai biçimde yoksundur ama buna rağmen hatta belki de öylesine düz olduğu için, Arrowby sanki hiçbir şey değişmemiş gibi ona çekilir ve yavaş bir işkence biçimi olması gerektiğine çabucak karar verdiği evliliğinden kurtarmaya karar verir onu. Romanın geri kalanı, bir Tibet rahibi olan kuzeni James, tiyatrocu arkadaşları ve Fitchlerin evlatlık oğulları Titus'un yardımları ve kimi zaman da kösteklemeleriyle bu amaca ulaşma çabalarını anlatır. *The Tempest** ile paralellikler boldur, gerçi bunların çoğunun, olayların gerçek durumundan ziyade Charles'ın hayal gücüyle ilgisi vardır. Charles, aşkını yeniden kazanma savaşı verirken körleşir ve istediklerinde inat eder, aptallaşır; hem kendisi hem başkaları için bir tehlike haline gelir. Olaylar şiddetlenir ve çirkinleşir; insanlar ölür, yaralanır yahut saygınlıkları azalır. Hartley, kurtarılmak istemek yerine olanlar yüzünden korkuya kapılır ve sonunda ortaklaşa bir şiddetle kendisiyle hiç olmadıkları kadar meşgul iki adamın arasında kalır.

İlginç bir şekilde, Charles Arrowby dahil, *Deniz Deniz*'deki hemen bütün karakterlerin evlilik konusunda dile getirdikleri görüşler olumsuzdur. Hartley ve Ben'i gizlice dinleyen Charles, "evliliğin iğrenç bir şekilde mahrem" olduğu yorumunu yapar; daha önce de evlilik dertlerinden payına düşeni yeterince yaşamış arkadaşı Peregrine, evliliğin verdiği bahtiyarlığa ilişkin iğneleyici bir görüş öne sürmüştür:

> "Devam eden her evlilik korkuya dayanır" dedi Peregrine. "Korku esastır. İnsan doğasını kazarsan, dibinde bulacağın nedir? İster tekmeyi basan olun isterse korkuyla büzülen; duyduğunuz aşağılık, kindar, kendini kollayan bir korkudur. Evliliğe gelince, insanlar hükmeden ve boyun eğen konumlarını kabullenirler düpedüz. Elbette kimi zaman "birlikte olgunlaşır" yahut "bir uyum kazanırlar"; ne de olsa hayatınızdaki korkunun kaynağıyla mantıklı bir şekilde başa çıkmanız gerekir. Bana kalırsa pek az mutlu evlilik vardır; sadece insanlar sefilliklerini ve hayal kırıklıklarını gizlerler".

Başka yerlerde de evlilik, en iyi halinde, karşılıklı destek ve rahatlık için bir düzenleme, bir savaş hali yahut bir kafes olarak tanımlanır. Shakespeare sevgisiyle dolu bütün bu oyuncuların, kendilerine bütün

* Shakespeare'in *Fırtına* adlı oyunu. (ç.n.)

komedilerin neden evlilikle bittiğini ciddi bir şekilde sormamaları ilginçtir. Yoksa evliliği tiyatro illüzyonunun bir parçası olarak mı görmektedirler? Önemli başlangıçlar olarak değil de, mutlu sonlar gibi? Charles'ın inzivaya çekilmesinin mantığı, kısmen böyle bağlardan esirgenmektir; evlilik yerine geçen biçimleriyle bile olsa: Charles'a "mağarasında" tebelleş olan ifritlerin çoğu, çekici ve kararsız Lizzy yahut saldırgan Rosina gibi eski sevgilileridir. Evliliği nasıl gördüğü ve kadının o sıradaki hali düşünüldüğünde, Charles'in Hartley ile neden evlenmek istediğini anlamak güçtür; ama bunu yapmayı kafasına koymuştur. Roman ilerledikçe bu takıntının derinliği dehşet verici boyutlara ulaşır; en olmayacak tutamaklara nasıl sarıldığını görmek oldukça acıklıdır. Ancak tek başına kaldığı, terk edildiği ve umudunu tamamen kaybettiği zaman bir tür bakış açısı kazanır, dünyayla bir tür uzlaşmaya varır:

> Toparlandım, dizlerimin üzerinde doğruldum ve çiyle ıslak battaniyelerimi ve yastıklarımı silkelemeye başladım. Derken o mutlak sessizliğin içinde sudan gelen tuhaf ve korkutucu bir ses, ani ve yüksek bir şıpırtı duydum; sanki kayaların hemen altından bir şey çıkıverecekmiş ve belki de karaya tırmanacakmış gibi. Dönüp kıyıdan denize doğru eğilirken, bir an mutlak bir korkuya kapıldım. Derken hemen altımda, köpeksi ıslak yüzleriyle merakla bakan dört foku gördüm; kayalığa öyle yakın yüzüyorlardı ki, elimi uzatsam neredeyse dokunabilecektim. Hemen aşağımdaki sivri burunlarına, suların süzüldüğü bıyıklarına, parlak ve meraklı gözlerine, sırtlarının kıvrak ve parıltılı zarafetine baktım. Bir süre kıvrılıp bükülerek, lıkırdayıp soluyarak oynadılar. Oyunlarını seyrederken, beni ziyarete ve kutsamaya gelmiş iyicil varlıklar olduklarından şüphe edemezdim.

Charles, "Hikâyenin işte böyle bitmesi gerekirdi, foklar ve yıldızlarla, açıklamayla, kabullenmeyle, barışmayla; her şeyin aydınlık, yatıştırıcı ve muğlak, daha yüksek mertebeden bir anlam kazanmasıyla" diye devam eder. Ancak bu bir Iris Murdoch romanı olduğundan, hikâyemiz fokların belirmesiyle son bulmaz. Charles'in sözleriyle "sonsuza kadar mutlu ve erdemli yaşamanın imkânsızlığını" anlatan, "Hayat Devam Ediyor" başlıklı bir sonsöz vardır. Biliyoruz ki, hayat bundan daha karmaşık ve ilginçtir: Dünyaya insan gerektir ve biz Charles'ı yeni bir yerde, kuzeni James'in eşyalarıyla çevrili ve

yalnızca tiyatroya değil, eski aşk entrikalarına da dönmeyi planlarken bırakırız. *Deniz Deniz*, bizi başlıca ifritlerimizle yüzleştiren çok güzel, karmaşık ve ironik bir roman: Korku, kıskançlık, kibir, haset, yanlış kişiye duyulan aşkın acısı ve hayhuyu; ister savaş alanında olsun ister evimizin mahremiyeti içinde, şiddet kullanma içgüdüsü. Böyle bir eserde tek bir izleği ayırmaya olanak yoktur. Yine de buradaki yerim bu şaheseri enine boyuna incelemeye elverdiğinden, kitabı ilk okuduğumda dikkatimi çekmiş olan ve hâlâ da çekmeye devam eden incecik bir ipliğe tutunmak, bir kavrama odaklanmak isterim.

Deniz Deniz boyunca, Tibetli mistik şair Milarepa'ya ancak birkaç kez değinilir; ama her şeye rağmen kitabın olası bir okuması için ipuçları gibi ortaya koyulmuşlardır. Milarepa kişi ve öğreti olarak, en fazla Charles Arrowby'ın Tibet'te yaşamış ve bir zamanlar Milarepa lakaplı Şerpa hayat arkadaşını bir kar fırtınası sırasında kaybetmiş bir asker olan kuzeni James'le ilişkilidir. James esrarengiz biridir; kendisi de bir şavaşçı şairdir, Tibet marifetleri (kendisi bunları "numaralar" diye niteleyerek hafife alır) öğrenmiştir. Charles çocukluğundan itibaren onu bir rakip olarak görmüştür; yine de James pek çok bakımdan onun tamamlayıcısı, kuzenden ziyade ikiz kardeşidir. Bu eski şüphe ve düşmanlıklara rağmen, Charles sonunda James'in dairesinde, James'e ait şeylerle çevrili yaşamaya başlar ve yer yer iki kuzeni tek bir benliğin tezahürleri olarak görmekten kendimizi alamayız. Örneğin, romanda Tibet'le ilgili her şeyi James'le ilişkilendirdiğimiz halde, Milarepa'nın hikâyesini, her ne kadar bilinçsizce de olsa, yeniden hayata geçiren Charles olur (gerçi kendine özgü, nevi şahsına münhasır bir şekilde yapar bunu). Milarepa gibi o da dünyadan elini eteğini çeker, şöhretli hayatından vazgeçer ve bu deneyimle dönüşür ama buna rağmen –ve kuzeninin sunduğu bütün ipuçlarına rağmen– Milarepa'nın gerçek kimliğini asla keşfetmez. En sonunda bile bize, "Milarepa'nın eserlerini bulamıyorum, İtalyan bir şair miydi o?" diye sorar ki bu başlı başına ilginç bir sorudur. Milarepa kimdir? Ve bu romanı değerlendirmemiz açısından neden önemlidir?

Chogyam Trungpa, Tibet Budizmi'nin doğası ve Batılı dönmelerin bu manevi yolun uygulamalarına getirdikleri yanlış anlamalara ilişkin düşüncelerini içeren *Cutting Through Spiritual Materialism* adlı kita-

bında, Tibetli bilge şair Milarepa'nın hikâyesini anlatır; onun yöntemlerini, öncülleri Marpa ve Naropa'nınkilerle kıyaslar.

Milarepa'nın durumunda olaylar hayli farklı gelişmiştir. Milarepa bir köylüdür ve Marpa'nın Neropa'yla karşılaştığı sırada olduğundan daha az bilgili ve kültürlüdür; üstelik, cinayet dahil pek çok suç işlemiştir. Son derece mutsuzdur, aydınlanmak için can atmaktadır ve Marpa'nın talep edeceği her türlü ücreti ödemeye hazırdır. Bunun üzerine Marpa, Milarepa'ya tam anlamıyla fiziksel bir bedel ödetir. Milarepa'ya kendisi için birbiri ardına bir dizi ev inşa ettirir ve her bir ev tamamlandığında, ondan evi yıkmasını, inşada kullandığı taşların her birini, doğanın görünümü bozulmasın diye, tam olarak aldığı yere geri koymasını ister. Marpa, Milarepa'dan bir evi yıkmasını her istediğinde, evin yapılmasını isterken sarhoş olduğu yahut böyle bir evin yapılması için asla talimat vermediği türünden birtakım saçma gerekçeler öne sürer. Ve öğretilerin hasretini çeken Milarepa, evi yıkar ve sil baştan başlar.

Nihayet Marpa dokuz katlı bir kule tasarlar. Milarepa taşları taşıyıp kuleyi yapmak için müthiş fiziksel acılara katlanır; bitirdiğinde Marpa'ya gider ve kendisine yolu öğretmesini ister. Ancak Marpa, "Yani sırf o kuleyi benim için yaptın diye gelip benden yolu öğrenmek istiyorsun, öyle mi?" der. "Ama korkarım kabul ücreti olarak bana hâlâ ödeme yapman gerek".

Bu sırada Milarepa'nın elinde avucunda hiçbir şey kalmamıştır, bütün gücünü ve zamanını kulelerin inşasına harcamıştır. Fakat Damema, Marpa'nın karısı, onun için üzülür ve şöyle der: "Yaptığın şu kuleler ne harikulade bir adanmışlık ve inancın işaretleri. Eminim kabul ücretin için sana birkaç çuval arpa ve bir top kumaş vermeme kocamın itirazı olmaz". Böylece Milarepa arpaları ve kumaş topunu alıp Marpa'nın ders verdiği kabul çemberine götürür ve diğer öğrencilerin armağanlarıyla birlikte ücret olarak sunar. Fakat Marpa sunulanları tanıyınca öfkelenir ve Milarepa'ya, "Seni gidi münafık, bunlar bana ait! Beni kandırmaya mı çalışıyorsun?" diye bağırarak ve kelimenin gerçek anlamıyla tekmeyi basarak çemberden çıkarır.

Milarepa bu noktada umutsuzluk içinde intihar etmeye karar verir; tam kendisini öldürmek üzereyken Marpa gelir ve yolu öğrenmeye hazır olduğunu söyler.

Trungpa ardından şöyle devam eder:

Red Rock Jewel Walley (Kızıl Taş Mücevheri Vadisi) hikâyesinde Milarepa, Marpa'nın teselli edici belirişinin ardından mağarasına döndüğünde bir iblisler sürüsüyle karşı karşıya kalır. Onlardan kurtulmak için her yolu, her türlü yöntemi dener. Onları tehdit eder, tatlı dille kandırmaya çalışır ve hatta onlara Dharma'yı vaaz eder. Fakat onları "kötü" olarak görmekten vazgeçinceye ve onlara kendini açıncaya, onları oldukları gibi görünceye kadar gitmez iblisler. Bu Milarepa'nın iblisleri nasıl hükmü altına alacağını öğrendiği dönemin başlangıcıdır. İblisleri, Tanrıları ve Tanrıçaları oldukları gibi kabul etmeyi istemekle, Milarepa onları dönüştürür. Hepsi "*dakinilere*", hayatın enerjilerine dönüşür.

Charles Arrowby'ın deniz kıyısında oturduğu dönem ile olan benzerlikleri görmek zor değildir: Milarepa gibi Charles da taşlar toplar ve taşır, bunları kullanarak çemberler ve yapılar yapar (gerçi onun işleri dokuz katlı bir kule inşa etmeye kıyasla daha az zorludur). Tibetli üstadın (Aziz Anthony ve pek çok başka Hıristiyan azizin) denemelerinin ironik bir yankısı gibi, o da hayal gücünün kullanılmasıyla "iyicil varlıklara" dönüştürülmesi gereken iblisler ve canavarlarca ziyaret edilir; tuttuğu kendine özgü aydınlanma yolunda, umut başta olmak üzere, her şeyden yoksun kalması gerekir. Roman ilerledikçe Charles Arrowby "toprak" seviyesine indirgenir ve başkalarınca çiğnenir; hatta günlüğüne başlarken dile getirdiği en büyük korkusu gerçekleşir, alay konusu olur. Lakin bir tür kavrayışa da ulaşır.

> Önceki sayfalarda nasıl da bencil görünmüş olmalıyım. Ama çok mu sıra dışıyım? Kendi öz tatminimizin ışığıyla, mantığımızdan bile daha etkili o gizli, kaçınılmaz ve yoğun içsellikle yaşamak zorundayız. Demek ki aziz değilsek yaşamak zorundayız; ayrıca azizler var mı? Maneviyata düşkün kimseler var, James belki onlardan biriydi ama aziz diye bir şey yok.
>
> Eh, düşünmeye çalışacağım ama bugün değil. Bütün bunlar bittiğinde, hiç başka bir şey yazacak mıyım? Clement'in hikâyesini? Arkadaşlarımın dostane bir şekilde çok gerekli olduğunu öne sürdükleri şu tiyatro konulu kitabını? Yoksa büyünün gerçekliğin değerini azaltmadığı ve onu perilere oyuncak olsun diye minik şeylere dönüştürmediği o yuvaya dönüp şöminenin karşısında öylece oturarak Shakespeare mi okuyacağım? Azizler olmayabilir ama kendini memnun etmenin bütün dünyayı aydınlatabileceğine dair en azından bir kanıt var.

Burada bir şey başarılmıştır, tıpkı deniz canavarının dost canlısı fokların görünümüne dönüşmesiyle başarıldığı gibi; ancak başarı daima ve ister istemez geçici ve iğretidir. Manevi hayat tarzı bir aşkınlığa değil, kişinin gerçek tabiatının daha eksiksiz bir dışavurumuna yol açar. Kötü şöhretli bir adamın, Zen Budisti bir üstada gelip yolu öğrenmek istemesine ilişkin bir hikâye vardır. Hiç şüphesiz, bu düzensiz hayattan bıkmış olan adam kimi bakımlardan değişmek istiyor, bir başkası olmak, belki bir keşiş yahut bir münzevi, huzurlu ve hayatla barışık olduğunu sandığı biri haline gelmek istiyormuş. Ancak üstat, adama bir süre öylece bakmış ve sormuş, "Nesin sen?" Yakaran adam sorunun anlamı ve derinliğine ilişkin bir an bocaladıktan sonra, hırsız olduğunu söylemiş. Üstat başını sallamış ve "Öyleyse iyi bir hırsız ol" demiş. Kendimizi bütünüyle değiştiremeyiz; yalnızca hayatta nasıl olduğumuzu değiştirebiliriz: Nasıl gördüğümüzü, nasıl davrandığımızı ve hikâyemizi nasıl anlattığımızı. Milarepa şöyle demiştir: "Varlığın hakiki yahut nihai doğası söz konusu olduğunda ne Budalar vardır ne de ifritler. Kendini korku ve umuttan, fenalık ve erdemden azade kılan herkes, kafa karışıklığının zayıf ve temelsiz doğasını idrak edecektir. O zaman Samsara, Mahamudra'nın kendisi olarak tezahür edecektir". *Cutting Through Spiritual Materialism*, Milarepa'nın yaşlılığı hakkında anlatılanlarla son bulur:

> *The Hundred Thousand Songs/Yüz Bin Şarkı*'nın geri kalanı, Milarepa'nın bir hoca olarak gelişimi ve öğrencileriyle ilişkileri hakkındadır. Ömrünün sonuna doğru dönüşüm sürecini Vidyadhara ya da "Çılgın Bilgelik Sahibi" olarak adlandırılabilecek bir noktaya vardırdı. Tanrılar, Tanrıçalar ve ifritler; tutkuları ve bunların zahiri tezahürleri tamamen denetim altına alındı ve dönüştürüldü. Artık bütün hayatı dakinilerle daimi bir danstan ibaretti.

Milarepa sonunda ulaşılabilecek en yüksek mertebe olan "yaşlı köpek" mertebesine erişmiştir. İnsanlar üzerine basabilir, onu bir yol olarak kullanabilir, toprak muamelesi edebilir; daima onların hizmetinde olacaktır. Kendi bireysel varoluşunu aşmıştır; böylece son dersinde okuduğumuz gibi, Milarepa'nın evrenselliği duygusu, bir aydınlanma örneği oluşmuştur.

Deniz Deniz'in sonunda Charles Arrowby da yaşlı köpek mertebesinin bir başka biçimine erişmiştir: Mağdurdur, yanlış anlaşılmış ve hayal kırıklığına uğramıştır ama bütün bunlara rağmen elinde kalan yegâne yaşam enerjisini, "kendini tatmin etme" dürtüsünü tazeler; elinden gelir bu. Eski dünyasına yeniden girmeye ve yeni bir aşk için baştan çıkarılmaya hazırlanırken olması gereken adamdır. Fazla bir şey öğrenmemiş olabilir ama en azından, ister azizlik ister romantik aşk yoluyla olsun, mükemmelliği aramaktan vazgeçmesi gerektiğini öğrenmiştir. Mükemmel olmayanın değerinin anlaşılması, Iris Murdoch'un eserlerinde tekrar tekrar ortaya çıkan bir temadır ve bana Murdoch'un felsefesinin temelini oluşturumuş gibi gelir. *The Times*'ta Murdoch'un ölümü üzerine yayımlanan yazıda bu kavram belki de en kısa ve anlaşılır biçimiyle yer alır:

> Onu çok fazla eser yayınladığı için kınayanlar, belki de asıl noktayı kaçırıyorlardı: Murdoch, mükemmel (hakkında onca derin düşündüğü iyilik gibi) insanın başarabileceklerinin ötesindeymişçesine, kusurluluk yahut kusurlu olabilme yeteneği üzerinde çalıştı. Her romanı idealine ulaşmak için yeni bir girişim idiyse bile, idealinin her defasında daha ötelere gittiğini gördü.
>
> John Burnside
> 1999

Tarih Öncesi

Yazarken önümde uzanan deniz, ılık Mayıs güneşi altında parlamıyor da ışık saçıyor adeta. Üzerinde hemen hemen hiç köpük ya da dalga izi yok; gelgitin yön değiştirmesiyle sakince karaya yaslanıyor. Ufkun yakınları, düzenli zümrüt rengi çizgilerle bezeli şaşaalı bir mora kesmiş. Ufuk çivitrengi. Görüş alanımın hörgüce benzeyen sarımsı kaya öbeği yükseltileriyle sınırlandığı kıyı yakınında, daha açık yeşil bir bant var; soğuk ve saf, daha az ışıltılı ama geçirimsiz, saydam değil. Kuzeydeyiz ve parlak gün ışığı denize nüfuz edemiyor. Ilıman denizin kayaları yaladığı yerlerde renkli bir yüzey örtüsü var. Bulutsuz gökyüzü, gümüşrengi ışın demetlerinin görüldüğü çivit ufukta çok solgun. Tepeye doğru mavisi koyulaşıyor ve titreşiyor.

Aradan belli bir zaman geçtikten ve aklıma tamamen rahatlatıcı olmasa bile muhtemel bir açıklama geldikten sonra bile anlatmaya dilimin varmadığı kadar olağandışı ve korkunç bir şey olduğunda, anılarımın giriş paragrafı olmaya yazgılı yukarıdaki sözleri yazmıştım.

Belki de biraz daha zaman geçtikten sonra daha sakin ve daha makul hissedebilirim.

Anılardan söz ettim. Bu yazılanlar anılarıma mı dönüşecek? Zaman gösterecek. Şu anda, daha başlayalı bir gün olmuşken, anıdan ziyade bir günlüğe benziyor. Eh, bırakalım günlük olsun o zaman. Daha önceleri bir günlük tutmadığım için nasıl pişmanım! Fakat hayatımın önemli olayları olup bitti ve "huzur içinde hatırlamaktan" başka yapacak bir şey yok. Bencillikle geçirilmiş bir hayattan nedamet getirmek mi? Tam olarak değil ama bir bakıma. Bunu tiyatro dünyasının hanımları ve beylerine asla söylemedim. Gülmekten ölürlerdi.

Tiyatro, insan şöhretinin geçiciliğini öğrenmenin tam yeridir: Ah o büsbütün yitip gitmiş pandomimlerin harikulade şaşaası! Şimdi o büyüden feragat edecek ve bir münzevi olacağım: İyi olmayı öğrenmekten başka yapacağım hiçbir şey olmadığını dürüstçe söyleyecek bir hale getireceğim kendimi.Hayatın son yılları haklı olarak tefekkür dönemi olarak düşünülür. Bunu yapmaya daha evvel başlamadığım için pişman olacak mıyım?

Yazmak şart, bu çok açık; üstelik daha önceki yazma biçimimden hayli farklı bir şekilde yazmak. Daha önce yazdıklarım suya yazılmıştı ve özellikle öyle yapılmıştı. Bu, kalıcı olsun diye; kalıcı olacağını ummamak elinden gelmiyor. Evet, nesneyi kişileştiriyorum; bu küçük kitabı, libellusu,* hayat vermekte olduğum ve ânında kendi iradesine sahipmiş gibi görünen bu yaratığı. Yaşamak istiyor, varlığını sürdürmek istiyor.

Bir günlük yazmayı düşündüm; olanları değil, çünkü bir şey olmayacaktı ama karman çorman düşünceleri ve gündelik gözlemleri yazacağım bir günlük: Arka planda hava durumu ve başka doğal olayların basit betimlemeleri eşliğinde, düşüncelerim, "felsefem". Bu şimdi yeniden iyi bir fikirmiş gibi geliyor bana. Deniz. Koca bir cildi denize ilişkin sözcük-resimlerimle doldurabilirdim. Çevremin, çevremdeki bitki ve hayvanların kaydını sürekli olarak tutmak kesinlikle hoşuma giderdi. Selbornlu White** değilim ama sebat edip yapsam

* (Lat.) Küçük kitap. (ç.n.)

** Gilbert White, 1720-93 yılları arasında yaşamış, öncü bilim insanı, doğacı ve kuşbilimci papaz. Kendisi İngiltere'nin ilk çevrebilimcisi olarak kabul edilmektedir. (ç.n.)

biraz ilgi çekebilirdi. Şu anda denize bakan penceremden üç çeşit martı, kırlangıçlar, bir tepeli karabatak ve sarı kayalarımın üstünde mucizevi bir şekilde büyüyen çiçeklerin üzerinde uçuşan sayısız kelebek görüyorum...

Fakat kesinlikle "edebiyat yapmaya" çalışmamalıyım; bu, girişimimi berbat eder. Ayrıca kendimi gülünç duruma düşürmekten başka bir şeye yaramaz.

Ah, kutsal kuzey denizi, düzgün cömert dalgalarıyla gerçek bir deniz; pis kokulu bungun Akdeniz gibi değil!

Burada fokların bulunduğu söylüyorlar ama onları henüz hiç görmedim.

"Anı"yı "günlük" yahut "felsefi günlük"ten ayırmaya elbette gerek yok. Abuk sabuk konuşurken sana geçmiş hayatımdan, "dünya görüşümden" söz edebilirim, okur. Neden olmasın? Ben düşünürken bütün bunlar doğallıkla aklıma gelebilir. Böylelikle kaygısız bir şekilde (ne de olsa kaygıyı geride bırakıyorum, öyle değil mi?) "edebi tarzımı" bulacağım. Her halükârda, neden şimdi karar vereyim ki? Daha sonra, canım isterse, bu sabuklamaları daha anlaşılır bir hikâye için alınmış kaba notlar olarak değerlendirebilirim. Anlatmaya başladığımda geçmiş hayatımı ne kadar ilginç bulacağımı hakikaten kim bilebilir? Belki de hikâyeyi yavaş yavaş günümüze getireceğim ve deyim yerindeyse, bugünümü geçmişim üzerine kuracağım.

Bencillikten nedamet getirmenin en iyi yolu özyaşamöyküsü yazmak mıdır? Filozofluktan nasibini almamış biri olarak, dünya hakkında ancak dünyada yaşadığım serüvenler aracılığıyla düşünebilirim. Ve sanıyorum ki nihayet kendi hakkımda *düşünmenin* sırasıdır. Popüler basında bir "tiran", bir "baş belası" ve (eğer doğru hatırlıyorsam) "güç manyağı bir canavar" olarak tanımlanmış birinin bugüne değin bunu yapmamış olması tuhaf görünebilir! Ama durum bu. Aslına bakılırsa kimlik duygum pek zayıftır.

Hakikaten hem kişisel hem düşünmeyi gerektiren bir şeyler yazma ihtiyacını ancak son zamanlarda duydum. Suya yazdığım günlerde, yayınlayacağım yegâne kitabın bir yemek kitabı olacağını düşünürdüm!

Şimdi artık, öncelikle ve en çok da kendime, kendimi tanıtabileceğimi anlıyorum. Özyaşamöyküsü yazmanın tuhaf bir disiplin olduğu anlaşılıyor. Bu sözcükler uzak olmayan bir gelecekte basılırsa, toplantılarda dedikleri üzere, yüzeysel anlamda "takdime gerek olmayacağı" türünden bir algı oluşacak. Fani şöhret ne zamana kadar devam eder? Benimki gibi bir şöhret çok uzun sürmez ama yeterince uzun sürer. Evet, evet, ben Charles Arrowby'ım ve bunları yazdığım sırada, yeri gelmişken söylemeli, altmışımı geçmiş haldeyim. Karım yok, çocuğum yok, kardeşim yok; şöhretin pırıltılı ve kırılgan kıldığı, o çok tanınmış şahsım var. Altmışımı geçtiğimde tiyatroyu bırakmaya uzun zaman önce karar verdim. (Wilfred, "Sen *asla* emekli olmayacaksın" derdi, "*olamayacaksın*". Yanılıyordu.) Doğrusu tiyatrodan bıktım, canıma yetti. Bu beni iyi tanıyanların hiçbirinin; ne Sidney'nin ne Peregrine'in ne Fritzie'nin ne de hâlâ hayatta iken Wilfred ve Clement'in tahmin yahut hayal edebilecekleri bir şeydi. Üstelik bu sırf akıllıca "zirvedeyken" bırakma meselesi değil (Ne çok aktör ve yönetmen kalışlarını acınası biçimde uzatır). Bütün bunlardan bıktım. Manevi bir değişim oldu.

"Pekâlâ, git bakalım" dediler, "ama geri gelebileceğini sanma". Geri gelmek istediğim yok, sağ olun! "Çalışmayı bırakır ve bir başına yaşarsan, usulca delirirsin" (Bu Sidney'nin katkısıydı). Tam tersine, hayatımda ilk kez tamamen aklı başında, özgür ve mutlu hissediyorum!

Örneğin annemin yapmaktan hiç vazgeçmediği gibi, tiyatroyu "kınamadım" asla. Sadece o dünyada daha fazla kalırsam, manevi olarak tükenmeye başlayacaktım, bu zamana kadarki yolculuğumda bana sabırla eşlik etmiş ama nihayet ilgi göstermezsem beni bırakacak bir şeyi yitirecektim: İşimin meşguliyetlerine ait olmayan, ondan tamamen ayrı, kıymetli bir şeyi. James'in, hayatlarını bir mağarada sona erdiren insanlarla ilgili bir şey söylediğini hatırlıyorum. Eh, bu, burası da benim mağaram. Ve buraya benimle yol alan o kıymetli şeyi kaybetmeden geldim, sanki ancak şimdi açabileceğim bir muskaymış gibi. Nasıl da önemli ve görkemli geliyor kulağa! Gerçi ne demek istediğimi pek bilmediğimi itiraf ediyorum. Gelin bu sıkıntılı düşünceleri bir süreliğine kenara bırakalım.

Yukarıdaki görüşler birbirini izleyen farklı günlerde kaleme alınmıştır, harikulade, boş, yalnız günlerde; özlemini çektiğimi hatırla-

dığım ama nihayet ulaşacak kadar istediğime hiçbir zaman tamamen inanmadığım türden günlerde.

Yeniden yüzmeye gittim ama en uygun yeri hâlâ keşfedemedim. Bu sabah eve en yakın, denize neredeyse dikey inen ama kıvrımları ve çıkıntıları tehlikeli bir merdiven oluşturmaya yeten kayalıklardan dosdoğru denize daldım. Git sırasında yüksekliği altı metreyi zar zor aşıyor ama ben oraya "falezim" diyorum. Su tabii ki çok soğuk ama birkaç saniye sonra sanki vücudu bir tür ılık gümüşsü zarla kaplıyor; sanki deniz erkeği olmuş da pul çıkarmışsın gibi. Zorlanan kan yeni bir güçle canlanıyor. Evet, bu, doğamın bir parçası. On dördüme kadar denizi görmemiş olduğumu düşününce, ne tuhaf.

Usta, cesur bir yüzücüyüm ve dalgalı sulardan korkmam. Deniz bugün bir yunus gibi içlerinde yüzmeye alışık olduğum gezegenin öte yanındaki okyanuslara kıyasla sakindi. Sıkıntım teknikle ilgiliydi. Dalgalar yeterince uysal olmasına rağmen kayalara geri tırmanmakta anlamsız derecede güçlük çektim. "Falez" biraz fazla dik, çıkıntılar biraz fazla dardı. Uysal dalgalar beni kayalık yüzeye doğru bir kaldırıp bir geri çekerek canıma okudu. Dalgalar tutunacak bir gedik arayan parmaklarımı kayalardan tekrar tekrar kopardı. Yorgun düşünce, oraya buraya yüzerek denizin durmaksızın yaladığı başka yerleri denedim ama altımda derin deniz bulunduğundan ve kayalar daha az dik olsalar bile daha düz ya da yosunlarla daha kayganlaşmış olduğundan tutunamadığım için, çıkmak daha güçtü. En sonunda el ve ayak parmaklarımla tutunarak ve çıkıntılara yanlamasına diz çökerek falezime tırmanmayı başardım. Yukarıya varıp güneşin altına nefes nefese uzanınca, ellerimin ve dizlerimin kanadığını fark ettim.

Geldiğimden beri çıplak yüzmenin keyfini sürüyorum. Kayalık kıyılar, Tanrı'ya şükür, "yavrularıyla" gelen gezginleri çekmiyor. İğrenç kumdan eser bile yok. Buraya çirkin bir sahil dendiğini duydum. Epeydir böyle kabul ediliyor olabilir. İki yöne doğru uzayıp giden kayalar pek öyle resmedilmeye değer değil. Kum sarısı renkli, kristalli beneklerle kaplı ve biçimsiz, hantal yığınlar halinde kıvrımlanmışlar. Gel seviyesinin altındaki kayaların üzeri hayli nahoş kokulu, koyu kahverengi, parıldayan benekli deniz yosunlarıyla bezeli. Fakat daha yukarılarda, yakından bakıldığında, tırmanıcıya şaşırtıcı sayıda gizli zevkler verir. Küçük gölcüklerin yahut son derece çeşitli ve güzel taşlar içeren çarşakların bulunduğu çok sayıda V şekilli koyak var.

Her nasılsa, çatlaklarda kök salmanın yolunu bulmuş çiçekler de var: Pembe çimgüzeli ve ebegümeci, yayılan bir tür deniz karanfili, yaprakları lahanaya benzeyen mavi yeşil bir bitki ve minicik bir tür taşkıranotu; yaprakları ve çiçekleri öyle küçük ki, çıplak gözle görülmesi neredeyse mümkün değil. Bir büyüteç bulup doğru düzgün incelemeliyim onları.

Sahilin bir özelliği de, şurada burada denizin oyduğu kovuklar bulunması; bunlara mağara diyerek paye vermesem de, yüzenin göz hizasından çarpıcı ve hafiften tekinsiz bir görünümleri var. Deniz, evimin yakınlarındaki bir noktada kayalardan yay şeklinde bir köprü oymuş, altından geçip ardındaki sarp kenarlı derin açıklığa gürleyerek doluyor. Bu köprünün üzerinde durmak ve çalkalanarak gelip giden dalgaların kayalık oyukta yarattığı yeğin kuvveti izlemek bana tuhaf bir zevk veriyor.

Yukarıdakileri yazmamın üzerinden bir gün daha geçti. Hava mükemmele yakın. Geldiğimden beri hiç mektup almadım ve bu biraz tuhaf geliyor doğrusu. Eski sekreterim Bayan Kaufman, nezaket gösterip Londra'daki sayıları giderek azalan iş mektuplarını alıkoyuyor. Hoş, büyük ihtimalle zaten turnede olan Lizzie dışında kimden haber almak istediğim var ki?

Kuleme doğru kayalıkları keşfetmeye devam ettim. Evet, artık yalnızca bir evin ve bir sürü kayanın değil, aynı zamanda harap küçük bir kulenin de sahibiyim! Heyhat, yalnızca bir kabuktan ibaret. Spiral bir merdiven ve havadar bir çalışma odası yapıp restore etmeyi isterdim ama hakkımda yaygın olarak inanıldığının aksine, zengin değilim. Sayfiye evim birikimimin çoğunu aldı. Neyse ki sevgili Clement'in uzun zaman önceki iş becerisi sayesinde iyi bir emekli maaşım var. Tasarruf etmem gerek. Kulenin yakınında, denizden çıkmanın bir tek bana zor gelmediğinin kanıtı hoş bir kalıntı buldum. Kulenin altında ve tam tepeden bakılmadığı takdirde gözlerden ırak merdivenler oyulmuş kaya yüzeyine ve metal bir tırabzanla iyileştirilmiş. Maalesef tırabzanın alt kısmı kırılmış, kaya yüzeyi pürüzsüz ve kaygan olduğundan gel zamanlarının haricinde dalga kuvvetliyse merdivenler hiçbir işe yaramaz. Dalgalar insanı alıp götürür. Hareketli denizimin nasıl usulca, sımsıkı kuvvetli olabildiği takdire şayan! Fakat bu besbelli mükemmel bir fikir. Tırabzanın onarılmasını sağlamalıyım;

ayrıca "falezimin" yüzüne çakılacak birkaç demir, gelgitin her türlü durumunda tırmanmak için el ve ayaklara gereken tutamağı temin edecektir. Köyde demirci aramalıyım.

Gel zamanı "kule merdivenleri"nden inip yüzdüm ve sonra kulenin yanındaki çimenlerin üzerine son derece rahatlamış ve mutlu bir şekilde çıplak uzandım. Üzülerek söylemeliyim ki, kule arada bir turist çekiyor; ama Özel Mülkiyettir uyarısı koymayı da hiç istemiyorum. Bu küçük çimenlik, evin hemen arkasındaki küçük bir alan dışında sahip olduğum yegâne çimli yer. Hiç şüphesiz, deniz rüzgârlarının eziyet ettiği bu çimler son derece kısa, yaprakları neredeyse kaktüs kadar sert, minik yuvarlak örtüler halinde yayılıyor. Kulenin temelinin etrafında pembe ve beyaz kediotları yetişiyor; mor çiçekli bir tür kekik hem çimenlerin arasında hem de kara yönünde, şurada burada kayaların arasından büyüyor. Hem kekikleri hem de taşkırançiçeklerini büyütecimle inceledim. On yaşımdayken bitkibilimci olmak isterdim. Babam da bayılırdı bitkilere, cahilce de olsa birlikte pek çok şeyi incelerdik. Tiyatro delisi olmasaydım, hayatıma nasıl bir yön çizerdim merak ediyorum doğrusu.

Geri dönerken gölcüklerimden bazılarına baktım. Ne çok sayıda güzel ve ilginç canlı var içlerinde. Sırf kendi mütevazı tatminim için bile olsa, buraların Gilbert White'ı olacaksam, bu konulara ilişkin birkaç kitap almalıyım. Ayrıca bir sürü güzel taş topladım ve evimin arkasındaki çimenliğe götürdüm. Pürüzsüz ve eliptikler, tutması çok güzel. Yazarken; pembe ebruli, üzerinde incelikli çapraz beyaz çizgiler olan bir tanesi önümde duruyor. Babam burayı çok severdi; hâlâ onu düşünüyor ve özlüyorum.

Öğle yemeği sonrası ve şimdi evi tarif edeceğim. Öğle yemeğinde, söylemesi ayıp, şunları yedim ve son derece zevk aldım: Kızartılmış sıcak tereyağlı ekmek üzerinde ançüez ezmesi, sonra fırında pişmiş fasulye ve kerevizli barbunya, domates, limon suyu ve zeytinyağı (İyi kalite zeytinyağı olmazsa olmaz, kendine özgü bir lezzeti olanlardan, Londra'dan tedarik edip getirdim). Yeşilbiber ilavesi enfes olurdu ama köydeki dükkânda (yaklaşık üç kilometrelik zevkli bir yürüyüş) yok (Uzaktaki Shruff End'e kimse servis yapmıyor, bu yüzden süt dahil her şeyi gidip köyden alıyorum). Ardından beyaz şekerli krema ve muz (muzlar asla ezilmemeli; kesilmeli ve kremanın akışkan olması

gerekir). Ardından Yeni Zelanda tereyağı ve Wensleydale peyniriyle kraker. Yabancı peynirlere elbette asla elimi sürmem. Bizim peynirlerimiz dünyadakilerin en iyisidir. Yanında alçakgönüllü "mahzen"imin bir şişe misket şarabının çoğunu içtim ve bütün bunları (şükürler olsun ki) sohbet yahut okuma gibi dikkat dağıtan şeyler olmadan yaptım. Gerçekten de yemek yemek öyle zevklidir ki; kişi, düşüncelerini bile bastırmalıdır. Okumak ve düşünmek tabii ki önemli ama Tanrım, yemek de önemli. Yemek yiyen hayvanlar olmamız ne şans. Her yemek bir zevk olmalı; kişi iyi bir sindirimle ve kıymetli acıkma armağanıyla gelen her günü kutsal saymalıdır.

Acaba günün birinde *Charles Arrowby Dört Dakikada Pişirilen Yemekler Kitabı*'nı yazacak mıyım? "Dört dakika" elbette etkin olarak hazırlama süresini kapsıyor ve gözetim gerektirmeyen pişirme süresi buna dahil değil. Sözde "çabuk" yemek pişirme kitaplarının birçoğuna baktım, fakat bunlar göz boyama peşindeler; "on beş dakika"ları, uygulamada otuz dakika anlamına geliyor ve "cıvık bir bulamaç yapın" türünden talimatlar içeriyorlar. Benim kitabımın hitap edeceği sağlıklı dürüst insanların, cıvık bir bulamaç yapabilmeleri hatta bunun ne olduğunu bilmeleri bile gerekmeyecek. Fakat hedonist olacaklar. Kendini seven her zeki insan bilir ki, yiyecek ve içecekte, tıpkı başka pek çok (her değil) konuda olduğu gibi, basit zevkler en iyileridir. Sidney Ashe bir keresinde yıllanmış şarapların zevkine varmayı öğretmeyi önerdi. Hor görüyle reddettim. Sidney sıradan şaraplardan nefret eder ve üzerinde tarih olan pahalı bir şarap içmedikçe mutlu olmaz. İnsan, damağını gereksiz yere neden ucuz şarapla mahvetsin? (Bununla elbette tadı muza benzeyen şarapları kastetmiyorum.) Mutlu bir hayatın gizlerinden biri de, süregiden küçük zevklerdir ve bunların bir kısmı pahalı olmaz ve kolayca elde edilebilirse tadından yenmez. Tiyatro hayatı çoğu kez doğru düzgün yemek yemeye olanak tanımaz ve geçmişte yavaş yemek yemeyi her zaman beceremedim, fakat nasıl hızlı yemek pişirileceğini kesinlikle öğrendim. Yöntemlerim (ki bol bol konserve açacağı kullanmayı içerir) ahmakları dehşete düşürebilir, yemek tariflerimi yayımlamamı isteyen birçok insan da (genellikle kızlar: Jeanne, Doris, Rosemary, Lizzie) bunu hoşnut bir tepeden bakarak yaptı. Adın kitabı satar, diye de eklediler münasebetsizce. "Charles'ın yemekleri piknik gibi" demişti Rita Gibbons bir keresinde. Evet, güzel hatta harika piknikler. Ayrıca izninizle

söyleyeyim: Konuklarım *elbette* olması gerektiği gibi *daima* masada oturdular, asla tabaklarını dizlerinin üzerinde dengelemek durumunda kalmadılar; bir de *daima* doğru düzgün yemek peçeteleri kullandım, *asla* kâğıt peçete değil.

Yiyecek derin bir konu ve yeri gelmişken söyleyeyim, hiçbir yazar bu konuda yalan söylemez. Gastronomik zekâmı nereden almışım acaba? İdareli geçen çocukluğum yüzünden yiyecek israfından nefret ederim. Evimizdeki alçakgönüllü yemeklerden son derece zevk alırdım. Annem "gayet iyi bir aşçıydı" ama benim açımdan iyi yemeğin esası olan yaratıcı sadelikten yoksundu. Sanıyorum aydınlanmama, tıpkı Saint Augustine'e olduğu gibi, aşırılığa duyduğum tiksinme neden oldu. Genç bir yönetmenken, insanları ünlü lokantalarda ağırlamam gerektiğini düşünecek kadar budala ve gelenekseldim. Yavaş yavaş kamuya açık yerlerde tüketilen büyük miktarlardaki pahalı, gösterişçi ve çoğu kez vasat yiyeceğin yalnızca ahlaksızca, sağlıksız ve estetikten yoksun olmadığını, üstelik zevk de vermediğini anladım. Daha sonraları misafirlerime *evimde* sade zevkler sundum. Üzerinde tütsülenmiş ringa balığı ezmesi olsun ya da olmasın, tereyağı sürülmüş taze kızarmış ekmekten daha lezizi var mıdır? Yahut biraz konserve sığır etinin yanında haşlanmış sade soğandan? Ayrıca, iyi hazırlanmış kahverengi şekerli, kremalı yulaf lapası krallara layık bir yemektir. O zaman bile, damak tatları ne yazık ki bozulmuş bazı insanlar, benim yaman hedonizmimi yapmacık bir eksantriklik, bir numara saydılar (Yemek konusunda yazan bir gazeteci, çocuk kitaplarındaki piknik yemeklerine benzetmişti benzetti). Bazılarıysa düpedüz hakaret kabul etti.

Ancak, *haute cuisine*'in sahte mitolojisine aymamı, belki de restoranlardan ziyade akşam yemeği davetlerine borçluyumdur. Uzun zamandır ve genellikle boş yere, arkadaşlarımı yemek pişirirken şatafata kaçmamaya ikna etmek için uğraştım. Harcanan zaman bile tek başına mantıksızlıktır; gerçi sanıyorum bazı talihsiz kadınların yemek pişirmek dışında yapacak bir işleri olmadığı da doğru. Ayrıca karmaşık yemeklerin basit yemeklere kıyasla daha "yaratıcı" olduğu yanılsaması da var. Elbette (izninizle açıklığa kavuşturayım) barbar değilim. Fransız taşrasının, o kutlu topraklarında ara sıra hâlâ bulunabilen yemekleri çok güzeldir; fakat güzelliği taklit edilmesi mümkün

olmayan bir gelenek ve sezgiyle ilgilidir. Gösterişçi İngiliz ev sahibesi yalnızca dikkatle hazırlanma ve ritüeli erdem sayma hatasına düşmekle kalmaz; çoğu zaman, hayal kırıklığı yaratan sanatını, bunu kesinlikle kabul etmeseler bile, yemekten hiçbir şekilde zevk almayan kimseler için uygular. Tiyatrodan arkadaşlarımın çoğu ciddi bir yemek yemeye geldiklerinde kafayı öyle bulmuş olurlardı ki, ne iştahları olurdu ne de önlerine ne konduğunun doğru düzgün farkında varırlardı. Neredeyse koca bir günü neden yemeğini bu şekilde yiyen (hatta didikleyip tabağında bırakan) insanlar için yemek pişirmekle geçirmeli? Ciddi bir yemek düşkünü kararında içer. Akşam yemeği davetlerinde yemeğin tadını kaçıran şeylerden biri de sohbet etme mecburiyetidir. İnsan en fazla, iki yanındaki komşularının hevesle başka şeyle meşgul olduğu "delik"lerden birinde oturmayı ve böylece tabağına odaklanmayı umabilir. Hayır, sahici bir konukseverlik hissinden ziyade gösterişle, prestijle ve hatalı bir toplumsal adap algısıyla ilgili bu "resmi" olayların meraklısı değilim. *Haute cuisine,* konukseverliği baskılayan bir şey üstelik; çünkü öyle yemek yapamayan yahut yapmayan kimseler, nezaketsiz yahut başarısız görünmek korkusundan, ona düşkün insanları davet etmekte tereddüt ederler. Yemeğin tadına en iyi "sosyal hesaplara" aldırmayan arkadaşlarla birlikte yahut elbette en iyisi yalnız başınayken varılır. Bütün o öpüşmelerin aslında hiç olmayan bir samimiyet havası yarattığı "görkemli" akşam yemeği davetlerinin sahteliğinden nefret ederim.

Bu tirattan sonra evin tarifi başka bir günü beklemek zorunda kalacağa benzer. Burada belki şunu da eklemeliyim (zaten çoktan belli olmuştur); vejetaryen değilim. Aslında çok az et yerim ve "et lokantası karnivorlarına" dehşetle bakarım. Fakat belli kalemler var ki (ançüez ezmesi, karaciğer, sosis, balık gibi), beslenme rejimimde stratejik bir yer işgal eder ve yokluklarından üzüntü duyarım; burada hedonizm hırçın, aksi ahlak anlayışına galip gelir. Belki de et yemeyi bırakmam gerekir ama şimdilik, tartışma bu kadar uzun zaman devam etmişken, günün birinde bunu yapacağımdan şüphe duyarım.

Artık evi tarif edeyim. Evin adı Shruff End. Evet End, yani uç. Tam yarımada denemeyecek küçük bir burnun üzerine tünemiş ve gerçekten de kayaların tam üzerinde duruyor. Hangi deli yapmıştır bu evi? İnşa tarihi tahminen 1910'lar olmalı. Peki ama niye "Shruff"? Sayıla-

rı (şu âna dek) pek sınırlı yöreden bilgi kaynaklarıma, dükkâncı kadın ve köy barının sahibine, sordum ama her ikisi de "shruff"ın "siyah" anlamına geldiğini söylediler ama meseleye ilişkin daha fazla bilgi veremediler ve açıklama yapamadılar. (Shruff Almanca *schwartz*'tan mı geliyor acaba? Pek muhtemel değil.) Evin tarihine ilişkin herhangi bir keşifte bulunamıyorum henüz. Evi satın aldığım Bayan Chorney'le hiç karşılaşmadım, yaşlı bir hanım olduğu söyleniyor. Fiyatı ucuz değildi, üstelik neredeyse hiçbir değeri olmayan mobilya ve teçhizatı da satın almaya mecbur edildim. Bir *ev* olarak değerlendirildiğinde Shruff End'in bariz dezavantajları var ki, ben de bunları emlakçıya işaret etmekten geri durmadım. Esrarengiz bir şekilde rutubetli, konumu korunmasız ve yalıtılmış. Suyu ve kanalizasyonu var, Tanrı'ya şükür (Amerika'da bunlar olmadan yaşadım), fakat elektriği de ısıtma sistemi de yok. Pişirmede tüpgaz kullanılıyor. Ayrıca yapılışında kimi tuhaflıklar var ki yeri geldikçe anlatacağım. Emlakçı, buraya bayıldığımın ve dezavantajların umurumda olmadığının farkında, gülümsüyordu. "Benzersiz bir yer efendim" dedi. Hakikaten öyle.

Gerçi köylü "komşularım" bana kışın soğuk ve fırtınalı olacağını söylemekten zevk alıyorlar ama konumu ilham verici. O fırtınaları, vahşi dalgaların kapımı döveceği günleri nasıl hevesle beklediğimi anlamıyorlar! Buraya geldiğimden beri (artık birkaç hafta oldu) hava sinir bozucu ölçüde sakin geçti. Dün deniz öylesine dümdüzdü ki yüzey geriliminin üzerinde yürüyor gibi görünen koca bir mavi sinek filosunu taşıyordu. Üst katın denize bakan pencerelerinden (şu anda tam önünde oturuyorum), kişi eğilip de aşağıdaki kayalara bakmadığı sürece, manzara yalnızca denizden müteşekkil. Fakat alt kat pencerelerinden deniz gözden ırak, insan yalnızca evi çevreleyen, görünüş ve boyutça file benzeyen kıyı kayalıklarını görüyor. Mutfak kapısı da olan arka kapıdan kaktüsümsü çimenler ve kekiklerin büyüdüğü, kayalarla çevrili "çimenliğe" çıkılıyor. Burayı doğaya bırakacağım. Bahçıvanlıktan zerre anlamam (Burası sahip olduğum ilk toprak parçası). Eklemeliyim ki; doğa, üzerine minderler koyduğum taştan bir oturak ve yanında topladığım taşları içine koyduğum kayalık bir yalak da temin etmiş bana ki oturup topladığım taşları inceleyebileyim.

Evin yolu, bir tür doğal asma köprü oluşturan sarp kenarlı geçitten devam ederek "sahil yolu" denen anayola bağlanıyor. Yol asfalt ama

ortasında otların büyüdüğü türden bir asfalt. Yolda, Mayıs ayında bile, pek az motorlu araç trafiği var. Yeri gelmişken, mutlu hayatımın sırlarından birinin de, araba kullanmayı öğrenmek hatasına asla düşmeyişim olduğunu söyleyebilirim. Başta kadınlar, beni arabalarıyla dilediğim yere götürmeye can atan kimselerin eksikliğini hiç çekmedim. Kancık beslerken neden kendin havlamalı? Geçidin altında ufak kayaların her iki tarafında deli kızın çeyizi gibi saçıldığı el değmemiş doğa var, denize buralardan ulaşılamaz. Pek cazibesiz bir manzara, üstelik paslanmış teneke kutular ve kırık şişeler de eksik değil, bir gün inip toplamalıyım. Yolun ötesinde, kimileri devasa, hörgücümsü sarı kayalar beliriyor yeniden; burada tel gibi kıvrık otların ve sayısız göz alıcı dikenli katırtırnaklarının arasındalar. Ayrıca (doğanın eseri mi yoksa insanın mı acaba?) hepsi çiçeğe durmuş çelimsiz küpeçiçekleri ve sık yavşanotları var epeyce; bir de oldukça alımlı, gri yapraklı adaçayları. Bu "çalılıkların" ötesinde dikenli katırtırnakları ve süpürgeçalılarıyla kaplı; yer pis kokulu, yemyeşil ve kırmızımsı yosun dolu, tehlikeli, bataklık su birikintilerinin bulunduğu daha kıraç fundalıklar var. Bu iç kısımları henüz keşfetmedim. Öyle "aman aman bir yürüyüşçü" değilimdir; üstelik deniz kenarı cennetime kendimi kaptırmış ve hoşnut haldeyim. Bu fundalığın bittiği yerde, yeri gelmişken söyleyeyim, Shruff End'den iki buçuk kilometre kadar ötede en yakın mesken var; Armorne Çiftliği diye bir yer. Geceleri, üst kattaki ön pencerelerimden ışıklarını görebiliyorum.

Sağa doğru takip edildiğinde, kıyı yolu kıvrılarak, burundaki kule hariç Shruff End'in topraklarından görünmeyen bir sonraki koya girer. Buradan, beş altı kilometre ötede, turistleri çeken biraz gösterişli bir yer olduğundan, hakkında karışık duygular beslediğim Raven Otel diye bir işletme var. Yuvarlağa yakın şaşırtıcı iri kaya parçalarıyla çevrili koy pek güzel doğrusu. Otel nedeniyle yörede "Raven Koyu" olarak biliniyorsa da yerel şivede başka bir adı var; "Shashore" gibi bir şey. (Acaba kıyı koyu falan gibi bir anlamı mı var? Neden?)* Shruff End'den sola doğru takip edildiğinde, kıyı yolu tuhaf dar bir boğazdan geçiyor; "Khyber Geçidi" adını verdiğim bu noktada, koca bir kaya çıkıntısı, yolu boylu boyunca kesiyor ve içerilere doğru epey bir mesafe boyunca uzanıyor. Onun ötesinde taşlı bir plaj var; yöredeki tek plaj bu, kalan her yerde kayalara vuran derince sular bulunuyor ve

* (İng.) Shore, kıyı anlamına gelir. (ç.n.)

başlangıçta beni buralara çeken de kıyıların bu özelliği olmuştu. Koyun dışındaki bir patika biraz daha iç kısımlarda bulunan köye doğru çaprazlama uzanıyor ama yol izlenmeye devam edilirse, harikulade bir işçilik ürünü, tamamen kum ve çamurla dolu, terk edilmiş çarpık bir taş iskeleye varılır. Eskiden burada balıkçı tekneleri varmış, öyle anlıyorum ama artık yalnızca daha kuzeyde avlanıyorlar: Kimi zaman, doğal olarak, önümde bomboş uzanan denizde onları gördüğüm oluyor. Balıkçı barınağını geçince, "hanımlar plajı" diye bilinen yer var; kayalar yontularak uzun ve hayli geniş bir rampa yapılmış. Burada "hanım" gördüğüm olmadı, yalnızca arada bir birkaç oğlan çocuğu görüyorum (Yöre sakinleri pek yüzmez; bu işi bir tür delilik gibi gördükleri anlaşılıyor). Aslına bakılırsa, "hanımlar plajı"nı kaygan kahverengi otlar bürümüş ve denizin attığı iri kaya parçalarıyla öylesine kaplı ki, başka yerlere kıyasla daha "güvenli" değil. Sahil yolu burada kötüleşerek (ama maalesef arabaların geçişine uygun) yabanıl bölgeye doğru tırmanıyor; sarı kayalarımın etkileyici ve heybetli falezlere dönüştüğü bu kısımları da keşfetmeye vakit bulamadım henüz. Asfalt yol kara içine doğru kıvrılıp köye ve ötesine gidiyor.

Köyün adı Narrowdean. Eski söylenişi *Nerodene* ve sahil yolundaki güzel bir sınır taşı bu eski yazılışı muhafaza ediyor. Köy küçük; küçük taş evlerin bulunduğu birkaç sokak, yamaçta bazı bungalovlar ve bir dükkândan ibaret. *The Times* da, pili bitmiş transistorlu radyom için pil de alamıyorum ama bunun beni pek endişelendirdiği yok, kasap dükkânı diye bir şeyin yokluğu da canımı sıkmıyor. Kara Aslan adlı bir birahane var. Yöredeki sarımsı taşlardan yapılmış evler sevimli ama mimari açıdan ilgi çekici tek eser, nefis bir on sekizinci yüzyıl yapısı olan, sıra kemerli kilise. Elbette kiliseye giden biri değilim ama ayda bir de olsa ayin yapıldığını öğrenmekten hoşnut kaldım. Kilise bakımlı ve düzenli olarak çiçekler konuyor. Kimi zaman uzaktan uzağa duyduğum kilise çanları, Amorne Çiftliği'nin ötesinde, içerilerde, arazinin daha az meyilli olduğu ve koyunlar içini otlak bulunan, aynı ölçüde küçük olduğunu sandığım bir köyden geliyor. Narrowdean'de ne papaz evi ne de malikâne var; papazla ve köyün zenginiyle içlidışlı olmak gibi niyetler beslediğim yoktu tabii ki! Buranın "entelektüel" istilası altında olmadığını sezmekten de mutluyum; günümüzde her yer bu tehlike altında. Kiliseye dönecek olursak, bu önemsiz köyün, sahip olacağını umamayacağınız ölçüde engin bir

tarihin kanıtı son derece güzel bir *cimetière marin* (denizci mezarlığı) var. Mezartaşlarının çoğunun üzerine yelkenli gemiler, dekoratif çapalar ve tuhaf bir şekilde etkileyici balinalar oyulmuş. İnsanlar buradan balina avına çıkmış olabilir mi? Mezartaşlarından biri, beni özellikle cezp ediyor. Üzerinde güzel bir "çapa" ve basit bir yazı var: *Dummy (Budala) 1879 -1918*. "Dummy"nin başka bir kimlik kazanmayı hiçbir zaman başaramayan sağır ve dilsiz bir denizci olması gerektiğini idrak edene kadar kafamı karıştırdı bu. Zavallı adamcağız.

Gelin, yine Shruff End'e dönelim. Yola bakan cephesinin kendi başına kayda değer bir yanı yok sanırım, fakat bu ıssızlıkta tuhaf bir şekilde uygunsuz görünüyor. Ev, zemin katı cumbalı, çatısı çift çıkıntılı, "çift cepheli" tuğladan yapılmış bir villa. Tuğlalar koyu kırmızı. Birmingham'ın banliyölerinde olsa pek dikkat çekmezdi, lakin bu yabanıl kıyıda, bir başına, kesinlikle tuhaf görünüyor. Arka taraf, hiç şüphesiz, hava şartlarına karşı korkunç bir çakıllı sıvayla kaplı. Bir uzman, hemen bütün odalarda iplerin ucundaki cilalı ahşap sarkıtları, ipek püsküllleri ve en altta dantel saçakları sapasağlam duran devetüyü renkli perdelerine bakarak, evin yapılış tarihini tahmin edebilirdi. Perdeler (göze inen perde gibi anlamı olan bir sözcük) çekiliyken yoldan bakıldığında Shruff End'in kayıtsız, esrarengiz, garip bir havası var. İçerideyken, "perdeli" odanın sarı ışığı, nedense ve üzücü bir şekilde çocukluğumu, belki de büyükbabamın Lincolnshire'daki evinin atmosferini hatırlatıyor.

İki cumbalı odayı çalışma odası (hâlâ açmadığım kitap sandıklarımı koydum) ve yemek odası(şaraplarımı tutuyorum içinde) adıyla vaftiz ettim. Fakat evin tümüyle deniz tarafında yaşıyorum; üst katta, yatak odamda ve çalışma odam demekte ısrarcı olduğum odada; alt katta ise, mutfakta ve bitişiğindeki "küçük kırmızı oda" dediğim ufak odada. Burada içinde odun ateşi yandığına dair izler barındıran hoş bir şömineyle güzel bir bambu masa ve bambu koltuk var. Duvarın alt kısımları beyaz ahşap panellerle kaplı, üst kısım ise evin kalanına uymayan egzotik bir dokunuşla domates kırmızısına boyalı. Tüplü ocağın olduğu mutfak, hayatım boyunca gördüğüm en devasa kayraktaşı levhalarıyla kaplı. Buzdolabı yok elbette ve bu durum balık seven biri için çok sinir bozucu. Ayrıca tespihböceği dolu geniş bir kiler var. Alt kattaki bütün ahşap kısımlar rutubetli. Koridordan bir kısım muşambayı söktüm ve ürpererek yerine koydum. Tuzlu bir koku

vardı. Deniz, evin altındaki gizli bir kanaldan yükseliyor olabilir mi? Herhalde bir uzman raporu almalıydım ama öyle acelem vardı ki. Eski usul, uzun telli, pirinç tutamaklı mekanik bir ön kapı zili var. Mutfakta çalıyor.

Evin mantıklı herhangi bir açıklama bulamadığım en tuhaf yanı hem zemin katta hem de birinci katta birer *iç odanın* varlığı. Bununla demek istediğim, ön ve arka odaların arasında, kendi penceresi olmayan ama deniz tarafındaki odaya açılan bir pencereden ışık alan (üst katta çalışma odası, alt katta mutfak) bir odanın bulunduğu. Bu iki tuhaf iç oda, son derece karanlık ve sadece alt kattakindeki çökmüş bir kanepenin ve evdeki yegâne lamba askısı olan fevkalade dekoratif dökme demirden bir lamba askısının da bulunduğu, üst kattakinde küçük bir masanın haricinde, tamamen boş. Bu odalarda yaşamaya kesinlikle niyetim yok; ileride, duvarları kaldırdığımda, çalışma odası ve yemek odasının genişlemesine yarayacaklar. Gerçekte evin tamamında pek az mobilya var. Kendime ait çok az eşya koydum. (Yalnızca bir yatak var evde, ziyaretçi beklemiyorum!) Bu boşluk bana uygun; James'in aksine, ben bir koleksiyoncu ve biriktirici değilim. Satın almak zorunda kaldığım için onca söylendiğim eşyaların bazılarından hoşlanmaya bile başladım. Holdeki büyük bir aynaya özellikle bağlandım. Bayan Chorney'nin eşyaları buraya "ait" görünüyorlar; yersiz kaçanlar, aslına bakarsanız, benim pek az eşyam. Barnes'daki büyük dairemden ayrılırken epey şey sattım ve kalanların çoğunu Shepherd's Bush'ta ara sıra kullanmak üzere aldığım daireye tıkıp kapıyı kilitledim. Oraya geri dönmekten bayağı korkuyorum. Londra'da ne demeye bir yer tuttuğumu da şimdi aklım almıyor ya, arkadaşlarım orada bir yerim "olması gerektiğini" söylediler.

"Arkadaşlarım" diyorum: Ama tiyatroda geçmiş bir ömrün ardından, aslında sayıları ne kadar az. Tiyatro dünyası onca arkadaş canlısı ve "cana yakın" görünebilmesine karşın, insan nasıl da yalnız kalabilir! En iyi dostlarım gittiler: Clement Makin öldü, Wilfred Dunning öldü, Sidney Ashe Ontario Stratford'a gitti, Fritzie Eitel California'da başarılı ve bitik. Geri kalan bir avuç: Perry, Al, Marcus, Gilbert; kızlardan geriye ne kaldı... Konuyu dağıtmaya başladım. Akşam oldu. Deniz altın rengi; soluk yeşil göğün altında, beyaz ışık noktalarıyla benekli, bir tür mekanik kendinden hoşnutlukla hafif

hafif çalkalanıyor. Nasıl da engin, nasıl da boş, hayatım boyunca özlediğim bu ulu açıklık.

Hâlâ hiç mektup yok.

Denizin sesi bugün daha yüksek ve martılar çığlıklar atıyor. Boş tiyatro dışında, sessizliği sevmem aslında. Deniz çalkantılı, beyaz sırtlı kopkoyu bir mavi.

Denizin getirdiği odunları toplayarak ta taşlık plajın oraya kadar gittim. Git zamanıydı, bu yüzden kulenin basamaklarından inip yüzemedim ve sanırım tutamak yaptırıncaya kadar, sakin havalar dışında, falezimden uzak durmam gerekecek. Plajda yüzdüm ama pek iyi olmadı. Çakıllar ayağımı incitti, ayrıca kıyı kademelerinden düşen ve dalgaların getirdiği çakıllar bana çarpıp durduğundan, denizden çıkmakta büyük güçlük çektim. İyice üşümüş ve keyfim kaçmış olarak döndüm, üstelik topladığım odunları da unutmuşum.

Şimdi öğle yemeği yedim (mercimek çorbası, ardından haşlanmış soğan, çayda pişirilmiş elma eşliğinde parmak sosis ve sonra da kuru kayısı ve kurabiye: yanında hafif bir Beaujolais) ve şimdi kendimi daha iyi hissediyorum. (Elbette en iyisi taze kayısı ama kurusu da yirmi dört saat suda bekletildikten ve iyice kurulandıktan sonra orta şekerli bisküvi ve keklerin yanına müthiş yakışır. Hele bademlilerle çok iyi gider ve bu yüzden kırmızı şaraba da mutlulukla eşlik eder. Şeftaliniz sizin olsun, pek hoşlanmam; sanırım meyvelerin şahı kayısıdır.)

Şimdi gidip öğleden sonra keyfi yapacağım.

Gece. İki yağ lambası, hafiften mırlayarak, eskiden Bayan Chorney'nin malı bir zamanların güzelim gül ağacı masasının çizilmiş ve lekeli yüzeyine yumuşak bir ışık düşürüyor. Bu, çalışma odasının penceresinin önünde duran çalışma masam; gerçi üzerine kitap ve kâğıt koymak için "iç odadan" getirdiğim küçük katlanır masayı da kullanıyorum. Küçük helikopterler misali içeriye dolan kocaman bej ve turuncu kanatlı pervaneler yüzünden pencereyi kapatmak zorunda kaldım. Hepsi gayet güzel çalışır durumda olan toplam dört lamba da Chorney malı. Hayli ağır, mat camdan zarif abajurlu, eski moda nefis şeyler. Yağ lambalarını kullanmakta ABD'de, Fritzie'yle kaldığım şu kulübede ustalaşmıştım. Öte yandan, alt kattaki iki tüplü soba,

birer muamma olmayı sürdürüyor. Gecelerin daha soğuk olacağı günler gelmeden, yenilerini almalıyım. Dün gece bayağı soğuktu. Küçük kırmızı odada, denizden topladığım odunlarla şömine yakmaya kalkıştım ama hem odunlar nemliydi hem baca tüttü.

Sanırım kışın alt katta yaşayacağım. Nasıl da sabırsızlıkla bekliyorum. Çalışma odası odadan çok hâlâ bir gözetleme yeri. Odaya üzerlerinde minik aynalar bulunan bir sürü küçük rafı olan, yüksek, siyaha boyalı, ahşap bir şömine rafı egemen. Koleksiyonculara layık bir parça olduğuna şüphe yok ama garip bir tarikatın sunağına benziyor fena halde (Doğu'ya özgü bitkisel bir havası var).

Bu gece, lambaları yakmadan evvel, bir zaman öylece durup dışarıya, ay ışığına baktım; bir şehirli için daima büyüleyici ve sevindirici. Şu anda kayaların üzerini öyle aydınlatıyor ki ay ışığında kitap okuyabilirim. Yalnız, tuhaftır, buraya geldiğimden beri hiç okuma arzusu duymadığımı fark ediyorum. İyi bir işaret. Yazmak, okumanın yerini almışa benziyor. Buna rağmen, kendime ilişkin muntazam bilgi vereceğim ânı sürekli erteler gibi bir halim var ("Yeni yüzyılın başlangıcında ... şehrinde doğdum" yahut her neyse). Yeterince düşünüp taşındıktan sonra, hayatım hakkında yazmak için yeterli zamanım ve sebebim olacak. Duygularımdan, belli anıların dehşetli gücünden bahsetmekten hâlâ çekiniyorum. Sırf Clement'le geçirdiğim yılların hikâyesi, bir cildi doldururdu.

Evin etrafımdaki sessiz mevcudiyetinin son derece farkındayım. Bir kısmını fethettim, bir kısmı ise inatla yabancı ve loş kalıyor. Giriş holü, daha önce bahsi geçen büyük oval aynanın dışında, karanlık ve anlamsız (Bu etkileyici nesne kendi ışığıyla parlıyor gibi). Merdivenlerden toptan hoşlanmıyorum (Geçmişin ruhları merdivenlerde bekleşir). Bunlar, yarı yolda ayrılan dar bir merdivenle, yola bakan şaşırtıcı büyüklükte bir banyoya varıyor; banyonun arkasındaki garip, küçük bir kapının açıldığı bir başka merdivenle çatıya çıkılıyor. Banyoda, üzerinde kuğuların ve kıvrımlı zambakların olduğu güzel orijinal fayanslar duruyor. Mükemmel, kocaman pirinç musluklu, aslan ayakları üzerinde duran, büyük ve çok lekeli bir banyo küveti de var. (Fakat suyu ısıtacak bir sistem yok! Alt kattaki yüklüğün içindeki oturma banyosu, korkarım, durumun gerçekliğini yansıtıyor.) Ayrıca tuvaletin nasıl kullanılacağına ilişkin kullanışlı talimatlar veren, kıta el yazısı ile yazılı bir uyarı var. Ana merdiven kıvrılıp üst kattaki sa-

hanlık boşluğuna varıyor. Buraya "boşluk" diyorum, çünkü kendine has bir havası olan epey tuhaf bir alan burası. Bir tiyatro sahnesinin beklentili havasını taşıyor. Bazen çok uzun zaman evvel burayı rüyamda gördüğüm duygusuna kapılıyorum. Büyük, penceresiz bir dikdörtgen; gündüz açık kapılardan ışık alıyor ve tam "iç odanın" karşısında duran, üzerinde kalın boyunlu, dalgalı kenarlı, tombul yanlarında kabartma pembe güller bulunan, dikkat çekecek kadar çirkin yeşil bir vazonun bulunduğu masif meşeden bir sehpayla süslü. Bu çirkin nesneye fena halde bağlandım. Ötesinde, bir heykel barındırması gerekirmiş gibi görünen bir niş var ama boşken bir kapıya benziyor. Ondan sonra sahanlığın en büyüleyici özelliği geliyor: *Boncuk perdeli* bir kemer. Bu perdenin, çoğu Akdeniz ülkesinde sinekleri dükkânlardan uzak tutmak için kullanılanlardan farkı yok. Boncuklar ahşaptan, sarıya ve siyaha boyalı, biri geçerken birbirlerine çarpıp hafifçe tıkırdıyorlar. Kemerden sonra yatak odamla çalışma odasının kapıları geliyor.

Yatma zamanı. Arkamda uzun, yatay bir pencere var, yerden onlarca santimetre yukarıda "iç oda"ya bakıyor. Doğrulurken pencereye doğru bakmak ihtiyacı duyuyor, kara camda bir aynadan yansırmışçasına kendi yüzümü görüyorum. Geceleri korkan biri olmadım asla. Hatırladığım kadarıyla, çocukken karanlıktan korkmadım hiç. Annem karanlık korkusunun Tanrı'ya inananların maruz kalmadığı bir batıl inanç olduğuna beni erkenden inandırmıştı. Beni koruması için Tanrı'ya bile ihtiyacım yoktu ya. Annemle babam her türlü korkuya karşı mutlak birer kalkan idiler. Shruff End'i herhangi bakımdan "ürpertici" bulduğum yok. Sadece birdenbire, hayatım boyunca ilk kez, gece hakikaten yalnız kaldığım aklıma geliyor. Çocukluğumun geçtiği evde, taşraya yaptığımız tiyatro turnelerinde kaldığımız yerlerde, Londra'daki dairelerde, otellerde, başkentlerdeki kiralık dairelerde: Daima duvarların ardında başkalarının varlığıyla çevrili, toplu halde yaşadım. Hatta şu kulübede yaşarken bile (Fritzie'yle birlikte) asla yalnız değildim. Bu sahip olduğum ilk müstakil ev ve yaşadığım ilk sahici yalnızlık. İstediğim bu değil miydi? Tabii ki ev, en rüzgârsız gecede bile hafif gıcırdama, zorlanma sesleri çıkarıyor, bütün eski evler öyledir; ayrıca gevşemiş pencerelerle iyi oturmayan kapıların arasında hava cereyanı oluyor. Dolayısıyla, geceleri yatağımda uzanmışken üzerimdeki tavan arasından gelen hafif ayak sesleri yahut

sahanlıktaki boncuk perdenin, içinden biri sinsice geçtiği için yavaşça tıkırdadığını duyduğumu hayal ediyor olabilirim.

Belki de gecenin bu geç saati, bu konuyu ele almak için abes bir zaman ama birdenbire zihnimde öylesine canlı belirdi ki. Okuyucu, eğer öyle biri varsa, burada deniz kıyısında yaşadığım ama anlatamadığım "dehşet verici" deneyimden neden tekrar söz etmediğimi merak edebilir. Artık onu "unuttum" gibi bir izlenim doğabilir ve aslına bakılırsa garip bir biçimde unuttum da sayılır: Belki de olanların olası bir açıklamasının kanıtı bir eğilim. İzninizle olanları anlatayım.

"Falezimin" yukarısında, bu defter yanımda, denize bakarak oturuyordum. Güneş parlıyordu, deniz sakindi (Tıpkı bu defterin ilk paragrafında betimlediğim gibi). Hemen öncesinde, kayalardaki bir havuzcuğa dikkatle bakmış ve gövdesini tuhaf bir şekilde büklüm büklüm halkalandıran, hafifçe kıllı bir deniz solucanını izlemiştim. Doğruldum ve gözlerimi güneşte kırpıştırarak denize dönük oturdum. Derken, bir anda değil, yaklaşık iki dakika kadar sonra, gözlerim parlak ışığa alışınca, *dalgalardan yükselen bir deniz canavarı gördüm.*

Bunu başka hiçbir şekilde tarif edemem. Gayet sakin ve boş bir denizde, çeyrek mil kadar (belki de daha az) mesafeden, devasa bir yaratığın denizin yüzeyini yardığını ve yukarıya doğru şahlandığını gördüm. İlkin siyah bir yılana benziyordu, derken uzun boynu, çıkıntılı dikenli bir sırt takip etti. Kanatçık yahut belki yüzgeç olabilecek bir şey vardı. Yaratığın tamamını göremiyordum ama gövdesinin geri kalanı, belki uzun bir kuyruk, artık sekiz dokuz metre yüksekliğe ulaşan (öyle görünüyordu) yaratığın çıktığı yeri çevreleyen köpüklü suyu hareketlendiriyordu. Sonra uzun boynunu halka şeklinde iki tur sarmış yaratık, artık barizleşen başını deniz yüzeyinin üzerine indirdi. *Halkaların içinden gökyüzünü görebiliyordum.* Başını da şaşırtıcı bir belirginlikle görüyordum; yeşil gözlü, pembe ağız içini ve dişlerini göstererek açılmış ağızlı, bir tür tepeliyılan başıydı. Baş ve boyun mavi bir pırıltıyla ışıldıyordu. Sonra bir anda yaratık olduğu gibi devrildi, halkalar düştü, dalgalanan sırtı hâlâ suyun üstündeydi ve derken, yaratığın içinde yitip gittiği köpürüp burgaçlanan su kaldı yalnızca.

Yaşadığım dehşet ve korku öylesine büyüktü ki bir süre kıpırdayamadım. Kaçmak istedim, her şeyden ziyade hayvanın kıyıya daha yakın, belki de ayaklarımın dibinde yeniden belirmesinden korku-

yordum. Ama dizlerimin bağı çözülmüştü ve kalbim öyle deli çarpıyordu ki daha fazla çaba, bilincimi yitirmeme neden olabilirdi. Sonra deniz sakinleşti ve başka bir şey olmadı. Sonunda kalktım ve yavaş yavaş yürüyerek eve döndüm. Üst kata çıktım, çalışma odasına girdim ve bir süre kalbimi tutup dikkatle soluyarak oturdum. Pencere kenarındaki her zamanki yerimi almayı gözüm yemiyordu; bu yüzden iç odanın duvarına dayalı küçük masanın başına oturdum, başımı duvara yasladım ve yarım saat kadar sonra, bu defterin ikinci paragrafını oluşturan kısmı yazdım.

O zaman zarfında kendime sarıldım, soludum ve titredim, olanları *düşünmeyi* yavaş yavaş başardım. Son derece bozguna uğramış düşünme, mantıklı düşünme, imdadıma yavaş yavaş yetişti. Bir şey olmuştu ve olanların açıklaması vardır. Zihnimde birçok olası açıklama belirdi ve ben bunları sayıp, sınıflandırıp aralarında bağlantı kurarken biraz rahatladım, kavramsallaştırılmamış o berbat korku azaldı. Gördüklerimi "sadece" hayal etmiş olmam mümkündü. Fakat insan elbette bu denli ayrıntılı ve korkunç bir şeyi "öylece" hayal edemez. Sonra, yaratığın bir anda, çok şaşırtıcı yahut hatta ilginç bir şey olarak değil, son derece korkunç bir şey olarak belirmesi, kafama önemli bir nokta olarak dank etti. *Aşırı derecede* korkmuştum. Makul bir içiciyim, ayrıca kesinlikle dengesiz yahut çılgınca "hayalperest" biri değilim. Bir başka olasılık, "sadece" bilimin henüz keşfetmediği bir canavarı görmüş olmamdı. Tamam, bu sadece olasıydı. Yahut: Gördüğüm şey devasa bir yılanbalığı mıydı yoksa? Böyle bir yılanbalığı olabilir miydi? Yılanbalıkları denizin üzerinde öyle şahlanıp, kendini çevreleyip havada dengede durabilir miydi? O şeyin bir yılanbalığı olabileceğini sanmıyordum, bu mümkün değildi. Kocaman bir gövdesi vardı, *sırtını* görmüştüm. Ayrıca gördüğümün sadece bir yılanbalığı olmadığından tümüyle emindim, ne kadar büyük olursa olsun, içinden gökyüzünü görebildiğim o sarmal canavar gibi olamazdı.

Hayvan ne kadar uzaktaydı ve denizin üzerinde ne kadar yükselmişti? Düşündükçe, hakikaten olağanüstü bir şey görmüş olduğumdan emin olmakla birlikte, ilk izlenimlerime o kadar da güvenemiyordum. Sürüklenen yosunlar yahut suya batıp çıkarak sürüklenen odun parçaları gibi açıklamalar söz konusu değildi. Bir başka olasılık üzerinde düşündüm. Devasa canavarımı görmeden önce on, on iki santimetrelik gövdesi kayaların üzerindeki küçük havuzcukta kocaman görü-

nen küçük canavarı, kıllı kırmızı solucanı yakından inceliyordum. Tamamen optik birtakım mekanizma sonucunda, retinanın sıra dışı bir hilesiyle, solucanın imgesini denizin yüzeyine "fırlatmış" olmam mümkün müydü? Bu ilginç bir fikirdi ama bütünüyle mantıksızdı, çünkü kırmızı solucanın mavimsi siyahımsı canavarla, ikisinin de bükülüp çevrelemiş olmaları haricinde, hiçbir benzerliği yoktu. Ayrıca, retinaya ilişkin bu tür bir "sinematografi" asla duymamıştım. Düşündükçe, yaratığı nasıl bir berraklıkla hatırladığıma hayret ediyordum, görsel izlenimim son derece ayrıntılı bir şekilde duruyordu ama aynı zamanda benden tam olarak ne kadar uzakta olduğundan gittikçe daha az emin oluyordum.

Böyle düşünmeye devam edip etmeyeceğimi zaman gösterecek ama şimdilik aklıma en çok yatan olası açıklama şu ve bunu biraz utanarak yazıyorum. Ayyaş da değilim, uyuşturucu bağımlısı da. Sert içkileri nadiren içerim. Amerika'da ara sıra "haşhaş" içtiğim oldu. Ancak, bir keresinde, yıllar önce, bir doz LSD almak ahmaklığına düştüm (Bunu bir kadını memnun etmek için yaptım). "Bad trip" dedikleri şey geldi başıma. Çok çok kötü bir bad tripti. O korkunç ve hayli utanç verici deneyim esnasında olanları betimlemeye kalkışmayacağım (Sadece şunu ekleyeceğim: İç organlarla ilgiliydi). Aslına bakarsanız, sözcük kullanarak layıkıyla anlatmak son derece zor olurdu hatta mümkün olmazdı. Ahlaken, manen dehşet vericiydi, sanki insanın pis kokan içi açılıp bütün evren haline gelmişti: Dalgalanan karanlık, yarı biçimlenmiş bir manevi kötülük, asla ve kat'a kaçıp kurtulamayacağınız bir şey. "Ayrılınamaz" sözcüğünün imgesinin de "yanı sıra geldiğini" hatırlıyorum. Esasen söz konusu görüntüler korkutucu ölçüde açık seçik, deyim yerindeyse otoriterdi ve şu anda gözümün önünde beliriyorlar ama gördüklerimi yazmayacağım. Elbette, bir daha asla LDS almadım. Başka gecikmiş etki yaşamadım ve şükür ki bir süre sonra yaşadıklarımı, insanın bir rüyayı unutmasını andıran hayli özel bir biçimde, unutmaya başladım. Ancak: "Gördüğüm" deniz canavarının, o berbat uyuşturucuyla olan tek ahmakça deneyimimin sebep olduğu bir halüsinasyon olduğunu varsaymak mümkün hatta akla yakındır.

Gördüğüm, şahlanıp halkalanan canavarın aslında ilk olayda gördüklerime, havuzcuktaki kırmızı solucana benzediğinden daha az benzediği doğru. Fakat duyduğum dehşetin niteliği benzer yahut

deneyimin hemen ardından öyle görünmeye başladığı su götürmez. Ayrıca, unutma eğiliminin niteliği de şimdi her iki olayda benzer görünüyor bana. Ancak şu anda bütün olanları düşündüğümde, bu açıklamanın en güçlü kanıtının, diğer bütün açıklamaların mantıksızlığı olduğunu da kabul etmek gerek.

Kalbim yine deli gibi çarpıyor. Yatmam gerek. Belki bu hikâyeyi anlatmak için sabaha kadar beklemeliydim. Bir uyku hapı alacağım.

Yukarıdakileri yazmamın üzerinden iki gün geçti. Canavarımı yazdıktan sonra gayet iyi uyudum ve yaptığım açıklamanın da doğru olduğuna hâlâ inanıyorum. Her neyse, canavar silikleşiyor ve korkum geçti. Belki de olan biteni yazmak bana iyi geldi. Tavan arasındaki "ayak seslerinin" fareler olduğuna karar verdim. Güneşli bir gün daha. Hâlâ hiç mektup yok.

Yine küçük taşlık plajda yüzdüm ve deniz hayli sakin olmasına rağmen, denizden çıkarken aynı sinir bozucu zorluğu yaşadım. Her gelen dalga beni arkadan sular altında bırakırken, yuvarlanıp yer değiştiren çakıllardan oluşan dik bir sete tırmanmak zorunda kaldım. Bir sürü su yuttum ve ayağımı kestim. Unuttuğum odun yığınını bulup eve taşıdım. Çok üşümüştüm ama su ısıtıp dökme demirden yapılmışa benzeyen oturma banyosunda banyo yapacak mecalim yoktu. Sıcak suyu yukarıdaki banyoya taşımaya değmezdi.

Kule merdivenlerindeki demir korkuluğa bir urgan bağlarsam, sular dalgalıyken bile yüzebileceğim geldi aklıma; ayrıca "falezimde" ipi bağlayacak bir şey bulursam, sudan çıkmama yardım etsin diye aşağı sarkıtabilirim. Köydeki dükkânda urgan satılıyor mu bakmalıyım. Ayrıca nereden yeni tüpgaz alabileceğimi de öğrenmem gerek.

Babamın dedesi Lincolnshire'de bostancıydı. (Hadi bakalım, birdenbire özyaşamöykümü yazmaya başladım, şu giriş cümlesinin güzelliğine bakın! Beklemem halinde böyle olacağını biliyordum.) Shaxton adlı bir evde otururdu dedem. Adı olan bir evde oturmanın çok seçkin bir şey olduğunu düşünürdüm. Annemin dedesinin ne iş yaptığını bilmiyorum, öldüğünde küçük bir çocuktum. Sanırım "bir büroda çalışıyordu", tıpkı babamın yaptığı gibi. Hiç şüphesiz, bir tür kâtipti; tıpkı babamın olduğu gibi sanırım, gerçi biz evde asla "kâtip" sözcüğünü kullanmazdık. Babamın dedesinin iki oğlu vardı, Adam

ve Abel. Büyükbabam bana hiçbir zaman hayal gücü kuvvetli biri gibi görünmezdi ama bu isimlerde şiirsel bir yan var. Amcamın (Abel) babamdan (Adam) daha sevilen ve daha talihli biri olduğunu erkenden anlamıştım. Bir çocuk böyle şeyleri nasıl algılar yahut bu tür şeyler nasıl olur da bir çocuk için böylesine algılanabilir, böylesine aşikâr olabilir; belki de çocuklar, yetişkin dünyasının alışkanlıkları içinde görünmez hale gelen işaretleri, tıpkı köpekler gibi okuyabiliyor ve böylece yetişkinlerin aldatma mücadelesinin etkisinden kurtuluyorlardır? Daha "başarısız" ne demek bilmezken, kardeşinden çok az büyük olan babamın talihsiz bir gariban olduğunun farkındaydım; daha para, konum, ün yahut sayısız çeşidi peşinde ömrümü geçirdiğim bütün o gıpta edilen şeyler hakkında hiçbir şey bilmezken; neyse ki bunların etrafında pervane olduğum günler sona erdi. Ama tabii, sevgili babamın bir gariban olduğunu söylerken bunu en bariz maddi anlamıyla söylüyorum. Kendisi altın kalpli, zeki, iyi bir adamdı.

Annemin dedesi ve anneannem Carlisle'da yaşarlardı ve onları pek tanımazdım. Annemin kız kardeşlerini, yine Carlisle'da yaşayan iki silik "teyze" olarak hatırlıyorum. Babaannem genç öldü ve Shaxton'a ilişkin anılarımda bir fotoğraf olarak bulunuyor. Hoşlanmadığım ve korktuğum büyükbabamı ise artık Wellington botları ve bağıran bir ses olarak hatırlıyorum. Çocukluk dünyamı, ona ikiz Tanrılar misali egemen Adam ve Abel dolduruyor. Annem ayrı bir güçtü, daima ayrı. Ayrıca James vardı elbette, tıpkı benim gibi tek çocuk olan kuzenim.

Erkek kardeşlerin farklılıkları. Babam Warwickshire'e sürüklendi ve "yerel yönetim" için çalıştı. Sürüklendi: Onu bir salın üstünde görüyorum. Abel Amca, Lincoln'de başarılı bir avukat oldu ve şehir dışında Ramsdens adlı bir evde yaşadı: Adı olan bir başka seçkin yer. Ramsdens, Shaxton'dan daha büyüktü. Her iki evi de hâlâ rüyalarımda görürüm. Daha sonra Abel Amca Londra'ya taşındı ama "kır evimiz" dedikleri Ramsdens'i ellerinde tutmaya devam ettiler. Abel Amca, Estelle adında zengin ve güzel bir Amerikalıyla evlendi. Annemin ondan "mirasyedi" diye söz ettiğini hatırlıyorum. Babam bir çiftlikte sekreter olarak çalışan annemle evlendi. Adı Marian'dı. Babam ona "Bakire Marian" derdi. Annem ateşli bir Hıristiyandı. Babam da Hıristiyandı tabii, böylece ben de öyleydim; Estelle Yenge onu alıp aydınlanmış dünyaya götürmeden evvel Abel Amca da öyleydi. Annemi, Warwickshire Bakiresi Marian'ın ima ettiği gibi güzel bir kız

olarak göremiyorum. Annemin yüzünü, en erken çocukluk anılarımda, bir endişe maskesi olarak görüyorum. Güçlü bir kadındı. Babam ve ben birbirimizi gizlice sever, teselli eder ve birbirimize tutunurduk. Hoş, üçümüz de birbirimizi sever ve teselli ederdik. Yoksulca, yalnız ve gariptik birlikte.

Bu sabah kilerden çıkan tostombalak, kocaman, tiksinç örümceği gördüğümde ödüm patladı. Sonunda son derece sevimli bir kurbağa olduğu anlaşıldı. Kolayca yakaladım ve ağaçlığı geçip kayaların ardındaki yosunlu bataklık gölcüklere götürdüm. Bıraktığım gibi yürüyüp gitti. Böylesine hassas ve savunmasız hayvanlar nasıl hayatta kalabilir? Kurbağa gittikten sonra bir süre daha oyalandım; kırmızı saçaklı yosunlara, gençliğimden hatırladığım atkuyruklarına ve sinekleri yakalayan şu tuhaf sarı çiçeklere baktım. Süpürgeotları içerilere doğru, biraz daha yükseklerde, Armorne Çiftliği'ne doğru yetişiyor. Emlakçı çevrede orkideler de bulunduğunu söylemişti ama hiç görmedim. Belki onlar da foklar gibi yalnızca söylence.

Daha sonra, derin dondurulmuş tütsülenmiş ringa filetosu (yoksulların tütsülenmiş somonu) almak için köye indim. Elbette, köylülerin bana gururlanarak ifade ettiği üzere, buralarda balık bulmak imkânsız neredeyse. Pek bir sonuca varamayarak, bir çamaşırhane olup olmadığını da soruşturdum. Şu âna kadar, arkadaki çimenliğe serip kuruttuğum çarşaflar dahil, her şeyi kendim yıkadım. Belki de öyle yapmaya devam ederim; basit işler yapmak hatırı sayılır bir tatmin sağlıyor. Köyde ikinci bir dükkân bulduğumu yazmayı unuttum; hırdavatçı gibi bir yer, barın arkasındaki evlerin sırasında. Adı Balıkçılar Dükkânı ve bir zamanlar balıkçılara malzeme sattığına şüphe yok. Bu sabah keşfettiğim bu dükkânda mum ve tüp temin ediyor. Oradan ayrıca birkaç mum, yeni bir yağ lambası ve bir miktar urgan aldım. Bunları taşıyarak eve dönerken, yol üstünde Kara Aslan'a uğradım. Ben girince bar birden sessizleşiyor ve çıkar çıkmaz gürültülü bir sohbet başlıyor ama hiç aldırmadan, uğrama alışkanlığı edinmek niyetindeyim. Köylülerin ılımlı düşmanlığı beni endişelendirmiyor. Elbette, televizyon sayesinde, kim olduğumu biliyorlar. Ama kayıtsız görünmek için kendilerini helak ediyorlar yahut belki de bütün yaraşır basitlikleriyle hakikaten kayıtsız bile olabilirler. Onlar için belki de "gerçek olmayan" biriyim, televizyonun kendi gerçekdışılığının

dokunduğu biri. Tanrı'ya şükür, hiç kimse benimle arkadaşlık kurmaya kalkışmadı.

Bu akşam kaynar su içinde buzları çabucak çözülen (güneş işin çoğunu yapmıştı) tütsülenmiş ringa filetolarını, üzerine limon suyu, yağ ve azıcık da kurutulmuş baharlı otlar ekleyerek yedim. Tütsülenmiş somon çok iyi değilse, tütsülenmiş ringa, tütsülenmiş somondan muhtemelen daha iyidir. Yanında, kızartılmış konserve patates (Taze patates henüz yok). Patates benim için gündelik, sıkıcı bir garnitür değil, gerçek bir ziyafet yemeğidir. Sonra Gal tavşanı ve sıcak kırmızı pancar. Dükkândan aldığım dilimlenmiş ekmek öyle pek şahane değil ama kızartılınca iyi kalite tuzlu Yeni Zelanda tereyağıyla fena olmuyor. Şansıma, güya insanı şişmanlatmayan şu kıtır İskandinav bisküvilerinin pek çok çeşidini seviyorum. (Şişmanlatmadıkları tabii ki doğru değil. Eğer şişman olmaya yazgılıysanız, yiyecekler sizi şişmanlatır. Ama benim asla kilo problemim olmadı). Artık toprak sahibi olduğuma göre, bir baharlı otlar bahçem olmalı. Yemek yeme konusunda aydınlanmış biri olarak, taze otlar temin etmek daima bir sorun oldu benim için (Çocukluğumda ailemle yaşarken, onların bahçesinde bitki yetiştirmek aklımın uçundan geçmedi elbette: Sanırım çocuklar yiyecekten anlamıyor.) İyi de bu baharlı otlar bahçesini nereye yapmalı? Küçük çimenliklerimi kazmayı hem istemiyorum hem de denize fazla yakınlar zaten. Yolun öte tarafında kendime gizli bir bahçe yapsam, köylüler yahut hayvanlar talan eder mi? Bunları düşünmem gerek: Mutlu ve masum düşünceler, geçmişin kahredici düşüncelerinin aksine!

Öğle yemeğinden sonra, urganın bir kısmını kesip kule merdivenlerindeki demir korkuluğa bağladım; şimdi kullanılmaya hazır, kararmış, salınıyor dalgalarda. Deniz tarafındaki ucuna, tutunmayı kolaylaştırsın diye bir düğüm attım. "Falezimde" urganı bağlayacak bir şey olmaması gibi basit bir gerçek yüzünden daha az başarı kaydettim. Kayalar hörgücümsü ve pürüzsüz, urgansa eve yetişecek kadar uzun değil. Daha uzun bir urgan alıp mutfak kapısına yahut merdivenlerin dibindeki direğe bağlamalı ve akşamları da uzun ıslak ucunu mutfağa mı toplamalı? Bunlar aynı zamanda ilginç sorunlar. Urganın kendisi güzel bir şey, hafifçe perdahlanmış ve reçine gibi kokuyor. Yörede yapıldığını söylediler.

Öğleden sonranın bir kısmını evle kule arasında, "köprümün" üzerinde uzanıp, altımdan dalgaların uçarak gelip kara tarafındaki kuyuya benzeyen kayalık kısımda öfkeyle kendilerini öldürüşlerini izledim. Hızla, köpüklenerek akan suyun görüntüsü bir süre sonra başımı döndürdü adeta; sanki sersemleyip düşecektim. Müthiş keyifliydi. Fakat dükkândaki kartpostalları incelerken köprümün ve girdabının yörenin meşhur yerlerinden olduğunu anlayınca canım sıkıldı biraz. Neyse ki kartpostallar hayli eski ve buruşuktu; hepsini bir sterlinden aza kapattım. "Güzel bir yer" peşinde turistler istemiyorum burada. Aslında "köprü"nün fazla bir özelliği yok; sadece altında bir delik, gerisinde açık bir çukurluk olan tümsek şeklinde bir kaya. Gelgitin belli zamanlarında çukura hızla dolan su, yüksek yankılı bir ses çıkarıyor; umarım bu ses, dikkatleri buraya çekmez. Kartpostaldan öğrendiğime göre, girdabın olduğu kapalı yere "Minn'in Kazanı" deniyormuş. Dükkâncı kadına Minn'in kim olduğunu sordum ama bilmiyordu.

Uzaktan gelen kilise çanları bana günlerden pazar olduğunu anımsatıyor. Bugün hava bulutlandı. Bulutları seyrederken, daha önce hayatım boyunca hiç öylece oturup bulutları seyretmediğimi fark ettim. Çocukken, zamanımı bu şekilde "ziyan etmeyecek" kadar huzursuzdum. Zaten annem de engel olurdu bana. Bunları yazarken evin arkasındaki çimenlikte oturuyorum; bir sandalye, minderler ve örtüler koydum buraya. Akşam. Çeperleri daha açık mavi renkte topak topak, yoğun, kayraktaşı mavisi bulutlar, mat yaldızlı bir etki yaratan bulanık ama buna rağmen parlak altın renkli bir gökyüzünde yavaş yavaş hareket ediyor. Ufukta modern mücevherleri andıran hafif çentikli, ışıklı, gümüş bir çizgi var. Altındaki canlı, çalkantılı, coşkun, altınımsı kahverengi deniz beyaz beneklerle çırpınıyor. Hava ılık. Bir mutlu gün daha (Orada ne *yapacaksın*, diye sormuşlardı bir de).

Sessiz ve kaçamak bir biçimde, *kendimden çok memnunum.*

Yeni bir gün. Kesintisiz düşüncelere dalma duygusunu bozmasın diye tarih koymamaya karar verdim. Özyaşamöykümün giriş sayfalarını okuyordum! Çocukluğuma ilişkin olarak öylesine tuhaf ve ani bir yetkeyle yaptığım o saptamalar, en azından benim açımdan, ne korkunç yankılanmalarla dolu. Bu kadar ilgili olduğumu hiç düşün-

mezdim. Aslında Clement hakkında yazmaya niyetliydim. Çocukluğumu hakikaten anlatmak istiyor muyum?

Bugün yüzmedim. Öğleden sonra yüzmek niyetiyle kule merdivenlerine gittim ama üzülerek gördüm ki, korkuluklara bağladığım urgan her nasılsa çözülüp sulara karışmış. Düğüm atmakta becerikli değilim. Gerçi urgan da belki kolayca düğümlenemeyecek kadar kalın. Uzun bir naylon kumaşın belki de daha kullanışlı olacağı geldi aklıma.

Biraz depresyonda gibiydim ama akşam yemeği keyfimi yerine getirdi: Az tereyağlı, kuru fesleğenli spagetti (Fesleğen elbette baharlı otların şahıdır). Ardından kısık ateşte dereotuyla pişirilmiş lahana. Bir yumurtayla çırpılmış buğday kepeği, baharlı otlar, soya yağı ve domates eşliğinde haşlanmış soğan. Yanında bir iki dilim konserve sığır eti (Et, sebze yemek için bir bahane sadece). İşe yaramaz urganın onuruna bir şişe reçine şarabı içtim.

Gecenin geç saatleri ve üst katta, eski yağ lambalarımdan biriyle yeni lambamı yakmış oturuyorum. Yenisinin ışığı daha az güzel ama taşıması daha kolay. Bu lambalardan yine almam gerek, gerçi mumlardan asla vazgeçemeyeceğim sanırım. Bayan Chorney bana kullanışlı ama güzel olmayan bir düzine kadar şamdan bırakmış; ben de hepsini mumlar ve kibritlerle birlikte, evdeki stratejik noktalara yerleştirdim. Yeni lambanın kokusu bana Fritzie'yi anımsatıyor. Şimdi özyaşamöyküme devam edeceğim.

Stratford-upon-Avon'da doğmuşum. Yahut daha kesin söylemek gerekirse, yakınlarında; daha da kesin söylemek gerekirse, Forest of Arden'de. Ormanlık orta İngiltere'de, denizden alabildiğine uzak iç kısımlarda büyüdüm. Denizi on dört yaşıma kadar *görmedim.* Tabii ki bütün hayatımı Shakespeare'e borçluyum. Eğer iyi bir tiyatroya, esasen *o* iyi tiyatroya yakın yaşamamış olsaydım, herhangi bir oyun seyretmeyi asla başaramazdım. Annemla babam asla tiyatroya gitmezler ve annem tiyatroyu kesinkes onaylamazdı. Hoş, "dışarı çıkıp" herhangi bir yere gitmek için harcayacak fazla paramız da yoktu ve eğlenmek için nadiren dışarı çıkardık. Okuldan ayrılana kadar bir restoranda yemek yemişliğim yoktu. Çok daha sonralarına kadar bir otele adım atmadım. Tatil için ya Shaxton'a ya Ramsdens'e ya da annemin sekreterlik yaptığı çiftliğe giderdik. Shakespear "ödev" olmasaydı, hiçbir zaman bir tiyatroya gitmemiş olurdum. Okuldaki

öğretmenlerden biri Shakespeare delisiydi. Hayatımı o adama da borçluyum. Adı Bay McDowell'dı. Sık sık tiyartroya giderdik, bütün oyunları görürdük. Bay McDowell bazı kereler bilet paramı öderdi. Elbette ki oyunlar da sahnelerdik. Bay McDowell tiyatro tutkunu, oyunculuk "heveslisiydi". Ben de onun tiyatro tutkunu gözdesi oldum. (Başka bazı çocuklarla birlikte bizi Galler'e denize götüren de o oldu. Sanırım hayatım boyunca geçirdiğim en önemli ve mutlu haftalardan biri, o haftaydı. Hafta boyunca sevinçten çılgına dönmüştüm.) Annem tiyatroya gidişlerimi kabullendi, çünkü "okul ödevlerimin bir parçası"ydı. Hatta kurnazca, tiyatroya gitmekten öyle pek de hoşlanmadığım numarası bile yaptım: Sadece sınavım için gerekliydi. Hınzır, yalancı küçük oğlan. Cennetteydim. Babam biliyordu ama annemi kandırdığımızı birbirimize asla itiraf etmedik.

Babam sessiz, kitap kurdu biriydi ve öyle ya da böyle, hayatım boyunca karşılaştığım en mülayim varlıktı. Çekingen *olduğunu* söylemek istemiyorum, gerçi sanırım çekingendi. Olumlu, ahlaki bir nitelik anlamında mülayimdi. Şu anda, daima endişeli gülümsemesiyle eğilip bir örümceği kâğıdın üzerine alışı ve pencerenin önüne yahut evin rahatsız edilmeyeceği bir köşesine koyuşu zihnimde nasıl da apaçık canlanıyor. Ben onun yoldaşı, okuma arkadaşı ve muhtemelen ciddi ciddi sohbet ettiği yegâne insandım. Her zaman aynı gemide, birlikte maceraya atılmış iki kişi olduğumuzu hissettim. Aynı kitapları okur, tartışırdık: Çocuk kitapları, macera hikâyeleri, sonra romanlar, tarih, biyografi, şiir, Shakespeare. Birbirimizle olmaktan zevk alır, birlikte vakit geçirmeye can atardık. Nasıl bir sınamadır bu: Adanmışlıktan, hayranlıktan, tutkudan fazlası. Birini ve onunla vakit geçirmeyi özlüyorsanız, onu seviyorsunuz demektir. Hayatımın ilerleyen dönemlerinde babamın ne kadar *iyi* olduğunu başka kimseciklerin bilmediği duygusuna kapıldığımı hatırlıyorum; annemin bile bunu bildiğinden kuşkuluyum. Tabii annemi de severdim ama onun içinde katı bir sınır varken, babamda yoktu bu. Annem adil bir Tanrı'ya inanırdı. Belki de bu inancı, onu düş kırıklığına uğrattığı belli hayatına katlanması için güç vermiştir ona.

Annemle babamın sorunu, en azından benim bakış açımdan, hiçbir yere gitmek ve hiçbir şey yapmak istememeleriydi. Annem herhangi bir yere gitmeyi yahut herhangi bir şey yapmayı onaylamazdı; bunun sebebi, kısmen bunları yapmanın para harcamayı gerektir-

mesi, kısmen de bu karşılaşmamıza yol açabileceği dünyevi beyhudeliklerdi. Babam herhangi bir şey yapmak, herhangi bir yere gitmek istemezdi ve bu kısmen annem istemediğinden kısmen de çekingenliğinden ve üşengeç karakterli olmasındandı. Babamın acınası biri olduğu izlenimi uyandırmış olabilirim ama öyle değildi. Basit bir hayatın zevklerini ve küçük sürprizleri dört gözle beklemesini bilirdi. Sıkıcı büro işini sebat ve özenle yaptığından eminim; evdeki ufak tefek işleri de coşkuyla yapardı. Okumaktan keyif alır, benim eğitimimle ilgili olanların dışında roman ve macera hikâyeleri okumayı severdi. Ağır hastayken, *Hazine Adası*'nı büyüteçle okuyuşunu hatırlıyorum. Annemi ve beni sever, el üstünde tutardı. Ve dünyası orada biterdi. Siyasetle yahut herhangi bir eğlence türüyle ya da edebiyat dışında herhangi bir sanat dalıyla ilgilenmezdi. Hiç arkadaşı yoktu (ben hariç). Kardeşi Abel'i de sevdiği söylenebilirdi ama ne kadar, hiçbir zaman emin olamadım. Kuzenim James'le arası hiçbir zaman tam olarak iyi olmadı, çünkü onu bana rakip görürdü. Estelle Yenge babamı utandırırdı. Annem hepsinden tiksinir ama buna rağmen onlara gayet iyi davranırdı.

Tiyatroya Shakespeare nedeniyle girdim. İleriki yıllarda beni bir Shakespeare yönetmeni olarak tanıyanlar, bu Tanrı'nın en başından beni nasıl yönlendirmiş olduğunu anlamazlardı. Elbette başka nedenlerim de vardı. Annemle babamın dürüst sade yaşamından, evimin devinimsizliği ve sessizliğinden, sanatın dalavere ve büyüsüne kaçtım. Şaşaa, hareket, akrobasi ve gürültüye içim gidiyordu. Oyuncuları havada uçuran makineler konusunda uzmanlaştım, onları sahnede uçurdum ve beni eleştirenlerin söylediği gibi, tiyatronun hilelerinden çocukça, adeta ifrata kaçan bir keyif aldım. Oyunculuk da yaptım; bunu eğlenmek ve biraz da babamı eğlendirmek için yaptığımın daha başında farkındaydım. Eğlenmek kavramından haberdar olduğundan da benim gayretli rehberliğimde eğlenmeyi becerebildiğinden de şüphem var. Ben, kendim, eğlenmek mevzuunda hayatım boyunca hayli istikrarlı bir şekilde başarılı oldum. Annemle babamı eğlenmeye ikna etmekte çok daha az başarı kaydettim. Nihayet onları Paris'e, Venedik'e, Atina'ya götürdüm. Hep son derece rahatsız ve eve dönme özlemi içinde oldular ama o yerlere *gitmiş olmanın*, kendilerine sonradan bir tür tatmin sağlamış olabileceğini sanıyorum. Hakikaten daima kendi evlerinde, kendi bahçelerinde olmayı isterlerdi. Böyle insanlar vardır.

Halim selim, sessiz, müşfik bir çocuktum; ama büyük bir mücadelenin yaklaşmakta olduğunu, bu mücadeleyi kazanmak hem de çabucak kazanmak istediğimi biliyordum. İkisini de yaptım. On yedi yaşımdayken, babam üniversiteye gitmemi istedi. Masraflarından korksa da annem de istiyordu gitmemi. Bense üniversite yerine Londra'da bir oyunculuk okuluna gittim (Burs kazandım. Bay McDowell boşuna uğraşmamıştı). Hayatımdaki en üzücü şeylerden biri, bunu yapmakla sevgili babamı küstürmemdir. Ama bekleyemezdim. Annem dehşete kapılmıştı. Tiyatronun günahın mekânı olduğunu düşünürdü (Haklıydı). Ayrıca asla başarılı olamayacağımı ve eve aç döneceğimi düşünüyordu (Hayatını idame ettiremeyen insanları hakir görürdü). Burada yanılıyordu ve en azından yıllar geçtikçe, para kazanma yeteneğime saygı duymaktan kendini alamadı. O zamandan bu yana tiyatro *evim* oldu; akciğerimdeki, çok geçmeden kaybolan, bir leke beni ordunun dışında tuttu ve savaşı bile oyunculuk yaparak geçirdim. Daha sonra bunun için epey üzülecektim.

"Bay Arkwright, buralarda hiç iri yılanbalığı gördünüz mü?"

Dolaysız anlatım. Yörede üretilen elma şarabından biraz almak için uğradığım Kara Aslan'da bu sabah dediklerimi kaydediyorum. Elma şarabı maalesef fazla tatlı, oysa çok geçmeden yanımda getirdiğim alçakgönüllü şarap stokum tükenecek. Kara Aslan, şarabın adını bile duymamış tabii; ama anlayışlı dükkâncı kadın bana Raven Otel'in "gerçek şarap" sattığını söyledi.

Kara Aslan'ın sahibinin soyadı, Arkwright, ünümün doruğundayken şoförlüğümü yapan birine ilişkin anılarımı canlandırarak huzursuz ediyor beni; adam bana kin ve düşmanlıkla bakardı. Şoförle şoförlük ettiği kişi arasındaki ilişki tuhaf bir şekilde gergin olabilir. Kara Aslan'ın Arkwright'ı kendi başına yeterince rahatsız edici. Uzun siyah saçlı, kara bıyıklı, aşağılık Viktorya dönemi tiplerine benzeyen iri bir herif. Bardaki küçük beni huzursuz etme oyununun başını çekiyor. Şimdi de sorumu irdeliyor. Yılanbalığı mı? Büyük? Çok büyük? Buralarda? "Karada mı demek istiyorsunuz" diye soruyor. Müşterilerden biri, "Solucanları kastediyor" diyor. Müşteriler hep aynı kişiler, emekli çiftlik işçileri olduklarını sanıyorum. Tabii hiç kadın yok. "Denizdeki yılanbalıklarını kastediyorum". Hep birlikte başlarını kasvetle iki yana sallıyorlar. "Denizde göremezsiniz, görebilir misiniz,

suyun altında olmazlar mı" diyor biri. Bir başkası kederle ekliyor, "Yılanbalıkları iyi değil". Soru, hükmünü kaybediyor. Eve, nezaketen alınmış, anlamsız elma şarabıyla dönüyorum.

Her şeye rağmen bir başarı kaydettim. Üst kattaki yola bakan küçük odada ("iç oda"yla çalışma odasının olduğu tarafta) dayanıklı, pamuklu bir çift perde asılıydı (Söylemeden geçemeyeceğim, diğer tarafta bu odanın tam karşısına denk gelen cam da banyonunkiydi). Bunlardan birini ortadan ikiye kestim, parçaları birbirine düğümledim ve bu "urganı" merdivenlerdeki demir korkuluğa bağlayarak bu sabah git zamanı güzelce yüzme imkânı yarattım kendime hem de deniz çırpıntılı olduğu halde. Öğle yemeği: Yağda yumurta eşliğinde baharatlı sosis, azıcık sarmısak eklenmiş ızgara domates, ardından limon sıkılmış, yoğurt ve koyu krema sürülmüş şeker pekmezli hazır tart. İnat için elma şarabından içtim biraz. Öğle yemeğinden sonra, topladığım güzel taşlarla çimenliğimin etrafına sınır çizmeye başladım. Saçma görünüp görünmediğinden emin değilim. Hayli bulutlu, serin esintili bir gün, denizin üzerinde kahve tonunda tuhaf bir ışık var. Akşama doğru olağan bulut gösterisi başladı. Açık altın sarısı, kahverengi bulut kümelerinin devasa uçurumları ve tepeleri görkemli yüksekliklere ulaşıyor, koca çeperleri saf altından bir köpükle çevrili. Küçük kırmızı odada, topladığım odunlarla şömine yakmaya çalıştım ama baca yine tüttü.

Evi temizleyip düzenledim. Temizlik yapmak olağanüstü tatmin edici. (Bu tatmin de sahip olmaya mı bağlı? Sanırım öyle.) Holü ve merdivenleri süpürdüm. Mutfağın kayraktaşı zeminini yıkadım (sonuç çok tatminkârdı). Ayrıca sahanlıktaki büyük çirkin vazoyu yıkadım ve yıpranmış gül ağacı masayı cilaladım (minnettar kaldı). Çalışma odasındaki şömine rafının tozunu almaya giriştim ama oraya yerleşik bir ruh bana direndi. Şimdi de holdeki büyük oval aynayı cilalıyordum (sanırım daha önce söz etmiştim bu aynadan). Bu nefis şey (1890'lı yıllara mı ait acaba?) evdeki en iyi "parça" belki de. Cam eğimli ve biraz lekeli ama olağanüstü ışıklı ve gümüşsü, öyle ki aynanın kendisi bir ışık kaynağıymış gibi görünüyor. Çerçevesi donuk gri bir metalden (kurşun kalay alaşımı?) ve böğürtlen dalları, yaprakları ve meyvelerinden oluşan büklümlü bir tür çelenk biçiminde. Metal cilası, bu metal bitkilerin biraz daha ışıklı ve ayrıntılı görünmesini sağladı. Kumaşın üzerine bir sürü kir çıktığı kesin. Kısa bir süre bu

aynada kendimi süzdüğüme göre, belki de görünüşümü tarif etmenin sırasıdır.

Bu yersiz görünebilir. Evet, elbette bol bol fotoğrafı çekilmiş biriyim. Ama kameranın bana tam olarak dost olduğu söylenemez (Neyse ki asla film yıldızı olmak istemedim). İzninizle gerçek halimi betimleyeyim. Orta boylu ve inceyim. Oval yüzlü; düz ve küçük bir burunlu; ince dudaklı ve kızarmaya teşne düzgün, güzel, açık renk tenliyim. Sinirlendiğimde yahut bana karşı çıkıldığında kıpkırmızı olurum. Eskiden beni endişelendiren bu mizaç, daha sonraları alametifarikam oldu ve meslekte adım "zorba"ya çıktığı zaman, insanları korkutmakta çok işime yaradı. Gözlerim oldukça açık, soğuk mavi renkli; okurken küçük, oval camlı, çerçevesiz gözlük takarım. Uzun olmayan; açık, neredeyse renksiz, düz kumral saçlıyım. Asla göz alıcı olmayan saçlarım solar ve matlaşır ama asla kırlaşmaz. Saçlarımı boyamamaya karar verdim (Birkaç yıl önce alnım açılmaya başlayınca, bilimin yardımına başvurdum ve son derece tatmin edici sonuçlar aldım). Şunu da söylemem gerekir ki, fotoğraf makinesi sinekkaydı tıraşlı yüzümün neredeyse kız çocuklarınınkini andıran narin, güzel tenini ve birazcık ironik ve cingöz ifadesini yakalamayı elbette başaramaz (Lafı dolandırmanın âlemi yok, zeki bir yüz bu). Fotoğrafçılar insanı kolaylıkla bir ahmak gibi gösterebilir. Çoğu zaman babama benzediğimi düşünürüm ama o hem nazik hem sade görünürken, bende ikisinden de eser yok.

Bir sıcak su torbasıyla erkenden yattım. Çok yorgundum.

Sanırım tiyatro dünyası hakkında yazmak kolay olmayacak. Belki de bu engin mesele hakkındaki düşüncelerim başka bir kitap doldurur. En iyisi, doğrudan Clement Makin'den başlayayım. Ne de olsa, Clement yüzünden buradayım. Burası onun memleketiydi, bu ıssız kıyılarda büyümüştü. Birlikte hiç ziyaret etmedik burayı. Batıl inançlarım mı getirdi beni buraya? Clement'ın bilinmeyen yeri gününün gelmesini bekledi.

Clement birlikte olduğum ilk kadındı. Karşılaştığımızda ben yirmi yaşındaydım, o otuz dokuz (yahut öyle olduğunu söylüyordu). Kısmen sevdiğim ve yitirdiğim biri kısmen de, tutucu yetiştirilme biçimim yüzünden, Clement bir kartal gibi üzerime çullanana kadar bakir kaldım. İyi bir oyuncu muydu? Evet, bence öyleydi. Elbette

kadınlar hep rol yapar. Bir erkeği değerlendirmek daha kolaydır (Wilfred, örneğin). Sırf Clement'i anlatabilmek, üzerinde salınsın diye sahneyi ona hazırlamak için, biraz olsun tiyatrodan söz etmem gerekecek. İnsanların sandığı gibi biri değildi, dosttan ve düşmandan yana aslan payını almıştı ama ne dostları ne düşmanları ona adil davrandı. Sevdikleri için daima acımasızca savaştı ve giderek tamamen ahlaksızlaştı; sevdikleri için yalan söyledi, hile yaptı, hakları ve kalpleri çiğnedi. Beni sevdi ve kabul etmekten imtina etmeyeceğim; beni ben yapan odur; gerçi ben, ben olmanın yolunu her halükârda bulurdum. Tanrı, huzursuz ruhuna huzur versin.

Duygular gerçekte ya kişiliğin temelindedir ya da üzerinde. Arada kalanları oynarız. İşte bu yüzden dünya bir sahnedir ve tiyatro bu yüzden o kadar revaçtadır; aslına bakarsanız bu yüzden vardır: Çünkü tiyatro, hayata benzer ve bütün sanat dallarının en bayağısı, en ölçüsüzce yapmacığı olsa bile, hayat gibidir. Vasat bir romancı bile epeyce gerçeği dile getirebilir. Kullandığı mütevazı araç, gerçeğin yanındadır. Oysa tiyatro, en "gerçekçi" haliyle bile, gündelik yalanlarımızı söylediğimiz düzey ve yöntemlerle ilişkilidir. "Sıradan" tiyatro işte bu anlamda hayata benzer ve oyun yazarları çok iyi olmadıkları sürece rezil yalancılardır. Eskiden şair olabilsem, tiyatroyla uğraşmak zahmetine bile girmeyeceğimi düşünürdüm ama bu elbette saçmaydı. Aç ve dilsiz ruhumun derinden ihtiyaç duyduğu şey, o müstesna yoldan dünyaya karşı haykırmaktı yalnızca. Tiyatro, insan soyuna karşı büyüyle gerçekleştirilen; izleyiciye her akşam zulmetmek, onları güldürmek ve ağlatmak ve onlara acı çektirmek ve son toplu taşıma seferini kaçırmalarına sebep olmak üzere yapılan bir saldırıdır.* Elbette oyuncular; izleyicileri kandırılması, uyuşturulması, hapsedilmesi, afallatılması gereken düşmanlar gibi görür. Bunun sebebi, kısmen, seyircinin aynı zamanda temyizi olmayan bir mahkeme olmasıdır. Sanatın alıcısıyla ilişkisi, en dolaysız ve yakın halindedir burada. Başka sanatlar alıcısını suçlayabilir: Aptaldır, görmemiştir, dikkatsizdir, kalın kafalıdır. Ama tiyatrocu, gerekirse eğilmeli, daha çok eğilmelidir; ta ki başka hiçbir sanatçının daha sinsice ve rahatça peşine düşemeyeceği o doğrudan, o evrensel iletişime erişene kadar. Ardından saldırı, gürültü, o tipik sabırsızlık. Bütün bunlar intikamımın birer parçasıdır.

* Yazar tren demiş ama bunun bizde pek karşılığı yok, o nedenle böyle demeyi uygun gördüm. (ç.n.)

Baştan sona nasıl pespaye, nasıl adeta acımasızcaydı; nihayet dışına çıkmış olmanın tadını çıkarıyorum alabildiğine, artık güneşte oturup sakin denize bakabilirim. Bütün o boşboğazlıklardan sonra bu yalnızlık ve sükûnet; bütün o cafcaflı tartışmaların ardından, bu devingenlikten azade kesif durgunluk, tiyatronun incelikli dramatik sessizliğinden öyle farklı ki: *Fırtına*'nın ikinci sahnesi ya da *Peter Pan*'ın girişi. Boş bir tiyatronun o tuhaf, alışıldık ama aynı zamanda heyecan verici derin sessizliğinden öylesine farklı ki. Oyuncular hem sevip hem nefret ettikleri yoğun bir karanlıkta yaşayan mağara adamlarıdır. Beklentili sessizlikleri gürültüyle yırtmayı nasıl da severdim; gürültüyü yapı olarak, renk olarak kullanırdım. (Bir keresinde uzun bir sessizlik ve ardından gelen bir çığlıkla başlayan bir polisiye yönetmiştim. O ses büyük ün kazandı.) Ancak, belki de bunun bir sonucu olarak, müziği pek umursamazdım. Gürültüye evet, müziğe hayır. Balenin çetrefilli ve esasen gürültüsüz müzikal oyununa bayılırım ama operadan nefret ederim. Clement kıskançlıktan olduğunu söylerdi. Wagner'i kıskandığımı itiraf etmeliyim.

Tiyatro, saplantıların mekânıdır. Asude bir masal ülkesi değildir. İşsizlik, yoksulluk, hayal kırıklığı, sinir bozucu kararsızlıklar (bunu kabul et, ardından onu kaçır), gerçeği karşındakinin gözüne sokmak gırla gider ve tıpkı aile hayatında olduğu gibi, kişi, insan ruhunun dar sınırlarını çok geçmeden öğrenir. Gerçi tiyatroyu tiyatro yapan da saplantıdır. Bütün iyi oyun yazarları ve yönetmenlerle çoğu iyi oyuncu (hepsi değil) saplantılı insanlardır. Yalnızca Shakespeare gibi dâhiler bu gerçeği saklayabilir yahut daha doğrusu onu ruhani bir şeye dönüştürebilir. Saplantılı olmak çok çalışmaya zorlar. Şahsen hem kendim çok çalıştım hem de başkalarını çok çalıştırdım. Annemin eğitimi, beni çalışmadan duramayan biri haline getirmişti. Kendisi asla boş durmaz, başkalarının boş durmasını da hoş görmezdi. Babam çalışmaktan, öteberiyi onarmaktan zevk alır ama arada bir öylece boş oturup olan biteni izlemeyi de severdi; sadece bunu yapmasına asla izin verilmezdi. Annem, babam konusunda dünyevi anlamda hırslı değildi; Abel Amca ve Estelle Yenge'nin başarılı dünyasını hor görürdü; gerçi bana kalırsa, başarıları onu gizliden gizliye hep incitirdi de. Bütün istediği, babamın sürekli işe yararlı bir şeylerle meşgul olmasıydı (Neyse ki benimle kitaplar üzerine tartışması yararlı sayılıyordu). Babamın büro işini bildiğini iddia etmez ve bu konuyu merak etmez-

di; tahmin ediyorum ki, ne iş yaptığı hakkında bir fikri yoktu. Babamın evdeki hayatını düzenlerdi. Benim hayatımı da düzenlerdi ama bunu yapması çok kolaydı, çünkü saplantılı bir şekilde çalışkan olmaya ziyadesiyle hazırdım. Gazeteciler bana oyun yazmaya nasıl başladığımı sık sık sormuşlardır. Kötü niyetle öne sürüldüğü gibi, beni yazmaya yönelten, oyunculuk kariyerimde uğradığım hayal kırıklığı olmadı. Yazmaya çok daha gençken başlamıştım, çünkü yapacak bir işim yokken zamanımı boşa geçirmeye katlanamıyordum. İşsiz arkadaşlarımın çoğunun morallerinin nasıl bozulduğunu çok erken fark ettim. "Dinlenmek", bir oyuncunun hayatındaki en az dinlendirici zamandır. O zamanlar, şüphesiz, benim üniversitem oldu. Okudum, yazdım ve mesleğimi öğrendim.

Konuya ilişkin bilgisizce ve her zaman kötü niyetten azade de olmayan epey yorum yapıldığından, izninizle oyunlarım hakkında bir şey söyleyeyim size. Oyunlarımın daima kısa ömürlü, aslına bakarsanız pandomimler gibi olmaları amaçlanmıştır. Başka kimsenin onlara el sürmesine asla izin vermedim. Kişi çok yetenekli olmadıkça, nahif ile ironik arasında bir yer bulamaz; ironinin can düşmanı absürdlüktür. Ben sınırlarımın farkındaydım. Ayrıca oyunlarımın yalnızca Wilfred Dunning için bir araç olduğu da söylendi. Neden "yalnızca"? Wilfred büyük bir oyuncuydu. Onun gibileri gelmiyor artık. Edgware Road'daki eski Music Hall'da başladı kariyerine. Gözünü bile kırpmadan, hareketsiz durarak bir tiyatro binasını uzayıp giden kahkahalarla çınlatabilirdi. Sonra gözünü kırpar ve bir kez daha kahkahalara boğardı seyirciyi. Böylesi bir güç tekinsiz olabilir: İnsan bedeninin, insan yüzünün gizemi. Wilfred'in yüzü şevkle ışıldardı; ayrıca, bir ihtimal Peregrine Arbelow hariç, gördüğüm en büyük suratlı insandı. Oyun yazarı olarak, eserlerimin varlık sebebinin bir bakıma o olduğu doğrudur, zaten o ölünce ben de yazmayı bıraktım. Oyunlarımın geçmişe ait olduğunu hiç pişmanlık duymadan söylüyorum ve onları hiç kimseye miras bırakmıyorum. Büyülü aldatmacalardı oyunlarım, havai fişek gösterileri. Ardımda kalıcı bir eser olarak, yalnızca şu anda yazdığım yahut habercilerini yazdığım şeyi bırakmak istiyorum. Bir keresinde birinin söylediğine göre koreograf olmalıymışım ve ne demek istediğini anlamıştım. İnsanlar Japonya'da o kadar ilgi görmeme şaşırmışlardı. Ama ben sebebini biliyordum, Japonlar da biliyordu.

"Deneyselci" diye nitelendirilmeme rağmen, klasik tiyatro salonuna son derece düşkünümdür. İllüzyondan yanayım, yabancılaştırmadan değil. Dört yanı sarılı sahnedeki bitmek bilmez kıpırtıdan nefret ederim. "Seyirci katkısından" da eşit oranda iğrenirim. Cümbüşler ve başka toplumsal etkinlikler de değerli olabilir ama bunları dramatik sanatlarla karıştırmamak gerekir. Tiyatro, oynandığı an büyüleyici bir etki yaratmalı ve izleyiciyi içine hapsetmelidir. Tiyatro biz insanların varlığı dünden yarına uzayan, fakat buna rağmen yalnızca şimdiki zamanda varolan yaratıklar olduğumuz derin hakikatine öykünür. Bu sahte bir şimdiki zamandır, çünkü kişisel yansımanın özgür atmosferinden yoksun olduğu gibi, kendine özgü gizli sınırları ve sonuçları vardır. Nitekim hayat komiktir, fakat berbat olabilmesine rağmen trajik değildir: Trajedi, sahnenin marifetine aittir. Elbette, tiyatronun büyük kısmı tamamen fani saçmalıktır ve yalnızca büyük şairlerin yazdığı oyunlar, yönetmene not olmanın haricinde, *okunabilir* metinlerdir. "Büyük şairler" diyorum ama aslında kastettiğim Shakespeare sanırım. Esasen ciddi sanatların en havai ve köksüzünün, bütün yazarların en büyüğünü ortaya çıkarmış olması bir paradokstur. Shakespear'in bütün diğer yazarlardan *hayli farklı* olduğunu, sadece *primus inter pares** olmadığı, fakat nitelik bakımından tamamen farklı olduğu gerçeği daha öğrenciyken, kendi kendime keşfettiğim bir şeydi ve bu gizden besleniyordum. Eski Yunan oyunlarını saymazsanız, basılı başka oyun yoktur. Yunanca bilmiyorum ve James bana bu oyunların tercüme edilemez olduklarını söylüyor. Bir sürü çeviriyi gözden geçirdikten sonra haklı olduğu kanısına vardım.

Elbette, tiyatro esasen umutların ve hayal kırıklıklarının yeridir; onun döngüsel yaşamında kişi, sıradan dünyanın döngüsel kalıplarını çok daha canlı bir şekilde sonuna kadar yaşar. Yeni bir oyunun heyecanı, bir başarısızlığın şoku, uzun sürenin yorgunluğu, bitmesinin verdiği o evsizlik duygusu: Sürekli inşayı takip eden sürekli imha. Sonlarla, ayrılıklarla, denkleri toplamakla, dekoru sökmekle ve aile gruplarının dağılmasıyla ilişkili bu. Bütün bunlar, tiyatro insanlarını göçebe yahut belli doğal duyguların (kalıcılık arzusunun, örneğin) bastırılması gereken bir tür keşişlik tarikatının ayrı düşmüş üyeleri haline getirir. Bizde keşişlerin "kalpsizliği" vardır ve bu açıdan sıradan

* (Lat.) Eşitler arasında birinci. (ç.n.)

hayatın karakteristik özelliği olan değişimlere değişik bir biçimde, ikame edilmiş, sembolik bir yoldan katlanırız. Oyuncu, yönetmen ve oyun yazarı olarak hayal kırıklıklarından, boşa giden zamanlardan, çıkmaz yollardan payıma düşeni yaşadım elbette. "Başarılı" kariyerim birçok başarısızlık, birçok çıkmaz içerir. Bütün oyunlarım Broadway'de başarısız oldu, örneğin. Bir oyuncu olarak başarısız oldum, oyun yazarlığından vazgeçtim. Bütün bu olguları yalnızca yönetmen olarak kazandığım ün gizledi.

Mutlak güç mutlaka yozlaştırıyorsa, o halde insanların en yozlaşmışı ben olmalıyım. Bir tiyatro yönetmeni bir diktatördür (Eğer değilse işini yapmıyor demektir). Zalimlik konusundaki ünümü güçlendirdim, son derece yararlı oldu. Oyuncular benimle birlikteyken gözyaşı ve sinir bozukluğu beklerdi. Çoğu buna bayılırdı; oyuncular hem narsisist hem mazoşisttir. Gilbert Opian'ın kendini kaybettiğini ve bunun her ânından zevk aldığını hatırlıyorum. Elbette, kızlar hep ağlardı. (Kariyerimde ilerledikten sonra Clement'i de yönettim, ikimiz birden ağladık. Tanrım, nasıl dövüşürdük!) Ayyaşlara karşı daima merhametsizdim ve bu Peregrine Arbelow'la olan ilişkimi germişti, daha Rosina meselesi ortada bile yokken. Perry İrlandalı bir ayyaştır, en kötü çeşidinden. Wilfred bir balık gibi içer ama sahnede bunu asla belli etmezdi. Tanrım, onu özlüyorum.

Beni bir "zorba" gibi gösteren o fotoğrafı sevmiştim. Hakkımda yayılan diğer görüşler çok daha çirkin ve yanıltıcıydı. Gücümü asla kızları yatağa atmak için kullanmadım. Elbette, tiyatro annemin düşündüğü her şeyi ve zavallıcığın hayalinden bile geçiremeyeceği çok daha fazlasını barındırır. Yine de şunu hatırlamak gerekir ki, tiyatro da bir meslektir ve pek çok mükemmel "tipik" oyuncu, sürekli olarak işi olan ve karılarına sadık biçimde banliyölerde aileleriyle yaşayan orta yaşlı erkeklerdir. Bu insanlar mesleğin temel taşlarıdır. Elbette tiyatro seks, seks, sekstir ama bu konu profesyoneli ne kadar etkiler? Annem "kötü insanları oynamama" üzülürdü, çünkü bunun beni yozlaştıracağını düşünürdü (Aslına bakarsanız, okul piyesleri haricinde beni sahnede pek görmüş değildi). Bu tür yozlaşma mümkün müdür, merak ediyorum. Soruyu sormaya değer. Kişi, kötü bir karakteri oynayabilmek için bir dereceye kadar onunla "özdeşleşmek" zorundadır ama bu özdeşleşmenin, kısmen kötülük son derece özelleşmiş olduğundan, bir sınırı vardır. (Her oyuncunun bir karakteri

canlandıramadığı bir düzeyi vardır. O düzeyin altında ya da üzerinde çalışabilir.) Eğer bizler maskeli kimselersek; ideal olarak o maskeler bize pek değmez (Bu benim görüşüm, bazı ahmaklar fikrime katılmayacaklardır). Yaşlı bir adamı oynayacak yaşlı bir oyuncunun, ümitsizce, "Ama ben daha önce hiç yaşlı adam oynamadım ki!" deyişini hatırlıyorum. Bu, profesyonellikti.

Fakat kendime dönecek olursam, bugünlerde söylenmesi revaçta olmasa da, "cinsel arzuları çok kuvvetli" biri olmadığımı söyleyebilirim. "Cinsel ilişkiler" olmadan da gayet güzel yaşayabilirim. Bazı gözlemciler, sürekli bir sevgilim bulunmadığı için eşcinsel olmam gerektiğini bile düşündüler! *Keşmekeşten* nefret ederim. Belki de ahlaken hijyenik annem öğretmiştir bunu bana. Suç ortaklığına dayalı erkek dünyasının ağzı bozuk muhabbetlerinden ve müstehcenliğinden asla hoşlanmadım. Birtakım aşk ilişkilerim olmadı değil. Ama bir kadını yatağa atmak için asla rüşvet vermedim. Biri (Rosina) bir keresinde, "Sen tiyatroyu kadınları önemsediğinden daha fazla önemsiyorsun" demişti ve haklıydı. Evliliği (ilk gençliğimdeki bir kere hariç) asla ciddi ciddi düşünmedim. Bir kere körkütük âşık oldum (aynı bir kere). Sonra da Clement oldu hayatımda; ezeli, harika, sınıflandırılamaz Clement. Ve "çılgınca vuruldum". Ayrıca başkaları da oldu, ne tatlı kızlardı. Ama ben kadın avcısı değilim. Kendini daima işine adamış bir profesyonel oldum. Bu açıdan başkalarına olduğu kadar kendime de acımasızdım. Aptal, dağınık aşk ilişkileri, özellikle de kapalı bir grup içinde ciddi çalışmaya engel olur. Şahsen kıskançlığa son derece eğilimliyimdir ve çok kıskanç insanlarla ilişki içinde oldum. Haset beni her zaman daha az rahatsız etmiştir. Sakatlayıcı haset, tiyatroda berbat bir kifayetsizlik haline gelebilir ve başarının önkoşulunun hasedin üstesinden gelmek olduğunu erkenden idrak ettim.

Asla birinci sınıf bir oyuncu olmadığım için üzgün müydüm? Bu soru öyle çok soruldu ki bana. Yönetmenler oyunculara daima gıpta ederler ve sanıyorum ki her büyük yönetmen, içten içe büyük bir oyuncu olmayı yeğler. Bazı insanlar sinema ve televizyonda beni daha başarılı bir oyunculuk kariyerinin beklediğine inanıyorlardı ve beni bu alanlara yöneltmeye uğraştılar; fakat pek çok zevkli sefere rağmen bu mecralar hiçbir zaman fazla ilgimi çekmedi. Asıl dramın tiyatro

sahnesinde olduğunu hissettim hep. Benim de hırslarım vardı, tabii özellikle Shakespeare konusunda; ama *Lear*'dan hep kaçtım ve *Hamlet*'im hakkında ne kadar az konuşulursa o kadar iyi. Bana kalırsa Prospero'da iyiydim, Lizzie'nin Ariel'i oynadığı oyunda. Son iyi rolümdü ve o kadar da uzun zaman önce değildi. Ondan sonra bazı kibirleri bir yana bıraktım. Kibir, tiyatroda öyle ağır tepkiler görür ki, insan çok geçmeden ortadan kalkacağını sanır ama çoğu aktör kibirlenmeyi sürdürür: Yalnızca bir meslek hastalığı olarak değil, fakat belki de aslında hayatta kalmak için gerekli bir araç olarak. Sahici cömert hayranlık, ki ondan da bol bol vardır, yararlı ve iyileştiricidir. İyi oyunculara ve büyük oyunculara baktım; Wilfred'e, Sidney Ashe'ye, Marcus Henty'ye (ayrıca Clement'in âşıklarından biri), Fabian Ginsberg'e hatta Perry'ye hatta Al'a. Ve bir oyuncu olarak sessizce arka sıralara çekildim. Bunu yapmak o zaman daha kolaydı, çünkü kendimi yönetmenliğe tamamen kaptırmıştım. Kendimi ve kamuyu kendi yönettiğim oyunlarda minik roller oynayarak eğlendiriyordum ve bir keresinde, *The Seagull*'da Jakob'u oynarken az kalsın rol çalıyordum.

Bakın hele, görünüşe bakılırsa her şeyi bir anda karman çorman yazıyorum. Belki de bunu hakikaten kaba notlar halinde bir günlük olarak kabul etmeliyim. Sahneye koyduğum oyunlar hakkında konuşmanın cazibesine, hiç olmazsa şu anda, direneceğim. Shakespeare düşkünü olarak ünlüyüm ama elbette her şeyi denedim; her neyi sorarsanız, yaptım. Ve böylece, neyse, bu kadar böbürlenme yeter. Bu ipe sapa gelmez şeyler Clement Makin'i tanıtmak içindi. Ama zavallı Clement bekleyebilir; doğrusu başka çaresi de yok, bekleyecek. Büyük irade savaşları sonsuza kadar bitti. Ve burada oturmuş kendime şaşıyorum. O büyüden feragat mi ettim, o defteri kapattım mı? Düşmanlarımı affettim mi? Gücün boyun eğmesi, büyünün maneviyata nihai dönüşümü mü? Zaman gösterecek.

Epey garip ve sinir bozucu bir şey oldu. Yukarıdakileri dışarıda, çimenliğimdeki taş oturağımda, taşları biriktirdiğim oluğun yanında oturarak yazdım. Güneş yakıcılaşmaya başlayınca, içeri gidip güneş şapkamı almaya karar verdim. Başım hafif ağrıyordu, muhtemelen gözlüklerimi değiştirmem gerek. Eve girdim, dışarıya kıyasla loş merdivenlerde gözlerimi kırpıştırarak merdivenleri çıktım ve üst kat sahanlığına varır varmaz, ne olduğunu anlayamasam da bir şey *oldu-*

ğunu hissettim. Derken güzel, kocaman, çirkin vazomun kaidesinde olmadığını fark ettim. Yere düşmüş ve paramparça olmuştu. Ama nasıl? Kaide gayet sağlamdı ve yerinden oynamamıştı. Rüzgâr yoktu, boncuk perde hareketsizdi. Yoksa dün tozunu alırken vazoyu yerinden hafifçe oynatmış mıydım? Yoksa yer sarsıntısı mı olmuştu? Suçun bende olduğunu kabullenmekte gönülsüzüm ve eminim benim hatam değil. Zavallı çirkin şeyden hoşlanıyordum, yaşlı bir köpek gibiydi. Onarmayı belli belirsiz kurarak parçaları topladım ama bunu yapmak elbette imkânsızdı. Kaidesinden nasıl zıplamış olabilirdi? Kafam iyiden iyiye karıştı.

"Fakat bütün mektuplarınız köpek kulübesinde, Bay Arrowby".

En sonunda teslim oldum ve postaneye gidip sordum. Teslim oldum derken, bunu yapmakla köylülerin gözünde karizmayı çizdirmekten ziyade (hoş, o da aklımdaydı ama) kendime rezil olmaktan söz ediyorum. Mektup almaya ihtiyaç duymanın yahut mektup gelmesini özlemenin ya da kimse bana mektup yazmıyor diye şaşırmanın sırası mı şimdi? Bayan Kaufman'la, iş mektuplarını Londra'da tutmasına zaten karar vermiştik. Sadece arkadaşlardan gelen mektuplar gönderilecekti. Ve kendime açıkladığım üzere, hakikaten arkadaşım yok benim. Yine de almakla ilgilendiğim, en azından beklediğim bir mektup vardı. Neyse, gelin şimdilik şu köpek kulübesine geri dönelim.

"*Köpek kulübesi mi*" dedim postane görevlisi kadına (Kendisi dükkâncı kadının kız kardeşi, postane de dükkânın bir parçası).

"Evet, evinizin hemen karşısındaki, taştan köpek kulübesi. Bayan Chorney mektuplarını daima oraya koydururdu".

Geçidin yola bakan ucundaki, emlakçı tarafından mülkümün sınırı olarak işaret edilen, bu cismi fark etmiş ama incelememiştim. Hayli büyüktü ve hakikaten bir köpek kulübesi şeklindeydi ama bana sorarsanız yalnızca taştan bir köpeğe uygundu. Başlangıçta başka bir amacı olduğunu sanıyorum, fakat ne olduğunu çıkaramıyorum.

İtiraz ettim. Nasıl bilebilirdim? Tahmin etmem mi gerekiyordu? Neden kimse bana söylememişti? Postacı mektupların alınmadığını neden fark etmemişti? Ya yağmur yağsa ne olacaktı? Vs vs.

Postane görevlisi hanım, Bayan Chorney'nin, mektuplarını daima köpek kulübesine koydurduğunu, böylece postacının yürümek zorunda kalmadığını, postacıdan kulübenin içine bakıp mektupların

alınıp alınmadığını kontrol etmesinin beklenemeyeceğini, öyle olsa bile benim evde olmamamın mümkün olabileceğini vs vs sakince söyledi.

Biraz dondurulmuş kömürbalığı aldım (morinadan çok daha iyi) ve alelacele eve döndüm. Evet, başka birçok mektupla birlikte beklemekte olduğum mektup da köpek kulübesindeydi (ki burası yağmurlu havada su içinde kalırdı), hepsini alıp eve taşıdım.

Mektup, Lizzie Scherer'dendi ve buraya kopyaladığım zaman, bu günlüğü yazarken hangi açıdan pek dürüst davranmadığım açığa çıkacak. Aslına bakarsanız, daha önce Lizzie'yi tartışmaya meyilsiz oluşumun nedeni, onunla ilgili yakınlarda yaptığım bir şey konusunda ne hissettiğimi bilmememdi. Üzgün ya da endişeli olduğumdan değil. Buraya geldikten sonra, kişisel ilişkiler yüzünden artık hiç endişelenmemeye karar verdim; bu tür endişeler çoğu zaman bir bakıma beyhudedir. Yaptığım, Lizzie'ye bir mektup göndermekti; bir tür (bir tür ne?) test yahut oyun ya da deneme denebilecek bir mektup. Ciddi bir oyun. Lizzie'yle daima ciddi oyunlar oynadım. Mektubu gönderdiğime pişman oldum mu? Şimdi pişman mıyım, ileride pişman olacak mıyım? Şey, belki de önce kız hakkında birkaç söz söylemeliyim.

Clement Makin büyük bir oyuncuydu yahut neredeyse büyük bir oyuncuydu. Lizzie Scherer ise ölçeğin öte ucundadır, neredeyse oyuncu bile sayılmaz. Lizzie bugüne değin başarılı olduysa, benim sayemde. Onu sınırlarını aşması için zorladım ve bu zahmete girdim çünkü, bir bakıma, onu sevdim. "Bir bakıma" dememin nedeni yalnızca bir kez sevmiş olmam değil (ve o Lizzie değildi), aynı zamanda vakti geldiğinde onu terk etmeyi şaşırtıcı derecede kolay bulmuş olmamdır. Lizzie için, seyrek de olsa başka kadınlar için olduğum gibi (Rosina, Jeanne), "deli" olmadım asla. Onu hayatımda belki de emsali olmayan bir şekilde, dingin, epey hülyalı bir şekilde sevdim. Ama onu terk ettim. Onun bana duyduğu sevgi çok daha güçlüydü. Lizzie için ben hayatının aşkıydım.

Lizzie yarı Sefarad Yahudisi bir İskoçtur. Hayatım boyunca sevиştiğim bütün kadınlar arasında en güzel göğüslüsü olmasına rağmen, öyle hakikaten güzel bir kadın değildir; hiçbir zaman çok güzel olmadı, henüz gençken bile ama cazibelidir. Bu "büyüleyici" cazibesi ve devam ettiği sürece, gençliği tiyatroda biraz yol almasını sağladı. Görünüşünü tarif etmesi kolay değildir. Geniş açık bir alnı ve güçlü,

cazip bir profili vardır (İnsan bir profile âşık olabilir). Alın çizgisi aşağı doğru yumuşacık bir eğimle, kalkık olmayan ama dünyaya doğru çıkıntı yapan güzel burnuna iner. Sonra gayet belli belirsiz gamzeli, sert çenesine doğru inen düz bir çizgiyle devam eder. Dudakları sıkıdır, dolgun değildir ama biçimli ve hassas dokuludur (başka başka dudaklar birbirinden ne kadar da farklıdır). Bu dudakları makyaj değil, doğa albenili bir terakota pembesine boyamıştır. Üstdudağı kalkık ve çok hoş bir şekilde pütürlüdür. (Acaba burunla ağzı birleştiren o narin tünel için sözcüğü olan bir dil var mıdır?) O çocukça ürkek ifadesi olmasa, zeki bir yüz denebilir onunkine. Sanıyorum, Lizzie'nin cazibesinin kaynağı bu yalvaran nazik çekingenliktir. Gözleri açık, buğulu bir kahverengidir; onu öptüğümde o soluk gözler nasıl da ışırdı! Miyoptur ve gözlerini kısarak bakmak eğilimindedir (Bir keresinde Peregrine'in dediği gibi, çok az güzel kadın doğru düzgün görebilir çünkü kibir, gözlüğe engeldir). Neredeyse görünmeyen turuncu kaşları vardır ve benim yönetimim altındayken kaşlarına asla müdahale etmezdi. Cildi sağlıklı, pembemsi, ışıl ışıldır. Çok az makyaj yapar ve tiyatro dünyasındaki hanımların çoğunun harikulade yapaylığından, onların mineli lake yüzlerinden yoksundur (belki de bu yoksunlukla bir şeyin altını çizer). Bu yapaylığın bir cazibesi vardır. Şahsen beni cezbetmiştir. Yapılışını ille de görmek istemesem de kadında makyajı severim. Lizzie'nin saçları, şimdi boyuyor, tarçınrenginde, sümbül gibi kıvırcık ve gürdür (Biraz kabarıktır ve bukleler, değil kıvır kıvır tutamlar halinde uzar). Mutlu olduğunda yüzü bariz bir şekilde ışıltılı ve güleçtir (Sahnedeki en iyi halinde, yüzü izleyiciye zevkle *iç çektirebilir*). Kendini salmış ve formdan çıkmış olmasına rağmen hâlâ bayağı güzeldir. Bütün tiyatro okulları fiziksel disiplini öğretir; oyunculuk bir fiziksel disiplindir. Tiyatro dünyasının hanımları kendilerini formda ve genç görünümlü tutmak eğilimindedirler; Lizzie bunu yapmayı başaramadı. Hiçbir zaman çok zeki de değildi (Zeki bir kadının sağladığı emsalsiz zevke kayıtsız değilimdir). Ve geçen yıllarla birlikte, açıkça söylemek gerekirse, şişmanladı. Tanrım, şimdilerde ellisine merdiven dayamış olmalı.

Pekâlâ, işte Lizzie'nin köpek kulübesinde bulunup getirilen mektubu, kendi başına bir dereceye kadar açıklayıcı olacaktır.

Canım, harikulade cömert mektubunu aldım ama anlamıyorum. Belki de anlamak istemiyorum. Mektubunu almak bile yeterli. Yazını tanıyınca sevinç ve korkudan bayılacak gibi hissettim. İyi ama korku neden? Sana, seni sevmekten başka ne yaptım? Mektubunu okuyunca ağladım, ağladım. Bana bir kartpostaldan fazlasını yazmadığından bu yana ne kadar zaman oldu farkında mısın, merak ediyorum. Senin bana yazmış olman bile, bundan böyle mutlu olmama yetermiş gibi hissediyorum ve ne mektubunu ne de yanıtlamayı *düşünmek* zorunda kalmak istiyorum. Şu anda kaygı ve korku içindeyim.

Ne istiyorsun Charles? Ah, yazarken zihnimde nasıl da capcanlısın. Ama seni ilk sevdiğim andan bu yana daima zihnimdeydin, zihnimde yaşıyorsun. Mektubundan seni hâlâ sevdiğimden kuşkun olmadığını anlamak beni özellikle memnun etti. "Hâlâ"nın burada pek anlamı yok. Sana olan aşkım bir tür ebedi şimdiki zamanda mevcut, adeta zamanın anlamı. Fazla şikâyet etmiyorum. Böylesi bir aşk umutsuzlukla, sükûnetle ve teslimiyetle, sıradanlıkla, yorgunlukla ve sessizlikle yaşayabilir. Seni seviyorum Charles, ölünceye dek seveceğim, bunu kalbinde sakla ve bundan son derece emin ol.

Mektubun nasıl da serinkanlı, kasten serinkanlı ve esprilerle dolu (bütün o "hemşire" istemeler falan). Pekâlâ, beni görmek mi istiyorsun, biz eski dostuz, neden olmasın? Ama bu iki eski dost öylece "merhaba" diyemezler, en azından biri diyemez. Mektubuna bir bak ve satır aralarını okumaya çalış. Satır aralarında *ne* diyorsun? Senin haletiruhiyeni kestirmem gerektiğini hissediyorum. Aman Tanrım, senin *haletiruhiyen*. Kısa bir aşk macerası için çat kapı gelmemi mi istiyorsun? Lütfen, bu korkunç sözlerimin kusuruna bakma ama beni berbat bir durumda bıraktın. Belki de mektubun pek bir şey demek istemiyor, bunlar benim kuruntularım. Belki de sen de ne demek istediğini bilmiyor, umursamıyorsun. Tam senlik bir durum. Kusura bakma.

Dinle, Charles. Minnettar olduğumu söyledim ve öyleyim. Yıllar ve yıllarca, bildiğin gibi, bir parmak işaretin seninle evlenmeme yeterdi. İkimiz birlikteyken sana her gün evlenelim dedim! Yazdığın şu mektubun evlilikle bir ilgisi olmadığını *elbette* biliyorum. Peki, neyle ilgili? Bir hafta sonu ziyareti? Beni sevdiğini söylemiyorsun. Şimdi hazır vaktin varken denemek mi istiyorsun? Charles, ben yaşamak istiyorum, hayatta kalmak istiyorum, ikinci bir kez delirtilmek istemiyorum. Her şeyi düşününce, artık yanına yaklaşmaktan bile kor-

kuyorum. Beni ikna etmen gerekirdi ama bunu yapabileceğinden şüpheliyim. Bir keresinde sen kendin demiştin, "A'nın ne kadar sevdiğini B gösterir" diye, niyetin belli gibi. Bir yılı aşkındır görüşmedik, sonuncusu Sidney Ashe için verilen öğle yemeği davetindeydi; o yemeği nasıl da hasretle beklemiştim ve sen benimle doğru düzgün konuşmamıştın bile! Sonra seninle aynı taksiyle gitmek istemiştim ve sen son anda Nell Pickering'e de gelmesini söylemiştin (Muhtemelen unuttun). O zamandan beri benimle haberleşmedin. Senden haber almanın beni sevinçten çılgına döndüreceğini bilmene rağmen, ne telefon ettin ne bir satır yazdın. Nerede yaşadığımı bile bilmiyorsun, mektubunu menajerim aracılığıyla göndermek zorunda kaldın! Bütün bunlar kanıt, Charles. Şimdiyse, birdenbire bu komik, muğlak mektubu gönderiyorsun. Aklına gelen bir *fikir* sadece, mektubunda bir tür soyutluk var. Şimdiye kadar muhtemelen fikrini değiştirmişsindir zaten.

İstediğini yapıp seni görmeye gelmiş olsaydım, sırf sen beni görmeyi isteyen bir ruh halindesin, bir bakıma benimle olmayı yeniden denemek istiyorsun diye gelseydim, o eski karasevdaya geri düşerdim. Üstesinden geldiğimi söylemek istemiyorum ama yaşadım, idare ettim hatta nihayet hayatımı biraz düzene bile koydum. Sen beni terk ettiğinden bu yana yeterince çektim ne de olsa! O günlerde nasıl deli-rdiğimi tam olarak hiç bilmedin. Acımı gösterip seni incitmek suretiyle intikam almak istemedim. Birlikte olduğumuz bütün o zaman boyunca, her dakika, her saniye, sona ereceğini biliyordum. Bana yeterince sık söylüyordun bunu! Ama nasıl olduysa (o kadar deliriyordum senin için) o acıya katlandım, daha fazlasına katlanabilseydim, onu da yapardım. Sen hiç böyle sevdin mi, merak ediyorum? Belki de sen aşkı sadece sahnede anladın. (Sanırım *Romeo ve Juliet*'e, "Birbirinize dokunmayın" diye bağırdığını duyduğum an âşık oldum sana!) İlk gençliğinde düştüğün şu büyük aşktan söz eder dururdun ama bence bunu yalnızca beni yeterince sevmediğin için teselli olarak söylüyordun. Öyle ya da böyle, beni yeterince sevmedin ve ben artık mucizelere inanmıyorum.

Charles, cehennemi yaşadım ve oradan çıktım, artık bir daha oraya geri dönmek istemiyorum. Kıskançlık cehennem ve ben iyileşmiş değilim. Diyelim ki bütün o eski sevdayla sana geldim ve sen gülümseyerek yürüyüp gittin? Sen özgürsün, mektubun bunu yete-

rince açık ediyor. Affedersin ama insanlar konuşuyor, herkes herkese her şeyi anlatıyor ve hâlâ senin tanıdığını bile bilmediğim, seninle serüvenler yaşadıklarını söyleyen kızlarla karşılaşmaya devam ediyorum; elbette yalan söylüyor olabilirler. Kadınlardan uzak duramadığını biliyorsun, üstelik ben artık ne gencim ne de güzel ve sen elde edilmesi zor olanın peşinde koşmayı seversin, kimseyle kalmak istemezsin ve sonunda herkesi terk edersin! Bir keresinde evlenmenin bir oyuncak bebek satın almaya benzediğini söylemiştin ki, bu da evliliğe nasıl baktığını gösteriyor. Senin hakikaten emekli olduğuna da inanmıyorum, Gilbert bunun Tanrı'nın emekli olması gibi bir şey olduğunu söyledi, sen fazla *huzursuzsun*. Bana rol yaptırdın, herkese rol yaptırdın; çok iyi bir dansçı gibisin, insanları dans ettirirsin ama *seninle* dans etmeleri gerekir. Sen insanlara insan olarak saygı duymazsın, onları "görmezsin"; aslında bir öğretmen değil, bir tür zorba büyücüsün. Bütün bunların son bulacağını nasıl düşünebilirim? Beni bir tür arkadaş olarak mı, örgü ören yaşlı bir eşlikçi olarak mı, yoksa başkaları hakkında yakınabileceğin bir tür emektar yaşlı karı olarak mı istiyorsun? Bu iş yürümez, Charles. Ben sakin ve bilge değilim. Her şeyi birden isterim. Hâlâ çocuk sahibi olabilirsin. Kaç kere bir oğlun olmasını ne kadar çok istediğini söylemişsindir. Hâlâ bir oğlun olabilir, sadece onu ben doğuramam. Ah Charles, Charles, neden benimle uzun zaman önce evlenmedin, seni öyle çok sevdim ki. Seni öyle çok seviyorum ki, sadece boynumu o kemende bir daha sokamam. Sana duyduğum aşk nihayet dingin. O aşkın yeniden kükreyen bir ateşe dönmesini istemiyorum.

Ayrıca sana söylemem gereken bir şey daha var. Gilbert Opian'la birlikte yaşıyorum. Belli ki bunu bilmiyorsun, aksi halde mektubunda sözünü ederdin. Biriyle kalıcı bir düzen kurarsam bunu sana söyleyeceğime dair bana söz verdirdiğini biliyorum. (Rita Gibbons aynı sözü ona da verdirdiğini söyleyince incindim. Bana verdirdiğin sözden ona bahsetmedim. Kendi sözünü bağlayıcı saymadığını, çünkü baskı altında verdiğini söylüyor.) Sana Gilbert'ten söz etmedim, çünkü onunla *o şekilde* birlikte yaşamıyorum; demek istediğim sevgili değiliz, elbette değiliz, Gilbert birdenbire heteroseksüel olmadı. Biz sadece birbirimizi seviyor, önemsiyor ve aynı evi paylaşıyoruz ve Charles, hayatım boyunca ilk kez mutluyum. Bu şimdiye kadar yaptığım en yaratıcı şey, oyunculuktan kat kat fazlasıyla. Sidney'nin öğle yemeğin-

de karşılaştığımızda böyle yaşıyordum ve herhangi bir şekilde ilgi gösterseydin, hakikaten sormuş olsaydın sana söylerdim! Bir de Charles, tiyatroyu bıraktım ve kendimi çok daha iyi hissediyorum. Dürüstçe söylemek gerekirse, tiyatro benim için daima eziyet olmuştur. Ben yalnızca senin için parladım ve sen beni terk edince, unutuldum! (Hiçbir zaman çok iyi değildim herhalde!) Geriye dönüp yıllar ve yıllar boyunca ne denli sefil, aptalca kaygılı, darmaduman bir varoluş sürdürdüğümü gördüğümde, nasıl katlanabildiğimi anlayamıyorum. Eksiksiz bir şekilde mutlu olabilecek biriydim ama nasıl olduysa mutlu olmamayı daima başardım! Erkekler bana karşı hep kötü olmuşlardır. Gilbert öyle farklı ki. Buna dudak bükme. Bütün hayatım boyunca kahrolası erkekler tarafından itilip kakıldım. Şimdi düzgün, mazbut, keyifli bir yaşamım var. Üstüne üstlük yararlıyım! Bir hastane bürosunda yarı zamanlı çalışıyorum. Resim yapmayı öğreniyor ve çocuk hikâyeleri yazıyorum (henüz hiçbiri yayımlanmadı). Bu anlattıklarım sana acıklı gelebilir ama benim için mutluluk ve özgürlük demek. Gilbert de mutlu. Başarısız oldu ve yıldız olamadı diye kendini yiyip bitirmeyi bıraktı. Ufak tefek roller bulabiliyor ve biraz da TV'ye iş yapıyor. Zengin değiliz ama para kazanabiliyor ve birbirimize bakabiliyoruz. Sevecenlik, mutlak güven, iletişim ve içtenlik: Kişi yaşlandıkça bunların önemi giderek artıyor. Gilbert "avlanmayı" bıraktı, bütün istediğinin sevgi olduğunu söylüyor ve şimdi benim sevgim ona yetiyor. Nasıl olduysa, her şey bir anda basit ve masum bir hal aldı. (Şimdi hepimizin beyninin "seks" konusunda yıkanmış olduğunu düşünüyorum!) Lütfen anla, çok sevgili Charles ve kızma. Gilbert'in de seni ne kadar çok sevdiğini biliyorsun (bu konuyu fazla uzatmayacağım çünkü seni rahatsız eder). Gerçekten, sana tapıyor. Ama şimdi öyle korkuyor ki. Bir troykayla geleceğini ve beni alıp çingenelere götüreceğini söylüyor (sanırım bu bir atıf, her zaman Shakespeare'den başka bir şey okumadığımı, o zaman da sadece kendi rolümü okuduğumu söylerdin). Gilbert senden hâlâ korkuyor, ben de öyle. Her ikimizde de sana itaat etme alışkanlığı güçlü! Bu gücünü bizi incitmek için kullanma. Bize en korkunç baskıları yapabilirsin ama lütfen yapma. Yüce gönüllü ol, canım. Her ikimizi de delirtebilirsin. Sorunlarımızı çözmekte uzun bir yol katettik ve kimileri bunun komik bir çözüm olduğunu düşünüyorsa, bunun sebebi hayal gücü ve zekâdan yoksun olmalarıdır. Sen ise her ikisinden de yoksun değilsin.

Charles, henüz seni görmek istemiyorum. Sana direnemem. Mektubunun etkisinden kurtulmam gerek. *Lütfen yaz ve kızgın olmadığını söyle bana.* Gel, ben sakinleşince buluşalım; buraya gelmen ve Gilbert'i de görmen gerek. Bir yolu olmalı. Mektubun ağrılı bir boşluk, bir ihtiyaç yarattı ve artık eskisi gibi olmayacağım. Ama burada mutluyum, Gilbert'in bana ihtiyacı var ve bu evi (aslında bir evin yarısı) birlikte *yaptık*; onu terk edecek olursam, bu ikimiz için de korkunç bir bozgun olur, darmadağın oluruz. (Zaten ne istediğini de bilmiyorum ve istediğin her neyse, şimdi artık istemiyor da olabilirsin. Ah *Tanrım.*) Gilbert, sonunda bizi sanki çocuğunmuşuz gibi kabul etmen gerektiğini söylüyor senin. Ah Charles, uykuya yatmalarını buyurduğum kuvvetlerin dirençliliğine hayret ediyorum. Her şey olduğu gibi duruyor, sana duyduğum o eski aşk da. Aşkı heba etmeyelim, yeterince zor bulunuyor nedense. Beni düşündün, bana yazdın, öylesine tatlılıkla, yüce gönüllülükle. Artık yaşlanıyoruz; birbirimizi nihayet özgürce, o berbat sahiplenme, şiddet ve korku olmaksızın sevip görüşemez miyiz? Birbirimizi sevmemizi çok isterim ama beni mahvedeceğin bir şekilde değil. Senin yüzünden yıllarca çok üzüldüm. Sana duyduğum aşkın hep üzgün bir yüzü vardı. Ah, aşkın acizliği ve gücü! Sevdiğini mecbur edebileceğini sanırsın ama bu bir yanılsamadır! Bunları yazarken ağlıyorum. Lütfen bana hemen yaz ve daha sonra, biraz vakit geçince görüşebileceğimizi ve beni sevmekten vazgeçmeyeceğini söyle. Ne yaparsan yap, o aşkı, aşkı, o mektubu yazmanı sağlayan şey her neyse, onu kaybetme. O zaman birbirimizi göreceğiz.

Daima senin -
Lizzie

Bir süredir, nihayet şöminesinde başarıyla ateş yaktığım küçük kırmızı odada oturuyorum. Baca, tütme krizini atlatmış görünüyor. Acaba odunlar fazla mı rutubetliydi?

Lizzie'nin mektubunu iki kere dikkatle okudum. Elbette söylemeye çalıştığı şeyin kısmen aksini söyleyen budala, istikrarsız bir kadının mektubu. Lizzie kendini sunmaktan kendini alamaz bir türlü. Ve elbette benim kasten serinkanlılıkla yazılmış mektubumu yanıtlarken çok şikâyet ediyor. Daha zeki bir kadın daha serinkanlılıkla cevaplar

ve bırakırdı ki *ben* satır aralarını okuyayım. Daha zeki yahut daha az içtenlikli bir kadın. Lizzie'nin mektubunun da kendine özgü ufak muğlaklık girişimleri var ama öyle belliler ki. Zavallı Lizzie. Gilbert Opian hakkında dediklerini, bana söylemediği için Lizzie'ye kırılsam ve bana verdiği sözden döndüğünü düşünsem bile, fazla ciddiye alamam. Ayrıca, ilişkileri nedir? Lizzie'nin yakınında olması, şimdi bile, herhangi bir adamı heteroseksüelliğe döndürmeye kesinlikle yeter (Göğüsleri yeter). Sabahlıklar içinde birlikte kakao mu içiyorlar? Bütün bunlar pek çirkin. Elbette Gilbert'in hiçbir önemi yok, soğan erkeği, ben bir elimle onu ufalarken ötekiyle Lizzie'yi alırım. Kesinlikle platonik bir aşk üçgeni düşünemem. Lizzie'nin mektubundaki tarihe bakılırsa, bir haftadan fazladır köpek kulübesinde olmalı. Düşününce, böyle olması fena olmamış. Eğer hemen almış olsaydım, ilk postayla hırçın ve alaycı bir yanıt yollamaktan kendimi alamayabilirdim. Bu durumda, Lizzie'nin üzerinde düşünmesi gereken bir suskunluk süresi oldu. Belki de suskunluğu biraz daha uzatmak en iyisi olacak.

Şu da var ki, Lizzie'nin gayet mantıklı sorusunu tekrar edecek olursam, ne istiyorum? Of, kadınlar neden her şeyi bu kadar ciddiye alıp bunca gürültü koparıyorlar ki! Neden durmadan tanımlamalar, açıklamalar istiyorlar! Lizzie'nin mektubunda bazı hayli zekice tahminler de var aslında ve ayrıca sessiz dargınlık patlamaları da dikkatimden kaçmadı. O yaralar ve tamamen haksız olmayan yorumlar uzun zamandır biriktirilmiş! Belki de bir tür emekli, yarı zamanlı, "emektar karı" istiyorum, bir haremde zaman içinde arkadaşa dönüşmüş, yaşlanmakta olan eski bir cariye gibi: İnsanın yakın olduğu ama dostluk bağları dışında bağlar kurulmayan, çantada keklik bir eşlikçi? (Bunun arada bir sevişmeyi men etmesi gerekmez. Aslında harem işi bana her hususta uyar.) Lizzie neden bunu anlayacak kadar zeki olamıyor? Mektubum zaman ve yer hakkında hiçbir şey demiyor, sadece onu düşündüm ve görmek istedim. Ama o kesin sorular sormaya başlayacak. Bir "deneme"? Elbette, neden olmasın? Duyguların gösterilmesinden nasıl nefret ettiğimi bilir ama hep bütün duygularını ortaya döker böyle. "Her şeyi istiyormuş", öyle mi? Eh, istediklerini alamaz; kuşkuya hiç yer yok bu konuda.

Gilbert'i kıskanmıyorum ama ona gıpta ediyorum bir bakıma! *Adam* anasının gözü. Saf Lizzie'yi tatlı, müşfik kâhyası yapmış; üstelik

bu arada "avlanmayı" bıraktığından da çok şüphe ederim. İtiraf etmeliyim ki, Lizzie'nin hâlâ bana ait olduğu yönünde duygularım var. Zihnimde "bitmedi". Yine de Lizzie haklı; insanın gerçek duygularını belli etmesi gibi aşk da kendini belli eder, tıpkı bir zamanlar gizli tutması gerekenleri belli ettiğinde ona söylediğim gibi! (Bu kızlar insanın söylediklerini nasıl da unutmaz, biriktirirler.) Onu ihmal ettim hatta ona karşı gaddardım; gerçi gaddarlık aşkın ve ihmal de güvenin bir ifadesi sayılabilir. Aslına bakılırsa, Sidney'nin öğle yemeği davetinden sonraki taksi meselesini hatırlıyorum. Lizzie'nin benimle birlikte çıkmak için dolaplar çevirdiğini görmüştüm. Ama son anda, gayet tasarlayarak Nell Pickering'i de götürdüm. Nell yeni müzikal komedi yıldızı, yemek boyunca kendisiyle flört etmiştim. Yirmi iki yaşında (Haremime onu da katmaya itirazım olmazdı). Zavallı Lizzie. Birden o yarı ciddi muzip mektubu ona yazmama sebep olan neydi merak ediyorum? Denizden gelen yalnızlık ve ölüm korkusu mu?

Lizzie Scherer meselesi açıldığına göre, onunla ilgili biraz daha açıklama yapayım bari. Lizzie'yi onun beni ne kadar çok sevdiğini anladıktan sonra sevmeye başladım. Kimi zaman olduğu üzere, Lizzie'nin aşkı beni ilkin etkiledi, sonra cezp etti. O sezon Shakespeare oyunları yönetiyordum. Bana *Romeo ve Juliet*'te âşık oldu, *On İkinci Gece*'de aşkını ilan etti, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda birbirimizi tanıdık. Sonra (ama bu daha sonraydı) *Fırtına* sırasında onu sevmeye başladım ve (ama bu daha da sonraydı) *Kısasa Kısas* sırasında (Aloysius Bull'un Dük'ü oynadığı zaman) onu terk ettim. Lizzie'nin beni sevdiğini fark ettiğim o ânı gayet iyi hatırlıyorum. Viola'yı oynuyordu (Bu, Lizzie'nin kısa "parlama dönemi", onun *mükemmel yılıydı*). Genellikle Sir Toby Belch'i oynayan Wilfred Dunning'in birdenbire oyunda Malvolio'yu oynamak için tutturduğu zamandı. Hiç olmazsa Wilfred ısrar etmedi, ben oynamasına izin verdim. Muhteşemdi ama oyunu mahvetti. Lizzie ve ben epey cereyanlı bir kilisedeydik, bazı sebeplerden ötürü prova yapmak için bulabildiğimiz tek yer orasıydı. Bir kış gecesiydi ve kilisenin gazla aydınlatılmış olduğunu hatırlıyorum. Lizzie (o sırada ikinci perde, dördüncü sahnede) "aşkını asla söylemediği" repliğine kadar gelmişti. Derken durdu, nefesi tıkanmış gibi görünüyordu ve başka bir şey demedi. İlkin bunun, onun konuşmayı yapmak için bulduğu son derece etkili bir fikir ol-

duğunu sandım ve devam etmesini bekledim. Bana baktı. Sonra gözlerinde kocaman, ışıldayan yaşlar belirdi. Meselenin ne olduğunu anlayınca gülmeye başladım ve güldüm, güldüm, güldüm; bir süre sonra Lizzie de güldü, çaresizce hem gülüp hem ağlayarak. Onu o gülüşten ötürü de sevdim. İyi bir kızdı. İyi bir kızdır.

Nedense Lizzie'yi hep golf pantolonuyla canlandırırım gözümde. İlkin taşra pandomimlerinde erkek başrol oyuncusu rolleriyle biraz ün kazandı. O günlerde çok inceydi, görünümü oğlan çocuğunu andırırdı ve ortalıkta çizmelerle dolaşır, saçını kısacık kestirirdi. En büyük hayali, ki asla gerçekleşmedi, *Peter Pan*'ı oynamaktı. Shakespeare'in transvestit kızlarını oynamakta (kısa bir süre) epey başarılı olmuştu (Daha sonra Sidney onu Rosalind rolünde yönetmişti). Onu çok sevimli bir Viola'ya dönüştürdüm ama en büyük başarısını o tarihi sezonda oynadığı Puck rolüyle kazandı. (*Romeo ve Juliet*'te dilsiz bir hanımı oynadı. Juliet'i kimin oynadığını hatırlamıyorum, sadece iyi olmadığı kalmış aklımda.) Lizzie'nin sevgisi ve olağanüstü itaatkârlığı karşısında etkilenmiştim ama o zamanlar Rosina'yla meşguldüm ve Lizzie'yi ince, büyüleyici, hayli çocuksu bir peri gibi görüyordum. Onunla ne zaman karşılaşsam gülüyordum, ardından o da gülüyordu. Restoranlarda uzaktan ve birdenbire, provalar sırasında gizemli bir şekilde karşılıklı gülüyorduk. O ilk olayda bile bu konu hakkında hiçbir şey söylememişti ama beni ne kadar çok sevdiğini söylemesine ihtiyacım yoktu. Bunu Lizzie'nin zarafetine yoruyordum. *Rüya* boyunca ışıltılı bakışları üzerimdeydi, arzuları benimkilere dokundu ve titredi. Anladı ve itaat etti ve (daha sonra bana söylediğine göre) Rosina meselesini bilmesine rağmen, acı çekmekten hoşnut bir hali vardı ki, bu durumdan biraz zevk aldığımı itiraf etmem gerek. Belki de bu zevk daha sonra ona duyacağım sevginin kâhince bir pırıltısıydı. Ayrıca, o sıralar Rosina'dan iyice bıkmaya başlamıştım. *Rüya*'nın o sahnelenişinde Al Bull (son derece dengesiz bir oyuncu) Oberon'u epey hödükçe oynamıştı ve rolü kendim oynamadığım için pişman olmuştum. Öyle yapsam, Lizzie'nin istekleri fazlasıyla gerçekleşebilirdi! Amerika'ya gidişim o sezonun sonunda oldu; orada Hollywood'daki o korkunç ara dönemi ve Fritzie Eitel'le olan ilk bozgunu yaşadım. Sanırım Hollywood'a gitmemin nedeni kısmen Rosina'dan kaçmaktı: Her halükârda kaçtım. Rosina onu Lizzie için terk ettiğimi düşündü ama bu doğru değildi.

Tekrar İngiltere'ye döndüğümde, birdenbire bir huzur dönemi, yenilenmiş bir masumiyet ve coşku havası oluştu. Yazdı. O sırada başka bir budala genç adamla birlikte olan Clement'le aramız iyiydi. Kendimi, California'da yaşananların dehşetinden sonra, özgür ve mutlu hissediyordum. Amerika'da içinden güçbela geçtiğim o bataklıktan sonra Shakespeare'e geri dönmek istiyordum. Isaiah Mommsen adlı güvenilmez bir Amerikalı yönetmen Prospero'yu oynamama izin verdi. Oynadığım son önemli roldü. Lizzie, Ariel'di. Gördüğüm en hayaletimsi, en tuhaf biçimde *doğru* Ariel oydu. Bana olan aşkı böyle bir Ariel olmasını ve tüm bu büyü onu sevmemi sağladı. Tuhaf bir şekilde, o zaman onu oğlum gibi sevdiğimi hissettim ve bu duyguyu halen taşıyorum. Sık sık benim içoğlanım olduğunu söylerdi. Sesi güçlü değildi ama güzeldi ve *Full Fathom Five*'ı söylerkenki ince doğru tonunu hâlâ duyabiliyorum. .... /* *Figaro*'nun amatör bir sahnelenişinde Cherubino'yu oynadığını hatırlıyorum ve sanıyorum bu minik başarı Lizzie'nin en çok değer verdiği şeylerden biridir. Kahretsin, Gilbert Opian'ın onu bir oğlan gibi gördüğü ancak dank etti kafama!

Lizzie'ye duyduğum aşk bir şekilde masum bir aşktı (Tanrım, Rita ve Rosina ve Jeanne ve Doris ve geri kalanlarla başımı ne belalara soktum). Masumiyet, Lizzie'nin saf armağıydı. Sevgisi öyle özenli, öyle maharetliydi. Gücünü bana en ufak bir ahlaki bağ dayatmak için asla kullanmadı. Okuyucu, bağlar zaten kurulmuş diyecektir! Pekâlâ, öyleydi ama buna rağmen Lizzie'nin diğerkâmlığından doğan bir lütuf onları geçersizleştiriyordu ve altın bir çağ yaşıyorduk. Elbette bana asla sitem etmedi. Kendisine karşı kesinlikle herhangi bir görev duygusu taşımayayım, sadece onu kendi mutluluğum için kullanayım ister gibi bir hali vardı. Böyle yazılınca ilkel görünüyor. Ama bizim yaşadığımız haliyle, Lizzie açısından son derece derin, son derece alçakgönüllüce bir zarafet ve benim açımdan samimi bir minnettarlık olan bir aşktı. Birbirimize karşı naziktik.

Ve elbette aynı zamanda bir kıyım sahnesiydi. (Bunu yazmaktan neden bu kadar çok zevk alıyorum?) Daha en başında, onunla evlenmeyi düşünmediğimi söyledim. Bana karşı sonsuz iyiliğinin nedeni her şeye rağmen beslediği körlemesine, aptalca bir umut muydu?

* She had a pretty little singing voice and I can still hear the thin true tone of her *Full Fathom Five.* How now, after all these years, my tricksy spirit.

Nankörce bir düşünce: Eminim hiç umudu yoktu. Ona ilişkimizin geçici olduğunu söyledim, aşkımın geçici olduğunu ve hiç şüphesiz, bana olan aşkının geçici olduğunu. Lizzie'nin açık kahverengi iri gözleri bana ebediyetten bahsederken, ben ona fanilikten ve insani planların kırılgan ve müphem doğasından ve insan zihninin allak bullak hakikatsizliğinden söz ettim. "Senin için mükemmel olmak istiyorum ki beni acı çekmeden terk edebilesin" diyordu ve aşkın bu mükemmel ifadesi beni sadece sinirlendiriyordu. "Sonsuza kadar bekleyeceğim" diyordu, herhangi bir şey beklemediğimi bile bile. Ne aşk düetiydi ama onun acı çekmesi bana da biraz acı verse bile, ne kadar keyifliydi. Lizzie acısını elinden geldiğince sakladı; fakat sonlara doğru bu imkânsızdı artık. Gözleri alabildiğine açık, gözyaşlarını durdurmadan ağladı karşımda. Gözyaşları kol yenlerime, ellerime sağanak gibi indi. Ve en sonunda ona gitmesini söylediğimde, sessizce, derhal itaat ederek, bir gölge gibi gitti. Ondan sonra Japonya'ya ikinci seyahatimi yaptım. *Sakenin* tadı bana hâlâ Lizzie'nin gözyaşlarını hatırlatır.

Ben gittikten sonra tiyatroda bir daha başarılı olamadı. (Ben terk ettikten sonra bütün hanımlar yokuş aşağı gittiler, Rosina hariç. Elbette Clement'i hiçbir zaman gerçekten terk etmedim, ikimizin de sevgilileri varken bile ve bu durum öteki sevgililer için epey kötüydü.) Lizzie'nin Ariel rolünde ilahlaşmasından iki yıl sonra, millet Lizzie Scherer'e ne oldu diye soruyordu. Ona minnettardım ve tek başına bu onun aklımda "kalmasına" yetti. Sevgili kızcağız bana kendimi asla suçlu hissettirmedi! Bir cesaret ve vefa ışığıyla aydınlanmış olarak hafızamda. Lizzie belki de bana yalan söylememiş (bir istisnayla) tek kadın. Onun çektiği acıları hatırlamak çoğu kez içimi bir tür merhametli neşeyle doldurur; oysa başka kadınların çektiği acıları düşündüğümde kayıtsızlık hatta kızgınlık duyarım.

Gençliğimde bir kez bir karım olmasını istemiştim ama kız kaçıp gitti. O zamandan beri de evliliği asla ciddi bir şekilde düşünmedim. Müesseseye ilişkin gözlemlerim beni azla cezp etmedi. Tanıdıklarım arasında mutlu bir evliliği olan bir Cambridge'deki arkadaşlarım Victor ve Julia Bansead ve bir de tiyatrodan Sidney ve Rosemary Ashe var; ama onlar bile, kim bilir... İnsanlar çok ketum. Will ve Adelaide Boase'yi de sayardım ama onların evliliği yalnızca Adelaide'ın sürek-

li alttan almasıyla yürüyor, ki sanırım bu da bir yöntem. Bana en uyan ayrılığın, aşkları ve buluşmaları dört gözle beklemenin draması. Evliliğin berbat ebedi varlığını, buluşmaların ve ayrılmaların büyüsüne tercih edemem. Aynı yatağı paylaşmak bile umrumda değildir ve seviştiğim bir kadınla nadiren bütün geceyi geçirmek isterim. Sabahleyin bana bir orospu gibi görünür. Evlilik, zihni bir sürü tiksinçliği kabullenmeye zorlayan bir tür beyin yıkamadır. Evli çiftler farkına bile varmadan çoğu kez kendilerini bırakıp nasıl da pasaklı, çirkin ve cazibesiz bir hale gelirler. Kimi zaman sırf onlardan kaçmış olmanın keyfini sürmek için bu tiksinçlikleri düşünürüm!

Clement "annem yaşında" olduğunun farkındaydı ve belki de beni bu nedenle mükemmel bir şekilde anladı. O kadar uzun süre koruduğu o meşhur güzellik ve cazibesiyle ışıyarak kaç kez hırpalamıştır beni bu cümleyle! Hiçbir zaman evlenmeyeceğimizi biliyorduk, birbirimize acı çektireceğimizi biliyorduk; ama yine de mutluluğumuz için dümenler çeviriyor, ortak aklımızı bu sorun için sonuna kadar kullanıyorduk. Elbette bir bakıma umutsuz bir vakaydı ama harikulade bir şekilde Clement'in ömrü boyunca süren bir umutsuz vakaydı; demem o ki o şahane, delirtici kadına çok da fena davranmadım. Ne kadar sevdiğimi asla söylemeyerek onu "diken üstünde", kafası karışmış, şaşkın, zayıf konumda tuttuğum için ona karşı biraz acımasız mıydım? Belki. Beni "yutmasından" korkuyordum. Gittim, geri döndüm, yine gittim. O da yalnız değildi. Çevresinde daima birileri vardı. Belki bir süreliğine Marcus'u kıskanmam dışında, Clement'ı hiçbir zaman öyle delice kıskanmadım kimseden; çünkü onunla, aslında annemmiş gibi, sıkı bir bağım vardı. aramızda gerçekten annemmişçesine sıkı bağlar vardı. (Yüzüne asla böyle söylemedim!) Son yıllarında çok sinir bozucu ve sahiplenici olmuştu; son derece dokunaklı bir biçimde beni memnun etmek için uğraşmaya devam ediyordu. Flört etmeyi bırakamıyordu. Hastalandığında, sonlara doğru iyice çirkinleşti ve görünümü hakkında kendisine yalan söylenmesi gerekti. Vücudunun biçimi bozuldu ve ortalıkta fitilli kadife pantolonlar ve bol ceketlerle dolanmaya başladı. Kıyafetlerindeki içki lekeleri ve kokuyla müzmin bekâr yaşlı erkeklere dönmüştü. Bütün bunlara rağmen her gün "makyaj yapmak" için bir saat harcardı. Belki de bu, bir kadının en son vazgeçtiği zevktir. Hayır, evliliği asla düşünmedim. O ilk kız, daha sonrakilerin hepsini külüstür gibi gös-

terdi. Yahut belki de bunun sebebi, Shakespeare'in kadın kahramanlarıyla yaptığım kıyaslamalardı.

Bunu akşam yemeğinden sonra yazıyorum. Akşam yemeğinde çılbır, ardından ketçap ve mayonez eşliğinde servis ettiğim, yağda soğanla çevrilip üzerine azıcık köri serpilmiş kömürbalığı yedim (yalnızca bir ahmak ketçapı hor görür). Sonra da enfes bir sütlaç. Çok iyi sütlaç yapmak oldukça kolaydır ama ne kadar sık karşılaşıyoruz öylesiyle? Kömürbalığının şerefine yarım şişe Meursault içtim. Şarabım tükeniyor.

Lizzie, evet, plana sadık kaldı. Başka yerlerde daha az rahatlıkla daha çok tutku yaşadım: İnsanların birbirleriyle olan gizemli, derin, yarı kör ilişkileri; karanlıkta araştıran hızlı, inceleyici dokunaçlar; biri açıklanamaz ama kesin bir şekilde neden A'ya âşık da B'ye kayıtsızdır. Lizzie'yle rahattım, onun nazik, zekice takılmaları bana kendimi özgür hissettirirdi. Evet, nihai soru, kişinin bir başkasının yanında olmaya ne kadar özlem duyduğudur; tutkudan, hayranlık yahut "aşk"tan daha önemli, daha temel bir şeydir bu. Ayrıca, yaşlanıp korkulara kapıldığımda kimin beni bağrına basacağını mı merak ediyorum? Bir bütün olarak baktığımda, mektubunun basit bir olumsuz yanıt olması beni epey rahatlattı. Kaygılara, kararlara yer yok artık. Bu meseleyi akışına bırakacağım. Gilbert'e, o susineğine gelince, aklıma bile gelmiyor. Lizzie'nin ona olan dokunaklı inancına pek şaşıyorum. Her ikisine de ağır baskı yapabileceğim doğru ama elbette yapmayacağım. Sırf varlığımı hatırlatmakla zavallı Lizzie'ye yeterince zarar verdiğime şüphe yok!

"*Dadanan hayalet* nedir biliyor musunuz, Bay Arkwright?"

Bay Arkwrigth, bir yandan tezgâhı yavaşça silerken, hor görüsünü belli edecek bir süre geçsin diye bekliyor. Sessizliği tereddüdünden değil. "Evet, efendim". Buradaki "efendim" kinayeli; saygılı değil.

"Shruff End'e dadanmış bir hayalet olduğu hiç kulağınıza geldi mi?"

"Hayır, efendim".

"Neyi biliyor muymuşsun? Ne dedi" diye soruyor müşterilerden biri.

"*Hayalet*" diyor Bay Arkwright. "Hani şu..."

Lafın sonunu getiremiyor, bunun üzerine araya giriyorum. "Hani şu evlere dadanıp ötederiyi kıran hayaletlerden".

"Hayalet ha?" Anlamlı bir sessizlik var.

"Shruff End'e hayaletlerin dadandığını duymadınız mı hiç?"

"Bütün evlere hayalet dadanabilir" diye lafa katılıyor biri.

"Bayan Chorney dadanmıştı oraya" diyor bir başkası.

"Bayan Chorney aynı... aynı..." Gülümseme kaçamak. Konuyu orada kapatıyorum.

Bay Arkwright'a sorduğum soruyu kışkırtan yalnızca çirkin vazomun akıbeti değildi. Dün gece çok korkunç bir şey oldu. Saat beş buçuk civarında, alt kattan gelen çok korkutucu bir şangırtıyla uyandım. Hava aydınlanmıştı, hol ve merdivenler karanlıktı, o yüzden bir mum yaktım. İtiraf etmeliyim ki, fena halde korkmuş olarak aşağıya indim ve holdeki büyük aynanın yere düşmüş olduğunu gördüm. Ayna paramparça olmuştu. Tuhaf olan, aynanın arkasındaki tel de duvarda asılı olduğu çivi de yerli yerinde görünüyordu. O kadar dehşete kapılmış ve altüst olmuştum ki durup doğru düzgün incelemedim, üstelik mumun sönmesinden korkuyordum. Şaşılacak kadar kuvvetli bir cereyan vardı. Derhal yatağa döndüm. Bu sabah, aptal gibi, çiviyi duvardan çekip iyice incelemeden attım. Tabii çivi aynanın ağırlığıyla eğilmiş ve tel üstünden kaymış olmalı. Konuyu ayrıntılarıyla düşünmeye tuhaf bir şekilde gönülsüzüm. Aynaya çok üzüldüm. Çerçeve hasar görmemiş ve yeniden ayna takılabilir ama orijinal camı esrarengiz bir şekilde gümüşsü ve güzeldi. Şangırtıdan sonra uyumam zaman aldı ve mumu söndürmeyip şafak ışığında yanmaya bıraktım. Nihayet uykuya daldığımda Bayan Chorney'nin duvardaki nişten çıktığını ve bana evinde ne aradığımı sorduğunu gördüm. Görüntüsü adeta bir...

Baharlı otlar bahçemi yapmak için bir yer ararken, yolun karşı tarafında birkaç küme enfes taze ısırgan buldum. Ayrıca bu sabah köyden birkaç ev yapımı taze çörek alabildim. Yöreden şahane bir hanım bunları arada bir yapıp dükkân aracılığıyla satıyor. Söylendiğine göre ekmek de yapıyormuş, hemen biraz ekmek sipariş ettim. Öğle yemeğinde dilimlenmiş şekerli soğuk domuz pastırması ve yumurtalı ısırgan yedim. (Isırganları ıspanak gibi pişirin. Ben genellikle mercimekle birlikte bir tür püre yapıyorum.) Ardından tereyağı

ve ahududu reçeli eşliğinde çöreklerle kendime ziyafet çektim. Yörenin elma şarabından içtim ve zevk almaya çalıştım. Şarap sorunu ufukta devam ediyor.

Köpek kulübemde birkaç mektup daha buldum. Epey düzensiz geliyorlar anlaşılan ve postacıyı henüz hiç görmedim. Lizzie'den ses yok. Kuzenim James'ten kaydedeceğim bir mektup var. Çok karakteristik.

Sevgili Charles

Anlaşılan deniz kıyısında bir ev satın almışsın. Bu, tiyatroyla ilgili faaliyetlerini bıraktığın anlamına mı geliyor? Öyleyse, kafanda bir "bitiş" tarihiyle koşar adım iş yapmaktan kurtulduğun için rahatlamış olmalısın. Her halükârda denize nazır ikametgâhında hak ettiğin şekilde dinlendiğine, "eşyalarının" uygun yerler bulduğuna ve kendi gastronomik mistisizmini uygulayacak güzel bir mutfağın olduğuna eminim! Londra'daki dairen duruyor mu? İtiraf etmeliyim ki, seni sadık bir Londralı sayıyordum, dolayısıyla ayrılışın şaşırttı beni. Evin deniz görüyor mu, merak ediyorum. Deniz daima ruhu ferahlatır, ufku temiz bir çizgi halinde görmek güzeldir. Biraz "ozon" bana da iyi gelirdi doğrusu. Londra'da hava dayanılmaz sıcak ve sanki sıcak, trafik gürültüsünü de artırıyor. Belki bunun ses dalgalarıyla ilgili fiziksel bir nedeni vardır? Tahmin ederim, bol bol deniz banyosu yapıyorsundur. Senin her zaman fanatik bir yüzücü olduğunu düşünmüşümdür. Rica ediyorum vakitlice yaz bana; şayet şehirdeysen birlikle birer içki içebiliriz. Umarım mutlulukla "yerleşmiş" ve evinden memnunsundur. Tuhaf adı ilgimi çekti. Her zamanki, içten dileklerimle.

Kuzenin,
James

James'in yazdığı mektuplar, sanki küçük kuzenim değil de ağabeyimmiş gibi, bana hafiften patronluk taslamayı becerir; bazen hakikaten kişiye yaptığı her şeyi çocukça gösteren o iyi niyetli, ebeveynce sertliğe varır. Her yıl düzenli olarak iki ya da üçünü aldığım bu mektuplar, aynı zamanda daima sıkıcı resmiyetle belli belirsiz bir deliliği harmanlar gibi görünür bana.

Belki de bu noktada kuzenimden biraz daha etraflıca ve dürüstçe söz etmemin sırasıdır. James hiçbir zaman benim hayatımda önemli bir kimse olmadı, bundan sonra olacağını da sanmam. Son yirmi yıldır birbirimizi giderek daha az görür olduk ve son zamanlarda, Londra'ya atanmış olmasına rağmen, doğru düzgün rastlaşmadık bile. Mektupta buluşup "birer içki içmekten" söz etmesi tamamen *kibarlıktan* söylenmiş boş sözler. James'i arkadaşlarımla nadiren tanıştırmışımdır (onu kızlardan daima özenle uzak tuttum), o da beni kendi arkadaşlarıyla tanıştırmadı, eğer arkadaşı varsa. ("Deniz kıyısındaki" evden nasıl haberi oldu merak ediyorum? Bu da gazetelerde çıkmış olmalı, eyvah. Ün burada da mı başıma bela olacak?) Hayır, kuzen James benim hayatımın olağan işlerinde asla önemli biri olmadı. Onun önemi tamamen benim zihnimde.

Nadiren buluşuruz, fakat buluştuğumuzda derin ve eski bir ortak zemine basarız. İkimiz de tek çocuğuz, yaşları birbirine yakın (Abel Amca, babamdan biraz küçük), başka kardeşleri olmayan iki erkek kardeşin oğulları. Eski günlerden nadiren konuşsak bile, çocukluk anılarımızın başka hiç kimseyle paylaşmadığımız ortak hisselerimiz olduğu gerçeği değişmiyor. Kimi insanlar, onlara değer verseniz dahi, geçmişin meşum tanıkları olarak kalırlar. James benim için böyle bir tanıktır. Birbirimizden hoşlanıp hoşlanmadığımız bile o kadar belli değildir. Bugün James'in öldüğünü haber alsam ilk hissedeceğim şey hoşnutluk olabilir; gerçi bu neyi kanıtlar? *Cousinage, dangereux voisinage** deyimi bizim durumumuzda hayli özel bir anlam taşırdı. Geçmiş zaman kullandığımın farkındayım; ama hakikaten, düşündüğümde bütün bunların ne kadarının geçmişe ait olduğunu görüyorum: Mesele şu; zihnin derin kısımları için zaman kavramı öylesine önemsiz ki. Bir gün bir arkadaşım (Wilfred) James'e kazara rastlayınca, "Kuzenin fena halde hayal kırıklığına uğramış bir adama benziyor" demişti. Birden ortalık ışımış, kendimi bir anda daha iyi hissetmiştim.

Gençken, James'in gerçek benim gerçekdışı mı olduğumuza, yoksa tersinin mi doğru olduğuna asla karar veremezdim. Nedense ikimizin birden gerçek olmasının mümkün olmadığı açıktı; birimizden biri gerçek dünyada, öteki gölgeler dünyasında yaşıyor olmalıydı.

* (Fr.) Kuzenlik, tehlikeli akrabalık. (ç.n.)

James'in her zaman müthiş bir zarar görmezliği vardı. Tabii bunlar en başa kadar dayanıyor. Daha önce de açıkladığım gibi, çok erkenden, çocukların son derece muktedir olduğu o bir nevi psikolojik geçmişim sayesinde, Abel Amcamın babamdan çok daha "avantajlı" bir evlilik yaptığını ve hayatın o gizemli egemenlik hiyerarşisi içinde Abel Arrowby ve ailesinin, Adam Arrowby ve ailesinden daha üst kademede yer aldığının farkındaydım. Annem de bunun gayet farkındaydı ve eminim o dindar ruhunun derinliklerinde "buna aldırmamak" için mücadele ediyordu (Estelle Yenge'den söz ederken "mirasyedi" sözcüğünü kendine özgü bir şekilde vurgulardı). Babamın, benim iyiliğim hariç, hakikaten aldırmadığı kanaatindeyim. Bir keresinde, çok tuhaf, neredeyse gururu incinmişçesine, "James gibi senin de bir midillin olamadığı için üzgünüm" dediğini hatırlıyorum. O anda babamı şiddetle sevdim, aynı zamanda sevgimi ifade edemediğimin (on yaşında mıydım, on iki mi?) ve belki de babamın onu çok sevdiğimi bilmediğinin de farkındaydım. Acaba onu ne kadar sevdiğimi hiç anladı mı?

Hayatın maddi şeyleri konusunda ailelerin kaderi kesinlikle farklıydı. James, yukarıda sözü edilen midillinin ve elbette bu türden bir dizi hayvanın gururlu sahibiydi ve benim midilli sahibi olanların hayatı diye nitelendirdiğim şekilde yaşardı. O kahrolası midilliler yüzünden ne kadar acı çektim! Ramsdens'e ziyarete gittiğim zamanlarda, James bazen binmemi önerir ve Abel Amca (o da biniciydi) yularından tutup beni gezdirmek isterdi. Binmeyi tutkuyla ister ama gurur ve takındığım sahte kayıtsızlık yüzünden reddederdim; bugüne kadar da bir ata binmiş değilim. Belki daha önemli ama aynı ölçüde yakıcı olmayan kıskançlık mevzuu, Avrupa seyahatleriydi. Abel Arrowby ve ailesi hemen her okul tatilinde yurtdışına giderlerdi. Bütün Avrupa'yı arabayla gezerlerdi (Bizim elbette arabamız yoktu). Estelle Yenge'nin haklarında mümkün olduğu kadar az şey bilmeye özellikle dikkat ettiğim "akrabalarıyla" kalmak için Amerika'ya giderlerdi. Ben, savaştan sonra Clement'le Paris'e gidinceye kadar İngiltere'den hiç ayrılmadım. Burada kıskandığım yalnızca midillileri, çeşit çeşit otomobilleri değildi; faaliyetleriydi. Abel Amca bir organizatör, bir maceracı, bir mucit ve hatta bir hedonistti. Benim iyi babacığım bunlardan hiçbiri değildi. Amcam ve yengem bu harikulade yolculuklarına katılmam için hiç davet etmezlerdi beni. Çok

sonraları anladım ve bu düşünce aklıma bir ok gibi saplandı (oralarda bir yerlerde takılı kaldığını da söyleyebilirim); bana sormadılar, çünkü James istemedi!

Dediğim gibi, sanıyorum babam bu durumdan benim adıma endişeleniyordu. Ben de kendi adıma endişeleniyordum ama aynı zamanda ve bundan tamamen ayrı bir biçimde onun adına da endişeleniyordum. Onun mahrum statüsü yüzünden, onun yerine, içerliyordum. Onun cömert ve tatlı tabiatının kendisi için hissetmesine izin vermediği hüsranı, onun için hissediyordum. Böyle yapmakla, daha çocukken bile, kendimi ahlaken ondan aşağı düşürdüğümün farkındaydım. Öylesine mutlu bir yuvam ve sevgi dolu ebeveynlerim olmasına rağmen, aynı zamanda hor gördüğüm şeylere için için imrenmekten kendimi alamıyordum. Önemsiz ve sıkıcı görünen kendi ebeveynlerimle kıyasladığımda Abel Amca ve Estelle Yenge'yi göz kamaştırıcı ve neredeyse Tanrı gibi görmekten kendimi alamıyordum. Annemle babamı, bu kıyaslama sonunda, başarısız kimseler olarak görmekten kendimi alamıyordum. Hal böyleyken, aynı zamanda babamın erdemli ve saf bir insan; öylesine stil sahibi Abel Amcamın ise sıradan, vasat, son derece bencil biri olduğunu da biliyordum. Elbette amcamın "aşağılık" yahut "sütü bozuğun biri" olduğunu ima etmiyorum, kesinlikle değildi. Güzel karısını severdi ve bildiğim kadarıyla ona sadıktı. Yine bildiğim kadarıyla, müşfik ve sorumlu bir babaydı. Eminim işinde ve para meselelerinde dürüst ve vicdanlı biri hatta örnek bir yurttaştı. Ama sıradan ve benmerkezci bir tuttuğunu koparan, sıradan bir zevk düşkünüydü. Oysa babam, belki annem ve benim dışımda kimse bilmezdi ama bambaşka, özel biriydi.

Bunların hiçbiri beni Abel Amca'ya tapmaktan ve mutlu bir köpek gibi etrafında koşuşturmaktan alıkoymadı. En azından küçükken öyleydim. Daha sonraları, James yüzünden, birazcık daha temkinli ve mesafeli davrandım. Abel Amca'yı onca ilginç bulduğum için babam bazen inciniyor muydu acaba? Belki. Şu anda bilhassa keskin bir kederle yazarken, bu düşünce beni üzüyor. Babam dünya malına aldırmazdı, fakat yine de çok daha az "önemli" olduğu için, benim adıma üzülmüş olması muhtemel. Annem, babamın böyle esef ettiğini hissetmiş (yahut belki de babam ona bunu ifade etmiştir) ve bu, Abel Arrowby ve ailesinin sözü edildiğinde yahut özellikle son zamanlarda bizi ziyaret etmişlerse, bastırmayı başaramadığı her zaman

kızgınlığa katkıda bulunmuş olabilir. Aslında bizi pek sık ziyaret etmezlerdi, çünkü annem onları yeterince uygun biçimde "ağırlayamayacağımızı" düşünür, geldiklerinde de daha mütevazı hayatımız için saldırganca özürler dileyerek onları utandırırdı. Biz, eklemeliyim ki, yalnızlığın mahremiyet yokluğuyla birleştiği toplu konutlarda yaşardık. Taştan yapılı, ağaçlarla çevrili Ramsdens'e ziyaretlerimi annemin kayınbiraderinin çatısı altında, babamınsa kendisininki dışında herhangi bir çatı altında olmaktan duydukları dehşet nedeniyle genellikle yalnız yapardım.

Annemden söz etmişken, Estelle Yenge'den de bahsetmem gerek. Kendisi, daha önce söylediğim gibi, Amerikalıydı ama tam olarak neresinden olduğunu öğrendiğimi hatırlamıyorum; o zamanlar Amerika benim için büyük, muğlak bir kavramdı. Ne de amcamın onunla nerede ve nasıl tanıştığını biliyorum. Estelle Yenge benim için kesinlikle Amerika'ya ilişkin bazı genel düşünceleri temsil ediyordu: Özgürlük, eğlence, gürültü. Estelle Yenge'nin bulunduğu yerde kahkahalar, caz müziği ve (ne kadar dehşet verici) alkol olurdu. Bu da yanlış bir izlenim verebilir. Ben bir çocuğun hayallerinden söz ediyorum. Estelle Yenge "içkici" değildi ve "çılgınlığı" keyfinin yerinde olmasından ibaretti: Sağlık, gençlik, güzellik, para. Hakikaten şanslı insanların içgüdüsel cömertliği vardı onda. Çocukluğumda, anlaşılması güç şekilde, bana karşı açıkça sevecen davranırdı. Duygularını belli etmeyen annem, bu belki de anlamsız taşkınlıkları soğukça izlerdi ama ben etkilenirdim. Estelle Yenge'nin sesi güzeldi ve Birinci Dünya Savaşı şarkılarıyla en son romantik hitleri söylerdi (*Roses of Picardy, Tiptoe through the Tulips, Oh So Blue, Me and Jane in a Plane* ve bu türden diğer klasikler). Ramsdens'te bir keresinde gece beni "yatırmaya" geldiğinde *there ain't no sense sitting on the fence all by yourself in the moonlight.** Bunu çok komik buldum ve tekrarlayarak annemle babamı eğlendirmeye çalışmak hatasına düştüm: *It ain't no fun sitting 'neath the trees, giving yourself hug and giving yourself a squeeze* /** Şarkı söyleyen insan sesinin beni daima derin, adeta korkutucu bir duyguyla altüst etmesi bir şekilde Estelle Yenge yüzünden olmalı. Şarkıcıların, özellikle kadınların, çarpılmış açık ağızlarında,

---

* Ay ışığında tek başına çitin üstünde oturmanın anlamı yoktur. (ç.n.)

** Ağaçların yanında oturup kendine sarılmak, kendini kucaklamak hiç eğlenceli değildir. (ç.n.)

ıslak beyaz dişlerinde, nemli ağız içlerinde bir tuhaflık, bir çirkinlik var. Her şeye rağmen yengem benim için sembolik bir figürdü, modern bir figür hatta fütüristik bir figür, kendi geleceğime ilişkin kehanet kabilinden bir tür akıl çelici. O, bulmaya ve fethetmeye kararlı olduğum topraklarda yaşıyordu. Bir bakıma yaptım da bunu, fakat ben oraya kral olduğumda yengem çoktan ölmüştü. Daha sonraları, aramızdaki yaş farkını ne denli kolay aşabilir ve birbirimizin varlığından nasıl da zevk alırdık gibi geldi. Ara sıra ondan söz ettiğim Clement, akrabalarım arasında yalnızca onunla tanışmak isteyeceğini söylerdi (Benden iki kat yaşlı bir kadınla açıkça birlikte yaşamam annemle babamı çok mutsuz edeceğinden, elbette Clement'le asla tanışmadılar; ama onu yengemle tanıştırabilirdim). Estelle Yenge bir otomobil kazasında öldüğünde on altı yaşındaydım ve tahmin ettiğimden daha az üzüldüm. O sırada başka dertlerim vardı. Ama kendine has dalgın tarzıyla bana karşı nazik davranmasına rağmen, beni yalnızca James'in garip, hödük, sıradan kuzeni olarak gördüğünü düşünmek üzücü. Benim için bir mucizeydi o, bir alamet. İki gün önce Shruff End'de öteberiyi ayırırken bir fotoğrafına denk geldim. Annemin bir fotoğrafını bulamadım.

Annem, gürültü ve içki karşısında tüyleri diken diken olsa bile, Estelle Yenge'den tam olarak nefret ediyor yahut onu şiddetle onaylamıyor değildi; ayrıca Estelle Yenge'yi mutlu eden dünyevi şeyleri istemediğinden, onu kıskanmazdı da. Annem sadece onun varlığı yüzünden derin bir çöküntü duyar ve daha önce söylediğim gibi, Estelle Yenge'nin ziyaretleri nedeniyle kederlenir ve rahatsız olurdu. Amcamla yengemin, yetiştirilme tarzımı fazla sıkı bulmuş olmaları mümkün. Yalnızca kuralları gören ama bunların aktardığı sevgiyi fark etmeyen dışarıdan insanlar, başkalarını çok kolay "mahkûm" diye nitelendirebilir. Zeki Abel Amca ve serbest Estelle Yenge'nin babama ve bana aslında acımış olmaları; bir baskı rejimi olarak gördükleri şey için annemi suçlamış olmaları akla yatkın. Eğer annem böyle yargıların varlığından şüphe ettiyse acı çekmiş, içerlemiş olmalı ve bu içerleme bize karşı daha da katı davranmasına yol açmış olabilir. Benim için Estelle Yenge'nin temsil ettiği "Amerika" hakkındaki çocukça hayallerimi kestirerek kıskanmıştır: Çok sonraları babamın bu şen şakrak yengenin cazibesine kapıldığını düşünüp düşünmediğini merak ettim. Doğrusu, babamın Estelle Yenge'ye ilişkin olarak, be-

nimle ilişkili olanlar dışında, hiçbir şekilde derin şeyler hissetmediğinden eminim ve bunu annem de biliyordu mutlaka. (Kendimi annemle babamın dünyalarının merkezi gibi tarif etmekle ne kadar da benmerkezci görünüyorum. Ama dünyalarının merkezi bendim.) Gerçi geldiğinde yine heyecanlanıyordum ve etkisinden kurtulmam zaman alıyordu ama annemi öylesine üzdüğü ve canını sıktığı için Estelle Yenge'nin ziyaretlerini iple çekmeyi bıraktım. Evimizin bu ziyaretler yüzünden bir şekilde *huzuru bozulur* ve düzelmesi biraz zaman alırdı. Nihayet sokakta Abel Arrowby'ın Rolls Royce'unu el sallayıp uğurladıktan sonra annem sessizleşir, tek heceli cevaplar verir; babamla ben birbirimizle göz göze gelmekten kaçınarak parmak uçlarımıza basarak dolaşırdık.

Okulda mutluydum ama yakın arkadaşlıklar, drama ve Bay McDowell gibi etkili bazılarını saymazsak, çok sevilen okul müdürleri yoktu. Amcamla yengem, bir bakıma tuhaf bir biçimde, boş bir çocukluğa egemen olan büyük ve önemli figürler; çapraşık duyguların odağı idiler. Buna rağmen, elbette aslında *benimle* kısmen pek az ilgilendikleri için aynı zamanda uzak, biraz müphem, biraz bulanıktılar. Beni hakikaten gördüklerini yahut bana baktıklarını bile pek az hissederdim. Kuzen James ile tam tersiydi. James ve ben sessizce, daha en başından itibaren şiddetle, kuşkuyla, sürekli olarak birbirimizin varlığının ayırdındaydık. Birbirimizi gözlerdik ve sessiz bir içgüdüyle bu karşılıklı yakın ilgiyi ebeveynlerimizden gizli tutardık. Birbirimizden korkuyorduk diyemem; korku tamamen bana aitti ve tam olarak James'ten değil, James'in temsil ettiği bir şeyden korkuyordum (Bu şey, sanıyorum örtülü bir biçimde hayatımı başarısız, tam bir yıkım olarak tahayyül edişimdi). Fakat birbirimiz karşısında bir rahatsızlık ve kaygı bulutu içinde yaşardık. Bütün bunlar elbette sessizce olurdu. Aramızdaki bu tuhaf gerilimi asla söze dökmezdik; belki bunun için gereken sözcükleri de bulamazdık. Ebeveynlerimizin bu konuda herhangi bir fikirleri olduğundan şüpheliyim. James'e gıpta ettiğimi bilen babamın bile *bu konuda* bir fikri yoktu.

Söylediğim gibi, kuzenime ilişkin rahatsızlığımı kısmen onun hayatta başarılı olacağı, benimse başarısız olacağım korkusu oluşturuyordu. Midillilerin üstüne, bu çok fazla olurdu. "Güç kazanma arzumun" ne kadarını James'i geçmek ve onu etkilemek için duyduğum köklü eski azmin ilham verdiğini söylemek pek mümkün değil.

James'in beni etkilemek için özel bir arzu duyduğunu sanmıyorum yahut belki de uğraşmasına gerek olmadığını biliyordu. Her türlü avantaj onundu. Onun aldığı eğitim, dişlerimi işte tam burada gıcırdatmaya başlamıştım, benimkinden daha iyiydi. Ben yakınımızdaki ilköğretim okuluna gittim (sıkıcı iyi bir okuldu, şimdi kapandı), James altı yüz yıllık tarihi olan özel bir koleje. (Belki bu hem talih hem talihsizlikti. Bir bakıma o okulun etkisinden hiç kurtulamadı. Oraya gidenler asla kurtulamadıklarını söylerler.) Şahsen gayet iyi bir eğitim gördüm ve ayrıca Shakespeare öğrendim. Ama James her şeyi öğreniyormuş gibi geliyordu bana. Latince, Yunanca ve birçok modern dili biliyordu; bense biraz Fransızca ve daha az Latince öğrenmiştim. O resimden anlıyor ve Avrupa ve Amerika'daki sanat galerilerini düzenli olarak ziyaret ediyordu. Yabancı ülkelerden aşinalıkla söz ediyordu. Matematiği iyiydi, tarih dersinden ödüller kazanmıştı. Şiir yazıyordu ve şiirleri okul dergisinde basılıyordu. *Parlıyordu* ve kendini beğenmiş olmamasına rağmen, James'le birlikteyken kendimi giderek artan bir şekilde taşralı bir barbar gibi hissediyor, öyle hissetmek zorunda bırakılıyordum. Aramızda genişleyen bir boşluk olduğunu hissediyordum ve bu boşluk, üzerinde düşünüp taşındıkça beni umutsuzlukla doldurmaya başlıyordu. Belli ki kuzenim başarılı olmaya yazgılıydı, bense başarısız olmaya yazgılıydım. Babam bunların ne kadarını anlıyordu merak ediyorum.

Bu paragraflara baktıkça, yine hatalı izlenim verdiğim duygusuna kapılıyorum. Özyaşamöyküsü ne kadar zor bir türmüş böyle! James'in, eminim, bilincinde olmaksızın yaşamama sebep olduğu tasa ve şiddetli hırs, yavaş yavaş meydana geldi ve aralıklarla şahlandı. Küçükken ve hatta daha büyükken, James ve ben sıradan çocuklar gibi birlikte oynadık. Benim, kısmen annem başka çocukları eve çağırmayı istemediği için, az arkadaşım vardı. (Bunu umursamazdım. Öbür çocuklardan fazla hoşlanmazdım.) James'e gelince, arkadaşları vardıysa bile benden uzak tuttu. Bu yüzden, birbirimizi gözleyerek yalnız başımıza oynardık ama her zaman yukarıdaki tarifin ima ettiği farkındalıkla dolu değildik. Olağan oyunlarda bile James'in çabasız üstünlüğü kendini gösterirdi. Kuşlar ve çiçekler hakkında benim bildiğimden çok daha fazlasını bilirdi ve ağaçlara tırmanmakta çok iyiydi. (Küçük bir çocukken gayet ciddi uçmayı öğrenmeye çalıştığını hatırlıyorum!)

Kırlarda bir tilki gibi yolunu bulabilirdi. Yerler ve şeyler hakkında tekinsiz türden bir sezgisi vardı. Topu kaybettiğimizde onu bulan daima James olurdu; bir keresinde oyuncak uçağımı kaybettiğimi söylemem üzerine, onu derhal bulmuştu.

Ben Londra'da tiyatro sanatı okuyarak anne babamı bedbaht ederken; James, tarih okuduğu Oxford'da altın çocuktu. O sırada onunla temasım kesildi; zaferlerine ilişkin yeni haberleri duymayı hevesle beklediğim yoktu ve kuzen James'in neler yaptığını duymayı kesinlikle istemiyordum. Her ne yapmakta idiyse onu bitiremedi çünkü savaş başladı. Rifle Corps* denilen ve daha sonraları da Green Jackets** adını alan bir şeye katıldı ve böylece, o zamanlar fark ettiğini zannetmiyorum, hayat boyu sürecek askerliği başladı. Hakikaten, artık James'i ancak bir asker olarak hayal edebiliyorum. Ben kömür madencilerine Shakespeare oynayarak oradan oraya giderken, o ilginç bir savaş geçirdi. Bir süre sonra Hindistan'da, Dehra Dun'da olduğunu duydum. Benim kendi dertlerim vardı; başta ilk aşk ve artçı etkileri, sonra Clement'le uzun sürecek bir savaşın açılış çatışmaları. James'in maceralarının ana hatlarını daha sonra duydum. Birçok dağa tırmanmıştı. Tibet'le ilgilenmeye başlamış, Tibetçe öğrenmişti ve midillisinin üzerinde sürekli sınırdan geçip gözden yitiyordu (Çocukluğundaki bütün o eğitimler işine yaramış olmalı). Derken Alman savaş esirleriyle ilgili bir mesele için Tibet yönetiminin civardaki bir Tibet büyükelçiliği yahut büyükelçiliklerine gönderilmişti. Heyecanlı zamanlar geçirmişti ama sanırım asla asıl eylemlerin ortasında değildi. Hep yüksek cesaret madalyası aldığını duyacağımdan korktum. Elbette James'in, benim olmadığım manada, cesur biri olduğundan hiç şüphe etmedim.

Annemle babam, savaştan sonra James'in profesyonel asker olmaya karar verdiği anlaşılınca pek şaşırdılar. Abel Amca'nın bu karar yüzünden hayal kırıklığına uğradığını söylediler. Abel Amca, James'i başbakan olarak görüyordu (O sırada Estelle Yenge ölmüştü). Ben gizliden gizliye sevinç duydum, çünkü James'in yanlış yolu seçtiğini seziyordum. Ben o sıralarda tiyatroda başarılı olmaya başlamıştım, "güç kazanma arzum" meyvesini vermeye başlamıştı ve Clement bir gezici karnaval gibi hayatımdaydı. Demek kuzen James asker olacak-

* Avcı Birliği. (ç.n.)
** Yeşil Ceketliler. (ç.n.)

tı. Abel Amca bunun geçici bir şey olduğunu, James'in şiir yazmak için daha çok vakti olsun diye öyle yaptığını söylüyordu. Annem, Abel Amca'nın kendini kandırdığını söylüyordu. Ordunun hem şimdi hem de geleneksel olarak güce ve başarıya giden bir yol olduğu hiçbirimizin aklına gelmiyor gibiydi.

Savaştan sonra, hayatta kalanların bir araya geldiği o hayli duygusal dönemde James'i az da olsa gördüm, derken yeniden ortadan kayboldu. Hindistan'dan dönmüş, Almanya'ya atanmıştı. Sonra yine İngiltere'ye dönmüş, Staff College'da çalışmış, ardından yeniden Hindistan'a dönmüştü. Daha sonra birinden, gizli bir görevle, Sovyet faaliyetlerini araştırmak üzere Tibet'e gönderildiğini duydum. Elbette James bana asla işiyle ilgili bir şey anlatmadı. Seyahatleri hakkında az buçuk bilgim vardı, çünkü giderek artan bir düzenle bana Noel'de ve doğum günümde kartpostallar gönderiyordu. Ben ona böyle incelikler yapmazdım ama bana bir mektup yazdığında, daima kısa bir yanıt yollardım. Mektupları genellikle sıkıcıydı ve asla bilgi vermezdi. Derken, Çinlilerin Tibet'i işgalinden hemen sonra Londra'da belirdi. Onu ne daha önce ne daha sonra duygularını öyle belli ederken gördüm. Bunun James için kişisel bir trajedi olduğu apaçıktı. Asıl düşmanın Rusya değil Çin olduğunu görmeyi başaramayanların aptallığından acı acı yakınıyordu. Fakat onu kederlendiren, verilen iyi tavsiyelerin (belki de kendisininkilerin) dikkate alınmamasından ziyade sevdiği bir şeyin yıkımıydı. Bu duygu çok geçmeden ifade edilmez oldu ve bir daha bana bu konudan hiç söz etmedi.

Bir sonra aldığım kartpostal Singapur'dan gönderilmişti; ardından gelen babamın ölümü için başsağlığı dileyen mektup da. (Acaba nereden biliyordu?) Bundan sonra James'i gözden kaybettim, çünkü bir süre her şeyi gözden kaybettim, hayatım kararmıştı. Babam için uzun süre ve acıyla yas tuttum. O sevgili iyi adamın kaybı beni hâlâ derinden etkiler. Ve duygudaşlık kurarcasına geri kalan her şey de ters gitti. Clement'i terk ettim ve acınası bir halde başka kadınlarla oldum; ayrıca meslek hayatım da geri dönüşü mümkün görünmeyen bir şekilde mahvoldu. Çok geçmeden annemin ölmesi, kendi başına bir olaydan ziyade babamın kaybının mukadder bir devamıymış gibi geldi. Kısa bir süre sonra Abel Amca öldü. Onunla ilgilenmekten yahut hatta onu düşünmekten bile vazgeçeli çok olmuştu. James'e yazmaya niyetlendiğimi hatırlıyorum ama hiç yazmadım. James'in, o

daha bir oğlan çocuğuyken şahane annesinin ölmesi üzerine neler hissettiğini ancak o zaman merak ettiğimi de hatırlıyorum. O zamanlar kendi derin çocukluk kederlerime boğulmuştum ve Estelle Yenge'nin yazgısı beni fazla etkilememişti. Bu olayın James'e neler yapmış olabileceğini her nasılsa hiç düşünmedim.

Demin sözünü ettiğim, bana James'in Tibet'teki gizli görevlerinden söz eden adamın adını da (Toby Ellesmere) söylemeliydim. Başkaca hiçbir kayda değer özelliği olmayan bu adam, bana zaman zaman kuzenimden haberler getirirdi. Okul arkadaşıydılar, ayrıca Green Jackets'te de birlikte görev yapmışlardı. Ellesmere borsa simsarı oldu, sonra yayıncı, ayrıca yatırımcı olarak tiyatro işlerine bulaştı ve ben de kendisiyle bu şekilde karşılaştım. Benim "kötü dönemimden" bir süre sonra, bir oyunun gala partisinde karşılaştık ve Ellesmere, "Sanırım kuzeninin Budist olduğunu biliyorsundur" dedi. Bu haber karşısında büyülenmiş ve şaşırmıştım. James'i dinle hiç ilişkilendirmemiştim. Her ikimiz de ergenlikle birlikte kaybolan şu belli belirsiz İngiliz Hıristiyanlığı ile yetişmiştik. Annem, burada dile getirmem gerekir ki, kendi özel ateşli inançlarını babama ve bana dayatmamıştı. Belki de bunun "işe yaramayacağını" anlamıştı. Ancak bizi Hıristiyan sayardı. Anglikan kilisesine giderdik. Doğal olarak, James ve ben dini tartışmazdık. Eğer biz küçükken bu meseleyi düşünmüş olsaydım, sanırım James'in hayattaki temel manevi ilkesinin görgüsüzlükten kaçınmak olduğunu söylerdim. "Adabımuaşeret" olarak din? İnsan çok daha kötüsünü de yapabilir. James'i Doğu'nun egzotik gizemlerinin peşine coşkuyla düşecek biri olarak asla hayal etmezdim. Çok ama çok *tuhaf*!

Şaşkınlığım çok geçmeden azaldı. Sonuç olarak ne demekti ki bu? James'in ruhların göçüne inanamayacağı kesindi. Kuzenimle yeniden karşılaştığımda, hayatlarımızın başka bir dönemiydi bir bakıma. Babamın ölümü, profesyonel hüsranım, Hollywood'daki talihsizliklerim, bütün bunlar artık geride kalmıştı. Clement'le barışmıştım (Japonya'ya birlikte gitmiştik). Artık çok başarılı bir adamdım, Estelle Teyze'nin ülkesinde kraldım gerçekten. James'e, "Duyduğuma göre Budist olmuşsun, öyle mi" dedim. Gülümsedi ve öyle bir tonla, "Ah, evet" dedi ki; "Evet" anlamına da gelebilirdi, "Ne saçma!" anlamına da. Konuyu orada bıraktım. Ardından daha kalıcı yaşamak ve halen yaptığı gibi Savunma Bakanlığı'nda çalışmak üzere Londra'ya geldi.

Pimlico'daki dairesi Budalarla dolu, gerçi orası, bazılarının Hindu olduğunu tahmin ettiğim, her türden Doğu ıvır zıvırıyla dolu.

James şimdi general elbette, ne tür bir general olduğunu unuttum. Sanırım o da bir bakıma başarılı bir adam oldu. "Oyunu kazandığıma" ilişkin hissiyatım, kısmen, ben öyle olmadığım halde, onun hayatta hayal kırıklığına uğradığını düşünmemden geliyor.

"Adam orada bir saniyede boğulur".

"Üç saniyede".

"Bir saniyede".

"Üç saniyede".

Kara Aslan'daki sohbet ve tartışma seviyesine örnek. Müşteriler, öldürme temayülüyle onca gurur duydukları bir denizde yüzmeye gitmeme sinirleniyor gibiler. Bu tür sohbetler ben girer girmez başlıyor; elbette bana hitap ederek konuşmuyorlar.

Katılıyorum. "Ben esaslı yüzücüyümdür".

"Boğulan onlar olur".

"Cıbıl yüzüyorsun" diye ekliyor biri.

"Cıbıl?"

"Cıbıl yüzüyorsun".

"Ah, çıplak demek istiyorsun". Demek gözetleniyorum.

Bana kasvetli, sessiz bir düşmanlıkla bakıyorlar.

Bay Arkwright neşeyle, "Hiç fok gördünüz mü" diye soruyor.

"Hayır, henüz görmedim".

Bu sabah kule merdivenlerine gittiğimde, perdeden "urganımın" da her nasılsa çözülüp kaybolduğunu görerek üzülmüştüm. Yine de yüzdüm. Sanırım kaslarım daha güçlü ve denizden çıkma konusunda giderek daha çok beceri kazanıyorum. Fakat her defasında bir yerimi sıyırmayı ya da yaralamayı başarıyorum. Belli bir mesafeden onca pürüzsüz görünen sarı kayaların sert, pürüzlü yüzeyleri var, sanki milyonlarca keskin denizminaresi kırığıyla sıkıca kaplanmışlar. Dün gel zamanı Shruff End'deki "falez"den daldım ve biraz kaygı yüzmemin keyfini kaçırdıysa da sorunsuz çıkmayı başardım. "Hanımlar plajı"na giderek Kara Aslan'da kendimi küçük düşürmeye kesinlikle niyetim yok!

Bugün bütün gökyüzü çok hafif, hoş bir şekilde puslu ve denizin yanıltıcı uysal gümüşsü bir görünümü var; sanki hatırı sayılır dalga-

cıklar kayalara hiç köpüklenmeden alabildiğine sert vurmaya kararlıymış gibi. Yekpare, ışıl ışıl, emin bir deniz bu, çok güzel. Fokların olması *gerekirdi*, bugün adeta dalgaların kendileri fok ama yine de dürbünümle suları boşuna tarayıp duruyorum. Kayalara tünemiş devasa sarı gagalı martılar parlak cam gözlerle bana bakıyor. Bir gölge karabatak denizin yağsı yüzeyini sıyırarak geçiyor. Kayaların üzeri kelebeklerle dolu. Hava hâlâ sıcak. Giysilerimi yıkayıp çimenlikte kurutuyorum. Her gün yüzüyorum; kendimi çok formda ve tuzlu hissediyorum. Lizzie'den hâlâ bir hareket yok ama kaygılanmıyorum. Sükûnetimden memnunum. Eğer Tanrıların Lizzie ve benim için hazırladığı bir sürpriz varsa, iyi. Yoksa, yine iyi. Kendimi masum ve özgür hissediyorum. Belki de sebep, bütün o yüzmelerdir.

Nesir yazarıyım ya artık, nasıl da mağrur, adeta gururlu biri haline geliyorum! Pek çok oyun yazarının, kesintisiz nesri, ustalaşmaları mümkün olmayan yabancı bir dil gibi gördüklerini biliyorum. Sanıyorum, bir zamanlar ben de öyle hissetmiş olabilirim. Buna rağmen doldurduğum bütün şu sayfalara bakın bir! James hakkındaki küçük taslağıma bakıyordum da bayağı havalı olmuş. Doğru mu fakat? Eh, tamamen yanıltıcı değil, ziyadesiyle kısa ve "ukala". İnsan gerçek birilerini nasıl tarif edebilir? James benim yazdıklarımdaki tarifte çok eksiksiz, çok sert görünüyor. Minik kare şeklinde dişleri ve manasız, çocukça bir sırıtışı olduğunu söylemeyi ihmal etmişim. Bazen ağzı öylece açık kalır. Kanca burunlu ve koyu tenlidir. Estelle Yenge de bayağı esmerdi. Belki de Kızılderili kanı taşıyordu?

Bu portreler üzerinde daha çok çalışmalıyım. Belki de bu kitap sonunda böyle bir şeye dönüşecektir; hayatımın sadece tanıdığım insanların portreleri aracılığıyla anlatılması. Ne tuhaf çeşitlilikte bir kalabalık: Clement, Rosina, Wilfred, Sidney, Peregrine, Rita, Fritzie, Jeanne, All Bull... Clement'i yazmalıyım. Asıl konu o. Sona doğru, güzelliğini yitirdiği ve aklını yitirmekte olduğu sıralarda nasıl da delirdi ve kötüleşti. Ve aynı kepaze müstehcen hikayeleri anlatmalara doyamayan ne sıkıcı ne şirret bir ihtiyardı. Dairesindeki o korkunç hava; içki kokusu, gözyaşı ve isteri kokusu. Bitmek bilmez atışmalar boyunca homurdanıp duran tok, sarhoş sesi. O durumla başa çıkmayı başardım mı? Sanırım yaptım. Sonunun geldiğini anladığım andan itibaren affedici ve merhametli olmaya hazırdım. Bu sözler kulağa alaycı gibi gelebilir. Onu daima sevdim ve her ikimiz de ödülümüzü

aldık. En sonda ikimiz de mükemmeldik. Zavallı Clement. Ne korkunç bir ülke bu yaşlılık. Yakında ben de gireceğim o ülkeye. Lizzie'ye ihtiyaç duymam bundan mı?

Bunları ertesi sabah yazıyorum. Konuk odamda oturmuş, yukarıdakileri yazıyordum ki çok endişe verici bir şey oldu. Kafamı kaldırdım ve bir an için iç odanın penceresinden bana bakan bir yüzü *gayet emin* olarak gördüm. Korkudan felç oldum, kıpırtısız durdum. Görüntü yalnızca bir anlıktı ama yüzü, her ne kadar tarif edemesem de, gayet belliydi. Belki de yüzü *hatırlayamıyor* olmam kayda değerdir. Bir süre geçince kalkıp araştırdım tabii. Yağ lambalarını taşıması kolay, dolayısıyla elimde mumla etrafa bakınmak zorunda kalmadım. Evi bile dolaştım. İtiraf etmeliyim ki, kendimi çok tuhaf hissettim. Adeta kasıtlı bir yavaşlıkla üst kata çıkıp yatağıma gittim ve bir uyku ilacı aldım. Gece boncuk perdenin şıkırdadığını duyar gibi oldum ama bu normal bir olgu. Bugün hafif bir rüzgâr çıktı; deniz yeniden mavi ve beyaz.

Gördüğüm hayal için iki olası açıklama düşündüm. İlki, kendi yüzümün yansımasını camın siyahlığında görmüş olduğum. Fakat camdan yansıyabileceğim seviyenin epey altında (farkına varmadan doğrulmuş değilsem eğer) oturuyordum. Ayrıca, yüz pencerede epey yüksekte göründü ve bu yüzden (üzerinde düşününce) ya çok uzun boylu birine ya da bir şeyin üzerine çıkmış birine ait olmalıydı (Mesele şu ki, orada üzerine çıkılacak bir şey yok, çünkü katlanan masayı oradan çıkarmıştım). Bir başka teoriyi bu akşam kontrol edeceğim. Denize bakan odanın perdesi yok ve dolunay vardı. Dolunayı iç pencerede yansırken görmüş olabilir miyim?

Kuzen James bir keresinde birinden alıntılayarak, "Her şey Tanrılarla doludur" demişti. Belki de bütün hayatım boyunca minik Tanrılar ve ruhlarla çevrelenmiştim de, onları sadece tiyatronun büyüsü kovuyor yahut emiliyordu? Tiyatrocuların batıl inançları dile düşmüştür. Şimdi baş başa kaldık! Neyse, hayatım boyunca takip edildiğim hissine kapılmadım ve şimdi başlamaya da niyetim yok.

Yakında Raven Otel'e gidip biraz şarap almalıyım. Sanırım Kara Aslan'da hayaletler ve canavarlar hakkında konuşmayı da bırakacağım.

Bugün yüzmemeye karar verdim.

Alışveriş yaptım. Dükkâncı marul getirmeyi vaat ediyor hep ama şimdiye kadar getirtmedi. Taze balık da yok tabii. Köpek kulübemde birkaç mektup daha buldum. Lizzie'den haber yok. Fakat Peregrine Arbelow'dan haber var. Öğle yemeği için soğan, havuç, domates, buğday kepeği, mercimek, frenkarpası, sebze proteini, kahverengi şeker ve zeytinyağıyla enfes bir yahni yaptım (Sebze proteinini Londra'dan getirmiştim). Yemeden önce azıcık limon suyu eklerim. Yanında (çok hafiftir) fırında pişirilmiş, krem peynirli bir patates. Sonra hazır dondurmalı rulo pasta ve erik kurusu. (İtinayla pişirilmiş erik kurusu lezizdir. Süzün ve biraz limon suyu yahut portakal çiçeği suyu ekleyin, asla krema kullanmayın.) Eğer beslenme düzenimde elma "yemenin" eksikliğine şaşan biri varsa; izninizle, bunun damağımı aristokratça bir tatla şımarttığım özel bir durum olduğunu açıklayayım. Sadece Cox'un Orange Pippin elmalarını yiyebiliyorum ve nisandan ekime kadar elma bakımından yas tutuyorum.

Kendisi için bir tanıtım yazacağım, işte Peregrine'in mektubu.

Charles, nasılsın? Hepimiz meraktan çatlıyoruz. Hiç kimse davet edildiğini itiraf etmiyor. İyi de, bizi fena halde özlemiyor musun? Belki de sessizce geri döndün ve yeni dairene gizlice yerleştin; telefona cevap vermiyor ve geceleri dışarı çıkmıyorsun? Biri, evinin dalgaların aşındırdığı ıssız bir burunda olduğunu söyledi ama bu doğru olamaz. Ben seni sahilde, konforlu bir sayfiye evinde hayal ediyorum. Her şey bir yana, mikserin olmadan nasıl yaşarsın? Hakikaten hayatını değiştirmiş olmana katlanamam. Bu benim daima istediğim ama asla yapamadığım ve yapamayacağım bir şey. Çizmelerim ayağımdan çıkmış, o bildiğin piç olarak öleceğim. Cehennemden, namı diğer Belfast'tan döneli beri, bir haftadır içiyorum. Uygarlık berbat ama *senin* ondan kaçabileceğin kuruntusuna kapılma, Charles. Ne yaptığını bilmek istiyorum. *Benden* saklanabileceğini hiç sanma, ben senin *gölgenim*. Sanırım Hamsin Yortusu'nda gelip seni göreceğim (Biri bana bu konuda meydan okudu ve bilirsin, meydan okumaya gelemem). Sana yazdığımı bilse pek çok kişi sevgilerini gönderirdi, fakat elbette bunun sevgiyle ilişkisi yok, bildiğin arsız merak. Pek azı sana layık, Charles. Aşağıda imzası olan layık mı? Zaman gösterecek. Geleyim ve gelirken mayomu getireyim mi? Santa Monica'daki destansı günlerimizden beri yüzmedim. Bir başka teori; senin kesinlikle

İngiltere'de olmadığın, kızın biriyle İspanya'ya gittiğin. Aksini kanıtlamak için yazman gerek. Gölgen seni selamlıyor.

Peregrine.

Öğle yemeği sonrası (mikserimi özlediğim tamamen doğru) ve üst katta, denize bakan penceremin önünde oturuyorum. Hava bulutlu, deniz çırpıntılı ve koyu gri; saldırgan ve nahoş bir renk. Martılar, arkalarında bir iz bırakarak suyun üzerinden uçuyorlar. Ev rutubetli. Belki de besbelli görsel bir yanılsama olan dün geceki deneyim yüzünden hâlâ depresyondayım (Fakat ayın durumuna bakacağım). Ayrıca en azından "depresyonda" yazıyorum, "korku içinde" değil. Korkacak bir şey yok.

Belki Peregrine'in karakter taslağı için bazı notlar alırım. Bu, Rosina hakkında bir şeyler yazmayı da içerecek ve o hanımı unutmayı tercih ederim. Eh, özyaşamöyküsü her zaman kişinin keyfine hizmet eden bir eğlence olamaz ya.

Peregrine (Perry diye çağrılmaktan, benim "Charlie" diye çağrılmaktan nefret ettiğim kadar nefret eder; yalnızca beni tanımayan insanlar bana "Charlie" der), sürdürmek istedikleri hayata ve oynamak istedikleri role ilişkin çok güçlü tasavvurları olan ve başta en sevdikleri ve yakınları olmak üzere, herkes pahasına o hayatı sürdüren ve o rolü oynayan şu insanlardan biridir. İşin tuhaf tarafı, bu tür insanlar bir anlamda yanılıyor olabilir, bir bakıma kendilerine yanlış rol biçebilir ama yine de kısmen "kurbanlarının" kesin basit bir kanıyı eleştirel düşüncenin acılarına yeğlemeleri yüzünden, mücadeleyi sonuna kadar başarıyla sürdürebilirler. Peregrine pek çok açıdan nazik, iyi bir adam olmasına rağmen, kendine gürültücü ayı rolü biçmiştir. Üstlendiği bu "rol", kendisini, düşman edinmekte aptalca özensiz biri haline getirir. Oysa ben tiyatroda ve elbette hayatta, gereksiz yere düşman edinmenin profesyonel beceri yetersizliğine işaret ettiğini düşünürüm. Peregrine durmadan çam devirir. Gerçek sanatçının özenli mizacından yoksundur. Sahneye ayık çıkmasını sağlamak için onu daima tehdit etmek zorunda kalırdım. Tam anlamıyla iyi bir aktör olmak için gereken niteliklere sahiptir, sadece korkunç kibirli ve lakayttır, bir tür İrlandalı umursamazlığı vardır, çalışmadığı günler çoktur.

Peregrine yola Belfast'taki Queen Üniversitesi'nde tıp öğrencisi olarak çıkmış ve sonra Dublin'e, Gate Tiyatrosu'na kaçmıştır. İrlanda'dan yalnızca bir İrlandalının edebileceği kadar nefret eder. Marksizm uğruna erkenden dinden, ardından Marksizm'den vazgeçmiştir. İlkin onu bir Playboy olarak görmüş (o uzak günlerde inceydi) ve yeteneğine derhal gıpta etmiştim. Benimle profesyonel bağını birkaç yıl önce kopardığından beri, televizyonda cazibeli bir kötü adam olarak ün kazanıyor. Kariyeri hakkında ne düşündüğümü biliyor. Ama arkadaşlığımız baki ve bu, karısını çalmış olmama rağmen böyle. "Ginger" Godwin'le önceki berbat evliliğinden küçük bir kızı olan Pamela Hackett adında eski bir oyuncuyla, aynı şekilde felaket bir evlilik yaptı yeniden... (Ah, Godwin şimdi nerede?) İnsanlar ne diye evlenirler ki?

Evet, peki, Rosina hakkında konuşmam gerekecek; aslında her şeyi yazmanın bana da faydası olabilir. Ciltlerce yazsam bile *her şeyi* yazabileceğimden değil. Rosina muazzam bir olaydı. Onunla ilk karşılaştığımda zaten Perry ile evliydi. Benim Perry'yi Gate'de ilk fark edişimden bir süre sonra Amerika'da karşılaşmışlardı. Oyun yazarı ve yönetmen olarak tanınmaya başlamış olmama rağmen hâlâ bayağı gençtim. Biraz daha zaman geçmiş olmalı (bir günlük tutmuş olmayı nasıl dilerdim), çünkü yeniden Clement'le yaşamaya başladığım bir dönemden sonra düşmüştüm Rosina'nın peşine ilk olarak. Hayatım boyunca kadınlardan kaçmak için ne çok enerji harcadım. Rita Gibbons da o hikâyeye dahildi, dolayısıyla belki de daha sonra oldu. Clement; Rita'yı, Lizzie'yi ve Jeanne'i sineye çekti fakat Rosina'dan nefret etti. Elbette Clement'e yalan söyledim (o da bana yalan söyledi) ama birçok insan onu bilgilendirmeyi üstüne vazife sayıyordu.

Rosina dediğim elbette Rosina Vamburgh ve muhtemelen bu kitaptaki, benden sonra, en ünlü kişi. Gizli tuttuğu asıl soyadı Jones (yahut Davis ya da Williams veya Rees yahut öyle bir şey) ve Galli; büyükannesi Fransız kökenli bir Kanadalıymış. Rosina'ya asla "âşık" olmadım. Bu sözcüğü bir kadını mutlak surette sevdiğim o tek duruma ayırmak isterim (Tabii o kişi sevgili Clement değil). Ama Rosina için kesinlikle deli oluyordum (Dahası, güzel ve zeki bir kadın size tutulduğunda kendinizi, onun, kişiliğinde asıl özü taşıdığı duygusuna kapılmaktan kendinizi alamazsınız). Onun bana "âşık" olup olmadığından emin değilim. Sürdüğü müddetçe, ilişkimize karşılıklı bir gözü

dönmüş sahip olma arzusu egemendi. Bir aşamada kesinlikle benimle evlenmek istedi, oysa benim onunla evlenmeye hiçbir şekilde niyetim yoktu. Sadece onu istiyordum ve bu isteğin tatmini onu kocasından kalıcı olarak koparmayı da içeriyordu. Clement, gençken, muhtemelen gördüğüm en güzel kadındır. Fakat Rosina en tarz sahibi, en ihtişamlı, en tapılası biçimde yapay olanıdır. Cazibesinde, bende onu kırmak ve hatta *ezmek* arzusu yaratan yapay ve kırılgan, dolayısıyla son derece kadınsı bir yan vardı. Bir gözü hafif şehladır ve bu, bakışına tuhaf yoğunlaşmış bir derinlik verir. Gözleri sahiden ışık yayıyormuşçasına parıldar. Mıknatıs gibidir. Ve çok yüksek topuklularla tanıdığım bütün diğer kızlardan daha hızlı koşabilir.

Rosina çok iyi bir oyuncu ve çok zeki bir kadındı (hâlâ da öyledir; bu iki nitelik her zaman bir arada bulunmaz). Kelt ve Galli karışımı bir güzelliği; mavi gözleri, koyu renk kalın telli saçları ve büyük, ıslak ve şehvetli bir ağzı vardır. Tanrım, öpüşmeler ne denli değişiktir. Lizzie'nin öpüşmesi kuru, iffetli ve ısrarlıydı. Rosina'nınkiler bir dişi kaplanın öpüşleriydi. Rosina, peri masalındaki prensi elde edemeyen ama elde eden kızdan daha ilginç olan kızdı, ayrıca hatları daha güzeldi. İyi bir komedi oyuncusuydu ve benim hiç önemsemediğim adi Restoration Comedy'de ustalaşmıştı. Unutulmaz bir Hedda Gabler ve *Köyde Bir Ay*'da hayli dokunaklı bir Natalia Petrovna oynamıştı. Maalesef Honor Klein'ı hiç oynayamadı. Onunla çalışırken, tipine aykırı rollerde oynatırdım onu; bunu sık sık başarıyla yapardım oyunculara. Sidney'nin *Tehlikeli İlişkiler*'den yaptığı başarılı bir uyarlamada, Rosina *La Présidente* olarak şaşırtıcı bir başarı göstermişti. Lady Macbeth'i oynamasına asla izin vermedim, fakat Isaiah Mommsen bunu çok sonraları yaptı ve sonuç bir felaket oldu. Ben onu terk ettikten sonra bir süre yolunu kaybetti, aptal filmlerde ve televizyonda oynadı Rosina. Bu duruma sevindim. Onu terk ettikten sonra Shaftesbury Bulvarı'nda ününün sürdüğünü görmek istemiyordum, kimin yönetmenliğinde çalıştığı da umrumda değildi. La *jalousie naît avec l'amour, mais ne meurt pas toujours avec lui.**

Sahip olmakla cehennemin arası fazla sürmedi ama kabul etmem gerekir ki harikaydı. Rosina, şu "iyi bir kavganın havayı yumuşattığına" inanan kadınlardandı. Deneyimlerime göre, iyi bir kavga havayı yumuşatmadığı gibi size ömür boyu bir düşman da kazandırır. Tiyat-

* (Fr.) Kıskançlık aşkla doğar ama her zaman onunla birlikte ölmez. (ç.n.)

roda kavgalar korkunç olabilir ve ben kavgadan kaçındım. Rosina bu sebeple birden fazla kez korkak dedi bana. Kavgadan, her türünden, hoşlanırdı ve kavga ederek sevmeye inanırdı. Bu beni yormaya başladı. Zamanı geldiğinde, giden sevgiliye, umarım, bir altın köprü sunmayı her zaman başardım. Soğuduğumu hissettiğinde, Rosina böyle insaflı yol hazırlamadı. Gittikçe daha sıkı yapıştı ve sesini yükselttikçe yükseltti. Her zaman deli gibi kıskanmaya meyilliydi, benden bile fazla. Kıskançlık, kıskançlık gösterileri, verdiği acılar hayatımın daima göze çarpan bir özelliği olmuştur. Şu anda çok başka ama eşit oranda berbat bir şeyi düşünüyorum; Estelle Yenge'nin gidişlerinin ardından annemin suskunluğunu.

Sonunda ikimiz de yarı delirdik. Kuzenim James'in, bir filozofun, "Kişinin, parmağının çizilmesindense dünyanın mahvolmasını yeğlemesi mantığa aykırı değildir" dediğini söylemişti, hatırlıyorum da. Rosina ve ben ilkini yeğleyen (gerçi halimizi rasyonel diye nitelemezdim) bir hale geldik. Bir keresinde Rosina'nın bir öfke kriziyle kendisini merdivenlerden attığını hatırlıyorum. Birçok kez bir üst kat penceresinden kendisini atacak diye bekledim ve keşke yapsa diye umdum. Yine bir Fransız'ın sözleriyle, *elle n'a qu'une faute, elle est insupportable** noktasına geldim, belki de hep öyle hissediyordum. Şimdi bile bazen gecenin bir yarısı uyanır ve hiç olmazsa hayatımdan çıktı diye Tanrı'ya şükrederim. Tabii ben terk ettikten sonra Peregrine'e asla dönmedi.

Perry'ye son derece minnettardım ve davranış biçimi nedeniyle ona hakikaten hayranlık duyuyordum. Kötü niyetliler, Rosina'nın elinden alınmasından memnun olduğunu söylediler. Ama ben biliyordum, acı çekti. Onunla Rosina'nın sürekli bir savaş halinde yaşadıklarını biliyordum ama pek çok mutsuz çift öyledir. Sanırım onu seviyordu ama tıpkı benim gibi Perry de zaman içinde Rosina'yı düpedüz katlanılmaz bulmaya başlamıştı. Dolayısıyla, sorunun kendi iradesi dışında çözülmüş olmasıyla, derin bir rahatlama yaşamış olması pekâlâ mümkün. Daha sonra, bayağı bir erkek dayanışması göstermek zahmetine girdi. Bana hâlâ çok bağlıdır ve ben de bunu önemserim. Perry'nin hakikaten hatırı sayılır cömertlik ve nezaketinin bir sonucu, nesnel olarak kötü davranmış olduğumu bilmeme rağmen, hemen hemen hiç suçluluk duymamam oldu. Bunun *sebebi*,

* Hatası bir değil, kadın büsbütün katlanılmaz. (ç.n.)

Perry'nin bana asla sitem etmemesiydi. Tıpkı, öte yandan, şoförüm Freddie Arkwright'a karşı suçlu hissetmemin *nedeninin,* ben Connaught Oteli'nde yiyip içerken onu aç açına saatlerce bekletmem değil, bir keresinde bana verip veriştirmesi olması gibi. Suçluluk duygusu çoğu kez ithamlardan kaynaklanır, suçlardan değil.

Dışarıda kayalarımın üzerinden çiçek topluyordum! Çok güzel karışık bir demet kediotu, denizlavantası ve beyaz denizkaranfili topladım. Karanfillerin çok kuvvetli ve tatlı bir kokusu var. Taş toplamaktan kendimi alamıyorum ve en güzellerinin bazılarını çimenliğimin sınırına koymama rağmen yalak taşlarla dolup taşıyor. Taşlardan yaptığım sınır biraz "acayip" görünüyor, bitince nasıl görünecek bir bakmam gerekecek. Taşları sergilemenin güzel bir yolu ama toprak altlarının rengini bozar mı acaba?

Bu sabah, yağmur altında taşlık plajda yüzdüm. Plaj, köy yönünde evden bir buçuk kilometre kadar uzakta, bu yüzden mayomu yanıma aldım ama ortalıkta kimseler olmadığından giymedim. Yağmur pürüzsüz, damla izli, neredeyse kaygan bir hale getirerek dinginleştirici bir etki yapıyordu deniz üzerinde. Denizden çıkmakta hiç güçlük çekmedim. Biraz daha taş topladım. Sonra eve döndüm ve Minn'in köprüsünde ılıkça yağmurun altında çıplak oturup parlak suyun derin oyuğa dolmasını izledim. Sakin bir günde bile deniz suyu gelgit dalgası gibi dolup boşalıyor.

Dün gece, gördüğüm hayalet "yüz"ün ayın yansıması olup olmadığını kontrol edemedim çünkü gökyüzü bulutluydu. Ama şimdi bir optik yanılsama olduğundan ve daha fazla açıklamaya ihtiyaç olmadığından eminim. Akşam küçük kırmızı odaya kuruldum ve oradaki şömineyi yaktım. Baca yine tüttü, belki de rüzgârın yönü yüzünden. Yarı yanmış bir odunun üzerindeki bir örümceği kurtarırken babam geldi aklıma. Buraya geldiğimden beri, uzun yıllardan sonra ilk kez ateş yakıyorum. Clement açık ateşi her zaman sevdi. Yanma ne tuhaf bir süreç. Şeyleri nasıl da alabildiğine, bir bakıma sakince dönüştürüyor, öyle temiz ki, ölüm kadar temiz. (Ölünce yakılacak mıyım? Düzenlemeleri kim yapacak? İzninizle, ölümü düşünmeyeyim.) Şimdiye kadar odunumu kilerde tutuyordum, ancak yeterince yer yok ve zemin tuhaf bir biçimde rutubetli. Alt kattaki iç odayı yakacak deposu yapabilirim. Denizin getirdiği pürüzsüzleşmiş ve ağarıp soluk gri

bir renk almış ağaçlar öyle güzel ki, onları yakmak yazık olur gibi geliyor. Birçok parçayı kenara ayırdım ve dokularına hayran oldum. Belki de denizin sürüklediği ağaç "heykellerinden" bir koleksiyon yaparım.

Çay saati geçti ve çalışma odasının penceresine oturmuş, sürekli denize dökülen yağmuru izliyorum. Bu gri manzaranın korkunç kasvetli bir sadeliği var. Ufuktaki demir karanlığı çizgi dışında gök ve deniz hemen hemen aynı renk; yumuşak, hafif ışıltılı bir gri ve sanki bir şeylere gebe. Bu, şimşek çakması da olabilir dalgalardan canavarların yükselmesi de. Tanrı'ya şükür, bir daha öyle halüsinasyonlar görmedim ve gördüklerimi unutma derecem, öylesine aptallık ederek aldığım o uyuşturucunun artçı etkileri olduğuna beni ikna ediyor. Ya da bu kadar açıklama gerektiren bir şeyi sahiden "gördüm" mü? Düzleşmiş deniz yüzeyini dikkatle gözlüyorum ama kocaman sarmal bir gövde yükselmiyor! (Hiç fok da yok.) Kara Aslan'daki hödüklerin söz ettiği "solucan" üzerinde düşünmeyi, tuhaf bir şekilde, sonradan akıl ettim. "Solucan", ejderha için kullanılan eski bir sözcük. Pekâlâ, bu biraz fazla pitoresk bir hal alıyor: Ejderhalar, hayaletler, pencerelerde yüzler! Bu yağmur da nasıl huzursuz ediyor beni.

James ve Peregrine hakkında yazdıklarımı yeniden okudum ve bayağı etkilendim. Tabii sadece taslak bunlar ve hakikaten gerçeğe uygun ve "canlı" olmaları için daha ayrıntılı yazılmaları gerek. Bu anılarda hayatıma ilişkin her türlü fantastik saçmalığı yazabileceğim ve herkesin buna inanacağı ancak şimdi kafama dank etti! İnsanın saflığı, yazılı dünyanın ve tanınmış bir "ismin" yahut "gösteri dünyasından birinin" gücü bu derece. Okurlar "her şeye şüpheyle yaklaştıklarını" söyleseler bile, aslında öyle yapmazlar. İnanmaya can atarlar ve inanırlar çünkü inanmak, inanmamaktan kolaydır ve çünkü yazılmış olan her şeyin "bir bakıma doğru" olması muhtemeldir. Bu geçici düşüncenin, kimsenin bu hikâyenin herhangi bir kısmının doğruluğundan şüphe etmesine yol açmayacağına inanıyorum! Clement Makin'le yaşadıklarımı anlatmaya başlayınca inandırıcı olmakta zorlanacağım ama umarım başarısız olmayacağım!

Bu "kitabı" yahut her neyse onu yazmaya başladığımdan beri, kendimi belki de dış dünyaya açılan delikler ve gediklerden muhtelif "ışıkların" sızdığı karanlık bir mağarada yürüyormuş gibi hissediyorum

(Zihnimin ne kadar kasvetli bir imgesi ama ben kasvetli bir anlamda söylemiyorum). Yarı bilinçli bir şekilde bu ışıklar arasından güçlü birine yönelmiş durumdayım. Gün ışığına açılan büyük bir "ağız" da olabilir, arzın merkezinden yükselen ateşe açılan bir delik de. Üstelik hangisi olduğundan hâlâ emin değilim ve anlamak için yaklaşmam mı gerek? Bu imge aklıma bir anda geldi ve neye yoracağımı bilemiyorum.

Kendi hakkımda yazmaya karar verdiğimde, elbette şu soru belirdi: Peki, o zaman Hartley meselesini de yazacak mıyım? Elbette, diye düşündüm, Hartley'i yazmam gerek, çünkü hayatımdaki en önemli şey o. Hal böyleyken, nasıl yazabilirim, böylesine aziz bir hikâyeyi yazmak için nasıl bir tarz benimseyebilirim yahut geliştirebilirim; ayrıca bu olayları yeniden yaşama girişimi beni katlanılmaz ölçüde üzmez mi? Yoksa düpedüz kutsal bir şeye saygısızlık mı olur bu? Ya yanlış bir ton tutturur ve harikulade bir şeyi anlamsız bir hale getirirsem? Bu eksiklik çok büyük bir yalan anlamına gelecek bile olsa, Hartley'den *bahsetmeksizin* hayatımı anlatmak daha iyi olabilir. Kişi böyle bir otoportrede bütün varlığını etkileyen ve hayatının her günü düşündüğü bir şeyi eksik bırakabilir mi? "Her gün" abartılı ama çok değil. Hartley'i "hatırlamam" gerekmiyor, hep aklımda. O benim sonum ve başlangıcım, ilkim ve sonuncum.

Beni çok kaygılandırmaya başlayan bu sorunun üstünü örtmenin daha iyi olacağını düşündüm. Sadece yazmaya ve muazzam Hartley meselesine, bir şekilde yaklaşabilir miyim yahut yaklaşmış mıyım, bakmaya karar verdim. Ve tıpkı beklenmedik bir şekilde ve kendimi, kendiliğinden, "Babamın dedesi Lincolnshire'da bostancıydı" diye yazarken bulduğum gibi, mağaramda dolaşırken aslında büyük ışık kaynağıma yaklaştığımı ve ilk aşkım hakkında konuşmaya hazır olduğumu anlıyorum. İyi ama ne diyebilirim? Birdenbire dilim bağlanmış gibi hissediyorum. İlk aşkım ve aynı zamanda tek aşkım. En iyileri hatta Clement bile, onunla kıyasladığımda birer gölgeydiler. Kendi durumumda bunun gerekliliği öylesine büyük ki, başkalarının aynı durumda olmayacağını anlamakta zorlanıyorum. *On n'aime qu'une fois, la première.**

Adı Mary Hartley Smith idi. Nasıl hızlı, nasıl rahatça yazıyorum. Yine de kalbim hızla çarpıyor. Aman Tanrım. Mary Hartley Smith.

* (Fr.) Yalnızca bir kez sevilir, ilk defasında. (ç.n.)

Hikâyenin başlığı bu o halde. Ama hakikaten hikâyeyi anlatamam. Hikâye için kimi notlar yazacağım ve belki de hikâyeyi asla anlatmayacağım. Yahut belki de hikâye hakikaten anlatılabilir değildir çünkü pek az "olay" içeriyor, yalnızca duygular, bir çocuğun, bir ergenin, genç bir adamın duyguları; muğlak, kutsal ve hayattaki her şeyden daha güçlü. Hartley'i tanımadığım bir zamanı doğru düzgün hatırlamıyorum bile. Sadece erkek çocukların gittiği bir okula gittim ama kız okulu da hemen yakınımızdaydı, komşumuzdu ve kızları her zaman görürdük. O günlerde etraf Mary'lerle dolu olduğundan, o daima "Hartley" adıyla tanınırdı ve Hartley bayağı adı haline gelmişti. Hatırlayabildiğim kadarıyla, daha o ilk günlerde, en başından eşleşmiştik ama neşeyle, çocukça ve öyle derin, sarsıcı duygular olmaksızın. On iki yaşımızdayken duygular başladı. Duygularımız kafamızı karıştırdı, bizi şaşırttı. Bizi terriyerlerin sıçanları sarstığı gibi sarstı. "Âşık olduğumuzu" söylemek, o güçsüzleşmiş deyim, hissettiklerimizi ifade edemez. Birbirimizi sevdik, birbirimizde yaşadık, birbirimiz aracılığıyla, birbirimizle yaşadık. Birbirimizdik. Neden öylesine saf, katıksız bir acıydı?

Şimdi "acı" sözcüğünü yazmam (ki değiştirmeyeceğim) tuhaf, çünkü elbette aslında saf mutluluktu. Belki de asıl mesele şuydu; her ne idiyse aşırı ve saftı (Gözleri bağlanmış birinin şiddetli yanmayla şiddetli donmayı birbirinden ayıramadığını duymuştum). Yahut belki de o yaşta duygular acı gibi hissediliyordu, çünkü düşünülerek hafifletilmiyorlardı. Her şey dehşet ve korku haline geliyor ve ne kadar harikulade, ne kadar sevinçli ise korku ve dehşet o kadar çok oluyor. Ama izninizle yineleyeyim ki; bu, düşünme değildi, kanaat değildi. Hartley'nin beni sevmeye devam edip etmeyeceği konusunda zekice şüpheler barındırmıyordum, beni sonsuza kadar sevecekti şüphesiz, biliyordum. Fakat gözlerimizi mutluluk gözyaşlarına kapadığımızda, kozmik dehşet vardı.

Elbette ve içgüdüsel olarak, her şeyi gizliyorduk. Okul arkadaşlarımız şen arkadaşlığımıza alışmışlardı. Artık gizleniyorduk, kaçamak davranıyorduk, gizli buluşma yerlerimiz vardı. Bütün bunlar, tekrar ediyorum, içgüdüseldi; asla tartışılıp kararlaştırılmış değildi. Herhangi bir şekilde incitilir, alaya alınır, hasar verilir yahut rencide edilir diye o kıymetli şeyi saklamamız gerekiyordu. Annemle babam elbette Hartley'i tanıyorlardı, fakat onların ölümcül ziyaretçi korkuları

yüzünden ve ben hiç teklif etmediğimden, bizim eve hemen hiç gelmezdi. Hartley'e özel bir ilgim olduğundan şüphelenmezlerdi, çünkü beni özel ilgileri olamayacak kadar küçük bulurlardı. Onun anne babası da eşit oranda muğlak bir şekilde benim farkımda, aynı şekilde ilgisizdiler; şu farkla ki, sanırım benden hiç hoşlanmazlardı. İkimizi de küçümseyen bir ağabeyi vardı. Bizim dünyamız kapalı ve mühürlüydü. Evlendiğimizde, ebeveynlerimiz usulünce bilgilendirileceklerdi; çünkü on sekizimize geldiğimizde elbette evlenecektik (Aynı yaştaydık). Bol bol öpüşüp koklaşıyorduk ama asla sevişmedik. Unutmayın, bu çok uzun zaman önceydi.

Hartley'i tarif etmeye çalışmalıyım. Ah, sevgilim, seni nasıl açık seçik görüyorum şu anda. Hiç şüphesiz bu bir algı, hayal değil. Mağaradaki ışık gün ışığı, ateş değil. Belki de hayatımdaki yegâne gerçek ışık bu, gerçeği aydınlatan ışık. O ışığı kaybetmekten ve sonsuza kadar karanlıkta kalmaktan korkmuş olmama şaşmamak gerek. Bir çocuğun bütün mantıksız korkuları, annemin çok erkenden telkin ettiği korkular yerli yerindeydi: Öpücük esirgendi, mum alınıp götürüldü Hartley, Hartley'im. Evet, onu açık seçik görüyorum; bir ipin üzerinden atlıyor, ip daha da yükseltiliyor, Hartley yine de atlıyor üzerinden, izleyiciler her defasında duygudaşlıkla derin bir nefes alıyorlar ve ben gizli bir gururla kalbimi kucaklıyorum. Okulun şampiyon atlayıcısıydı o, pek çok okulun, şampiyon koşucu, Hartley birinci geliyordu ve ben herkesle birlikte tezahürat yapıp gizli bir coşkuyla gülüyordum. Hartley paralel barın üzerinde nefes nefese bir kıpırtısızlıkla duruyor, çıplak bacakları ışıltılı. Beden eğitimi öğretmeni Olimpiyatlar'dan söz ediyor.

Gel, Kutsal Ruh, ruhlarımız göksel ateşle esinlensin ve hafiflesin... Kiliseye kabul töreni için, aşkımıza kutsal hayır dua almak için birlikte ayağa kalktık. Hartley'nin kilisede ilahi söyleyişini hatırlıyorum; aydınlık masum yüzünü ışığa, Tanrı'ya, kendisine ait olan ve sahip olması gereken sevince doğru kaldırmış. Din hakkında çok konuşurduk (her şey hakkında bol bol konuşurduk) ve aşkın koruyacağı adanmış insanlar olduğumuzu hissederdik. Masumiyetimizi yaşar ve iyi olmanın zor olmayacağını düşünürdük. Hartley'nin harikulade gülüşünü hatırlayabiliyorum ama birbirimizle pek öyle takılmaz yahut sürekli şakalar yapmazdık. Bizimki vakur, kutsal bir mutluluktu ve okul arkadaşlarımızın daha kaba konuşmalarından uzak dururduk.

Sanırım cinselliği fazla merak etmezdik. İkimiz birdik ve sadece bu önemliydi. Cennette yaşıyorduk. Düğünçiçeği tarlalarında, demiryolu köprülerinin yanında, kanalların kıyısında, toplu konutları bekleyen boş arazilerde uzanıp yatmak için bisikletlerimize binip kaçardık. Yaşadığımız yer çoktan banliyö olmuş kırsaldaydı ama bizim için Cennet Bahçesi kadar güzel ve anlamlıydı. Hartley entelektüel yahut kitap kurdu bir kız değildi, masumların bilgeliğine sahipti ve bizimki melekler arası sohbetti. Zaman ve mekânda güvendeydi.

Şu anda bana gülümsediğini görebiliyorum. Güzeldi ama gizli bir güzellikle. Okulun "güzel kızlarından" biri değildi. Yüzü bazen ciddi, neredeyse asık olurdu ve ağladığında *Alice Harikalar Diyarı*'daki domuz bebeğe benzerdi. Bayağı solgun benizliydi ve insanlar kimi zaman hasta göründüğünü düşünürlerdi, oysa çok güçlü ve sağlıklıydı. Yüzü yuvarlakçaydı; gözleri genç bir vahşi gibi, kafası pek karışık, şaşkın bakardı. Doğrudan bakmadığınızda menekşerengi görünen koyu mavi gözleri vardı. Gözbebekleri çoğu kez açılmış olurdu ve gözleri neredeyse siyaha dönerdi. Kuyruk yaptığı uzun saçları çok ince telli ve düzdü. Dudakları soluk renkli ve daima soğuktu; gözlerim kapanarak dudaklarımla dudaklarına öylesine çocukça dokunduğumda, bir hacının diz çöküp hayat veren kutsal bir taşa dokunduğunda hissedebileceği soğuk bir güç, bir mızrak gibi içimi delerdi. Güzel omuzları, uzun bacakları da soluk tenliydi ve soğuk görünürdü. Onu hiç tamamen çıplak görmedim. İnceydi, incecikti, uzun bacaklı ve temizdi, ayrıca çok güçlüydü. Bana hiç sarılmadı ama bazen kollarıma sımsıkı yapışır, kocaman çürükler bırakırdı. Gizli menekşe gözleri onu öpmeye davrandığımda kapanmazdı. Aynı zamanda tutku olan o tuhaf şaşkınlıkla bakarlardı. O sakin, sessiz, neredeyse soğuk kucaklaşmalardan daha tutkulusunu yaşamadım. Ve erdemliydik, birbirimize mutlak saygımız vardı ve birbirimize erdemli bir şekilde tapardık. Bu tutkuydu, bir daha asla gelemeyecek ve dünyada ender olarak rastlandığından emin olduğum bir saflığın aşkıydı. Bu anılar benim için bütün sanat eserlerinden daha göz alıcı, Shakespeare yahut Piero della Francesca'dan daha canlı ve değerliler. Varlığımın, zaman ve değişimden habersiz, hâlâ ve daima bir zamanlar birlikte olduğumuz o güzel yerde Hartley'le olan derin bir temeli var.

Bu kadarını yazmışken şimdi ne diyebilirim? Sadece Hartley'i tarif ederek devam edebilirim. Ama acı verici olmaya başlıyor. Onu,

dünyanın en değerlisini kaybettim. Ve nasıl olup da böyle olduğu bugün bile bir muamma benim için: Genç bir kızın ruhu ve hayata bakışıyla ilgili bir muamma. Öyle çok şeyden korkardım ki; onun öleceğinden, benim öleceğimden, fazla mutlu olduğumuz için bir şekilde lanetleneceğimizden ama hiç olmazsa bilinçli bir biçimde gerçekte olanı asla öngörmedim ve olacağından korkmadım. Yahut belki de bütün korkularımın sebebi buydu, yalnızca ziyadesiyle korkunç olduğundan bilince çıkaramıyordum? Aşırı sevgi, yanı sıra korku da getiriyor olmalı hem de büyük korku, Tanrı'nın her şeyi bilmesine dayanan kimi dualarınkinin engin, sınırsız, her şeyi kucaklayan bir kapsamlarının olması gibi. Dolayısıyla, belki ben de korkmuştum. Altüst olmuş kalbim haykırmış olmalı: Olması akla sığmayan şu şey var ya, onun da olmasına izin verme.

İzninizle, basitçe anlatmaya çalışayım, aslında çok basit. Zamanı geldiğinde, Hartley benimle evlenmek istemediğine karar verdi. Sebebinin tam olarak ne olduğunu anlamam mümkün olmadı. Açık seçik düşünemeyecek, akıllıca sorgulayamayacak kadar perişan olmuştum kederden. Hartley'nin kafası karışıktı, kaçamak davranıyordu; belki beni acıdan esirgemek için, belki yalnızca kendi duyduğu acıdan, belki de benim aptal gibi farkına varmayı başaramadığım bir kararsızlık yüzündendi. Bazı hatırlanası şeyler söyledi. Ama "sebepler" bunlar mıydı? Ardından gelen ağlama kriziyle söylediği her şeyi siliyor gibiydi. Uzun zaman önce on sekizimize gelince, büyüyünce evleneceğiz demiştik. O gizemli, kaçamak, inkâr eden gözyaşlarının ortasında, onu nasıl tutkuyla bekleyeceğimi, asla acele ettirmeyeceğimi haykırdım. Bu bir genç kızın korkusu muydu? Buna saygı gösterirdim, o kadar zamandır uğruna yaşadığımız aziz geleceğimizi bize bıraktığı müddetçe ne isterse onu yapabilirdi. Evliliğimiz sabit ve kesin bir noktaydı ve sadece ben oraya varamadan yok olmasından korkuyordum. Londra'ya tiyatro okumaya bu sabit noktayla gitmiştim. Ebeveynlerimize hâlâ söylememiştik. Belki de bu benim hatamdı? Annemin onaylamayacağından korkuyordum, başka itirazlardan. Çok genç olduğumuzu söyleyebilirdi. Her ne kadar sık sık her türlü kavganın üstesinden geleceğimizi söylesek de, henüz, mutluluğumuzu ebeveyn kavgalarıyla bozmak istemiyorduk. Fakat ebeveynlerimiz bilir ve onaylarsa yahut biz aşkımız uğruna savaşırsak, planımızın açığa çıkması onu daha bağlayıcı, daha sahici hale getirecekti. Küçük

cennetimizin havasını kesinlikle değiştirirdi. Bu değişimden mi korkmuş ya da onu korkaklığım yüzünden mi kaybetmiştim? Ah, nasıl bir hata yapmıştım? Ben Londra'ya gidince ne olmuştu, Hartley'nin aklından neler geçmişti? Gitmemi kabul etmişti, anlamıştı. Tabii ayrılık vardı ama ona her gün yazmıştım. Hafta sonları gelmiştim, değişmiş görünmemişti. Sonra bir gün bana demişti ki...

Sıkça tuttuğumuz bir yola düşmüş, bisikletlerimizi kanal boyunca sürmüştük. Bisikletlerimiz, her zamanki gibi, yedekçi yolun uzun çimenlerinde, kucak kucağaydı. Yürümüş, kendimizin kıldığımız o tanıdık, sevgili şeylere bakmıştık. Sonbahardı. Bir sürü kelebek vardı. Kelebekler bana hâlâ o korkunç dakikaları hatırlatır. Ağlamaya başlamıştı. "Devam edemem, bunu sürdüremem, seninle evlenemem". "Birbirimizi mutlu edemeyiz". "Benimle kalmazsın, bırakır gidersin, bana sadık kalmazsın". "Evet, seni seviyorum ama güvenemiyorum, anlayamıyorum". Her ikimiz de kederden çıldırmıştık. Umutsuzluk ve dehşet bir korku içinde saçmalamaya başlamıştım, "En azından arkadaş kalırız, sonsuza kadar, birbirimizi terk edemeyiz, birbirimizi kaybedemeyiz, bu mümkün değil, ölsem daha iyi". Ağlayarak başını iki yana sallamıştı, "Artık arkadaş olamayacağımızı biliyorsun". Kızgın bakışlarını, gözyaşlarıyla ıslanmış seğiren ağzını görebiliyorum. O kadar güçlü olmayı nasıl başardığını asla anlayamadım. Söylediklerini kastediyor muydu, yoksa o sözler söylemeye cesaret edemediği başka sözleri mi gizliyordu? Neden fikrini değiştirmesi gerekmişti? Neden sadakatsiz olacağımı düşünüyordu, neden mutlu olamayacağımızı düşünüyordu, neden artık geleceğimize güvenmiyordu; sordum, ısrarla sordum. "Sürdüremem bunu, yapamam işte". Biri benim hakkımda ona yalan mı söylemişti? Londra'daki hayatımı kıskanıyor olamazdı elbette, orada bütün yaptığım oturup onu düşünmekti! (Clement elbette gelecekte saklıydı.) Başka biriyle mi tanışmıştı? "Hayır, hayır, hayır" dedi ve sonra o korkunç, anlaşılmaz sözlerini yineledi sadece. Evet, çok güçlüydü. Ve kaçıp kurtuldu.

Londra'ya geri dönmek zorundaydım. Bir iki gün böylesine korkunç bir şeyin olabileceğine inanamadım. Ona buyurarak, anlayışla, güvenle yazdım. Her şeyi iptal edip geriye koştum. Onu yeniden gördüm, aynı sahneleri sil baştan yaşadık. Sonra bir anda gitti. Evine gittim. Anne babası, ağabeyi düşmanca baktılar bana. Arkadaşlarıyla kalmaya gitmişti, adresi bilmiyorlardı. Sonraki hafta yine gittim. Ardından

annesinden, Hartley'nin beni görmek istemediğini ve onları rahatsız etmememi rica ettiğini söyleyen mektubunu aldım. Aradım, sordum, gözledim. Yirminci yüzyılda insanlar nasıl öylece ortadan *yok olabilirdi*, insanın başvurabileceği bir kayıt, başvurabileceği bir daire neden yoktu? Tatillerimi dedektiflik yaparak geçirdim. Okul arkadaşlarımızdan hiç kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Yerel gazeteye bir ilan verdim. Sözünü ettiği her yere, onu tanıyan herkese gittim. Düzinelerce mektup yazdım: Çok sonraları, tabii yalnızca kaçarak, ortadan yok olarak kurtulabileceğini anladım.

Bu sıralarda anne babası bir ara mahalleden taşındı, sonra annesinden adres belirtmeyen, Hartley'nin evlendiğini söyleyen bir kısa bir mektup aldım. Ona inanmadım. Ebeveynler yalancıydı, kötü niyetli etkide bulunurlardı, Hartley beni sevdiği için benden nefret ediyorlardı. Aramaya, beklemeye devam ettim. Kaçması için belli özel bir sebebin olması gerektiğini düşünüyor ve zamanın bu sebebi ortadan kaldıracağını, her şeyi eski haline getireceğini umuyordum. Öyle davranıyordum ki, bir sürü insan aşkımdan haberdar oldu ve çılgın bir âşık olarak epey ün kazandım. O sıralarda durumumu duyurmak istedim, çünkü biri bir haber getirebilirdi. Öyle de oldu. Bay McDowell bana yazdı ve haberin doğru olduğunu, Hartley'nin evlendiğini bildirdi. Ona inandım. Ayrıntıya girmemişti (belki de şiddete başvuracağımdan korkmuştur) ve ben de sormadım. Mektubunda, "Seni istemediği, bir başkasını sevdiği gerçeğini kabul etmekten başka çaren yok. Bunu kimse tartışamaz" diyordu.

Elbette, bir bakıma "iyileştim". Çalıştım. Clement Makin'le tanıştım ve beni alıkoymasına izin verdim. Ona, sanırım ilk karşılaştığımızda, bütün hikâyeyi anlattım. Annemle babama asla söylemedim ve eminim hiç öğrenmediler. Öyle kimseden şüphe etmeyen sade insanlardı ki, üstelik hiç kimseyle görüşmezlerdi. Clement bana baktı, kıskançlığımla ilgilendi, bir süreliğine aramızda mühim bir "konu"ydu bu. Clement bütün bunlardan bayağı keyif alıyor, beni iyileştirdiğini düşünüyordu; ben de bırakıyordum öyle düşünsün ama yanılıyordu. Yara çok derindi ve şimdi de kıskançlığın şiddetli öfkesiyle yangılanmıştı. O berbat cüzam, Bay McDowell'ın mektubunu okuduğumda hayatıma girmişti ve o zamandan beri de yerli yerinde. "Seni istemiyor, bir başkasını seviyor". Hartley'i ararken umut kafamı

karıştırmıştı. Kalbimde sürekli onu affediyordum ve sürekli yinelenen bu bağışlama edimi beni teselli ediyordu. Nasıl acı çektiğimi bir şekilde bilmesi ve düşüncelerimin anteninin ona değmesi gerektiğini hissediyordum. Ama onu daima yalnız hayal ediyordum. Evlendiğini hakikaten idrak ettikten sonra ondan nefret etmedim ama kıskançlık iblisi geçmişi kirletti ve zihnime huzur bulacak yer bırakmadı. Kıskançlık, güçlü duyguların belki de en istençdışı olanı. Bilince süzülüyor, düşünceden daha derinlerde yatıyor. Hep orada, tıpkı gözdeki bir siyahlık gibi, dünyayı lekeliyor.

Hartley beni ahlaki gerekçelerle reddederek hayatımda kalıcı bir metafizik kriz yarattı. Bu benim ahlaksızlığı maske edinmeme mi yol açtı? Böyle gösterişçi spekülasyonlar elbette bir tür saçmalık ve bunları yazarak kendimi şaşırtıyorum. Hartley'nin "gerekçeleri" nelerdi? Asla bilemeyeceğim. Clement'le olan ilişkime şeytani bir masumiyetin teslimiyet duygusunun karışmış olması muhtemel; böylece sanki Hartley'e, "Bana güvenmedin. Pekâlâ, o halde şimdi ve sonsuza kadar ne denli haklı olduğunu göstereceğim sana!" demiş oluyordum. Belki de bütün aşk ilişkilerim Hartley'e sonuç itibariyle ne kadar haklı olduğunu göstermeye çalışan kötücül girişimlerdi. Ama haklı olmasını beni terk etmesine borçluydu. Artık sevilmediğinizde içten içe ölüyorsunuz. Annemin bu tür tehditleri, Hartley'nin cürümüne karşı büsbütün hassas bir hale getirmişti beni. Hartley masumiyetimi öldürdü; o ve kıskançlık iblisi. Hartley beni sadakatsiz biri haline getirdi. Ama onunla olsaydım, sadık olurdum, onunla bütün hayatım bambaşka olurdu; bu denli köksüz, bu denli bomboş olmazdı. Hayatımın, *benim* hayatımın boş olduğunu mu söylüyorum yani? Saçma bir yargı! O gençlik halimi Hartley'nin "dünya zevklerine düşkün bir adam" olarak gerçekten düşünmüş olması mümkün mü? Eğer öyleyse, anneme, düşünüp düşünebileceğimden çok daha fazla benziyormuş. Hartley beni reddederek dünya zevklerine düşkün bir adama dönüştürdü, o yıkım beni ahlaken çökertti. Tiyatroda "kaybolacağımı" mı düşündü? Asla böyle söylemedi. Yolumu kaybetmeme beni reddetmesi sebep oldu. Ona sadık kalır mıydım? Benimle yaşasa, dikişimi dikse, yemeğimi pişirseydi nasıl kalmazdım? İkimiz bir olurduk ve evliliğin kutsiyeti sonsuza kadar güvencemiz ve yuvamız olurdu. Hartley, iyiye duyduğum ve bir daha asla ulaşamadığım, katışıksız, en küçük bir çatlak ve kırık barındırmayan bir güvenin bir parçası, kanıtıydı.

Çok daha sonraları geçmiş biraz iyileşmiş gibi oldu. Geçmiş iyileşebilir. Uzaktan, iki masum varlığın, eski bir freskteki solmuş ama buna rağmen ışıltılı bir Âdem ve Havva resmi gibi, berrak bir ışıkla aydınlandığını gördüm. O benim Beatrice'im oldu. Giderek, hayatımın bütün iyiliği onunla, orada kalmış gibi görünmeye başladı. İyilik miydi, yoksa masumiyetle erdemli bir tutkunun çok özel bir karışımı mıydı sadece? Onu o zaman olduğu gibi yazabilmeyi başardım ve bunu yapabildiğimi anlamaktan son derece mutluyum. Geçmişten gelen bir şey yüzeyi yırtıp capcanlı ve tastamam çıkıp gelince, şu hafif ateş ve kükürt kokusu duyuluyor. Tabii, bütün hayatım Hartley'nin anılarından dokunma bir kumaş oldu. Fakat daha önceleri bunları yazamazdım sanıyorum; ne de ona ve kendime rağmen, o eski sevdanın hâlâ canlı olduğunu kabul edebilirdim. Elbette onu bir daha hiç görmedim. Sonraki yıllar boyunca, bizzat kıskançlık iblisi beni ayrıntıları öğrenmeyeyim diye uyardığı için Tanrı'ya şükrettim, bana ziyadesiyle acı verirdi bu; evlilik soyadını hiç öğrenmedim bile. Aramayı bıraktım; gizli varlığını nerelere sürüklediğini bilmek istemedim. Zihnimde dönüp duran düşünceler, isimler ve yerlerle beslensin istemedim. Fakat öteki hayatın kasvetli olduğunu düşünmekten mutlu oldum. Daha sonra ün kazandığımda ve adım sık sık gazetelerde yer aldığında, Hartley'nin gizlice vicdan azabı ve pişmanlıkla perişan olduğunu, amansız bir kurdun beni olduğu gibi onu da kemirdiğini hayal etmek beni mutlu etti. Benim mutluluğumu kaldırıp atarken kendi mutluluğunu da fırlatıp atmış oldu. Onu bu dünyada kraliçeler gibi yaşatabilirdim.

O korkunç günlerden bu yana, ezici acı kaynağının hayatımda olması ihtimalinden korktum ve çok acı çekmemek için kendime dikkat ettim. Hiç evlenmemiş olmam muhtemelen bu yüzden. Varlığımız ne tuhaf bir oyun. İki yol birbirinden tamamen ayrılır; biri cennete, öteki cehenneme giderken A yerine B'yi yapmaya karar veririz. Kişi, bunun, kaderini nasıl alabildiğine, nasıl müthiş bir şekilde değiştirdiğini ancak çok sonraları görür. Peki ama seçimin gerekçeleri neydi? Gerekçeler unutulmuş olabilir. Kişi neyi seçtiğinin farkında mıydı? Elbette hayır. Bütün insanların hayatında, böyle olabilirdi gedikleri vardır. Onaylandığım zamanlar sonsuza kadar iyi olmaya kararlıydım ve iyi olabileceğime ilişkin tuhaf bir yanılsamayı hâlâ hissederim. Hartley'nin zihnimdeki imgesi hummalı bir acıdan ke-

dere değişti ama asla silinmedi. Aslında bir bakıma onu aramaya devam ettim, sadece bu hayli istemsiz türden bir arayıştı, bir tür rüya aramasıydı. Sanki ona dair kalıcı anılarım onu hareket etme, yürüme tarzıyla "bedenlendiriyor"; sanki varlığının fiziksel tasarımı daima bana eşlik ediyordu. Böylece ve özellikle acı hafifledikçe, onu "görmeye", onun başka kadınlara zorla giydirilmiş gölge biçimini; omuzlarını, saçını, yürüyüşünü, kafası karışık şaşkın ifadesini görmeye devam ettim. O gölgeleri hâlâ zaman zaman görürüm. Yakınlarda köydeki yaşlı bir kadında yine gördüm, öteki kafanın bir maske gibi tamamen başka birinin gövdesinde olduğu, geçici bir görüntü. Uzun zaman önce, bir iki kez Londra'da, o hayaletleri takip bile ettim; o olduklarını düşündüğümden değil, sırf kendime eziyet etmek, hâlâ hatırladığımdan dolayı kendimi cezalandırmak için.

Kısa bir süre önce, öldüğü düşüncesine kapıldım. O tuhaf soluk beniz, o açılmış gözbebekleri: Bunlar belki de bir hastalığın, uygun fırsatı kollayan sessiz bir katilin alametleriydi. Belki de hakikaten ben daha gençken ölmüştü? Bir bakıma ölmüş olduğunu öğrenmekten memnun olurdum. Peki o zaman ona olan aşkım ne olurdu? O da huzur içinde ölür müydü, yoksa diğerkâm ve masum bir şeye mi dönüşürdü? Kıskançlık, şu sayfalarda bile tutuşan kıskançlık nihayet yakamı bırakır, o ateş ve kükürt kokusu nihayet yok olur muydu?

Şimdi bunları yazarken bile titreyip sarsılıyorum. Hatıra, bu korkunç çağrışımlar için çok zayıf bir isim. Ah Hartley, Hartley, aşk ne kadar zamansız ve mutlak. Sana olan aşkım benim yaşlı, seninse belki ölmüş olduğunun farkında değil.

Bu sabah saat on birde üç portakal yedim. Portakallar kişi açken, yalnız başına, ziyafet niyetine yenmelidir. Sıradan bir yemeğin bir parçası olamayacak kadar dağınık, yaratıcı ve etkileyicidirler. Burada kahvaltı düşkünlerine saygı duymakla birlikte, benim kahvaltıya meraklı biri olmadığımı söylemeliyim. Kahvaltım nefis Hint çayıdır. Kahve ve Çin çayı kahvaltı vakti çekilmez ve benim açımdan kahve, çok iyi olmadığı ve bir başkası tarafından yapılmadığı takdirde, her zaman çekilmezdir. Bana uygunsuz ve fazlasıyla abartılmış bir içecek gibi gelir ama bunun bir kişisel zevk meselesi olduğunu kabul ederim (Öte yandan, yiyecek konusundaki diğer görüşlerim mutlak gerçeklere yakındır). Genelde kahvaltı vakti bir şey yemem, çünkü yarım

dilim tereyağlı ekmek bile rahatsız edici bir açlık duygusunu tetikleyebilir ve kahvaltıda fazla yemek, güne gayet kötü bir başlangıçtır. Ancak büyük çeşitlilik gösteren ara öğünlere karşı değilim. Yukarıda belirtildiği üzere, portakal yenecek zamanlar vardır. Ayrıca soğutulmuş Porto eşliğinde mürdümerikli kek yenilecek zamanlar da vardır.

Portakal ziyafeti, acılı Hint turşusu eşliğinde balık köftesi ile rendelenmiş havuçla turp, suteresi ve fasulye filizinden yaptığım salatadan oluşan öğle yemeğine duyduğum iştahı azaltmadı (Bir ara her şeye rendelenmiş havuç koyduğum bir dönemden geçtim ama kurtuldum). Ardından dondurmayla kek yedim. Dondurmanın asla yalnızca meyve eşliğinde değil; daima kek yahut tartla yenilmesi gerektiğini anlayana kadar dondurma hakkında karışık duygularım vardı. Tek başına elbette anlamsız, istediği kadar kabuklu yemişlerle yahut başka ıvır zıvırla dolu olsun. "Dondurma" derken kremsi vanilyalı çeşidini kastediyorum. "Aromalı" dondurma, sadelik yanlısı için "aromalı yoğurt" kadar iğrençtir. Dilin üzerinde, son derece iğrenç bir biçimde, dağlayıcı bir topak buz tutmuş maddeden bir o kadar tatsız ağız dolusu suya dönüşen "dondurulmuş şerbet" denen şeyin *raison d'être*'ini* ise asla anlayabilmiş değilim. Buzdolabı yoksunluğumun az da olsa yiyecek israf etmeme yol açmasına kederleniyorum. Buzdolabı olmayan annem bir kırıntıyı bile israf etmezdi. Sıcak yenilen her şeyin kıymeti bilinirdi. Annemin ekmek tatlılarını nasıl severdik!

Hartley hakkında yazdıklarımı yeniden okudum ve sırf yazabilmiş olmak beni duygulandırdı. Yazdığım, gölge gibi bir övgüden fazla bir şey değil; eğer bu konu hakkında yazmaya dayanabilirsem, iyileştirmeye çalışabilirim. Hafıza ne tuhaf. Yazdığımdan bu yana, zihnimin kesif karanlığında saklanmış bir sürü fotoğrafı belirdi. Pedal çeviren uzun bacakları, sandaletler içindeki çıplak ayakları. Spor salonunda paralel barda dengelenmiş, oturma konumundan dik konuma geçerkenki esnekliği. Omuzlarımı kavrayan ellerinin gömleğimin altında hissettiğim gücü. Birbirimizi edepsizce okşamazdık. Ateşli gençliğimiz, saf tutkunun şövalyeliği karşısında uysaldı. Beklemeye hazırdık. Eyvah ki eyvah. Bir insanın bedenin ve ruhunun, bir diğerinin bedeni ve ruhu için duyduğu o katıksız ve kutsal özlemi, o denli saf ve soylu, o denli yoğun bir şekilde bir daha asla duymadım. Fakat hikâyemi ye-

* (Fr.) Varlık sebebini. (ç.n.)

niden okurken korkunç gizemini yeniden hissediyorum. Hartley ne zaman fikrini değiştirmeye başlamıştı? Beni aldatmış mıydı? Ah, neden olmuştu bütün bunlar?

Öğleden sonrayı evi düzenleyerek geçirdim. İki çöp tenekesini yolun öte ucuna taşıdım; hoşnutsuzlukla belirteyim ki, çöpçünün son defasında bazı çöpleri aşağıdaki kayaların üzerine düşürdüğünü gördüm. İnip onları toplamak zorunda kaldım. Mutfağı temizledim ve zemindeki kocaman siyah kayraktaşı levhaları yıkadım. Katedrallere layık şeyler. Bir adam tüpgaz tüplerini getirdi, bayağı şaşırdım (Balıkçılar Dükkanı'ndaki mevzuyu anlatmıştım). Tüpgazla çalışan bir buzdolabı temin edebiliyorlar mı, soruşturmayı unutmamam lazım. Dondurmanın kalanı eridi. Kilerim hâlâ rutubetli. Küçük kırmızı odada şömine yaktım ve alt kat kapılarını açık bıraktım. Alt kattaki iç odaya bolca odun taşıdım, orada kuruyacaklarını umuyorum. Şimdi eve yayılan odun dumanı kokusuna alışmaya başlıyorum.

Yağmur durdu ve güneş parlıyor, fakat denizin üzerindeki göğün büyük kısmı yoğun kurşuni gri. Koyu zeminin önünde altın rengi güneşli kayalar öne çıkıyor. Nasıl bir cennet burası, bu deniz ve gökten asla bıkmayacağım. Keşke kulenin oradaki kayaların üzerine bir sandalye ve masa taşıyabilseydim, Raven Körfezi'ne karşı oturup yazabilirdim. Dışarı çıkıp, bu yoğun ışık sürdüğü müddetçe, kayalardaki gölcüklerimi incelemeliyim. Sanırım daha da gözlemci biri oluyorum; bu aralar küçük, saydam, sarı üzümlere benzeyen çok küçük güzel yengeçlerden oluşan bir koloni ve minyatür kolekantlara benzeyen vahşi görünümlü, bıyıklı minicik balıklar gördüm.

Evimin makul açık havası ona dair düşüncelerimi merhametle emmişçesine, kendimi Hartley konusunda şimdiden daha sakin hissediyorum. Bu gerçekten de yeni ortamımın test edilmesi demek. ("Yalnızlıktan ve sıkıntıdan çıldıracaksın" demişlerdi!) Bütün sezgilerim doğruydu.

Bütün bunları birine, belki Lizzie'ye, anlatmak isterdim. Belki de bu ilk aşkla birlikte bir kenara kaldırdığım, sonradan tahrip ve inkâr ettiğim bütün o masumiyet ve nezaketim nihayet yeniden ortaya çıkıyor. Bir kadının hayaleti, onca yıldan sonra, kalbin kapılarını açabilir mi?

Tarih Bir

Neticede yengeçlere bakmaya gitmedim. Kuleye bir masa ve sandalye götürme fikrini takıntı haline getirdim ve orta odadan çalışma odasına taşıdığım küçük katlanır masayla kayaların üzerinde yola koyuldum. Bu nesne çok geçmeden saçmalık derecesinde ağırlaştı ve bir elimde masa varken kayaların düzgün sarp yüzeylerine tırmanmanın ziyadesiyle zor olduğunu canım sıkılarak anladım. Nihayet bıraktım ki derin bir yarığa düşsün. Kuleye ulaşmanın daha kolay bir yolunu bulmaya çalışmalıyım.

Zorlukla yürümeye devam ettim ve Raven Körfezi'ne bakan ıslak bir kayanın üzerine oturdum. Hava hâlâ güneşli ve deniz tarafındaki gökyüzü hâlâ griydi. Pürüzsüz, köpüksüz deniz, yumuşak ve davetkâr bir tempoyla kayalara karşı alçalıp yükseliyordu. Uzunca gölgeler körfezin büyük küresel taşlarını, yarı karanlık yarı parıltılı belirginleştiriyordu. Raven Oteli'nin uzun güzel cephesi, bu tuhaf, muhteşem ışıkta çok net ve ayrıntılı görünüyordu.

Masaya ilişkin can sıkıntımın üstesinden gelir gibiydim ki, yolda körfez tarafındaki köşeyi henüz dönmüş Shruff End yönünde yürüyen

bir adam fark ettim. Şık bir takım elbise ve fötr şapka giymişti; bu canlı manzaranın içinde sürrealist bir resimden gelen aykırı bir figür gibi görünüyordu. Bu garipliği izledim. Bu yolda yayalar arabalardan bile seyrek görülürdü. Derken tanıdık gelmeye başladı. Sonra tanıdım adamı. Gilbert Opian idi.

İlkin içgüdüsel olarak saklanmak istedim ve hafiften nahoş bir şok yaşayarak aydınlık gökkubbenin altından kulenin tuz kokan rutubetli içine girdim aslında. Fakat hem Gilbert'i cidden tehditkâr bir kimse olarak göremezdim hem de sonra Lizzie'yi getirmekte olması gerektiğini fark ettim; bunun üzerine çabucak yeniden dışarı çıktım ve kayaların üzerinden yola doğru güçlükle ilerlemeye başladım. Asfalta ulaştığımda, Gilbert beni gördü ve geri döndü. Karşı karşıya geldik, gülümsüyordu.

Gilbert çizgili bir gömlek ve çiçekli bir kravatla, ince kumaştan siyah bir takım elbise giymişti. Beni görünce şapkasını çıkarttı. Gilbert'i son görüşümün üzerinden üç dört yıl geçmişti ve çok yaşlanmıştı. Gençlikten yaşlılığa insan yüzünü değiştiren garip, kötü değişimler hafiften ertelenip gecikebilir, derken bir anda kararlılıkla harekete geçerler. Orta yaşlarda Gilbert hoş ve çocuksu görünürdü. Şimdi kırış kırış, nüktedan ve sivridilliydi; zeki yaşlıların içgüdüsel bir şekilde, son bir savunma olarak sıkça takındıkları ve kendileri için yepyeni olabilen şu belli, hafiften sorgulayıcı müstehzi hava vardı üzerinde. Onu son gördüğümde hâlâ çocukça bir kendini beğenmişliğin kendini bilmez küstah havasını taşıyordu. Şimdi yüzü dünyevi bir kayıtsızlıkmış gibi maskelenmiş, tedbirli, tetikte, kaygıyla doluydu; adeta yeni kırışıklarını bir maskeymiş gibi ihtiyatla deniyordu. Daha tıknazca olmasına rağmen yakışıklı görünmeyi başarıyordu ve dalgalı beyaz saçlarının hâlâ kaygısız bir görüntüsü vardı, yaşlı görünmeyi öğrenmemişti.

Ben kot pantolon ve beyaz gömlek giyiyordum, gömleğimin etekleri dışardaydı. Gilbert'in kravatını, kravat iğnesini, zor fark edilen makyajını (yoksa yanılıyor muydum?) görünce, ne kadar formda ve sağlam olduğumu hissederek ona karşı küçümseyici bir acıma duydum birden. Gilbert'in hissettiklerimi, acımayı, zindeliğimi sindirişini görebiliyordum. Nemli, açık mavi, hafif pembemsi gözleri, kuru kırışık katmanları arasından endişeyle kırpışıyordu.

"Sevgilim, harika görünüyorsun, Tanrım, tenin nasıl da yanmış". Gilbert daima en arka sırada oturanlara hitap edercesine gür, tatlı, çınlayan bir sesle konuşur.

"Lizzie'yi getirdin mi?"

"Hayır."

"Bir mektup, haber?"

"Tam olarak değil..."

"Eee, ne diye geldin o halde?"

"Şu komik görünüşlü ev senin mi?"

"Evet."

"Bir içkiye hayır demezdim, patron."

"Neden geldin?"

"Sevgilim, mesele Lizzie'yle ilgili..."

"Pekâlâ, devam et."

"Lizzie ve benimle. Lütfen, Charles, dediklerimi ciddiye al ve bana öyle bakma, yoksa ağlayacağım! Lizzie'yle aramızda hakikaten bir şeyler oldu, o tür bir şeyleri kastetmiyorum ama gerçek sevgiden söz ediyorum, Tanrım, insan bu berbat dünyada böylesine harikulade talihli olmuyor pek, sorun seks, insanlar birbirlerini yalnız ruh olarak arasalardı..."

"Ruh olarak mı?"

"Yani birbirlerini *görseler*, sakince ve şefkatle sevseler ve birlikte mutlu olmaya baksalar, gerçi sanırım bu da seks sayılır ama bir tür kozmik seks bu, sadece organlarla ilgili değil..."

"Organlar?"

"Lizzie ve ben gerçekten birbirimize bağlıyız, yakınız, kardeş gibiyiz, başıboş dolanmayı bıraktık, yuvamızdayız. Lizzie gelinceye kadar bir sonraki bardağı bekliyordum sadece; cin, sonra süt, sonra cin, sonra süt; eskiden nasıldı biliyorsun, ölünceye kadar böyle sürüp gideceğini sanırdım. Şimdi her şey başka, geçmiş bile değişik, bütün hayatımızı anlattık birbirimize, her kahrolası ayrıntıyı, her şeyi anlattık ve sanki geçmişe birlikte yeniden sahip olduk ve bedelini ödeyip geri aldık..."

"Ne kadar mide bulandırıcı."

"Bunu sevgiyle yaptık, özellikle sen söz konusu olduğunda..."

"*Beni* mi tartıştınız?"

"Elbette, nasıl yapmayabilirdik ki Charles, görünmez değilsin; ah, lütfen kızma, sana karşı öteden beri neler hissettiğimi biliyorsun, ikimizin de sana karşı neler hissettiğimizi biliyorsun..."

"Aileye katılmamı mı istiyorsunuz?"

"Kesinlikle! Lütfen böyle sivridilli ve alaycı olma, bizimle dalga geçme, lütfen anlamaya çalış. Biliyor musun, ben mucizelere inanıyorum sevgili Charles, sevginin mucizelerine. Sevgi, gerçek sevgi bir mucize. Gerçek sevgi ha bire takılıp düştüğümüz sınırlar ve kısıtlamaların çok üstünde. Tanımlamak niye, kaygılanmak niye, niye sade olmayalım ve başkalarıyla sevmeyelim? Artık genç değiliz..."

"Oğlanlardan vaz mı geçtin, artık tehlikeli maceralar yok mu?"

Konuştuğu sürece gömleğimin açık yakasına bakan Gilbert, gözlerini kaldırıp benimkilere baktı. Belki de içkinin etkisiyle, Wilfred Dunning'den kopyaladığı bir pozla garip, karakteristik bir şekilde gözlerini deviriyor ve burnunu kırıştırıp ağzının kenarlarını aşağı çekiyordu. Yüzünü güya acılı, nüktedan bir ifadeyle ekşitti. Bu yaşlı aktörlerin yüzleri, izlendiklerinin nasıl da farkındadır. "Dinle, gölgelerin kralı. Lizzie beni mutlu etti. Ben başka biriyim artık; dinde dedikleri gibi, dönüşüm geçirdim. Elbette büsbütün başka biri haline gelmedim ve şu anda bir içkiye kesinlikle hayır demezdim. Ama dinle, Lizzie benden vazgeçmeyecektir, aramızdaki bu bağı koparamazsın. Eğer sana önemsiz yahut komik geliyorsa, anlamamışsın demektir. Hiddetin ve gaddarlığın bizi mutsuz etmekten başka bir şeye yaramaz. Ah, tabii senden korkuyoruz, her zaman korkmuşuzdur. Yahut sadece anlayışlı ve nazik davranarak, bizi severek ve seni sevmemize izin vererek bizi çok mutlu edebilir, kendin de mutlu olabilirsin. Hem neden olmasın? Bizi sefil edersen, sonunda sen de perişan olursun. Bunları düşününce, neden mutluluğu seçmemeli? Tanrı aşkına sevgilim, görmüyor musun; bu, iyiyle kötü arasında bir seçim.

Gilbert'in buraya aldığımdan daha uzun, daha lüzumsuzca duygusal ve daha tekrarlarla dolu tiradı, elbette saçmaydı. Fakat beni asıl Gilbert ve Lizzie'nin birbirlerini analiz ettiklerini ve benimle olan ilişkilerini, Tanrı bilir, hangi sevimsiz ayrıntılarıyla tartıştıklarını düşünmek çileden çıkardı. Burada şunu da eklemem gerekir; mevzu tiyatro olduğunda, ki Gilbert'in hayatı büyük ölçüde tiyatrodan ibarettir, onu o yapan benim. Her şeyini bana borçludur. Şimdiyse bu bostan korkuluğu bana karşılık veriyor ve beni ahlaki yaptırımlarla

kolayca tehdit ediyordu! Yine de güldüm. "Gilbert, gerçekliğe geri dön. Lizzie'yle olan ilişkinizi böyle dokunaklı anlatman beni eğlendiriyor, fakat hakikaten olacak iş değil. Değiştiğini öne sürüyorsun ama oğlanlar konusundaki soruma cevap vermedin. İkinizin aile olduğunuz konusuna son derece şüpheyle yaklaşıyorum ve buna neden saygı göstermem gerektiğini anlamıyorum. Ne diye gelip kardeşlik ve kozmik seks hakkındaki bütün bu saçma sapan konuşmalarınla canımı sıkıyorsun? Konunun seninle bir ilgisi yok ve Lizzie'nin sana söylemiş olması bile beni dehşete düşürdü. Birbirinize istediğiniz kadar düşkün olun, kız kardeşler her konuda ağabeylerinden izin almaz ki. Ben onu çağırdım, seni değil. Ne yapacağımıza benimle o karar vereceğiz, seninle ilgisi yok. Eğer etrafta dolanırsan tek kelimeyle yanarsın."

Konuştukça, son zamanlarda Lizzie'yle ilgili düşüncelerimden her nasılsa ve ne mutlu ki eksik olan, ele geçirmek ve sahip olmak isteyen o eski, tanıdık mülkiyetçi duygunun farkına varıyordum. Belki de bu bir mucizeydi ya da Lizzie'nin beni suçladığı gibi "soyut düşünme", hayal etme yetersizliğiydi. Bu düşünceler, Gilbert'ten duyduğum rahatsızlığı artırdı. Beni kabalaştırıyor ve hissetmiş olduğum harikulade cömert ve muğlak dürtüyü tanımlamaya itiyordu. Bu ağız dalaşı kötü ve ağırbaşlılıktan uzaktı ama artık duramıyordum.

"Charles, şu komik evine girip birer içki içemez miyiz?"

"Hayır."

"Pekâlâ, oturmamın sakıncası var mı?" Gilbert pantolonunu çekti ve bir kayanın üzerine dikkatle oturdu. Şapkasını çimenlerin üzerine bıraktı ve pırıl pırıl cilalanmış, kenarları çamurlu ayakkabılarına baktı. "Sevgili Charles, bu konuyu sakince konuşalım, olur mu? Her şeyin hayli kaygı verici olduğu ve senin bize öfkelendiğin zamanlarda birden durup, 'Pekâlâ, burası İngiliz mahkemesi; Türk mahkemesi değil' derdin, hatırlıyor musun?"

"Gilbert, tek istediğim yoluma çıkmaman, tamam mı? Eğer Lizzie gelmek isterse gelir, istemezse gelmez. Lizzie'yle benim aramda olup bitenleri anlamıyorsun, nasıl anlayabilirsin ki? Bunun senin mucizelere dair hayallerin ve kusursuz sevginle ilişkisi olsun istemiyorum. Senin düzenlerine inanmıyorum, kendini kandırdığından şiddetle şüphe ediyorum, Lizzie'yi de. Hatta senin boktan düzenlemelerine bir son vermenin görevim olabileceğini sezinlemeye başlıyorum. Bu yüzden beni kışkırtma. Ayrıca o lanet elini de kolumdan çek."

"Sevgilim, öfkeye kapılma, beni öyle korkutuyorsun ki, hep korkuttun..."

"Seni yeterince korkuttuğumu sanmıyorum."

"Oldum olası böyle asabiydin ve lanet olası öfkenin hiçbirimize hiçbir zaman faydası olmadı. Senin olduğuna inandığını biliyorum ama bu bir yanılsamaydı. Burada bir iyi bir de kötü yol var. Tanrım, Lizzie'nin mektubunu okumadın mı?"

"Mektubu sana gösterdi mi?"

"Hayır ama ne dediğini biliyorum."

"Mektubumu sana gösterdi mi?"

"Eee, hayır..."

"Bütün bunlar midemi bulandırıyor!"

"Charles, Lizzie'yi benden alamazsın, bu kadar geleneksel davranma, sıradan seksin burada ne önemi var, bir evliliğe saygı gösterirdin, tamam belki de göstermezdin ama Lizzie'ye inanman ve en azından ona saygı göstermen gerekir, aramızdaki kutsal bir bağ ve o beni terk etmeyecektir, bunu bin kere söyledi."

"Bir kadın bin kere yalan söyleyebilir."

"Lizzie haklı, sen kadınları hakir görüyorsun."

"Öyle mi dedi?"

"Evet. Ama ciddi olmadığını düşünüyor. Lizzie'yi alamazsın ama her şeyi mahvedebilir, Lizzie'yi keder ve pişmanlıktan delirtebilirsin, onu yeniden kendine umutsuzca ve rezilce âşık edebilir, bizi perperişan edebilirsin..."

"Gilbert, kapa çeneni. Senin oyununu oynayacak ya da bu keşmekeşe katılacak değilim. İşleri kendi başına istediğin kadar karıştırabilir, istediğin kadar hayal kurabilirsin. Lizzie ne düşünüp ne istediğini söylemek için kendisi niye burada değil? Beni görmeye korkuyor, çünkü beni seviyor."

"Charles, sevgilim, seni ne kadar çok sevdiğimi bilirsin, zihin huzuru diye bir şey bırakmayacaksın bende..."

"Başlatma şimdi zihin huzurundan..."

O anda Lizzie ortaya çıktı. Göz ucuyla koyu renk bir bulanıklık olarak gördüm onu akşam güneşinde ve dönüp bakmadan daha, o olduğunu biliyordum. Ve görür görmez içimdeki o kötücül mülkiyetçilik duygusu sevinçten dört köşe oldu ve savaşın sona erdiğini anladım. Fakat tabii hafif bir sıkıntı havası dışında duygularımı hiç göstermedim.

Gilbert şapkasını aldı ve yüzüne bastırdı. Lizzie'ye, "Yapmayacağını söylemiştin, yapmak istemediğini söylemiştin, ah, gelmene neden izin verdim ki" dedi.

Lizzie'yi gördüm ama ötelerdeki denize baktım; Gilbert'le girdiğim aptal tartışmadan sonra öyle sakin ve mavi, öyle dingin görünüyordu ki. Dönüp yol boyunca yürümeye başladım, sonra kayaların üzerine zıpladım ve kuleye doğru elimden geldiğince hızlı yürümeye başladım. Lizzie'nin arkamdan geldiğini adımlarının yumuşak tıpırtısından hemen anladım. Kayaları benim tanıdığım, onun ise tanımadığı düşünüldüğünde iyi gidiyordu ve benden hemen sonra nefes nefese ve sandaletlerinden biri kopmuş olarak kulenin yanındaki çimenliğe ulaştı. Dönerken, Gilbert'in cilalı Londra ayakkabılarıyla tökezleyip kaymaya başladığını gördüm. Bir yarıkta kayboldu. Uzaktan küfür ve yakınmaları duyuluyordu.

Taş girişten geçip kulenin içine girdim. Lizzie takip etti ve birden o tuhaf yeşilimsi ışığın içinde, üstümüzde göğün yuvarlak gözü, altımızda ayak bileklerimize gelen serin çimenler, baş başa kaldık. Kulenin içindeki nemli hava bambaşka bir bitki örtüsü yetişmesine yol açmıştı; daha uzun ve gümrah çimenler, karahindibalar ve henüz çiçekler açmayan beyaz ballıbabalar vardı.

Lizzie'nin üzerinde çok ince, iç gömleği gibi dümdüz pamuklu bir elbise vardı, çantasını kaldırıp göğsüne bastırmıştı ve hafiften titriyordu. Azıcık incelmişti. Gür kıvırcık tarçınrengi saçları serbest ve karışıktı ama dimdik duruyordu ve gözlerini üzerime dikmişti; terakota pembesi ağzı sıkıydı ve cesur görünüyordu, idamla yüz yüze soylu bir genç kıza benziyordu. Yaşlanmış görünüyordu, benim aklımda en çok kalan o neşe saçan, şakacı, oğlan çocuğuna benzeyen yaratıktan çok daha yaşlı. Fakat yüzüne biçim veren ve onu yine de güzelleştiren tedbirli bir zekiliği ve çekiciliği vardı: Güçlü bir alın ve narin, adeta hokka burnuna doğru inen sert hat. Parlak açık kahverengi gözlerinin çeperi, henüz gözyaşı döktüğünden, kızarıktı. Ona bakarken kendimi galip ve hoşnut hissettim; ama suratımı astım.

Lizzi gözlerini indirdi, bir eliyle duvara tutunarak dengesini buldu ve kopan sandaletini ayağından fırlatıp çıplak ayağını çimene bastı. "Orada, kayaların arasında bir masa olduğunu biliyor muydun" dedi.

"Evet, oraya ben koydum."

"Ben belki deniz getirmiştir diye düşündüm."

Suskun, ona bakıyordum.

Bir anda, fısıldayarak, "Ah, affedersin... Affedersin, affedersin..."

"Demek Gilbert'le beni tartıştın, öyle mi?"

"Ona önemli hiçbir şey anlatmadım..." Çıplak ayağına bakıyordu ve başparmağıyla yavaşça bir beyaz ballıbabaya dokundu.

"Yalancı".

"Tartışmadım, ben..."

"O zaman ona yalan söyledin?"

"Ah, yapma, yapma..."

"Neden beni görmek istemedin?"

"Korktum..."

"Aşktan mı korktun?"

"Evet".

İkimiz de kaskatı dikiliyorduk, açık kapıdan giren rüzgâr onun eteğini, benim başıboş gömleğimi dalgalandırıyordu.

Lizzie'nin kuru, iffetli, ısrarlı öpüşmelerini hatırladım ve o anda öpüşmeyi arzuladım. Onu zorla kollarıma almak ve mutlu, muzaffer kahkahalarla bağırmak istedim. Ama yapmadım ve hafifçe bana doğru hareket ettiğinde, hızlı bir jestle engel oldum. "Şimdi gitmelisin... Gilbert'le birlikte Londra'ya dön".

"Ah, lütfen..."

"Lütfen ne? Sevgili Lizzie, nezaketsizlik etmek istemiyorum ama ben her şeyin açık seçik olmasını isterim, her zaman öyle olsun istemişimdir. Şu anda birbirimiz için ne yapabilir, ne olabiliriz bilmiyorum; ama bunu anlamamızın tek yolu, ikimizin de samimi olma riskini göze alması. Senin bütün dikkatini bana yöneltmeni istiyorum. Seni başka biriyle paylaşamam, bunu istemene hayret ediyorum! Eğer benimle ilişkin olsun istiyorsan Gilbert'ten kurtulmalısın ve bunu doğru düzgün yapmalısın. Eğer Gilbert'le kalmak istiyorsan, beni göremezsin ve bunu söylerken ciddiyim, bir daha görüşmeyeceğiz. Bu yeterince adil bence. Kararını çabucak bildir, olur mu? Ve şimdi lütfen git, arkadaşın bekliyor".

Lizzie, çantasını ve göğüslerini bir kez daha kucaklayarak, süratle konuşmaya başladı. "Zamana ihtiyacım var... Gilbert'i öylece terk edemem, yapamam, onu incitemem, o yüzden... Beni anlamanı istiyorum... İnsanlar anlamıyor ve bize karşı çok kötü davrandılar... Ama *sen* anlamalısın, o zaman göreceksin..."

"Lizzie, aptallık etme, sen eskiden hiç aptal değildin... Ben sizin durumunuzu 'anlamak' istemiyorum, durumunuz sizi ilgilendirir. Ama ya oradan çıkar bana gelirsin ya da çıkmaz ve bana gelmezsin".

"Ah... Charles... Sevgilim... Sevgilim..." Birden döndü, bedenindeki katılık gitti ve bir dansçının bedeni haline geldi. Çantasını çimenlerin üzerine attı, o anda kendini kollarıma atacaktı ama ben engelledim. "Hayır, senin sarılmalarını, öpücüklerini istemiyorum. Gitmeli ve düşünmelisin".

Birkaç yağmur damlası düştü ve uzun koyu lekeler belirdi elbisesinin üstünde. Alev alev yanaklarına dokundu ve hareketini devam ettirerek eğilip çantasını aldı.

"Şimdi git. Lizzie, ufaklık, seninle karmaşık konuşmalar yapmak ya da tartışmak istemiyorum. Hoşça kal".

Ağlayarak döndü ve kapıdan kaçıp gitti.

Bir iki dakika bekledim, dışarı çıktığımda neredeyse yola ulaşmıştı. Şimdi çimenlerin üzerine Raven Körfezi'ne dönük sarı bir Volkswagen park edilmişti. Gilbert'in arabadan atlayıp yolcu kapısını açtığını gördüm. Lizzie arabaya bindi. İki kapı da çarpıldı ve araba fırlayıp köşeyi döndü. Bir iki dakika sonra otel yolunda yeniden belirdi, oteli geçip yolun kara içine doğru döndüğü yerde gözden yitene kadar izledim. Sonra kuleye gidip Lizzie'nin kopan sandaletini aldım. Yola vardığı sırada ayağı epey ağrımış olmalı.

Şimdi iki saat sonrası ve ben küçük kırmızı odada oturuyorum. Lizzie'nin ziyaretini bir hikâye olarak henüz yazıp bitirdim ve olanları bu şekilde kaydetmek nedense beni heyecanlandırdı ve sevindirdi. İnsan bütün hayatını bir roman gibi yavaş yavaş yazacak zaman bulsa, bu kim bilir ne kadar yararlı olurdu. Geçmişin güzellikleri daha da güzelleşir, komiklikleri daha da komikleşir, günahları ve kederi felsefi avuntuların ışığıyla yumuşardı.

Lizzie'yi görmek beni duygulandırdı; ayrıca aptalca mı, akıllıca mı davrandığımdan emin değilim. Tabii zavallı Lizzie'yi kollarıma alsaydım, her şey bir saniye içinde biterdi. Çantasını attığı anda teslim olmaya, her türlü ödünü vermeye, her türlü taahhüte hazırdı. Onu ele geçirmeyi nasıl istedim. Bu hayalet kucaklaşma kayıp bir mutluluk olarak benimle kaldı (Kabul etmem gerekir ki, onu gördükten sonra, düşüncelerim büyük ölçüde daha az "soyut"). Yine de belki yaptığım

akıllıcaydı ve metanetimden memnunum. Eğer Lizzie'yi o zaman almış olsaydım, kabullenişini kabul etseydim, Gilbert problemi hâlâ yerli yerinde duruyor olacaktı ve ondan kurtulmak külfeti üzerime kalacaktı. En iyisi bırakmalı, bunu Lizzie yapsın ve beni kaybetmek korkusunun baskısıyla hemen yapsın. Bu meselenin temizlenip yolumdan çekilmesini istiyorum ve bu olurken üzerinde düşünmemeyi yeğlerim. Lizzie'nin öteki "itirazına", mektubunda ifade ettiği, kalbini kırabileceğim korkusuna fazla bir önem atfedemiyorum! Bu risk onu caydırmayacaktır. Ve düşününce anlıyorum ki, bu yalnızca bir mazeretti, zaman kazanmak için ilave edilmiş bir itiraz noktası. Gilbert'ten kurtulması gerektiğini derhal anlamış ve onun yapışkan inadını bildiğinden bu bir zorluk gibi görünmüş olmalı. Ben hakikaten bu kadar Don Juan mıydım? Başkalarıyla kıyaslandığında, kesinlikle hayır.

Lizzie'yle olan ana politikama gelince, gerçekten kaybedecek bir şeyim yok. Eğer çok uzatırsa, gidip alır getiririm onu. Eğer hâlâ hayır demeye çalışırsa bunu cevap kabul etmem. "Bir daha asla" tehditlerim elbette boş ama o öyle düşünmeyecektir. Eğer sonunda gelmemeye karar verirse bu bana layık olmadığının kanıtı olacaktır. Bütün bunlara rağmen Lizzie'nin gitmesine izin verebilirim. İstemezse, istemiyor demektir.

Sanırım şimdi körfezi dolanıp Raven Otel'e gideceğim ve bana biraz şarap getirmelerini isteyeceğim. Eğer menüyü beğenirsem akşam yemeği bile yiyebilirim. Acıkmaya başlıyorum. Birden her şey yolunda gidecekmiş gibi mutlu hissettim kendimi.

Bundan kısa süre sonra çok endişelendirici bir şey oldu ve ardından... Ama ilkin...

Raven Otel'e gittim ve şarap göndermelerini istedim, ayrıca eve getirmek için bir şişe kırmızı İspanyol şarabı aldım. Tatmin edici olmaktan uzak menüye baktım ve o kadar açtım ki restorana girmeye kalkıştım, ancak kravatım olmadığı gerekçesiyle bir garson girmemi engelledi. Onlara kim olduğumu söyleyeyim diye düşündüm ama yapmadım; bırak sonradan kendileri anlasınlar, dedim. Aynada bir an kendimi gördüm: Gömleğimin eteklerini pantolonumun içine sokmuştum ama lekeli kotum, diken diken taranmamış saçlarım, ters giyilmiş hırkamla bayağı derbeder görünüyordum. Yeniden eve doğru yola koyuldum.

Otele yürüyüşüm keyifli olmuştu ama şimdi hava daha soğuk ve karanlıktı ve ben Shruff End'e yaklaşırken güneş battı, gerçi şimdi parlak koyu mavi bir renk almış bulutsuz gökyüzü hâlâ bol ışıklıydı. Akşamyıldızı, soluk ve mat ayın yanı başında denizin üzerinde kocaman ve pırıl pırıldı; öteki yıldızlar sönük noktalar halinde beliriyordu. Büyükçe kimi yarasalar kayaların üzerinde uçuşuyordu. Geçerken Minn'in kazanında gümbürdeyen denizin sesini duyabiliyordum. Elimde şarap şişesi, yoldan eve doğru yaklaştım.

Ev elbette karanlıktı fakat ince uzun tuhaf biçimi, denizin yüksek ufkunun önünde, ışıklı alacakaranlığa karşı bütün çıplaklığıyla duruyordu. Evin yolunun yarısındayken, alt kat pencerelerinden birinde bir hareket gördüğümü sandım. Durdum ve hiç kıpırdamadan eve bakarak bekledim. Ardındaki göğün canlılığı yüzünden eve bakmakta ve gözlerimi eve yöneltip odaklamakta zorlanıyordum. Bir iki dakika hiçbir şeyi net göremedim ama artık bir hareket gördüğümden emindim; içeride, çalışma odasında bir şey hareket ediyordu. Gözlerimi kırpıştırarak ve eve bakarak yavaşçacık ilerledim. Sonra bir anlığına ama açık seçik, evin içinde duran koyu bir gölgenin pencereden dışarıya baktığını gördüm. Gölge karanlığa karıştı ve gözlerim körleşir gibi oldu. Şarap şişesini elimden kaydırdım, kayanın sarp kenarından aşağı düşüp tuzla buz oldu. Hızla geri dönüp anayola yürüdüm.

Evin içinde biri veya bir şey vardı. Ne yapacaktım? Şimdi dalgaların yumuşak bir yüzeyi hafifçe tırmalayan parmakların çıkardığına benzeyen, belli belirsiz, kulak tırmalayan sesini işitebiliyordum. Bu boş, kararmakta olan yolun üstünde, bu sessiz kayaların arasında, bu mağrur yabancı denizin kıyısında mutlak yalnızlığımı ve savunmasızlığımı titreyerek hissettim. Raven Otel'e geri dönüp geceyi orada geçirmeyi düşündüm. Ama bu saçma göründü; ayrıca çılgın görüntümü ve eşyam olmadığını görünce bana oda verirler miydi bakalım? Sonra köye gidebileceğimi düşündüm, Kara Aslan'a, peki ama ya sonra? Köyde hiç arkadaşım yoktu. Daha da korkutucu bir şeyi idrak ettim; karanlık çökerken bu berbat, boş yolda herhangi bir yere gitmeye korkardım. Evin dışında gidecek bir yer yoktu.

Eve giden yolda yavaşça yürümeye başladım. Arka kapıyı açık bırakmıştım ama ön kapı kilitliydi, o yüzden mutfağı dolaşmam gerekecekti. Peki, bir kibrit bulup mumu yakmam ne kadar sürerdi?

Diyelim ki evde bir davetsiz misafir varsa, o zaman benim arkayı dolaşırken çıkaracağım sesleri duyar ve beni beklerdi. Korkmuş bir hırsız tarafından öldürülmek çok aptalca olurdu! Tereddüt ettim, fakat artık dışarısı da beni içeri kadar korkuttuğundan devam ettim; her şeyden çok da kendi korkumdan korkuyor, korkuma umutsuzca son vermek yahut en azından onu değiştirmek istiyordum. Belki de bu tuhaf ışıkta her şeyi hayal etmiştim ve çok geçmeden kendi kendime gülecek, akşam yemeğimi yiyecektim.

Mutfak kapısının iç tarafında bir rafta bir elektrik feneri olduğu geldi aklıma ve lambanın yerini, yanında duran kibritleri gözümde canlandırdım. Son kez yumuşak bir ışıkla dolu gökyüzüne baktım ve ardından kapının kolunu paldır küldür kurcalamaya başladım. Kapıyı açık bırakıp sendeleyerek içeri girdim; feneri, ardından lambayı ve kibritleri buldum. Lambayı yaktım ve fitili yükselttim. Sessizlik. "Merhaba" diye seslendim. Korkmuş ahmak seslenişim boş evde yankılandı. Sessizlik.

Lamba elimde, kapıya yürüdüm ve hole baktım. Hiçbir şey yoktu. Hızla, "gölgeyi" gördüğüm ön odaya gittim. Boştu. Alt kattaki odaları aradım. Nafile. Ön kapıyı denedim. Hâlâ kilitliydi. Sonra yavaşça merdivenleri tırmanmaya başladım. Evde uğursuz bir şey varsa, yeri üst kattaki uzun sahanlıktır diye düşünmüşümdür öteden beri. Son basamakları çıkarken, ani ve uzatmalı bir tıkırtı duydum. Boncuk perde hareket etmişti.

Durdum. Sonra mekanik bir şekilde, ağzım açık, gözlerim ileriye dikili ilerledim. Sahanlığın sonunda dururken lambayı yeniden yukarı kaldırdım ve önümdeki lamba ışığıyla, açık yatak odamın kapısından sızan son alacakaranlığın karışarak yarattığı sisle dolu şüpheli boşluğa baktım. Koyu gölgeler içindeki nişi, kemerin ana hatlarını ve boncuk perdenin noktalı öbeğini görebiliyordum. Derken bir anda, öte uçta duvarın önünde, perdeyle iç odanın kapısı arasında, hareketsiz koyu renkli bir kadın vücudu gördüm. İlk ve berrak düşüncem bir hayalet gördüğümdü, evin hayaletini, nihayet! Boğuk bir korku homurtusu çıkardım ve merdivenlerden aşağı kaçmak istedim ama hareket edemedim. Lamba elimdeydi.

Vücut hareket etti ve daha iyi görünecek şekilde bana doğru döndü. Gerçek bir kadındı, hayalet değil. Derken bir anda tanıdık gelmeye başladı. Sonra lamba ışığında yüzünü görebildim. Rosina Vamburgh'du.

"İyi akşamlar, Charles".

Hâlâ titriyor ve korkumu hızla sindiriyordum. Yükselen bir öfkeyle karışan derin bir rahatlama hissediyordum. Yüksek sesle küfretmek istedim ama solumamı denetleyerek sessiz kaldım.

"Charles, tir tir titriyorsun, sorun nedir" dedi Rosina; tamamen kendisine ait, Gal olduğunu sandığım sahne dışındaki tuhaf hafif aksanıyla; elbette onun gibi bir kadının herhangi bir anda sahne dışında olduğu söylenebilirse.

Ev fena halde soğuktu ve bir an için evin benden, benim evden nefret ettiğimizi hissettim.

"Burada ne işin var, neden evimdesin?"

"Sadece ziyaret ediyorum, Charles".

"O zaman seni yolcu edeyim".

Merdivenlerden indim ve mutfağa girip bir lamba daha yaktım. Küçük kırmızı odaya geçip şömineyi yaktım. Korkunun geçici olarak askıya aldığı açlık yeniden bastırdı. Mutfağa döndüm, ortalığı biraz ısıtmak için tüplü sobayı yaktım; masaya bir bardak, bir tabak, ekmek, tereyağı ve peynir, bir şişe de şarap koydum. Rosina peşimden gelmişti ve sobanın yanında duruyordu.

"Bana bir içki vermeyecek misin, Charles?"

"Hayır. Git buradan. İnsanların gece vakti evime zorla girip hayalet numarası yapmasından hoşlanmam. Şimdi gider misin? Seni görmek istemiyorum!"

"Neden geldiğimi bilmek istemiyor musun, Charles?" Adımı yineleyip durması hipnotik ve tehdit ediciydi.

"Hayır".

"Şaşırdın, merak ediyorsun".

"Seni iki üç yıldır ne gördüm ne de senden haber aldım, ondan önce de sanırım bir partide karşılaştım seninle. Şimdi birden nefret kusarak çıkıp geliyorsun. Yoksa bunu gülünç mü bulmalıydım? Seni görmekten mutlu olmamı mı bekliyorsun? Artık hayatımın bir parçası değilsin. Kaybol, olur mu?"

"*Elbette* senin hayatının bir parçasıyım, bunu biliyorsun. Evet, *korktun*, Charles. Çok ilginç, meğer insanları korkutmak, kafasını karıştırmak ve onlara zulmetmek, dehşete düşürüp delirtmek ve hayatlarını felakete çevirmek ne *kolaymış*. Diktatörlerin başarısına şaşmamak gerek".

Oturdum ama onun yanında ne yiyebiliyor ne içebiliyordum. Rosina kendisine bir bardak buldu, biraz şarap koydu ve masada karşıma oturdu. Öfkeden hâlâ buz gibiydim ve korktuğum için asabım bozuktu ama şimdi açlığım az da olsa yatıştığından, Rosina'nın tuhaf bir şekilde birdenbire belirmesi karşısında bir nebze olsun meraka kapılmıştım. Hem zaten gitmeyi reddettiği müddetçe ondan nasıl kurtulabilirdim ki? Gönlünü alarak kendi arzusuyla gitmeye ikna etmek daha akıllıcaydı. Ona bakmaya başladım. Rosina, kendine özgü garip bir biçimde, son derece güzel bir kadındı.

"Sevgili Charles, kendine geliyorsun. Görebiliyorum bunu. Ha şöyle, karnını bir güzel doyur, *bon appétit*".

Rosina'nın üzerinde yünlü bir tür siyah pelerin vardı, dirseklerine kadar çıplak kollarını pelerinin önündeki kol yerlerinden çıkarmıştı. Parmakları yüzüklerle; bilekleri, parmaklarını hafifçe birbirine vururken pırıldayan bileziklerle doluydu. Lamba ışığında neredeyse siyah görünen gür kıvırcık saçları bir tür Yunan taç örgüyle toplanmıştı. Ya saçlarını uzatmıştı yahut sahte örgülerle uzun göstermişti. Ağır makyaj yapmıştı; pembeler, kırmızılar, maviler ve hatta yeşillerle bezeli yüzü, sınırlı loş ışıkta bir Kızılderili maskesine benziyordu. Güzel bir şekilde grotesk görünüyordu. Rujla daha büyütülmüş dudakları, dolgun ve ıslaktı. Şehla gözleri kötücül bir yoğunlukla parıldayarak üstümdeydi. Rol yapıyordu: Oyuncuya çok dokunaklı görünen ama izleyiciye çoğu zaman hiç ikna edici gelmeyen türden denetimli bir dramatik duygu sergiliyordu.

"Tam bir palyaço gibi görünüyorsun" dedim.

"Bu iyi canım, tıpkı eski günlerdeki gibiyiz".

"Yiyecek bir şey ister misin?"

"Hayır, otelimde ağır bir çay ziyafeti çektim kendime".

"Otelinde?"

"Evet. Raven Otel'de kalıyorum".

"Ah. Bu akşam oradaydım. Beni yemek salonuna almadılar".

"Şaşırmadım, pasaklı bir öğrenci gibi görünüyorsun. Deniz kenarında yaşamak yakışıyor sana. Yirmisinde görünüyorsun. Pekâlâ, otuzunda diyelim. Barda seni çekiştirdiklerini duydum. Herkesi çoktan kızdırmış gibisin".

"Bu mümkün değil, kimseyi tanımıyorum ki".

"Taşranın en az huzurlu ve en az mahremiyet sağlayan yer olduğunu sana söyleyebilirdim. Dünyadaki en huzurlu ve mahrem yer, Kensington'da bir dairedir".

"Garson kim olduğumu bildiği halde beni içeri almadı mı demek istiyorsun?"

"Şey, belki de seni tanımamıştır. O kadar da ünlü değilsin. Ben senden daha ünlüyüm".

Bu doğruydu. "Yıldızlar onları yaratanlardan daima daha ünlüdürler. Raven Otel'de ne işin olduğunu sorabilir miyim?"

"Seni ziyarete geldim".

"Ne zamandır ordasın?"

"Ah, çoktandır, belki bir haftadır, bilemiyorum. Sadece sana göz kulak olmak istedim. Sana dadanmak eğlenceli olur diye düşündüm".

"Bana *dadanmak* mı? Demek istediğin..."

"Hayalet dadanmış sanmadın mı? Çok da uğraşmadım aslında, ne şalgamdan fenerler yaptım ne de çarşaflara büründüm".

Hiddet ve rahatlamayla haykırmak istiyordum. "Demek sendin; vazoyu ve aynayı sen kırdın, gece gizlice dolaşıp beni dikizliyordun..."

"Vazoyla aynayı kırdım ama geceleri gizlice dolaşmadım, kör karanlıkta buraya gelecek halim yoktu. Bu ev tüyler ürpertici".

"Ama yaptın, şu iç odanın camından bana baktın".

"Hayır, yapmadım. Asla yapmadım. O başka bir hayalet olmalı".

"Yaptın, biri yaptı. İçeri nasıl girdin?"

"Alt katın pencerelerini açık bırakıyorsun. Yapmamalısın, biliyorsun".

O zaman birden, ona bakarken bir hayal belirdi gözümde: Sanki Rosina'nın yüzü kaybolmuş, bir *delik* haline gelmişti ve ben o delikten deniz canavarımın yılan başına benzeyen kafasıyla dişlerini ve açılan pembe ağzını görüyordum. Bu bir saniye sürdü. Sanırım bir hayalden ziyade bir düşünceydi. Hâlâ fena halde diken üstündeydim. Denizin sesini yeniden duymaya başladım, daha da yükselmiş olarak. Fakat Rosina'nın bir deniz canavarının bana görünmesini ayarlamış olabileceğini farz edemeyeceğimden, bundan söz etmemeye karar verdim.

"Ama neden bu şekilde eziyet ettin bana? Sonra, senin olduğunu anlamama şimdi izin vermene ne sebep oldu?"

"Bugün köyde Lizzie Scherer'i gördüm".

"Evet, buradaydı, gitti. Ama bunun konumuzla ilgisi ne? Bütün bunların sebebini anlayamıyorum".

"Öyle mi, Charles? Unuttun mu? İzin ver hatırlatayım". Rosina masanın karşısından bana doğru eğildi, ellerini masaya dayadı, uzun tırnaklarını küçük birer mızrak gibi bana yöneltti. Bilezikleri ahşap masaya sürtündü. "Unuttun mu? Eğer olur da biriyle evlenecek olursan, benimle evleneceğine dair söz vermiştin".

Hayatta öngörülemez ve tehlikeli olanın ortaya çıktığı, soğuk bir dehşet manzarasıyla yeniden korkuya kapıldım. Rosina'nın korkutucu ölçüde mavi gözleri ışıl ışıl, yüzükleri pırıl pırıldı. Söylediği gayet doğruydu.

Umursamazca, "Öyle mi yaptım? Hatırlamıyorum. Sarhoşken söylemiş olmalıyım. Zaten kimseye evlenme teklifinde bulunduğum da yok".

"Öyle mi? Ayrıca biriyle sürekli birlikte yaşayacak olursan, benimle yaşayacağına da söz vermiştin".

Maalesef bu da doğruydu.

Rosalina gülümsedi. Hafifçe düzensiz, uzun, beyaz dişleri ve alt dişlerini öne çıkarıp üst dişleriyle buluşturarak dudaklarını geri çektiği bir tür "gülümsemesi" vardı. Bunun etkisi korkunçtu. "Sarhoş değildin ve hatırlıyorsun, Charles".

Bu tehlikeli kadına karşı nasıl bir tutum takınmanın en iyisi olacağını düşünmeye çalışıyordum. Onun hayatımda yeniden ortaya çıkmasını kesinlikle beklememiştim. Fakat ortaya çıktıktan itibaren tarzını tanıdım ve takdir ettim. Kırılan vazo, tuzla buz edilen ayna boş alametler değildi. Bunlarla neyi hatırlatmak istiyordu, bütün bunları tetikleyen ne olmuştu? Lizzie'den söz edişi anahtardı, ancak maalesef bunu enine boyuna düşünecek zamanım yoktu. Amacı buysa, sanırım Lizzie'nin varlığının bir anlamı olmadığını söylemiştim? Bu, mahiyetini ancak kavramaya başladığım krizi ertelemeye yarardı sadece. Son zamanlarda Lizzie'yi, varsayımsal olarak bile olsa, kalıcı bir hayat arkadaşı diye düşünmüş müydüm? Muhtemelen. Lizzie'yle ciddi ciddi evlenmeyi düşünmüş müydüm? Hayır. Fakat Rosina'nın terörizmi katlanılacak gibi değildi, münasebetsizliği ele almıştı. Derhal saldırgan bir biçimde kararlı ve dolaysız olmanın daha uygun olacağına karar verdim.

"Bana bak, kes şunu, tamam mı? Tam olarak ne söylediğimi unuttum ama anlık bir duygusal saçmalıktan başka bir şey olmadığını sen de gayet iyi biliyorsun. İnsan kendini bu şekilde bağlayamaz ve ben de bağlanmış değilim. O dediklerim sadece laftı, bir söz vermiş değilim".

"Sözler, laflarla verilir. Sen de bağlısın, Charles. *Bağlısın*". Sözcüğü yoğun bir vurguyla yumuşakça yineledi.

"Rosina, saçmalama. Aşk ilişkileri sırasında insanlar aslında kastetmedikleri her türlü şeyi söylerler, bunu sen de bilirsin. İlle de söylememi istiyorsan, tamam, söz verdim ama herkes gibi ben de işime geldiği anda sözümden dönerim".

"Yani onunla evlenecek misin?"

"Kiminle? Neden bahsediyorsun sen? Lizzie'yi mi kastediyorsun?"

"Demek doğru?"

"Hayır, elbette onunla evlenmeyeceğim".

"Yani onunla evlenmeyeceksin?"

"Rosina, beni rahat bırakır mısın? Hem bu düşünceye kapılmana sebep nedir?"

"Ah, sebebine gelince" dedi Rosina parmaklarını şıklatarak, "Londra'da herkesin dilinde. Lizzie böbürlenmese olmazdı. Ortada dolaşıp herkese senin evlenme teklifleriyle başının etini yediğini anlatıyordu".

Buna tabii ki inanmadım.

Rosina devam etti, "Gilbert Opian sana karşı bir cephe yaratmak için koşuşturup duruyordu. Herkes pek eğlendi".

Suçlu Gilbert'ti.

"Üstelik, anladığım kadarıyla, Lizzie'nin Gilbert'le yaşadığını bile bilmiyormuşsun. Sürpriz, sürpriz. Bunu herkes biliyordu. Kiminle yaşadığını bilecek kadar ilgilenmiyorsan, onunla evlenecek kadar da ilgilenmiyorsun demektir".

"Onunla evlenecek değilim".

"Bunu iki kere söyledin".

"Demek istediğim... Git başımdan, Rosina. Hem onlar sevgili değil".

"Buna inanıyor musun?

"Demek istediğim, canım ne isterse onu yaparım".

"Benim kiminle yaşadığımdan hep haberdardın".

"Kendini pohpohluyorsun. Benden uzak durduğun sürece ne yaptığın ya da kiminle yaşadığın umurumda bile değil. Şimdi kaybol".

Rosina, sivri tırnaklı ortaparmağını masanın karşısından uzatıp gömleğimin yenine dokunmak haricinde kıpırdamadı. Derken tırnağın koluma batışını duydum. Geri çekilmeden kaskatı durdum. "Anlamadın" dedi. "Buraya neden şimdi geldim sanıyorsun? Sırf kendimi eğlendirmek ve sonra seninle gülmek için evine girip öteberini kırmadım. Bunu sana söylemek istiyorum. Benime evlenebilir yahut evlenmeyebilirsin ama senin başka biriyle evlenmene izin vermeyeceğim. Sana sözünü tutturacağım".

"Yapamazsın, hayal âleminde yaşıyorsun".

"Eh, evlenebilir ya da canının çektiği sevgilinle düzen kurabilirsin ama siz erdiniz muradınıza, ben çıkayım kerevetime olmaz. Eğer Lizzie'yle birlikte yaşayacak olursan hayatını mahvederim, tıpkı senin benimkini ettiğin gibi. Benden saklanmayı başaramazsın. Hep peşinde olurum, gece gündüz aklından çıkmam. Senin ve Lizzie'nin hayatınızın iblisi olurum. Seninle tanıştığı güne lanet ederek ağlatana kadar uğraşırım. İnsanları korkutmak çok kolay, Charles. Bunu biliyorum, yaptım. İnsanları sakatlamak, insanlarda huzur diye bir şey bırakmamak ve bütün yaşama sevinçlerini ellerinden almak öyle kolay ki. Evlenmeni sineye çekecek değilim, Charles. Eğer o orospuyla evlenirsen yahut sevgili diye yanında tutarsan, hayatımı sizinkini mahvetmeye adarım ve bunu yapmak benim için *son derece kolay* olur".

Elini geri çekti. Gömleğimin yeninde bir kan lekesi belirdi. Bunlar kıskanç bir kadının asılsız, anlık sabuklamaları değildi. Bu, nefretti ve nefret tahrip edebilir, nefretin kendi büyüsü vardır. Rosina'nın, tehditlerini harfiyen gerçekleştirecek iradesi ve gücü vardı. Bunu düşünürken acıyla fark ettim ki, Rosina'ya âşık olmamı sağlayan şey başkasına yönelikken, bu, kötücül iradenin ta kendisiydi. Beyaz tuhaf dişlerini göstererek gülümsüyordu yine.

Makul olmayı denedim ama kanmadı, çünkü korkumu hissedebiliyordu. "Tehditlerin yersiz ama herhangi bir sebeple canımı sıkarsan, kesinlikle intikamımı alırım. Bir savaşa girmek, hayatını ve zamanını heba etmek neden? Bu, sevgi değil nefret. Sen mantıklı bir kadınsın. Unut bunu. Böyle fevri kıskançlık nöbetleriyle kendini üzmek niye?" Bu sözleri etmek büyük hataydı.

Rosina gözleri ateş saçarak açık avcunu masaya indirdi. "Kıskançlıktan söz açmaya sakın cüret etme! Sanki peşinde koştuğun o küçük şişko umurumdaymış gibi! Sen, onunla olmak uğruna, beni, *beni* terk ettin ve ben bunu unutmadım. Onu o zaman sakatlayabilirdim yahut düpedüz delirtebilirdim; şu var ki, ondan bıkacağını biliyordum ve bıktın da, sen herkesten bıkarsın. Evliliğimi mahvettin, çocuk sahibi olmama engel oldun, senin için bütün arkadaşlarımı kıyımdan geçirdim. Kocamı terk edeyim diye dizlerinin üzerine çöküp yalvardıktan ve ben kocamı terk ettikten sonra, o bebek suratlı için beni terk ettin. Aşkımız nasıldı, hatırlıyor musun? O sözleri neden söylediğini unuttun mu?"

"Neyse ki insan, hayallerini olduğu gibi, aşk maceralarını da unutuyor".

"Senin hiçbir zaman hayal gücün yoktu, oyun yazamadığına şaşmamak gerek. Şuursuz bir çocuksun sen. Kadınları istersin ama istediğin insanlarla asla *ilgilenmezsin*, bu yüzden de hiçbir şey öğrenmezsin. Aşk maceraları yaşadın ama nasıl becerdiysen masum kaldın, hayır, masum değil, sen özünde kötücül ve her nasılsa olgunlaşmamış birisin. İlk sevgilin annendi senin. Clement kendinden gençlere düşkündü. Ama bütün bunların bir serap olduğunu göremiyor musun? Bütün o kadınlar seni gücün için, sihrin için sevdiler, evet, sen bir sihirbazdın. Ama şimdi hepsi sona erdi; ben seni açılmaz kilitlerin için değil, kendin olarak seven tek kişiyim".

"Bu konuşmayı Lizzie'ye dair söylentiler duyduğun için değil de daha önce yapmış olsaydın, daha etkileyici olurdu doğrusu".

"Yapacağını söyleyerek şişindiğin gibi, dünyadan elini eteğini çekecek misin hakikaten diye bekliyordum. Seni yalın ve bir başına istiyordum. O zaman aşağı yukarı bana layık biri haline gelebilirdin. Eh, o basit sihirbazlığının haricinde herhangi bir şey için sana hayranlık duyabileceğimi düşünmekle nasıl ahmaklık etmişim! Fakat şu da var ki, o sözü bana bir kader ânında, pek az erkeğin hayatı boyunca yaşama ayrıcalığına sahip olduğu mutlak bir aşkı yaşarken verdin. Ve o söz bana ait; yıkılan evliliğimin, başka hiçbir erkeğe yapmadığım şekilde sana gösterdiğim sevginin karşılığında aldığım yegâne şey o. O sözü bana verdin, onu koruyacak ve başka hiçbir işe yaramasa bile, senin hayatını bir viraneye çevirip mahvetmek için kullanacağım".

Birden ayağa kalktım, bunun üzerine gerildi ve pırıltılı ellerini tırnaklı pençeler gibi kaldırdı. Kedi rolü yapan bir balerine benziyordu.

"Dinle, benim şehla gözlü güzelim, geç oldu, lütfen çık git, Raven Otel'e dön. Ben yatacağım. Ayrıca lütfen bu eve gizlice girme ve öteberiyi kırıp camlardan beni dikizleme. Ne evlenmeye ne de herhangi bir kadınla birlikte yaşamaya niyetim var.

"Bunun için yemin eder misin?"

"Bu konuda hiçbir hazırlığım yok. Lizzie, Gilbert'le yaşıyor. Bu böyle. Ayrıca ona asla evlenme teklif etmedim, bu sadece çılgın bir şakaydı. Şimdi git, yorgunum, bu uzun performansın ardından sen de öyle olmalısın".

Kalktı ve pelerinine iyice sarıldı, kol yerlerinden çıkardığı kollarını önünde kavuşturmuştu. Bir an durup öfkeyle bana baktı. "Gideceğim. Ama dediklerime inandığını söyle bana".

"Bazılarına inanıyorum".

"Dediklerime inandığını söyle bana".

"İnanıyorum. Tanrı aşkına şimdi çık git".

Lambayla ön kapıya doğru yürüdüm ve Rosina beni takip etti. Kapıyı açtım. Lambanın ışığı dışarıda bir varlık gibi bekleyen sisi aydınlattı. Yolun ucunu görmek imkânsızdı.

"Yolun sonuna kadar sana ışık tutacağım" dedim ve geri dönüp elektrik fenerini aldım. "Fakat belki de en iyisi sana otele kadar eşlik etmem. Ah, *lanet olsun*!"

"Gerek yok" dedi donuk, cansız bir tonla. "Arabam yakında".

Yolda Rosina'ya ışık tuttum. Sisin yoğunluğu daha azdı burada. "Araban nerede?"

"Şurada, şu kayanın arkasında".

Oraya yürüdük, arabaya bindi. "İyi geceler" dedim.

"*Hatırla*" dedi.

Farları yaktı ve iki kapılı kırmızı bir spor arabayı ayırt ettim. Arabayı geri geri yola çıkarttı. Dönüp otele doğru hareket edince, birdenbire biri belirdi, besbelli yolda biri yürüyordu. Rosina gaza yüklendi, araba birden ileri fırladı ve yoldaki yaya kendini kayalara dar atarak bir an farlara yakalandı. Araba tiz bir sesle yön değiştirdi ve ardından hızla uzaklaştı. Fenerimi uzun çimenlere düşürdüm ve karanlıkta kaldım.

Rosina'nın az kalsın ezeceği yaya, tuhaf bir biçimde bana Hartley'i anımsatan yaşlı köylü kadındı. Şimdi, farların parlak ışığında görmüştüm. Yaşlı kadın, Hartley'e benzemiyordu. Gördüğüm kadın, Hartley'di.

Tarih
İki

Şimdi Londra'da, Rosina'nın gelişini ve hemen ardından olanları yazıyorum. Rosina'nın arabası hızla uzaklaşırken tam bir şaşkınlıkla donakaldım, uzamı ve zamanı ortadan kaldıran, kişiyi adeta dalgınlaştıran türden bir şaşkınlıktı. Felç olmuştum. Nasıl oldu da yere yuvarlanmadım bilemiyorum, gördüğüm şeyin başlangıçtaki etkisi korkunçtu. İlkin, neden olduğunu tam bilememekle birlikte, bunu nahoş yahut korkunç bir şey olarak değil de, dünyanın sonunu nasıl hayal edemezsek öyle, düpedüz gerçek olması imkânsız bir şey olarak kavradım. Ayrıca hakikaten dünyanın sonuydu. Kayaya dayanıp durabilmek için elimi yavaşça uzattığımı hatırlıyorum. Yere eğilip feneri almayı başardığımda, Hartley'nin gitmiş olması gerektiğini her nasılsa biliyordum; yola devam etmiş ve öte ucuna varmış olmalıydı yahut belki de tarlalardan geçen kestirme bir yola girmişti. Her halükârda far ışıklarına yakalandığında hangi yöne gitmekte olduğundan emin değildim. Zihnim öylesine allak bullaktı ki ne yapacağıma dair en basit kararı dahi veremiyordum. Köye doğru aceleyle yürümeye ko-

yuldum, sonra durdum. Adını bağırmak aklıma gelmedi, bunu yapmam *imkânsızdı*. Hakikaten adını doğru düzgün hatırlamıyordum, rüyalarda olduğu gibi anlaşılmaz bir feryat olarak çıkardı. Geri koştum ve feneri aptalca oraya buraya tutarak onu gördüğüm yeri inceledim. Parlak ışık; araba tekerleklerinin izlerini, çiğnenmiş otları, sarı çopur kayaları, hareket eden sisi ortaya serdi. Nihayet yavaş yavaş, bir cenaze töreninden dönen bir adam misali, yolu geri yürüyüp eve vardım. Mutfakta lambalar, küçük kırmızı odadaki şöminede ateş hâlâ yanıyordu. Ortalık sessizdi ve eskiden, dünyanın başka bir çağında, ben Rosina'yla konuşurken olduğu gibiydi.

Titriyordum. Yemem ve içmem eşit oranda imkânsızdı. Küçük kırmızı odaya gittim ve şöminenin karşısına oturdum. *Kocası ölüp dul mu kalmıştı*? Bu acı verici soru, her nasılsa daha o korkunç ilk tanıma ânında, adeta kendiliğinden belirmişti. Korkunç olmasının nedeni, Hartley'nin neredeyse tamamen değişmiş olması değil; bana ilişkin her şeyin mahvolduğunu, bütün eski varsayımların geçersiz, bütün dehşet verici olasılıkların açık olduğunu anlamamdı. Sanıyorum, çok geçmeden müthiş acılar yaşanacağı o sırada hiç aklıma gelmedi. Öyle içimi parçalayan şey, yaşanacağını tasavvur ettiğim acılar değil, değişim tecrübesinin düpedüz kendisiydi. Başkalaşırken kozasından çıkan bir böceğin yahut sıkıştığı kanalda zorlayarak dünyaya gelmeye çalışan bir fetüsün hissetmesi gereken türden bir ıstırap duyuyordum o anda. Geçmişin ortadan kaldırılması da değildi. Anılar artık adeta konudışıydı. Bu yeni bir varolma haliydi.

Sonunda yatağıma gittim ve derhal ölü gibi uyudum. O zamana kadar bir yahut iki basit düşünce ya da soruyu bir araya getirmiştim. "*Dul mudur*?" sorusu, her şeye öylesine sirayet etmişti ki soru sayılamazdı, soluduğum hava haline gelmişti. Beni köyde görmüş müdür, merak ettim; eğer öyleyse, tanımış mıydı beni? Onu uzaktan defalarca görmüştüm. Aman Tanrım, ne kadar *korkunçtu*. Onu görmüş ve tanımamıştım. Fakat ben hemen hiç değişmemiş olduğumdan, elbette ilk bakışta tanınabilir durumda olmalıydım. Peki, o halde neden benimle konuşmamıştı? Belki de şans eseri beni görmemişti yahut miyoptu, belki de... Her şey bir yana, köyde ne işi vardı? Burada mı yaşıyordu yoksa tatile mi gelmişti? Belki de yarın ortadan kaybolurdu ve bir daha asla görünmezdi. Gece vakti deniz kıyısındaki o sisli yoldan nereye gidiyordu? Aklıma Raven Otel'de çalışıyor olabileceği

geldi. Ama altmışını geçmişti, Hartley altmışını geçmişti. Hartley'nin de yaşlandığını hiç aklıma getirmemiştim. Sonra karanlıkta beni gördü mü acaba diye merak ettim, gördüyse onu tanıdığımı anlamış mıydı? Sonra aklıma şu geldi: Beni Rosina'yla gördü. Neler duymuş olabilirdi, biz o sırada neler söylemiştik? Hatırlayamıyordum. Sonra beni görmesinin mümkün olmadığına, çünkü farların ardında kaldığıma karar verdim. Ve yarın: Yarın onu arayacak, arayacak ve bulacak ve sonra...

Ertesi sabah, değişmiş bir dünyaya uyandığım duygusuyla gözümü açtım. O *berbat* duygu azalmıştı, son derece kaygılı taze bir heyecan ve onun yanında olmak için katıksız bir bedensel özlem duyuyordum; aşkın şiddetli kuşku götürmez çekimi. Aynı zamanda tuhaf, müstereddit bir sevinç duyuyordum, sanki o gece iyi şeyler yapmaya muktedir hayırsever bir varlığa dönüşmüştüm. İyilik yapabilir, iyilik sunabilirdim. Külkedisini arayan prenstim. Dönüştürme, yükseltme, sağaltma, hayal edilemez mutluluk ve sevinç getirme gücüm vardı. Aman Tanrım, buraya, tam bu yere gelmiş ve olmayacak bir tesadüfle nihayet onu bulmuştum! Buraya Clement yüzünden gelmiş ve Hartley'i bulmuştum. Fakat: *Dul muydu*?

Dokuz olmadan köydeydim. Sıcaklık vaat eden güneşli bir sabahtı. Dar sokaklarda hızla yürüdüm. Ardından limana indim ve tepedeki bungalovlara giden bir patikadan geri döndüm. İki dükkân açılır açılmaz ikisine de girdim. Yeniden etrafı dolaştım. Sonra kiliseye gittim, boştu, başımı ellerimin arasına alıp bir süre oturdum. Baktım ki dua edebiliyorum, ettim. Tanrı'ya inanmadığımdan ve çocukluğumdan beri dua etmediğimden, tuhaftı bu. Dua ettim: Tanrım, Hartley'i bulmama izin ver, izin ver o yalnız olsun ve izin ver beni sevsin ve izin ver onu sonsuza kadar mutlu edeyim. Hartley'i mutlu etmek, dünyada en çok arzu edilecek şey haline gelmişti, bunu yapabilmek hayatımı taçlandıracak ve mükemmel kılacaktı. Dua etmeye devam ettim ve sonra tuhaf bir şekilde sanki uyuyakaldım. Hakikaten uyandığımı ve uyurken Hartley'i kaybettiysem, ya onu bulma şansım ben uyurken belirip yok olduysa diye paniğe kapıldığımı biliyorum. Tatili bitmişti, evine dönmüştü, kaçıp gitmişti, birden ölmüştü. Ayağa fırladım ve saatime baktım. Yalnızca dokuzu yirmi geçiyordu. Kiliseden koşarak çıktım. Ve nihayet onu gördüm.

Gördüm: Çadır gibi biçimsiz, kahverengi bir elbise giymiş iri, yarı yaşlı bir kadın, elinde alışveriş çantası var, bir rüyadaymış gibi yavaş yavaş sokakta yürüyor, Kara Aslan'ı geçip dükkân yönüne gidiyor. Daha önce belli belirsiz, aylakça farkına vardığım bu beden artık gözümde alabildiğine değişmişti. Bütün dünya bu bedenin arka planıydı. Ve benimle dünya arasında, belki de son kez olarak, uzun bacaklı, kalçaları ışıldayan ince bir kızın hayali asılıydı. Koştum.

Arkasından koşup tam birahaneyi geçerken ona ulaştım ve yanına varınca kahverengi elbisesinin geniş yenlerinden birine dokundum. Durdu, durdum. Hiçbir şey diyemiyordum.

Tandık yüz, gizli menekşerengi gözlü sevimli soluk yuvarlak çehre bana döndü ve neredeyse düşünceli bir tür rahatlamayla şöyle düşündüm. Onu tanıyorum, aynı insan, ne olursa olsun onu aynı insan olarak *görebiliyorum*.

Hartley'nin şimdi bembeyaz olmuş yüzünde öylesine şaşırtıcı bir korku ifadesi vardı ki; ısrarlı, adeta mekanik bir şekilde, şimdiyi geçmişle harmanlayacak yollar için "benzerlikler" arıyor olmasaydım, ben de dehşete kapılırdım. Evet, gerçi bitkin ve tuhaf bir şekilde gevşek ve kuru görünüyordu ama bu, Hartley'nin yüzüydü. Gözün kıyısından başlayan ince çizgiler demeti yukarıya alnına ve aşağıya çenesine doğru yayılıyor, yüzünü bir çelenk gibi çevreliyordu. Alnında egemen yatay çizgiler ve ağzının üzerinde koyuca renkli tüyler vardı. Kır saçları düzgün ve geleneksel biçimde dalgalıydı. Fakat yüzünün biçimi ve başıyla gözlerindeki bakış, geçmişten şimdiye bozulmamış bir şeyleri doğrudan taşıyordu.

Bir şeyler mırıldanmaya başladı. "Ah, şey.." Benim kim olduğumu bildiği elbette o anda belli oldu. "Ah.." diye geveledi boş, dehşete kapılmış, yalvaran bir ifadeyle bana bakarak.

Nihayet, "Gel... gel..." demeyi başardım ve elbisesinin yeninden çekerek kiliseye doğru yürümeye başladım. Onunla yan yana yürümeye teşebbüs etmedim. Beni birkaç adım arkadan takip etti ve ben de geriye, ona bakmayı sürdürerek tökezleyip durdum. Bu karşılaşmaya kimlerin tanık olduğunu Tanrı bilir. Belki bir düzine insan, belki hiç kimse. Hartley'nin korku dolu gözlerinden başka bir şey göremiyordum.

Kiliseye girdim ve büyük, ağır kapıyı onun için açık tuttum. Kilise hâlâ boştu. Büyük sade camlı pencerelerden parlak serin bir ışık

doluyordu. Yakın bir sıraya oturdum ve Hartley de ön sıradaki sıraya, yakınıma oturdu. Nemli küflü havada yüzündeki pudranın kokusunu alabiliyor ve bedeninin sıcaklığını hissediyordum. Çantasını bırakıp iki eliyle sıraya tutundu. Elleri kırmızı ve buruşuktu, bir an içinde yeniden sakladı onları. "Özür dilerim" diye mırıldandı ve gözlerini kapadı. Ellerimi az önce ellerinin olduğu yere, cilalı ahşabın üzerine koydum ve "Ah Hartley... Hartley... Hartley..." dedim.

Daha sonra onun duygularının da benimkiler kadar güçlü olduğundan bir an için bile olsa şüphe etmediğim kafama dank etti; oysa bunun tam tersi olması pekâlâ mümkündü. Başımı kaldırdığımda bir mendille yüzünü patpatlıyor ve bana bakmaksızın, ağzı açık titreyerek nefes alıp veriyordu.

"Hartley, ben... Ah, Hartley... Ah, canım... Nerede oturuyorsun, köyde mi yaşıyorsun?" Niye ilkin bu soruyu sordum bilmiyorum, belki de yanıtlaması en kolay soru olduğundan. Herhangi bir şekilde konuşmak meseleydi, sanki başka başka diller konuşuyorduk da bunları birbirimize öğretmemiz gerekiyordu.

"Evet".

"Tatilde değil misin, burada mı yaşıyorsun?"

"Evet".

"Ben de. Artık emekli oldum. Nerede oturuyorsun?"

"Tepede".

"Şu bungalovlardan birinde mi?"

"Evet" diye ekledi. "Manzarası çok güzel". O da geveliyordu. Mendili, rujunu yanağına bulaştırmıştı biraz.

"Evlendin, öyle değil mi? Hâlâ öyle... Demek istediğim, kocan hâlâ... Şu anda... Kocan... Var mı?"

"Evet, ah, evet. Kocam yaşıyor... Benimle, evet... Burada... Burada yaşıyoruz".

Koca bir olasılıklar silsilesi bir sahneleme hilesi gibi sessizce çökerek, katlanarak, kaynaşarak, ufalarak ve gözden yiterek önümde açılırken sessiz kaldım. Neyse, demek ki durum buydu. O halde düşünmem ve şu içinde bulunduğum anda ve durumda var olmanın yeni bir yolunu bulmam gerekecekti; anlıyordum ki, Hartley'le durum her halükârda benim için devam eden ve yegâne durumdu, nihaiydi, dünyanın merkeziydi.

"Üzgünüm" dedim.

Bu övgü karşısında duygusallaşıp sarsılarak hafifçe başını salladı.

Devam ettim, "Ben evli değilim, hiç evlenmedim".

Başını eğip rujlanmış mendiline dikti gözlerini. Bir an için henüz gerçekleşmiş bu muazzam olayı nefes nefese incelercesine sustuk. Sonra, bir kriz durumunda insanların aceleyle rastgele konuşması gibi, çabucak, "Daha önce beni hiç gördün mü, sokakta fark ettin mi beni, belki de tanımamışsındır" dedim.

"Gördüm tabii. Seni yaklaşık üç hafta önce gördüm. Tanıdım da. Değişmemişsin".

"Sen de değişmemişsin" diyemedim ama bunu yapmadığım için daha sonra kendime lanet okudum. Kadınlar güzelliğini yitirdiklerinde bunu ne kadar önemserler, bunun ne kadar farkındadırlar? Fakat o anda aklıma gelen bir düşünceyle dehşete kapıldım. "İyi ama neden konuşmadın benimle?"

"Beni tanımak ister misin emin olamadım. Belki de birbirimizi tanımamamızın daha iyi olacağını düşünürsün sandım..."

"Demek istediğin, seni tanıdığımı ama es geçtiğimi, öylece görmezlikten geldiğimi düşündün öyle mi? Bunu *nasıl* düşünebilirsin?"

"Bilmiyordum... Bunca yıldan sonra neler hissettiğini bilmiyordum... Beni suçluyor muydun, yoksa unutmuş muydun? Çok önemlisin, çok ünlüsün... Benden hoşlanmayabilir, beni tanımak istemeyebilirdin".

"Ah, Hartley, nasıl böyle düşünebilirsin, ah bir bilseydin... Seni yıllarca aradım, seni sevmekten asla vazgeçmedim..." Kahverengi elbisenin omzuna dokundum, bir an için yakasını parmaklarımın arasına aldım.

Hafifçe uzaklaşarak, "Yapma, yapma" dedi.

"Dün gece seni gördüğümün farkında mıydın?"

"Evet".

"Seni ancak o zaman tanıdım. O zamandan beri deliye döndüm. Seni tanımamış gibi yapmazdım, çok korkunç olurdu bu! Seni suçlayacağımı yahut unutacağımı nasıl düşünebilirsin! Sen benim aşkımsın, hâlâ öylesin, benim için eskiden neysen yine osun..."

Gülümser gibi tuhaf bir şekilde yüzünü buruşturdu ve başını salladı, hâlâ bana bakmıyordu.

Başka bir şey diyemedim, korkunç şeylerle karşılaşmam gerekirdi. "Hâlâ aynı... Kocanla... Hani o zaman evlendiğin... O adamla mısın?"

"Evet, onunlayım".

"Adını hiç öğrenemedim, ben... Ben senin evlilik soyadını bilmiyorum".

"Bayan Fitch'im ben. Kocamın adı Fitch, Benjamin Fitch".

Bunun üzerine, mideme bir yumruk yemiş gibi, iki büklüm oldum. Hartley'nin evli olması dehşetine şimdi bir soyadı eklenmişti ve bunun dehşetiyle yaşamam gerekecekti. Berbat bir kendine acıma dalgasının pençesine düştüm ve yüzümü acıyla buruşturdum. "Hartley, ne iş yapıyor, demek istediğim, mesleği ne, nerede çalışıyor?"

"Hafif bir sakatlığı var, arabayla satış temsilciliği yaptı bir süre, çeşitli işlere girip çıktı, satıcı olarak, şimdi emekli. Buraya geldik. Ülkenin iç kısımlarındaydık, buraya, bu bungalova geldik yaşamak için..."

"Ah, bu çok tuhaf değil mi Hartley, ikimiz de buraya yeniden karşılaşmak için geldik ve bunu bilmiyorduk. Kader sanki, değil mi?" Fakat, ah, ne kadar acı.

Hartley bir şey demedi. Saatine baktı.

"Peki, çocuk... Çocuğunuz var mı?"

"Bir oğlumuz var. On sekizinde. Şimdi uzaklarda".

Artık daha sakin ve bir tür ihtiyatla konuşuyordu, sanki gerekli bir ödevi yerine getirir gibiydi.

"Adı ne?"

Bir an durakladıktan sonra, "Titus" dedi. "Adı Titus" diye tekrar etti. Sonra tekrar saatine bakarak, "Gitmeliyim, daha dükkâna gitmem gerek, geç kalacağım" dedi.

"Hartley, lütfen burada kal, seninle konuşmaya devam etmem gerek, söyler misin bana... Ah... emekli olmadan önce kocan ne satardı, söyler misin?" Soru sormaya devam etmem gerekiyordu.

"Yangın söndürücüler. Yangın söndürücü satışı işindeydi" diye ekledi. "Akşamları hep çok yorgun olurdu".

Bir anda Hartley'nin yıllar ve yıllarca böyle akşamlar geçirdiğini düşünmek, acemice sormama yol açtı, "Mutlu musun peki? Hartley, hayatından memnun musun?"

"Ah, evet, tabii, çok mutlu oldum, evliliğim gayet mutlu, evet".

Samimi olup olmadığını anlamak mümkün değildi. Muhtemelen öyleydi. Hayatından memnundu. Ne tuhaf bir deyim kullanmıştım. Son görüşmemizden bu yana ikimizin hayatı da geçmiş ve bir şekilde

tamamlanmış mıydı? Hartley'nin, benim için son derece cazip olan, hep olduğu gibi ince, tekdüze, hafif monoton tonunu koruyan, yerel şiveyi hafifçe taşıyan sesi, benim kendi sesimin ne kadar değiştiğini anlamamı sağladı.

Birden nefesim kesildi ve iki kolumu sıranın arkasına attım. Küçükparmağım elbisesine dokundu ve Hartley bir kez daha hafifçe yer değiştirdi. Başımın hemen üzerinden kara bir şey beni tehdit ediyor gibiydi. Bütün bu yıllar boyunca mutlu olmuştu, evet, neden olmasın ama yine de öyle olduğuna inanamıyordum, öyle olmasına katlanamıyordum. Bütün bu yıllar boyunca Hartley yaşamıştı ve ömrümüz geçmişti. Ağzımdan hızla soludum ve karanlık kayboldu. *Zekice* davranmalıyım diye düşündüm ve "zekice" sözcüğü bana biraz iyi geldi sanki. Zekice davranmalı ve çok acı çekmemek için önlemli olmalıyım. Zekice, burada, biraz mutlu olmanın, yalnızca biraz huzur bulmanın yolunu bulmalıydım.

Ne demek istediğimi ve neden demek istediğimi pek de bilmeden, "Dün arabada gördüğün o kadın, kendisi ünlü bir oyuncu, Rosina Vamburgh, sadece beni ziyarete gelmişti..."

"Pek tiyatroya gitmeyiz..."

"İşle ilgili bir ziyaretti..."

"Seni televizyonda gördüm".

"Öyle mi, hangi programda?"

"Unuttum. Artık gitmem gerek" dedi bir kez daha ve kalkıp alışveriş çantasını aldı.

Paniğe kapıldım. "Hartley, gitme, baksana... Ah, öyle yorgunum ki..." Bu söylenecek en iyi şey değildi ama onu karşımda yaşlı bir kadın kılığında gördüğüm o anda, ona karşı hissettiğim koruyucu ıstırabı, şefkati ve acımayı ve bir tür tevazuyu ifade ediyordu. Çok yorgun görünüyordu, yüzünde kederden yahut yıllar ve yıllar boyunca çok çalışmış birinin yüzünde beliren bitiklikten ziyade, nedense yorgun bir ifade vardı.

"Ben iyiyim, bitmek bilmeyen mide sorunlarımı saymazsak. Sen çok iyi görünüyorsun Charles, çok genç. Gitmeliyim". Ayaklarını sürüyerek beni geçti ve kapıya yöneldi.

Sıçrayıp peşinden gittim. "Peki, ne yapacağız?"

Hartley bu sorunun ne anlama geldiğini anlamamış gibi baktı bana.

Yineledim. "Ne yapacağız? Demek istediğim... Ah, Hartley, Hartley, seni ne zaman göreceğim, alışverişini bitirdikten sonra buluşabilir miyiz, birahanede görüşebiliriz yahut benim evime gelebilirsin..." Bu sözlerin ardında delice görüntüler açılıyordu.

Hartley çekip kilisenin kapısını çekip güçbela açtı, omzunun üzerinden Ahmak'ın mezarını ve çapraz demirli kapıyı, üzerinde insanlarla köy yolunu ve denizin uzak ufkunu görebiliyordum. Çılgınca, "Tabii sizi ziyaret de edeceğim, kocanla tanışmayı çok isterim, siz de benim komik evime uğramalısınız bir içki içmeye, biliyorsun yaşadığım yeri..."

"Evet, biliyorum, teşekkürler ama hemen olmaz, kocam pek iyi değil..."

"Ama seni göreceğim, görmeliyim... Adresin nedir, hangi bungalov?"

"Adı Nibletts, sonuncu bungalov ama bilmiyorum... Sana sonra bildiririm..."

"Lütfen, Hartley, alışverişini bitirince benimle görüş, izin ver sana yardım edeyim..."

"Hayır, hayır, geç kaldım. Gelme, sen kal burada. Sonra görüşürüz, yani başka bir gün ve lütfen başka bir şey yapma, ben sana bildiririm. Şimdi acele etmem gerek, sana bildireceğim. *Lütfen* burada kal. Hoşça kal".

Ona dokunmak istedim ama nedense, sanki kayboluverecek bir hayaletmiş gibi sadece parmak uçlarımla, elbisesini parmaklarımın arasında tutmak istedim. Şimdi başını ellerimin arasına almak ve kendiminkine sessizce yaklaştırmak ve kalbinin atışını duymak için çok daha bariz bir ihtiyaç duyuyordum. Masmavi gözlerini ve hiç değişmemiş yuvarlak yüzünün tuhaf delice ifadesini gördüm. Ve son derece beyaz ve soğuk dudaklarını.

"Telefon rehberinde kayıtlı değil..." diye başlamıştım ki, kiliseden aceleyle çıktı ve kapıyı dikkatle kapattı. Ona itaat ederek orada kaldım. Aynı sıraya döndüm, oturdum ve bir kez daha ellerimi ellerinin olduğu yere koydum.

Ne yapacaktım, şimdi Hartley'i tekrar bulduğuma göre hayatımın geri kalanında nasıl *idare edecektim*? Haftada bir "Nibletts"e gidip Bay ve Bayan Benjamin Fitch'le çay mı içecektim? Yoksa fasulye ve sosis pişirip şarap sunarak onları Shruff End'de mi ağırlayacaktım? Bir oyun

izlemek için Londra'ya mı götürecektim? Titus'un geleceğiyle mi ilgilenmeye başlayacaktım? Hepsine bakacak mıydım? Paramı Titus'a mı bırakacaktım? Zihnim konudan konuya çılgınca sıçrıyor, muazzam hayaller beliriyor, geleceğin hudutsuz alanları, birdenbire, her biri ötekinden korkunç olasılıklarla canlanıp hızlanıyordu. Zekice, diye düşündüm, zekice davranmalıyım. Saatime baktım. On'u yirmi geçiyordu. Bu kadar az zamanda bu kadar çok berbat düşünce. Hartley'nin alışverişini bitirip tepeye çıktığına kanaat getirinceye kadar biraz daha oturdum ve ardından kiliseden çıkıp üzerinde "çapa" olan mezar taşına dayanarak Budala'nın mezarına oturdum. Durduğum yerden kimi ağaçların üzerinden, sonuncusu, Bay ve Bayan Fitch'in ikametgâhı dahil, bungalovları görebiliyordum. Sakat bir satıcı. Acaba nesi vardı? Topal mıydı? Çok yakında gidip Bay Benjamin Fitch'e bir göz atmak zorunda olduğumu biliyordum.

Hartley neden o kadar gönülsüzdü, neden, "Elbette, gelip bizi ziyaret et" yahut "Seni ziyaret etmeyi çok isteriz" dememişti? Aklıselim bunu gerektirirdi, her ne hissediyor olursa olsun. Nezaket bunu gerektirirdi ve nazik davranmakla kişi her halükârda durumu kurtarırdı. Yahut belki de bu topal koca çok hasta, ıstırap içinde, huysuz ve yatalaktı? İyi ama Hartley ne hissediyordu acaba, onu onca gergin ve kaygılı kılan neydi? Beni evine davet etmekteki gönülsüzlüğü belki de anlaşılabilirdi, aslında gayet anlaşılabilirdi. "Öyle önemli ve ünlüsün ki". Belki de evinden ve kocasından azıcık utanıyordu. Bu, kocasını sevmediği anlamına gelmezdi ille de. Ama seviyor muydu? Bunu bilmem gerekiyordu. Gerçekten mutlu muydu? Bunu bilmem gerekiyordu. Ve o rezil, tatlımsı düşünce aklıma gelip duruyordu: Çok pişman olmalı, ne yanlış bir seçim. Hayatını benimle evlenmediği için pişmanlık duyarak geçirmiş olmalı. "Seni televizyonda gördüm". Acaba nasıl hissetmişti? Beni "ünlü" biri olarak gördüğünde pişmanlıktan nasıl kendi kendini yemiş, ne sefil acılar çekmişti kim bilir? Benim hâlâ aynı kişi olarak kaldığımı ve hâlâ onu özlediğimi nereden bilebilirdi? Ve çevremin çekici kadınlarla çevrili olduğunu, muhtemelen sürekli bir sevgilim olduğunu düşünüyor olmalıydı. Rosina'yı görmüştü, Lizzie'yi de görmüş olabilirdi. Birden pişmanlıktan, kıskançlıktan, nafile hülyalarının ele avuca sığmazlığından dolayı da üzgün olabileceğini düşündüm; bu çok acı verici, bir o kadar da tatlıydı. Neler olabileceğine ilişkin daha fazla bilgi edinmek istemiyor. Ah

Tanrım, birlikte geçirmiş olabileceğimiz bütün o yıllar, bütün ömrümüz... Bana... Yeni baştan... Âşık olmak istemiyor...

Tehlikeli düşünceler konusunda, bu düşünceyi bir kenara itmeme yetecek kadar sezgim zaten vardı. Doğrusu, Budala'nın güneşte ısınmış liken benekli veciz abidesine yaslanırken, bir tür hayatta kalma programı da tasarlıyordum. Program kabaca şöyleydi: Ömrümün geri kalanını Hartley'e adamayı ne yapıp edip becermem gerektiğine şüphe yoktu (Bay Fitch'in ağır hasta olduğu ve çok yakında öleceği düşüncesini aklımdan hızla kovmuştum). Bu da ancak evliliklerini *kabullenmem*; Hartley'le ve mümkün olursa kocasıyla arkadaşlık kurma çabalarımın başarıya ulaşması halinde yapılabilirdi. Hartley ve ben birbirimizi geçerken ziyaret ediyor değildik, bu söz konusu bile olamazdı. Kocanın bana en azından tahammül etmesi gerekirdi. Belki de eğlenceli biri olarak hoş görülebilirdim? Bunu o kadar da önemsemiyordum ama hayal gücü öylesine sabırsızdı ki, Hartley'nin –başka şeyler *hissederken*– kocasına, "Bizim sevgili Charles yine niye gelmiş, bizden uzak duramıyor" dediğini duyuyordum. Belki de "gösteri dünyasından birinin" karısına hayran olması kocanın gururunu okşardı. Fakat bunlar tatsız ve her halükârda aceleci kurgulardı.

Şimdi odaklanmam gereken şey; saf, derin, şefkatli karşılıklı saygı kisvesinde bir sevgi imkânı; istikrarlı, süreğen bir bağlayıcı farkındalıktı. Elbette bu ikimiz arasında bir sevgi olacaktı, öyle olmalıydı ama bu, mülkiyetçi çılgınlıktan ve benlikten azade, zamanın ve kaderlerimizin geri dönülemezliğinin ıslah ettiği bir sevgi olacaktı. Nihayet birbirimiz için nihai olmanın, bir daha asla birbirimizi kaybetmemenin, tek bir yanlış adım atmamanın ve aramızda amansızca duran hakikat ve tarih kaplarını taşıracak tek bir damla dökmemenin yolunu bulmamız gerekliydi. Ona saygı duyacağım, ona saygı duyacağım, deyip duruyordum kendi kendime. Ona karşı derin ve saf bir şefkat, devam eden mucizevi bir aşk duyuyordum. Nasıl da berrak çağlıyordu geçmişin pınarı. Evet, geçmişimizi sakince devşirmemiz, bunu söze dökülmeyen bir anlayışlılıkla, gerilim ve duygusallığa kapılmadan, kendimizi aklayarak yahut suçlayarak çatışmadan yapmamız gerekiyordu. Ve kilisedeki tutkulu, müşfik ve harikulade beceriksiz kısa konuşmamızı yeniden düşündükçe bunu yapmak; bu sessiz kefaret süreci, nasıl da mükemmelen mümkün görünüyordu.

İnsanın, hayatının büyük aşkıyla uzun yıllardan sonra karşılaşması *böyle* bir şey miydi? Birbirimiz için bir zamanlar olduğumuz o utangaç, dolaysız, masum yaratıklar değil miydik? Görüşmemizin doğası bozulmamıştı ve o beceriksiz konuşmada bunun etkisi hiç şüphesiz işitilebiliyordu. Belki de Hartley ve umarsızca erdemli eski çocukça aşkımız sayesinde, buraya gelirken olmayı umduğum kişi olmam, saf kalpli birine dönüşmem mümkün olacaktı.

"Dul mudur?" sorusu çoktan uzak geçmişe, bitmiş ve tamamen eski bir düşünce biçimine ait gibi görünüyordu. Her ne kadar kendimi akılcı bir hayatta kalma programıyla teselli etmeye çalışsam bile, acı verici bir şekilde aciliyet kazanan soru şuydu: *Mutlu mu*? Buna karar vermek için Bay Fitch'i yoklamak gerekliydi. Üstelik beklemem neredeyse imkânsızdı. Yavaş yavaş Shruff End'e doğru yürürken düşünüyordum: Bugün Bay Fitch'i görmem gerek. Bu akşam altıda onlara uğrayacağım.

Nibletts'in kapısına varıp zilini çalıncaya kadar, Hartley'nin bütün bu yıllar boyunca kocasına benimle ilgili herhangi bir şey anlatıp anlatmadığını merak etmek gerçekten hiç aklıma gelmedi!

Nibletts kırmızı tuğladan yapılmış ve insaf edilip kısmen badana edilmiş küçük, dörtgen şekilli küçük bir bungalovdu. Karşısında rüzgârların zulmüne uğramış bir grup ağacın, yanında köye inen yamacın bulunduğu bungalov, ödünsüz bir şekilde tam tepenin üstüne oturuyor. Sağlam, güvenilir bir havası var. Başka evler kumun üzerine hatta kumdan inşa edilmiş olabilir ama Nibletts değil. Tuğlalar kırıksız, keskin ve köşeleri aşınmamış. Çatıda yosun yok ve insan bu çatının asla yosun tutmayacağı duygusuna kapılıyor. Aynı şekilde sağlam ve temiz kırmızı karo döşeli bir patika ilk çiçeklerini açan dikenli bodur gül çalılığının arasından ön kapıya gidiyor; verandadaki ahşap direklerden birine tırmanan gümrah bir filbahri kümesi, çok kalın ve çok parlak bir boyayla kaplı mavi ön kapıyı zarifçe yumuşatıyor. Kapının üzerinde, baktıkça süner gibi görünen oval bir opak buzlucam panel var. Nibletts albenisiz bir ev değil, mütevazı parçalı badanası ve göz alıcı, çiçeklerle çevrili kapısıyla güzel ve sıcak. İçinde dört oda var; oturma odası ve mutfak; yemek odası, deniz manzarasına bakan eğimli çimenliğin bulunduğu arka taraftalar. Umuyorum.

Hava sıcaktı. Öğleden sonra sıcaklık yirmi yedi dereceye çıkmıştı ve hava hâlâ sıcakla titreşiyordu. Tepenin yamacından açık kahverengimsi sıcak pusun içinde denize uzanan dağları görebiliyordu insan. Engin deniz çanağı gümüşrengi ılgımlı ve ışık çizgili soluk bir maviyle ışıl ışıldı. Gümrah güller buram buram kokuyordu. Bir anda, Bay Fitch'in, karısını tanıdığımdan haberi olmayabileceğine ve Hartley'nin paniğinin sebebinin bu olabileceğini düşünerek, çaldığım zilin, bir melekler korosunun diyapozonu misali, çok hoş bir sesi vardı. Hemen içeriden alçak sesle konuşmalar işitildi. Hemen sonra Hartley kapıyı açtı.

İstekli ve sevgi dolu düşüncelerimde yeniden gençleştiğinden, Hartley'nin görünümündeki değişim beni bir kez daha şaşırttı, yüzünde derhal kaybolan bir korku ifadesi gördüm ilkin. Ardından bütün görebildiğim menekşerengi, biraz donuk ve benden ötelere bakarmışçasına dalgın kocaman gözleri oldu. Kızardığımı hissediyordum, o melun kızıl dalga boynumdan yüzüme yürüyordu.

Özellikle söyleyecek bir şey hazırlamamıştım. "Ah, özür dilerim, yürüyüşten dönerken buradan geçiyordum, bir dakika uğrayayım diye düşündüm" dedim.

Hartley cevap vermeden düşünecek zamanım oldu: İlkin onun konuşmasına izin vermeliyim! O zaman gerçekten de kocasına benden hiç söz etmemişse, fırça satıyormuşum numarası yapabilirdi. Üstümde kot pantolon, beyaz gömlek ve solmuş ama düzgün pamuklu ceketim vardı. *Göz göze gelmeye* çalıştım ama imkânsızdı ve gözerindeki korku yahut her ne idiyse o, kaybolmuştu.

Bana bir şey söylemedi ama içeri dönüp bir şey dedi. "O gelmiş" dedi gibi geldi bana. Konuşurken kapıyı yüzüme yarı yarıya kapadı ve bir an için öylece kapatacağını düşündüm.

İçeriden bir ünlem duyuldu, belki bir "Ah".

Kapı tekrar açıldı, Hartley gülümseyerek bana bakıyordu.

"Lütfen içeri gel bir dakika".

Ayakkabılarımı turuncu renkli, büyük, temiz, sert paspasa sildim ve hole girmemle değişen ışık karşısında adeta körleştim.

Shruff End'den gelene kadar yol boyunca, daha doğrusu Hartley'e uğramaya karar vereli beri bütün gün boyunca heyecandan midem bulanmıştı; örtülü bir bedensel gerginlik ve California'da Fritzie'yi etkilemek için çok yüksek tramplenlerden atlarken hissettiğimden

çok da farkı olmayan belirgin bir korkunun (tek farkı, bunun çok daha kötü olmasıydı) karışımıyla kendimi hasta gibi hissetmiştim. İçerinin ani karanlığında Hartley'i göremiyordum fakat bütün evi istila eden yaygın, şiddetli bir çekim gücü halinde varlığını hissediyordum; sanki Hartley evdi de ben içine girmiştim, o beni sarıp sarmalamıştı ama ben ona dokunamıyordum. Hakikaten, ona dokunmanın imkânsızlığı bütün bedenimi bir nevi negatif elektrikle sarsıyordu. Bu sırada görünmez kocanın varlığının da iğrendirici bir şekilde farkındaydım. Gelişimi, zili çalışımı, Bay Fitch'le karşılaşmamızı, önceden canlı bir şekilde tekrar tekrar hayal etmiştim ve bunlar düşünmek bilinmeyene, gerçekte geri dönüşü olmayana dalmak gibi görünmüştü. Ancak şimdi belli oluyordu ki bu, acı verici ölçüde yavaş bir dalıştı, sanki dalmak için yöneldiğim sular geri çekiliyor ve beni yavaşça havada düşer halde bırakıyordu.

Hartley beni holde bekler halde bıraktı ve fısıltıyla konuşmak için odaya girip kapıyı neredeyse kapattı. Hol minicikti. Şimdi üzerinde güllerle dolu bir vazonun durduğu sunak benzeri masanın ve üstünde asılı kocaman kahverengi ortaçağ şövalyesi gravürünü fark etmiştim. Hartley çıktı, bir başka odanın kapısını açtı ve beni oturma odası olduğu anlaşılan odaya yönlendirdi. "Çok özür dilerim, biz de tam çayla bir şeyler yiyorduk, hemen yanına geleceğiz" dedi. Sonra kapıyı kapatarak beni yeniden yalnız bıraktı.

Ne kadar tehlikeli şeyler yaptığımı ve nasıl aptallık ettiğimi anlamıştım. Akşamın altısı benim için içki saati demekti. Bunun uğramak için makul ve insani bir saat olduğunu düşünmüştüm. Oysa onların akşam yemeklerini kesintiye uğratmıştım. Bu korkutucu arada oyalanmak için odayı gözden geçirdim. Yarım daire şekilli, beyaza boyalı, büyük bir denizliği olan kavisli geniş bir pencere köyün bir kısmını, limanın ve denizin tamamını gösteren bir manzaraya bakıyordu. Denizlikte, güllerle dolu koca bir çanağın yanında pahalı görünüşlü bir dürbün duruyordu. Deniz kendine özgü bariz bir ışığı olan sırlanmış bir ayna gibi odayı aydınlatıyordu. Bu ışık beni heyecanlandırıyor, üzüyor ve gözlerimi kamaştırıyordu; öyle ki etrafımı doğru düzgün göremiyordum artık. Ayaklarımın altında kalın bir halı vardı, oda sıcaktı, havasızdı ve ziyadesiyle gül kokuyordu.

Ardında kocasıyla Hartley içeri girdi. Kamaşmış gözlerimle, başlangıçta görebildiğim kadarıyla, Fitch fena halde bir oğlan çocuğu

gibi görünüyordu. Kısaca boylu ve tıknazdı, kalın ensesi ve kısa sarımsı kahverengi saçlarıyla inatçı bir oğlan çocuğuna benziyordu. Çok koyu kahverengi küçük gözleri; epeyce büyük, biçimli, kösnül bir ağzı ve geniş, kanatları şişkin, parlak, göze çarpan bir burnu vardı. Geniş omuzluydu ve güçlü görünüyordu. Bir sakatlığı varsa bile, göze çarpmıyordu. Gülümseyerek içeri girdi. Gözlerimi kırpıştırarak gülümsedim ve aynı anda el sıkışmaya davrandık. "Tanıştığımıza memnun oldum". "Umarım uğramamda sakınca yoktu?" "Kesinlikle hayır".

Kapıyı açtığında mavi bir şey, belki bir önlük giyen Hartley, şimdi bedeni üzerine oturan, geniş etekli sarı pamukludan bir elbise giyiyordu. Bana bakmadan gergin bir şekilde hareket ediyordu. "Ah, canım, pencereyi açmam gerek. Bu oda ne kadar havasız. Oturmaz mısın?"

Fıçımsı, kadifemsi alçak bir koltuğa oturdum, daha doğrusu sıkıştım.

Hartley, Fitch'e, "Yemeğimizi buraya getirelim mi" dedi.

Fitch, "Neden olmasın" diye yanıtladı.

Hartley yemek yedikleri anlaşılan mutfağa gitti ve iki tabakla geri döndü, Fitch duvara dayalı katlanır masayı aldı ve kalın halının üzerine epey karasızca kurdu. Hartley bunun üzerine iki tabağı ona uzattı ve karısı tabakları üzerine koymak için Amerikan servisleri aranırken Fitch tabaklar elinde dikildi. Çatal ve bıçakları üzerinde tabaklar daha sonra masaya konuldu, bir tabakta ekmek yahut bir şey getirildi, arkalıklı sandalyeler dayanıklı halının üzerinde çekildi ve Hartley'le Fitch, sandalyelerini beni görebilecek şekilde yarım döndürerek oturdular. Jambon ve salata yemekte oldukları anlaşıldı, fakat daha başka şeyler yemelerinin imkânsız hale geldiği hemen belli olmuştu.

"Sen de yiyecek bir şey ister misin" diye sordu.

"Ah, hayır, teşekkür ederim. Sadece kısa bir ziyaret için uğramıştım. Çok özür dilerim. Görüyorum ki yemeğinizi yarıda kesmenize..."

"Hayır, hiç de değil".

Fitch hiçbir şey söylemedi ama küçük koyu renk gözlerini bana dikip burun deliklerini iki koca delik halinde şişirdi.

Şaşkınlık yahut belki de telaşlı bir rahatsızlık, sohbet etme yeteneklerini ortadan kaldırmış gibiydi, bu yüzden ben bir konuşma başlatmak için çabaladım. Mümkün olan en kısa nezaket sohbetinin ardından çıkmaya karar verdim.

"Ne kadar güzel bir manzaranız var".

"Evet, değil mi, aslında evi manzarası için aldık".

"Benim evimden sadece kayalıklar ve deniz görünüyor. Gerçi yüzmek için iyi. Siz çok yüzer misiniz?"

"Hayır, Ben yüzemez".

"Geniş pencerenizi sevdim, her yeri görebiliyorsunuz".

"Evet, güzel" diye ekledi Hartley, "hayallerimizin evi burası".

"Elektriğiniz var mı" diye sordu o âna kadar sessiz kalan Fitch.

Bunu kesinlikle dostane bir yorum saydım. "Yok. Sizin var, öyle değil mi, bu bir lütuf olmalı. Yağ lambaları ve tüpgazla idare ediyorum".

"Arabanız var mı?"

"Hayır. Sizin?"

"Yok. Sizi buralara getiren nedir?"

"Şey, pek özel bir sebebi yok, bu civarda büyümüş bir arkadaşım buraları anlattı bana ve ben de zaten emeklilikte deniz kenarında yaşamak istiyordum, ayrıca burada evler daha ucuz".

"O kadar da ucuz değiller" dedi Fitch.

Bu süre zarfında gözüm ortamın ışığına alışmıştı ve etrafta görebildiklerim bir resmin keskinliği ve yetkesiyle zihnime kazınıyordu. Tuhaf bir şekilde uzattığım bacaklarımın, hâlâ kızarık yüzümün, hızla çarpan kalbimin, açık pencerenin üzerinde hiçbir etki yapamaz gibi göründüğü gül kokulu ağır havanın ve alçak koltukta dezavantajlı konumda olduğumun farkındaydım. Halının kahverengili yeşilli çiçek desenlerine, açık kahverengi duvar kâğıdına ve duvara yerleşik elektrikli şömineyi çevreleyen koyu sarı parlak seramiklere baktım. Şöminenin iki yanında, üzerinde kiliseler bulunan iki pirinç rölyef asılıydı. Halının üzerindeki tuhaf görünüşlü, kaba tüylü küçük bir halı, masanın ayaklarından birine ilave güçlük yaratıyordu. Üzerinde yine güller olan büyük ekran bir televizyon vardı. Hiç kitap yoktu. Oda çok temiz ve düzenliydi, dolayısıyla belki de televizyon seyretmek dışında hayat mutfakta sürüyordu. Kullanıldığına ilişkin tek işaret koltuklardan birinin üzerindeki kuşekâğıda basılmış posta alışverişi katalogu ve içinde bir pipo bulunan küllüktü.

Hartley ve Fitch masada ilkel bir ressamın resmettiği evli bir çift gibi kaskatı ve dimdik oturuyorlardı. Belirgin dış hatlarının ve Fitch'in eksantrik ama bütünüyle nahoş olmayan yüzünün belirgin yüzeylerinin özellikle ilkel bir yanı vardı. Hartley'nin yüzü, belki de benim kaçak göçek görebildiğim kadarıyla daha belirsiz, tedirgin, gözleri

kapalı beyaz bir aydı. Yalnızca yuvarlak yakalı, dökümlü, bir gece kıyafetine benzeyen, üzeri minik kahverengi çiçek desenleriyle kaplı sarı elbisesine bakabiliyordum. Fitch ince kahverengi çizgili, açık mavi eski püskü bir takım elbise giymişti. Büyük ihtimalle geldiğim söylenince giydiği düğmeleri açık ceketinden, askıları görünüyordu. Mavi gömleği temizdi. Hartley kır saçlarının buklelerini ilkin yatıştırdı, sonra kabarttı. Duygusallıktan, mahcubiyetten, utançtan ve bir an önce gidip bütün bunların üzerimdeki etkisini değerlendirmek arzusundan midem bulanıyordu.

"Çoktandır mı burada yaşıyorsunuz?"

"İki yıl" dedi Fitch.

"Aslında hâlâ yerleşiyoruz" dedi Hartley.

"Sizi televizyonda gördük" dedi Fitch. "Mary çok heyecanlandı, sizi hatırladı".

"Elbette, beni okuldan hatırlar, hiç süphesiz..."

"Hiç ünlü tanıdığımız yok, epey heyecanlıdır ha?"

Bu iğrenç konudan uzaklaşmak için, "Oğlunuz hâlâ okuyor mu" dedim.

"Oğlumuz mu" dedi Fitch.

"Hayır, okulu bıraktı" dedi Hartley.

"Evlat edinmiştik, biliyor musunuz" dedi Fitch.

Daha önce yemek yiyormuş numarası yaparak ara sıra çatallarıyla oynuyorlardı. Şimdiyse bütünüyle masaya bırakmışlardı. Bana değil, ayaklarımın dibindeki halıya dikmişlerdi gözlerini. Fitch ara sıra bana bir bakış fırlatıyordu. Gitme zamanı geldiğine karar verdim.

"Pekâlâ, uğramama izin vermeniz büyük incelikti. Şimdi gitmeliyim. Yemeğinize engel olduğum için özür dilerim. Umarım siz de yakında beni ziyarete gelirsiniz. Rehberde numaranız var mı?"

"Evet ama telefonumuz bozuk" dedi Fitch.

Hartley aceleyle ayaklandı. Ben de kalktım ve kaba tüylü halıya takılıp tökezledim. "Ne kadar güzel bir halı".

"Evet" dedi Hartley, "kırpıntı halısıdır".

"Ne?"

"Kırpıntı halısı. Ben dokuyor onları". Oturma odasının kapısını açtı.

Fitch daha yavaşça kalktı ve şimdi beni geçirmek için hareket ederken aksadığını fark ettim. "Siz önden gidin, benim bacağım sakat. Eski bir savaş yarası".

Loş holde, kapının ışık saçan oval camına doğru giderken, "Pekâlâ, görüşmeliyiz bence, öyle değil mi, umarım siz de bir içki içmek için bana gelip garip evimi görürsünüz ve..."

Hartley ön kapıyı açtı.

"Hoşça kalın, uğradığınız için teşekkürler" dedi Fitch.

Ben kırmızı karo döşeli patikaya girdim ve kapı kapandı. Görüş alanlarından çıkar çıkmaz koşmaya başladım. Köyün anacaddesine nefes nefese vardım ve kıyı yoluna giden yol boyunca daha yavaş yürümeye başladım. Yürürken, içimden taşan bütün o duyguların ve hissiyatın arasında, sırtımdan doğru tuhaf, rahatsız edici bir şey hissettim, sanki biri beni gözetliyordu. Tam geri dönmek üzereydim ki, Nibletts'in görüş açısı içinde ve canı isteyip pencerenin denizliğine oturarak gidişimi izlemek istese, Fitch'in güçlü dürbününün menzili dahilinde olduğumu idrak ettim. Köyün anacaddesinin kimi kısımları Nibletts'ten açıkça görülebiliyordu, ancak kilise ve bahçesi ağaçlarca gizleniyordu. Demek Hartley'nin tedirginliğinin nedeni buydu; Fitch'in belki de benim kendisiyle karşılaştığımı ve onu kiliseye yönelttiğimi görmüş olabileceğini düşünmüştü? Benimle değil, ardımdan yürüdüğünü hatırladım. Fakat ne kadar tuhaf görünmüş olmalı, çıldırmış bir Orpheus olarak ben ve şaşkın bir Eurydice olarak o. Her şey bir yana, bu ben bile olsam, sokakta biriyle karşılaşmaktan neden korksundu ki? Dönüp geri bakma arzuma direnerek çevikçe yürümeyi sürdürdüm ve çok geçmeden bodur ağaçların, katırtırnaklarının ve yolun kıyısındaki kayalık mostraların arasına vardım ve tepenin görüş alanından çıktım. Hava hâlâ çok sıcaktı. Ceketimi çıkardım. Koltukaltlarımda, kaygıyla döktüğüm terlerden dolayı koyu renkli lekeler vardı ve boyası gömleğime çıkmıştı.

Derken kimileri fazlasıyla acil, kimileri son derece uzak ve metafizik pek çok şeyi merak etmeye başladım. İlki, kapıyı çalarken kendi kendime öylesine gecikerek sorduğum soruydu. Belli ki Hartley, kocasına beni tanıdığını söylemişti ama ne zaman ve nasıl ve özellikle de neden, söylemişti? Beni "televizyonda gördükleri zaman" mı? Yahut hatta bu sabah sokakta karşılaşmamızın ardından söylemiştir belki? "Ah, ne sürpriz, eskiden tanıdığım biriyle karşılaştım az önce". Ardından da birlikte beni televizyonda görmüş oldukları aklına gelmiştir. Fakat hayır, bu fazla incelikliydi. Ona çok daha önce söylemiş olmalıydı, ayrıca neden söylemesindi ki: Onun beni bir sır olarak

saklamış olmasını mı *isterdim*? Tıpkı benim onu büyük bir sadakatle, bir sır olarak sakladığım gibi... Neden böyle yapmıştım? Çünkü o benim için kutsaldı ve hemen her türlü konuşma onu bayağılaştırırdı. Öyle ki Hartley'den ne zaman birine bahsetsem, hep pişman oldum. Kimse anlamadı, kimse anlayamazdı. Yalnızlığın çetin kısırlığı daha iyiydi. Evliliğin korkunçluklarından biri de, eşlerin birbirlerine her şeyi söylemeleri zorunluluğudur. "O gelmiş". Belli ki bugün benim hakkımda konuşmuşlardı. Bütün bu yıllar boyunca benimle ilgili konuşmuş, beni önemsememiş, her şeyi alçaltmış, hepsini çiğneyip sindirilebilir bir evlilik besini haline getirmiş olabilecekleri fikrinden nefret ediyordum. "Okulda sana hayran olan şu oğlan bayağı başarılı olmuş!" Fitch ona "Mary" demişti. Tabii, bu da onun adıydı. Ama onun asıl adı "Hartley" idi. O adı terk etmeye karar vermekle, bilerek geçmişini de terk mi etmişti?

Döndüğümde, dışarısı hâlâ apaydınlık olmasına rağmen, ev karanlık ve güneş ışığına karşın serin ve rutubetli görünüyordu. Kendime biraz beyaz şarapla baharlı tonik koydum ve alıp arkadaki çakıllarla çevrili küçük çimenliğe çıkarak çakıllarımı koyduğum yalağın yanındaki, üzerine minder koyduğum taş oturağa oturdum. Fakat denizi görememek katlanılır gibi değildi, o yüzden bardağımı ihtiyatla tutarak biraz yukarı çıktım ve bir kayanın üzerine oturdum. Deniz şimdi mavimsi mor bir renk almıştı, Hartley'nin gözlerinin rengi. Ah Tanrım, ne yapmalıydım bu durumda? Ne olursa olsun, acı çekmemeye bakmalıydım. Fakat acı çekmemem için birbiriyle çelişen iki durumun var olması gerekirdi: Hartley'le sürekli, kalıcı ve ne yapıp edip yakın bir ilişki kurmayı başarmalıydım ve bir kıskançlık cehennemine girmekten kaçınmalıydım. Elbette onun evliliğini de bozmamalıydım. İyi de neden "elbette"?

Hayır, hayır, yapamazdım, Hartley'nin evliliğini bozmayı düşünmezdim. Bunu yapmayı denemek, akla sığmaz ölçüde ahlaksızca olurdu ve denesem bile, ille de başarılı olacağımı düşünmek için bir sebep yoktu! Bu yol deliliğe giderdi. O ikisine bakınca, bir "ünlü"nün sihrine fazla kapılacaklarını sanmıyordum. Bu, Hartley'nin nasıl *göründüğünü*, dönüp geçmişe baktığımda daima yüzünde olan o biraz tuhaf ifadeyi düşünmeme yol açtı. Bazen kendime onun pişmanlığını hayal edip zevklenme izni verirdim. Belki de pişmanlık duyuyordu. Ancak şimdi, bir zamanlar ve şimdi âşık olduğum kişi, gözü "şöhret"le

aptalca kamaşacak biri değildi. Dolayısıyla eğer dokuda çatlaklar arıyor idiysem... Hani aradığımdan değil tabii; elbette öyle yapmıyor, sadece anlamaya çalışıyordum. Düşününce, *le mari*'ye* ne anlam vereceğimi pek çıkaramıyordum. Şimdi anlıyorum ki silik, önemsiz bir adam bekliyormuşum. Hiç şüphesiz, silik ve önemsiz bir adama ihtiyaç duymuş ve istemiştim. Fakat Fitch, neden olduğunu pek anlayamasam da, silik biri değildi. Nasıl *biriydi*? Bu evliliğin mühürlü mahfazası içinde neler olup bitiyordu? Öğrenmem hiç mümkün olacak mıydı? Titus'un evlat edinilmiş olması nedeniyle keyiflenmekten kendimi alamıyordum.

Bütün bunlar beni ama öyle ama böyle asıl soruya geri döndürüyordu: *O mutlu mu*? Elbette evliliğin gizemleri hakkında, evli birine ilişkin böyle bir soru sormanın anlamsızlığını idrak edecek kadar bilgim vardı. İnsanlar hayatta sürekli mutluluğu imkânsız kılan ama tatmin edici ve başka seçeneklere kıyasla çok daha tercih edilen düzenler kurabilirler. Çok az sayıda evli çiftin birbirlerinden hoşnutluğu giderek artar ve mutluluk saçarlar. Sidney ve Rosemary Ashe mutluluk saçar. Nibletts'te kesinlikle böyle bir durum yoktu; gerçi birden ortaya çıkışımın sebep olduğu tedirginliği de hesaba katmalıyım. Sebebi belirsiz bir tuhaflık vardı. Ve elbette, *mutlu olsalardı*, her ikisi de içgüdüsel olarak bu mutluluğu mütecaviz yabancıya *göstermek* isteyeceklerdi. Mutlu bir çift bunu göstermekten kendini alamaz. Sidney ve Rosemary bunu hep yapardı. Victor ve Julia da. Ama yine de karar vermek için yeterli değildi bu. Hartley'i bir an önce, mümkünse yalnız olarak, yeniden görmem ve durumu daha iyi anlamam gerektiği besbelliydi ve daha başından korkunç acılar çekmemin önüne geçen de buydu.

Güneş batarken ve çok solgun yeşil göğün altındaki deniz altın rengini alırken, kadehimi bir yarığa bıraktım ve denizin bütün enginliğini görebileceğim daha yüksek bir kayaya tırmandım. Kızıl ama değişken ışıkta birden manzarayı taradığımı ve dikkatle gözlemlediğimi fark ettim. Aradığım neydi? Deniz canavarını arıyordum.

Ertesi gün saat daha dokuz olmadan kiliseye giriyordum. Buraya dolambaçlı bir yoldan varmıştım; ilkin yolun öte yanındaki kayaları aşmış, ardından Raven Otel yönünde katırtırnaklarının arasından

* (Fr.) Koca. (ç.n.)

dönmüş, Amorne Çiftliği'nin deniz tarafındaki bataklığı geçmiş, üç tarla ve üç dikenli çiti geçerek Narrowdean'e kara tarafından anayol boyunca yaklaşmıştım. Böylece hiçbir zaman Nibletts'in "görüş alanına" girmemiştim. Hartley'nin kiliseye geleceğinden emin olmamaya gayret ediyordum; Hartley'nin yürüyerek Shruff End'e gelmesi pek mümkün görünmediğine göre, her halükârda kilisenin nöbet tutulmaya değer yegâne yer olduğuna karar vermiştim. Elbette kilisede kimse yoktu, ancak dünden beri buraya biri gelmiş ve sunağın üzerine beni bin türlü manasız, kavramsallaştırılmamış derin evhamla altüst eden, kokulu beyaz güllerle dolu kocaman bir kâse koymuştu. Zaman altüst olmuştu ve uzak geçmişe ait karanlık birikintilerin hareketlendiğini ve yüzeye doğru yükseldiğini hissedebiliyordum. Midem bulanarak oturdum ve güllerin arkasındaki kahverengi levhaya neredeyse okunamaz biçimde kazınmış On Emir'i okuyarak, onuncusuyla yedincisine özel bir önem vermemeye ve her an Hartley'i beklememeye çalışarak oturdum.* Parlak güneş kilisenin uzun, oval, vitraylı, hafif yeşilimsi cam pencerelerinden içeri doluyor ve koca salonu, çünkü eninde sonunda koca bir salondu, tuhaf ve tedirgin edici bir hale getiriyordu. Ortalık epey tozluydu, tozlar güneş ışığında yavaşça ve hafifçe salınıyor; gül kokusu toz, küf ve ahşap kokusuyla karışıyor; kilise kullanılmayan, çok boş ve biraz çılgın bir yer gibi görünüyordu. Çok önemli garip bir görüşme için uygun bir yere benziyordu. Korkuyordum. Korktuğum Fitch miydi?

Kilisede bir saatten daha fazla bekledim. Aşağı yukarı yürüyüp durdum. Bütün anma levhalarını dikkatle okudum. Gülleri kokladım. Berbat bir dua kitabından bölümler okudum (kiliselerin boş olmasına şaşmamalı). Yöre hanımlarının yaptıkları işlemeli minderleri inceledim. Sıraların üzerine çıkıp pencerelerden dışarı baktım. Kilisenin bahçesinde yatan ve eski halinden daha dilsiz sayılamayacak zavallı Budala'yı düşündüm. Onu yirmi geçe civarında, açık havaya çıkmam gerektiğine karar verdim. Hartley sokaklarda uluorta yürürken kilisede saklanmak büyük hataydı. Onu görmeyi öyle çok istiyordum ki az kalsın yüksek sesle inleyecektim. Koşarak dışarı çıktım, demir

* 7. Zina etmeyeceksin, 10. Komşunun evine tamah etmeyeceksin, komşunun karısına yahut kölesine yahut cariyesine yahut öküzüne yahut eşeğine yahut komşunun hiçbir şeyine tamah etmeyeceksin. (ç.n.)

kapıyı geçtim ve "anacaddenin" büyük kısmını görebileceğim, ancak tepeden görünmeyeceğim bir noktada oturdum. Birkaç dakika sonra caddenin uzak tarafında, duvarın dibinde sürünen, Hartley'e benzeyen bir kadın gördüm. "Sürünen" diyorum, çünkü kim olduğunu anlamadan önce, onu yaşlı bir kadın olarak ilk görüşümün bir parçasıydı bu izlenim ve şimdi gördüğüm de bu "yaşlı kadın" imgesiydi. Fırlayıp ardına düştüm. Caddeyi geçip hafifçe dönünce beni gördü ve hızını artırdı. Kuşkusuz Hartley'di ve benden kaçıyordu! Dükkâna girmedi ama benim Balıkçılar Dükkânı Sokağı dediğim sokağa hızla girdi. Koşarak köşeye vardığımda, görünürlerde yoktu. Balıkçılar Dükkânı'na girdim ama orada değildi. Öfkeden uluyasım geldi. Sokağın birkaç metruk kulübe ve beş çubuklu bir kapının bulunduğu ağaçların çevrelediği geniş bir çayırlığa açılan ucuna doğru koştum. O çayırı geçmiş olamazdı. Evlerden birine mi girmişti yoksa? Geriye koştum; o vakit sokaktan ayrılan, iki evin yan duvarları arasındaki dar, güneş almayan ara sokağı gördüm. Ara sokağa girdim, saçılmış çakılların üzerinde tökezledim ve keskin bir köşeyi dönerek arka bahçelerin badanalı alçak duvarları arasında taşan çöp tenekeleri, karton kutular ve atılmış bir bisikletin bulunduğu dörtgen bir alana girdim. Hartley hiç kıpırdamadan bu manzaranın ortasında duruyordu. Evimi çevreleyen parlak sarı kayalara benzeyen alçak bir kaya kütlesinin hemen arkasındaydı.

Teslim olmuş dalgın bir sükûnetle, dimdik ve gülümsemeden bana baktı ama içten içe bir av gibi titrediğini görebiliyordum. Bir duvarın koyu gölgesi avlu boyunca düşüyor, kayayı ikiye ayırarak resmi bütünlüyor ve elinde bir sepetle çantasını tutan Hartley'nin ayaklarını örtüyordu. Sık beyaz papatya desenleriyle kaplı mavi pamuklu bir elbise ve hava çoktan ısınmış olmasına rağmen, üzerine bol kahverengi bir hırka giymişti bugün.

Ona doğru koştum ve kolunu değil, alışveriş sepetinin sapını tuttum. Bu kovalamaca, bu yakalamaca ikimizi de korkutmuştu. "Ah Hartley, bunu yapma, benden kaçma, delilik bu, Tanrı'ya şükür seni buldum, bulamasam delirirdim! Seninle konuşmam gerek. Lütfen kiliseye gel".

Sepetin sapını çektim ve önüm sıra dar ara sokakta yürüdü.

"Sen kiliseye git. Alışverişimi bitirince ardından gelirim. Evet, söz veriyorum".

Kiliseye geri döndüm. O kovalamacadan sonra, o çöp tenekelerinin, kayaların ve bisikletin olduğu o berbat kapalı alandan sonra ben de titriyordum. On dakika içinde geldi. Gidip ağır sepetini elinden aldım. Ona nasıl davranacağımı hiç bilemiyordum, utanç halinde hissettiğim, aslında aynı zamanda korku olan derin bir engel vardı aramızda. Bütün bu acıyı iletişime ve sevgi gösterisine sadece incelikli dokunuşlar dönüştürebilirdi. Fakat incelik her anlamda eksikti. Şimdi ona dokunmak, ona sarılmak için delice bir arzu duyuyordum, fakat sanki bunu yapmak olağanüstü fiziksel beceriymiş gibi nasıl yapacağımı bilemiyordum. Daha önce oturduğumuz aynı yerlere, Hartley öndeki sırada bana dönük, oturduk.

"Neden *saklandın*? Buna katlanamıyorum. Bizim bu durumu bir şekilde denetlememiz, evet *denetlememiz* gerekir, yoksa delireceğim..."

"Charles, lütfen böyle hissetme... Ve lütfen böyle habersizce çıkıp gelme..."

"Özür dilerim... Ama seni görmem gerekiyordu... Benim için hâlâ önemlisin. Ne yapmamı bekliyorsun? En azından arkadaş olmalıyız, şimdi şansımız varken... bu şans... Elbette senin istemediğin hiçbir şeyi yapmayacağım... Lütfen... Baksana, sen ve kocan yarın saat altıda yahut beşte, isterseniz yedide, size ne zaman uygunsa, bir içki içmeye bana uğrasanıza. Komik, eski Shruff End'e gelin, evi görmenizi istiyorum. Neden olmasın?

Hartley kamburunu çıkarmıştı, başını omuzlarının arasına gömmüştü, mavi elbisesinin buruşuk yakası saçlarını çevreliyordu. Bankta adeta saklanmış gibi önüne bakıyordu. "Lütfen bizden bir şey bekleme, yani bize gelme ve bizi... Biz partilere gitmeyiz..."

"Parti değil ki dediğim!"

"Sırf sen istiyorsun... Öyle şeyler bizim için gerekli değil... Ve lütfen sokakta ardımdan koşma, insanlar fark edecek".

"Ama sen benden kaçtın, saklandın..."

"Bizim yaşadığımız yerde insanlar komşu oldukları için birbirlerini ağırlamaz, herkes kendi halinde yaşar".

"Ama sen beni zaten tanıyorsun! Ve eğer saçma formaliteleri kastediyorsan, o tür 'ağırlamalar' olmasına gerek yok, ben öyle şeylerden zaten nefret ederim. Hartley, buna dayanamayacağım. Sorun nedir *açıklayamaz mısın*?"

Hartley bana adamakıllı baktı. Bugün ruj sürmediğini fark ettim ve bu onu daha iyi tanımama, yaşlı yüzündeki genç yüzü bulup çıkarmama yardım etti. Soluk, yuvarlak, buruşuk, yumuşak, yorgun yüzü şimdi çok üzgün görünüyordu, yüzündeki kabullenmiş bir üzüntüydü, daha önce, beni terk ederken bile yüzünde asla görmediğim bir ifadeydi. Fakat üzüntüsü metindi, neredeyse temkinli ve son derece dikkatliydi, canlı gözleri artık kararsız değildi. Kırmızı, hafif şişkin ellerini uzatıp buruşuk yakasını tuttu beceriksizce.

"Açıklanacak ne var, neden bir açıklama yapmam..."

"Centilmence davranmadığımı mı söylemek istiyorsun?"

"Hayır, hayır... Bak, kuaföre gitmem gerek".

"Geçmişte centilmence davrandım ve bak başıma neler geldi! Sana asla baskı yapmadım. Benimle evleneceğini söylediğinde sana inandım. Seni sevdim. Seni seviyorum. Tamam, o zaman bana güvenemediğini, sana sadık kalmayacağımı söylemiştin, daha neler neler, ah Tanrım! Belki böyle bir şey hissediyorsun, şimdi de bana güvenemeyeceğini hissediyorsun... Fakat inan bana, başka kadınlar yok, kimseyle birlikte değilim, yalnızım, hakikaten yalnızım. Bunu bilmeni istiyorum".

"Bunu söylemene gerek yok, bir önemi yok..."

"Evet, beni yanlış anlama. Sadece istiyorum ki bir başıma olduğumu, her zaman olduğum gibi olduğumu, kaygılanacak bir şey olmadığını bilesin".

"Kuaföre gitmem gerek".

"Hartley, *lütfen*... Eh, peki, hakikaten neden açıklama yapasın ki? Şimdi gitmemi ve bir daha asla seni görmeye çalışmamamı ister misin?"

Elbette bu soruya evet cevabı versin istemiyordum ve vermedi de.

"Hayır, bunu istemiyorum. Ne istediğimi bilmiyorum".

Sesinin perişanlığı, sesinde nihayet hissedilen ihtiyaç kendimi daha mutlu hissetmemi ve daha berrak düşünmemi sağladı. "Hartley, sevgilim, benimle konuşman gerek, öyle olduğunu biliyorsun. Her şey bir yana, hakkında konuşacak ne çok şeyimiz var, öyle değil mi? Sana bir zararım olmaz. Sana olan aşkım o zamanlar bir sürü çelişkiyle karışıktı ama artık hiçbiri yok, bu yüzden her şey daha iyi olabilir, üstelik her şeye rağmen sevgimizi bir bakıma geri aldık. Görmüyor musun? Gerçek dost olabiliriz. Ayrıca kocanı da tanımak istiyorum". Hemen eklemek zorunda hissettim. "Bu arada ondan öyle

hoşlandım ki". Kulağa hiç inandırıcı gelmedi. Hartley sıranın arkasında bir kez daha kamburunu çıkardı. "Her halükârda konuşmamız gerek. Çok geç olmadan sana söylemem gereken öyle çok şey var ki. Ayrıca sana yüzlerce soru sormak istiyorum. O zamanlar neler olduğuna dair değil, onu demek istemiyorum. Sana, hayatına ve ah, Titus'a dair. Onunla tanışmayı nasıl isterdim. Belki ona yardım edebilirim".

"*Yardım etmek* mi?"

"Evet, neden olmasın? Maddi olarak, örneğin yahut... Hayata dair çok şey bilirim Hartley, hayatın kimi yönlerine dair en azından. Titus ne yapmak istiyor, ne okuyor?"

Hartley derince iç geçirdi, sonra kızarık elleriyle yanaklarını ovuşturdu. Üzerinde ruj lekesi hâlâ duran mendilini çıkardı. Gözleri yaşlarla dolmuştu.

"Hartley, canım..."

"Titus gitti, kaçtı, kayboldu, nerede olduğunu bilmiyoruz. Neredeyse iki yıl oluyor ondan hiç haber almayalı. Başını alıp gitti".

"Aman Tanrım..." İnsan ruhu öyle şeytani ve öyle düzenbazdı ki, Hartley'nin kederlenmek için böyle anlaşılabilir bir sebebi olmasından, bunu bana söylemesinden ve yanımda ağlamasından memnuniyet duydum o anda. Bir anda aramızda duygudaşlık, iletişim kurulmuştu.

"Çok üzüldüm. Ama bulunamaz mı, polise gittiniz mi? İnsanları bulmanın yolları var. Bu konuda yardımım dokunabilir".

Hartley yüzünü sildi, sonra bir ayna ve pudra çıkardı çantasından, gözlerinin çevresine pudra sürdü. Pek çok kadını görmüştüm yüzlerini pudralarken. Hartley'nin bu süslenme ritüelini gerçekleştirmesine ilk kez tanık oluyordum. "Yardım edebilirsin ve lütfen etmeye çalışma. En doğrusu, bizi rahat bırak ve..."

"Hartley, seni rahat bırakacak değilim, o yüzden aklını başına devşir ve benimle ilişki kurmanın insani bir yolunu bul! Bana yeniden âşık olmaktan mı korkuyorsun, mesele bu mu?"

Ayağa kalktı, yanımda duran alışveriş sepetini aldı ve çantasını içine attı. Çıkıp onun sırasına geçtim ve kollarımı sıkıca omuzlarına doladım. Hâlâ imkânsız bir şeyi yapıyor gibiydim. Bir an başını eğdi, alnını hızla aşağı yukarı gömleğime sürdü ve teninin yakıcı sıcağını tenimde duydum. Sonra beni itip geçti ve kapıya doğru yürümeye başladı. Ardından gittim.

"Seni ne zaman göreceğim?"

"Lütfen yapma, bizi üzeceksin ve lütfen yazma".

"Hartley, mesele nedir? Bırak. Bırak kendini, azıcık sev beni, bunun bir zararı olmaz. Sence çok mühim biri filan mıyım? Değilim, biliyorsun. En eski arkadaşınım sadece".

"Sakın bir şey yapma. Sana yazacağım, daha sonra".

"*Söz* mü?

"Evet, yazacağım. Sadece sen gelme".

"Bir açıklama yapmayacak mısın?"

"Açıklayacak bir şey yok. Lütfen burada kal". Ve çıkıp gitti.

Çok sevgili Lizzie,

Nazik ve akıllıca mektubunda dediklerin ve ayrıca kulede bana söylediklerin hakkında düşünüyordum. Senden af dilemeliyim. Her şey düşünüldüğünde, haklısın sanırım. Seni seviyorum ama benim birlikte olmamıza ilişkin (senin söylediğin gibi) hayli "soyut" düşüncem, belki de bu sevginin en iyi ifadesi değil. Her ikimiz için de kafa karışıklığı ve mutsuzluk yaratabilir. Benim hakkımdaki "şüphelerin" aslında haklı olabilir ve böyle şüpheleri dile getiren ilk kişi de değilsin! Belki de şu anda fazlasıyla huzursuz bir Don Juan'ım. Öyleyse gel bu oyunu farklı oynayalım. Bu ille de üzücü bir bitiş değil ve ikimiz de gerçekçi olmak zorundayız, özellikle de bir başkasının mutluluğu söz konusuyken. Gilbert'le olan ilişkinizin durumu beni çok duygulandırdı ve etkiledi. Bu bir başarı ve elbette saygı gösterilmeli. Birbirlerini sevdikleri, değer verdikleri ve birbirlerine *sadık* kaldıkları sürece, insanların birbiri için tam olarak ne "oldukları" önemli mi? O sözcüğü vurgulamakla yerden göğe kadar haklıydın. Benim sadık kalma yeteneğimden şüphe ettin ve bu riske girmemizi göze alamayacak kadar paylaşıyorum şüphelerini. Ne beklediğimizi hiç tanımlamamış olmamız da iyi bir şey. İkimiz de bulunduğumuz halde mutlu olacak kadar talihliyiz ve şimdi bunca mutlu bir şekilde canlanan eski âşıkane dostluğumuzu kâr sayabiliriz. Artık daha fazla ıstırap ve karmaşa istemiyoruz, öyle değil mi? Çok haklısın. Senin aklına, isteklerine ve eski dostum Gilbert'in haklarına saygı göstereceğim! Senin de söylediğin gibi, üçümüzün birbirimizi sevmemiz önemli ve gel, senin de istediğin gibi, özgür, mülkiyetçi olmayan karşılıklı sevginin tadını çıkaralım. Bu yüzden, lütfen onca cesaret ve akılcılıkla karşılık verdi-

ğin önceki aptalca mektubumu ve son karşılaşmamızdaki zorbaca taktiklerimi unut! Seninle Gilbert gibi dostlarım olduğu için şanslıyım ve dostluğunuzun kıymetini mantıklı ve umarım cömert bir şekilde bilmeye niyetliyim. Yakında Londra'ya geleceğim ve sizinle görüşmeyi dört gözle bekliyorum. Ne zaman geleceğimi haber veririm. Her ikiniz de sevgi dolu iyi dileklerimi ve gecikerek sunmuş olsam bile, tebriklerimi kabul edin.

Sana iyilikler diliyorum küçük Lizzie, beni unutma.

Eski dostun,
Charles

Bu, Hartley'i kilisede ikinci kez gördüğüm günün öğleden sonrasında Lizzie'ye yazdığım kısmen samimi, kısmen kurnaz mektuptu. Eve keder ve kararsızlıktan çılgına dönmüş bir halde varmış ve bir sonraki adımda ne yapmam gerektiğini merak ederek bir süre boşa oyalandıktan sonra, zaman geçirmek için yapabileceğim makul işin, Lizzie'den kurtulmak olduğuna karar vermiştim. Uygun bir mektup yazmak ve mektubu tamamlamaya yetecek kadar uzun bir zaman Lizzie'ye odaklanmak haricinde herhangi bir sorun yahut zihinsel çaba içermiyordu bu. Her bir atomuma kadar tamamen değişmiştim ve Lizzie'ye ilişkin "niyetim", sonuçlarından Lizzie'nin kendi sağduyusu sayesinde merhametle esirgendiğim delice bir hayal gibi görünüyordu artık bana ve bunun için Lizzie'ye duacıydım. Geçmişten gelen bir alev, niyetler binasını yakıp kül etmişti. Hayatımda yalnızca bir tek gerçek aşkın olduğunu, düşünmekte nasıl hudutsuzca haklı olduğum son iki günde (bana aylar gibi geliyordu) iyice belli olmuştu. Sanki ruhsal anlamda çok uzun zaman önce Hartley'le aslında evlenmiştim ve başka tarafa bakma özgürlüğüm kesinlikle yoktu. Elbette bunu aslında hep biliyordum. Fakat onu görünce mutlak aidiyet duygusu güçlenmişti; kaderimizin en incelikli acımasızlıklarına, bütün karşı kanıtlara rağmen, biz birbirimize aittik.

Mektubu yazarken Lizzie'yi yoğun bir şekilde; bir tür yüce gönüllü, kabullenmiş şefkatle düşünmeyi hakikaten başardım. Gülen aydınlık yüzünü o daha gençken, bana âşık olmasına birlikte bol bol güldüğümüz günlerde olduğu haliyle gördüm. "Niyetimin" inanılmaz

patavatsızlığına rağmen şans eseri, sevgisi ve bağlılığı günün birinde değerli bile olabilecek Lizzie'nin dostluğunu kazanmış olmam muhtemeldi. Ama şimdi eski defterleri kapatmak gerekti. Kesinlikle hiçbir sorun, tartışma, mektup yahut ziyaret içeren hiçbir "ilginç bağlantı" olmamalıydı. Bu tür karmaşalar için hiç zamanım ve gücüm yoktu ve böyle bir riske girmek olacak iş değildi. Londra'ya gideceğime dair ima, elbette onu orada tutmak için basit bir numaraydı. Duygusallığa kapılan Lizzie'nin kapımda belirmesine tahammülüm edemezdim. Başka bütün ilgilerim de kıyıma uğradı ve geleceğin tuhaf beyaz açık manzarasında tek bir şey kaldı geriye. Demek ki, bırakalım küçük Lizzie Gilbert'le birlikte güvenlik içinde saklı kalsın; şimdi Gilbert'e karşı insaniyetli bile hissedebiliyordum kendimi. Bu arada, bu kayıtsız cömertlik, Hartley'nin dönüşünün yaratacağı değişmiş ve saflaşmış varoluşumun ilk belirtileri miydi acaba diye merak ettim. Görülen ama dokunulamayan, sevilen ama sahip olunamayan Hartley beni bir aziz yapmaya mı yazgılıydı? Bencilliğimden nedamet getirmek için tam da *buraya* gelmiş olmam ne tuhaf! Yoksa tek aşkımla olan mistik evliliğimin nihai anlamı mıydı bu? Bu aşırı bir tasarımdı ama kendine özgü derin bir mantığı vardı ve seçeneklerin yokluğunda hayli serpilmişti. Hakikaten benim için başka bir hamle söz konusu değil miydi?

"Aşırı tasarımımın" bir noktada, ziyadesiyle arıtılmış ve azaltılmış bir biçimde bile olsa, beni mutluluk vaadiyle teselli ettiğinin elbette farkındaydım. Son zamanlarda olanların dehşetiyle yakından ilişkili başka hususlar daha az muğlak ve daha az sevindiriciydi; ayrıca kutsallığa duyduğum arzuların aydınlatmadığı acil, karanlık bir *harekete geçme* arzusu duyuyordum. Ama ne yapabilirdim? Titus'u aramaya mı başlasaydım? En azından şimdi temel sorum yanıtlanmıştı: Hartley mutsuzdu. Fakat bu daha temel bir soruyu öne çıkarmıştı: *Neden mutsuzdu*? Bunun sebebi sadece oğlunun ortadan kaybolmuş olması mıydı, yoksa başka sebepler de var mıydı? Yardım etmeme neden izin vermiyordu, *yaklaşmama* neden izin vermiyordu? Yoksa kırk yılı aşkındır görmediğim bir kadından itimat beklemem nahifçe miydi? Onu içimde canlı tutmuştum, fakat ben onun için belki de sadece bir gölge, neredeyse unutulmuş bir okul çocuğuydum. Buna inanamazdım. Belki de tam tersine bana hâlâ öylesine âşıktı ki, beni görmek konusunda kendisine güvenmeye cüret edemiyordu? Delice kıskanacağı

zeki, güzel sevgililerim olduğunu mu düşünüyordu? Rosina'nın farları küt diye aydınlattığı zaman ne yapıyordu deniz kıyısındaki o yolda? Beni gözetlemeye, durumu anlamaya mı gelmişti?

Yazacağına söz vermişti ama yazacak mıydı ve yazsa bile "açıklayacak" mıydı? Peki ben ona itaat ederek hiçbir şey yapmadan öylece beklemeyi, belki de uzun zaman bekleyip durmayı becerebilir miydim, bu elimden gelir miydi? Kendimi "açıklamayı", hissettiğim ve düşündüğüm ama bu bölük pörçük berbat görüşmelerde söyleyemediğim her şeyi ortaya sermeyi öyle şiddetle istiyordum ki. Ona uzun bir mektup mu yazsaydım? Yazsam bile kesinlikle postaya emanet edemezdim. Bu beni yine *le mari*'ye geri getiriyordu. Hartley neden mutsuzdu? Kocası kıskanç, bir tiran, bir zorba olduğu, kimsenin Hartley'e yaklaşmasına asla izin vermediği için mi? Mesele bu muydu? Eğer öyleyse... Bu düşünceye doğru zihnim nasıl atılmış, ne dehşetli manzaralar ve ne hummalı boşluklar açılmıştı bir anda. Aynı zamanda biliyordum ki, aklıselim ve Hartley'e duyduğum asla lekelenmemesi gereken bağlılığın bu tür kurguları yasakladığını biliyordum.

Öğle yemeği pişirmeyi canım istemedi. Yağda bir yumurta pişirdim ama yiyemedim. Raven Otel'den gönderilen taze Beaujolais'nin birazını içtim (Köyden döndüğümde Beaujolais ve bazı İspanyol şaraplarını kapıya bırakılmış buldum). Sonra Lizzie'ye yukarıda kopyaladığım mektubu yazarak oyalandım. Ondan sonra yüzmeye gitmenin ruhuma iyi gelebileceğini düşündüm. Gel zamanıydı ve deniz çok sakindi, üstelik her zamankinden daha berraktı. Falezimden suya dalmadan önce baktığımda hafifçe dalgalanan yosunları ve aralarında yüzen balıkları görebiliyordum. Sakince yüzdüm, "yüzücünün bakış açısından" görünen deniz manzarasını izleyerek ve kısa bir süre için sahip olmuş ve sahip olunmuş hissettim. Deniz çarşaf gibiydi, hafif hafif kabararak sanki meraklısını dalgınca desteklerken, düşünceli bir şekilde omuz silker gibi hareket ederek beni geçiyordu. Düşünülebilecek en sarı gagalara sahip bir grup iri martı beni izlemek için toplanmıştı. Denizden nasıl çıkacağım diye hiç endişelenmedim ve falezime doğru geri yüzdüğümde, tutamakları el ve ayaklarımla kolayca kullanarak sudan çıkabildim. Aslında küçük faleze tırmanması zor değil; sadece, daha önce de açıkladığım gibi, eğer dalgalar sürekli kaldırıp sonra aniden geri çekiyorsa, insanın el ve ayaklarıyla kayalardaki çıkıntılara iyice tutunacak zamanı bulması imkânsız.

Denizdeyken, kendi kendime, Hartley'nin artık güzel olmamasının benim için ne kadar az önemli olduğunu düşündüm. İyi bir düşünceye benziyordu, bu düşünceye tutundum ve bana şefkatle birlikte biraz sükûnet getirdi.

Sonra aptal gibi güneşin altında oturdum ama fazla sıcaktı; ayrıca suya girmek sonuç olarak pek az sağduyu vermişti bana. Denizi bir huzur kaynağı olarak düşünmekte haksız değildim belki ama etkisiz bir ilaçtı ve bu nedenle yudumlanmalıydı. Düzenli alınması gerekirdi. Ayaklarım kavrularak ve gölcüklerimden bir ikisine bakarak etrafta yürüdüm ama zevki kalmamıştı ve güçlü ışıkta renklenmiş çakıllar ve minyatür yosun ağaçları Fabergé mücevherleri gibi görünmesine rağmen, artık bu parlak, berrak, küçük uygarlıklara odaklanamıyordum. Karideslerin dansını ve yeşil, saydam bir denizsümüklüböceğinin ilerleyişini izledim ve nedense bana deniz canavarını hatırlatan sarmal kırmızı uzun denizkurdunu gördüm yine. Derken sanırım Raven Otel'den gelmiş bazı turistleri fark ettim canım sıkılarak, aslında benim mülkümde durmuş, kuleyi inceliyorlardı. Yanan omuzlar ve berbat bir baş ağrısıyla eve döndüm.

Çok yakında bir şey yapmam, durumuma ilişkin ve belki onu değiştirecek törensel bir davranışta bulunmam gerektiği artık apaçıktı. Yapmak istediğim şey, elbette, dosdoğru Hartley'e koşmaktı. Daha onu öpmemiştim bile. Bu sabah kilisede ne kadar çekingen ve güçsüz davranmıştım. Fakat bu aceleciliğin yerini tutacak bir şeyi "dâhice" bulacaktım. Mahrumiyet çeken bir bağımlı gibi, alelade oyalayıcıları yararsız buluyordum. Artık yaptığım her şeyin dünyanın tek merkeziyle ilişkili olması gerekiyordu. Sırf hareket etmeye devam etmek için, köye yürüyüp mektubu Lizzie'ye postalamaya karar verdim. Elbette Hartley'i görmeyi umuyordum ama bunun gerçekleşeceğini sanmıyordum. Öğleden sonra geç saatlerdi artık, kısa süre önce bende sevinçten çığlık atma arzusu uyandıran türden bir canlı bir ışık vardı. Yolda karşıya geçerken köpek kulübesinde birkaç mektup olduğunu gördüm ve aldım. Bir tanesi Lizzie'dendi. Yırtıp açtım ve yürürken okudum.

Sevgilim, elbette cevabım evet olmak zorunda. Korkularım budalaca ve yakışıksızdı, lütfen yazdığın harika mektuba verdiğim kafası karışık cevap için beni affet. Ben senin içoğlanınım, daima öyleydim ve bana bir an için bile olsa ihtiyaç duyacak olursan, nasıl sana gelmem?

Henüz Gilbert'e bir şey demedim ve nasıl diyeceğimi bilemiyorum. Görüştüğümüzde lütfen nazik davranır ve bu konuda bana yardımcı olur musun? Onu öylece terk edemem. Onu çok fazla incitmemenin yolları olmalı. Lütfen bunu anla. Ve izin ver, *yakında* seni görmeye geleyim, söylemek istediğim öyle çok şey var ki. Ben mi sana geleyim, yoksa sen Londra'ya gelecek misin? Keşke sana telefon edebilseydim (Gilbert nedeniyle sen burayı arama). Yeri gelmişken, Gilbert'e sana yazdığımı söyledim, çünkü sordu ve eğer Londra'da isen Pazartesi günü burada bizimle akşam yemeği yer misin diyor. Söylediklerini aktarıyorum ama bu koşullar altında gelmek istemeyeceğini düşünüyorum.

Seni çok seviyorum.
Lizzie

Bana kızgın olmandan öyle korkuyorum ki. Lütfen bir an önce beni rahatlatacak bir şeyler söyle.

Bana pek az keyif veren bu hayli hilekâr mektubun üstüne iç geçirdim. Güya ona yaptığım bu "teklif" de neydi? Duyan, Lizzie'nin beni memnun etmeye çabaladığını sanırdı. Gilbert'e henüz bahsetmediği ve onu terk edeceğine dair bir işaret vermediği de dikkatimden kaçmamıştı. Fakat Lizzie'nin haletiruhiyesini düşünmek için acelem yoktu, artık bir önemi kalmamıştı.

Adımlarımı hızlandırdım ve kapanmadan hemen önce postaneye yetiştim. Lizzie'ye mektubumu yolladım ve şunları söyleyen bir telgraf çektim: *İlk düşüncen doğruydu. Seninkini almadan önce yazdığım mektubu oku. Yakında Londra'dayım ve size akşam yemeğine memnuniyetle gelirim. Sevgiler Charles.* Bu, durumu yeterince açıklığa kavuşturur ve ayrıca Lizzie'yi Londra'da tutardı. Elbette onlarla akşam yemeği yemeye niyetim yoktu, son dakikada iptal ettiğimi bildirirdim.

Hâlâ güneşli caddeye çıktım, akşam ışığında çatılardaki kayraktaşlarının bile minik gölgeleri vardı ve badanalı duvarlar gümüşrengi yaldızlıydı. Kiliseye doğru yürüdüm ve içeri baktım. Boştu ve çoktan gölgelenmişti, tozlu havanın içinde muğlak bir beyazlık halinde görünen güllerin kokusuyla doluydu. Dışarıya aydınlığa çıktım ve mezar

taşlarının üzerindeki, eğik ışığın güçlü bir rölyef halinde belirginleştirdiği birçok yelkenli gemiye bakarak epey zaman geçirdim; caddede yürürken Kara Aslan'ın açık olduğu geldi aklıma ve oraya gittim. Her zamanki ani sessizlikle karşılandım.

"Başka hayalet gördünüz mü" dedi Arkwright, bana elma şarabı servisi yaparken.

"Hayır".

"Büyük yılanbalıklarını sormuyor muydun sen" dedi bir başkası "hiç gördün mü?"

"Hayır".

"Peki, hiç fok gördün mü?"

"Hayır".

"Hiçbir şey görmemiş".

Bir kıkırdama.

Karnım açtı, o yüzden bir peynirli sandviç ve berbat bir domuz etli börek yedim. Bir süre oturdum ve mektuplarımın geri kalanına baktım. Etraftakiler hiç umurumda değildi ve bunu bilmelerine de aldırmıyordum. Bayan Kaufman'ın gönderdiği mektupların tamamı kişiseldi ama pek ilginç bir şey yoktu. Daha önce olsa beni memnun edecek bir tanesi Sidney Ashe'den geliyor; Stratford, Ontario'daki komik olayları anlatıyordu. Bir mektup da Cambridgeli fizikçi arkadaşım (sanırım önceden bahsetmiştim) Victor Banstead'den geliyordu. Lizzie'ninki dahil hepsini buruşturdum ve yakındaki bir çöp sepetine attım, sonra da etraftakilerin eğlenen bakışları altında, tekrar bulmak için çöpü eşelemek zorunda kaldım. Mektupları cebime tıkıştırdım ve iyi geceler diledim. Kimse cevap vermedi. Ben kapıyı kapar kapamaz uzun bir gülüşme başladı.

Verev patikadan gitmeyip dümdüz limana doğru giden yolu takip ettim. Köyden uzaklaşınca durdum ve tepeye baktım. Güneş alçalmıştı ve ötede beride tuhaf bir şekilde soluk birkaç pencerede ışıklar yanmıştı bile. Uzağı gayet iyi görürüm ve mektuplarımı okumak için kelebek gözlüklerime ihtiyaç duysam da bungalovları gayet net görebiliyordum. Nibletts'in oturma odasında zayıf bir ışık varmış gibi görünüyordu. Akşam yemeği bitmiş, televizyon seyrediyor olmalıydılar. Sessizlik içinde mi? Anladım ki evlilik hayatını düşünemiyorum. Böyle bir ilişki biçimi nasıl mümkün olabilirdi? Tepeye çıkıp kapıyı çalmak için dayanılmaz bir arzu duydum. Elimde bir şişe şampan-

yayla gidecek olsam? Fakat ilerleyen saatleri geçirmek için bir araç icat etmiştim. Pekâlâ yarın Hartley'den bir mektup gelebilirdi. Ve olur da gelmezse... İşte o zaman... Ne yapacağıma karar verirdim. Sonra meraklandım; o küçücük evin içinde nasıl, nerede mahrem bir mektup yazabilirdi? Banyoda mı? Kocası arada bir dışarı gidiyor olsa gerekti. Yazacağı *mahrem* bir mektup olacak mıydı? Evlilik hakikaten bir muammaydı.

Yürüyüp limana indim; sakin, dingin denizin kıyıyı yaladığı işitilebiliyordu. Liman boş, sessiz ve yoğun tozlu bir ışık yayar gibi görünen taş rıhtımının sağlam kolları içinde karanlıkçaydı. Gezinirken ayağımın altında taşların sıcaklığını hissedebiliyordum. Dalgaların hemen üzerinden siyah, haç şekilli bir kehanet gibi bir karabatak geçti. Şimdi kocaman soluk, kolayca dağılan bir ay ve parlak Akşamyıldızı çıkmıştı. Hemen arkasında, Hanımlar Plajı'nda, iki oğlan koyu renkli yosunların üzerinde oynuyorlardı fakat sanki günün bu zamanı tarafından büyülenmiş gibi sessizdiler. Shruff End'e doğru kıyı boyunca yavaş yavaş yürüdüm, sonra evi geçtim ve Raven Körfezi'nde otelin suda yansıyan ışıklarını izleyerek biraz zaman geçirdim. Akşamyıldızı altın renginden gümüşrengine döndü ve ay küçüldü, keskin kenarlı bir parlaklık kazandı. Sonunda geri döndüm ve evin yoluna dönerken, sanki evin içinde bir ışık hareket ediyormuş gibi titreşen bir aydınlık gördüm. Durdum ve izledim. Bir an titreşen ışık eğildi ve ön pencerelerden birinin ardında kararak yok oldu. Biri elinde mum, dolaşıyordu içeride. Aklıma ilk gelen Hartley oldu. Sonra Rosina olmasının daha muhtemel olduğunu düşündüm. Yol boyunca yürüdüm ve elimle koymuş gibi, çıkıntı yapan kayanın arkasında önceden olduğu yerde, Rosina'nın korkunç küçük kırmızı arabasını buldum.

Öyle sinirlendim ki dayanamayıp tekerleklerden birini tekmeledim. Rosina'yı görmeye katlanamayacağıma karar verdim. Tarifsiz kötü varlığı, evimin kutsallığına hakaretti. Küstah suratı beni mantıksızca öfkelendirecekti. Kavganın dehşeti ve bayağılığı katlanılmaz olacaktı ve ondan kurtulmak mümkün olmayacaktı. Yolda parmaklarımın ucuna basarak süzüldüm, evin çevresini dönüp çimenliğe vardım. Şimdi mutfağı görebiliyordum. Evet, Rosina içerideydi; iki mum yakıp mutfak masasına koymuş, yağ lambalarımdan birini beceriksizce yakmaya uğraşıyor ve muhtemelen bunu yaparken fitili mahve-

diyordu. Fitili sertçe aşağı yukarı oynatırkenki dikkatli şehla bakışlarını ve ağzının huysuz devinimlerini gördüm. Lamba önce alevlendi, sonra söndü. Beyaz gömlekle siyah bir şey giymişti ve serbest siyah saçlarının salınırken mumun alevine değmesine ramak kalıyordu. Sessizce geri çekildim ve giderken çimenlerin üzerindeki örtüleri ve yastıkları aldım. İyi ki birahanede bir şeyler yemiştim, aksi halde açlık beni eve girmeye mecbur ederdi.

Ev gözden kaybolana kadar kayalıklarda güçlükle yürüdüm; denize çok yakın ve yukarıdan bakan, tarihöncesi günlerde bir iki kez içinde güneş banyosu yaptığım uzun, sığ bir çöküntü buldum. Gece çok sıcak ve çok durgundu, gözlüklerimi güvenli bir yere koyup uyumaya hazırlanırken, mutlu olduğum günlerde burada uyumak neden aklıma gelmedi diye düşündüm üzüntüyle. Hemen altımdaki kayaları hafif hafif yalayan denize öyle yakındı ki, insan kendisini bir teknedeymiş gibi hissediyordu. Ve kaya yatağım denize doğru hafifçe meyilli olduğundan, başım yastıkta uzanıp belli belirsiz hareket eden ayın, gümüşten bir gedik açtığı ufka bakabilirdim dosdoğru. İlk yıldızlar çoktan belirgin ve parlaktı. Daha çok, daha çok yıldız beliriyordu. Sırtüstü uzanmış, örtülere sarınmış, ellerimi önümde kenetlemiş halde Hartley'le aramızda her şeyin iyi gitmesi, ömür boyu süren bu sadık hatıranın, artık mistik evliliğim olarak düşündüğüm bu şeyin kayıp yahut heba olmaması, bir şekilde iyi bir sona ulaşması için dua ettim! Sonra, sanki dua ettiğim ruh cevaben kulağımı çekmiş gibi, kendimi resimden çıkarıp sadece Hartley için dua ettim: Mutlu olması, Titus'un eve dönmesi, kocasının onu, onun kocasını sevmesi için dua ettim. Bu daha zordu. Aslına bakılırsa öyle zordu ki, daha önce farkında olduğum ve kararlılıkla uzaklaştığım günah çağrısı, ne kadar iyi şeyler düşünmeye çalışırsam çalışayım, kenardan yavaş yavaş içime sokulmaya başladı. Kocası, Fitch, adı her neyse işte, kıskanç bir tiran mıydı, Hartley'nin mutsuzluğunun sebebi o muydu? Eğer öyleyse, o zaman belki... En sonunda sabah Hartley'den mektup gelmezse sonuçlarının canı cehenneme deyip bungalova gitmeye karar verdim. Çünkü... Bu sorunun... Cevabını... Bilmem gerekiyordu.

Sonra bir baktım, artık Hartley'i değil annemi düşünüyorum. Yüzünün endişe, onaylamama ve sevgiyle buruştuğunu gördüm. Sonra Estelle Yenge'yi gördüm; küçük hasır bir şapka takmış, beyaz Rolls Royce'un direksiyonunda oturuyordu. O büyük arabayı sürdü-

günü görmenin babamı heyecanlandırdığını biliyordum. Abel Amca'yı da heyecanlandırırdı. Beni de. Estelle Yenge başının çevresine "kuşak" şeklinde geniş bir bant sarmıştı, Latince çeviri yaparken ipim kuşağım diye başlayan aptalca şakalar yapardık. Teniste çok iyiydi. Ramsdens'te bir tenis kortları vardı. O öyle güzel ve neşeli, James öyle sessiz ve askı suratı önüne eğikken, nasıl olur da Estelle Yenge James'e benzeyebilirdi? James'in başına puslu bir benzerlik maskesi geçirilmişti, tıpkı yıllar boyunca çok sayıda kadının benim için giydiği Hartley maskesi gibi, köyde gördüğüm Hartley'e hiç benzemeyen o tuhaf yaşlı kadının bile. Fakat o tuhaf yaşlı kadının Hartley'nin kendisi *olduğunu* gerçekten unutmuş muydum! O zaman James aslında Estelle Yenge miydi? Şimdi Estelle Yenge dönen siyah bir plağın üzerinde, ortada, etiketin üzerinde dans ediyordu ve nasıl oluyorsa o etiket oluyordu, yırtılmış, yırtılmış kâğıtlı bir yüz, plakla birlikte dönüp duran. Ve bütün bu süre zarfında gözlerimi açık tutmuştum ama onlar kapanıp durmuştu, çünkü ben en olağanüstü şeylerin olup bittiği yer olan yıldızları seyretmek istiyordum. Parlak bir uydu, insan yapımı bir yıldız, yavaşçacık ve dikkatle büyük bir yay çizerek göğü bir yandan öte yana katetti, kapalı bir yay çizdi; insan uzakta olmadığını, dost bir uydunun işini görerek dünyanın etrafında dönüp durduğunu anlıyordu. Öte yandan, çok uzaklarda yıldızlar ateş saçıyor, yuvarlanıyor ve gözden yitiyor, sessizce düşüyor ve sönüyor, kayıp büsbütün sessiz yıldızlar hiçbir yerden hiçbir yere hayal edilemez bir yok oluşa düşüyorlardı. Öyle çoktular ki, sanki gökler nihayetinde ufalanıp parçalanıyordu. Ve bütün bu şeyleri babama göstermek istiyordum.

Daha sonra uyumuş olduğumu anladım, gözlerimi merakla açtım ve gökyüzünün yeniden alabildiğine değişmiş olduğunu gördüm; artık karanlık değildi, ışıl ışıldı, altın rengi, altın tozu saçılmış gibiydi, sanki daha önce gördüğüm yıldızların ardında kat kat perdeler açılmıştı da evrenin sonsuz içlerine bakıyordum, sanki evren sessizce içini dışına çıkarıyordu. Birbiri ardına yıldızlar, yıldızlar, yıldızlar vardı, ta ki aralarında başka bir şey olmayana, ötelerinde hiçbir şey kalmayana kadar; yalnızca yıldızların tozlu loş altını, ne boşluk ne ışık, yalnızca yıldızlar. Ay batmıştı. Su daha yakından yalıyordu kayaları, öyle yavaş dokunuyordu ki sesi bir tür titreşim halinde işitiliyordu ancak. Deniz, yıldızlara teslim olmuş, kararmıştı. Ve yıldızlar hareket ediyor gibiydi, insan adeta göklerin dönüşünü muazzam bir

dalgalanma halinde görebiliyordu, sadece insan muhayyilesinin kavrayabileceği yahut hatta tasavvur edebileceği bir olay, infilak eden, düşen yıldızlar yoktu artık. Yalnızca hareket vardı, yalnızca değişim ve her nasılsa bu görülebiliyor ve buna rağmen hayal edilemiyordu. Ve ben artık ben değildim, atomlar halinde hareketsiz kılınmış bir şey, bir atomun atomu, gerekli bir tutsak seyirci, birbiri ardından görünen altın tozları dingince kaynayıp köpürürken, her şeyin, içinde yansıdığı minicik bir aynaydım.

Daha da sonra yine uyandım ve hepsi gitmişti ve birkaç saniye bütün o yıldızları yalnızca rüyamda gördüğümü düşündüm. Muazzam bir senfoninin yahut alabildiğine uzamış tarifi mümkünsüz bir çınlamanın kesilmesinde olduğu gibi şaşırtıcı, ani bir sessizlik vardı. Yıldızları görmenin yanı sıra onları işitmiş miydim yoksa; yoksa hakikaten göklerin sesini mi duymuştum? Şafağın ilk ışıkları kayaların ve denizin üzerinde yoğun, berbat, sıkıntılı bir sessizlikle asılıydı, sanki bu belirsizce görülen biçimleri kavrıyor, onları içinde kalmak istedikleri karanlıktan yavaşça çekip çıkarıyordu. Şimdi deniz bile tamamen sessizdi; ne bir tıpırtı ne de bir titreşim vardı. Gökyüzü hafif aydınlık gri; deniz ışıksız gri; kayalar koyu, puslu, grimsi kahverengiydi. Yalnızlık duygusu yıldızların altındayken olduğundan çok daha yoğundu. O zaman korku duymamıştım. Şimdiyse korkuyordum. Kaskatı ve epey üşümüş olduğumun farkına vardım. Altımdaki kaya çok sertti, her yanım incinmişti ve ağrıyordu. Örtülerimin ve yastıklarımın çiyden ıslanmış olduklarını görerek şaşırdım. Kaskatı kalktım, örtüleri ve yastıkları silkeledim. Etrafıma bakındım. Dağ gibi kaya yığınları, evi gözlerden saklıyordu. Işığın henüz tam anlamıyla ışık olmadığı bu boş, müthiş sessiz şafağın orta yerinde, kendimi karanlık bir figür olarak gördüm ve kendimden korkarak çabucak yeniden yattım, yeniden uyuyacağımı sanmasam da kaskatı uzandım yerde.

Fakat uyudum ve rüyamda Hartley'nin balerin olduğunu, devasa bir sahnede siyah bir tütü giymiş, başına elmaslar ve siyah kuş tüyleri takmış parmaklarının ucunda dönerek dans ettiğini gördüm. Arada bir sıçrıyordu ve ben de kendi kendime, iyi ama havada *duruyor*, bu olağanüstü, adeta havalanıyor, orada öylece *duruyor*, diyordum. Ve onu seyrederken, kendi kendime ikimizin de bu kadar genç olmamız ve önümüzde bütün bir hayatın olması ne harikulade, diyordum keyifle. Yaşlı insanlar nasıl mutlu olabilir? Biz genciz ve genç olduğu-

muzu *biliyoruz*, oysa çoğu genç insan gençliğini çantada keklik sayar. Sonra bir ormandaydık ve yine siyahlar içinde bir prens geldi ve Hartley'i alıp götürdü; Hartley'nin başı omuzlarından arkaya, sanki boynu kırılmış gibi sarkmıştı. Orada, hâlâ genç olmamın ne kadar harikulade olduğunu düşünerek durdum; kötü bir rüya görmüş ve yaşlı olduğumu sanmıştım. Ve eminim, eminim şu ağaçların arkasında bir göl var yahut belki de deniz. Güneşin altında uyandım ve önceki uyanışlarımda nerde olduğumu derhal hatırladığım halde bu kez ürktüm, ayrıca Hartley'nin ölü yüzü hâlâ gözümün önündeydi, başı gevşekçe o korkunç biçimde sallanıyordu ve rüyamda hissetmediğim bir korkuya ve kötü bir şeyler olacağı duygusuna kapıldım. Dirseğime dayanıp doğruldum ve parlak gün ışığında, mırıldanan mavi denizin kıyısında yavaş yavaş nerede olduğumu çıkardım. Yavaşça ayağa kalktım ve rüyamda genç olmaktan duyduğum memnuniyeti hatırlayınca birden kederlendim. Saatime baktım. Altı buçuktu. Ancak o zaman şunu düşündüm: Eğer bu sabah mektup gelmezse bungalova gideceğim. *Karar verdim artık.*

Çok açtım. Acaba Rosina geceyi evde mi geçirmişti, merak ediyordum. Kayaları aşıp yola vardım ve Shruff End'e geri döndüm. Arabasını bıraktığı kayalık girintiye baktım. Gitmişti. Evin yoluna girdim. Elbette henüz hiç mektup yoktu. İçeri girince, evi dikkatle gözden geçirdim. Etrafta bir sürü yanık kibrit vardı ama yatağımda yatıldığına dair bir belirti yoktu. Buna memnun oldum. Dün gece geç saatlerde gitmiş olsa gerekti. Bir şişe şarap ve bir kutu zeytin açmış, biraz ekmek yemişti. Not bırakmamıştı ama paramparça olmuş çok güzel bir çay fincanının parçalarını mutfak masasına yayarak izini bırakmıştı. Daha kötüsü de olabilirdi. Çay, kızarmış ekmek ve zeytinlerin kalanıyla kahvaltı ettim çünkü çok açtım. Sonra bekledim, bekledim ve beklerken yıldızlara baktığımda hissettiklerimi hatırlamaya çalıştım ama hatırlamakta zorlanıyordum. Sonra köpek kulübesine seferler yapmaya başladım. Dokuz buçuk civarında birkaç mektup gelmişti ama Hartley'den haber yoktu. On civarında köye doğru yürüyordum. On buçukta Nibletts'in kapısındaydım.

Yoldan yukarı yürürken gözümü endişeyle eve dikme arzuma direndim. Düşünmeden davranmış gibi görünmek istiyordum ve bunu yapmanın en iyi yolu hakikaten düşünmeden davranmaktır. Aşağıda, köydeyken, Hartley'nin yakınlığının verdiği endişeli bir

hasretle yanmıştı içim. Şimdiyse yakınlığının çekimi umutsuzca bir cesaret veriyordu; kontrolden çıkmış, zorba, tehlikeli hissediyordum kendimi. Hoş sesli zili çaldım ve zilin derin, meleksi sesi evin içinde korkunç bir titreşim yarattı.

Derken hafiften bir ayak sürüme sesi duyuldu ama herhangi bir konuşma olmadı. Kafamın buzlucamdan belli belirsiz görülebildiği geldi aklıma. Acaba çok ziyaretçileri oluyor muydu?

Kapıyı Ben açtı. Hartley'nin zihninde yaşamaya öyle bir şevkle gayret ediyordum ki, artık düşüncelerimde "Ben" olmuştu. Kendisini epey tıknaz gösteren beyaz pamuklu bir gömlek giymişti ve tıraşsızdı. Yüzünün kirli sakalla kaplı olmayan kısmı yağlıydı ve alnında parlak yumrular vardı. Başını hayvani bir edayla arkaya atarken, geniş burun deliklerinin karanlık içini gördüm.

"Günaydın" dedim ve gülümsedim.

Yüzünde gülümseye yer bırakmayan samimi yahut takınılmış bir şaşkınlık ifadesiyle, "Mesele nedir" dedi.

"Ah, sabah yürüyüşümü yapıyordum, bir uğrayayım dedim. Seni ve Hartley'i şöyle bir görmek çok güzel olur diye düşündüm, artık komşu olduğumuza göre. Ve size bir şey getirmek istedim. Biraz içeri girebilir miyim?" Bunu önceden planlamıştım. Ayağımı eşiğe attım.

Ben arkasına baktı, sonra bir eliyle kapıyı daha da aralarken, ötekiyle ön odalardan birinin kapısını açtı. Sonra kolları ve kapılar beni zararsızca ön odaya yöneltecek şekilde kolları açık geri durdu.

Besbelli burası misafir yatak odasıydı. Hayli küçüktü, içinde bir bazalı yatak, bir sandalye ve bir şifoniyer vardı. Güneş ışığı astarsız perdelerdeki canlı kırmızı çiçekleri aydınlatıyordu. Oda döşemelik kumaş, mobilya cilası, toz ve kullanılmamışlık kokuyordu. Mavi beyaz damalı örtünün altındaki bazalı yatak düzgün yapılmamıştı. Bir tekir kedinin çerçeveli fotoğrafı vardı. Ben içeri geldi, kapıyı kapadı ve bir an için ondan korktum.

Oda dardı. Oturmamı söylemedi, dolayısıyla bazalı yatağın yanında karşı karşıya ayakta durduk. Başlangıç olarak neşeli sohbeti devam ettirmeye karar vermiş ve şimdi hatırlamayı umduğum bir konuşma sırası hazırlamıştım. Öğrenilecek çok şey ve öğrenmek için belki de çok az zaman vardı.

"Mary nasıl? Umarım iyidir?" Ona Mary demeye özen gösterdim. "Belki şöyle bir görürüm diye düşündüm. İkinize küçük bir not yazdım".

"Burada değil" dedi Ben.

Bunun yalan olduğunu hissediyordum. "Eh, madem öyle, işte yazdığım not". Bay ve Bayan Fitch'in adresine yazılmış kapalı zarfı uzattım.

Ben zarfı aldı, kaşlarını çatarak baktı, sonra boş boş bana baktı. "Teşekkürler" dedi ve kapıyı açtı.

"Lütfen okur musun? Sadece bir davet notu" dedim ve tekrar gülümsedim.

Ben, can sıkıntısını ima eden bir iç geçirmeyle zarfı yırtıp açtı. O zarfı açarken, ben de açık kapıdan girdiğimizde kapalı ama şimdi aralık olan mutfak kapısını gördüm. Holden gelen güllerin ağır kokusu, içeride, dışarıda olduğundan daha tatsız, daha berbat bir şekilde hüzünlüydü. Üzerinde kahverengi maceracı şövalyenin asılı olduğu "sunağı" görebiliyordum. Ben başını kaldırdı ve yatak odasının kapısını yeniden kapattı.

Açıklayıcı bir tarzda, kolumu davetiyeye doğru sallayarak ve küçük odaya egemen olacak, ortamda cana yakın bir hava uyandıracak jestlerde bulunarak, "Gördüğün gibi basit bir resmi davet, ayrıca bak, arkasına sen ve Mary'nin gelmenizi umduğumu yazdım. Londra'dan gelen bir iki arkadaşım da var" dedim; Londra'dan gelen arkadaşlar konusu elbette doğru değildi ama bir à trois* önerisinden bariz şekilde daha az telaşlandırıcı olabileceğini düşündüm. "Acaba sen ve karın Cuma günü bir içki içmek için Shruff End'e gelir miydiniz, hiç resmi bir şey değil, özel bir kıyafete filan gerek yok, ayrıca uzun kalmanız da gerekmez". Bu kulağa pek nazikçe gelmediği ve Ben karta hâlâ kaşları çatık bakarak arkasındaki nazik mesajımı çözmeye uğraşırken ekledim: "Elbette eğer isterseniz, siz ikiniz, Perşembe yahut Cumartesi istediğiniz saatte de gelebilirsiniz. Başka bir işim yok. Umarım gelirsiniz. Eviniz çok hoş, çok güzel döşenmiş, eminim benimki için bazı öğütler verebilirdiniz bana... Size pek çok konuda öyle çok şey sormak istiyorum ki... köy... muhit ve..."

"Gelebileceğimizi sanmıyorum" dedi Ben. "Kusura bakma" diye de ekledi. (Buradan itibaren, Ben artık sizli bizli konuşmaktan vazgeçiyor, Arrowby'a sen diye hitap ediyor. Olayların gidişi buna uygun diye düşünüyorum.)

* (Fr.) Üçlü. (ç.n.)

"Ah, peki, şimdi gelemiyorsanız, sanırım meşgulsünüz, uygun değilsiniz, o zaman başka bir zaman kararlaştırabiliriz, biraz daha ileride belki, haftaya uğrayabilirim, buradan sıkça geçiyorum. Eskiden öyle meşgul biriydim ki, şimdiyse bütün boş vakitler benim, siz de artık emekli olduğunuza göre, size de öyle geliyor mu? Elbette böyle olması harika ve insan şanslı hissediyor, özellikle de böyle bir yerde yaşayınca. Evet, evinizi çok beğendim. Bu kedi sizin miydi, ne kadar sevimliymiş?" Yatağın üzerindeki renkli kedi fotoğrafını işaret ettim.

Ben fotoğrafa doğru döndü ve bir an için alnı ve ağzı rahatladı, gözleri ışıdı ve açıldı. "Evet. Adı Tamburlaine idi. Biz Tambi derdik. Öldü maalesef".

"Şahane bir isim. Kedinize verdiğiniz ad çok önemli. Tekirler en iyisi, sizce de öyle değil mi? Sürekli oradan oraya dolaştığımdan, hiçbir zaman hayvan besleyemedim ne yazık ki. Şimdi kediniz var mı?"

Ben davetiyeyi ve buruşturduğu zarfı yatağın üzerine attı. Haşin davranışı gevezeliğimi kesti. Ağzını bir nevi kararsızlıkla açıp çarpık dişlerini göstererek bir an durdu. Gür fare tüyü rengi saçları dikildi. "Dinle" dedi. Bir sessizlik oldu, nefessiz kalmış gibi yutkundu, ben de nefesimi tuttum. Küçük odanın içinde, ben biraz ona doğru eğilmiş vaziyette iriyarı durduk. "Dinle, bu uygun değil, seni tanımak istemiyoruz. Bu şekilde söylediğim için özür dilerim ama imadan anlamıyor gibi bir halin var. Demek istediğim, bir anlamı yok bunun, öyle değil mi? Pekâlâ, Mary'yi uzun zaman önce tanıyormuşsun ama uzun zaman önce uzun zaman önce demek. Artık seni tanımak istemiyor ve benim de seni tanıyasım yok anlayacağın. Biriyle bir zamanlar okula gittin ya da bir kere görüştün diye insanlarla görüşmek zorunda değilsin. Durum değişir, insanlar kendi dünyasını, kendi yerini bulur. Biz senin türünden insanlar değiliz, zaten bu apaçık, öyle değil mi? Senin partilerine gelmek, arkadaşlarınla tanışmak, içkilerini içmek istemiyoruz, bu uymaz bize. Ayrıca senin günün her saati böyle davetsizce buraya gelmeni de istemiyoruz, böyle söylemek kabaca oluyorsa kusura bakma ama bunun bir kalemde kesin olarak anlaşılması en iyisi. Senin kendi dünyanda kendi dostlarınla nasıl yaşadığını bilmiyorum ama biz böyle yaşamıyoruz, biz sessiz ve kendi halinde insanlarız. Anlıyor musun? Bu yüzden de 'eski okul arkadaşlığı'mı, ne karın ağrısıysa artık, unut onu. Elbette köyde karşılaşırsak vakit geçiririz ama öyle

karşılıklı ziyaretlerde bulunmak istemiyoruz, bu bize uygun değil. Demem o ki, davetin için teşekkürler, fakat durum bu". Kapının kolunu gürültüyle kurcaladı, muhtemelen Hartley'i ortalıktan çekilmesi için uyarmak amacıyla.

O konuşur ve ben onu dinlerken, doğru düzgün örtülmemiş dar yatağa bakıyordum. Bu kesinlikle Ben'in yatağı değildi; demek ki birlikte yatıyorlardı. Bu saçma sapan konuşmayı neredeyse hiç şaşırmaksızın dinledim, neredeyse kendi yaptığım bir ses kaydı çalar gibiydi. Aynı zamanda Hartley'nin kesinlikle evin içinde olduğundan, ses çıkarmadan benden saklandığından emin olmanın verdiği kızgınlığı, kafa karışıklığını ve ıstırabı duyuyordum. *Neden*?

Bir şeye önceden kesin olarak karar vermiştim: Ben nasıl davranırsa davransın, itidalimi kaybetmeyecek yahut herhangi bir duygumu belli etmeyecektim. Şu anda nezaketimi korumak hiç de kolay bir iş değildi. Ben, konuşmasının ardından, kendi sözlerinden heyecanlı, kafası karışmış gibi kaşlarını çatarak ve kedinin fotoğrafına bakarak sertçe dikiliyordu. Sesini yükseltmemişti, hakikaten alçak ama empatik tonlarda konuşmuştu ve henüz kapıyı açmamıştı. Hiç şüphe yok ki, açtığında beni evden hızla çıkaracağından emin olmak istiyordu.

Kızarma eğilimimin bana ihanet ettiğini hissediyordum. Yüzümün ve boynumun rengi değişmişti, yanaklarım al al olmuştu. Elimden geldiğinde serinkanlı ve havai bir şekilde, "Pekâlâ, tamam ama umarım bunu bir daha düşünürsünüz. Ne de olsa komşuyuz. Ayrıca benim bir tür jet set ünlüsü falan olduğumu düşünüyorsanız, çok yanılıyorsunuz. Anlayacağınızı umduğum üzere, ben gayet sade biriyim. Daha sonra yeniden yazacağım. Acaba gitmeden önce bir dakika Mary'yi görebilir miyim?"

"Burada değil".

"Alışverişe gitti sanırım. Belki dönmek üzeredir. Onu görmeyi çok isterim".

"*Burada değil!* " Ben yatağın üzerindeki davetiyeyi ve zarfı alıp yere fırlattı. Sonra kapıyı çarparak sonuna kadar açtı.

Benimle kapı arasında duruyordu ve bir an için tuhaf bir durum oluştu. O biraz geri çekildi ve ben de aniden oluşan havayı dağıtmak için elimle içgüdüsel olarak tasarlanmış dört başı mamur, tavizkâr bir jest yaptım. Yanından geçip hole girdim ve el yordamıyla dış kapının kolunu aradım. Hemen arkamdan gelen Ben kapıyı açmaya girişti ve

ellerimiz temas etti. Evden çıkmak için bir kez daha yana çekilmek zorunda kaldım. Mutfağa doğru bakamıyordum ve zaten heyecandan kör gibiydim. Patikanın kıyısında büyümüş son derece büyük kırmızı ve turuncu güllerin göz kamaştırıcı renklerini dehşetli bir berraklıkla gördüm. Kapı güm diye kapandı. Bahçe kapısının karmaşık düzeneğini el yordamıyla alelacele kapattım ve kaldırıma çıkmayı başardım. Tepeden aşağı hızla yürüdüm. Koşmadım. Giderek daha yavaş, daha yavaş yürüdüm ve köye vardığımda rahatça yürür haldeydim. Şiddetli öfke, korku ve yakıcı utanç duyguları yavaş yavaş dindi. Korkmuş bir köpek gibi sıvışmış mıydım? Bu sorunun cevabının bir önemi olmadığına karar verdim. Yanan yanaklarıma dokundum ve elimin tersiyle serinlettim.

Ve şiddetli duygular sakinleşirken daha karanlık, daha derin bir duygu yavaş yavaş yükseldi aşağıdan. Daha doğrusu sımsıkı, karanlıkça birbirine dolanmış iki duygu vardı. O çirkin, yalapşap örtülmüş yatağın görüntüsü ve Hartley'nin... o ihtiyarlamakta olan gaddar oğlan çocuğuyla... yattığını... anlamakla ilişkili... yakıcı bir acı duydum. Bu duyguyu sırf yatak yüzünden değil, fakat şimdi emin olduğum şeyden emin olana kadar, duruma yönelik kimi tepkileri, kimi resimleri, kimi korkunç duyguları büsbütün engellemeye çalışıyordum. Bununla sarmaş dolaş, karanlık ve ışıl ışıl yüzeye çıkan öteki duygu şuydu: Bir tür tatsız *sevinç*. Ben, tıpkı umduğum ve korktuğum gibiydi. Nefret edilesi bir tirandı. İğrenç herifin biriydi. Vs vs.

Tarih
Üç

"Yürüyen bütün evlilikler korkuya dayalıdır" derdi Peregrine Arbelow.

Ama izin verin açıklayayım. Bu sayfaları, tıpkı önceki sayfaları (aslına bakarsanız 116. sayfadan sonrasını) Londra'da; oradaki tuhaf, sefil, ihmal edilmiş yeni dairemde yazdım. Hatta dünyadan elini eteğini çekmiş bir münzevi gibi yaşamayı istiyorsam, buranın çok daha uygun bir ortam olduğunu fark ettim! (Biri yakınlarda böyle bir şey söylemişti bana. Rosina mı?) Öyle çok şey olup bitiyordu ki şimdiki zamana fazla dönmeden, sürekli bir anlatı halinde yazmayı düşündüm. Demek ki hayatımı yazıyorum her şeye rağmen, bir roman olarak! Neden olmasın? Mesele bir biçim bulmaktaydı ve bir şekilde hikâye, benim hikâyem, biçimi benim yerime bulmuştu. Yazarken düşünmek ve hatırlamak için bol bol zamanım olacaktı; konudan sapmak ve felsefe yapmak için, uzak geçmişi içimde yaşamak yahut henüz belirginleşmemiş şimdiyi betimlemek için; dolayısıyla romanım hâlâ bir hatırat veya bir tür günlük olabilirdi. Geçmiş ve gelecek sonuç

olarak nasıl yakın, nasıl bir; sanki zaman karışmayı, nüfuz etmeyi ve bilim insanlarının bize anlattığı şu gök cisimleri gibi minicik ve ağır olmayı arzulayan bir maddenin yapay bir muzipliği.

Buraya iki gün önce geldim ve zamanımın çoğunu yazarak geçirdim. İkinci akşam, kısaca anlatacağım gibi, Peregrin'i ziyaret ettim. Bugün yazmaya devam edeceğim; tuhaf ama burada, bu sıkış tepiş kaosun ortasında yazmak, Shruff End'deki açık alanlarda yazmaktan daha kolay. Odaklanabiliyorum ve Tanrım, odaklanacak öyle çok şey var ki. Bu akşam trenle eve döneceğim. (Eve? Eve.) Köyün taksisine telefon edip beni istasyonda karşılamasını istedim. Pencereye dayalı külüstür bir masanın başındayım; bulunduğum yerden son derece güzel yeşil bir çınar ağacının anlatılamayacak kadar tüysü tepelerini ve çırpınan yapraklarının ötesinde duvarlar, pencereler ve bacalardan oluşan bir karmaşayla, Londra'nın bu kısımlarının yapımında kullanıldığı anlaşılan bok kahverengisi çapaklı Victoria dönemi tuğlalarıyla inşa edilmiş evlerin arkalarını görüyorum. Barnes'taki büyük, havadar, nehre ve istasyona onca yakın dairemi, Shruff End'i alırken kapıldığım aceleci ruh haliyle sattım. Ve bu küçük daireyi neredeyse kasten bir pişmanlık mabedi olarak aldım. Henüz mobilyayı yerleştirecek vaktim olmadı. Yazarken yanımda duran koltuğun üzerinde bir televizyon var (Shruff End'de televizyonun imkânsız oluşuna şükürler olsun). Arkasında bir kitaplık yüzü duvara dönük, örümcek ağları ve tahtakurdu delikleriyle kaplı grimsi sırtını gösteriyor bana. Zemini resimler, lambalar, kitaplar, süs eşyaları ve yuvarlanmış halıların yanı sıra meşum porselen ve cam kırıkları kaplıyor. Taşıyıcıları sıkboğaz ettim ve adamlar da en iyi günlerinde değildiler. Açılmamış mutfak malzemesi sandıkları mutfağı dolduruyor. Pek çok şeyi satmama ve bir kısmını depoya koymama rağmen (birkaç sandık tiyatro andacı da içinde olmak üzere) burada gereğinden çok eşya var. İki yatak odası ufak, fakat küçük evlerin çevresinde pek çok bitkinin ve ağacın yetiştiği çok güzel bir manzarası var. Mutfak, içeri girebilirseniz, gazlı fırını ve buzdolabıyla tatmin edici. Dün zeytinyağı, sarımsak, fesleğen ve daha fazla peynirle tatlandırılmış konserve peynirli makarna ve enfes bir tabak haşlanmış soğuk kabak yedim (Bence kabak kesinlikle kızartılmamalıdır). Yanımda götürmek için daha fazla kabak ve biraz yeşilbiber almayı unutmamalıyım. Ve yiyecekten söz etmişken, daha şimdi hatırladım ki, dün akşam (ben Perry'yle birlik-

teyken) aslında Lizzie ve Gilbert'le olmam gerekiyordu ve ben arayıp iptal etmeyi unutmuştum. Bütün gün benim için yemek pişirmekle uğraşmışlardır.

Beni Londra'ya getiren şu oldu: Temelde beni buraya getiren, sanıyorum Hartley meselesinde çok önemli bir ara verme ihtiyacıydı: Düşünmek, planlamak ve yapılması gerekli belli bir niyet temizliği yapmak için. Beni daha da acil olarak buraya getiren, Rosina ve onun o korkunç küçük kırmızı arabası oldu. Biraz önce anlattığım, Ben'le o bilgilendirici görüşmeyi yaptığım günün akşamı, Rosina yine Shruff End'e geldi ve ertesi sabah erkenden yola çıkmamızı, beni Londra'ya getirmesini isteyerek onu hem şaşırttım hem de ondan kurtuldum. Dediğim gibi, düşünmek için uzaklaşmak istedim. Ve açıklayacağım gibi, Hartley'nin Londra'da kalmış olan bazı eski fotoğraflarını bulmak istedim. Ayrıca bu yolculuk, şans eseri, Rosina'yı başımdan savmanın, hiç olmazsa o sırada en iyi yoluydu. Sırf arkadaşlığımı bağışlamak ve şoför olarak hizmetini kabul etmek (çok iyi araba kullanır) onu yatıştırmazdı muhtemelen. Ayrıca yolculuk boyunca yarı gülerek ve bu düşünce elbette asla ciddi olmamış gibi, Lizzie'yle aramda herhangi bir şey olmasının söz konusu olmadığını anlatabildim. Rosina, yapacağını bildiğim üzere, bu haberi bütün hikâyeyi anlatmış olsam beni öfkelendirecek bir soğukkanlılıkla ve kâmil bir cömertlik havasıyla aldı. Öyle ki, işi "aklımı başıma almama" yardım ettiğini ima etmeye kadar vardırdım. Benim Lizzie'yi terk ettiğime ve kullandığı terörist taktiklerin beni etkilediğine sahiden inandı mı? Yoksa çok başka bir şeyin hazırlanmakta olduğundan şüphe mi etti? Söylemek zordu. Ne de olsa, kadın bir oyuncu.

Yolculuğun ne kadar güzel geçtiğini görerek ikimiz de şaşırdık. Kişisel meselelere değinmedik ama yol boyu çene çalıp dedikodu yaptık ve o kapalı zaman zarfında Rosina'nın bana âşık olduğu ve benim onun için çıldırdığım zamanlarda olduğu gibi birbirimizle olmanın tadını çıkardık. İncelikle yalnızca duymak isteyeceğim şeyleri; başarısızlıkları, fiyaskoları, iflasları ve kişisel felaketleri anlattı bana. Fritzie'nin *Odisseia*'yı film yapma planı para sorununa takılmış; Marcus, Al'ı Nell'in sözleşmesi sebebiyle mahkemeye veriyormuş; Rita'nın üçüncü kocası erkek bir dansçıyla kaçmış; Fabian yeniden akıl hastanesine yatmış. *Après moi le déluge.** Ben de Kara Aslan'daki talihsiz serüvenlerimi anlatarak onu eğlendirdim. Ve hiçbir şekilde

* (Fr.) Benden sonra tufan. (ç.n.)

dalgın görünmeksizin, Londra'ya kadar Hartley'i düşünmeyi başardım. Ne de olsa bir aktörüm. Rosina beni Notting Hill'de bıraktı. Dostane bir belirsizlikle ayrıldık. Bu noktada bana baskı yapmayacak kadar zekiydi, özellikle de gücünü başarılı bir şekilde kullanarak bir bakıma üstünlük kazandığına inandığı bir sırada. Ne düşündüğü yahut ne istediği hakkında bir fikrim yoktu ve çok geçmeden unuttum onu. Kendimi, Londra'ya girdiğimde hep kapıldığım, bu büyük metropolde ister trende ister arabada giderken kişinin toplumla olan bağının aniden kopmasıyla kendi içine dönmesinin verdiği o adı konmamış, nahoş olmayan hafif çılgınca duyguya bıraktım. Evime yürüyerek gittim (Rosina'nın beni oraya bırakmasına izin veremezdim) ve yolda biraz alışveriş yaptım. Kendimi acı verici bir heyecana bıraktım. Hâlâ başka hayatlar kokan karman çorman yabancı odalar beni düşmanca karşıladı. Derhal Hartley'nin fotoğraflarını aramaya koyuldum. Taşınma sırasında kaybolmuş olabileceklerini düşündüm ama her şey yolundaydı. Hepsini bir zarftan masanın üzerine boşalttım ve yaydım, hepsi kahverengimsi ve solmuş, köşeleri kıvrılmıştı. Hemen hepsi benim çektiğim fotoğraflardı. Hartley gülümsüyor yahut gülüyordu, rüzgâr saçlarını ve eteğini uçuşturuyordu, bir kanalın üzerinde poz vermişti, bisikletini tutuyordu, geniş bir ahşap çit kapısına dayanmış, düğünçiçeklerinin arasına diz çökmüş, aşkla ışıldayan bir yüzle bana bakarken. Genç yüzle yaşlı yüz arasında, eski yüzle yeni yüz arasında bağlantılar kurmak için benzerliklerin izini sürmeye devam ettim. Fakat görüntüler, fotoğraflardan yayılan kahredici gençlik kokusu ve mutluluk yüzünden çok korkunç, çok acı vericiydiler. İhtiyatla, kendime dikkat ederek, fotoğrafları hızla bir araya topladım ve Shruff End'e götürmek üzere zarfa geri koydum.

Sonra hızla annemin bir fotoğrafını aradım ve çok geçmeden, son derece aşina olduğum, endişeli görünmeyen, şen ama güçlü ifadeli geniş yüzünün olduğu bir tanesini buldum. Arkaya taranmış saçları geniş, yuvarlak alnını ortaya seriyordu ve otoriter ayrık gözleri doğrudan fotoğrafı tutana bakıyordu. Asla bir entelektüel olamazdı ama başarılı olabileceği pek çok kariyer vardı. Genellikle neşeliydi, fakat bu gösterişli bir biçimde sofu, basit, lekesiz bir hayattan çıkarılmış yahut ona eşlik eden bir neşeydi. Caz çağı annemle babama teğet geçmişti. Ayrıca, aramadığım halde, babamın dokunaklı (ziyadesiyle dokunaklı) bir resmini buldum, çok genç, Birinci Dünya Savaşı piya-

de subayı üniforması içinde. Nasıl oldu da o soykırımdan kurtulabildi acaba ve ben neden hiçbir zaman ayrıntılı sorular sormadım ona? O da bana bakıyordu ama gülümsemeden, mahcup, kaygılı gözlerle. Ağzı ne kadar da yumuşak ve genç görünüyordu. Bu nazik, çekingen varlık asker olmayı nasıl olmuştu da becermişti? Kararlar veren ve esnafla pazarlık eden annem olurdu. Belki de beni kendi biçtiğim değerle kabul etmesi için dünyaya gözdağı vermeme, içimde onun kuzeyli sertliğinden bir parça taşımam neden oluyordu.

Derken James'i midillisinin üzerinde gösteren bazı korkunç fotoğrafların altından (bunları ne demeye tutmuştum acaba?), Abel Amca ve Ester Yenge'yi birlikte dans ederken gösteren bir fotoğraf ilişti gözüme. Çekip aldım. Üzerlerinde smokin ve tuvalet vardı ve aralarında boşluk kalacak biçimde sarılmışlardı ama birbirlerine bakışlarından bunun bir anlığına olduğu anlaşılıyordu. Bir an sonra sımsıkı kucaklaşacaklardı. Tango? Wals? Yavaş fokstrot? Hallerinde yalnızca mutluluklarını değil; karşılıklı bağımlılıklarını, tamamen tatmin edici ilişkilerini ilan eden bir şey vardı: Öylesine güçlü, öylesine mükemmel, öylesine zarif, öylesine güvenen ve itaatkâr, öylesine emin olarak seven. Öyle müthiş güzel. Zavallı şanslı Estelle Teyze, cazibesini yitirecek kadar uzun yaşamadı. Nasıl olmuştu da bu fotoğrafı ele geçirmiştim? Şimdi birdenbire hatırladım ki, onu Ramsdens'teki aile albümünden çalmıştım. Sert, kahverengi fotoğrafı çevirdim ve arkasındaki yapışkan izini ve üzerinden kopardığım kalın sayfanın minik koyu kahverengimsi tüylerini gördüm.

Güneşli sabahın erken saatlerinde Rosina'yla birlikte otoyolda hızla yol alır, California ve Equity'deki en son kavgalar konusunda gevezelik ederken, Londra'ya gelir gelmez Hartley'e yazacağım bir mektup tasarlamıştım. Ama geldikten sonra zihnimi temizlemek ve neler olduğunu ayrıntılarıyla yazarak bir şekilde kendimi sakinleştirmek ve teselli etmek ihtiyacı ağır bastı. Daha sonra bu mektubu, henüz, yazmamak için başka sebepler buldum. Sebep, kararsızlığın değil; kaygı, sabırsızlık, korku karışımı duygunun yarattığı berbat bir huzursuzluktu. Aklı başından gitmiş ruhumu ele geçirmek için bekleyen korkutucu, felç edici, akıldışı kıskançlık acısını ertelemek için hâlâ uğraşıyordum. *Düşünerek* onu kendimden uzak tutmalıydım ve düşüncelerimin meyveleri kısmen aşağıdakiler oldu.

O berbat görüşmeden sonra Ben'in yanından ayrıldığımda, artık ondan nefret etmekte özgür olduğumu anlayarak karanlık bir sevinç duydum; üstelik bundan daha fazlasını, ah çok daha fazlasını yapmakta da özgürdüm. Kabaca özetleyecek olursam; meseleyi artık *Hartley'i kurtarmak* açısından düşünebiliyordum. Bu düşüncede, uzak gelecekte daha şimdiden varolan bir şey beni aniden kuvvetle çekmişçesine, ürkütücü, şiddetli bir ileri sıçrama vardı. Nefret, kıskançlık, korku ve şiddetli aşk arzusu hep birlikte şahlanmıştı zihnimde. Ah, zavallı kızcağız, zavallı kızcağız. Korumacı, sahiplenici sevginin şiddetli ıstırabını ve onu bir ömür süren mutsuzluktan korumayı başaramadığımı düşünmenin verdiği son derece derin bir acı duydum. Onun kıymetini nasıl bilirdim, onu nasıl teselli eder ve kusursuzca severdim, yeter ki... Fakat *düşünmeye* devam etmeme yetecek kadar ihtiyatım hâlâ vardı.

Kanıtları gözden geçirdim ve işaret ettikleri konusunda pek az şüphem kaldı. Hartley beni seviyordu ve beni kaybettiğine uzun zamandır pişmandı. Nasıl olmayabilirdi? Kocasını sevmiyordu. Nasıl sevebilirdi? Zihinsel olarak bir özelliği yoktu; o herifte ince zekâ ve manevi sevimlilik diye bir şey yoktu. O şehvetli, biçimsiz koca ağzı ve saçları kırpılmış oğlan çocuğu tipiyle fiziksel olarak cazibesizdi. Üstelik, görünüşe bakılırsa barbar ve zorbaydı. Bir tirandı, muhtemelen son derece kıskanç, çabuk öfkelenen, hayat sevincinden yoksun, yeteneksiz, kıstırılmış bir herifti. Hartley bütün bu yıllar boyunca esir tutulmuştu. Belki ilk yıllarda kaçmayı düşünmüştü, fakat zorbalık gören çok sayıda yalnız kadının yaptığı gibi yavaş yavaş umutsuzluğa düşmüştü. Elbette ben onu bulduğumda bunların bir kısmını sindirmişti. Hartley'nin korkmuş olumsuz davranışlarını açıklamak kolaydı. Muhtemelen kocasından korkuyordu; fakat hâlâ canlı, yeraltındaki bir petrol yangını gibi için için süren, bana duyduğu eski aşktan daha da çok korkuyordu: Bu aşk, en azından, bulduğu azıcık umutsuz huzuru alabildiğine tahrip edebilirdi şimdi.

Bütün bunları ve eğer isterse onu kurtarmayı nasıl istediğimi ve bunu yapabileceğimi, elbette gizlice ulaştıracağım, o mektupta yazmaya niyetlenmiştim. Fakat mantık ve düşünce, korkuyla birlikte, biraz ertelememi öneriyordu. Korku bu aşamada herhangi bir şeyin fena halde ters gitmesi halinde aklımı yitireceğimi söylüyordu. Mantık, kanıtların bir sonuca varmak için yetersiz olduğunu ve başka

türlü de okunabileceklerini söylüyordu. Benim Ben'e karşı personam o kadar da güvenilir bir tanık olmayabilirdi. Yaptıklarım öylesine çileden çıkarıcı olmasa, Ben görüşmemizde öylesine nahoş biri gibi *davranır mıydı*? Ne de olsa, son âna değin, kendini kontrol etmişti; fakat en başından itibaren şiddetli ve akıl almaz derecede bir düşmanlık hissetmiştim. Sonra Titus muamması vardı. Neden kaçmıştı? Sorunlu bir çocuk olarak mı yetişmişti? Gitmesinin trajedisi, paylaşılan keder onları bir araya mı getirmişti? Paylaşılan keder, paylaşılan yatak. Düşüncelerimi hâlâ dizginlemem gerekiyordu, koşmak için sabırsızlandıkları uzun, karanlık geçitler vardı. Ve ayrıca adam çirkin ve cazibesiz ve gaddar ve sıkıcı olmasına rağmen Hartley'nin onu seviyor ve ondan makul ölçüde memnun olma ihtimali vardı (ki bu devasa bir sorundu). Kendimi tatmin edecek şekilde bir dizi soruyu yanıtlamıştım. Şu soru kalmıştı ve sonuncusuydu: *Her şeye rağmen Hartley onu seviyor muydu*? Fakat bu imkânsızdı. Yine de öğrenmem gerekiyordu. Biteviye dikkatimi çekmeye ve irademi ele geçirmeye uğraşan planlarımı yürürlüğe sokabilmek için, önce bu sorunun cevabını öğrenmem gerekiyordu.

Fakat nasıl? Öylece ona yazıp sormaya cesaret edemezdim, çok tehlikeli olurdu ve meseleyi dikkatle düşününce cevabının mecburen muğlak olacağını anladım. Sonra (dünden söz ediyorum) çözümü, problemin hayli korkunç ama gerekli çözümünü gördüm. Ve yeri geldiğinde bu konuyu yazacağım. Bu arada bir dinlenme molası verdim. Dinlenmeye başlamak için Peregrine'i aradım ve dün akşam ona gidip sarhoş oldum; bu arada konuştuklarımızı anlatacağım, çünkü bir kısmı benim durumumla ilgili. Hakikaten, şimdi düşünüyorum da dünyadaki her şey benim durumumla ilgili. Elbette Peregrine'e Hartley hakkında hiçbir şey demedim. Hartley'den Peregrine'e hiç söz etmedim, fakat belki bir kez bir "ilk aşk" a ilişkin bir imada bulunmuşumdur.

Yeniden alışveriş yapmış ve akşam yemeğimizin malzemelerini Peregrine'in Hampstead'deki dairesine götürmüştüm. Peregrine'i kötü yemeklerin kibirli garsonlar tarafından sunulduğu ve insanın hazır değilken terk etmeye mecbur kaldığı pahalı, kalabalık restoranlara gitmenin aptallık ve ahlaksızca olduğuna ikna etmem bu kez daha uzun sürdü. Sonuç olarak uzun, rahat bir akşam geçirdik, pirinç ve yeşil salata eşliğinde enfes bir körili yemek (ben pişirdim, Perry yemek

yapamaz) yedik, ardından taze meyveler ve kurabiyelerle kendimize ziyafet çektik ve Peregrine'in mükemmel bordo şaraplarından üç şişe içtik (Körili yemekle şarap içmeyi reddeden bir sadelik yanlısı değilim). Kahve, viski ve Türk lokumuyla devam ettik. Tanrı'ya şükür ki, sindirimim her zaman iyi olmuştur. Sonuç olarak, gündelik hayatın başlıca zevkleri olan bu tür şeylerin tadını çıkaramayanlara çok yazık ve belki de kimileri için yeme içme, hayatın yegâne zevkleri.

Peregrine'e yalnızca içki âlemi yapmaya ve eski bir dostla çene çalmaya değil, bir erkekle, katıksız erkek suç ortaklığı için gittiğimi itiraf ediyorum: Erkek suç ortaklığı; bir tür birlikte cürüm işlemeye, şovenizme, suç işleyip yakayı kurtarmaya, dört bir yan cehenneme dönmüş olsa bile açgözlülükle ânın tadını çıkarma ortaklığına benzer; hakikaten öyledir. Fakat şunu eklemeliyim ki, benim durumumda bu, kaba ve müstehcen konuşmaları içermez. Kabalık ve müstehcenlikten iğrenirim. Uzun zaman önce Perry ve başka bazılarına bu konuda etkili dersler vermişimdir. Wilfred'e değil. O asla kaba konuşmazdı.

Böylece enine boyuna düşünmüş ve kararımı vermiş olarak, rahatça mola verdim; dinlenebilir ve gücümü toplayabilirdim. Hartley bekleyecekti. Kaçacak hali yoktu. *Kaçamazdı.*

"Yürüyen bütün evlilikler korkuya dayalıdır" dedi Peregrine. "Gözyaşı esastır, insan doğasını kaz bakalım, altından ne çıkar? İster tekmeyi basmana ister saklanmana neden olsun; kötücül, hain, egoist korku. Evliliğe gelince, insanlar egemen olan ve boyun eğen konumlarına alışırlar. Elbette kimi zaman 'birlikte olgunlaşır' yahut 'bir uyum kazanırlar', çünkü hayatındaki korkunun kaynağıyla mantıklı bir şekilde başa çıkman gerekir. Tahminimce son derece az sayıda mutlu evlilik var, sadece insanlar sefilliklerini ve hayal kırıklıklarını saklıyorlar. Kaç mutlu çift tanıyoruz? Tamam, Sid ve Rosemary var; çocukları iyi ve birbirleriyle konuşurlar, hiç susmazlar, bir tür mucize bu ama daha ne kadar süreceğini *sahiden* biliyor muyuz? Başka kimse gelmiyor aklıma, gerçi idare eder görünen birkaç çift var ama ben perde arkasını da gördüm maalesef! Tanrım, Charles, sen evlenmemekle çok akıllılık ettin. Özgür kaldın. Wilfred Dunning gibi. Asla tasma ve zincir taktırmadın boynuna. Tanrım, kadınlardan tiksiniyorum. Ama öbür yöne de dönemiyorum. Kızarıp nazlanmana gerek

yok, sana asla ilgi duymadım. Fritzie Eitel'le işi nerelere vardırdığınızı biliyorum! Hayır ama bizim Wilfred isteseydi, onunla olurdum. Koca Wilfred seks için ne yapardı? Kimse bilmezdi. Belki de cinselliği yoktu ve öyleyse aferin ona. Wilfred'i hâlâ özlüyorum. Çok tatlı adamdı. Ayrıca cömertti, başkalarının espritüelliğinin sebebi olmayı severdi. Tanrım, Wilfred çok ilham vermiştir bana. Koca Wilfred'le sarhoş olmak tıpkı... lanet olsun, tıpkı neye benzerdi? Lizzie Scherer'in Gilbert Opian'la yaşadığını biliyor muydun? Bence ikisi de akıllılık etmiş".

"Wilfred'i ben de özlüyorum. Evet, Lizzie meselesini duydum". Peregrine'i görmeye gitmemin ufak gerekçelerinden biri de, hakikaten benimle Lizzie hakkında dedikodu edilip edilmediğini öğrenmek ve eğer öyleyse bunu engellemekti. Belli ki Perry bir şey işitmemişti. "Peki, ya sen ve Pamela..."

"Bitti, gerçekten. Demek istediğim, hâlâ evde yaşıyor ama konuşmuyoruz. Korkunç bu, Charles, tam bir *cehennem*, sanki bilmezmişsin gibi. Bütün konuşma konularının berbat edildiği, zehirlendiği bir yerde biriyle kısılıp kalmak. Söylediğin herşey ya yanlış ya rezilce. Lanet olsun, berbat seçimler yaptım. İlkin o kaltak Rosina, sonra Pam gibi bir arkadaş. Son zamanlarda Rosina'yı gördün mü?"

"Hayır".

"Ben de görmedim ama ne zaman televizyonu açsam karşımdaı, korkunç bir lanet bu. Sanırım bir zamanlar onu sevmiştim. Belki de mesele kendimi Mark Antony gibi hissettirmesiydi bana. *Penché sur elle l'ardent impérator*... Rosina'nın gözlerinde tek gördüğüm kendi yansımamdı. Sonra da boşanma mahkemesini gördüm. Rosina'yla mesele, onun bütün erkekleri istemesiydi: Julius Sezar'ı, İsa'yı, Leonardo'yu, Mozart'ı, Wilamowitz'i, Bay Gladstone'u, D. H. Lawrence'ı, Jimmy Carter'ı; adını sen koy, hepsini isterdi. Pam'i de elimden almayı istemezdin sanırım, ister miydin? Hayır mı? Eh, pekâlâ, nasıl olduğunu sana anlatamam, bıçaklı kavga gibi ve gerçekten devam ediyor... ikimizden biri boşanmayı ayarlayacak kahrolası gücü bulamadık kendimizde. Boşanma işlemleri korkunç; düşünmek, karar vermek, yalan söylemek zorundasın. Eminim başka bir herif var hayatında, bilmek istemiyorum. Sürekli dışarıda, sadece geri gelmeye devam etmemesini dilerdim, sanırım böylesi uygun. Bitmek bilmeyen, katıksız, yıkıcı kincilik; şefkat ve mutluluğun minik dokunaçlarının

sebepsizce kırılması, bir insanı diğerine bağlayan bütün o ufak kendiliğinden saçmalıklar. Bazen onunla konuşmaya çalışıyorum ama karşılığında, olabilecek en incitici şeyleri söylüyor. Bitmeyen darbeler karşısında insanın ruhu keçeleşiyor ve tabii bir de insanın bir bakıma kendi kendine düşman olması var, söylemeye bile gerek yok, insan kötülükte ustalaşıyor. Bunu başka durumlarda da gördüm; suçlu hisseden eş, mantıksız olsa bile, ötekinin bitmeyen şikâyetlerinin kurbanı ve ahlaki bir duruş alamıyor. Bu da karşılıklı dehşet salmaya yol açıyor. Ve ah, hâlâ birlikte uyuduğumuz zamanlarda, geceleri uyanık yatar ve tek teselliyi aşağı inip bir bir *nacak* bularak eşinin kafasını nasıl ezeceğini, yastığın üstünde nasıl muhallebi haline getireceğini bütün ayrıntılarıyla hayal etmekte bulurdum! Ah Charles, Charles, evliliğin bu sevinçleri hakkında hiçbir fikrin yok senin. Biraz daha viski al".

"Teşekkürler. Peki, küçük kız nasıl? Adı neydi? Angela". Angela, Pamela'nın "Kızıl" Godwin'le yaptığı önceki evliliğinden olan kızıydı.

"Artık o kadar küçük değil. Okula gidiyor. En azından gittiğini sanıyorum, her gün evden çıkıp bir yere gidiyor çünkü. Ben onu görmezlikten geliyorum, o da beni, asla anlaşamadık zaten. Pam'in de onu gördüğünü sanmıyorum. Şimdilerde Pam çoğunlukla sarhoş. Öğretici bir manzara doğrusu. Ah Charles, insanın kanının beynine sıçradığı, acıyla haykırarak kendisini bir iblise dönüşürken seyrettiği bu korkunç tuzaklara düşmeden paçayı kurtarabildiğin için öyle şanslısın ki. Bütün bunların dışındasın, Tanrım, çok akıllısın. Öyle temiz yüzlü bir pisliksin ki Charles, suratın öyle temiz ve pürüzsüz ki, eminim ayda bir kere tıraş oluyorsundur ve ellerin öyle temiz ki, tırnakların öyle temiz ki (bir de benimkilere bak) ve ayrıca ne yapsan yanına kâr kalıyor, cezasını ödemiyorsun, hiçbir lanet olası ceza ödemiyorsun karşılığında. Evet, elbette kahrolası boşanma konusuda anlaşmamız gerek ama bu Pamela'yla konuşmak demek ve bunu *yapamam*; onunla birbirimizden kurtulmak için makul bir plan yapmaya çalışarak karşılıklı oturmayı gözüm yemiyor, ya da oturmaya çalışmayı, artık birbirimizin huzurunda oturmuyoruz. Belki istemiyordur da zaten! Burada yaşamak, bu evi her ne yapıyorsa yapmak için üs olarak kullanmak işine geliyor olabilir! Banka hesabına her ay büyük miktarda para yatırıyorum".

"İş bulamaz mı yahut..."

"*İş mi? Pam mi? Laissez-moi rire!** Pam asla bir oyuncu olmadı, bir yıldızcıktı. Hiçbir şey *yapamaz*. Bütün hayatı boyunca erkeklerin sırtından geçindi. Kızıl'ın sırtından geçindi, ondan önce de zavallı bir Amerikalı sazanın sırtından geçinmişti, ondan öncesini de Tanrı bilir. Kızıl hâlâ ona çok yüksek bir nafaka ödüyor. Tabii benden ayrılmaya da ancak aynısını yaparsam rıza gösterir. Ve biliyor musun, Rosina'ya hâlâ nafaka ödüyorum, benim beş katım kazanmasına rağmen. *Suis-je un homme, ou une omelette*?** Bazen merak ediyorum. Rosina'dan öyle bıkmıştım ve ondan kurtulmaya öyle hevesliydim ki her şeyi imzaladım. Tanrım, keşke Pamela'dan da kurtarsan beni! Seni şanslı köpek. Güzelce, belaya bulaşmadan bir güzel gönlünü eğliyor, sonra da terk ediyorsun onları. Tanrım, Clement'ten bile sıyırdın yakayı. Ben neden hiç ders almıyorum?"

"Clement'le her şeyin güllük gülistanlık olduğunu sanıyorsan..."

"Senin sorunun, Charles, esas olarak kadınları hakir görmen, oysa aksi yöndeki kimi görüntülere rağmen, ben öyle değilim".

"Ben kadınları hakir görmüyorum. Daha on iki yaşıma girmeden, Shakespeare'in bütün kadın kahramanlarına *âşıktım*".

"Fakat onlar yaşamıyor, sevgili dostum, mesele bu. Onlar sanatın asla asla varolmayan dünyasında yaşıyorlar ve Shakespeare'in zekâsıyla bilgeliğinin ürünleri; sahte umutlar ve boş hayallerle doldurarak bizimle dalga geçiyorlar oradan. Gerçek olan, hainlik ve yalanlar ve para yüzünden edilen kavgalar".

Bu anlatımdan bütün konuşmayı Perry yapmış gibi görünebilir ve akşamın sonunda hakikaten öyleydi. Kendisi durmadan konuşan tam bir İrlandalıdır ve iyice sarhoş olduğunda sözünü kesmek zordur. Ben de zaten kendim konuşmaktan ziyade onu konuşturmayı isteyen bir ruh halindeydim. Dokunaklı feryatlarıyla sakinleşmiş ve itiraf etmeliyim ki, dertleriyle epey neşelenmiştim. Korkarım ikinci evliliğinin başarısızlığa uğramış olmasına sevinmiştim, tersini hissedecek yerde; eğer istemeden *en deuxième noces**** mutluluğuna sebep olsaydım belli bir üzüntü duyardım. Böyle duygular beni yüceltmez ama sık raslanmadıkları da söylenemez.

---

* (Fr.) Güleyim bari. (ç.n.)

** (Fr.) Adam anlamına gelen ve om diye söylenen homme sözcüğü ile kafiyeli omlet sözcüğünü kullanarak yapılan ve ben adam mıyım omlet mi / adam mıyım, yenecek bir şey mi iması içeren bir cümle. (ç.n.)

*** (Fr.) İkinci evliliğinde. (ç.n.)

Peregrine'in hayli geniş ve güzel yemek odasında oturuyorduk. Şarap lekeleriyle dolu, epeydir oradaymış gibi görünen beyaz bir örtü masayı kaplıyordu. Perry evin geri kalanını Pamela'ya bırakabilmek için bazalı yatağını bu odaya taşımış hatta elektrikli bir çaydanlık ve elektrik ocağı (körili yemeği onun üzerinde pişirmiştim) koymuştu. Elektrik ocağı, dökülmüş yiyeceklerle kaplı bir gazetenin üzerinde duruyordu. Oda tozluydu, yanmış tencere ve kirli çarşaf kokuyordu. Ancak, Perry'nin dediği gibi, kapısı kapatılıp kilitlenebiliyordu.

Peregrine Arbelow, sanırım daha önce de söyledim, bir insanda gördüğüm hemen hemen en büyük yüze sahip insandır; gerçi gençliğinde, "playboyluk" günlerinde yakışıklı görünmesine engel olmamıştır bu. Şimdi epey tombullaşmış ve gevşemiş kocaman, yuvarlak yüzünü (bilimin yardımıyla) çevreleyen kısa, gür, kestanerengi bukleleri var (Bana saçlarım konusunda kurtarma operasyonunu öğütleyen de odur). İri gözleri masum bakışlarını korumuştur yahut belki de gözlerindeki düpedüz şaşkınlıktır. İriyarı, tıknaz bir adamdır, daima takım elbise giyer, sıcak havalarda bile yünlü takımlar ve yelekler içindedir. Köstekli saat takar. Hafif bir İrlandalı aksanıyla konuşur ve sahnedeyken, Gilbert Opian'ın kaymalarının aksine, aksanı bütünüyle kaybolur. Wilfred kadar iyi olmamakla birlikte mükemmel bir komedyendir ama iş oraya varınca, kimse Wilfred kadar iyi değildir.

Tehlikeli kadın mevzuundan uzaklaşma sırası olduğuna karar verdim. "Son zamanlarda İrlanda'ya gittin mi?" Bu konu Perry'yi daima konuşturur ve garantili bir konu değiştiriciydi.

"İrlanda! Bir bela daha. Tanrım, İrlandalılar aptaldır! Puşkin'in Polonyalılar için dediği gibi, tarihleri bir felakettir ve öyle de olması gerekirdi. Hiç olmazsa Lehler trajik biçimde, Yahudiler zekice hatta esprili bir şekilde acı çeker; İrlandalılar ise aptalca acı çeker, tıpkı bataklıkta böğüren bir inek gibi. İngilizlerin o adaya nasıl katlandıklarını anlayamıyorum, yıllar önce nihai bir çözüm bulunmuş olmalıydı, gerçi denemediler değil. Cromwell, tam sana gerçekten ihtiyaç duyduğumuz anda neredesin? Belfast paramparça. Kimsenin umurunda değil. Charles, öyle acı ki, öyle acı ki, o kahrolası cefa, o bozulma, o kısasa kısas havası. Neden her şeyin bir noktada son bulmasına izin vermiyorlar, İsa'nın yaptığı gibi? Yüz aziz, bin aziz o adayı kurtarabilir miydi? Ve bir türlü unutamıyorum, sanki sırtımda bir gömlek

gibi, üzerimde, etimde yürüyor. Ondan sağladığım tek fayda, kimi ruh hallerimde, başkalarının benden daha kötü durumda olduğu; sevgili kocaları, oğulları yahut karıları gözlerinin önünde öldürüldüğü ya da hayatlarının kalanını bir tekerlekli sandalyede geçirecekleri için *memnun* hissediyorum... İşte o kadar kötüyüm! İrlanda'yı yaşıyor, İrlanda'yı soluyorum ve ah Tanrım, İrlanda'dan nasıl tiksiniyorum, keşke kahrolası bir İskoç olsaydım, İrlandalı olmak işte o kadar kötü! Sanırım İrlanda'dan, tiyatrodan ettiğimden daha çok nefret ediyorum, düşün artık!"

O anda kapı açıldı ve Pamela kafasını içeri uzattı. Sonra kapının arasından sallanarak içeriye yarı girdi, yarı düştü ve donuk gözlerle bize baktı. Üzerinde manto vardı ve belli ki henüz girmişti eve. Artık bayağı bakımsız olmakla birlikte dağınık gür, dalgalı, kır saçlarıyla hâlâ güzeldi. Ruju dağılmış kırmızı ağzının kenarları mutsuz, saldırgan bir sırıtışla aşağı bükülüydü. Gözlerini devirerek ve Perry'yi görmezden gelerek bana baktı. "Merhaba Pam" dedim.

Hâlâ kapıya tutunarak güçlükle döndü ve gitmeye davrandı, sonra yüzü somurtarak kırışmış, dudakları hareket halinde döndü ve ağzında yeterince tükürük biriktirince yere tükürdü, tükürüğü incelemek için eğildi ve kapıyı açık bırakıp salınarak gitti.

Peregrine ayağa fırladı, kapıyı tekmeleyerek kapattı, sonra kadehini aldı ve şömineye savurdu. Kadeh kırılmadı. Masanın etrafında, kelimenin gerçek anlamıyla, ağzından köpükler saçarak döndü ve bir kedinin aslan sesiyle tıslamasına benzer bir sesle, *"Aaaaagh!"* diye bağırarak bardağı yerden aldı. Sonra yavaşça kapıya doğru yürüdü, Pamela'nın tükürdüğü yere baktı, kirli gazetelerden bir parça kopardı ve dikkatle tükürüğün üzerine örttü. Sonra yerine döndü. "İç, Charles, sevgili dostum. İçmiyorsun. Ayıksın. İç".

"Tiyatrodan bahsediyordun".

"Oyunlarını yayımlamamakta öyle haklıydın ki, önemsizdiler, hiçbir önemleri yoktu, sabun köpüğüydüler ama en azından başka bir şeymiş gibi yapmadılar. Şimdi gücendin, boş gurur, kibir. Evet, tiyatrodan nefret ediyorum". Perry, Londra West End Tiyatrosu'nu kastediyordu. "Yalanlar, yalanlar, neredeyse bütün sanat yalanlardan ibaret. Cehennemin ta kendisi bile bir iyilik ve güzellik kazanıyor onda. *Bokluk*. Gerçek ıstırapsa... gerçek ıstırapsa... lanet olsun, sarhoşum... farklı... çok farklı. Ah Charles, doğduğum şehri görseydin eğer... Bir

de şu tüküren kaltak... İnsanlar böyle nasıl yaşayabilir, birbirlerine bunu nasıl yapabilir? Ah, çenemizi bir tutabilseydik. Drama, trajedi, sahneye aittir; hayata değil, sorun bu. Eksik olan, ruh. Bütün sanat dalları hayatı biçimsizleştirir, onu hatalı temsil eder, tiyatro ise bunu en fazla yapandır çünkü hayata öyle benzer ki, yürüyen, konuşan gerçek insanları görürsün. Tanrım! Nasıl oluyor da radyoyu açar açmaz konuşanın bir oyuncu olduğunu derhal anlayabiliyorsun? Mesele bayağılık; tiyatro, bayağılığın tapınağıdır. Tiyatro ciddi şeyleri konuşmak istemediğimizin ve muhtemelen konuşamayacağımızın yaşayan kanıtıdır. Her şey, her şey en kederli, en kutsal hatta en komik bayağı bir numaraya dönüştürülür. Çok haklısın, Charles, koca Shapekseare'in eşsiz... benzersiz... biricik olduğunu söylediğini hatırlıyorum. O ve kimseciklerin anlayamadığı bazı Yunan adamlar. Gerisi halinden memnun, kokmuş bir bayağılık denizinden ibaret. Wilfred bunu hissetmişti. Bazen seyirciyi gülmekten öldürür, ardından son derece üzgün görünürdü. Ah Charles, keşke bir Tanrı olsaydı ama yok, yok, kesinlikle yok..." Perry'nin iri, yuvarlak, kahverengi gözleri yaşlarla doluyordu. El yordamıyla mendil arandı, sonra masa örtüsünü kullandı. Ardından ekledi: "Keşke fakültede kalıp doktor olsaydım. Her geçen gün mezarıma biraz daha yaklaşıyorum. Sabah uyandığımda ilkin ölümü düşünüyorum, ya sen?"

"Hayır".

"Hayır. Sen hâlâ genç bir adamın *joie de vivre*'ine* sahipsin. Senin durumunda meselenin iyilikle ilgisi yok. Sen iyi değilsin. Doğal bir yetenek seninki, doğanın bir armağanı, tıpkı fiziğin ve kızlarınkine benzeyen cildin gibi. Ama unutma ve dikkatli ol; cehennemde yaşayanlar da var".

"Pamela'ya hiç vurur musun? Rosina'ya hiç vurdun mu" dedim. Perry'nin sandığından daha çok sarhoş olmuştum sanırım.

Bu soru onu biraz neşelendirdi gibi. "Bunu sorman tuhaf, Charles, bugün ben de tam bunu düşünüyordum ve neden hiç yapmıyorum, hiçbir zaman yapmadım diyordum. Hayır. Asla kimseye el kaldırmadım. Payını alan, cansız varlıklar oluyor. Bardaklar, tabaklar, tekmeleyip parçalayabileceğim her şey. Sanırım bu... bu İrlanda'yla ilişkili bir şey, İrlanda için yaptığım bir şey, anlıyor musun, tuhaf bir biçimde. Kaltağa hiçbir faydası yok tabii. Ama... sen de bilirsin... insan bi-

* (Fr.) Yaşama sevinci. (ç.n.)

rine tükürmek yahut... bağırmak yerine... vurduğu anda bir sınır aşılır... bu belki de uygarlığın son engelidir... ondan sonrası ise makineli tüfekler ve insanların dizkapaklarını silahla uçurmak olur. Tanrım, şu lanet televizyon dizisinde oynamayı neden kabul ettim sanki, *bombok*. Onlar bana vurur tabii, Pam ve Rosina, orada bir kısıtlama yok..."

"Suratını mı tırmalarlar?"

"Ne tırmalaması, yumruklarlar. Eh, hak ediyorum. Aşağılık herifin biriyim, alçağım. Evet. Evet. Hadi iç".

Perry masa örtüsüyle gözlerini kurularken kapı açıldı ve uzun boylu, ince, alabros saçlı, deri ceketli bir oğlan içeri girdi, bize aldırmadan dolaba gitti, açtı, bir şişe aldı ve arkasından kapıyı kapatarak yürüyüp gitti.

"Bu oğlan da kimdi böyle?"

"Oğlan değil, sevgili Charles, o benim üvey kızım Angela, on altısında".

"Tanrım. Onu son gördüğümde altın bukleli ufak bir şeydi".

"Artık altın bukleli ufaklık değil. Geçen ay kafasını kazıttığını biliyor muydun? Saçları daha yeni yeni çıkıyor. Babası ona bir motosiklet aldı. Motosiklet dediğimde öyle üzerinde koltukta oturur gibi oturduğun *pat pat pat* bir şey gelmesin aklına; bu dediğim uzun, geniş, hayvani bir şey ve düpedüz kükrüyor. Hatırlıyorum da sen duygusallaşır, bir oğlun olsun istediğini söylerdin, ben de belanı mı arıyorsun derdim. Sanırım kızı olmak daha da beter. Tanrı'ya şükür kendi çocuğum yok. Çocuklar; masumiyet... Tanrım! Angela'nın kullandığı dili duyman lazım, ayrıca kendisini nasıl çirkinleştirdi, groteskleştirdi... Pamela'nın umurunda değil, o... Onu daha demin gözlerinle gördün, öyle değil mi? İçeri geldi, değil mi, yoksa geldiğini hayal mi ettim? Angela, evet. Dağcı botları ve deri her şey giyiyor. Ve içiyor. Hepsi içiyor. Tanrım, Charles, sen şanslısın. Ailen yok. Aile, sevginin merkezi. Ve bu iki kadını sevdiğime kendimi inandırmakla kalmayıp sevdiğimi düşününce, onları sevdim... yani sevmeye muktedirsem. Öyle miyim? Bilmiyorum. Ayrıca... ah... daha önce de sevdim... başka kadınları... başka insanları... hepsi gitti... yoklar... sonsuza kadar kayboldular... ama bir şey çıkmazdı zaten... aşağılık adamlar, ciğeri beş para etmezler ve ahlaksızlar mutlu olamaz, demek ki sonuç itibariyle dünyada biraz adalet var".

Gitmenin çok zor olduğu, devam edip viski içmekten başka bir şey yapmanın çok zor olduğu aşamaya ulaşmıştım ve Peregrine'in gözyaşlarından etkilenmeye başlamıştım aptal gibi. "Perry, ilk aşkın kimdi?"

"Bana 'Perry' deme, siktir git. Pekâlâ, sana anlatayım... sandığın gibi değil... ilk aşkım Peregrine Amcamdı. Peregrine Amca. Tanrı ruhuna huzur versin, çok iyi bir adamdı. Eğer bir Hesap Günü varsa, kahrolası bütün ailem Peregrine Amca'nın arkasında diz çökecek ve haklarında iyi sözler söyleyip onları ateşten kurtarmasını umacaklardır. Ben de yerde uzanıp onun gelip beni kaldırmasını bekleyeceğim ve o gelip beni kaldıracaktır. Çok tatlı bir adamdı. Ona neden iyi dediğimi bilmiyorum, onun hakkında ne biliyordum ki, çocuktum daha. Elimi tutar, beni kucağına oturturdu. Beni *severdi*, o oğlancı. Annemle babam beni asla okşamazlardı, ne kucaklar ne de öperlerdi, aslında benden pek hoşlandıklarını sanmıyordum, lanet kız kardeşimi severlerdi, beni değil. Ama Peregrine Amca beni severdi. Bana sarılır, öperdi beni. Ve biliyor musun, kadınlar beni asla daha güzel öpmedi, gerçi sadece... senin düşündüğün gibi değildi... öyle masum ve tatlıydı ki... ve bunu yalnızca yalnız olduğumuzda yapardı. Bundan ders aldım, anladım. Ayrıca her şeyi konuşurduk, sanki yaşıtmışız gibi ve onu özlerdim, sanki beni besliyormuş gibi. Derken bir gün... artık annemle babam bir şey mi gördüler, yoksa Peregrine Amca'da bir tuhaflık olduğuna mı karar verdiler, Peregrine Amca'yı basbayağı *kovdular*. Onu bir daha asla görmedim. Asla".

"Ne oldu ona?"

"Bilmiyorum. Çok sonraları intihar ettiğini duydum. Oyuncu olduğumda onun adını aldım, kısmen hürmetten kısmen aileme nispet olsun diye. William adıyla takdis edilmiştim. İşte, benim ilk aşkım böyleydi. Seninki nasıldı?"

"Unuttum. Bana amcandan söz ettiğin için teşekkür ederim. Onunla ilgili konuştuğunu duymaktan hoşlandım".

"Sana anlattığım için çoktan pişman oldum. Bundan psikolojik sonuçlar çıkarmaya başlayacaksın. Ve psikoloji zırvadır".

"Psikolojinin zırva olduğunu biliyorum! Gitmem gerek, Peregrine".

"Gitme. Sana Freud'un en sevdiği fıkrayı anlatayım, hatırlayabilirsem. Kral, dublörüyle karşılaşır ve 'Annen sarayda çalıştı mı hiç' " diye sorar. Dublör yanıtlar, 'Hayır ama babam çalıştı.' Ha ha ha, bu güzel bir fıkra!"

"Gitmem gerek".

"Charles, fıkrayı anlamadın. Dinle, kral aynı kendine benzeyen bir adamla karşılaşıyor ve adama diyor ki..."

"Fıkrayı anladım".

"Charles, Tanrı aşkına gitme, bir şişe daha var. 'Hayır ama babam çalıştı'!"

"Gerçekten gitmem gerek..."

"Haklısın, bilinç katlanılabilir, anlayışın ışığı ağarırken siktir. Sana söyleyeceğim daha çok şey var. Of, tamam, siktir git hadi! Sanırım gelip seni deniz kıyısındaki yerinde göreceğim, eğer havalar iyi olursa Hamsin Yortusu'nda gelirim ve yeniden sarhoş oluruz..."

"Hoşça kal, Peregrine. İrlanda konusunda üzgünüm".

"Ne de olsa sarhoşsun. Defol". Kapıdan çıkarken, başının şarap lekeli örtüye yavaşça düştüğünü ve "Çok temiz, lanet olası ne kadar da temiz" diye mırıldandığını duydum.

Yukarıdakileri, roman günlüğümü bugüne getirecek şekilde,yazmayı bitirdiğimde bavulumu topladım ve bir sandalyenin yerini değiştirmeye yahut koliden bir fincan çıkarmaya elimin varmadığı, Londra'daki karışık, berbat, küçük dairemden ayrıldım. Öğle yemeğimi yedim (kalan peynirli makarnayı bitirdim) ve beni eve götürecek akşam treniyle aramda boş, olaysız bir zaman kaldığını düşündüm (yanılıyordum). Vaktimin bir kısmını bir resim galerisinde harcamaya karar verdim. Resimden pek anlamam fakat bana huzurlu bir keyif verirler, ayrıca galerilerin havasını severim, oysa konser salonlarının havasından nefret ederim. Kadın resimlerinden katıksız bir erotik doyum devşirdiğimi de itiraf etmeliyim. Ressamlar belli ki bunu yapmışlar, ben niye yapmayayım?

Biraz kararsızlık geçirdikten sonra çoktandır görmediğim Wallace Koleksiyonu'nu görmeye gitmeye karar verdim. Resim konusunda benden bile az bilgisi olan babam, Londra'ya seyrek olarak yaptığımız ziyaretlerden birinde, Frans Hals'ın "Gülen Şövalye"sini görmem için beni oraya götürmüştü ve burayı babamla özdeşleştirmiştim. Sanırım babam galeriyi öylesine sessiz olduğu ve resimlerin yanı sıra çok fazla mobilya bulunması nedeniyle saray yavrusu bir eve benzediği için de seviyordu. Özellikle biz oradayken çeşitli seslerle, tam aynı anda olmasa da saat başında çalan, çok sayıdaki çalar saatten hoşla-

nırdı (saatleri severdi). Vardığımda galeri neredeyse boştu ve biraz sersem bir halde resimlere bakarak ve Hartley'i düşünerek dolaşmaya başladım. Bütün sabah mücadele ettiğim ciddi bir akşamdan kalmalığın etkisinde olduğumdan biraz rüyada gibiydim. İyi şarapla ilgili sorun, çok alkol içermesi ama uluorta su katamamanızdır. Öğle yemeğiyle aldığım aspirinlere rağmen hâlâ başım ağrıyordu. Kahverengimsi bir bulanıklık ve büyük bir hızla yer değiştiren siyah noktalar, görüş alanımı dönüşümlü olarak bozuyorlardı. Sarsak ve sanki birdenbire boyum çok uzamış gibi tuhaf bir biçimde basıyordum yere.

Derken, kadınlarımın pek çoğu oradaymış gibi gelmeye başladı; yalnızca Hartley değil. Hartley engin bir yokluktu; solgun, kısmen bedenden kurtulmuş bir varlık, yüzü görüş alanımın üstünde ele geçmez bir ay gibi asılıydı. Kadınlara daima sığınmak için koşmuştum. Kadınlar *sığınaktan* başka nedir ki hakikaten? Ve bazen bir kadının sımsıkı sarılması, her türlü korkuya karşı en mükemmel savunma gibiydi. Evet, onlar, çoğu, bana karşı mükemmeldiler ve buna rağmen... bir süre sonra... kişi, sığınağı terk eder. Hartley farklıydı, o benimle birlikte yolculuk etti, onu asla bir güvenlik a benim varlığımın saf maddesiydi. Ama ötekiler de, galeride dolaşırken, süzülerek ve bir görünüp bir kaybolarak, belirsizce yere bağlanarak ordaydılar: Terborch'un Lizzie'si, Nicolaes Maes'in Jeanne'i, Domenichino'nun Rita'sı, Rubens'in Rosina'sı, Greuze'nin yaptığı ilk tanıştığım haliyle Clement'i gösteren enfes bir çalışma... Sevgili güzel Clement, yaşlanmaktan nasıl da nefret ederdi. Annemin Reynolds tarafından yapılmış biraz pohpohlayıcı ama benzerlikler taşıyan bir resmi bile vardı. Evet, Hartley'i aradı gözlerim. Bazıları onu ifade edebilirdi; belki Campin, Memling yahut Van Eyck. Ama orada değildi ve sonra saatler dördü vurmaya başladı.

Alt katta bazı işçiler birtakım işler yapıyor, bolca çekiç kullanıyor, çoğalıp azalan yanıp sönen ışıklar başımın ağrısına karışıyordu. Kendimi, hafızamda hatırlamamın önemli olduğu bir şeyi ararken buldum; kayaların üzerine uzandığım ve evrenin içinin dışına çevrilir gibi göründüğü, yıldızların nihai oyuğuna baktığım o geceyle ilgili bir şeydi; o zaman bunlar bana bir şey hatırlatmıştı ama ne olduğunu bulamamıştım; ancak şimdi aydınlık altın yıldızların yavaşça değişen sonsuz derin kubbesini, birbiri ardında kat kat yıldızları yine görür gibi olurken, hafızamdaki şeyin ne olduğunu hatırladım. Çocukken Hartley'le gittiğim Odeon sinemasının değişen ışıklarıydı.

Babamın beni "Gülen Şövalye"yi görmeye götürdüğü yerde, büyük ana galerideydim ve dışarıda güneş parlamasına rağmen ışık biraz puslu ve kısık ve sanki taneli ve kahverengimsiydi ama belki de yalnızca akşamdan kaldığım için bana öyle geliyordu. Galeri boştu. Tuhaf bir şey, çarpıcı bir raslantı dikkatimi çekti. Dalgın bir şekilde Titian'ın Perseus ve Andromeda resmine bakıyor, zincirleriyle boğuşurken neredeyse dans edermiş gibi görünen ve kurtarıcısı gibi uçar görünen kızın zarif çıplak bedenine hayranlık duyarken, birden, daha önce bu resmi defalarca görmüş olmama rağmen, Perseus'un başı önde üzerinde uçtuğu deniz canavarının sivri dişli korkunç ağzını fark ettim. Deniz canavarı benim deniz canavarıma pek benzemiyordu ama ağzı çok benziyordu ve o halüsinasyonun yahut her ne idiyse onun anısı, ilk gördüğüm andaki şoktan bu yana, olmadığı kadar endişe verici hale geldi bir anda. Hızla öteye döndüm ve kendimi Rembrandt'ın Titus resminin tam karşısında buldum. Demek Titus da buradaydı. Titus ve deniz canavarı ve yıldızlar ve kırk yıl önce sinemada Hartley'nin elini tutuşum.

Uzun salondan çıkmak için yürümeye başladım ve ben yürürken işçilerin aşağıdan gelen çekiç sesleri daha ritmik, daha açıkça işitilir, daha hızlı, daha ısrarlı gelmeye başladı; tıpkı Japonların *hyoshigi* dedikleri, Japon tiyatrosunda merakta bırakmak yahut kader ânını duyurmak için kullandıkları, benim de geçmişte oyunlarımda bizzat sıkça kullandığım şu klaketlerin sesi gibi. Galeriden çıkıp gitmek için yürümeye başladığım sırada, akşamdan kalmalığım bir bayılma nöbetine dönüşür gibiydi. Uçtaki kapıya varınca durdum ve geri döndüm. Öbür kapıdan içeri giren bir adam dikilmiş, tuhaf bir şekilde kahverengimsi loş havada dikkatle bana bakıyordu. Uzanıp bir elimi duvara koydum. Elbette adamı derhal tanımıştım. Kuzenim James idi.

"Daha iyi misin?"

"Evet, o şey mucizevi bir etki yaptı, hiç şüphesiz akşamdan kalmalığa karşı eski bir Tibet devası".

Saat beşti ve James'in Pimlico'daki dairesinde oturuyordum. James'in dairesi doğudan gelen eşyalar satan bir mağaza gibidir ve pirinçten yapılı olduklarını düşündüğüm o şapkalı Buda'ların ve yuvarlak hatlı Şiva'ların pek çoğunun aslında altın olduklarını anla-

yana kadar orayı hakir görmüştüm. Toby Ellesmere'in bir keresinde kuzenimin çok zengin bir adam olduğunu söylediğini hatırladım (Sıkça merak ederim, ben niye zengin olmayı başaramadım diye). Anne babasından bir sürü miras kalmış olmalı. Ellesmere muhtemelen bunlarla onun adına yatırım yaptı. Bir koleksiyoncu yahut uzman olarak kuzen James'i pek önemsemesem de, dairedeki pek çok şey şimdi bana değerli görünüyor. Sahip olduklarını düzenlemekle ilgili bir mefhumu yok gibi görünüyor, düzenlenmiş değil de öylece bırakılmış, üst üste yığılmış gibiler; zarif bir *objets d'art** pazardan alınmış döküntülerle yan yana. Duygusallık mı, dünya malına değer vermemek mi, umutsuzluk mu?

Öyle bir manzaraydı ki, tarif etmekten ziyade listelenmesi gerekir. James'in odası, onun hoşlanmayacağını tahmin etsem de ancak *fetiş* diyebileceğim şeylerle dolu: Tuhaf biçimle taşlar, bastonlar, tüy vb şeylerin bağlanmış yahut tıkılmış olduğu (niçin, kim tarafından?) deniz kabukları ve hatta üzerlerinde tuhaf işaretler (yazı?) olan kemikler. Duvarlar bütünüyle kitaplarla yahut el işlemeleri ya da üzerine rahatlatıcı olmaktan çok uzak maskelerin sabitlenmiş olduğu göz alıcı mavi duvar kâğıtlarıyla kaplı. Etrafta bir sürü kolye (tespih?) var, kâselerin içinde karman çorman yahut tomarların, mandala resimlerinin yahut Kumbum adlı etkileyici bir sarayın fotoğraflarının önünde asılılar. Ayrıca sahip olmaya değer, eskiden cebime atmayı aklımdan geçirdiğim çok sayıda çok güzel yeşim hayvanlar; o gri deniz yeşili rengin üzerindeki tozu mendilinizle aldığınızda, parlak cilanın altında saklı nilüfer ve kasımpatıları seçtiğiniz tabaklar ve kâseler var. Küçük lake sunakların üzerinde duran ya da oturan Budalar, dua çarkları ve ayrıca minyatür pagodalar ve üstlerinde karmaşık kuleler olan, kimileri mercan ve turkuaz ve başka yarı değerli taşlarla kakmalı tuhaf kutular var. Ayrıca bir rafın üzerine konmuş süslü, pagoda şeklinde, James'in lamaların iblisleri içinde hapis tuttukları kutulara benzediğini söylediği ahşap bir tabut var (Bu kutunun içinde bir iblis var mı, diye sorunca güldü James). Kılıfları ve sapları değerli taşlarla süslü hançerler de var, bir tanesinin (genellikle James'in masasında durur) uzun, kavisli, altın bir sapı var. Bir keresinde yatağının üzerinde durduğunu görmüştüm. Bazen kuzenimin hayli çocukça yanları olduğunu düşünüyorum.

* (Fr.) Sanat eseri. (ç.n.)

Dairenin tuhaf tatlımsı bir kokusu var, tütsülerden olduğunu sanıyorum ama bir keresinde James'e sorduğumda "fareler" demişti, ki sanırım şakaydı. Uzun ve hayli loş holdeki girintilere asılı cam süslerin çıkardığı (öyle sanıyorum) tuhaf çınlamalar duyuluyor aralıklarla. Bu sesler bana Shruff End'deki boncuk perdemin çıkardığı hafif tıkırtıları hatırlatıyor ve "tuhaf evimin" hava cereyanında hafifçe sallanarak tıkırdayan o perde dışında, bomboş ve sessiz (en azından ben öyle olduğunu umuyorum!) olduğunu düşünmek bana garip bir his veriyor. James'in dairesi nehre açılan o uzun Pimlico sokaklarından birinde, bir zamanlar çok sefildi ama giderek çok gösterişli bir hale geliyor. Büyük bir daire ama koyu ve epey rastgele konulmuş resimli paravanlar ve James'in perdeleri gündüz yarı kapalı tutma ve her odada yalnızca bir lamba yakma alışkanlığı yüzünden alışılmadık ölçüde karanlık. James'in eşyalarını takdir etmem zaman aldı ve bunun sebebi, kısmen, etrafın bunları doğru düzgün göremeyeceğim kadar karanlık olmasıydı. Daire elbette ayrıca hangileri olduğunu çıkaramadığım pek çok dilde kitaplarla dolu. Burası uzun yıllardır James'in Londra'daki üssü oldu ve çoğu zaman yurtdışında olduğundan, tıka basa dolu bir çöplüğü andırmasına şaşmamak gerekir.

İnanılmaz narin, saydam porselen kâselerden çay içiyor ve James'in küçükken de çok hoşlandığını hatırladığım kremalı bisküvilerden yiyorduk. Ben küçükken yiyeceklere karşı duyarlı değildim ama James daima seçiciydi ve geçici hevesleri olan biriydi. Elbette vejetaryen ama çocukken bile öyleydi, o zamanlar tuhaf karşılanan bu kararı tamamen kendi başına vermişti. Şimdi bu amaçla el altında bulundurduğunu sandığım bir su bardağı ve bir parça kâğıt kullanarak dikkatle yakaladığı bir sineği dışarı koymak için bir pencere açıyordu (oda çok havasızdı ve "fare" kokuyordu). Pencereyi kapattı. Hapşırdım. Uzakta bir zil çınladı. Ben onu fark etmeden önce James'in resim galerisinde beni ne kadar izlediğini ve tam da o gün, o saatte orada neden bulunduğunu merak ettim.

İzninizle, kuzenimin görünümünü bir kez daha tarif edeyim. Yüzü koyu görünür ama gerçekten karayağız değildir. Günde iki kere tıraş olması gerekir. Bazen hakikaten pis görünür. Şimdilerde azıcık kelliğini çevreleyen gür, düzensiz saçları, Estelle Yenge'ninkiler gibi koyu kahverengidir ama annesinin saçları parlaktı; James'inkiler ise çok

kuru ve sarkıktır. Gözleri değişken, tarifi zor koyu bir kahverengi tonundadır, bazen siyahımsı, bazen koyu toprak sarısı. İnce, kanca burunludur ve zeki görünüşlü dudakları vardır. Yüzü kolaylıkla akılda kalmaz, bununla sıkıcı olduğunu söylemek istemiyorum; aksine hayli çarpıcı bir yüzdür ama demek istediğim, yokluğunda gözümde canlandırmaya çalıştığımda aklıma bir bütün değil bir dizi özellik gelir yalnızca. Belki de mesele yalnızca pek ahenkli bir yüz olmamasıdır. Sanki üzerinde puslu bir bulut asılı durur ve bu, James'in epey esmer yahut kirli olduğu düşünceme uygun. Aynı zamanda, oğlan çocuğu misali, dişlerini göstererek ahmakça sırıtması onu neredeyse aptal gibi gösterir. "Bulanık görünüşü" onu şüpheli yahut fena göstermez kesinlikle, sadece biraz kapalı gösterir. Sineği pencereden dışarı bırakırken gülümsediğini izlediğim şu anda, bir kez daha nasıl olup da Estelle Yenge'ye benzemeyi başardığını merak ediyorum. Belki de yalnızca yüz ifadesinin yarattığı bir aldatmacaydı; Estelle Yenge'nin durumunda bir tür mutluluk ifadesi olan ama James'te bambaşka bir şey haline gelen bir odaklanma pırıltısı.

"Demek evin deniz kıyısında, bir başına, kayaların üzerinde duruyor, öyle mi?"

"Evet".

"Bu çok iyi, çok iyi". James'in kapalı gözleri açıldı ve bir an sanki başka bir yerdeymiş gibi bir hal aldı. Bu anlık gaiplik de tipikti, asla birkaç saniyeyi geçmezdi. Acaba uyuşturucu mu kullanıyor diye merak ederdim (Doğu taraflarının çoğu kullanır) ama sadece sıkıntı da olabilirdi. Küçükken James'i sıkıyor muyum diye çok kaygılanırdım! "Peki tiyatronun telaşını özlemiyor musun? Bildiğim kadarıyla hiç hobin yoktu. Bütün gün ne yapıyorsun? Evi mi boyuyorsun? Emeklilerin öyle yaptığını duyuyorum".

James benimle konuşurken, içgüdüsel bir şekilde, çocukluğumuzda yaptığı gibi ve o daha küçük olduğundan beni özellikle çıldırtan bir şekilde, hafiften patronluk taslayan şakacı bir tonla konuşmaya geri dönmekten kendini alamazdı çoğunlukla. Bayağı "tiyatronun telaşı" deyimi ve beni "emekli insanlar"la eş tutmakla, yaptıklarımın geçmişte kaldığını, şimdiyse önemsiz olduğuma işaret ediyordu. Yahut belki de fazla hassasiyet gösteriyordum yine.

"Anılarımı yazıyorum".

"Tiyatro sohbetleri? Oyuncu kadınlar hakkında anekdotlar?"

"Kesinlikle hayır! Derinlemesine bir şey, hakiki analiz, sahici bir otobiyografi yapmak istediğim".

"Yapması kolay değil".

"Yapmanın kolay olmadığını biliyorum!"

"Bizler öyle içedönük, saklı varlıklarız ki, bu içedönüklük en büyüleyici yanımız, mantığımızdan bile daha büyüleyici. Ama birden o mağaraya girip etrafa bakınamayız. Zihnimize ilişkin bildiğimizi sandığımız şeylerin çoğu yalancı bilgi. Biz insanlar dehşetli pozcularız, değer verdiğimizi sandığımız şeylerin önemini şişirmekte öyle başarılıyız ki. Stesichorus'a bakılırsa, Truva'daki kahramanlar hayali bir Helen için savaşmışlardı. Hayali iyilikler için verilmiş beyhude savaşlar. Umarım insan beyhudeliği hakkında bol bol düşünmeye zaman ayırırsın. İnsanlar çok yalan söyler, biz yaşlı adamlar bile söyleriz. Gerçi bir bakıma yeterince sanatsal yapılırsa önemli değildir, çünkü sanatta başka türden bir gerçek vardır. Fransız aristokratları konusundaki uzmanımız Proust. Hakikaten neye benzedikleri kimin umurunda? Hatta bunun ne anlamı var?"

"Bence anlamı basit ve açık ama ben filozof değilim! Ayrıca önemli olduğunu da söylemem gerek. Tarihçiler açısından hatta eleştirmenler açısından önemli. 'Biz yaşlı adamlar' meselesine de takılmadım. Kendi adına konuş kuzen".

"Déraa'da Lawrence'a gerçekten ne olduğunun bir önemi var mı? Yeter ki tapın; köpek dişi bile ışık saçar. Hürmet edilen nesne güç kazanır, ontolojik kanıtın basit anlamı budur. Ve yeterince becerikli bir yalan bizi gerçek kadar aydınlatabilir. Gerçek nedir ki sahiden, o gerçek dediğimiz? Kendimizi bildiğimiz kadarıyla sahte varlıklarız, sahteyiz, birer illüzyon demetiyiz. Tam olarak ne hissettiğini, ne düşündüğünü, ne yaptığını tanımlayabilir misin? Mahkemelerde böyle şeyler mümkünmüş gibi yaparız ama bu sadece uygun koşul meselesi... Yani bir anlamı yok. Gelip senin deniz kıyısındaki evini ve kuşlarını görmeliyim. Sümsükler var mı?"

"Sümsük neye benzer bilmiyorum ki".

James sustu, dehşete düşmüştü.

Aşina olduğum ama geçen zaman zarfında tuhaf bir şekilde unuttuğum eski bir duyguya, sanki James'le konuşmayı iple çekmişim ama sonra bir nevi ziyafetten kasten mahrum bırakılmışım, sanki ona söylemek istediğim önemli bir şey James'in zekâsının rastgele lazer ışınla-

rınca buruşturulmuş, değersizleştirilmiş gibi, bir hayal kırıklığı ve yılgın çaresizliğe kapılmaya başlıyordum. James'in düşünme biçimi, soyutlama düzeyi benimkine hiç benzemiyordu ve bazen neredeyse anlamsız bir biçimde, aramızda herhangi bir iletişimin imkânsızlığını sergilemeye niyetli gibi görünüyordu. Ama elbette bir niyet söz konusu değildi, ayrıca ziyafet de yoktu ve pek çok açıdan kuzenim sıkıcı biri, düpedüz bıktırıcı eksantrik bir ukala olarak görülebilirdi. Ne de olsa o da payına düşen hayal kırıklıklarını yaşamış olmalıydı ve hiç şüphesiz, bunların en önemlilerini ben asla öğrenemeyecektim. Sanıyorum benim istediğim; James'le biraz sıradan, dostane sohbet edebilmekti ama bu hiçbir zaman olmadı ve belki de olacağını hayal edebileceğimi düşünmem bile bir hataydı. Ne de olsa annemden, babamdan, Abel Amcam ve Estelle Yenge'mden geriye kalan yalnızca oydu.

"Deniz, deniz, evet" diye devam etti James. "Platon'un baba tarafından Poseidon'dan geldiğini biliyor muydun? Yunuslar var mı, foklar?"

"Fokların olduğu söyleniyor. Ben hiç görmedim".

Küçük, narin çay kâsemi öyle bir güçle sehpaya bırakıyorum ki, çatlamadığından emin olmak için kaldırıp bakmak zorunda kalıyorum. Sandalyemin yanlarına tutunuyorum. Galeride yaşadığım ve James'in devasının iyileştirdiği tuhaf duygunun yalnızca akşamdan kalmalık olmadığını şimdi anlıyordum; LSD'nin neden olduğu halüsinasyonun yeniden başlama tehdidiydi. Bir anda, Titian'ın deniz canavarının açık ağzının canlı bir imgesiyle karışık, o duyguya benzer bir şey hissetmeye başlıyorum.

"Sorun nedir Charles? Seni rahatsız eden bir şey var. Galeride de gergindin. Seni izliyordum. Sorun nedir? Hasta mısın?"

"Sana hiç Mary Hartley Smith diye bir kızdan bahsetmiş miydim, hatırlıyor musun?"

James'le Hartley hakkında konuşmaya kesinlikle niyetlenmemiştim, böyle bir sırdaşlığı düşünmemiştim bile. Sanki bir köşeye sıkıştırılmış ve yegâne etkili tılsımın onun adını anmak olduğu bir büyüye uğramıştım.

James, eski sıkılmış havasına geri dönerek, "Hayır, hatırladığımı söyleyemem" diyor.

Aslında Hartley'den James'e söz etmemekte dikkatli davrandığımdan emindim.

"Kimmiş o?"

"İlk âşık olduğum kızdı ve başka kimseye de âşık olduğumu sanmam. O da bana âşıktı. Okulda birlikteydik. Sonra o gitti ve başka bir adamla evlenip ortadan kayboldu. Onu düşünmeyi, onu önemsemeyi hiç bırakmadım ve bu yüzden hiç evlenmedim. Şey, onunla yeniden karşılaştım, orada, deniz kıyısında, köyde kocasıyla birlikte yaşıyor, onu gördüm, onunla konuştum ve inanılır gibi değil ama ona duyduğum aşk yerli yerinde, hayatımın başlangıcından bugüne uzanıyor".

"Beni rahatlattın" dedi James, "Grip oluyorsun sandım ve şu sıra gribe yakalanmamak için çok dikkat ediyorum".

"Kocasıyla tanıştım. Önemsiz biri, cahil zorbanın teki. Ama Hartley... ah, beni gördüğüne öyle sevindi ki, beni hâlâ seviyor... bunun bir işaret olduğunu düşünmekten kendimi alamıyorum, yeni bir başlangıç..."

"Aynı adam mı?"

"Ne demek istiyorsun... ah tamam, evet, aynı adam".

"Çocukları var mı?"

"Bir oğlan, on sekiz yahut öyle bir şey, evlat edinmişler ama kaçmış ve nerede olduğunu bilmiyorlar, kayıp..."

"Kayıp ha... onlar için üzücü olmalı".

"Ama Hartley, tabii değişmiş ama değişmemiş de... onunla böyle yeniden karşılaşmamız ne inanılmaz bir talih düşünsene, kaderin cilvesi. Öyle mutsuz olmuş ki, sanki benim için dua etmiş ve ben de gitmişim gibi".

"Ve sonra?"

"Şey, sonra, onu kurtaracağım ve geride ne kadar vaktimiz kaldıysa o süre boyunca onu mutlu etmeye çalışacağım". Evet, mesele basitti ve bu harika çözümden azı işimi görmezdi. Sandalyemde arkama yaslandım.

"Biraz daha çay?"

"Hayır, teşekkürler. Sanırım artık bir içki alabilirim. Beyaz şarap".

James dolabı karıştırmaya başladı. Bana bir bardak içki koydu. Müthiş itirafım konusunda yorum yapmak için acelesi yok gibiydi, sanki çoktan unutmuştu. Çayını sakince içmeye devam etti.

Bir dakika sonra, "Pekâlâ" dedim, "benden söz ettiğimiz yeter. Bana kendinden söz et James, ordu bugünlerde sana nasıl muamele ediyor? Hong Kong'a yahut başka bir yere gidiyor musun?" Yaptığını ona ödetecektim.

"Bir şey söylememi istediğini biliyorum" dedi James "ama ne diyebilirim bilmiyorum, ne anlama geliyor anlattıkların bilmiyorum. Bu eski aşkın yeniden alevlenmesi, nasıl tepki göstereyim bilmiyorum. Aklımdan çeşitli şeyler geçiyor..."

"Birkaçını söyle bana".

"Bir tanesi, bu kadına bütün bu yıllar boyunca gerçekten âşık olduğunu düşünmekle kendini kandırıyor olabilirsin. Kanıtı nerede? Ayrıca aşk dediğin nedir? Aşk, güzellerin ölmek için tırmandıkları dağlarda, hiç şüphesiz ama çok uzun zamandır hiç görmediğin biri için böylesine uzun zamandır âşık olduğunu düşünmene fazla anlam veremiyorum. Belki de bunu şimdi icat ettin. Gerçi *bunun* ardından neyin geleceği bambaşka bir mevzu. Bir başka düşüncem ise, senin bu kurtarma planının tam bir hayal ürünü, bütünüyle kurgu olduğu. Ciddi olamayacağını düşünüyorum. Evliliğin neye benzediğini hakikaten biliyor musun? Onun mutsuz olduğunu söylüyorsun, çoğu insan öyle. İdeal olmasa bile, uzun bir evlilik birleştiricidir ve eski kurumlara saygı göstermek gerekir. Kocasını fazla önemsemeyebilirsin ama adam Hartley'e uygun olabilir, seninle karşılaşmaktan ne kadar etkilenmiş olursa olsun. Kendisi kurtarılmak istediğini söyledi mi?"*

"Hayır ama..."

"Kocası senin hakkında ne düşünüyor?"

"Beni uyardı".

"Eh, benim tavsiyem de uyarıyı dikkate almandır".

James'in söyledikleri, benim durumuma içten bir ilgi göstermeyi reddetmesi beni şaşırtmadı. Geçmişte kuzenimin evlilikle ilgili hiçbir tartışmadan hazzetmediğini fark etmiştim. Konu onu utandırıyor hatta belki keyfini kaçırıyordu.

"Mantığın sesi" dedim.

"İçgüdünün. Bütün bunların gözyaşlarıyla sona erebileceğini hissediyorum. En iyisi sakin olmak. Kişi, başkalarının bedbahtlığına yol açacağını sezdiği şeylere fazla yaklaşmamalıdır".

"Tepkilerin için teşekkürler, kuzen. Şimdi bana kendinden söz et".

---

* James burada Auden'ın koro tarafından ilahi olarak söylenmesi için yazdığı A Sheperd's Carol adlı eserinden alıntı yapıyor: O lift your little pinkie, and touch the winter sky / Love's all over the mountains where the beautiful go to die. (ç.n.)

"Trenini kaçırmaman gerek. Ama telefonla taksi de çağırabilirim, Victoria'da gayet güvenilir bir firma var. Adı ne demiştin?"

"Kocasının mı?"

"Hayır, affedersin, oğlanı kastetmiştim, kaybolan çocuğu".

"Titus".

"Titus" dedi James düşünceli bir şekilde. "Peki onu aramışlar mı? Polise filan gitmişler mi, bu durumlarda her ne yapılırsa işte" diye devam etti.

"Bilmiyorum".

"Gideli çok olmuş mu, hiç mi fikirleri yok, nerede olduğu hakkında bir tahminleri? Hiç mektup almışlar mı?"

"Bilmiyorum, bilmiyorum..."

"Korkunç olmalı..."

"Evet, hiç şüphesiz. Hadi benim tuhaflıklarımı unutalım. Senin planlarından ne haber, bugünlerde ordu hayatı nasıl?"

"Ordu... ah... ordudan ayrıldım".

"Ordudan ayrıldın mı?" Belki de aptalca şaşırmış ve tuhaf bir yeise kapılmıştım; sanki ordu James'i güvende tutuyor yahut emniyetli bir şekilde kafeste tutuyor yahut tehlikesiz bir şekilde meşgul ediyor ya da benzeri bir şey yapıyordu. Sanıyorum onun askerliğinin ikimizin çarpışmasını yahut rekabet etmesini uygun bir biçimde imkânsız kıldığını hissetmiştim hep. Oysa şimdi... "Ah, demek emekli oldun, elbette, yüklü bir tazminat vs. Demek her ikimiz de emekli generalleriz!"

"Tam olarak emekli değil, hayır".

"Ne demek istiyorsun?"

"Ordudan, hani derler ya, zan altında ayrıldım".

Kadehimi sehpaya koyup oturduğum yerde dikildim. Şimdi hakikaten şaşırmış ve üzülmüştüm. "Hayır! James, olamaz... Demek istediğim..." Zihnime, kuzenimin ordudan ne tür bir zan altında ayrıldığına dair o kadar da imkânsız olmayan türden spekülasyonlar üşüşmüştü ve beni sessizleştirmişti.

James'in kararan yüzüne baktım. Arkası lambaya dönük oturuyordu. Perdelerin aralığından görünen akşam hâlâ masmaviydi. James, sineği bıraktığı sırada yaptığı gibi, hafifçe gülümsüyordu ve şimdi de parmağına konmuş bir başka sineğe baktığını gördüm. Bu sinek önayaklarını temizliyor, sonra onları kuvvetle başının üstünden öne

uzatıyordu. Sinek temizlenmeyi bıraktı. James ve sinek birbirlerine baktılar.

"Ama kaygılanacak bir şey yok" dedi James. Parmağını hareket ettirdi ve sinek uçtu. "Her halükârda kariyerimin sonuna gelmiştim zaten ve meşguliyet bulmakta sıkıntı çekmeyeceğim".

"Evi boyarsın".

James güldü. "Sümsüğün bir fotoğrafını görmek ister misin? Neyse, belki başka zaman. Yarın burada olmaman ne yazık, birlikte kriket izlemeye giderdik. Deneme maçı çok şeylere gebe. Taksin gelsin diye telefon etsem iyi olacak. Şu bisküvilerin birazını al, sevdiğini biliyorum. Sizin evden giderken, Marian Yenge her defasında cebime bunlardan sokuştururdu".

James taksi için telefon ettikten sonra, "Son geldiğimde burada gördüğüm ihtiyar kimdi" diye sordum. Görüşmediğimiz süre zarfında unutmuştum ama şimdi birden James'in dairesine son geldiğimde, bir kapı aralığından, başka bir odada, bir tutam sakalı olan Doğulu, yaşlı bir adamın bir sandalyede sessizce oturduğunu görmüştüm.

James biraz şaşırmış gibiydi. "Ah, o... özel biri değildi... gitti, öyle olduğuna memnunum. Evet, zil çaldı, taksin gelmiş. Umarım trende adamakıllı bir akşam yemeği yersin".

"Fakat sevgili Charles" dedi Rosina, "Senin son derece eksantrik bir yaratık olduğunu biliyorum ama seksen yaşında görünen, bıyığı ve sakalı olan bir kadını *isteyemezsin*".

Ertesi gündü. Çok geç saatte dönmüştüm. Taksi istasyonda bekliyordu beklemesine ama eve dönüşümüz yoğun sis nedeniyle yavaş olmuştu. Grev yüzünden trende yemek yoktu, o yüzden kremalı bisküvilerle yetinmek zorunda kalmıştım ve annemin çok uzun zaman önce James'in cebine kremalı bisküviler tıkıştırdığını düşünerek kızmış ve üzülmüştüm. Shruff End'e vardığımda biraz peynir ekmek yemiştim (Tereyağı bozulmuştu). Yatağım çekici olmayan bir şekilde rutubetliydi ama bir sıcak su torbası bulmayı başardım ve yorgunluğum uyumama yetti. Geç saatte, kaskatı ve üşümüş bir halde uyandım ve doğrulmamla dişlerimin birbirine vurması bir oldu. Belki de o gün yapmayı tasarladıklarım yüzünden korkuyordum.

Zavallı Doris'in bana verdiği kalın yün İrlanda kazağı dahil, mevcut en sıcak giysilerimi giydim ama hâlâ titriyordum. Belki de James

grip konusundaki şüphesinde haklıydı sonuç olarak? Yoğun gri sarı bir sis karayı ve denizi hâlâ kaplıyor, yanı sıra örtülü korkunç bir sessizlik getiriyordu. Dışarı çıktığımda deniz ancak görünüyor, yağsı bir pürüzsüzlükle kayaları okşuyordu. Hava nemli ve üşütücüydü ama sanırım gerçekten çok soğuk değildi. Kurusun diye çimenliğe serdiğim bir gömlek ıpıslaktı. Evin içi ise gerçekten buz gibiydi, mezara benziyordu, tamamen yeni bir küf kokusu sarmıştı ortalığı ve pencerelerin iç tarafları su içindeydi. Balıkçılar Dükkânı'ndan aldığım yeni parafin sobasını yakmaya çalıştım ama beceremedim. Biraz çay yaptım ve eve gelen yolun başında bir arabanın korna çaldığını işittiğimde, kendimi biraz daha iyi hissetmeye başlamıştım. Doğru bir şekilde, Rosina olduğunu tahmin ettim ve bir an için öyle öfkelendim ki haykırarak dışarı fırlamak istedim. Saklanmayı da düşündüm ama acıkmaya başlamıştım ve evimi belki de uzun sürecek bir istilaya neden terk edeyim diye düşündüm. Derken, zekice bir kendini koruma yolu olarak, ona olduğu gibi *anlatmaya* karar verdim. Doğru hamle buydu.

Tüplü sobayı yakmış mutfakta oturuyor, kuru kayısı ve çedar peyniri yiyorduk (Kekle yenecek kuru kayısıların önce suda bekletilip sonra pişirilmesi gerekir, peynirle yenilecekse bilhassa kuru olmalıdır). Ben çay içiyordum, Rosina brendi içiyordu, kendisi istemişti. Sis şimdi öyle yoğundu ki odanın perdeleri çekili gibiydi, yaktığım iki mumun soluk küçük ışıkları, odanın geçirimsiz kahverengi alacakaranlığında tuhaf bir şekilde yayılamıyor gibiydi. Rosina "heyecan verici bir ışık" diyordu buna. Rosina'ya Hartley hikâyesinin bazı yönlerini anlatmamaya karar vermiştim, çünkü o andaki ruh halimle, aklımdaki korkunç planla, yalan söyleme ve kaçamaklı cevaplar verme ve hatta belki tehlikeli bir kavgaya tutuşma ihtimaline katlanamazdım. Doğrusunu söylemem gerekirse, Rosina'nın nefretinden batıllık derecesinde korkuyordum. Şimdilik onu etkisiz kılmak istiyordum, böylece onun yüzünden endişelenmek zorunda kalmayacaktım. Yakında başka kararlar verecektim, başka tehditler belirecekti ve sırrımı paylaşmama nasıl tepki göstereceğine dair sezgisel düşüncelerim vardı ki doğru çıktı.

Lizzie'den vazgeçtiğime, Londra'da kalacağıma dair söylediklerimin bir kelimesine bile inanmadığını ve çok haklı çıktığını, eğer ondan kurtulacağımı sanıyorsam yanıldığımı söyleyerek düşmanca bir giriş yapmıştı ki... Kısaca ve seçici davranarak "eski aşkımın" hikâyesiyle

sözünü kestim. Bu klişe cümleler nasıl da kullanışlı, acı çeken zihin üzerinde nasıl yatıştırıcı bir etkileri var; ne kadar yanıltıcı, ne kadar gizleyiciler. Aşkın, korkunun, güçlenmekte olan berbat bir kıskançlığın harap ettiği ben, Rosina'ya "eski bir aşk" hakkında yavan hatta mizahi bir hikâye anlatıyor, bir yandan gerçeği söylerken öte yandan onu aldatıyordum. Rosina serinkanlı, meraka kapılmış, hoşnut ve zekiydi. Kuzenimden çok başka türlü ve çok daha tatmin edici bir dinleyiciydi. Aslına bakarsanız, hikâyemin düzenlenmiş halini bu zeki ve belli ki anlayışsız olmayan kadına anlatmakla belli bir rahatlama da hissettim. Küçük kırmızı otomobilin çıldırtıcı münasebetsiz kornasını duyduktan sonra, hemen, belki birkaç saniye (zihin nasıl da hızlı) içinde, Rosina'nın "Hartley meselesine" "Lizzie meselesinden" oldukça farklı bir ışık altında bakacağını sezmiştim.

Kıskançlığa ilişkin ilginç gerçeklerden biri de (ve hiç şüphesiz, kıskançlık bu biyografinin önemli bir konusudur), kıskançlığın pek çok açıdan tamamen mantıksız ve bütünüyle karşı konulamaz bir duygu olmasına rağmen, zamansal öncelik söz konusu olduğunda sınırlı da olsa belli bir makul nesnellik göstermesidir. Lizzie'yle, Rosina'yla karşılaşıp zevkine vardıktan sonra birlikte oldum ve Rosina'nın zihninde (bütünüyle hatalı bir biçimde), Lizzie'nin "beni çaldığı" fikri yerleşti. Üstelik Lizzie hâlâ çekici bir kadındı. Böyle şeyler klasik bir resim oluşturur ve tipik tepkilere yol açar. Fakat Hartley, "eski aşk" başlığı altında, tamamen başka bir meseleydi ve burada Rosina'nın keskin zekâsı mantıktan yana çalıştı. Hartley benim uzak geçmişime aitti, Hartley "yaşlıydı" (yani benim yaşımda), Hartley cazibesiz, önemsiz ve tamamen evliydi (bu önemsiz bir nokta değil). Cin gibi Rosina bu verileri hemen aldı ve bir araya getirdi, ışıltılı şehla gözlerinin ardında çalışan bilgisayarı görüyordum neredeyse. Rosina şansımı hesapladı ve pek yüksek olmadığına karar verdi. James gibi, o da bunun sonunun kötü olacağını düşündü ve benim gerçeğe sadık anlatımım bu inancı sinsice destekledi.

Çok geçmeden, Rosina'nın, Hartley'i ciddi bir rakip olarak göremeyeceği açıklığa kavuştu; bu öyle belliydi ki ona acıyabildi bile; kötücül bir şekilde değil, bir tür ilgili nesnellikle. Hartley'le karşılaşmamın Lizzie'ye duyduğum ilgiyi ortadan kaldırdığını kavramıştı. Böylece... bu aptalca grişimim felaketle sonuçlandığında... akıllı sempatik Rosina orada olacak ve parçaları toplayacaktı. Rosina elbette

konuşmakla hissettiğim rahatlamayı, verdiği candan zekice cevaplara duyduğum minnettarlığı görüyordu ve hakikaten öyleydim, o anda Rosina'dan memnundum. Ama elbette her şeyi söylemedim, en azından çok yakında yapmayı planladıklarımı. O anda öylesine sadık bir şekilde Makyavelciydim ki tehlikeli, esprili Rosina ile Hartley hakkında konuştuğum için ihanet ettiğim duygusuna kapılmadım. Ben Rosina'yı ihtiyacım olan yere yönlendirmiştim ve yaratıcı zekâsı kendisini rahatça kandırmıştı.

Rosina'nın araba farlarının, kayalara yapışmış Hartley'i gözlerimin önüne serdiği ânı açıkça hatırlıyor olması ilginçti. "Çirkin kocakarıyı böcek gibi ezeceğim sandım. Hadi ama Charles, çirkin bir kocakarı, zavallıcık, bunu inkâr edemezsin".

"Aşkın gözü yarasa kadar kördür derler, o senin gördüğün gibi görmez".

"Yarasaların radarı vardır. Seninki çalışmıyor anlaşılan".

"Aklını kullan, herkes herkesi sevebilir, Perry'nin Peregrine Amca'sını düşün".

"Perry'nin neyini?"

"Önemi yok..."

"Seni Londra'ya götürdüğümde yalan söylediğini biliyordum. Berbat bir oyuncusun, tiyatroya neden bulaştın anlayamıyorum. Bir şeylerin olduğunu biliyordum ama Lizzie olduğunu sandım".

"Lizzie'ye karşı asla böyle şeyler hissetmedim".

"Eh, Lizzie olmasa iyi olur".

"Değil! Bu bile seni ikna etmedi mi? Bu kadını seviyorum". Onu seviyorum diye düşündüm, sanki bütün bu yıllar boyunca aslında onunla evliymişim ve yavaş yavaş yaşlanıp güzelliğini yitirdiğini görmüş gibiydim.

"Hadi ama canım, bu bir yalan olmalı. Böyle birden deniz kenarına taşınmak ve bu berbat anlamsız ev seni zıvanadan çıkarttı. Sanırım bugüne kadar içinde bulunduğum en nahoş ev burası. Hayaller görmene şaşmamak gerek".

"Ne hayalinden bahsediyorsun sen?"

"İlk aşkından söz ettiğini hatırlıyorum ama bunlar hayali şeyler, masal bunlar. Sadece ona rastladığın için şaşkınsın. İki hafta geçsin bakalım. Burjuva bir evliliği ve bir oğlu var, ayrıca Charles, kadın çok *sıradan*, sırf okuldayken ona hayrandın diye sıradan bir kadına bunu

yapamazsın, bu saçma ve zaten anlamayacaktır! Üstelik sen de yapamazsın, o kadar güçlü değilsin, hayır, gerçek hayatta değilsin. Sadece başını çok nahoş bir belaya sokarsın, herkesten çok senin nefret ettiğin türden bir belaya. *Rezil olursun.* Bunu bir düşün! Bundan nasıl nefret edeceğini görecek kadar tanı kendini, burada senin rolün yok, repliğin yok. Seninle konuşmak istemediğini kendin bile kabul ediyorsun!"

"Çünkü korkuyor, beni çok seviyor, benim duygularımdan emin değil henüz. Ama *olacak.* Ve bana duyduğu aşk onu sürükleyip bana getirecek". Ona söylemeliyim, onu ikna etmeliyim, onu kesinlikle seviyorum, diye düşündüm.

Hikâyemin ağırbaşlı ama genel ve ayrıntısız halinde Titus'tan söz etmiş ama kimi sebeplerden ne evlat edinilmiş olduğu ne de kaçtığı konusunda bir şey söylemiştim. Belki ben kendi payıma da Titus ve onun şansını nasıl etkileyeceği hakkında düşünmeye gönülsüzdüm. Ben'le yaptığım sinir bozucu *tête-à-tête** görüşmeden de söz etmedim. Rezil olmak burada yerini bulurdu! Titus'un evde olmadığını ve Hartley'le köyde bir sonuca varmayan görüşmeler yaptığımı, kocasıyla nazik sohbetler ettiğimi anlattım. Durumun korkutuculuğu ve tehlikesini aktarmadım. Neyse ki Rosina ayrıntılı sorular soramayacak kadar eğleniyordu.

"Charles, insan ol. Kadın çekingen, kadın utangaç; seninle karşılaşınca kendi *yaşadığı* hayata ve senin *yaşadığın* hayata bakıp kendisini müthiş yetersiz, ürkek ve sıkıcı hissetmiş olmalı. Büyük ihtimalle sıkıcı kocasından da utanıyor ve ona karşı korumacı, sana karşı öfkeli hissediyordur. Hayal gücünü kullan! Ayrıca seni sıkar, sevgilim, seni sıkıntıdan delirtir ve o da bunu biliyor, zavallı ihtiyarcık. Yaşlanıp emekli olmuş, rahat etmek istiyor, ayaklarını uzatıp televizyon seyretmek istiyor; rahatsız edilmek ve maceralara atılmak değil. Diyelim ki onu alıp götürdün, sonra da sıkıldın, o zaman ne yapacaksın, kendini ya da onu ne yapacaksın? Sen esprili, sıra dışı kadınlara alışıksın ve artık müzmin bir bekârsın, benim gibi zeki eski bir dost olmadığı sürece biriyle birlikte yaşamaya gerçekten katlanamazsın. Yeni bir kadınla başlayamazsın ve bisiklet üstündeki bütün o dokunaklı hatıralarına rağmen o yeni biri. Sanırım sadece onun evliliğini bozmak istiyorsun, tıpkı sadece benim evliliğimi bozmak

* (Fr.) Baş başa. (ç.n.)

istediğinde olduğu gibi. Ben kolay lokma değilimdir, buna rağmen uzun bir zaman boyunca bana çok ıstırap çektirdin ve seni bırakmayacağım, döktüğüm gözyaşlarının bedelini ödeyeceksin, tıpkı destanlarda insanların yaptığı gibi. Hayatın boyunca hedonist bir rüyada yaşadın ve aşağılık biri gibi davranman hep yanına kâr kaldı, çünkü hep başının çaresine bakabilecek kadınları seçtin. Ve Tanrım, bizi baştan çıkardın, kendini asla adamadın, asla bizi sevdiğini söylemedin, sevdiğin zamanlarda bile! Elleri temiz bir soğuk nevale! Ama kızlar hayatta kaldıysa bu tamamen şans eseri oldu. Sen makineli tüfekle bir süpermarkete giren ve şans eseri katil olmayan biri gibisin. Hayır, hayır ama burada durum farklı, zavallıcığın tercihine, hayatına, oğluna, sıkıcı yaşlı kocasına, güzel küçük yeni evine saygı göstermelisin. Onu rahat bırak, Charles. Seni görünce köşe bucak kaçmasına şaşmamak gerek!"

"Anlamıyorsun". Hakikaten nasıl anlayabilirdi ki? Söylediklerinin çoğu mantıklıydı, kendisinin idrak ettiğinden bile mantıklı. Ama ihmal ettiği bir şey vardı: Benimle Hartley arasındaki bağın mutlak doğası ve Hartley'nin davranışına rağmen bu bağın sürekliliğinden ikimizin de emin olması. Hartley "yeni bir kadın" değildi; benim hayatımdaki en eski, en güçlü, en uzun şeydi. Rosina'ya "esprili sıra dışı kadınlar"dan ne kadar bıktığımı ve o "çirkin ihtiyar"ın benim için dünyadaki en değerli, en bozulmamış ve en nefes kesen çekicilikte varlık olduğunu ne anlatabilir ne de anlatmak isterdim. Hartley'e ilk ve tamamen masum aşkımı vermiştim, hünüz "hedonist bir hayalperest" ve "soğuk nevale" olmadan önce. Elbette bu aşağılayıcı nitelemeler kıskançlığın verdiği hıncın ürünleriydi; ama bu zamana kadar "aşağılık bir adam" olmuşsam, bu bir bakıma Hartley'nin suçuydu! Masumiyetimi saklasın diye ona vermiştim ve şimdi onu mucizevi bir şekilde geri kazanabilirdim. Ve bu düşünceler her nasılsa sahip olmayı özleyen bir tutku halinde bir araya toplanmıştı. Şefkat, acıma ve Hartley'nin üzerine titremek, onu artık daha fazla acı çekmekten ve zarar görmekten esirgemek, memnun etmek ve şımartmak, istediği her şeyi vermek ve sonsuza kadar mutlu etmek için derin bir arzu duyuyordum. Bize kalan zamanda onu bir sevgilinin teselli edebileceği şekilde teselli etmek istiyordum. Ama aynı zamanda ona, bedenine ve ruhuna sahip olmayı gittikçe artan bir şekilde, şefkatle yakıp kül olmuş bir şiddetle istiyordum.

O tanıma sahnesinden beri duyularım düşüncelerimle iletişim halinde, içimde uyarılmış, huzursuz, karmaşık bir fiziksel tutku kıvranıp duruyordu çünkü Hartley'nin gençliğini ve yaşını bütün gücümle birleştirmeye çalışırken, onu arzulamayı öyle çok arzuluyordum ki. Bunu başarmak onun uğruna verilmiş çok önemli bir sınav, katlanılmış bir yargılanma, harcanmış bir emekti. Şu anda, anlıyordum ki, bunu başarmıştım ve arzum yolunu bulup denize ulaşan bir nehir gibiydi. Beni terk ettiğinden bu yana hiç olmadığım bir şekilde tamamlamıştı beni. Bütün varlığımı bir araya getirmişti ve ona sarılmak, ona boyun eğdirmek, onunla sonsuza kadar, *jusqu'à la fin du monde*,* sevişmek istiyordum; ayrıca, evet, aşkımın gücüyle tevazusunu etkilemek ama kendim de mütevazı olmak ve sonunda beni teselli etmesine ve benliğimin en iyi halini bana geri getirmesine izin vermek istiyordum. Çünkü erdemlerim ona emanetti, onları korumuş ve saklamıştı bunca yıl boyunca, benim başlangıcım ve sonumdu. Bu bir yanılsama değildi.

Beni gözleyen Rosina şimdi de kıkırdamaya başlamıştı. Kollarımı masaya uzatmış oturuyor, kalın İrlanda kazağına, brendiye (ben de başvurmuştum artık) ve tüplü sobanın yanmasına rağmen hâlâ üşüyordum ve tam küçük kırmızı odadaki şömineyi yakmak üzereydim ki Rosina araya girdi. Bir dizi kalkık, bir sandalyenin üzerine tünemişti; üzerinde mavi pamuklu bol bir pantolon vardı, paçaları mavi kanvas botların üzerinde çemirlenmiş, mavi mor çizgili gündelik gömleği içine sokulup beline ince bir deri kemer takılmıştı. Avare, iş bilir, korsanca, şaşılacak kadar genç görünüyordu. Koyu renkli şaşı gözleri yırtıcı bir keyifle üzerime dikilmişti. Gür, kıvırcık saçları şimdi geriye taranmış ve yüzüne haşin, hayvani bir yoğunluk kazandırarak bir kurdeleyle sıkıca bağlanmıştı. Hiçbir üşüme belirtisi göstermeyerek paltosunu bir tarafa atmıştı. Kendi kendime, benim derdim ne, hava *soğuk* olamaz, ne de olsa yaz mevsimindeyiz, diye düşündüm. Ama yine de titriyordum. Ayrıca sabahın on bir'inde mum yakmak da eşit oranda saçma değil miydi? Mumlar hiç ışık vermiyor gibiydi, o yüzden söndürdüm. Belki de sis biraz açılıyordu, gerçi pencereler hâlâ karanlıktı. Rosina bana cevap vermeye başlıyordu ki mutfak kapısı sessizce açıldı ve biri içeri girdi. Bir kadındı, çılgınca bir an düşüncelerimin cisimleştirdiği Hartley olması gerektiğini düşündüm. Ama hayır: Gelen, Lizzie Scherer'di.

* (Fr.) Kıyamet gününe kadar. (ç.n.)

İki kadın birbirini görünce hafifçe çığlık attı, bir tür yutulmuş şok ciyaklaması. Rosina hızla kalktı ve sandalyenin arkasına geçti. Lizzie, Rosina'ya bakarak ve çantasını sanki bir savaş çağrısıymış gibi masanın üzerine atarak bana doğru yürüdü. Ben oturmaya devam ettim. Lizzie'nin üzerinde açık kahverengi bir yağmurluk ve şimdi çıkarıp dikkatle katlayarak masanın üzerine, çantasının yanına koyduğu çok uzun sarı bir Hint fuları vardı. Kıpkırmızıydı (Ben de öyleydim). Saçları minik su damlalarıyla kaplıydı. Belki de dışarıda sahiden yağmur yağmaya başlamıştı.

Rosina sandalyesini kaldırdı ve kayrak zeminin üzerinde yana doğru fırlattı. Bana dönüp, "Seni yalancı, sani hain!" dedi.

Lizzie'ye, "Yağmur mu yağıyor" dedim.

Lizzie, "Sanmıyorum" dedi.

Ben, "Rosina da tam gidiyordu" dedim. Ardından tam zamanında ayağa kalkıp hızla masanın etrafını dolanarak Rosina'nın yüzümü tırmalamaya çalışan kıpkırmızı pençelerinden kurtudum ve tam şöyle bir boynuma dokunmuşken menzil dışına çıktım. Lizzie kapıya doğru geri çekildi. Masanın öte yanından Rosina'nın hiddetiyle yüzleştim. "Bak, sana yalan söylemedim. Lizzie'ye herhangi bir söz vermiş değilim, birdenbire çıkıp geldi ve onun da *haberi yok*".

"O burada mı yaşıyor" dedi Lizzie.

"Hayır! Burada benden başka kimse yaşamıyor! Sadece uğradı, insanlar uğrar, sen de uğradın. Biraz çay al, biraz brendi, biraz peynir, bir kayısı, ne istersen".

"Haberi yok mu" dedi Rosina bana ters ters bakarak ama biraz yatışmış halde. "O zaman ona söylesen iyi olmaz mı? Yoksa ben mi söyleyeyim?"

"Rosina'yla evleniyor musun" dedi Lizzie sertçe, elleri cebinde.

"Hayır!"

"Charles, seninle yalnız konuşabilir miyim" dedi Lizzie.

"Hayır, konuşamazsın" dedi Rosina. "Tanrım, sadece Lizzie olsaydı senin için mutfak bıçağıyla savaşırdım".

Bir titreme nöbetinin daha geldiğini hissederek masaya oturdum. "Kendimi iyi hissetmiyorum".

"Seninle yalnız konuşabilir miyim?"

"Hayır" dedi Rosina. "Charles, demin bana söylediklerini ona da söylediğini duymak istiyorum, söylediğini *duymak i*stiyorum".

"Gilbert dışarıda mı" diye sordum Lizzie'ye.

"Hayır, arabayla tek başıma geldim. Tamam, madem o gitmiyor..." Lizzie, Rosina'yı görmezden gelerek masada karşıma oturdu. "Nazik, cömert mektubun için sana teşekkür etmek istedim..."

"Söyle ona, söyle ona!"

"Nazik, cömert mektubun için teşekkür ederim. İkimize karşı da çok nazik davranıyorsun".

"O akşam yemeğe gelemediğim için özür dilerim, ben..."

"İkimize karşı da çok naziksin. Ama böyle cömertlik göstermen gerekmez. Büyük ahmaklık ettim. Gilbert'in önemi yok. Hiçbir şeyin önemi yok, önemli olan tek şey, her nasıl istersen o şekilde senin olduğum. Tartışacak bir şey yok. Ben seninim ve ne istersen yapabilirsin, eğer her şey kötü giderse bile umurumda değil. Ne olacağı, ne kadar süreceği umurumda değil; gerçi sonsuza kadar sürsün isterim tabii ama sen ne istersen tam olarak onu yapmalısın. Buraya sadece bunu söylemeye geldim, kendimi sana vermeye, eğer söylediğin gibi hâlâ beni istiyorsan".

"Ne kadar dokunaklı!" dedi Rosina. "Ona ne söyledin, Charles, gel bu konudaki gerçeği nihayet ortaya koyalım". Lizzie'nin çantasını masadan alıp yere attı ve tekmeledi.

Lizzie hiç aldırmadı, bana bakıyordu; kızarmış heyecanlı yüzü duygusallıkla alev alev, dudakları ıslak, gözleri kendini vererek teslim oluşunun samimiyetiyle pırıl pırıl. Çok duygulanmıştım.

"Lizzie, sevgili... sevgili Lizzie..."

"Çok geç kaldın Lizzie" dedi Rosina. "Charles sakallı bir hanımla evleniyor, öyle değil mi Charles, *evlenmiyor musun*? Ayrıca biz de tam senden söz ediyorduk ve Charles seni hiçbir zaman gerçekten önemsemediğini söylüyordu..."

"Öyle bir şey demedim! Bak, Lizzie'yle üst katta konuşacağım. Sen burada kal. Geri geleceğim".

"Gelsen iyi olur. Sana beş dakika veriyorum. Eğer siz ikiniz Londra'ya kaçmaya kalkışırsanız sizi takip eder, şarampole yuvarlarım".

"Söz veriyorum, geri geleceğim. Ve evet, ona söyleyeceğim. Sadece lütfen bir şeyi kırma. Gel, Lizzie".

Lizzie masadan fularını, yerden çantasını aldı. Rosina'ya bakmadı. Onu mutfaktan çıkarıp üst kata götürdüm. Üst kat sahanlığına geldiğimizde tereddüde düştüm. Boncuk perde hareketsizdi ve onu geç-

memeye karar verdim. Lizzie'yi orta ordaya yöneltip kapıyı kapattım. Çalışma odasına açılan uzun pencereden, ya sis yüzünden ya da perdeleri açmayı unuttuğumdan, fazla ışık gelmediği için içerisi karanlıktı. Ayrıca oda boştu, çünkü hâlâ kuleme giderken yolda düşürdüğüm kaya yarığında duran masayı oradan çıkartmıştım. Havı dökülmüş kare bir halı vardı. Ayrıca şimdi birdenbire göze çarpan ve çok uğursuz görünen duvarın üst kısmındaki büklümlü dökme demirden lamba askısı. Üzerinde yürüyünce halıdan nemli bir koku yayılıyordu.

"O kadından öyle korkuyorum ki. Charles, onunla bir ilişkin yok değil mi?"

"Hayır, hayır, hayır, sadece bana eziyet ediyor. Lizzie..."

"Ne dediğini anlamıyorum ama önemi yok. Dinle, sevgili Charles, ben seninim ve bunu derhal söylemediğim için delirmiş olmalıyım. Aptalcasına korkmuştum, kalbimin bir kez daha kırılmasına katlanamam diye düşünmüştüm, huzur istediğimi sanmıştım ve o eski çılgınlığa bodoslama dönmekten kendimi alıkoyabilirim sanmıştım ama faydası yok, koşup sana döndüm, yeniden çıldırdım. Gilbert'e acımıştım ve bir uzlaşma yolu bulmak için düşünecek zamanım olsun istemiştim ama uzlaşma diye bir şey yok. Ne olacağı, bana ne yapacağın umurumda değil, olacaklar beni öldürse bile umurumda değil. Senin kendini düşünmeyen, vicdanlı ve cömert olmanı istemiyorum; her zaman olduğun gibi efendi ve kral olmanı istiyorum. Seni seviyorum Charles ve sana aitim ve şu andan itibaren benden ne istersen onu yapacağım".

Birbirimize bakarak ve titreyerek o hücreye benzeyen odada, dökme demir lamba askısının altında durduk. "Lizzie, beni affet, bir *hata yaptım*. Sevgili Lizzie, yararı olmaz, biz asla birlikte olamayız. Düşündüğüm gibi seni alıp yanımda tutamam, artık kral olamam. Sana yazdığım için özür dilerim. Senden çok hoşlanırım, seni severim ama o şekilde değil. Lüzumsuz bir fikirdi, soyut bir fikirdi senin de dediğin gibi, çok haklıydın, asla yürümezdi, devam etmezdi. Biliyor musun, biriyle karşılaştım, hayır, Rosina değil, çok uzun zaman önceden tanıdığım bir kadın, sana söylemiştim, hatırlar mısın, ilk aşkım? Bu yüzden asla senin olamam küçük Lizzie ve sen de benim olamazsın. Gilbert'e geri gitmelisin, onu mutlu et, bırak her şey eskisi gibi olsun. Ah, lütfen bana inan ve beni affet. Öyle söylemem hataydı".

"Hata" dedi Lizzie, eve yürürken çimenlerin ıslattığı parlak, yüksek ökçeli siyah ayakkabılarına bakarak. "Anlıyorum". Başını kaldırıp bana baktı; yüzü al aldı, altdudağı titriyordu, gözlerinde muğlak ve feci bir ifade vardı.

"O kızı hatırlıyor musun, sana bir kere bahsetmiştim, onunla yeniden karşılaştım, burada ve..."

"Hoşça kal diyeyim o halde".

"Lizzie, sevgilim, böyle gitme, dost oluruz, olmaz mı, olmaz mı, senin ilk mektubunda istediğin gibi, gelir seni ve Gilbert'i görürüm..."

"Artık Gilbert'le olacağımı sanmıyorum. Hiçbir şey eskisi gibi olamaz. Özür dilerim. Hoşça kal".

"Lizzie, lütfen bir dakikacık elimi tut.."

Gevşek elini bana verdi. Eli nemli, tepkisiz ve küçüktü, hareketi devam ettirip ona sarılamadım. Elini çekti ve çantasını karıştırmaya başladı. Rosina'nın tekmesiyle kırılan aynanın bir parçasını ve sonra da küçük bir ayna çıkardı. Mendili eline alır almaz, gayet sessizce ağlamaya başladı.

Etkilenmiş ve üzülmüştüm, buna rağmen tuhaf bir şekilde gururla, kayıtsız ve her nasılsa duygusal hissediyordum; Lizzie'yle, Cherubino'mla, Ariel'imle, Puck'umla, oğlumla sahip olabileceğim, hepsi bir araya gelmiş ve tamamen kaybolmakta olan bir hayatı gördüm bir an için: Ben farklı biri olsaydım, o farklı biri olsaydı, birlikte sahip olabileceğimiz bir hayatı. Artık yoktu, her ne olmuşsa ardından, dünya değişmişti. Kendimi harap eden bir zevkle, "Hayır Lizzie, canım benim, küçük cesur Lizzie, olamaz. Minnettarım sana, minnettarım senin.."

"Gülünç bu" dedi Lizzie, sessiz gözyaşlarıyla, neredeyse sakince konuşarak. "Gülünç. Londra'dan buraya arabayla, uzun bir yol, araba kiralamıştım, Gilbert'in arabasını almadım, bütün yol boyunca seninle harikulade aşk sohbetleri yaptım; yol bu kadar uzun olmasaydı keşke, her şey doruğa ulaştı, bir taç giyme töreni gibi, beni görünce nasıl şaşırıp memnun olacağını düşünüyordum, birlikte nasıl eksiksiz mutlu olacağımızı, eskiden olduğu gibi nasıl gülüp duracağımızı ve bütün bunları gözümde canlandırmaya devam ettim, kendi kendime her şeyin kırık bir kalple sona erebileceğini söylesem bile içim aşkla ve sevinçle doluyordu... Ama nasıl sona ereceğine veya ne kadar acı çekeceğime aldırmam diyordum, o beni istediği ve kollarına aldığı

sürece... ve şimdi her şey daha başlamadan bitti, her şeyin daha en başından mahvolacağını, yıkılacağını asla hayal etmedim... ve şimdi hiçbir şeyim yok... sana olan aşkımdan başka... bir kere daha uyanmış ve reddedilmiş... tamamen uyanmış... ebediyen..."

"Lizzie, yeniden sakinleşecektir, uyuyacaktır, uyumuştu".

Mendilini dişleri arasına sıkıştırarak başını iki yana salladı.

"Lizzie, sana yazacağım".

Gözyaşları durdu. Mendilini ve kırık aynayı kaldırdı ve sarı fularını açtı. "Yazma, Charles. Böylesi daha merhametlice olur. Tuhaf, o zaman bitiyor diye düşünmüştüm, öyle değildi, şimdi bitiyor. İyi yürekli olmak istiyorsan lütfen yazma bana. İstemiyorum... artık..."

Fuları buruşturup cebine tıktı. Sonra döndü ve hızla kapıyı açtı ve dışarıda dikilmekte olan Rosina'yla çarpışmasına ramak kaldı. Rosina geri sıçradı ve Lizzie korkuluğa sıkıca tutunarak, yüksek ökçeli ayakkabıları tıkırdayıp kayarak hızla aşağı koştu. Arkasından gitmeye çalıştım ama Rosina koluma sımsıkı yapıştı ve botlu ayağıyla ayaklarıma basarak olduğum yere raptetti beni. Duvara doğru sendeledik. "Bırak gitsin". Ön kapı güm diye kapandı.

Bir an durup, salınıp tıkırdayan boncuk perdeye baktım. Sonra yavaş yavaş alt kata indim. Rosina ardımdan geldi. Mutfağa gidip masanın başına oturduk.

"Kaygılanma, Charles, o gürbüz küçük hayvan kendi kalbini kırmayacaktır".

Susuyordum.

"Sanırım şimdi de zavallı Lizzie'yi seninle tartışmamı istiyorsun?"

"Hayır".

"Zavallı Charles, Tanrı diye tapıldığın günler bitti".

"Tamam. Lütfen git".

"Olur da günün birinde Lizzie Scherer'le birlikte olursan ikinizi de öldürürüm".

"Ah Rosina, aptallığı, bayağılığı bırak. Lütfen git. Gerçi Londra'ya geri dönüyorsan, Lizzie'ye biraz zaman versen iyi olur".

"Dönmüyorum, tek başıma şahane bir öğle yemeği yemeye Raven Otel'e gidiyorum. Sonra Manchester'a gidip film çekeceğim biraz, seni düşüncelerinle baş başa bırakıyorum ve umarım can yakıcı olurlar. Sakallı hanımla oynaşmana bir şartla karışmam".

"Nedir?"

"Olan biten her şeyi bana anlatacaksın".

"Tamam".

"Söz mü?"

"Evet".

"Kalk ayağa Charles".

Mekanik olarak ayaklandım. Rosina masayı dolaştı ve bir an için bana vuracağını düşündüm. Bana ıslak öpüşlerinden birini daha verdi. "Hoşça kal, geri geleceğim".

Ön kapı yeniden çarpıldı ve bir an sonra küçük kırmızı arabanın gittiğini duydum. Bir an için Lizzie'nin döneceğini umdum. Sonra Lizzie'nin, ilk mektubumdan sonra koşarak bana gelmemesinin ne talih olduğunu düşündüm.

Yan odaya gidip şömineyi yakmaya çalıştım ama başaramadım. Tutuşturacak türden yeterince odun yoktu. Lizzie'nin ağlaması ve Rosina'nın öpücüğü yüzünden dengem altüst olmuştu. Lizzie için epey donuk bir şekilde üzgündüm ama onu düşünmeye gönülsüzdüm. Onun sempatisini istiyordum. Rosina'yla yaptığım o bayağı sohbetten pişman olmuştum bile. O zaman öyle yapmak zekice gibi gelmişti, ona Hartley'i anlatmak ama şimdi içime çok kötü şeyler doğuyordu. Gerçekte Rosina'ya bir silah daha vermişti bu. Derken kuzen James'i merak etmeye, onu zan altında bırakanın ne olduğunu düşünmeye başladım. Eşcinsellik miydi? Yoksa ordu çılgın bir Budistin bir güvenlik riski olduğuna mı karar vermişti? Boynumun, Rosina'nın kırmızı tırnaklarının değdiği yeri ağrımaya başlamıştı. Ateşimi ölçmek istedim ama termometreyi bulamadım.

Sis çekilmişti artık. Alacakaranlık yerini henüz karanlığa bırakıyordu ve pasparlak küçük ay ışık saçarak yıldızları sönükleştiriyor, denize metalik bir ışıltı yağdırıyor ve karayı sessiz kayaların ve ağaçların hayaletimsi kararlı varlıklarıyla canlandırıyordu. Gökyüzü berrak siyahımsı maviydi, ayın bol ışığını ağırlıyor ama onunla aydınlanmıyordu. Kara ve nesneleri, koyu bulanık kahverengiydi. Gölgeler kuvvetli ve yanından geçtiğim her şeyin asık yüzlü kimliği öylesine etkileyiciydi ki, gergin bir şekilde arkama bakıp durdum. Sessizlik engindi, sabahın sisli sessizliğinden başka türlü, arada bir bir baykuşun ötüşü yahut uzaklardan gelen bir köpek havlamasıyla deliniyordu.

Köye gitmedim. Kıyı yolundan limana doğru, büyük sarı kayaların heybetli bir kütle halinde tepenin yamacında kümelenerek karayı kapladığı ve yolun geçmesini sağlamak için oyulduğu yerdeki, "Khyber Geçidi" adını verdiğim dar geçitten yürüdüm. Ay ışığında kayalar koyu kahverengiydi ama ışığın kuvars kristallerinin minik yüzeylerine vurduğu yerlerde sayısız ışıklı noktacıkla kaplıydı. Karanlık geçitten geçtim, limanı arkamda bıraktım ve biraz ileride, bir koruluğun eteğini dolarak tepeye çıkan ve tam bungalovların arkasında sona erdiği yerde, asfalt yolla birleşen patikanın başladığı yere doğru yürüdüm. Bütün bunları gündüz gözüyle keşfetmiş, ayrıca Nibletts'in bahçesine nasıl gireceğimi de anlamıştım. Zor değildi çünkü bahçenin aşağı ucu, tırmanan patikanın köy tarafını sınırlayan karaçalılar ve kayalıklarla dolu uzun yokuş araziden birbirine gevşek bir telle iliştirilmiş bir dizi kazıkla ayrılıyordu. Seferimin tek güçlüğü, kâbus gibi görülme tehlikesi bir yana, vakit bahçeye girebileceğim kadar geç olduğunda, aynı zamanda evli çiftin yatmış olacağı kadar geç olması ihtimaliydi. Ancak sessizce televizyon seyrediyor olmaları da mümkündü.

Daha önce Hartley ve Ben'i gizlice izleme düşüncesine direnmiştim; ahlaki sebeplerle değil, teessür ve korkuyla perişan olmama yol açacağı için. Evlilik iğrenç bir şekilde mahrem bir şey. Her kim ki o perdeyi kanunsuz bir şekilde açar, önceden pek az tahmin edebileceği bir şekilde, öç almak isteyen ilahlarca çarpılır. Keşfedebileceği dehşetli ve beklenmedik şeyler, o andan sonra, neredeyse müstehcen bir şekilde takılıp kalacaktır imansızın aklına. Ayrıca burada evlilik kurumuna, o hayal edilmesi imkânsız yakınlık ve karşılıklı bağlılık haline karşı duyduğum batıllık derecesindeki korkuyla da mücadele etmek zorunda kaldım. Ancak durumun mantığı bu tehlikeli ve iğrenç macerayı dayatmıştı bana. Bu bir sonraki adım, bir sonraki soruya cevap bulma girişimiydi. Bu evliliğin hakikaten neye benzediğini ve bu ikisinin birbirleri için ne anlama geldiklerini elimden geldiği kadarıyla keşfetmek zorundaydım.

Denizden ışıyan ay, ahşap kazıkların gölgelerini Nibletts'in meyilli bahçesine düşürüyordu. Çimenler donla kaplanmış gibi görünüyordu. Daha aşağıdayken, oturma odasının perdeli "manzaralı penceresi"nde ışık olduğunu fark etmiştim. Gevşek telin üzerinden atladım ve bahçede, çoktan çiyle kaplanmış çimenlerin üzerinde hemen hiç ses çıkarmayan adımlarımı, derin solumamı ve kalbimin

acıtıcı vuruşlarını dinleyerek yürümeye başladım. Eve on beş metre kadar kala durdum. Yukarıdaki küçük bir aralığın dışında pencere kapalıydı. Perdeler astarsızdı, içerideki ışık bir limon ağacındaki yeşil papağanların parlak desenini vitray gibi aydınlatıyordu. Perdelerin tam kavuşamadığı orta kısımda ince bir aralık vardı. Yeniden yürüdüm, sonra dinledim. Sesler vardı. Televizyon? Perde aralığının tehlikeli alanından kaçınarak ve sanki uzaya fırlatılmak üzereymişim gibi hissederek cesaretimi toplayıp, durmadan, sessizce, ta pencereye kadar yürüdüm ve tuğla duvara dayanarak diz çöktüm ve sonra başım alçak pervazın tam altına gelecek şekilde oturdum.

Çiyi öngörememiş olmakla birlikte gül çalılarıyla karşılaşacağımı beklediğimden yağmurluk giymiştim. Ay ışığı muhtelif çiçek tarhlarının yerini göstermişti bana ama eve yaklaşırken ışıklı pencere gözümü almış yahut korkudan kör olmuş olmalıyım ki, bir gül çalısının üzerine oturmuş olduğum anlaşıldı. Berbat bir çıtırtı duyuldu ve küçük, keskin bir diken baldırıma battı. Sakarca, donmuş vaziyette, duvara yaslanıp gözlerim ve ağzım alabildiğine açık, aşağıdaki ay ışığıyla aydınlanmış engin denize bakarak ve "Kim var orda" diyen berbat bir sesi korkuyla bekleyerek oturdum.

Fakat sesler devam etti, onları oldukça net duyabiliyordum artık. Bunu yaptığınızdan kuşkulanmayan insanları gizlice gözetlemek ne kadar kolay. Ardından olanlar öyle tuhaf, benim için kelimenin tam anlamıyla öyle çıldırtıcıydı ki duygularımı tarife kalkışmayacağım. Sadece, bir oyunda olduğu gibi, size diyalogu vereceğim. Kimin konuştuğu besbelli olacak.

"Öyleyse ne diye geldi buraya?"

"Bilmiyorum".

"Bilmiyorum, bilmiyorum deyip duruyorsun, başka bir şey diyemiyor musun, yoksa geri zekâlı mısın? Tabii biliyorsun, bilmen gerekir. Sen iyice salak olduğumu mu sanıyorsun? Kalın kafalı mıyım?"

"İnanmıyorsun ki..."

"Neye inanmıyorum?"

"Söylediklerime inanmıyorsun..."

"Tanrı aşkına, ne diyorsun, ne *demek* istiyorsun, benim inanmadığımı düşündüğün ne söyledin ki bana? Yani yalancı mıyım ben şimdi?"

"Benim bildiğimi düşündüğünü söylüyorsun ama buna inanamazsın, bu delilik..."

"Ya, demek ya deliyim ya yalancı. Öyle mi? Öyle mi?"

"Hayır, hayır..."

"Ne dediğini anlamıyorum, ağzında geveliyorsun. Buraya neden geldi?"

"Bilmiyorum, kazara, şans eseri..."

"Amma tuhaf bir şans. Tanrım, çok akıllısın, bu kahrolası durum bana her şeyden ziyade azap veriyor. Bazen beni delirtmek istediğini düşünüyorum, delirtmek ve benim gidip..."

"Sevgilim, canım, sevgili Binkie, lütfen yapma... Çok özür dilerim, ah, çok üzgünüm..."

"Üzgün olduğunu yahut bilmediğini söylemenin bir faydası yok, bunları tekrarlayıp duruyorsun. O kafanı yarıp ne biliyorsun diye içine bakmak isterdim. Artık niye açıklamıyorsun? Niye kabul etmiyorsun artık? Yeterince uzun zaman oldu. Benim için de rahat olurdu, yeter ki bana söyle..."

"Söyleyecek bir şey yok!"

"Buna inanmamı mı bekliyorsun?"

"İnanmıştın ama".

"Asla inanmadım, sadece inanmış gibi yaptım, Tanrım, unutmak istedim, bütün bunlarla yaşamaktan yoruldum, senin hayallerinle yaşamaktan yoruldum".

"Hayal mayal kurmuyordum ben".

"Ah seni kahrolası..."

"*Hayal mayal kurduğum yoktu*".

"Yalan söyleme ve bana bağırma da. Ah Tanrım, bana ne yalanlar söyledin! En başından beri bir yalanlar çorbasının içinde yaşadım. Ve sonra da oğlan..."

"Hayır, hayır".

"Eh, ben de epey kalın kafalıydım olanlara karşı ama inanamazdım..."

"*Hayır*!"

"Tanrım, karıları, aileleri, basit makul hayatları, sıradan aşkları ve sevecenlikleriyle başka şanslı adamları düşünüyorum da, oysa biz..."

"Bizim aşkımız ve sevecenliğimiz de sıradandı..."

"İkimiz de yorulduğumuzdan öyleymiş gibi yapıyorduk, dürüst olmak çok yorucuydu. İçinde yaşadığımız cehennemsi kafese dair gerçekleri birbirimize söylemekten bitap düşmüştük, arada bir dinlenmemiz ve bu düzmeceyle, senin evlilik dediğin bu düzmeceyle başa çıkabilmek için, her şey yolunda değilken öyleymiş gibi yapmamız gerekiyordu. İğrenç gerçekle kendimizi ve birbirimizi delik deşik etmeyi bırakmamız gerekiyordu. Böylece şimdi ikimiz de yalanlara battık, senin yalanlarına, iğrenç bir bataklık gibi her yanı saran yalanlarına, onların içinde boğuluyoruz. Ve Tanrım, belki uzağa gidersek daha iyi olur dedim, deniz kenarına geldiğimizde en sonunda bir bahçem olacak dedim, sandım ki... Derken birden, işe bak, *herif* burada! Komik, değil mi?

"Ah, sevgilim, yapma... Sen burayı seviyorsun, sevmiştin..."

"Bak, bunu bana şimdi söyleme, suratına tüküreyim mi istiyorsun? Sadece iyi, sakin insanlarmış gibi rol yaptık..."

"Sen fazla rol yapmadın".

"Yine başlama".

"Pekâlâ, yaptın mı?"

"Dikkatli olsan iyi olur. Beni çileden çıkartan bir tarafın da beni böylesine... Beni bu kadar kötü... Ah Tanrım, neden bir çözüm bulamıyoruz? Keşke bir kerecik olsun bana gerçeği söyleseydin. Sadece durumum nedir bilmek istiyorum. O adam buraya, bu köye, tam da buraya neden geldi?"

"Aynı soruları sorup duruyorsun. Bilmiyorum. Onun burada olmasını ben istemedim..."

"Yalancı. Hangi sıklıkla görüştün onunla?"

"Sadece bir kere".

"Yalancı. Seni onunla tam iki kere gördüm. Tabii Tanrı bilir daha kaç kere onunla beraber oldun. Ne diye böyle *aptalcasına* yalan söylüyorsun bana? Üstelik onu tutup buraya çağırmaya vardırdın işi".

"Çağırmadım!"

"Eh, onu artık görmeyeceksin".

"İstemiyorum ki!"

"Mesele geçmiş, kahrolası geçmiş... Bize kalan hiçbir şey yoktu, her şey bozulmuştu, sen her şeyi mahvettin, sen ve senin..."

"Sevgilim, canım Binkie, yapma..."

"Bana öyle ev hayvanı adları takma, alay eder gibi..."

"Bana karşi nazik olmaya çalişamaz misin, acıyamaz misin, lütfen dene..."

"Sen neden yapamıyorsun! Ah Tanrım, nasıl bu kadar gaddar olabildin..."

"Ben gaddar değilim. Sen delisin, sen DELİSİN..."

"Bana bağırma, canıma yetti bağırmaların. Hayatın boyunca bağırıp durdun ve şimdi hayatımızın sonuna geldik neredeyse. Tanrım, keşke ölseydim. Sanırım bunun için dua etmişsindir, kalp krizi geçireyim diye. O zaman çıkıp onunla..."

"Özür dilerim, özür dilerim, çok özür dilerim".

"Şuna bir son ver olur mu, bıktım usandım özürlerinden, o papağan çığlıklarının hiçbir anlamı yok. Ah Tanrım, öyle yorgunum ki. Her şey mahvoldu. Senin yüzünden asla başlamamıştı zaten. Ve sonra da o korkunç aldatma ve onu da kabul ettim..."

"Aldatma falan yoktu..!"

"Of, kapa çeneni. Bunların hepsini daha önce bir milyon kere söylediğimizi biliyorum, çalar saat kuklalarına benziyoruz... ama Tanrım, sürekli düşünüyorum, arada bir söylemem gerek! *O yalanı* bile kabul ettim çünkü yapacak başka bir şey yok gibi görünüyordu ve mutlu olmayı öyle çok istiyordum ki; aslında mutlu bile değil, mutluluğun imkânsız olduğunu biliyordum ama en azından boktan başarısız hayatımda biraz huzur, azıcık rahat istiyordum ama hayır! Birazcık rahat etmeme bile izin vermezdin..."

"Bu doğru değil..."

"Dikkat et, dikkat et. Sana ve yalanlarına katlanmaktan başka seçeneğim yok sanırdım... Tanrım, çıldırmış olmalıyım... Çekip gitmeli ve seni baş başa bırakmalıydım o..."

"Hayır!"

"Keyfin yerine gelirdi. Şimdi de *o* çıkıp büyük bir yüzsüzlükle geliyor ve kapımı çalıyor! Bunu ayarlamak hoşuna gitmiş olmalı".

"Düşünmediğin şeyleri söyleme".

"Öyle düşününüyorum, başka ne düşünebilirim ki? Yalan söylediğin zaman bunu anlıyorum. Beni kandırabileceğini mi sanıyorsun? Mektuplarını nereye sakladın ha? Nereye?"

"Mektup filan yok".

"Çünkü yok ettin. Ah, akıllısın! Ama dinle... Sana *dinle* diyorum..."

"Dinliyorum".

"Küçük planın işe yaramayacak".

"Hangi küçük plan?"

" 'Tamam, çek git, nereye gittiğine aldırmıyorum' dememi istiyorsun. Beni sana git demeye zorluyorsun. Mesele bu, değil mi?"

"Hayır".

"Sil suratından şu kahrolası ifadeyi ya da ben... Umduğun gibi olmayacak, anlıyor musun? Gitmene izin vermeyeceğim, gitmene asla izin vermeyeceğim. Anlıyor musun? Birbirimize lanet olası tek bir sözcük bile etmeyecek olsak bile burada kalıp bana bakacaksın. Anlıyor musun? Seni zincirlemek zorunda kalsam bile..."

"Affet beni, lütfen, affet beni, bu kadar kızma, dayanamıyorum, kızmayı bırak, çok canım yanıyor, beni çok korkutuyorsun..."

"Of, ağlamayı bırakır mısın, gözyaşlarından gına geldi. Buraya neden geldi, bütün bunlar ne demek, bilmek istediğim bu; Tanrım, nihayet bana gerçeği söyleyemez misin, kötü bir rüyada yaşamaktan ve her şey yolundaymış gibi yapmaktan bıktım. Almak için o kadar zahmete girdiğimiz bu lanet ev, kahrolası mobilyalar, bahçe, o siktirici güller, hepsi numara, oyun, hepsini paramparça etmek isterdim. Neden bana *gerçeği* söyleyemiyorsun? Neden çıkıp geldi buraya, bunun anlamı ne?"

"Lütfen, beni incitiyorsun, lütfen, lütfen, özür dilerim, özür dilerim..."

"*Bunun anlamı ne*?"

"Ah kes şunu, özür dilerim".

Bunları, tekrarlar dahil, hatırladığım gibi yazdım. Seslerin tonunu, ciyak ciyak bağırmaları, Hartley'nin ağlayıp inleyerek özür dilemelerini betimlemeye kalkışmadım, bunu şimdi de yapmayacağım. Bu olayı asla unutmayacağım. Kulak misafiri, uğruna geldiği şeyi kesinlikle buldu.

Çok daha önce çıkıp gitmek istedim ama kısmen korkudan, kısmen o tuhaf ve rahatsız konumda oturmak ve oturduğum andan sonra da kıpırdamaya cesaret edememem nedeniyle yaşadığım fiziksel adale kasılmasından felç olmuştum. Nihayet yuvarlandım ve biçilmiş, ıslak ay grisi çimenlerin üzerinde süründüm. Kaskatı ayağa kalktım, bahçeden çıktım ve batan aya karşı patikadan aşağı koşmaya başladım. Eve kadar yolun çoğunu koştum. Biraz viski içtim, bir uyku ilacı alıp

yatağa girdim ve derhal uykuya daldım. Rüyamda Shruff End'de gizli bir oda ve içinde yatan ölü bir kadın gördüm.

Ertesi gün deli gibiydim. Evin etrafında, çimenliğin çevresinde, kayaların üzerinde, yolda, ta kuleye kadar gidip gelerek dolanıp durdum, koştum adeta. Canını yakarak kendini demirlere vuran, aynı acınası sıçrayışları ve dönüşleri tekrar tekrar yineleyen, kafese kapatılmış öfkeli bir hayvan gibi koştum. Yavaş yavaş çekilen altın rengi bir sis vardı, sıcak bir gün olacaktı. Aşina yüzme yerlerime, sakin denizin sarı kayaları yumuşak mahirane yalayışına şaşırarak baktım. Koşarak mutfağa döndüm ama kendime bir bardak çay bile yapamadım. Kendi kendime yüksek sesle, "Ne yapacağım, ah ne yapacağım" deyip durdum. İşin tuhaf tarafı, tam da istediğim kanıtı eksiksiz, ziyadesiyle elde etmiş olmama rağmen, artık elde etmiş olmanın verdiği keder, korku ve bir tür bulantıyla dikkatim dağılmış gibiydi.

Konuşmanın tamamını anlamamıştım. Zaman zaman hiçbir şey anlamadığım duygusuna kapıldım, tiksinç bir biçimde bariz olan hariç: O korkunç ses tonları ve bütün bunların daha önce de tekrar tekrar yaşandığı duygusu. Suçluluk ve acıyla haykıran, birbirinden nefret eden, birbirine bağlanmış kimselerin korkunç haykırışları! Evlilik cehennemi. Söylenenlerin anlam ve imalarını anlayamazdım ve anlamaya çalışmadım da. Belli ki beyefendi (şimdi birdenbire düşünürken ona "beyefendi" demeye başlamıştım) benim sahnede belirmemden hoşnutsuzdu. Eh, şansına küssün. Niblett'e gittiğime, kapıyı açtığı anda yakasına yapıştığıma ve suratını yumrukladığıma dair hayallere daldım. Ama bunun bir faydası olmazdı. Ayrıca adam, Rosina'nın hayal ettiği "sevgili sıkıcı yaşlı koca"ya pek benzemiyordu. Bacağı aksayabilirdi ama zorlu bir tipti. Tehlikeli biriydi yahut sadece öyle görünüyordu. Tehdit edildiğinde yelkenleri suya indiren klasik bir zorba olması muhtemeldi; ama zorbaları tehdit etmeye niyetlenenler, böylelerinin hakikaten var olup olmadığından şüphe edebilirler. Böyle bir deneye kalkışmanın hiçbir manası olmazdı. Sadece Hartley'i kurtarmam ve bunu nasıl yapacağımı *düşünmem* gerekiyordu. Düşünmek zordu.

Önceleri düşünürken, Hartley'nin evliliğinin bir felaket olduğu anlaşılırsa, eğer kesinleşirse bu, evliliğini bozup onu uzaklaştırmamın zor olmayacağını varsaymıştım belli belirsiz. O şartlar altında gelmek

isteyeceğinden, nihayet bana koşmanın kutlu, sevinçli bir kurtuluş olacağından, uzun zamandır sevgiyle anılan bir fantezinin hayata geçirilmesi anlamına geleceğinden şüphe etmemiştim. Bu varsayım nahif görünebilir ama şimdi beni zarara uğratan, hiçbir şekilde, nahifliği değildi. Mesele basitti, hareket etmeye mecbur kalacak şekilde baskı altında kalınca, tam olarak nasıl hareket edeceğimi bilemiyordum ve ayrıntılar müthiş önem arz ediyordu. Nibletts, gülleri, iğrenç yeni halıları, pirinç süsleri, korkunç perdeleri, zili beni hiç etkilememişti; bunlar puslu, hayaliydi. *Onun* dediği gibi, numaraydı. Beni etkileyen şey, o berbat konuşmanın kendisindeki bir niteliği, geçen onca yılı, kafesin gücü ve dokusunu algılamam olmuştu. Her şeye rağmen, Hartley'e yalnızca "gel" demem belki de yeterli olacak ve o da gelecekti. O zaman da bunu nasıl ve ne zaman söyleyeceğime karar vermek kalıyordu geriye ve bu karar da bütün çapraşık güçlükleri gündeme getiriyordu. Bütün mesele Ben'den korkuyor olmam mıydı yoksa?

Saat on bir sıralarında koşmayı bıraktım ve biraz çay yaptım. O konuşmadan çıkardığım bir fikir vardı ama bir süre boyunca, öylece durmasına rağmen, tam olarak anlayamadım yahut adını koyamadım. Bizzat beyefendinin bana verdiği bir fikirdi bu. Şöyle bir şeydi sanki; diyelim ki hakikaten Hartley'e yol verecekti, diyelim ki onu istememeye sevk edilebilirdi? Açık ve kesin bir biçimde ifade etmeyi onca zor bulduğum kafesle ilgili sorunları çözmez miydi bu? Beyefendi onu asla kovmayacağını söylemişti, fakat bundan söz etmiş olması bile, mümkün olduğunu gösteriyordu. Bırakın, iğrenç öfkesi ve iğrenç kıskançlığı yahut her neyse onunla (çünkü hakikaten onu neyin bunca öfkelendirdiğini tam olarak anlayamıyordum) kendini delirtsin... Şimdi ünlü biri olan eski okul arkadaşının kapıyı çalması, şüphesiz, istenmeyen bir şeydi ama muhakkak ki, mesele yalnızca benim ortaya çıkışım olamazdı? Eğer adam yeterince kızdırılırsa, oradaki her şey tam anlamıyla yerle bir edilirse, o zaman Hartley'nin sığınacak bir yeri kalmaz, artık kafeste olmaz ve koşarak kollarıma atılırdı. Ancak, Ben çok öfkelenirse... dünyası yalpalamaya başlarsa... o zaman Hartley'i belki de sakatlayabilir yahut öldürebilirdi? Çılgın bir leopar gibi kayaların üzerinde sekmeme neden olan düşüncelerden biri buydu. En sondaki çığlığı: "Kes şunu, dur, canımı yakıyorsun". O nefret dolu yıllar boyunca bu çığlık kaç kere çınladı acaba? Katlanılır gibi değildi. Çay fincanımı devirerek ayağa fırladım, yüksek sesle

söylenerek yeniden çimenliğe koştum. Ne yapacaktım? Pek çok şey artık açıklık kazanmıştı ama bir türlü nihai taktikleri planlayamıyordum, *düşünemiyordum* ve düşünememenin sebebi o dehşet verici konuşmayı aklımdan çıkaramıyordum, yoğun yapışkan bir pislik gibi beni engelliyordu. Hartley'i kurtarmam gerekiyordu ve "kurtarmak" artık hakikaten gereken sözcüktü, özlemini çektiğim sözcük. Fakat şimdi de soru şuydu: *Nasıl*?

Daha sonra sanki Hartley bizzat yardımıma koştu. Yumuşak, solgun, mutsuz yüzünün bana baktığını gördüm ve ruhani bir sükûnet hissettim, sanki Hartley'nin varlığının esintisi gelmişti. Anladım ki, aleni herhangi bir hamle yapmadan önce onunla konuşmam gerekti, mümkünse birden fazla kez. İçimden doğruca o iğrenç bungalova gidip onu oradan çıkarmak geliyordu ve en sonunda iş oraya varabilirdi. Fakat elbette onu hazırlamam gerekti. Eğer iş baskın yapıp onu oradan almaya varırsa hiçbir beceriksizlik, hiçbir hata olmamalıydı. Zihnimde Hartley'nin haberinin bile olmadığı öyle çok şey olup bitiyordu ki. Bütün bunlar karşısında durduğum yeri ona anlatmalıydım. Bu aşamada köyde yeniden buluşmaya kalkışmanın bir faydası olmayacağına karar verdim, çünkü dikkatini doğru düzgün veremeyecek kadar üzgün ve korkmuş olacaktı. Hayati açıklamaların mektupla yapılması gerekti. Benim niyetimi bilmediğinden, kendi duygularından korktuğunu varsayıyordum. Bütün bildiği, başka duygusal bağlantılarım olduğuydu. Hiç şüphesiz, böylesine aptalca reddettiği eski aşkı için yeterince pişmanlık yaşamış ve sessiz yas tutmuştu. Şimdi, her ne kadar başka ve daha öncelikli korkuları görür gibi olsam da, *oğlan çocuğu kılıklı* o küçük, kıskanç herifin dürbünüyle oturmuş Hartley'nin eve gelmesini beklediği düşüncesi karşısında hastalıklı, endişe verici bir öfke duyuyordum. Çok geçmeden ona uzun bir mektup yazmam ve anlaması, cevap vermesi için ona zaman tanımam gerektiği belli oldu ve bu açıklığa kavuşma içimi rahatlattı; cevap verdikten sonra da... Çok aceleye gerek olmadığını, o tepeye bugün çıkıp o kıskanç tiranla karşı karşıya gelmeme gerek olmadığını düşünmek, dehşet ve korku içindeki zihnim için rahatlatıcı oldu. Mektubu ona ulaştırma problemi vardı, fakat bu çözülebilirdi ve aslına bakılırsa nasıl yapılabileceğini tasarlamıştım bile.

Kırmızı lahana eşliğinde biraz konserve sığır eti, ceviz turşusu ve kalan kayısılarla çedar peynirini yedim. Kafam alışveriş yapamayacak

kadar dağınık olduğundan, ne ekmeğim ne tereyağım ne de sütüm kalmıştı. Yemekten sonra dinlendim. Sonra bu günlüğü yazdım ve daha güncel bir hale getirdim. Sonra da, birazdan aşağıya kopyalayacağım mektubu yazdım Hartley'e. Ardından bir sürü çamaşır yıkayıp güneşin altına serdim. Sonra kule merdivenlerinden yüzmeye gittim. Sonra kulenin yanına oturdum ve Raven Körfezi'nin yuvarlak kayalarının ardına lekeler halinde gölgeler düşüren ikindi güneşini izledim. Ondan sonra, bazı turistler geldiği ve üzerimde hiçbir şey olmadığı için giyindim ve eve dönerek kuruyan çamaşırlarımı topladım. Ardından Hartley'nin Londra'dan getirdiğim fotoğraflarını getirdim ve dışarıda, taş yalağımın yanındaki taş koltuğumda oturdum, fotoğraflara yavaş yavaş ve dikkatle bakarak derin düşüncelere daldım.

Bazı fotoğraflarda ikimiz birlikteydik. Kim çekmişti? Hatırlayamıyordum. Kahverengi kıvrık yüzeylerinden, günahsız bir dünyadan bakan, parlak, yumuşak, henüz olgunlaşmamış genç yüzler karşıya bakıyordu. Bozulmamış bir dünyaydı, hakikaten basit ve saf zevklerle dolu bir dünyaydı, mutlu bir dünya, çünkü ona duyduğum güven mutlaktı ve çünkü eski usul çocukça iffetimizle sevişmeyi henüz düşünmemiştik. Biz bu fotoğraflarda günümüz çocuklarından daha mutluymuşuz, diye düşündüm. Saf aşkın ve saf kaygısız romantizmin ışığı, birlikte geçirdiğimiz günleri, ayrı geçirdiğimiz geceleri aydınlatıyordu. Bu bir gençlik cennetinin saçma idealleştirilmesi değildi. Bizler sade bir dünyada yaşayan sade çocuklardık; anne babamızı sever, onlara itaat ederdik. İnsani yolculuğun acıları, berbat tercihler, kaçınılmaz suçlar gelecekteydi. Sevmekte özgürdük.

Ne zaman bitmeye başladı? Belki ben Londra'ya kaçtığımda. O zaman bile aşkımızın kaçmasına zaman vardı daha. En sonuna kadar ondan asla şüphe etmedim. Ne kadar zamandır, kaç kere aldatmıştı beni? Belki de ona duyduğum bencilce ihtiyaç öyle büyüktü ki, tatmin edilmemesini hayal bile edemiyordum. Ve o ihtiyaç hakkında düşünürken, o yıllar boyunca Hartley'nin beni James'e karşı ne kadar çok savunduğu geldi aklıma. Birbirleri hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyor olmaları çok tuhaf geliyordu şimdi. James'ten Hartley'e ender olarak bahsederdim, Hartley'den ise hiç bahsetmemiştim James'e. Hartley, bana olan sevgisinin gururumun kırılmasına karşı beni nasıl kuvvetle savunduğunu asla bilmedi.

Şimdi Hartley'e yazdığım ve ertesi gün ona ulaştırmanın bir yolunu bulmaya karar verdiğim mektubu kopyalayacağım.

Çok sevgili Hartley, sevgilim,

Seni seviyorum ve bana gelmeni istiyorum. Bu mektup bunu söylemek için yazıldı. Ama önce sana söylemem gereken şeyler var, sana açıklamam gereken şeyler. Seni bana geri getiren talih büyük bir fırtına gibi geldi hayatıma. Söyleyecek öyle çok, öyle çok şey var ki. Sana şimdi ben başka bir dünyaya, hakkında hiçbir şey bilmediğin türden "büyük bir dünyaya" aitmişim ve o dünyada pek çok arkadaşım, pek çok ilişkim varmış gibi görünebilir. Öyle değil. Tiyatro dünyasındaki hayatım artık pek çok açıdan bana bir hayal gibi görünüyor, seninle geçen eski günlerim ise yegâne gerçeklik. Çok az arkadaşım var ve hiçbir "gönül bağım" yok, yalnız ve özgürüm. Köyde karşılaştığımızda sana söyleyemediğim buydu. Başarılı bir kariyerim ama boş bir hayatım oldu. Meselenin geldiği nokta bu. Evlenmeyi asla düşünmedim, çünkü evleneceğim ve evlenmek isteyeceğim yalnızca bir tek kadın olduğunu biliyordum. Hartley, bunu düşün, buna inan. Seni bekledim, seni yeniden göreceğime inanmaya asla cesaret edemesem bile. Ve şimdi, dünyanın beyhudeliklerinden kaçarak denize geldim ve sana geldim. Ve seni daima olduğu gibi seviyorum, eski aşkım yerli yerinde, her küçük lifi, dokunacı, filizi canlı ve hasar görmemiş. Elbette daha yaşlıyım ve bir bakıma bu artık başka bir adamın aşkı ama yine de aynı aşk. Çünkü hüviyetini korudu, bütün bu yolu benimle katetti ve mucizevi şekilde yaşadı. Ah sevgilim, senin hiç haberin yokken, belki sen beni uzaklarda "büyük dünyamda" hayal ederken, ben tek başıma, ağrıyan bir kalple, seni düşünerek, seni hatırlayarak ve *nerede olduğunu merak ederek* tek başıma oturdum. Nasıl oluyor da insanlar nerede olduklarını bilmeyelim diye ortadan kayboluyorlar? Hartley, seni istemekten asla vazgeçmedim... Şimdi de istiyorum.

Öğrendim ki (nasıl olduğunu sorma ama *biliyorum*) evliliğin son derece mutsuz! Acımasız, belki de şiddete başvurabilen bir adamla yaşadığını biliyorum... Geçmişte kim bilir kaç kere kaçmayı diledin ve belki de gidecek bir yerin olmadığından, yenilmiş, perişan bir halde yerine oturdun? Hartley, sana, şimdi evimi, adımı ve ebedi bağlılığımı sunuyorum. Seni hâlâ bekliyorum biricik aşkım. Bana gelmeyecek misin, kalan ömrümüzde artık hiç ayrılmayalım diye

kaçıp bana gelmeyecek misin? Ah Hartley, seni öyle mutlu edebilirdim ki, edebileceğimi biliyorum! Ama izin ver şunu da söyleyeyim: Eğer zaten mutlu olduğunu düşünseydim, evliliğinin mutlu olduğunu bilseydim ebedi aşkımı ilan ederek seni rahatsız etmeyi hayalimden geçirmez, aşkımın acısını sessizce yaşar hatta belki aşkımı gizler, belki çekip giderdim. Korkarım, lütfen buna değindiğim için beni affet, "heyecan verici bir hayat" yaşadığımı, beni nasıl büsbütün kaybettiğini, sana öyle görünmüştür, düşünerek çok zaman pişmanlıkla acı çekmiş olmalısın. Fakat her şeye rağmen bir dereceye kadar mutlu ve çekilebilir makul bir hayatın olduğunu düşünseydim karışmazdım, sana uzaktan bakar ve dönüp giderdim. Fakat senin çok mutsuz olduğunu bilerek geçip gidemem ve gitmeyeceğim. Seni bu kadar severken acı çekmeye devam etmene nasıl izin verebilirim? Hartley, bana gelmelisin ve geleceksin, daima olman gereken yere.

Bu mektup konusunda ne yapacağına dair üzülme ve korkma. Acil olarak bir şey yapman gerekmiyor, cevap vermen bile. Sadece sana olan aşkımı ve her şeye hazır olduğumu söylemek istedim. Nasıl ve ne zaman karşılık vereceğin sana kalmış. Tabii derhal koşarak evime gelmeni beklemiyorum ille de. Ama düşündüğün zaman, bana geri gelme düşüncesine alıştığın zaman (bana *geri gelme* düşüncesine, canım sevgilim), belki o zaman bunu nasıl yapacağını düşünmeye başlarsın. İşte o zaman birbirimizle konuşmaya hazır olacak ve konuşmanın yollarını bulacağız. Gel, sakince adım adım ilerleyelim, adım adım. Sana sonsuza kadar bakmama hazır olduğuna dair bir işaret gönderdiğinde ne yapacağımızı düşüneceğiz ve sen istediğin zaman, ben *dizginleri ele alacağım*. Sakın endişelenme Hartley'im, her şey güzel olacak, göreceksin, her şey güzel olacak.

Bir iki gün ya da istersen birkaç gün, sadece sana söylediklerimi düşün. Sonra hazır olduğunda bana bir mektup yaz ve postayla yolla. Şimdilik böylesi en iyisi. Kaygılanma, korkma. Seninle haberleşmenin yollarını bulacağım. Seni sevecek, kıymetini bilecek ve nihayet seni mutlu etmek için elimden gelenin en iyisini sadakatle yapacağım. Bir zamanlar olduğu gibi, bütün bu yıllar boyunca olduğu gibi daima seninim.

Sevgilerimle
Charles

Not: Bana nasıl istersen öyle gel, elbette hiçbir koşulum yok, sadece izin ver sana yardım edeyim, sana hizmet edeyim, sonra özgürce ve huzur içinde, nerede ve nasıl yaşamak istediğine karar verebilirsin.

Bu mektubu hızla, tutkuyla ve düzeltmeksizin yazdım. Güzelce okuyunca ilkin değiştirmek istedim çünkü biraz, şey, zaman zaman biraz kendini önemli gören bir tınısı vardı: Belki biraz kendini beğenmiş, biraz teatral? Sonra, hayır diye düşündüm, bu benim sesim ve bırakalım Hartley onu duysun. Mektubumu okurken eleştirel bir ruh halinde olması pek mümkün değil. Eğer düzeltecek ve cilalayacak olsaydım, kulağa samimiyetsiz gelebilir ve gücünü yitirebilirdi. Benmerkezciliğe gelince, elbette benmerkezciyim. Bıraktım, burada kendi çıkarlarımın peşinde olduğunu ve fekdakârca, sadece onun çıkarları için uğraşmadığımdan hakikaten emin olsun. Bıraktım, kendini özgür kılarak beni mutlu edebileceğini bilsin.

Mektubu yazınca ve iş göreceğine kanaat getirince bir zarfa koydum ve üzerine daktiloyla adını ve adresini yazdım. Daktilo yazmakta iyi değilim ve mektubu el yazısıyla yazmıştım. Sonra oturdum, düşüncelere daldım ve kendime neredeyse umutlu, neredeyse mutlu olma izni verdim. Daha sonra, yukarıda kaydettiğim gibi, yüzdüm. Ilık bacaklarımın etrafındaki deniz serindi ve onları serin pullarıyla kaplıyordu. Su sakince dalgalanıyordu, yüzeyi bir meyvenin kabuğu gibi düzgün ve parlaktı. Oyunbaz denizin yine çözdüğü "perde urganım" olmadan bile, denizden kolayca çıkmayı başardım. Ertesi gün bunları yazarken, Hartley'e yazdığım mektup hâlâ şişkin zarfında çalışma odamda, denize bakan masamın üzerinde duruyor. Sabahtan beri bu günlüğü yazdım. Biraz sonra öğle yemeği yiyeceğim: Konserve sığır etinden kalanlar ve yanında haşlanmış sade soğan (Haşlanmış soğan, krallara layık bir başka yemektir). Kırmızı lahanayı sahanda yumurta ve yanında Raven Otel'in beyaz İspanyol şaraplarından bir şişeyle dün akşam bitirmiştim (Hata etmişim). Yakında alışverişe çıkmam gerek, canım meyve, tereyağlı tost ve çayımda süt çekiyor. Dükkâncı hanım bu hafta kiraz gelebileceğini söylemişti.

Neden erteliyorum, bekliyorum? Neden hayat olağanmış gibi, her şey eskiden nasılsa öyleymiş gibi yapıyorum? Hâlâ bir tür başarmışlık duygusuyla ayaklarım yerden kesik, gayet hak edilmiş bir mola. Kri-

tik kanıtımı aradım ve buldum. Ne yapacağıma ve nasıl yapacağıma karar verdim. Sözlerim henüz ona ulaşmamış olsa da onunla ikna edici ve açık seçik konuştum. Sanki sözlerim onun kalbine ulaşmak için havada kanat çırpıyor sanki hâlâ. Korkuyor muyum, beklememin asıl sebebi bu mu? Mektubu ona güvenli bir şekilde vermenin zor olduğu ortaya çıkabilir ve acemice bir başarısızlığın sonuçlarını düşünmek bile istemem ama korktuğum bu engel değil. Mektubu ne kadar çabuk verirsem cevabını da o kadar çabuk öğreneceğim. Ne cevap verecek? "Hayır" derse yahut cevap vermezse, elbette yalnızca korkudan çekindiğini varsayacağım. Fakat o zaman ne yaparım ve yeniden harekete geçmeden önce ne kadar bekleyebilirim? *O* ara sakin bir dönem olmayacak. Bunu uzatmak daha iyi. O konuşmayı işittiğimden beri, o ikisiyle çok daha fazla ve korkutucu bir biçimde ilgiliyim. Ailenin üyesiyim; bununla birlikte nefret, kıskançlık ve başka aşina iblisler geliyor. Ayrıca, diyelim ki beni yalnızca özgürlüğüne kavuşmak için kullandı ve sonra terk etti? Bu düşünülebilir mi? Onu bir kez daha yitirebilir miyim, ortadan kaybolabilir mi? Deliririm. Okuduktan sonra, o notu mektuba eklemek zorunda hissettim, öyle yapmak onurluca göründü. Ama akıllıca mı? Belki de en doğrusu o kısmı silmem. Belki de en doğrusu, bana kaçmakla kendini bana adadığını düşünmeli.

Bu varsayımların vakitsiz ve anlamsız olduğunu anlamaya ve hissetmeye çalışmalıyım. Fakat neden burada oturduğumu ve mektuba baktığımı, neden henüz onu vermek istemediğimi gayet iyi anlıyorum.

Şimdi, daha sonra olanları anlatacağım ki, çoğu tamamen beklenen şeylerdi. Yukarıdakileri yazdıktan sonra, ancak o günün akşamına kadar bekledim. Ağırdan alan tarif ettiğim sükûnetin ardından, birdenbire kaderimi hemen öğrenmek için dehşetli, sabırsız, kaygılı bir cinnet hali geldi. O zaman mektubu yerine ulaştırmak için yaptığım planı yürürlüğe sokmak için işe koyuldum. Hafif bir yağmurluk, eski püskü bir güneş şapkası giydim, notu silmeksizin mektubu cebime koydum ve boynuma James'in çocukken kuş gözleyeyim diye bana verdiği dürbünü astım. Onları kuş gözlemek için hiç kullandım mı, hatırlamıyorum. James'in bana hediyeler vermesi, çoğu kez bayağı pahalı hediyeler; benimse ona hediye vermemem, çocukluğumuzun

dile dökülmemiş bir alışkanlığıydı. Sanırım annemle babam bunu, zenginin fakire hamilik etmesinin kaçınılmaz bir boyutu olarak kabul etmişlerdi ve ancak çok uzun zaman sonra bu hediyelerin aslında Abel Amca ve Estelle Yenge'den geldiklerini idrak etmiştim. Dürbünün menzili çok uzun değildi ve Ben'in karı gözleme dürbünüyle kıyaslanamazdı ama iş göreceğini düşündüm.

Daha önce kullandığım kara tarafındaki yoldan, bataklığı ve Armorne Çiftliği'nin yanından geçerek gittim ve köye öte ucundan girdim. Hedefim, Nibletts'in bahçesini sınırlayan arazinin ötesindeki koruluktu. Ayrıntılı haritadan, sağa doğru ayrılan bir yolun köy girişinden (kiliseden hemen önce) sağa doğru ayrılan dar bir yolun tepenin etrafını döndüğünü ve bungalovların yukarısında uzanan koruluğun üst tarafına çıktığını görmüştüm. Böylece görülme menziline hiçbir zaman girmeden bütün çevreyi dolaşabilirdim. Epey sıcaklayıp yorularak tepeye tırmandım ve çok geçmeden Nibletts'in yolunun ucunun az ötesine çıktığını tahmin ettiğim bir orman patikası buldum. Birkaç dakika içinde arazinin ferah ışığını görebiliyordum ve ağaç gövdelerinin arasından, dürbünle sıkı gözlem altında tuttuğum ve artık makul uzaklıkta bulunan bungalovu görebiliyordum.

Uzun bir zaman, güneş hâlâ parladığı halde, ilkin serinliği hissederek, sonra üşüyerek bekledim. Kollarım ve gözlerim ağrımaya başlamıştı. Nihayet beyefendi dışarı çıktı. Birden ateş bastı ve kalbim fena halde hızlandı. Elinde bir bahçe beli olduğunu gördüğüme sevindim. Akşam vakti uzun gölgesinin çimenlikte hareket ettiğini görebiliyordum. Ben'i, tıpkı onun bana yaptığı gibi, o farkında bile değilken gözlemek epey keyiflendirdi beni. Elime hiç gerçek bir silah almamıştım ama pek çok kez sahnede kullanılan sahte silahlardan kullanmıştım ve nasıl hissettirdiğini biliyordum. Bahçenin altına doğru olan süslü çiçek tarhlarından biriyle ilgilenmeye, ilkin epey amaçsızca dürtüklemeye başladı. Sonra birden belle bir şeye vurmaya başladı. Kazmıyor, vuruyordu. Neye vuruyordu? Bir sümüklüböceğe mi, yabani bir çiçeğe mi? Öylesine müthiş yoğunlaşarak o masum minicik şeyin canına okurken ne düşünüyordu? Büyülenmiş gibiydim ama kaybedecek vaktim yoktu. Arada bir onu gözleyerek, ağaçların arkasından, ta ki yolun üst ucunun karşısına gelen bir noktaya varıncaya dek tepeye doğru tırmanmaya başladım; asfaltın bittiği yerle aramda iki yüz metreye varmayan açık, çimenlik bir alan kalmıştı ve

Ben, aramızda kalan bungalovun arkasında gözden yitmek üzereydi. Açık alana çıkmamdan itibaren iki üç saniye içinde beni görebileceğini tahmin ediyordum. Son bir kez ona baktım. Sırtı bana dönüktü, şimdi çiçek tarhının başına çömelmişti. Çimenliğin ilk kısmını uzun, hızlı, dikkatli adımlarla geçtim, sonra hızla yola koştum, doğruca kapıdan geçtim ve ön kapıya giden yolu tuttum.

Burada kapının zilini çalmadım. O iğrenç tiz sesli ding dong akşam sessizliğinde duyulabilirdi pekâlâ. Çocukken, birbirimizin evinin kapısını yavaşça çalmak için Hartley'le kullandığımız eski bir şifreyi kullanarak elimle kapıyı *tıklattım*. Kısa bir süre sonra kapıyı açtı. Kapıyı tıklatmama verdiği sarsılmış tepki, umduğum gibi, otomatik olmuştu. İkimiz de dehşet içinde, ağzımız bir karış açık, birbirimize baktık. Hartley'nin şaşkın, korkmuş gözlerle baktığını gördüm. Mektubu beceriksizce ona uzattım. Elini bulamadım, neredeyse aramıza düşüyordu. Sonra Hartley mektubu aldı, sıkıca tutarak eteğine bastırdı ve ben dönüp içgüdüsel bir şekilde tepeden aşağı, köye giden yola doğru koştum. Geriye nasıl döneceğimi planlamamıştım doğrusu, çünkü planlarım mektubu vereceğim anla sona eriyordu; Kara Aslan'ı geçerken, belki de geldiğim yoldan dönsem daha iyi olurdu diye düşündüm. Ancak, Ben'in dürbününün olası menzilinin gayet içinde, köyün anacaddesinde yürürken ve patikaya dönerken, pervasız ve güçlüydüm; öyle ki son zamanlardaki ihtiyatım korkakça görünüyordu. Ben hâlâ çiçek tarhına eğilmiş halde miydi yoksa eve girip Hartley'nin elinden mektubumu mu çekip alıyordu? Nerdeyse hiç umurumda değildi, neredeyse keşke şu anda sözcüklerimi okusa ve kıskançlıktan küplere binse diye daha iyi olur diye düşünüyordum.

Eve doğru gelirken hava kesinlikle kararmamıştı, aksine yaz ortası mevsiminin havanın hiçbir zaman tam olarak kararmadığı son birkaç gününde, tan vaktinin yaklaşmasını muştulayan türden ışıklı, puslu tatlı bir hava vardı. Akşamyıldızı ancak görünüyordu ve gün ışığının devam ettiği uzun bir süre boyunca bir başına ihtişamla parlayacaktı. Deniz hiç görmediğim bir şekilde gayet durgun, çarşaf gibiydi; gel zamanı olduğundan taştı taşacak bir çanağı andırıyordu. Su çok açık mavi emaye rengiydi. Biraz uzakta, alçaktan uçan iki deniz kuşu (sümsük?), içbükey bir metalin üzerindeymişçesine biçimsiz, belirsiz yansımalar düşürüyordu suya. Yol boyunca yürüdüğüm, *Nerodene bir mil* diyen güzel bir kilometre taşını geçtiğim

sırada, bütün gün güneşte kızmış sarı kayalardan hafif bir sıcak hava yayılıyordu.

Ev, aksine soğuktu ve dalavere peşinde bir havası vardı. Dışarıdaki renk bahşeden parlak ışıktan sonra, içerinin havası gri ve biraz ağır gibiydi. Belli belirsiz sesler geliyordu, muhtemelen açılan kapının yarattığı cereyanla tıkırdayan boncuk perdeden. Acaba melun Rosina geldi de beni korkutmak için bir yerlerde saklanıyor mu diye merak ettim. Üst katı, alt katı, garip orta odaları aramak ihtiyacı duydum. Elbette kimse yoktu. Evde dolaşırken etraftaki kayalardan gelen ılık, temiz deniz havası içeri girsin diye bütün kapı ve pencereleri ardına kadar açtım. Gizlenmek için giydiğim yağmurluğu ve şapkayı çıkarıp attım ve gömleğimin eteklerini pantolonumdan dışarı çıkardım. Büyük bir kadeh tatlı beyaz şarap alıp çimenliğe çıktım ve epey bir zaman parmaklarımın ucuna yükselip topuklarımın üstüne düşerek, yarasaları izleyerek ve Hartley'nin iyi olup olmadığını, o uzun mektubu okuduktan sonra ne yaptığını merak ederek orada durdum. Yakmış mıydı, tuvalete mi atmıştı, bir çift çoraba sarıp kaldırmış mıydı?

İçeri girdim ve boşalan iri kadehi yeniden beyaz şarapla doldurdum, bir kutu zeytin, bir kutu füme Kore midyesi ve bir paket şekersiz bisküvi açtım. Alışveriş yapmayı bir kez daha ihmal ettiğim için, elbette taze yiyecek yoktu. Ev, yaramazlıklarına devam ediyordu fakat artık tuhaflıklarına alıştığımı ve ona yakınlık duyduğumu hissediyordum. Uğursuz ve tehditkâr bir etki değildi, sanki ev duyarlı bir levhaydı da belli aralıklarla geçmişte olan olayları kaydetmişti... yahut şimdi ilk kez olarak aklıma geliyordu ki, belki gelecekte olacak olayları. Bir önsezi? Üşümeye başladım ve beyaz İrlanda kazağını giydim. Şimdi dışarısı daha aydınlık gibi görünmesine rağmen içerisi daha loştu; zeytinleri yıkar, bir kâseye koyar ve üzerlerine zeytinyağı gezdirirken dikkatli olmam gerekti. Tam o sırada biri ön kapıyı çılgın gibi dövmeye başladı.

Her kim idiyse, belli ki pirinç tutamağı siyaha boyanmış zili fark etmemişti. Ayrıca yunus şeklinde eski, kararmış bir tokmak vardı ve şimdi yunusun ağır kafası neredeyse evi sarsan bir güçle kapıya vuruluyordu. Korku ânında ele geçirdi beni ve ayağa fırlattı. Rosina? Hayır. Ben. Öfkeli koca. *Mektubu görmüştü.* Ah Tanrım, nasıl bir ahmaklık etmiştim böyle. Kapıyı kilitlemeye niyetlenerek koştum ama kapıldığım katıksız korku kafamı karıştırıp en kötüsüyle yüzleşmeyi

arzulamama yol açtı ve kapamak yerine açtım kapıyı. Hartley dehşete kapılmış bir kuş gibi eve daldı. Yalnızdı.

İlk birkaç saniye o da benim kadar şaşkın ve kafası karışık gibi görünüyordu. Belki de içerinin ani karanlığıyla körleşmişti. Sanki çığlık atmak üzereymiş gibi yüzünü elleriyle tutarak durdu. Çılgınca bir sakarlıkla kapıyı açık bıraktığımı fark ettim ve kapatmak için acele ederken Hartley'e çarptım. Tökezleyerek geçerken kalçasının sıcaklığını duydum. Kapıyı kapadım, sonra "ah... ah... ah..." dediğimi, onun da anlaşılmaz sözcükler söylediğini fark ettim. Sanki konuşacakmış gibi bir jest yaptı ama o zamana kadar sakarca ama yeterince etkili bir şekilde onu kollarımın arasına almış ve uzun zamandır hayalini kurduğum gibi sımsıkı kucaklamıştım. Onu havaya kaldırdım ve neredeyse bütün bedeniyle benimkine yapışık, zorlukla soluduğunu duydum. Sonra yukarıdan boncuk perdenin dalgın tıkırtıları duyulurken holün puslu gri karanlığında onu yavaşça yere bıraktım; ben iki kolumla ona sarılmış, o iki eliyle gömleğime tutunmuş, tam bir sükûnet ve sessizlikle durduk.

Nihayet rahatlayarak, o iç geçirip elleri kaburgalarımın üzerinde titrerken, "O dışarıda mı?" diye sordum.

"Hayır".

"Burada olduğunu biliyor mu?"

"Hayır".

"Mektubu yok ettin mi?"

"Pardon?"

"Mektubu yok ettin mi?"

"Evet".

"O görmedi, değil mi?"

"Hayır".

"Güzel, içeri gel ve otur". Onu mutfağa çektim ve masanın yanındaki bir sandalyeye oturttum. Sonra geri gidip kapıyı kilitledim. Mutfakta bir lamba yakmaya çalıştım ama ellerim öyle titriyordu ki fitil alev aldı ve söndü. Bir mum yakıp perdeleri çektim. Sonra bir sandalye çektim ve iyice yakınına oturdum, onu kollarımda daha yumuşakça salladım, dizlerimiz birbirine değiyordu.

"Ah sevgilim, geldin, ah benim kıymetli sevgilim".

"Charles..."

"Henüz bir şey söyleme. Sadece burada olduğunu bilmek istiyorum. Öyle mutluyum ki".

"Dinle, ben..."

"Lütfen, sevgilim, ah, lütfen konuşma... ve lütfen beni böyle itme".

"Hayır ama konuşmam gerek... çok az zaman var..."

"Bol bol zaman var, bütün zamanlar bizim. Mektubu okudun, değil mi?"

"Evet, elbette..."

"Ve bu yüzden buradasın?"

"Evet..."

"Önemli olan tek şey bu. Burada kalıyorsun. Geldin, öyle değil mi?"

"Evet ama sadece açıklamak için..."

"Hartley, yapma. Açıklayacak ne var? Her şey zaten açıklandı. Seni seviyorum. Buradasın. Beni seviyorsun, bana ihtiyacın var. Direnme. Gel Londra'ya gidelim, yarın sabah, bu gece. Giysileri düşünme. Sana giysi alırım. Artık benim karımsın".

Onu kol mesafesinde, bir elimle omzunu kavrayarak tuttum, öteki elimle yüzünü aydınlatsın diye mumu kaldırdım. Gözlerinin çevresi yoğun kırışıklıklarla kaplıydı, gözkapakları paslanmış gibi kahverengi ve lekeli; yanakları yuvarlak değil, sarkık ve yumuşak ve belki de aceleyle sürülmüş pudradan, hafifçe pembeydi. Dalgalı, kısa kır saçları kuru ve kırılgan görünümlüydü, hiç şüphesiz yıllarca beceriksiz berberlere yapılmış dalgın ziyaretlerin bir sonucu. Artık saçına aldırmayacak kadar yaşlanmıştı ve kıvrılmış buklelerden birinin ucundan unutulmuş bir toka sarkıyordu. Yüzü kuruydu; şimdi dilinin nemlendirdiği boyanmamış dudakları ve birdenbire dökülmemiş gözyaşlarıyla dolan nemli mavi gözleri, o tuhaf bir şekilde yaşsız gölcükler hariç, kuruydu. Hafifçe geri çekerek omzunu oynattı ve onu bıraktım. Yeniden bir araya gelişimizden beri ilk kez yüzünü hakikaten inceliyordum ve o sevgili yüzün ne kadar değişmediğini, yaşlanmış olmasının aşkımı ne kadar az etkilediğini görerek coşkulu bir sevinç duyuyordum.

Kaygılı ve üzgün görünmesine rağmen, şimdi de yüzünde gençliğin canlılığından bir şeyler görüyordum. Ne kadar çok şeyi unuttuğumun farkına vardım ve anladım; ağzının şekli rujsuzken çok daha

güzeldi. Onu aşina ağzından yumuşakça, kısaca öptüm, eskiden öpüştüğümüz gibi; öpüşümü sessizce reddedişinde bile başlı başına mesaj olan bir bilgi vardı.

"Öyle çok değiştim ki, başka biriyim, mektubunda çok naziksin ama öyle olamaz... Sen eski günleri çok önemsiyorsun, fakat o ben değilim..." dedi.

"Sensin. Öperken seni tanıdım". Dediğim doğruydu. Öpücük onu başkalaştırmıştı, tıpkı masallardaki bir öpücük gibi. Ağzının verdiği hissi, dokusunu, hareketlerini hatırladım; ayrıca bütün o sakarlık, kilisede hissettiğim ona sarılmanın imkânsız olduğu duygusu uçup gitmişti. Vücutlarımız birdenbire aynı mekânda gergin, aynı güçlerin etkisiyle hareket ettiriliyordu. Bunu hissedince sevinçten çığlık atmak istedim ama onu konuşmaya ikna etmek isteyerek, onu korkutmak istemeyerek sesimin tonunu alçak tutum. "Hartley, bu bir mucize, tiyatroyu bıraktım, buraya inzivaya çekilmeye geldim ve seni buldum... Buraya *senin* için geldim, bunu ancak şimdi anlıyorum..."

"Ama burada olduğumu bilmiyordun..."

"Hayır ama yine de seni arıyordum, hep seni aradım".

"Öyle olamaz" dedi ve yüzünü gizlemek ister gibi ellerini yukarı kaldırdı. Sonra masanın üzerine bıraktığı ellerini ellerimle sıkıca kavradım. "Charles, dinle, seninle konuşmam gerek, çok az zaman var". Elinin tersiyle gözlerine dokundu ve dökülmemiş gözyaşlarının akmasına sebep oldu. Sonra, "Ah Charles, canım, canım" dedi ve başını eğip köpeksi bir hareketle bana doğru itti. Kuru, kırılgan saçlarını okşadım ve sarkan tokayı yavaşça çıkarıp pantolonumun cebine koydum.

"Artık sonsuza kadar benimle kalacaksın Hartley".

Başını kaldırdı ve bu kez daha önce gördüğüm sarı elbisenin üzerine giydiği yeşil pamuklu pardesüsünün yeniyle yeniden gözlerini sildi.

"Hartley, pardesünü çıkart, seni görmek istiyorum, sana dokunmak istiyorum, çıkar şunu".

"Burası soğuk".

Pardesüsünü çekip çıkardım. Bu hareketlerde, sanki bir kadını soymanın masum ruhani sembolünden başka bir şey değilmiş, meleklerin pek anlamadan oynayabileceği bir oyunmuş gibi, yoğun bir cazibe vardı. Memelerinin ılıkça, sıkıca, yuvarlak yakalı sarı elbisenin

kumaşını ittiği yere dokundum. Cezbetmek için herhangi bir çabasının olmayışından çok memnundum. Bu, hayatımda bir yenilikti. Yüzündeki pudra özensiz bir alışkanlıktı, elbisesi pejmürdeydi, kötüydü. Bu boyanmamış dudaklar, öyle geliyordu ki, bana bir saygı duruşuydu. Dış görünüşüne dikkat etmeyi uzun zaman önce bırakmış bir kadın bir anda şık ve bakımlı olamaz. Hartley'nin çekimime kapılmış olmasından, çünkü öyleydi, çok hoşnuttum. Sanki ömür boyu sürmüş bir dehşet sona ermiş gibi gururlu, sahiplenici, rahatlamış hissediyordum. Sonra şöyle düşündüm: Ona öyle güzel kıyafetler alacağım ki... öyle gösterişli şıklıkta şeyler değil, ona en uygun olan türden giysiler. Ona *bakacağım*.

"Charles, seninle çabucak konuşmam gerek, buraya sadece konuşmaya geldim, mektubun üzerine, o geri gelmeden önce".

"Nereye gitti?" Onun varlığını unutmuştum.

"Marangozluk kursunda".

"Marangozluk?"

"Evet, marangozluk kursuna gidiyor. Aslında tekne yapım kursu ama sadece ahşap işleri yapıyorlar, hiçbir zaman bir tekne yapacağını sanmıyorum. Bu hafta raf yapacaklar. Dışarıda olduğu tek akşam bu, o yüzden şimdi gelmek zorundaydım. Epey geç saatlere kadar devam ediyorlar, kurstan sonra bira içiyorlar".

"Onun hakkında konuşmak istemiyorum" dedim. Sonra keşke bir arabam olsaydı ve araba kullanmayı bilseydim, onu hemen alıp götürürdüm, şu anda, diye düşündüm.

"Charles, dinle, lütfen, buraya senin düşündüğün gibi gelmedim, mektubunda söylediğin biçimde gelmedim, bu imkânsız. Sadece sana bazı şeylerin... Ah Charles, seni görmek öyle olağandışı ki. Bunun asla olmayacağını, dünyada imkânı olmadığını, bir daha asla birlikte olamayacağımızı düşünürdüm. Bir daha seni görebileceğimi, sana dokunabileceğimi hiç sanmazdım, bu tıpkı bir rüya gibi".

"Rüyadan bile güzel. Ama rüya değil. Bensiz geçirdiğin hayattı rüya olan. Şimdi o rüyadan, o kâbustan uyanıyorsun. Ah, beni neden terk ettin, bunu nasıl yapabildin, üzüntüden ölecektim neredeyse".

"Şimdi bunu konuşamayız..."

"Evet, konuşabiliriz, seninle eski günleri konuşmak istiyorum, her şeyi birlikte hatırlamamızı, her şeyi anlamamızı, her şeyi yeniden yaşamamızı; ikimizi tek bir varlık olarak, bir daha asla ayrılmaması

gereken tek bir varlık olarak yeniden kurmamızı istiyorum. Beni neden terk ettin Hartley, neden kaçıp gittin?"

"Bilmiyorum, hatırlayamıyorum..."

"Hatırlaman gerek. Bir bilmece gibi. Hatırlaman gerek".

"Yapamam, yapamam..."

"Hartley, hatırlamalısın. Sana sadık kalmayacağımı söylerdin. Mesele gerçekten bu muydu? Öyle düşünmüş olamazsın, seni ne kadar çok sevdiğimi biliyordun!"

"Londra'ya gittin".

"Evet ama buna mecburdum, seni terk etmiyordum, hep seni düşünüyordum, bunu biliyordun, sana her gün yazdım. Başka biri mi vardı, söyle? *O* muydu?" Tuhaftır, bu korkunç düşünce aklıma ancak o anda gelmişti.

"Hayır".

"Hartley, onu o zaman tanıyor muydun, beni terk etmeden önce onunla tanışmış mıydın?"

"Hatırlayamıyorum".

"Elbette hatırlayabilirsin!"

"Lütfen kes şunu, lütfen".

Daha yakın geçmişte kulak misafiri olduğum sözlerine onca benzeyen bu sözleri, mekanik olarak, bir tür kaçamak hayvani içgüdüyle söyleme biçimi; acıyla, öfkeyle ve ona duyduğum korkunç bir acımayla haykırmak arzusu uyandırdı içimde.

"O zaman onu tanıyor muydun?"

"Bunun bir önemi yok".

"Önemi var, her küçük şeyin önemi var; onları bulmalı, toplamalı, kurtarmalı, geçmişi yeniden yaşamalı, açıklığa kavuşturmalı ve arıtmalıyız, nihayet birbirimizi kurtarmalı, birbirimizi bütünlemeliyiz, bunu göremiyor musun..."

"Onu o zaman tanımıyordum, kuzenlerimden biriyle, Edna'yla, hatırlıyorsun onu değil mi, eh, hayır, hatırlamazsın, nişanlı gibiydiler ve sonra Edna onu terk etti ve ben de ona acıdım..."

"Ama ne zaman tanıştın onunla, kaçıp gittikten sonra mı?"

"Evet, Stoke-on-Trent'teki teyzelerimden birine gitmiştim, Edna da oradaydı. Biz birlikteyken onu tanımıyordum. Mesele o değildi, hiçbir şey değildi, senin oyuncu olmanı istemiyordum, başka bir şey değildi, lütfen yapma".

"Ama Hartley, lütfen sakin ol ve sorularıma cevap ver, sana kızgın değilim ve bu önemli. Benim oyuncu olmamı istemedin mi? Bunu hiç söylemedin".

"İstemedim. Üniversiteye gitmeni istedim".

"Ama Hartley, sadece bu olamaz".

"*Sadece* hiçbir şey değildi, ne olur beni böyle üzme, seninle sanki kardeş gibiydik ve sen öyle otoriterdin ki, ben de istemediğime karar verdim". Gözyaşları yeniden akmaya başladı. "Bir mendilin var mı?"

Ona temiz bir el bezi getirdim ve bıkkın bir biçimde gözlerini, yüzünü, boynunu sildi. Sarı elbisenin göğüs düğmelerinden biri açılmıştı. Elbiseyi tutup yırtmak arzusuna kapıldım.

Yeniden oturdum. "Hartley, eğer bütün bu kuşkuların var idiyse, neden söylemedin? Bir şeyler yapabilirdik. Bir söz bile etmeden çekip gitmen öyle korkunçtu ki, çok feciydi".

"Özür dilerim, özür dilerim. Öyle gitmek zorundaydım, tek yolu buydu, kolay değildi. Ah, burası soğuk, çok soğuk, pardesümü giymem gerek". Giydi ve yakasını kaldırarak iyice sarındı ona.

"Nasıl olabildi öyle bir şey, öylece karar vermiş olamazsın, başka bir şey olsa gerek, bana söylemediğin bir şey. O günü hatırlıyor musun..."

"Charles, zamanımız yok ve gerçekten hatırlayamıyorum. Öyle uzun zaman önceydi ki, bir ömür önceydi".

"Benim için dün gibi. O zamandan beri bununla yaşıyordum, tekrar tekrar, yeniden yaşayarak, hatırlayarak, üzerinden geçerek, neyin ters gittiğini ve sana ne olduğunu, nerede olduğunu merak ederek. Sanırım hayatımın her günü senin nerede olduğunu merak ettim. Ve bütün bu zaman boyunca yalnızdım, özgür kaldım, senin için. Dün, Hartley. Gerçek anlamda yaşadığım yegâne zamandı".

"Bir başına demek. Özür dilerim".

Alaycı konuşmadığını anlamam bir an aldı. Yalnız? Şey, evet. Sesinin tonu hayal etmediğini, varsayımlarda bulunmadığını belli ediyordu.

"Beni istemediğine karar verdiğini söylüyorsun ama bu bir açıklama değil, bilmek istiyorum..."

"Of, sus... Olmadı işte. Eğer seni yeterince sevseydim seninle evlenmiş olurdum; sen beni yeterince sevseydin benimle evlenmiş olurdun. Bir sebebi yok".

"Eğer yeterince sevseydin diyorsun... Beni delirtme! Ben seni alabildiğine sevdim, hâlâ seviyorum, sonuna kadar sevdim, kaçan ben değilim, başka biriyle evlenmedim, hepsi senin suçundu, eğer beni delirtirsen..."

"Bunları konuşmamalıyız... biz sadece bir eskilere dalıp... bunun şimdi bir anlamı yok. Bak, sana *bazı şeyler anlatmam* gerek ama sen *dinlemeyeceksin*..."

Duygularıma kapılıp delirmemem gerek, diye düşündüm, onu sorgulamayı artık bırakmam gerek, gerçi mutlaka öğreneceğim, mutlaka. "Hartley, biraz şarap iç". Bir kadeh İspanyol şarabı doldurdum ve Hartley mekanik olarak yudumlamaya başladı. "Bir zeytin al".

"Zeytin sevmiyorum, tadı ekşi. Lütfen beni dinle..."

"Kusura bakma, burası çok soğuk, bu ev hep soğuk olmayı beceriyor hatta hava... Tamam, anlat bana. Fakat sakın unutma, buradasın ve *kalacaksın*... Geçmişte olanların yahut olmayanların önemi yok, artık bana aitsin. Ama bana bir şey söyle, o gece, hani şu arabanın seni aydınlattığı, burada yolda olduğun o gece beni görmeye mi geliyordun?"

"Hayır... Ama ben... Ben sadece evine bakmak istemiştim. Yine marangozluk kursunun olduğu bir akşamdı işte".

"Evime bakmak istedin. Yolda durup ışıklı pencerelere bakmak. Ah canım benim, sen beni seviyorsun, elinde değil".

"Charles, bunun bir önemi yok..."

"Ne demek istiyorsun, beni yine delirteceksin!"

"Hiçbir yer, hiçbir imkân, herhangi türden bir... yapı... yok... her şey yerle bir oldu, anlattığımda anlayacaksın... sana anlatmaya geldiğim şeyleri..."

"Tamam, dinleyeceğim ama önce izin ver seni öpeyim. Sonra her şey iyi olacak. Barış öpücüğü". Uzandım ve çok hafifçe ama ısrarla kuru dudaklarımı onun ıslak dudaklarına değdirdim. Öpücükler ne kadar farklı. Bu, kutsal türden bir öpücüktü. İkimiz de gözlerimizi kapadık. "Tamam, devam et şimdi". Şarap kadehlerimizi doldurdum. Ellerim titriyordu, şarap masaya döküldü.

"Çok az zamanımız var ve bir kısmını harcadık bile" dedi. Ardından ekledi, "Aman Tanrım, saatimi almamışım, saat kaç?"

Saatime baktım. Ona çeyrek vardı. "Dokuzu on geçiyor" dedim.

"Charles, konu Titus'la ilgili".

"*Titus*?" Titus? Titus hakkında ciddiyetle düşünmemiştim, şaşırdım.

"Evet, artık sana söylemek istiyorum. Aman Tanrım, sarhoş oldum bile, şaraba alışık değilim. Sana söylemem gerek. Bazen, seni köyde gördüğümden beri, belki bir şekilde yardımın olabilir diye düşündüm ama yalnızca bizden uzak durarak yardım edebilirsin, tamamen uzak durarak..."

"Bu çok saçma.."

"Biliyorsun, Titus'u evlat edindiğimizi söylemiştim".

"Evet, evet..."

"Çocuğumuz olur diye umduk, Ben çocuk istiyordu, ben de istiyordum ve bekledik. Sonra ben evlat edinmek istedim, o istemedi, umut etmeye devam etti. Sonra ben yaş sınırlaması yüzünden biraz endişelenmeye başladım, ancak belli yaştakilerin çocuk evlat edinmesine izin veriyorlardı hatta o zaman bile yaşım konusunda yalan söylemek zorunda kaldım. Ben benden daha genç ve onunla birlikte.."

"Öyle mi? Savaşa gittiğini sanıyordum".

"Gitti ama sadece son zamanlarında..."

"Savaşta ne yaptı?"

"Piyadeydi. Çok fazla söz etmez. Esir düşmüş, bir esir kampındaymış".

"Ben ENSA'daydım...*

"Sanırım savaşmayı epey sevmişti, kendisini bir asker olarak görüyordu. Askerlik tabancasını sakladı, öyle düşkündü silahına, yapmaması gerekirdi. Sivil hayata hiçbir zaman tam anlamıyla uyum sağlayamadı. Bazen, 'Bir dahaki savaşa kadar yuvarlanıyoruz' der".

"Ama o zaman evliydiniz, o esirken, öyle değil mi? Sen neredeydin?"

"Liecester'de yaşıyordum, toplu konutlarda. Karne bürosunda memurdum. Çok yalnız hissettiğim zamanlardı".

Çok yalnız hissettiği zamanlardı. Demek ben Clement'le aylaklık eder ve savaşanlara tiyatro götürerek otobüsle şehir şehir dolaşırken, Hartley mutsuz ve *yalnızdı*. Tanrım, Leicester'e bile gitmiştim. "Aman Tanrım..."

* Entertainments National Service Association – Gösteri Sanatları Ulusal Hizmet Derneği, İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz askerlerine eğlence hizmeti vermek amacıyla kurulmuş dernek. (ç.n.)

"Ama dinle, Titus'a gelince... Nihayet, en son anda Ben'i, evlat edinmemiz gerektiğine ikna ettim. Aslında istemiyordu ama kabul etti, çünkü ne halde olduğumu gördü sanırım... Ben neredeyse... Neredeyse... Çok üzgündüm... Hemen her şeyi ben ayarladım, her şeyi, bütün formaliteleri, bütün kâğıtları vesaire ve Ben de bakmadan imzaladı, rüyadaymış gibi yaptı her şeyi, bilmek istemedi. Durumdan hoşnut olmadığını görebiliyordum ama düşündüm ki... küçük bebek geldiğinde... onu sevecekti... her şey farklı olacaktı... ve hepimiz mutlu olacaktık..."

"Ağlama. Hartley, sevgilim, gel, bırak elini tutayım, artık sana ben bakacağım..."

"Titus öyle minicikti ki, dudağı yarıktı, ameliyat etmeleri gerekti..."

"Evet, evet, ağlamayı bırak ve hikâyeye devam et, eğer anlatman gerekiyorsa".

"Şimdi ben büyük bir hata yaptım..."

"Hartley, bu kadar üzülme, dayanamıyorum, biraz daha şarap al..."

"Korkunç bir hata yaptım... ve bedelini de ağır bir şekilde ödedim... daha iyisini düşünmem gerekirdi..."

"Pekâlâ, *neymiş* o?"

"Ben'e senden hiç söz etmedim. Demek istediğim, en başında ona söylemedim ve daha sonraları söylemek gittikçe daha güç bir hal aldı..."

"Ona birbirimizi severek, birlikte büyüdüğümüzü hiç anlatmadın mı?"

"Nasıl olduğunu hiç anlatmadım. Biri olup olmadığını sorduğunda, hayır dedim. Ve tabii hiçbir şey bilmiyordu bu konuda, kuzenlerim de bilmiyordu, ne kadar ketum davranırdık, hatırlarsın, çocukken..."

"Evet. Çok değerliydi, Hartley. Tabii ketum olacaktık. Çok değerliydi, gizliydi, kutsaldı".

"O yüzden de birinin ona söyleme tehlikesi yoktu..."

"Tehlike mi? Ama neden önemliydi ki? Ne de olsa beni terk etmiştin".

"Ben çok kıskançtı, öyle korkunç kıskanç biridir ki... ve ilkin kıskançlığını anlamadım, demek istediğim, *deliliğe* varabileceğini anlamadım".

Evet, delilik gibi. Ben gayet iyi anlıyordum.

"Ve evlenmeden önce... beni neredeyse tehdit ederdi. Onu kızdırırsam, 'Evlendiğimizde sana ödeteceğim!' derdi ve şaka mı yapıyor, asla emin olamazdım. Konu çoğu zaman kıskançlıkla ilgili olurdu. Başka bir adama bakacak olsam, yani kelimenin gerçek anlamıyla, çok kızardı... ve bu biz evleninceye kadar sürüp gitti... Ve nihayet o kadar korktum ki aklım başımdan gitti, ona söyledim".

"Ona beni sevdiğini ve benim seni sevdiğimi mi söyledin?"

"Söyledim, bir bakıma. Önemli bir şeymiş gibi görünsün istemedim, fakat ona daha önce söylememiş olduğum gerçeği, son derece ciddi görünmesine yol açtı..."

"Önemliydi, ciddiydi!"

"Keşke ya en başından ona söyleyecek cesaretim ve dirayetim olsaydı ya da hiç söylemeseydim. Ama Ben'in ne kadar kıskanç olduğunu görünce, ne kadar öfkeli, kıskanç bir adam olduğunu, bir gün çıkıp da gelirsen diye korkuya kapılmaya başladım..."

"Ve geldim!"

"En azından senden daha önce bahsederek kendimi korumam gerekiyordu. Biri bir şey diyebilir yahut sen yerimi bulursun diye korkuyordum, anlıyor musun... Hiç kimse bilmesin diye çok uğraşmıştım, sana söyleyebilecek hiç kimse bilmesin diye bütün bağlantılarımı kestim ve annemle babam taşındılar, beni bulmaya çalışabileceğini düşündüm..."

"Bütün bağlantıları tamamen kestin! Fakat, Hartley, eğer en başından itibaren ondan o kadar korktuysan, ne diye evlendin o pislikle?"

"Hep daha sonra düzelir diye düşündüm".

"Benden asla korkmadın, öyle değil mi?"

"Hayır, hayır. Ama yerimi bulur, bana yazarsın diye korkuyordum. Mektuplarımı hep kontrol etti. Yıllar ve yıllarca her zaman ilk ben kalktım ve her sabah aşağı koşup postaya baktım, olur da senden bir mektup gelebilir diye".

"Aman *Tanrım*".

"Bunu ona söyledikten sonra da yapmaya devam ettim, postadan ödüm kopuyordu, olur da kafaya takıp yanlış anlayabileceği bir şey vardır diye. Neyse işte, öğrenmesi riskiyle yaşamak çok korkunçtu, o yüzden ona söyledim... ve... çok korkunçtu".

"Kızdı mı, kıskandı mı?"

"Korkunçtu. Masum olduğuna inanamıyordu".

"Hartley" dedim, "çok masumdu ama *ciddiydi*, o yıllarda aramızda ebediyen kalacak bir şey oldu. O yüzden, Ben bir bakıma etkilenmekte haklıydı, ona her şeyi farklılaştıran bir şey demiştin. Bunu anlayabiliyorum".

"Sevgili olmadığımıza inanmadı, bakire olduğumu söylediğimde yalan söylediğimi düşündü. Düşündükleri doğru olmadığı için bilhassa kötüydü ve onu asla ikna edemedim, oysa ona defalarca, defalarca anlattım. Bazen kabul edersem beni affedeceğini söyleyip tuzaklar kurardı ama yapmayacağını bilirdim. Bana tekrar tekrar ve tekrar sormaya, beni sıkıştırmaya devam etti, bir türlü inanamıyordu".

"Sevgilim, biz *sevgiliydik*, gerçi *o anlamda* değil ama..."

"Sorup durdu, her gün, bazen her saat. Ne cevap verirsem vereyim, aynı soruları aynı sözcüklerle tekrar tekrar, tekrar tekrar sorardı. Tabii o ne kadar öfkelenirse, ben o kadar sakar ve beceriksiz, o kadar perişan oluyordum, öyle ki yalan söylüyormuşum gibi gelmiş olmalı..."

"O adamı öldürmek istiyorum".

Biraz daha şarap içti, şimdi titreyerek, artık ağlamadan, iri gözleri koyulaşmış, gözbebekleri büyümüş, muma bakarak, el bezini farkında olmadan yüzüne kaldırmış ve bir peçe gibi yanaklarına bastırmış oturuyordu. Mum ışığında beyaz görünen geniş alnı minik gölgelerle kırışmış ve çukurlanmıştı ama kır saçlarının ardından yeşil pamuklu pardesüsünün yakasını kaldırma biçimi ona bir genç kız havası veriyordu. Belki de birlikte bisiklet sürmeye gittiğimiz zamanlarda yağmurluğunun yakasını böyle kaldırırdı. Ve söylediklerini dikkatle dinlerken bile, bir tür yaratıcı tutkuyla, kendi amacım doğrultusunda onun güzelliğini yeniden bir araya getiren bir Tanrı gibi, sürekli yüzüne bakıyordum.

"Bekle, Hartley, tamam" dedim, çünkü birden irkilerek başını kaldırdı, "başka mumlar da yakacağım, sana bakmak istiyorum". Dışarıda hava kararıyordu. Bir paket mum bulup dört tane daha yaktım, mumu çay fincanlarının içine damlatıp mumları içine diktim. Bir sunağın çevresine dizer gibi Hartley'nin etrafına dizdim. Sonra gidip tam karşısına oturdum, yakınına değil ona bakarak. Gülümsemesini görmeyi öyle çok istiyordum ki. Bu yeniden yaratma sürecine yardımcı olurdu.

"Hartley, su peçeyi kaldır. Bana gülümsemeyecek misin?"

El bezini indirdi ve ağzının ıslak, gevşek, perişanlığını gördüm. "Charles, saat kaç?"

Saat onu yirmi geçiyordu. "Ah, daha dokuz buçuk bile değil. Bak Hartley, canım, bunların hiçbirinin önemi yok, artık hepsi *bitti*, görmüyor musun? Tamam, kıskanç aptalın biriydi Ben, cezalandırılmayı hak eden korkunç bir adam, sadece artık önemi yok, o cehenneme geri dönmen gerekmiyor. Ama bütün bunların Titus'la ne ilgisi var? Bana Titus'la ilgili bir şey anlatacaktın".

"Titus'un senin oğlun olduğunu sanıyor".

"*Ne?*"

"Titus'un senin oğlun olduğunu sanıyor".

Harley ellerini dümdüz masanın üzerine koydu. Mumların aydınlığında, sorgulanan bir mahkûma benziyordu şimdi.

Şaşkınlık ve dehşetle kızararak dimdik oturdum ve fark ettim ki ben de ellerimi dümdüz masaya koymuşum. Birbirimize baktık. "Hartley, ciddi olamazsın, o da ciddi olamaz! Titus nasıl benim oğlum olabilir? Kocan deli değil, öyle değil mi? Titus'un evlat edinildiğini biliyor, nereden geldiğini biliyor..."

"Hayır, mesele de bu. Titus'un nereden geldiğini *bilmiyordu*. Titus'u hayatımıza katan ben oldum, benim fikrimdi, her şeyi ben ayarladım. Bütün bunlar olurken Ben bir tür şok halindeydi, okumadan kâğıtları imzalamak dışında hiçbir şey yapmadı. Bir keresinde, evlat edindirme bürosundan biri eve geldi ve Ben'i gördü ama bütün konuşmaları ben yaptım. Onun bir zombiden farkı yoktu".

"Ama Hartley, dur bir dakika, benim geçmişte kalmış biri olduğumu biliyordu, sen Titus'u beni terk ettikten yıllar yıllar sonra evlat edindin".

"İlişkimizin sürdüğünü düşündü. Gizlice buluştuğumuzu sandı". Hartley perişan, kötü kötü bakan yaşsız gözleri, solgun lekeli alnıyla neredeyse suçlayıcıydı.

"Hartley, sevgilim, insanlar böylesine tamamen çılgınca, hakkında hiçbir kanıt bulunmayan şeylere inanmaz. Benimle görüşmediğini biliyor olmalı".

"Nasıl *bilebilirdi*? Bütün gün, bazen bütün gece yalnızdım. Seyahat etmesi gerekiyordu".

"Tamam... gel mantıklı olalım... diyelim ki olması son derece muhtemel değildi! Ayrıca... of, sana nasıl inanmayabilir, böyle delice, uydurma, hayali şeylerle sana nasıl işkence edebilir!"

"Hepsi bir anda olmadı" dedi Hartley. Biraz daha şarap yuvarladı. "En başından itibaren Titus'tan nefret etti, belki de onu istemediği halde yapmaya zorladığım tek şey evlat edinme işi olduğundan, gücendi ve başarısız olmasını yürekten istedi. Sürekli o zamandan dem vuruyor, eskiden sevgilim olduğunu, ilişkimizin muhtemelen hâlâ devam ettiğini söyleyip duruyordu ve ben de bitap düşene kadar öyle olmadığını söyleyip duruyordum, sanırım ikimiz de yorulmuştuk, o seninle ilgili konuşurken ben başka şeyler düşünmeye çalışırdım. İlkin seninle ilişkimin sürdüğüne inanmadığını, sırf bana inat olsun diye söylediğini sanırdım; aslında belki ilkin o da inanmıyordu ama eminim sevişmiş olduğumuza inanıyordu. Tabii seni unutamıyorduk, çünkü sürekli gazetelerdeydin ve sonraları seni televizyonda da gördük..."

"Tanrım..."

"Ve bunu kafasında kurdukça kurdu, sonra birden, sanki vahiy inmiş gibi seni Titus'la ilişkilendirdi. Hayatında iki kötü şey vardı ve ikisinin ilişkili *olması gerektiği* yargısına varana değin kafa yordu bunlara ve ikisi de benim hatamdı".

"İyi ama Titus kaç yaşındaydı ve ne tür bir kanıt?"

"Titus'un kaç yaşında olduğunu hatırlayamıyorum, belki de o kadar da aniden olmamıştır. Titus minicik bir çocukken bile ona karşı çok sertti, sonraları iyice kötüleşti. Bunu sırf beni incitecek delice bir şey olarak söylemiş olabilir ama sonra ben o kadar çok üzülünce, üzerinde düşünmeye ve söylediğim her şeyi suçluluğumun bir kanıtı olarak görmeye başladı".

"Ama Hartley, bu delilik, deli olmalı, klinik olarak deli..."

"Deli değil".

"Bunu deli insanlar yapar; her şeyi, inandıklarının bir kanıtı olarak görürler".

"Titus'un sana benzediğini söylüyor..."

"Bak işte".

"İşin tuhaf tarafı, sana biraz benziyor".

"Sana benziyor, çünkü onu sen büyüttün ve bana benziyor çünkü biz yıllarca göz göze baktık. Âşık insanlar zaman içinde birbirine benzemeye başlar".

"Gerçekten mi? Belki de haklısın. Öyle olması tuhaf, neredeyse tekinsiz görünmüştü". Bu düşünce Hartley'i söylediğim her şeyden daha çok etkilemişti hatta bir an için hoşnut bile etmişti.

"Üstelik Titus'un doğumuna ve ebeveynlerine ilişkin kesin belgeler olması gerekirdi".

"Sorunun bir kısmı da buydu. Titus'u aldığımda anne babasının kim olduğunu hiç bilmek istemedim, tamamen benim olmadığını düşünmek istemedim. Evlat edindirme kurumu bana bir sürü evrak verdi hatta annesinin yazdığı bir mektup bile vardı ama onları okumak istemedim, hemen yok ettim. Gerçek anne babasına hiç kafa yormak istemedim. Titus'u yanımda eve getirmeden önceki dönemle ilgili hiçbir şey hatırlamak istemedim ve hatırlamadım, aklımdan sildim. Dolayısıyla Ben o kadar ilgilenmeye başlayıp şüphelere kapılınca ve ben sorgulayınca, nasıl cevap vereceğimi bilemedim, ilkin evlat edindirme kurumunun adını bile doğru düzgün hatırlayamadım. Bütün bunlar çok kötü görünmüş olmalı, yalan gibi..."

"Ama kayıtlar vardır, değil mi, resmi kayıtlar?"

"Şimdi var ama o zamanlar işler daha az resmiydi hem de çocukların, ebeveynlerinin kim olduğunu bilme hakkına dair yasa yoktu daha. Elbette kayıtlar olmalıydı ama Ben ayrıntıları öğrenmek istediğinde kurum artık kapanmıştı ve sanırım pek çok evrak da bir yangında yok olmuştu, biri öyle olduğunu söyledi. Ben bunların hiçbirine inanmadı, mektuplara kimse yanıt vermiyordu. Bulmaya çalıştım, Londra'ya gittim, o gelmek istemedi ve ben de bir otelde kaldım..."

"Ah Hartley, Hartley..." O yolculuğu ve eve dönüşü canlandırıyordum gözümde.

"Uğraştım ama öğrenemedim ve nedense o zaman bile aslında öğrenmek istemiyordum".

"Ama hâlâ anlamıyorum, ne olduğunu sanıyordu ki? Bizim ne yaptığımızı sanıyordu?"

"Görüşmeye devam ettiğimizi sanıyordu, belki her zaman değil ama ara sıra, gizlice. Benim hamile kaldığıma ve..."

"İyi ama seninle birlikte yaşıyordu!"

"Bir başka tuhaflık da o. Tam evlat edinme işlemleri tamamlanırken uzun bir süre evden uzaktım, evden uzak kaldığım yegâne zamandı neredeyse. Hasta babama gitmiştim, sonra babam öldü... Ben bebeğin bu süre zarfında doğduğuna inandı. O zamanlar artık ince değildim, hamile olabilirdim, görüyorsun ya her şey uyuyordu. Ve Ben de düşündü ki, bütün bu evlat edinme işi senin çocuğunu eve getirmek için uydurduğum bir şeydi".

"Ama evrağı gördü..."

"Şey, evrağı bize verdiler ama o okumadı hiç. Ayrıca kurumdan gelen ziyaretçi pekâlâ bir suç ortağı olabilirdi".

"Kocan çok zeki bir adam. Aşağılık, nefret dolu, zalim, yarı deli, çok zeki bir *işkenceci*".

Gözlerini mum alevlerine diken Hartley sadece başını salladı.

"Ama Titus'un kendisi, o bilmiyor değil mi, yani Ben'in ne düşündüğünü?"

"Şey, öğrendi" dedi, "daha sonra, dokuz ya da on yaşındayken. Tabii evlat edinilmiş olduğunu ona hep söyledik, yapmamız gerektiği gibi. Ama Ben ona annesinin âşığının çocuğu olduğunu ve annesinin bir orospu olduğunu söylemeye başladı".

"Ne katıksız bir canavarca kötülük..."

"Ben bir dönem Titus'u dövdü. Bazı komşular kötü muameleyi önleme görevlilerine haber verdiler. Ben bir şey yapamıyordum, onu koruyamıyordum, bir bakıma Ben'in tarafını tutmak zorunda kaldım, korkunç bir dönemdi, her şey tuzla buz olmuştu, sanki bütün kemiklerim kırılmıştı da buna rağmen ayakta durabiliyordum, bütün kemiklerim ve küçük eklemlerim kırılmıştı, artık bütün değildim, artık bir insan bile değildim". Gözleri yaşardı ve hâlâ mumlara bakarak el yordamıyla masanın üzerinde el bezini arandı. El bezini ona doğru ittim.

"İyi ama neden onu savunamadın... ah, aptalca bir soru. Hartley, buna dayanamıyorum..."

"Her şey benim hatammış gibi geliyordu, hepsi benim yüzümdendi, ona en başından söylemem gerekirdi, bana başka biri olup olmadığını sormuştu ve sevişmemiş bile olsak sen olmuştun hayatımda ve daha sonra söylediğim zaman gizemli ve önemli bir şeymiş gibi görünmüştü. Ve onunla evlenmiştim çünkü onun için üzülmüştüm, onu mutlu etmek istemiştim... ve sonra... ve sonra"

"Oh Hartley, sus".

"Ve nasıl yaptıysam her şeyi yanlış anladığım, her şeyi yanlış yaptığım ve onu incittiğim vahim bir yola girdim, sanki onu kızdıracak ne varsa tam onu yapıyordum. Bir gece o kurstayken yanlışlıkla kapının zincirini takıp yatağa yattım ve uyudum, gecenin üçünde beni uyandırıncaya kadar eve giremedi ve yağmur yağıyordu, sonra bana vurmaya başladı ve yatmama izin vermedi..."

"Hartley, lütfen bu *dehşet verici* şeyleri daha fazla anlatma bana. Duymak istemiyorum ve hem zaten hepsi geride kaldı".

"Ah, aptallık ettim hem de nasıl aptallık; tabii Titus okulda rahat durmadı ve her şey kötü gitti, her şey ve artık Ben bütün bunlara en başından mı inanıyordu, yoksa hep sonradan mı inanmaya başladı, ondan bile emin değilim, sadece yaptığım her şey durumu daha da kötüleştirdi, sanki suçluymuşum gibi davranacak şekilde hipnotize etmişti beni. Titus'un inanıp inanmadığını yahut neye inandığını bilmiyorum. Titus öylece oturur, Ben'in başka bir şey, benim başka bir şey söylediğimi işitirdi, hep aynı terane, berbat bir şiir ve bilmiyorum gerçeğin ne olduğun bilir miydi yahut ortada bir gerçek var mıydı, bütün olan rezil, mantıksız tartışma ve kavgalardı. Hepsi birbirine dolaşıp bir karabasana dönüştü ve sonunda Titus bunun için beni suçladı, haklıydı da, bazen düşünüyorum da Ben'i suçladığından ve ona içerlediğinden daha çok beni suçladı, bana içerledi. Tabii Titus küçükken sürekli korku içindeydi, hep sessizdi, bütün akşam duvarın önündeki küçük sandalyesinde sessizce, öyle bembeyaz, gergin, uslu, korkunç derecede uslu otururdu. Daha sonraları, on beş yaşlarındayken, bazen senin çocuğunmuş gibi yapardı ve bir iki kez Ben'e dedi ki ben babasının sen olduğunu söylemişim. Ama sanırım artık Ben onu dövemeyecek kadar büyüdüğünde, sırf ona inat olsun diye öyle yaptı".

"Hartley, *tamam*. Şimdi sadece bana Titus'u anlat biraz daha. Ne zaman gitti? Sence nerededir?"

"Okulu bıraktığında sanata, yani sanat okuluna gitti, yaşadığımız yerde bir öğrenci bursu almıştı, elektrik okuyordu. Evde kalıyordu ama bizi bir nevi görmezden geliyor, dışlıyordu. Bazen bizden nefret ettiğini hissediyordum, ikimizden de. Ve küçükken onu koruyamadığım için beni asla affetmedi. Sonra biz buraya taşınmadan hemen önce pansiyona taşındı ve sonra da ortadan kayboluverdi. Pansiyondan ayrıldı ve bize ne haber verdi ne adresini bildirdi. Oraya gittim, sorup soruşturdum ama hiç kimse ne nereye gittiğini biliyor ne de umursuyordu, asla mektup yazmadı. Buraya geleceğimizi biliyordu. Sanırım asıl anne babasını aramaya gitti, bunu yapacağını hep söylerdi. Bazen onlar hakkında konuşur durur, belki de çok zengin olduklarını söylerdi. Neyse işte, artık gitti. Gitti".

"Bu kadar trajik olma Hartley, yeniden gelecektir. Senin nerede yaşadığını biliyor, öyle değil mi? Gelecektir. Parası bitince eve gelecektir, hep öyle yaparlar".

Hartley başını salladı. "Bazen geri gelmesini istemiyorum. Bazen öldüğüne inanıyorum. Bazen neredeyse keşke ölse diyorum, keşke ölse ve ben öldüğünü duysam, böylece umudun ve korkunun ve dehşetin ıstırabı bitiverse ve huzur bulabilsek diyorum. Eğer geri gelirse... çok korkunç olabilir..."

"Yani?"

"Korkunç". Sessiz gözyaşları akıyor, o da bırakıyordu yanaklarından aşağı süzülsün. "Keşke bir çocuk evlat edinmeseydik hiç, benim hatamdı. Ben haklıydı, çocuksuz daha iyiydik. O zaman idare edebilirdim ve Ben de... istediğim gibi olurdu..."

Hikâyesinin acılığı ve korkunçluğuna rağmen, zihnim ilerideki aydınlık bir diyara, ani umudun verdiği türlü çeşitli ayrıntılı hayallere atılıyordu. Hartley'i alıp götürecektim ve ikimiz birlikte Titus'u bulacaktık. Bir tür metafizik anlamda dediği doğruydu, doğru olmasını sağlayacaktım: Titus benim oğlumdu, eski aşkımızın meyvesi!

"Hatley, küçüğüm, ağlama, yeterince dehşet yaşamışsın, artık yeter. Artık benimsin ve bundan böyle sana bakıp seni koruyacağım..."

Yine başını iki yana sallamaya başladı. "Onu mutlu etmek için evlendim onunla! Ama her zaman kötü olduğunu düşünmemelisin, öyle değildi. Ben sana kötü kısmını söyledim, muhtemelen sende çok kötü bir izlenim yarattım".

"Şimdi de bana mutlu bir evliliğin olduğunu mu söyleyeceksin!"

"Hayır ama hepten kötü değildi. Ben, Titus'a karşı her zaman kötü davranmadı. Ben biraz Dr. Jekyll ve Bay Hyde gibidir, belki de bütün erkekler öyledir. Sadece sen en beklenmedik zamanlarda ortaya çıkıp durdun ve bu da her zaman onu tetikledi; seni bir türlü unutamadık, çünkü çok ünlüydün ama iyi günlerimiz de oldu..."

"Nasıl iyi günler?"

"Ah, öyle sıradan günler, sen sıkıcı olduğunu düşünebilirsin, sakin bir hayatımız vardı..."

"Sakin bir hayat!"

"Ben işini çok sevmezdi ama evle uğraşmayı severdi, KY'den hoşlanırdı".

"KY?"

"Kendin Yap. Bir keresinde Olympia'daki sergiye, Londra'ya gitmiştik. Akşamları kurslara giderdi".

"Kapının zincirini takılı unuttuğun o akşam kursta ne öğreniyordu?"

"Porselen perçinlemeyi öğreniyordu".

"Aman Tanrım! Hartley, bütün bu zaman zarfında sen ne yapıyordun? Eğleniyor muydun, arkadaşların var mıydı?"

"Şey, Ben sosyal hayattan hoşlanmazdı. Burada da pek kimseyi tanımıyoruz".

"Peki, sen de kurslara gider miydin?"

"Bir keresinde Almanca'ya başlamıştım ama akşamları dışarı çıkmamdan hoşlanmıyordu, ayrıca kurs akşamlarımız farklıydı".

"Ah, Hartley... Peki, bütün bu yıllar boyunca sana sadık kaldı mı, hiç başkasıyla ilişkisi oldu mu?"

Bir an için anlayamamış gibi baktı. "Hayır, elbette olmadı".

"Acaba nasıl bu kadar emin olabiliyorsun. Peki, sen, senin hayatında başka biri oldu mu?"

"Hayır, *elbette* olmadı!"

"Eh, sanırım yapsaydın hayatına mal olurdu".

"Birbirimize gerçekten çok düşkündük, anlıyor musun, biz hâlâ çok..."

"Birbirinize düşkünsünüz! Evet! Çok iyi görebiliyorum."

"Hayır, göremezsin" dedi birden bana dönerek, gözlerini kırpıştırıyor, parmaklarını gözlerinin, ağzının üzerinde gezdiriyor. "Göremezsin, bir evliliği hiç kimse anlayamaz. Ben'i sevmeye devam etmek için öyle çok, öyle çok dua ettim ki..."

"Gülünç bu, Hartley. Şimdi, *eninde sonunda* durumun katlanılmaz, imkânsız olduğunu göremiyor musun? Bu işkenceci karşısında İsa'yı oynamaktan vazgeç, eğer yaptığın buysa."

"O da acı çekiyor ve ben... ben bu kadar kalpsiz olamam. Onun hatası değil, en başında ben hata yaptım."

"Bu korkunç hikâyeleri üzerime boca ediyorsun ve sonra *onunla* duygularını paylaşmamı bekliyorsun! Buraya neden geldin, bana neden geldin, bütün bu şeyleri bana neden anlattın o halde?"

Hartley, gözleri bana dikili, düşüncelere dalmış gibiydi. Yavaşça, "Belki de bir ara bunları, bu sapkınlıkları, senin korkunçluk dediğin bu şeyleri birine anlatmak istiyordum, bunu yapmak istediğim hep

biliyordum. Ayrıca, sana söylediğim gibi, gerçekten hiç arkadaşım olmadı. Biz Ben'le öyle çok birbirimizle, kendi başımıza, bir nevi gizlice, bir anlamda hayattan saklanarak, suçlular gibi yaşadık ki. Konuşacak hiç kimsem olmadı, konuşmak istesem bile."

"Anlaşılan tek arkadaşın benim!"

"Evet, sanırım bunları üzerine yıkabileceğim tek insan sensin..."

"Üzerime yıkmak mı... acını paylaşmamı mı istiyorsun?"

"Şey, bir bakıma sorumlusu sendin..."

"Mahvolan hayatının mı? Tıpkı senin de benimkinden sorumlu olduğun gibi! Demek intikamın böyle oldu? Hayır, hayır, ciddi değilim..."

"Öyle demek istemedim, sadece Ben senin hakkında... senin hayatımızın iblisi olduğunu düşünüyor. Fakat tabii sadece birine söylemek istememle ilgili değil. Seni köyde ilk gördüğüm o gün, az kalsın bayılacaktım. Ben tam bungalovlardan gelen köşeyi dönmüşken sen de birahaneden içeri giriyordun, dizlerimin bağı çözüldü, tepeye doğru biraz gidip çimlere oturmak zorunda kaldım. Sonra dedim herhalde hayal görüyorum, deliriyor olmalıyım diye düşündüm, ne yapacağımı bilemedim. Ertesi gün dükkânda birinin senin hakkında konuştuğunu duydum, emekli olduğunu, yaşamak için buraya geldiğini söylüyordu. Acaba Ben'e söylesem mi diye düşündüm biraz, çünkü belki de seni tanımazdı, resimlerindeki gibi görünmüyorsun, sonra düşündüm ki her halükârda işitmesi kaçınılmaz, tekne kursunda bilen biri çıkacaktır, o yüzden seni gördüğümü ona söyledim ve çok öfkelendi ve dedi ki evi satıp bir an önce buradan gitmemiz gerekirmiş, öyle söyledi ve tabii buraya bilerek, benim yüzümden geldiğine inanıyordu yahut bana öyle söyledi ve tabii gelmen çok *tuhaftı*..."

"Fakat evi satıyor mu?"

"Bilmiyorum, emlakçıyla görüşeceğini söylemişti, yapmış olabilir, sormadım. Ama bu akşam buraya gerçekten sana Titus'tan söz etmek ve Ben'in neler düşündüğünü anlatmak ve senden yardım istemek için geldim..."

"Yardım mı? Canım benim, sana söyleyip duruyorum, her türlü yardıma hazırım! Gel gidelim, gel öylece *gidelim*, yarın Londra'ya gidebiliriz hatta tren varsa bu akşam..."

"Hayır, hayır, hayır. Görüyorsun, karar veremiyorum, iki arada bir derede kaldım. İlkin senden düpedüz gitmeni istemeyi düşündüm,

evini satıp buradan gitmeni. Eğer Ben ve benim için ne kadar önemli olduğunu, ne kadar *korkunç* olduğunu, senin burada olmanın nasıl bir karabasan olduğunu anlasaydın, hemen giderdin."

"Hartley, *biz* gidiyoruz, sen ve ben gidiyoruz, cevap *bu*."

"Sana bir mektup yazıp gitmeni istemeyi düşündüm ama her şeyi bir mektupta açıklamak öyle zor olurdu ki."

"Hartley, gelecek misin, bu gece, yarın? Yapar mısın?"

"Ama sonra düşündüm ki... ama belki bu gerçekten delice... Düşündüm ki, belki sen Ben'i ikna edebilirsin, onun bütün bu yıllar boyunca gerçeği söylediğimi *anlamasını* sağlayabilirsin, onu bir şekilde etkileyebilirsin..."

"Nasıl?"

"Of, bilmiyorum, kutsal bir şeyin üstüne yemin ederek, noterlikle ya da..."

"Noter" sözcüğü, söylediklerinin katıksız saçmalığının bir kısmını çevresinde topluyor gibiydi. Demek şimdi de noterlere gidecektik! Bunun Ben'i ne kadar etkileyeceğini tahmin edebiliyordum. Aynı zamanda, düşünce hızıyla gerçekçi planlar yapıyordum. Elbette mesele oraya geldiğinde, Hartley'nin bu gece benimle kalmaya karar vereceğini umuyordum. Ancak kalmamaya karar vermesi de mümkündü ve eğer bunu yaparsa ardından bazı korkunç duygusal tepkiler olabilirdi. Bu tür şok taktikler fayda sağlamaktan ziyade zarara yol açabilirdi. Belki de bırakmalıydı, benimle yeniden birleşmesi üzerinde sakince düşünsün ve kendi kararlarına varsın. Bana hâlâ bir rüyadaymış gibi görünüyordu, kendi karabasanının içine *hapsolmuş* bir kadın. Oradan çıkardı ama bu yavaş olabilirdi. Hatta ona yeniden umut vermek, hayata döndürmek; bana onun için hâlâ son derece olağandışıymış gibi görünen, içindeki özgürlük içgüdüsünü uyandırmak uzun bir uğraş gerektirebilirdi. Bu arada onunla temas halinde olmanın, planlar yapmasını sağlamanın yolunu bulmalı; beni de içeren gelecek kurguları yapmasını sağlamalıyım. Şüphesiz, mutluluğu bir kez tasavvur ettiğinde, ona doğru koşacaktı. Fakat şimdilik, Ben'i "ikna edebileceğim" yönündeki delice düşüncesinin suyuna gitmek akıllıca olacaktı. Eğer soğukça, doğrudan gitmemi söylerse, en sonunda başarı hâlâ kesin olmasına rağmen, işim çok daha zor olurdu. Hartley hasta bir kadındı.

"Sanırım Ben'le ilgili düşüncelerin yerinde, bu sorunu çözmem mümkün, eski günlerde neler olduğuna yahut daha doğrusu olmadığına ilişkin gerçeği görmesini ve inanmasını sağlamak mümkün olabilir, bunun nasıl yapılabileceğini düşünmemiz gerek. Fakat, Hartley, dinle, asıl önemli olan şey şu: Ben'i terk edecek ve bana geleceksin, ebediyen..."

Transtaymış gibi, kendi alışılmadık etkili konuşma becerisine kapılmış oturan Hartley, birdenbire dehşete kapıldı. Başını arkaya attı ve bakışlarıyla odayı kolaçan etmeye koyuldu. "Charles, saat kaç?"

Neredeyse on birdi. "Ah, ona on var sadece. Sevgilim, neden burada kalmıyorsun, *lütfen*?"

"O kadar kolay değil. Eve dönmem otuz beş dakikamı alır ve Ben genellikle on bir civarında döner". Ayağa kalktı ve "Sarhoş olmuşum, şaraba alışık değilim, gitmem gerek" dedi. Döndü, sonra ani bir şekilde dönerek elime saldırdı ve saatime baktı, ardından tiz, ağlak bir çığlık attı. "Saat on bir, on bir! Ah, neden yaptın bunu! Sana neden inandım! Neden saatimi getirmedim! Ne yapacağım ben, ah ne yapacağım! Ona ne derim, nerede olduğumu hiç şüphesiz bilecek! Ah, ne kadar dikkatli davranmıştım ve ona yalan söylememiştim, şimdi düşünecek ki... Bundan kötüsü olamaz, ah çok aptalım, aptal, elimden ne gelir?"

"Burada kal, geri gitmek zorunda değilsin!"

Korkusunu ve üzüntüsünü görünce biraz sarsılmış ve utanmıştım ama aynı zamanda şöyle düşündüm: Bırak felaket üstüne felaket, kriz üstüne kriz gelsin, bırak her şey hızla tuzla buz olsun. Bu benim adıma faydalı olacaktır. Sonra şunu da düşündüm: Tabii onu öldürmezse. Sonra şöyle düşündüm: Onu burada tutmalıyım. Bu, sorunu çözer, her şey şimdi başarılmak zorunda. Eve gitmesine izin vermemeliyim.

"Geri gidemem, kalamam. Ona seninle birlikte olduğumu söylemek zorunda kalacağım ama bunu nasıl yapabilirim, yine o gecelerdeki gibi olacak, ah, öleceğim, öleceğim, ölmek istiyorum, neden böyle sürekli, sürekli acı çekmem gerek. Ah, ne *yapabilirim*, ne *yapabilirim*?"

"Hartley, isterik davranmayı bırak. Sadece burada kalmak için kararını ver."

"Kalamam. Koşmam gerek, koşmalıyım. Ama boşuna. Eve varmış olmalı, çok endişelenmiş ve kızmış olacak. Yapamam, geri gidemem, ah, neden bu kadar düşüncesizce ve aptalca davrandım, hep böyle

yapıyorum, her şeyi daha da kötüleştiriyor, berbat ediyorum, saati bilmem gerekirdi..."

"Kendini suçlama, bir de şöyle düşün, saatini kasten evde bıraktın ki kendini bana adayasın; geri dönmeyi imkânsız hale getirdiysen, bu çok daha iyi!"

"Buraya gelmemeliydim, bunları sana anlatmamalıydım, sana söylediğimi anlayacak, neler söylediğimi bana anlattıracak."

"Buraya eski bir arkadaşını görmeye geldin, bunda bir kötülük yok, ben senin arkadaşınım, öyle söyledin ve söylemiş olduğuna seviniyorum, ayrıca arkadaşlar birbirlerine yardım ederler..."

"Ah, keşke bir saat önce gitmiş olsaydım, o zaman her şey yolunda olurdu! Koşmalıyım, buradan çıkmalıyım..."

"Hartley, sakin ol! Eğer gitmekte ısrarlıysan seninle yürürüm..."

"Hayır, beni yalnız bırakmalısın, bir daha asla görüşmemeliyiz! Ah, keşke, keşke ölseydim."

"Ağıt yakmayı kes, dayanamıyorum!"

Hartley feryat ederken, bir yandan da delirmiş bir hayvan gibi mutfakta ileri geri yürüyor, kapıya doğru birkaç adım atıyor, sonra geriye masaya doğru birkaç adım yürüyordu. O heyecanla el bezini alıp cebine tıktı. Bu korkmuş acılı görüntü beni ürkütüyor ve artık ben de korkmaya başlıyordum. Korkumu dindirmek için ona koştum ve kollarıma aldım. "Ah, sevgilim, bu kadar korkma, *yapma, burada kal,* seni seviyorum, sana bakacağım..."

O zaman benimle mücadele etmeye başladı, sessizce, şiddetle ve şaşırtıcı bir güçle, ayak bileklerimi tekmeleyerek, kıvranarak, bir eliyle kolumu çimdikleyip öbürüyle boğazıma bastırarak. Bir an açık ağzını ve parlayan köpüklenmiş dişlerini gördüm. Oku kaldırmaya ve ellerini tutmaya çalıştım ama bu çimdikleyen, tekmeleyen hayvana boyun eğdirmeye kalkışmak çok korkutucu ve çok zor oldu ve birden bıraktım gitsin, o hızla arkaya doğru sendeledim, masaya çarptım ve mumları devirdim. O anda Hartley gitmişti, hızla mutfaktan çıkmış, ön kapıdan değil, arka kapıdan doğruca çimenliğe ve kayalara doğru gitmişti.

Şimşek gibi, sadık bir köpek gibi arkasından koşmam gerekirdi. Onu sürükleyip geri getirmem ve güç kullanarak evde tutmam gerekirdi. Bunun yerine aptal bir içgüdü, durup mumları toplamama neden oldu. Sonra onları çay fincanlarının içinde eğik halde bıraktım

ve kayalık kıyının mavimsi karanlığına ve sessiz boşluğuna çıktım. Mumların parlak ışığından sonra, ilkin hiçbir şey göremedim ve Hartley'le konuşurken denizin orada olduğunu unuttuğum gerçeği tuhaf bir şekilde çarptı beni ve kendimi o korkunç kayaların arasında kafası karışmış ve ne yapacağını bilemez bir halde buldum.

Hartley'den eser yoktu, küçük çimenliğimi çevreleyen kayalara bir kız çevikliğiyle tırmanıp fırlayıp gitmiş olmalıydı. "Hartley!" diye bağırdım, çıkan ses korkunç, *tehlikeliydi.* Hangi yöne gitmişti? Hiçbir yönde asfalta giden kolay bir yol yoktu, ne köy tarafında ne de kule tarafında. Bu mavi loşluğun içinde, bütün çevrede bu kırışık, kıvrımlı kayalar, kaygan su birikintileri ve derin, beklenmedik kaya çatlakları dışında bir şey yoktu. Orada durup bana seslendiğini yahut hızla hareket edişinin sesini duymak umuduyla dinledim.

Sessizlik gibi görünen şey şimdi alçak seslerden oluşan bir karışım olarak kendini belli ediyor, yine de hiçbir ses bana Hartley'nin hangi yöne gittiğini söyleyemiyordu. Dalgacıklar hafifçe küçük falezin altını yalıyor, anaforlanıyor, sonra geri çekiliyor ve yeniden çarpıyordu. Çok uzaktan Raven Otel'in yanındaki yoldan geçen bir arabanın homurtusu duyuluyordu. Zar zor işitilen bir vınlama vardı ve belki de içtiğim şarapların sonucu olarak kendi kafamın içinden geliyordu. Ayrıca Minn'in Kazanı'ndan, geri çekilen suyun çıkardığı yankılanan boğuk bir gümbürtünün izlediği ritmik bir tıslama sesi geliyordu.

Minn'in Kazanı düşüncesi şimdi beni bir başka müthiş korkuyla dehşete düşürdü: Hartley yüzebiliyor muydu? Şu âna kadar evden koşarak çıkıp kendini doğruca denize atmış olabileceği düşüncesi aklıma gelmemişti. "Ölmek istiyorum" diye bağırmıştı. Bütün bu yıllar boyunca intiharı düşünmüş müydü, nasıl düşünmesindi? İyi bir yüzücü ölmeyi umarak kendini sakin bir denize atmayı düşünmezdi pek, fakat yüzmeyi bilmeyen biri için deniz huzurlu bir ölüm imgesinin ta kendisi olabilirdi. Hartley *yüzebiliyor* muydu? Eskiden, denizin ikimiz için de uzak bir hayal olduğu günlerde, yüzmeyi hiç öğrenmemişti. On dört yaşındayken yüzmeyi iyi kötü öğrenmiş olmama rağmen, birlikte kanala gitmek hiç aklımıza gelmemişti. Bungalovdaki ilk konuşmamızda Ben'in yüzemediğini söylemişti ama kendisi hakkında bir şey dememişti. Şimdi kollarımdan, düzenbazlığımdan doğruca boğan denizin huzurlu dinginliğine mi koşmuştu?

Bunları düşünürken, sağdaki, köy yönündeki kayalıklara tırmanıyordum, eve koştuğundan içgüdüsel olarak bu yöne dönecekti. Köy yönündeki kayalar arasında bulunan derin kanal nedeniyle asfalta en kolay kule yolundan erişilirdi; gün ışığında kanalı geçmek güç değildi ama karanlıkta çok tehlikeliydi. Gerçi Hartley bunu bilebilirdi. Şimdi yeniden seslenerek, düşe kalka güçlükle tırmanıyor ve seyrelmiş yarı karanlıkta biraz daha görebiliyordum. Beyazlamış bir ay, Akşamyıldızı ve belki başka yıldızlar da vardı. Düşündüm ve dua ettim: Lütfen düşsün ve bileğini burksun da onu eve geri taşıyayım, onu orada tutayım ve o iblis de ne yapacaksa yapsın.

Kayalıklar son derece öngörülemez ve mantıktan yoksun olduğundan, bir tempo tutturmak inanılmaz zordu. *Anlamsızlıkları* beni asla bu kadar etkilememişti. Denizin kıyısına yaklaşmaya çalışıp durdum ama kayalar galip geliyordu, kötücül çıkarları yüzünden değil, katıksız düzensizlikleri nedeniyle ve yamaçlardan kayıp yosunlu su birikintilerine düşmeye, kara yarıklar ve oyuklarla, tırmanılamaz düzgün yüzeylerle karşılaşmaya devam ettim. Denizin üstünde bir ışık seziyor ve oraya bakabilmek, bir yerlerde boğulan bir kadının koyu renk başının ve suyun sakin yüzeyini parçalayan umutsuz kollarının olmadığından emin olmak istiyordum. Sıkıca tutunup atlarken hafifçe inledim, bir baykuşun çığlıkları gibi arada bir adını seslenerek, nihayet hiç beklenmedik bir şekilde yüksek bir kayanın düzgün kubbesinin ve hemen denizin üzerinde buldum kendimi. Kubbenin en yüksek noktasında durdum ve denize baktım. Işıklı, hafifçe buruşuk enginlikte Akşamyıldızı'nın ve batmakta olan alçalmış ayın titreşen replikalarından başka bir şey yoktu. Gökyüzü hâlâ soluk, ışıklı bir maviydi, henüz gecenin siyahımsı mavisine bulanmamıştı. Akşamyıldızı'nın çentikli büyük lambasının ötelerinde ancak görülebilen bir iki minicik yıldız vardı. Kara tarafına döndüm. Evimin tuhaf serinliğinden sonra ılık havanın, ılık kayaların farkındaydım şimdi. Kayalar kara boşlukların üzerinde neredeyse renksiz kütleler halinde uzayıp gidiyordu. Ötesinde yol ile köyden ve Armorne Çiftliği'nden gelen seyrek, uzak ışıklar vardı. Artık daha yüksek sesle bağırıyordum: "Hartley! Hartley! Sesime ses ver, yanına geleyim". Sesime ses ver, yanına geleyim: Evet, buydu gerçekten. Ama hiç cevap yoktu, sadece hafif gürültülerden oluşan bir sessizlik vardı.

Bundan sonra ne yapmalı acaba diye düşündüm. Hartley kanalı geçip yola varmayı başarmış mıydı? Muhtemelen o bu kayalıkları benden daha iyi tanıyordu. Muhtemelen o ve Ben buralara gelip piknik yapıyorlardı. Evliliklerin mahrem şeyler olduğu doğruydu. Acaba evlilikleri nasıldı ve Hartley'nin iç dökmeleri isterik bir kadının abartılmış yarı uydurmaları mıydı? Ben gerçekten neye inanıyordu? Yola inmeye ve kuleye doğru geri gitmeye karar verdim. Kanalı beş dakikalık dikkatli bir çabayla geçtim ve sonra evi geçene ve yol Raven Otel'in ışıklarını görebileceğim viraja varana değin seslenerek geri koştum. Hiçbir şey, hiç kimse yoktu. Hava artık iyice kararmaya başlamıştı ve daha fazla kaya tırmanışı anlamsız görünüyordu. Hartley şimdi eve varmış mıydı... yoksa o kaya yarıklarından birinde baygın yatıyor muydu... yoksa daha fenası mı? Şimdi ne yapacaktım? Kesinlikle yapamayacağım tek şey, Shruff End'e gidip mumları söndürmek ve yatmaktı.

Niblett's'e gitmek zorunda olduğum belli olmuştu artık; ya Hartley'nin orada olduğundan emin olmak için gizlice dinleyecek yahut... başka bir seçenek var mıydı emin değildim. Yeniden dönüp köye doğru hızla yürümeye koyuldum. Üzerimde hâlâ İrlanda kazağının olduğunu fark ettim ve iyice sıcakladığımdan kazağı çıkardım ve *Nerodene* kilometre taşının arkasına sıkıştırdım, gömleğimi pantolonumun içine sokarak yola koşar adım devam ettim. İlkin limandan dolaşıp koruluğun yanından çıkan daha uzun, daha güvenli yoldan gitmeye, eve arka taraftan yaklaşmaya niyetliydim ama öyle endişeliydim ki köye doğru giden verev yolu tuttum. Karanlık sessiz dükkânın önünden ve şaha kalkmış Kara Aslan levhasının altından geçerken üç sarı sokak lambası boş manzarayı aydınlatıyordu. Birahane de kapalıydı, birkaç pencere aydınlıktı, köylüler erkenden yatmışlardı. Koşan ayak seslerim korkuyu ve aciliyeti yankılıyordu. Kiliseye vardım ve nefes nefese tepeye yöneldim. Burada ışık yoktu ve yol, yukarısındaki koruluğun gölgesi altında belirsizce uzanıyordu. Yavaşladım ve hedefime neredeyse vardığımı anladım. Nibblets'in ışıkları yanıyordu, bungalovun kapısı ardına kadar açıktı ve orada gözünü yoldan aşağı dikmiş bana doğru bakan Ben duruyordu.

Saklanmak için çok geçti ve her halükârda artık saklanmak arzusu da duymuyordum. Gizlenmenin adiliği uygunsuz görünüyordu ve birden geçmişe ait bir şey olduğu umuduna kapılmıştım. Hızla kapı-

dan çıkıp bana bakmaya gelen Ben'e doğru gittim. Belki de karanlıkta yaklaşan kimsenin karısı olabileceğini sanmıştı.

"Hartley döndü mü?"

Ben bana baktı ve ne kadar aptalca diye düşündüm, o karısına Mary diyordu ve gerçek adını belki de hiç duymamıştı.

"Mary döndü mü" diye sordum.

"Hayır. Nerede ki?"

Ön pencereden ve açık kapıdan gelen ışık, Ben'in tıraşlı mermi biçimli oğlan çocuğu kafasını ve üzerindeki askeri stil kot ceketin mavisini gösteriyordu. Kaygılı ve genç görünüyordu; bir an için onu Hartley'nin öykülerindeki "iblis" olarak değil de karısının bir kazaya uğradığından endişe eden genç bir koca olarak gördüm.

"Onunla köyde karşılaştım, bana gelip bir içki içmesini istedim ama çok az kaldı, sonra kayalıklardaki bir kestirmeden eve geleceğini söyledi ama o gittikten sonra birden acaba düşüp bileğini mi burktu diye merak ettim". Söylediklerim kulağa son derece zayıf ve düzmece geliyordu.

"Kayalıklardaki bir kestirme mi?" Bu neredeyse mantıksız bir fikirdi ama Ben karşı çıkamayacak yahut düşmanlık gösteremeyecek kadar endişeli görünüyordu. "Evinin etrafındaki kayalıkları mı kastediyorsun? Orada düşmüş olabilir. En iyisi gidip bakalım yahut... ben bir fener alayım..."

O eve girerken ben de pencereden ve aydınlık patikaya arkamı dönüp yoldan aşağı baktım. Bir an sonra karanlık bir figür gördüm. Hartley'di, tepeyi yavaş yavaş tırmanıp bana doğru geliyordu.

Bir anda bir sürü şey düşündüm. Bir tanesi, buraya gelmekle çılgınca davrandığım ve evde olmayışını açıklamak için bu zaman zarfında ne tür bir yalan gerekçe uydurduysa onu mahvettiğimdi. Aynı zamanda Ben'e ziyaretinden söz ettiğim konusunda onu derhal uyarmam gerektiğini düşündüm. Ayrıca onu koruyabilmek için ne yapıp edip onlarla kalmam gerektiğini düşündüm. Keza içim daralarak bunun imkânsız olduğunu düşündüm. Aynı anda neden tepeden aşağı koşarak elinden tutup götürmeyeyim, herhangi bir yere, köyden geçip tarlalara kaçmayalım diye düşündüm. Geceyi Armorne Çiftliği'nde geçirir ve yarın trenle Londra'ya giderdik. Yahut herhangi bir yere giden bir kamyona atlardık: Manchester, York, Bristol, Cardiff, Glasgow, Carlisle. Bu da imkânsız görünüyordu, sebeplerini

pek çıkaramasam da (Param yoktu, Ben peşimize düşerdi, Hartley çok korkar gelmezdi vs vs). Aynı anda bırak her şey tuzla buz olsun, bırak hayatlarının en korkunç, en çirkin kavgasını etsinler diye düşündüm. Bir kere bana kaçmıştı. *Bana yeniden kaçacaktı.* Sadece beklemem gerekiyordu.

Bütün bunları düşündüğüm yaklaşık dört saniye içinde tepeden aşağı elimden gelen en büyük hızla koşmuş ve Hartley'e ulaşmıştım. Ona dokunmadım; çok hızlı ama anlaşılır bir şekilde, alçak sesle, "Özür dilerim, endişelendim, ona köyde kazara rastlaştığımızı ve seni içki içmeye davet ettiğimi ve sonra senin kayalıklardan geçip eve gelmek için yola çıktığını söyledim. Şimdi kalamam ama yakında bana gel. Yakında gel ve kalmak için gel. Buradaki hayatına devam etmemelisin. Her gün seni bekliyor olacağım" dedim.

Hartley'nin yüzünü göremedim ama bütün bedeni, korkudan ziyade korkunun ötesine geçmiş süngüsü düşük, kaderine boyun eğmiş katıksız bir keder ifade ediyordu. Sırılsıklam bir hali vardı, sanki hakikaten boğulmuştu da bu karşımdaki onun hayaletiydi.

Ben kapıya dönmüştü, "Geldi!" diye seslendim ona ve Hartley'le birlikte ona doğru yürüdük.

Ben yola indi. Biz yaklaşırken, "Tamam o halde. Peki. İyi geceler" dedi. Sonra döndü ve Hartley'nin izlemesini beklemeden eve girdi. Kapıyı tuttum. Sular damlayan boğulmuş başıyla yanımdan kör gibi geçti.

Ardından gitmek için ani bir istek duydum; arkasından eve girmek, oturmak, sohbet etmek, kahve istemek için. Ama imkânsızdı, bu onun için her şeyi ancak daha da beter hale getirirdi. Her şey ters gitmişti. Kapı çarpıldı.

Gizlice dinlemek istemiyordum, zihnim o evin ve o evliliğin içinden korkuyla öylesine kaçınıyordu ki hakikaten bende merak namına bir şey kalmamıştı geriye. İğreniyordum, kendimden, o adamdan hatta ondan bile.

Eve yürüdüm, ne hızlı ne yavaş. Kazağımı almayı unutmadım, çiyden ıslanmıştı şimdi. Evi karanlık buldum. Mumlar yine devrilmiş ve ahşap masanın üzerinde yanıp bitmiş, bundan böyle o korkunç geceyi hatırlatacak uzun koyu yanık izleri bırakmışlardı.

Tarih
Dört

Bunu izleyen ve aynı zamanda hemen öncesinde olanlar, çok daha sonraki bir tarihte yazılmıştır. Şimdi yazdıklarım, dolayısıyla, bir günlük yazmaya devam etseydim yazacaklarıma kıyasla daha enine boyuna düşünülmüş ve daha sistematik hatırlanmıştır. Olaylar, doğrusu, bana günlük yazmak için pek vakit bırakmadı, gerçi hemen ardından olanlar bir ara taksim (belki de komik bir ara taksim) havası taşır. Bu romanımsı hatırat, ki artık öyle bir hal aldı, öte yandan iş olgulara geldiğinde doğru ve dürüsttür. (Gerçi, James olsa diyeceği gibi, olgu dediğin aslında nedir?) Özellikle diyaloglar söz konusu olduğunda, bu profesyonel bir özellik de olabilir, son derece iyi bir hafızam vardır ve eminim, Hartley'le mum ışığında yaptığımız konuşmanın teyp kaydı, yazdıklarımdan pek az değişiklik gösterecektir. Hikâyem kısaltılmış olsa da önemli hiçbir şeyi ihmal etmemiş ve ağızdan çıkan sözcükleri sadakatle kaydetmiştir. Hakikaten, ister geçmişte anlatılmış olsun ister gelecekte anlatılacak olsun, bu kitapta kaydedilen sohbetlerin çoğu zihnime ve kalbime nasıl da derin kazınmıştır!

Anlattığım gece eve döndükten sonra artık yeter diyerek yatıp uyudum (Kore midyelerini yemedim ve daha sonra attım). Ertesi sabah dokuzda uyandım ve hava yağışlıydı. İngiliz hava durumu dönüşüm sahnelerinden birini daha kuşanmıştı. Deniz yoğun bir yağmur perdesiyle birlikte berrak gri bir ışıkla örtülüydü. Yağmur, ışıkta aydınlatılmış bir parmaklık gibi görünüyor ve her bir yağmur damlası sanki boncuk perdemin boncukları gibi ayrı ayrı seçilebiliyordu adeta. Orada asılı, ışıltılı havada hafifçe titreşiyordu; ev ise yağmurun sürekli tıpırtısıyla bir makine gibi vınlıyordu. Kalktım ve mutfakta sendeleyerek dolanıp kendime çay yaptım; somurtkan bir hayvan gibi başımı eğerek her türlü düşünme baskısına direndim. Ben ayrıldıktan sonra Nibblets'te neler olduğunu merak etmiyordum. Hepsi yakında geçmişte kalacaktı. Sonra küçük kırmızı odada, başımı hâlâ yağmurlu sabahın ışığına karşı somurtkanca eğmiş otururken, belki de durumu krize sokmakla bir şeyi başardığımı anladım. Gerçekten de şimdi beklemekten başka bir şey yapmama gerek yoktu. Şüphesiz, *gelecekti*. Ve... olur da gelmezse... çoktan sessizce yapmaya koyulduğum başka planlarım vardı. Olanaktan yoksun değildim. Bekleyecektim. Böylece tuhaf rahatsız bir tür huzur buldum.

Kısa bir süre sonra, demek istediğim beklemeye başlamamdan bir ya da iki gün sonra, yarı beklenen bir hayalet gibi Gilbert Opian belirdi. Kuşluk vakti çalan çekingen kısa kapı zili, gergince gülümseyen Gilbert'i ve arkasında, eve gelen yolun sonunda sarı arabasını ortaya çıkardığında neden şaşırmamıştım hakikaten? Tuhaftır, zaten Gilbert gibi birini içeren bir plan yapmıştım ve Gilbert bu işi kesinlikle görürdü. Kader bu kez olsun işbirliği yapıyordu. "Lizzie?" "Hayır". Çok daha iyi. Yağmur hâlâ yağıyordu.

Biraz şaşırmış ve kızmış numarası yaptım.

"Nedir o halde?"

"İçeri girebilir miyim, gölgelerin kralı? Yağmur ensemden içeri doluyor."

Onu mutfağa, hazmı kolaylaştırıcı kakaolu bisküvi yiyip çikolatalı süttozu içtiğim mutfağa götürdüm. Bekleme süresinin bir özelliği de sabah on buçuktan itibaren, gün boyunca düzenli olarak abur cubur yeme ihtiyacı duymamdı. Küçük kırmızı odada bir ateş yanıyor,

ateşin canlı, hareketli alevleri kapıdan görünüyor, yağmurun perdelediği mutfağa kırpışan ışıltılar yayıyordu.

Gilbert sırılsıklamdı.

"Evet?"

"Canım. Lizzie beni terk etti."

"Eee?"

"Ben de buraya gelmeye karar verdim, öyle hissettim. Sana Lizzie'yi anlatmak istedim, nedense bunu yapmam gerektiğini düşündüm. Hasta, biliyorsun, kafası demek istiyorum. Sana yine deliler gibi âşık oldu, eski hastalığı; nüksedeceğinden hep korkuyordum. Belirtilerinden biri bana katlanamamaması. Gerçi, birlikte yaşamamız sanırım bir tür istikrarsız mucizeydi. Neyse, hepsi bitti artık, rüyamız sona erdi, küçük evimiz başımıza yıkıldı. Evsiz kaldım. Lizzie gitti. Şimdi nerede olduğunu bile bilmiyorum."

"Burada değil, eğer aklındaki buysa."

"Ah, ben..."

"Sanırım bunun benim hatam olduğunu düşünüyorsun, buraya bunu söylemeye mi geldin?

"Hayır, hayır. Ben kimseyi suçlamıyorum. Kader, Tanrı belki, ben. Hayat gailesi ve nasıl mücadele verdiğin. Her kim beni askere aldıysa, büyük bir hata etmiş. Şimdi gitti ya, beni sevmiş ve benimle bir yuva kurmuş olması inanılmaz geliyor, gerçek bir çift gibi her şeyi birlikte seçmiştik. Hayır, sadece düşündüm ki buraya geleyim. Sen benim için her zaman bir çekim merkezi olmuşsundur ve artık yaşlanıyorum, insanların ne düşündüğü yahut beni ne kadar hakir gördüğü umurumda değil; her zaman denemeye değer, sadece keşke gençken daha cüretkâr olsaydım. Sana karşı neler hissettiğimi biliyorsun, tamam bu kısımdan nefret ediyorsun, hakir görüyorsun, seni iğrendiriyor; oysa sevilmek herkes için bir şanstır ve insan şükran duymalı, hazır bu ara işim de yokken gelip seni göreyim istedim ve belki kalmama ve işine yaramama izin verirsin diye düşündüm, her şeyin bana onu hatırlattığı evde onsuz olmaya dayanamıyorum, her şey bana onu..."

"İşime yaramak mı?"

"Evet, yemek yahut temizlik yapabilirim, ayak işlerine bakarım, neden olmasın? Her zaman birine ait olmam gerektiğini hissettim. Yani yasal olarak, bir mülk gibi demek istiyorum, sadece bir köle, can sıkıcı bir şey değil, *hakları* olan biri gibi değil yani. Sık sık bir kölenin

ruhuna sahip olduğumu düşünürüm. Belki de eski bir enkarnasyonumda bir Rus ev kölesiydim, öyle olduğumu düşünmekten hoşlanırım, yapılacak basit işlerle rahat ve korunmuş, efendimin omzunu öperek ve sobanın üzerinde yatarak..."

"Benim ev kölem mi olmak istiyorsun?"

"Evet, lütfen, efendi. İstersen şu köpek kulübesinde yaşarım."

"Tamam, kabul edildin."

Böylece hayatımın dönüp baktığımda, ne tuhaftır ki, özlem duyduğum o garip kısa dönemi başladı; bunun sebebi belki de öyle korkunç bir fırtınadan önce gelen tamamen sütliman bir dönem olmasıdır. Köle rolündeki Gilbert'i bayağı sevmeye bile başlamıştım. Geçmişte yaltakçılığı takdirimi engellemiş olmasına rağmen, bana olan sadakati bazı mantıklı düşünceleri olduğunu kanıtlıyordu. Ve doğrusu, bu aşamada bile yararlı oluyordu; daha sonraları vazgeçilmez oldu. Yaşam standardım iyileşti. Gilbert evi temizledi, banyodaki lekeleri bile çıkarttı. İkimizin tarzlarını uzlaştıran bir biçimde yemek pişirmesine izin verdim. Onu kendi sadelik seviyeme ulaştıramadım ve buna kalkışmak zalimlik olurdu. Kızarmış ekmeğin üzerinde ızgara sardalya, muz ve kaymak Gilbert'in iyi bir öğle yemeği düşüncesine uymazdı ve ben de onun yoğun, aşırı zengin Galli yemeklerinden hoşlanmıyordum. Çok güzel soslar gezdirilmiş yeşil salatalar ve taze patatesler yedik, bayıldığım yemeklerden biridir (Dükkânda artık marul ve taze patates vardı). Vejetaryen çorbalar, güveçler uydurmasına izin verdim ve derhal benden daha iyi yapmaya başladığı Japon tarzı kızartmalar yapmayı öğrettim ona. Ayrıca kekler pişirmesine izin verdim. Köyden benim için alışveriş yapıyor ve uşağım rolü yaparak kendini eğlendirdiği Raven Otel'den İspanyol şarabı getiriyordu. Geceleri alt kattaki orta odada bulunan çökmüş kanepede, denizden toplanmış odunların arasında yatıyordu. Kanepe nemliydi ama sıcak su torbasını almasına izin vermiştim.

Bazen güneşte, bazen yağmurda her gün yüzüyor ve sanki derime nüfuz ediyormuşçasına denize doymuş hissetmeye başlıyordum. Güneş olduğunda, kayaların üzerinde vakit geçiriyordum. Gilbert ön kapıya göz kulak oluyor, mektup gelip gelmediğine bakıyordu ama kimse gelmiyor ve Hartley yazmıyordu. Ben taş toplama takıntıma geri dönmüştüm; gelgitin etkisiyle biriktikleri kuytulardan ve kaya-

ların üzerindeki gölcüklerden topluyor ve Gilbert'in çimenleri çevreleyen sınırı yapmama yardım ettiği çimenliğe getiriyordum. Bu hakikaten sık dokulu, çok çeşitli desenlere sahip, hakikaten her biri ötekinden değişik, hakikaten kullanışlı taşlar sanki keşfettiğim küçük, zararsız bir kabileymişçesine mutlu ediyordu beni. Kimileri bütün sanatçılarınkini aşan sade bir anlayışla güzeldi: Pembe ağsı desenli açık gri, özenli beyaz çapraz çizgilerle bezeli siyah, mor elipsli kahverengi, noktalı, lekeli ve çizgili ve zarif düzgün biçimleri denizin bin yıllar süren çabasıyla hafifçe çentilmiş ve kırışmış. Gittikçe daha çoğu, gül ağacı masanın yahut yatak odamın pencere denizliğinin üzerinde durmak üzere eve giriyordu.

Gilbert de taş ve çiçek toplamayı isterdi ama deri tabanlı Londra ayakkabılarıyla kayaların üzerine çıkar çıkmaz düştü. Balıkçılar Dükkânı'ndan lastik tabanlı bez ayakkabılar aldı ama yine de yıkıldı. Elbette asla denize girmedi. Ancak odun topluyor ve eve taşıyordu, kimi bakımlardan sembolik bulduğu bu iş ona müthiş doyum sağlıyordu. Kendi icat ettiği köle işleriyle bütün gün meşgul olmaya devam ediyordu. Boncuk perdeyi Vim'le yıkadı ve alışmış olduğum hafif yapışkan, kirli yüzeyi temizleyerek parlattı. Böylece, kısa bir süre için, her birimiz kendi yanılsamalarımıza gömülü olarak birlikte yaşadık ve birlikte ilkel sadelikte bir hayata ve neredeyse fetişçi kişisel takıntılara geri döndük.

Taş aramaktan yorulduğumda, altında hırçın dalgaların hızla Minn'in Kazanı'na girip çıktığı kayalık kemer köprünün üzerinde, çıplak ayaklarımı kıyısından aşağı sallandırarak ve ayaklarımı sıçrayan suların uçucu gökkuşağında ıslanmaya bırakıp uzun süreler otururdum. O derin ve gizemli bir şekilde pürüzsüz yuvarlak kuyuya hızla dolar, karşıt suların kaynayan öfkesiyle ve şiddetle kabarıp köpüklenerek kendilerini tüketirken dalgaları izlemek bana kasvetli, kaderci bir keyif verirdi. Ardından, git zamanı sular çekilirken ve sular köprünün altındaki dar açıklıktan müthiş bir aceleyle çıkıp deniz yelinin kırbaçlayan gücüyle kafa kafaya gelirken, kazan eşit ölçüde azgın, emici bir girdaba dönüşüyordu. O günler boyunca rüzgâr esip durdu; şiddetlendiğinde o gergin, aksi ruh halimle yorucu bulmaya başladığım bir sesle kayaları dövdü, uğuldayarak çatlaklara girip çıktı. Denizin sesinden hoşlanmayabileceğimi hiç düşünmezdim, fakat bazen, özellikle de geceleri, ruha bir yük oluyordu.

Akşamları küçük kırmızı odadaki odun ateşinin yanında otururdum. Gilbert bazen mutfakta oturup hizmetkârlığının tadını çıkarırdı (Korkarım bir hizmetçi gibi giyinmeyi isterdi ama haklı olarak hoşuma gitmeyeceğini düşünüyordu). Bazen bir köpek gibi sessiz, gözleri üzerimde ve o rahatsız edici tarzıyla gözlerini devirerek benimle otururdu. Bazen biraz konuşurduk. Lamba ışığında arada bir esrarengiz bir şekilde Wilfred Dunning'e benzerdi, bu şüphesiz Gilbert'in bilinçdışı bir şekilde kahramanının yüz ifadelerini benimsemiş olmasından kaynaklanan bir benzerlikti. Ancak benim hassas, dikkatli sinirlerime bundan fazla bir şeymiş, adeta gerçek bir ziyaretmiş gibi gelirdi. Eğer öyleyse, bu, Gilbert'e araç olması yönünde itibar sağlıyordu. Geçmişi, Wilfred'i, Clement'i ve eski günleri konuşurduk. Paylaşılmış bir geçmiş, bu önemlidir. Ayrıca Clement'i düşündüm. Bir bakıma, eğer adalet diye bir şey olsaydı, bu kitap hayatımı kapsayan ve beni ben yapan Clement hakkında yazılmalıydı. Ama bu gibi konularda adalet yoktur yahut daha doğrusu adalet gaddardır.

"Charles, sevgilim."

"Evet."

"Sormamın sakıncası var mı? Clement'i gerçekten sevdin mi yoksa Clement mi seni sevdi? İnsanlar sıkça merak ederdi bunu."

"Elbette Clement'i sevdim."

Pekâlâ, onu zamanla sevmeye başladım. İlkin onu sevdim mi? Güzelliğini, ününü, yeteneğini, pohpohlamalarını, yardımlarını sevdim. Eğer Clement'in malı haline gelmemiş olsaydım Hartley'i bulur muydum? Clement'in varlığı ancak ölümün ortadan kaldırdığı, yıllara yayılan yegâne kalıcı şeydi. Onun çıtır sevgilisiydim, onun eseri, onun iş ortağı, sahip olduğu bir kocaya en yakın şey ve nihayet orta yaşlı, onu asla terk etmeyen oğlu. Clement'e olan sevgimin dönüşümü, başkalaşımı hayatımın başlıca görev ve başarılarından biri oldu: Onca sık neredeyse tükenen ama hiçbir zaman hakikaten tükenmeyen o sevgi. Hartley'le şöminenin karşısına oturup ona Clement'i hiç anlatabilecek miyim acaba? Anlayabilecek mi, bilmek isteyecek mi? İnsanın başkalarına kendisini anlatarak, temize çıkartarak, takdirle anarak hayatına devam etmesi ne kadar da önemli görünüyor.

"Charles."

"Evet."

"Bugün birahanede komik bir şey işittim."

"Ya."

"Şu senin eski şoför, Freddie Arkwright, birahane sahibinin kardeşi, Hamsin Yortusu'nu burada geçirmek için geliyormuş."

"Ya". Utanç, suçluluk, bir başka iblis izi.

"Tuhaf değil mi, insanların nasıl yeniden hayatımıza girdiği?"

"Evet."

"Charles, sevgilim."

"Evet."

"Eğer Lizzie'yle yaşıyor olsaydın ben de uşak olurdum. Bir içki ister miydin?"

"Hayır, teşekkürler."

"Ben alsam sakıncası var mı? Keşke içkiyi bırakabilseydim. İçki ahlak bozukluğunun sembolü, kişinin köle olduğunun kanıtı. Âşık olmak, bu da bir başka kölelik, düşününce aptalca hatta delice aslında. Başka birini Tanrı yerine koyuyorsun. Bu doğru olamaz. Tanrı'ya şükür, ben o tuzaktan kurtuldum. Gerçek aşk özgür ve makul. Takıntı, romantizm, insan bunlardan kurtulabilir mi? Lizzie ve ben bunu konuşurduk. Gerçek sevgi, romantik cazibe bittikten sonraki evlilik gibi. Yahut daha yaşlıyken sevmek gibi, benim şimdi sana duyduğu sevgi gibi, sevgilim, gerçi sen bilmek istemiyorsun. Sevmenin arzulamaktan ne kadar farklı olduğunu hissetmek güzel. Kendim için hiçbir şey istemediğimden değil tam anlamıyla ama o yöne doğru ilerlemek. Sevmek. Tanrım, bu sözü tiyatroda ne kadar sık söyledik ama üzerinde ne kadar az düşündük."

"Freddie gelince birahanede mi kalacakmış?"

"Hayır, Armorne Çiftliği'nde. Öteki Arkwrightlar orada yaşıyor. Ne iyi çocuktu. Onun da ibne olduğunu biliyor muydun?"

"Hayır."

"Tanrım, gençliğimde ibne olmak ne korkunçtu."

Ve elbette ister Gilbert'le konuşayım, ister Clement'i hatırlayayım isterse dalgaların kazanda kendilerini tahrip edişini izleyeyim, hep Hartley'i düşünüyor, onu bekliyor ve sinirlerimin ne zaman boşalacağını merak ediyordum. O hiçbir hamle yapmazsa, bir sonraki adımda ne yapacağıma genel hatlarıyla çoktan karar vermiştim ama batıl inancım varmışçasına, dünyayı kuvvet kullanarak değiştirme vakti gelene kadar ayrıntılı planlar yapmakta gönülsüzdüm. Sürekli olarak Hartley'nin farkındaydım, gerçek varlığıyla ve tıpkı çocukken İsa'nın

hep yanımda olması gibi daima yanımdaydı. Ve onu yoğun olarak ve yine batıl inancım varmışçasına, özellikle, saygılı bir soyutlukla düşünüyordum. Bırakıyordum, uzak geçmişten anılar diledikleri gibi gelip gitsin. Fakat feci şimdiki zamanı ve o acı verici yılların boşluğu söz konusu olduğunda hayal gücüm hassas ve ketumdu. Hartley'nin mutsuzluğunu takıntı haline getirmeyi hiç istemiyordum. Enerjimi o adamdan nefret ederek heba etmek istemiyordum. Yakında bir önemi kalmayacaktı. Böylece geçmişe, Hartley'nin, masum aşkımın riyasız odağı olduğu günlere dönüyor; geleceğim, bütün hayatım olduğunu düşündüğüm günlerdeki haliyle görüyordum onu; o hayat benden alınmıştı ama yine de bir yerlerde kullanılmaya hazır, çalınmış bir ihtimal olarak varlığını sürdürüyor gibiydi.

Ancak, daha ben beklemek ve onun sessiz kaldığı gerçeği konusunda ne yapacağıma karar verecek zaman bulamadan, başka bir şey oldu, hayli beklenmedik ve olağanüstü bir şey.

Gilbert'le geçirdiğim sakin *tête-à-tête dönemi sanki haftalar sürmüş gibi tarif etmiş olabilirim*, fakat aslında günler sürdü. Bu dönemin ani bir şekilde sona erdiği sonuncu günün sabahında istisnai bir huzursuzluk duydum. Gilbert'ten kaçınarak, dürbünümü boynuma asıp kuşlara bakmak niyetiyle kayalıklara gittim. Ayrıca Gilbert bir tane gördüğünü söylediğinden, fokları görebileceğim fikri de vardı aklımda. Ancak, oraya varıp küçük falezin *üstüne çıkınca* tanıdık bir korkuya kapıldım. İlkin gel zamanı olduğundan deniz on metre aşağımda değilmiş de otuz metre aşağımdaymış gibi başım döndü ve oturmak zorunda kaldım. Sonra denizin yüzeyini dürbünle taramak için tedirgin bir ihtiyaç duydum: Ancak fokları aramıyordum.

Elbette her geçen gün, beni korkutan bir şeyin yaklaşmakta olduğunu biliyor, bir kurtuluş olduğunu düşündüğüm yahut her halükârda Hartley'nin sebepleri üzerinde henüz düşünmek istemediğim dehşet verici sessizliğine karşılık bir şey yapmak ihtiyacı duyuyordum. Eve koşup rehineyi silahlı birinden kurtarmaya kalkıştığınızda silahlı adam nasıl davranır, ya rehine? İşte bu korku şimdi bu devasa boş manzarayı doldurmaya karar vermiş olabilirdi. Serin, biraz esintili, güneşli bir gündü. Deniz çırpıntılı koyu maviydi, gökyüzü soluktu, ufkun hemen üzerinde uzun bir ipek parçası gibi devetüyü renkli düzgün, pırıl pırıl bir bulut vardı. Doris'in İrlanda kazağını giyiyordum.

Dürbünle denizi taramaya başladım. Şimdi aradığımın yılan boyunlu deniz canavarı olduğunun farkında olarak ve her an ortaya çıkmasını bekleyerek, dalgalı beyaz benekli yüzeyi artan bir endişeyle araştırdım. Dürbünü yere koydum ve kalbimin hızla çarptığını, en son Wallace Koleksiyonu'nun kuruntulu galerisinde duyduğum klaket sesine benzeyen ve gittikçe hızlanan bir sesle küt küt attığını hissettim.

Dikkatle ve elbette görülecek hiçbir şey olmadığını anlayarak kendimi sakinleştirmek amacıyla çırpınan suları yeniden gözlemeye başladım. Gördüğüm bir iki koyu lekenin yüzen yosunlar olduğunu tespit ettim; ucunu düzensiz hareketlerle *kaldıran bir odun parçası, bazı camgöz* martı, aydınlık görüş alanından aniden geçen bir karabatak vardı. Sonra, belli bir nedeni olmaksızın, dürbünün büyüttüğü büyülenmiş bakışımı denizden karaya çevirecek şekilde yer değiştirdim. Kulenin dibinde dalgaların sarı kayalara çarpıp kırıldığını, köpüklenen suyun kıvrımlardan ve çatlaklardan aktığını görebiliyordum. Islak kayaları, sonra kuru kayaları, sonra kaktüsümsü çimen yamalarını, sonra rüzgârın dalgalandırdığı kâğıt beyazı bir karanfil yığını. Sonra kulenin yanındaki çimleri. Sonra kulenin temelini, koyu sarı liken yamalarıyla, çatlak lekeleriyle kaplı büyük yontma taşları. Sonra kule duvarının ortasında partal bir jimnastik ayakkabısı içinde insan ayakları.

Ayakları görünce dürbünü bıraktım ve gözlerimi elimle gölgeleyerek kamaşmış gözlerle baktım ve kayalara kurbağa gibi yapışmış, el ve ayaklarıyla tutunacak yer arayan birinin duvardan aşağı inmekte olduğunu açık seçik gördüm. Aslında çevik biri için öyle çok imkânsız bir tırmanış değildi kule, fakat yeniden dürbünü alıp bakmak için ani bir dürtü hissettim. Bu arada tırmanışçı daha aşağılara inmişti ve şimdi kalan mesafeden yere atlıyordu, dürbünü yeniden odaklayıp baktığımda dönüp iki elini iki yana açarak sırtını kuleye dayadı, far ışıklarına yakalanmış ve kayalara sıkışmış birini hatırlatarak dosdoğru bana baktı. Şimdi kaldırdığım dürbüne bakan tırmanıcı davetsiz misafirim, bir oğlandı yahut erkekliğin başlangıcının belirsiz çiçeklenme dönemindeydi tam. Neredeyse dizlerine kadar sıvanmış kahverengi pantolon ve beyaz, yuvarlak yakalı, üzerinde yazılar olan bir tişört giymişti. Yüzü kemikliydi, çilli solgunluğu, aralanmış dudaklarının bariz şekersi pembeliğini daha da öne çıkarıyordu. Kumralımsı, hafif kırmızımsı, kıvırcık olmaktan ziyade dolaşık saçları

omuzlarına düşüyor, arkasındaki kaba kayaya yapışan bir kısmı ise kayanın üzerine yayılıyordu. Bana doğru belirgin bir dikkatle bakıyordu. Küçük kayalığıma izinsiz girenler olmasında sıra dışı bir yan yoktu. Fakat bu sıradan bir davetsiz misafir değildi.

Hızla kalktım ve kayaların üzerinde yol almaya başladım. Her nedense onun bana değil, benim ona gitmem gerektiği belliydi. Dürbün ilerlememi yavaşlatıyordu, o nedenle durup onu bir kayanın üzerine bıraktım ve oğlanı gözden kaybederek tırmanmaya başladım. Minn'in köprüsünü geçtim. Kanaldan yukarı seviyeye son tırmanış bütün gücümü gerektirdi, dolayısıyla çimenliğe varıp dikildiğimde nefes nefeseydim.

İlkin ben konuştum: "*Şans eseri*, adın Titus olabilir mi?"

"Evet efendim."

Bütün bu şaşkınlığın ortasında o "efendim" ayrıca küçük bir şoktu. Sonra oturdum ve o da bana yaklaştı, diz çöküp bana bakarak oturdu. Hızla soluduğunu, *Leeds University* yazan kirli tişörtü, nemli pembe dudaklarını, yara izinden çıkan kılları görebiliyordum. Bilinçdışı bir nezaketle bir elini kalbinin üstüne koydu.

"Siz Bay Arrowby mısınız? Charles Arrowby?"

"Evet."

Gözleri büyük değildi de uzundu, kısık, ıslak bir gri mavi renkteydi, taşlar gibi. Çilli kıpırdak alnı endişeyle kırışmıştı. Elbette ilk anda Hartley'le bir benzerlik aramıştım, etrafını saran yahut üstünde asılı hayaletimsi bir benzerlik, tıpkı Wilfred Dunning'e olan benzerliğinin Gilbert'in üzerinde asılı olması gibi. Ayrıca tavşandudağını da gördüm.

Ardından, "Siz benim babam mısınız" dedi.

Ayaklarımı yanlara açmış, dizlerimi kucaklamış oturuyordum. Bu sanki cevaplanmaktan ziyade kutlanacak bir soruymuşçasına yeniden ayağa fırlamak, göğsümü dövmek, mutlak bir duygu ilanında bulunmak istiyordum. Hem *evet* demek için güçlü bir istek hem de bu çocuğa asla yalan söylememek yönünde daha güçlü ve daha belirgin bir kararlılık hissettim. Fakat bunu, bu ortaya çıkışı, bu soruyu nasıl düşünememiş, bunu neden beklememiştim? Kafam karışmıştı, gafil avlanmıştım ve onunla nasıl konuşacağımı bilmiyordum.

"Hayır, değilim". Sözcükler zayıf çıkmıştı ve yüzünün değişmediğini, kaşlarının hâlâ çatık olduğunu görebiliyordum. Onu derhal ikna

etmenin çok önemli olduğunu biliyordum. Buradaki her türlü karışıklık dehşetli sonuçlara yol açabilirdi. Onunla göz hizasında karşı karşıya gelmek için çömelmiş vaziyette hareket ettim. "Hayır. İnan bana. *Hayır*."

Önüne baktı, surat astı ve dudakları titredi. Bir an çocukça bir görünüm kazandı. Altdudağını ısırdı. Sonra beni şaşırtan ani bir hareketle ayağa kalktı, ben de ayaklandım. Şimdi birbirimize çok yakındık. Benden az uzundu. Zihnimde muazzam düşünceler açılıyordu.

Şimdi yine kaşları çatıktı, sert görünüyordu; uzun, ince boynunu esneterek başını arkaya atmıştı. "Özür dilerim. Demek istediğim, sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim."

"Ah, Titus, gelmene öyle sevindim ki!" Bu, ona söylemek istediğim ve zihnimde çoktan bastırmaya ve düzene sokmaya başladığım pek çok şeyin en aciliydi. Elimi ona uzattım.

Hafif bir ağırbaşlı bir şaşkınlık havasıyla, hayli resmi bir şekilde elimi sıktı ve sonra bir adım geri çıktı. "Özür dilerim. Aptalca bir soruydu. Ayrıca, belki saygısızcaydı."

Hafif tereddüdüne dair bir şey, konuşmanın çok hızla yapabileceği o tuhaf şekilde, zeki olduğu izlenimi yaratıyordu. Şimdi gençlerin kabile dili olan ve genç aktörlerimin bırakmakta öylesine gönülsüz oldukları Liverpool tarzı düz bir sesle konuşmasına rağmen, açık, neredeyse aksettirici telaffuzunu fark ettim.

"Hayır, hiç de değil..." dedim ve ardından, "Demek öğrencisin? Leeds Üniversitesi'nde misin?"

Yara izini kaşıyarak, gözlerini kısıp dudaklarını büzerek yeniden somurttu. "Hayır, hiçbir üniversiteye gitmiyorum. Satın aldım bunu. Bunları dükkânlardan satın alabiliyorsunuz, dediği şey olmak zorunda değilsiniz". Açıklayıcı bir tonla devam etti, "Amerikan tişörtleri de var, Florida ve... California ve... Herkes satın alabilir."

"Anlıyorum". Düşüncelerimin anaforu bariz, rahatsız edici soruyu üste çıkardı. "Onları gördün mü?"

"Onlar?"

"Annenle baban."

Kızardı, yüzü ve boynu hızla pembeleşti. "Bay ve Bayan Fitch'i mi kastediyorsunuz?"

"Evet". Korkmuştum, bu beceriksizlik, bu hassasiyet, sanki çaresiz küçük bir kuşmuş gibi onu incitmekten korkuyordum.

"Onlar benim annem babam değil."

"Evet, biliyorum, seni evlat edinmişler..."

"Gerçek anne babamı arıyordum. Ama şansım yoktu... Hiç kayıt yok. Kayıtlar olmalıydı, bilmeye hakkım var. Ama hiç kayıt yok. O zaman da umdum ki..."

"Benim baban olduğumu mu?"

Sert ve resmi bir havayla, "Bu meseleyi bir şekilde çözüme kavuştururdu. Ama asla hayal etmedim ki hakikaten..."

"Onlara, oraya, bungalova, yaşadıkları yere gittin mi?"

Bana soğuk, ıslak taş bakışıyla baktı, içine kapalı ve sert. "Hayır. Sadece sizi görmeye geldim. Şimdi gidiyorum."

Panik dalgasına karşı koyarak sakinliğimi korudum. Oğlan ortadan yitebilir, kaybolabilir, bir daha asla görülmeyebilirdi. "Onları görmeyecek misin, burada olduğunu söylemeyecek misin? Senin için çok endişeleniyorlar, seni gördüklerine sevineceklerdir."

"Hayır. Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim."

"Nerede yaşadığımı nasıl bildin?"

"Aldığım bir dergide gördüm... Bir müzik dergisi". Ekledi: "*Ünlüsünüz, insanlar biliyor.*"

"Bana kendinden söz et. Şimdi ne yapıyorsun?"

"Hiçbir şey. İşsizlik yardımı alıyorum. İşsizim. Herkes gibi."

"Ama eğitimini bitirdin, değil mi... elektrik miydi?"

"Hayır, bitiremedim. Okul kapandı. Başka bir okula da giremedim. Hoş, uğraşmadım da. İşsizlik yardımına başvurdum. Herkes gibi."

"Buraya nasıl geldin?"

"Otostopla. Özür dilerim. Sizi rahatsız ettim, vaktinizi aldım. Gidiyorum şimdi."

"Ah, umarım gitmezsin. Seninle yola geleceğim, buradan daha kolaydır. Ama ilkin dürbünümü getirir misin sakıncası yoksa? Şurada, şu kayanın üzerinde."

Titus bunun sorulmasından memnunmuş gibi görünüyordu. Bir saniye içinde benim güçbela çıktığım sarp yamaçtan aşağı kaymış, bir keçi gibi kayadan kayaya sıçrayarak köprüye doğru ilerliyordu. Düşünebileceğim kısa bir ara istemiştim. Ah, çocuk kaygandı, kaygandı, alıngan, gururlu. Onu tutmalıydım; incelikli, nazik, kararlı olmalı, nasıl yapacağımı anlamalıydım. Her şey, her şey, şimdi anlıyordum ki Titus'a bağlıydı, o dünyanın merkeziydi, *kilit* oydu. Acı ve mutluluk

verici duygularla doluydum ve onları mutlaka gizlemem gerekti. Onu burada son derece kolaylıkla korkutabilir, incitebilir, tiksindirebilirdim.

Sarp kayadan riskli bir tırmanışla koşarak fazla çabuk döndü ve o içine kapanık, şüpheci, hâlâ yarı çocuksu yüzde gördüğüm ilk gülümsemeyle dürbünü bana uzattı. "İşte. Orada kayaların arasında gayet güzel bir masa olduğunu biliyor muydunuz?"

Masayı unutmuştum. "Ah, evet, teşekkürler. Belki onun için bana daha sonra yardım edebilirsin. Bak, hemen gitme, seninle konuşmak isterim. Öğle yemeğine kalmaz mısın? Aç olmalısın. Aç değil misin?"

Aç olduğu hemen belli oldu. Rahat gizli zamanlarının gelmesini bekleyen bütün o tehlikeli, coşku yaratan duyguların arasından bir kaygı ve acıma duygusuyla doldum.

Tereddüt etti. "Teşekkür ederim. Şey, tamam, çabucak bir şeyler atıştırmak üzere kalayım. Başka bir... yerde olmam gerek..."

O başka yere pek inanmadım.

Bu kez, kolay yoldan, neredeyse yola ulaşmıştık. Son kısmı tırmandık ve bir an durup denizin daha sakin, daha sığ kısımlarının turkuaz rengi olduğu Raven Körfezi'ne baktık.

"Güzel memleket, değil mi? Bu tarafları bilir misin?"

"Hayır" dedi, birden elini uzatarak devam etti, "ah, deniz, deniz... öyle harikulade ki."

"Biliyorum. Bana da öyle geliyor. Ben Orta İngiltere'de büyüdüm. Sen de öyle sanırım?"

"Evet". Bana döndü. "Bakın..."

"Evet?"

"Neden buraya... demek istediğim... buraya annem için mi geldiniz?"

Keşfedilecek çok şey vardı, açıklanacak ve bunun son derece dikkatle ve doğru bir sırayla yapılması gerekiyordu. "Ona annem demene sevindim. Öyle, biliyorsun, evlat edinilmiş bile olsan. Bir tür gerçekliği, bir tür doğruluğu var. Onlar senin gerçek anne baban, bunu inkâr etmek haksızlık olur."

"Evet, bunu anlıyorum. Ama başka... şeyler de var..."

"Bana anlatır mısın?" Bu bir hataydı, çok fazla, fazla acele oldu.

Sorusunu yineleyerek kaşlarını çattı. "Buraya annem için mi, onun peşinden mi geldiniz, değilse niye?" Tonu ciddi, suçlayıcı idi.

Omuzlarından tutma arzuma direnerek karşısına geçtim...

"Hayır, inan bana, senin deyiminle onun peşinden gelmedim. Buraya gelişim yalnızca şanstı. En olmayacak tesadüf. Burada olduğunu bilmiyordum. Nerede olduğundan haberim yoktu. Annenle bütün temasım çok uzun zaman önce kesildi. Onunla yeniden karşılaşınca kesinlikle çok şaşırdım, hayret ettim... tamamıyla kaza eseri oldu."

"Tuhaf bir kaza..."

"Bana inanmıyor musun?"

"Evet, sanırım inanıyorum. Evet. Tamam. Neyse, beni ilgilendirmez."

"Sana gerçeği söyledim."

"Tamam, tamam. Önemi yok. Onların bir önemi yok."

"Onlar?"

"Ben ve Mary. Onların önemi yok. Çok nazikçe bana yemek önerdiniz. Belki biraz peynir yahut bir sandviç yiyebilirim. Sonra çekip gitmem gerek."

Ben ve Mary de şoke ediciydi. Eve doğru yavaşça yürümeye başladık. Titus yolun kıyısında duran iki plastik torbayı aldı.

"Dünyalığın mı?"

"Hepsi değil."

Biz evin yoluna dönerken, Gilbert ön kapıdan çıktı ve şaşırarak durdu. Titus'un varlığından ne Gilbert'e ne de Lizzie'ye söz ettiğim geldi aklıma. Gilbert, Lizzie "eski aşk" hakkında ne anlattıysa onu biliyordu ama ben meseleyi kurcalamak yönündeki iştahlı girişimlerini frenlemiştim. Titus hikâyenin bir parçası olarak ortaya çıkmamıştı; ayrıca Hartley'nin kendi anlatımında nasıl hayaletimsi görünmüştü. Oysa şimdi...

Yaklaşırken, Gilbert'e şen şakrak sesimle, "Ah, merhaba, bu genç Titus Fitch, Bay ve Bayan Fitch'in oğulları, hani şu köydeki arkadaşlarımın. Ve bu da evde bana yardımcı olan Bay Opian". Ton ve tarif, en azından şimdilik, Gilbert'e belli bir bariyerin ötesinde kalmayı kabul ettirmek üzere düşünülmüştü. Gilbert'in gözleri şaşkın ve hülyalı bakışlar takınmıştı bile. Bu türden bir bela istemiyordum ve doğrusunu söylemek gerekirse, Titus'a yönelik bayağı mülkiyetçi duygular beslemeye başlamıştım bile.

"Gelsene" dedim. Titus'u kapıdan iterken, çok anlamlı bir uyarı babında Gilbert'in ayak bileğini tekmeledim. "Gilbert, kırmızı oda-

da Titus ve benim için öğle yemeği hazırlayabilir misin? Titus, bir içki?"

Şimdi önlüğünü giyen Gilbert hızla ve ihtiyatla bambu masaya iki kişilik öğle yemeği hazırlarken; Titus bira *içti*, ben de beyaz şarap içtim. Sanırım Gilbert bana her gün böyle servis yapmak isterdi ama önerisiyle beni kızdırmaktan korkuyordu sadece. Çalışılmış ve titiz "uşağı", her konuk odası komedisini ihya ederdi. Bir ara, Titus'un başının üstünden benimle göz göze gelerek göz kırptı. Soğukça baktım ona. Gilbert'in bir tarifine göre yapılmış kahverengi şekerle pişirilmiş jambonla, konserve İtalyan domatesi ve aromalı otlardan yapılmış salata yedik. (Bu mükemmel domatesler en iyi soğukken yenir. Isıtılabilirler ama *asla* kaynatılmamalıdırlar, çünkü kendilerine özgü kokuları yok olur.) Ardından Gilbert'in limonlu kekiyle kiraz. Sonra da duble Gloucester peyniriyle, Gilbert'in fırında yeniden pişirdiği çok sert bisküviler. Telepatiyle talimat alan uşağımız, çok geçmeden ortalıktan çekildi. Yemekle beyaz şarap içtik. Titus aç kurtlar gibi yedi.

Giriş babında nazik konuşmalar yaptım biraz ve Gilbert hâlâ görünürlerdeyken, "Tahmin ederim gençlerin çoğu gibi aşırı solcusundur" dedim.

"Ah, hayır."

"Politikayla ilgileniyor musun?

"Parti politikasıyla mı? Hayır."

"Başka türlü politikayla?"

Balinaların korunmasıyla ilgilendiğini kabul etti. Bu konuyu tartıştık. "Ve kirliliğe de karşıyım, nükleer atık sorununun *korkunç* olduğunu düşünüyorum". Onu da tartıştık.

Bir sonraki duraksamada, "Demek buraya *onları* görmeye gelmedin" dedim.

"Yo, sizi görmeye geldim."

"Bana o soruyu sormak için mi?"

"Evet. Cevapladığınız için teşekkürler. Sizi bir daha rahatsız etmeyeceğimi söylememe gerek yok."

"Ah, böyle söyleme. Fakat... demek... burada olduğunu söylemek için onları aramayacaksın, öyle mi?"

"Hayır."

"Araman gerekmez mi? Elbette aramak istemeyebileceğini gayet iyi anlıyorum. Gerçi benim anne babamla çok mutlu bir ilişkim vardı ama..."

"Benim bizimkilerle gayet mutsuz bir ilişkim oldu."

İçki, dilini çözmüştü. Büyük bir hızla bir sürü şey düşünüyordum. Bir plan, uygulayacağım *plan*, beliriyordu. "İkisiyle de mi?"

"Evet. Şey, pek Mary'nin suçu değildi. Ben benden hoşlanmadı. Mary de ona uydu. Sanırım mecburdu."

"Korkuyordu."

"Eh, berbat bir durumdu. Mary'nin benimle konuşmasını engelledi. Mary de ona sürekli yalan söylemesi gerektiğini sanıyordu, hayatı kolaylaştıracak küçük yalanlar. Bundan nefret ediyordum."

"Anneni suçlamamalısın". Bu önemliydi.

"Sanırım kötü bir herif değildi. Ama hiçbir konuda başarılı olamamıştı ve bu moral bozucuydu; ayrıca belki onu biraz kırıcı yapıyordu ve acısını bizden çıkarıyordu. Annemin elinden hiçbir şey gelmiyordu. Şey, abartıyorum tabii. İyi yahut iyice zamanlarımız da oluyordu, sadece kötüleri can alıcıydı". Yine o tereddüt. Belki de başka birinin sesinin tonu. Kimin?

"Anlıyorum."

"Ne zaman tekrar başlayacağını asla bilemezdiniz. Ne söylediğinize dikkat etmeniz gerekirdi."

O çocuğun gururunun yaralanması ve kırılması dehşet verici, sözlerle anlatılamaz olsa gerekti. Hartley'nin anlattığı yüzü bembeyaz sessiz çocuk gözümün önüne geldi. Zavallı Hartley! Bütün olanların çaresiz tanığı olmuştu. "Annen de seninle ve senin için çok acı çekmiş olmalı."

Bana o çatık kaşlı şüpheci bakışlarından biriyle şöyle bir baktı ama meseleyi uzatmadı. Yakından bakınca daha az yakışıklı görünüyordu yahut belki daha kirli ve pejmürde. Kızıl saçlılarda olduğu üzere soluk tenliydi, fakat uzun bakımsız saçları yağlı ve yıkanmaya muhtaçtı. Yüzü zayıf ve hafiften yabani, yanakları neredeyse çöküktü. Gözlerinde parlak, soğuk, mavi gri bir pırıltı vardı (gözleri, taşlarımdan biri gibi birazcık benekli ve noktalıydı) ama daima kısıktılar. Belki de miyoptu. Dudakları hafifçe biçimsiz, küçük güzel bir ağzı ve bir kızı kıskandıracak sert, düzgün, küçük bir burnu vardı. Güzelce tıraş ol-

muştu, sakalı kırmızımsı sarı parlak noktalar halinde görünüyordu, fakat yara izinde erişilemez biçimde çıkan kıllar alışılmadık şekilde koyu renkliydi ve küçük, eğik bir bıyık gibi görünüyordu. Belli ki yara izinin farkındaydı ve sürekli ona dokunuyordu. Elleri kirli, tırnakları yenmişti.

"Tabii bir de benimle ilgili mesele vardı". Abartılı konuşmuyordum ama konudan uzaklaşmasını da istemiyordum.

"Ah, şey, evet, arada bir gündeme geliyordu. Ama sizin şöyle bir düşünceye kapılmanızı..."

"Umarım gençken anneni çok sevdiğimi biliyorsundur. Onu o zamandan beni görmedim, ta ki burada birdenbire karşılaşana kadar..."

"Biraz değişmiş olmalı!"

"Onu hâlâ seviyorum. Ama aramızda Ben'in düşündüğü gibi bir ilişki asla olmadı."

"Bu bana bir şey ifade etmiyor. Affedersiniz, söylemek istediğim cümle bu değildi, sarhoş oluyorum galiba. Demek istediğim, bana bu tür şeyler söylemeyin, ben, ben ilgilenmiyorum. Babam olmadığınızı söylediniz, size inanıyorum, mesele kapandı. Her şeye rağmen, burada olmanızı pek anlayamıyorum. Onlarla görüşüyor musunuz yahut neyse?"

"Ah, aradı bir."

"Eğer sakıncası yoksa onlara söylememenizi tercih ederim."

"Seni mi? Hayır, tamam. Dediğim gibi, annene hâlâ çok bağlıyım, onun için çok endişeleniyorum. Ona yardım etmek isterdim. Doğru düzgün bir hayat yaşadığını sanmıyorum."

"Eh, hayat hayattır."

"Bu da ne demek?"

"İnsan asla bilemez. Tahminimce çoğu hayat boktandır. Yalnızca kişi gençken başka türlü olmasını bekliyor. Mary biraz hayalperesttir, fanteziler kurar, sanırım çoğu kadın öyledir. Artık gitmem gerek. Yemek için teşekkürler."

"Oo, henüz gitmene izin vermeyeceğim!" dedim gülerek. "Senin hakkında daha çok şey duymak istiyorum. Okulunun kapandığını söyledin. Peki, seçebilseydin ne yapmak isterdin?"

"Eskiden bir şekilde hayvanlarla ilgili bir işte çalışmak istediğimi düşünürdüm, hayvanları severim."

"Elektrikçiliğe geri dönmek istemiyor musun?"

"Ah, o sadece evden uzaklaşmak içindi, bir burs aldım ve çekip gittim. Hayır, düşünüyorum da, eğer şimdi seçebilseydim oyuncu olmak isterdim."

Talih kuşu dediğin buydu. Sevinçten çığlık atabilirdim. "*Oyuncu* mu? Bak o zaman sana yardımcı olabilirim."

Hemen kızararak ve saldırgan bir hassasiyetle, "Buraya bunun için gelmedim. Buraya sizden yardım istemeye yahut otlanmaya falan gelmedim. Sadece sormak için geldim. Kolay olmadı. Siz ünlü birisiniz. Üzerinde uzun zaman düşündüm. Evlatlık verme kurumundakileri bulup başka türlü çözmeyi umdum ama olmadı. Yardımınızı ya da hayatınıza zorla girmeyi istemiyorum. Babam olsaydınız bile istemezdim bunu."

Gidecekmiş gibi ayaklandı ve ben de kalktım. Kollarımı ona dolamak istedim. "Tamam. Ama daha gitme. Yüzmek istemez misin?"

"Yüzmek mi? Ah... *tabii*."

"O zaman biraz dinlen, daha sonra yüzebiliriz, sonra da çay içeriz."

"Şimdi yüzmek istiyorum."

Biz mutfaktan geçerken saygıyla doğrulan Gilbert'i görmezden gelerek dışarı, çimenliğe çıktık ve denize doğru kayalara tırmanıp küçük falezin tepesine vardık. Gel zamanıydı ve deniz üç metre kadar aşağımızdaydı. Sabah olduğundan daha sakindi ve yarı saydam su, parlak güneş altında canlı bir şişe yeşiliydi.

"Burada mı yüzüyorsunuz? Harika görünüyor. İnsan dalabilir. Dalamadığım yerde denize girmekten nefret ederim."

Sıkıcı uyarılarda bulunmanın sırası değildi. Titus karşısında herhangi bir güçlüğü, denizden herhangi bir şekilde korktuğumu kabul edecek değildim. "Evet, en güzel yer burasıdır."

Titus suya girmeye can atıyordu. "Yüzerken giyecek bir şeyim yok ama."

"Ah, önemi yok, kimse göremez bizi, ben hiçbir zaman bir şey giymiyorum."

Titus, Leeds University yazan tişörtünü, gür kıvırcık kırmızı altın rengi tüylerini ortaya sererek, çoktan sıyırmıştı sırtından. Zıplıyor, pantolonunu çıkarıyordu. Birden keyifle gülmeyi arzulayarak, ben de aynı hızla soyunmaya başladım ama mükemmel dalışının sıçrattığı sular, ayağımın dibinde pırıldayan kayayı lekelediğinde hâlâ gömleğimin düğmelerini çözüyordum. Bir dakika içinde ben de ardından

daldım, suyun soğukluğu karşısında nefesim kesildi ve saniyeler sonra ılık ve çılgınca bahtiyar hissetmeye başladım.

Adamım Opian elinde havlularla gelmişti. Sessizce çekilip gitmiş gibi yaptı ama sonra yakındaki bir kayanın üzerinden gizlice bakıp Titus'un yüzüşünü gözetlediğini gördüm. Oğlan elbette gösteriş yapıyor; bir görünüp bir kaybolan, hızlı, beyaz, kıvrılan bir gövde, ellerini ve ayak tabanlarını, faal omuzlarını, solgun kalçalarını ve yapışan yosun gibi saçlarla çevrili ıslak coşkulu yüzünü aniden şöyle bir göstererek, bir yunus gibi yüzüyordu. Denizin koyulaştırdığı saçları, görünümünü kesinlikle değiştirmişti; koyulaşıp düzleşerek boynuna, omuzlarına ve yüzüne yapışan saçlarıyla kız gibi görünüyordu. Bu etkinin farkında, cezp edici bir hareketle başını sallayarak gözlerine ve alnına düşen sırılsıklam ağır tutamları arkaya attı. Benim asla ustalaşamadığım biçimde çabasız kulaçlarla yüzüyor, denizden duyduğu mutlulukla dimdik dibe dalmaya, gözden kaybolmaya ve bir zafer çığlığıyla başka bir yerden yüzeye çıkmaya devam ediyordu. Denk bir çılgın mutluluk beni de ele geçirmişti, deniz sevindiriciydi ve tuzlu suyun tadı, umudun ve coşkunun tadıydı. Sürekli gülüyor, suyu lıkırdatıyor, püskürtüyor, girdaplandırıyordum. Deniz dervişi yoldaşımla karşılaşınca, "Şimdi bana geldiğine mutlu değil misin" diye bağırdım.

"Evet, evet, evet!"

Elbette küçük sarp falezi tırmanmakta hiç sıkıntı çekmedi. Ne de olsa onu ilkin bir sinek gibi şu kulenin duvarında konmuşken görmemiş miydim? Ben hafifçe güçlük çektim ve kötü bir an yaşadım ama bunu ondan sakladım. Rezil olmaya başlamak ve yaşlı görünmek için hayli erkendi. Beni bir yoldaş olarak kabul etmesini istiyordum. Çıktıktan sonra bir kayanın gölgesinde uyudu. Sonra çayla birlikte karnımızı güzelce doyurduk. Çaydan sonra o gece kalmaya razı oldu, sadece o gece kalacak ve ertesi gün gidecekti. O arada olur da birden kapıp gidiverir diye iki plastik torbasına el koydum ve sakladım. Torbaların içine baktım, değerli pek az şey vardı: Tıraş takımı, iç çamaşırı, güzel çizgili bir gömlek, bir kravat, ayakkabılar, kırış kırış ve katlanmış pamuklu bir ceket. Kadife bir kutuda pahalı kol düğmeleri. Dante'nin aşk şiirleri, İtalyanca ve İngilizce, *risqué** gravürlü, lüks bir baskıydı. Son ikisi beni biraz düşündürdü.

* (Fr.) Müstehcen. (ç.n.)

Artık ziyaretçimizin kimliğinden tamamen haberdar Gilbert, elbette zar zor kontrol edilebilir bir heyecan ve meraka kapılmıştı. "Onunla ne *yapacaksın*?" "Bekle ve gör". "Ben ne yapmak isterdim biliyorum!" "Tanrı aşkına ayak altından çekil". "Tamam, yerimi biliyorum ben!"

Önerim üzerine Titus saçını tatlı suyla yıkamıştı. Kuruyup taranınca gür kızıl kahverengi kıvır kıvır buklelerden bir yığın halinde kabardı ve görünümünü güzelleştirdi. Akşam temizce gömleğini giydi ama kol düğmelerini takmadı. Gilbert Leeds University tişörtünü gizlice yıkadı.

Akşam yemeği yedik, Titus ve ben, mum ışığında. Birden, "Bu çok romantik!" dedi. İkimiz de kahkahalarla *güldük*.

Titus şimdi merakla Gilbert'e ve Gilbert'in fazlasıyla kusursuz performansına bakıyor ama hiç soru sormuyordu. Belirsizce gönüllü olarak, "Kendisi talihi yaver gitmeyen eski bir oyuncu" dedim ve bu şimdilik ona yeterli bir açıklama gibi geldi.

Akşam yemeğinde tiyatro ve televizyondan söz ettik. Londra'da oynanan takdire şayan sayıda oyun görmüştü ve pek çok oyuncunun adını biliyordu. Okulda *The Admirable Crichton*'u nasıl yönettiğini anlattı. Tutkusu konusunda mütevazı ve mahcuptu. "Sadece bir fikir". Ona ne bu konuda ne de başka bir konuda baskı yaptım. Bol bol güldük.

Erkenden yattı, alt kattaki ön odada, kitaplarımın arasında, minderlerin üzerinde uyudu. Kitaplara büyük ilgi gösterdi ama mumunu erkenden söndürdü (Merdivenlerden izliyordum). Kahvaltıda, öğle yemeğine kalmayı kabul etti. Yaltakçı Gilbert'in kahvaltıda havadan sudan konuşmak için bize katılmasına izin verdim. Gilbert'in ilginç bir muamma haline gelmesini istemiyordum.

Kahvaltıdan sonra, "yazı yazmakla" meşgul olacağımı söyleyerek, Titus'u yüzmek ve kayaları keşfetmek üzere serbest bıraktım. Eşlik ederek bıktırmamamın daha iyi olacağını düşündüm, ayrıca her halükârda düşünmek için zamanım olsun istiyordum. Titus çok mutlu görünüyordu, çocuksu bir şekilde kendi kendine oynuyordu. Çevik görünüp kaybolmalarını pencereden yakıcı bir şefkat ve gıpta karışımıyla izliyordum. Nihayet bir koluyla gösterişli bir şekilde macera-perest masayı taşıyarak döndü. Masayı çimenliğe koydu ve sonra yemeği dışarıda yememizi önerdi ama buna karşı çıktım (*Al fresco*

yemekler konusunda Bay Knightley ile aynı görüşteyim).* Gilbert bu arada alışveriş yapmış ve talimatlarıma uyarak dondurulmuş kömür balığıyla enfes bir balıklı pilav yapmıştı.

Öğle yemeğinde Titus ve ben yine tête-à-tête idik, ciddi ciddi konuşma sırasının geldiğine karar vermiştim. Güvenini kazanmak ve onu korkutmaktan kaçınmak için yeterince uğraşmıştım. Öyle ya da böyle sinirlerim yorulmuştu ve kaderimi bilmek istiyordum.

"Titus, dinle, sana söylemek istediğim önemli bir şey var."

Telaşlandı ve sanki ayağa sıçrayıp tüymeye hazırmış gibi bir elini masanın üstüne dayadı.

"Burada kalmanı istiyorum, en azından bir zaman. Nedenini açıklayacağım. Anneni görmeni istiyorum."

Gözlerini daha da kıstı, güzel dudakları istihzayla büküldü.

"Oraya gitmeyeceğim."

"Gitmen gerektiğini söylemiyorum. Annen buraya gelecek."

"Demek ona söylediniz. Yapmayacağınızı söylemiştiniz."

"Söylemedim. Sadece öneriyorum, soruyorum. Annen bilirse buraya gelecektir. Ben'e söylemeye gerek yok."

"Mary söyleyecektir. Hep söyler."

"Bu kez söylemeyecek, yapmaması için ikna edeceğim. Sadece onun seni burada ziyaret etmesini istiyorum. Ayrıca, bilse bile, ne yapabilir ki Ben? Memnun olmuş gibi yapmak zorunda. Korkacak bir şey yok."

"Korkmuyorum."

Bu kötü bir başlangıçtı, el yordamıyla ilerliyordum, kafam karışıktı ve konuşurken bile Ben'in kapıda hırladığını hayal ediyordum.

Titus düşünceli bir havayla, "Bir bakıma onun için üzülüyorum. Sizin deyiminizle, o da pek doğru düzgün bir hayat yaşamadı."

"Senin deyiminle, hayat hayattır. Eğer Ben için üzülüyorsan annen için çok daha fazla üzülmelisin. Senin için çok üzüldü. Onu görüp sevindirmeyecek misin?"

"Hiçbir şey onu mutlu edemez. Hiçbir şey. Hiçbir zaman". Cevabının tatsız kesinliği ürkütücüydü.

"Eh, deneyebilirsin!" dedim hiddetle. "Sana ne olduğunu bilmemek onun açısından zor olsa gerek."

* Bay Knightley, Jane Austen'ın *Emma* adlı romanındaki karakterlerden biridir ve al fresco/açık havada yemek yemekten hoşlanmaz. (ç.n.)

"Pekâlâ o zaman, beni gördüğünüzü söyleyebilirsiniz."

"Bu yeterli değil. Onu kendin görmelisin. Buraya gelmeli."

Titus bugün yine daha yakışıklı görünüyordu, yanakları güneşten hafifçe yanmıştı, daha parlak ve yumuşak görünen saçları yüzünün kemikli çıkıntılılığını çevreliyordu. Korkunç tişörtü çoktan kurumuştu çoktan fakat yine çizgili gömleğini giymişti yakası açık bir şekilde.

"Bakın, onları 'arada bir' gördüğünüzü söylediniz. Bu bana tuhaf geliyor. Siz yıllarca öcüydünüz, şeytanın ta kendisiydiniz. Adınız gündeme geldiğinde annemin gözlerinde beliren umutsuzluğu hatırlayabiliyorum. Sizi *affetmiş* olamazlar. Tamam, siz hiçbir şey yapmadınız ama ne demek istediğimi biliyorsunuz. Gidip onlarla briç filan mı oynuyorsunuz?"

"Hayır, elbette hayır. Ben, benden hâlâ nefret ediyor, sanırım, hakikaten neye inandığını Tanrı bilir. Belki kendisi bile bilmiyordur. Fakat onun fazla bir önemi olmadığını düşünmeye başlıyorum."

"Neden, dua mı edeceksiniz?"

"Çünkü sanırım annen onu terk edecek."

"Asla yapmaz. Asla. Hiç yolu yok."

"Sanırım belli şartlar altında yapar. Sanırım mümkün olduğunu bir düşünebilse, yapardı. Eğer olası bir yol görse, onu terk etmeyi kolay bulurdu."

"İyi ama nereye gider?"

"Bana gelir."

"Yani onu istediğinizi mi söylüyorsunuz?"

"Evet."

"Ve benden de annemi, babamı terk etsin diye ikna etmemi istiyorsunuz öyle mi? Şaka ediyor olmalısınız! Bu, bir öğle ve akşam yemeğine karşılık için *çok fazla*."

"Kahvaltı ve çay da var."

"Çok hoşsunuz."

Öyle hissetmiyordum. Bu konuşmadaki her şey kabaca ters gidiyor, kabaca kötü dile getiriliyordu. Kötü bir nota basarak ani bir tepki göstermesine yol açmaktan endişeleniyordum. Ama aynı zamanda ciddiyetimi anlaması da gerekiyordu. Çıldırtıcı olan, bir çözüm için gereken bütün parçalara sahiptim, fakat bunları bir araya getirmeme izin verilecek miydi? "Sevgili Titus, elbette anneni herhangi bir şeye ikna etmeni beklemiyorum. Onu görmeni istiyorum çünkü bu

onu inanılmaz derecede rahatlatacaktır. Ve onu burada görmeni istiyorum, çünkü bu yalnızca burada mümkün olabilir."

"Yem mi olacağım... bir nevi... rehin?"

Bu, gerçeğe ürkütücü ölçüde yakındı fakat şimdi, en başından söz etmiş olmam gerektiğini gördüğüm çok önemli bir şeyi ihmal etmiştim. "Hayır, hayır. Sadece dikkatle dinle. Sana başka bir şey söylemek istiyorum. Sence gitmene izin vermek yerine neden kalman için ikna ettim seni?"

"Annemin benim sayemde size gelmesini istediğiniz için olduğunu düşünmeye başlıyorum."

Üslup öyle ileri gitmişti ki yeniden hayır diyemiyordum. Bir bakıma doğruydu ama zararsız bir biçimde doğruydu, incitici olmayan bir şekilde hatta harika bir şekilde. Birbirimize bakarken, bir anda, bu ışık altında bunu görmesini umdum. Ama belki de kasten, sert ve şüpheci maskesini korudu. Göz göze kalarak ve anlamlı bir şekilde kaş çatarak, "Evet, bunu istiyorum. Ama bunu senin sayende de istiyorum, senin aracılığınla, senin için, sen de onun bir parçasısın, sen artık her şeyin bir parçasısın. Sen çok önemlisin."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Seni kalmaya ikna ettim çünkü senden hoşlanıyorum."

"Ah, çok teşekkürler!"

"Sen de kaldın çünkü benden hoşlandın."

"Yiyecek yüzünden de. Ve yüzme. Tamam!"

"Şöyle düşün ve şu anda dilediğin kadar farazi olarak düşün. Sen bir baba arıyorsun. Ben de bir oğul arıyorum. Neden bir anlaşma yapmayalım?"

Etki altında kalmayı yahut şaşırmayı reddetti. "Korkarım bu oğul fikri şimdi geldi aklınıza. Neyse, ben gerçek babamı arıyorum ve bir babaya ihtiyacım olduğundan yahut bir baba istediğimden değil, sırf hayatım boyunca bana musallat olan sefil, kemirici merak iblisini öldürmek için."

Hayır, hiç de beklediğim gibi biri değildi, gerçi bir ahmak beklediğimi ancak şimdi fark ediyordum. Hartley'nin onu anlatışındaki hayli umutsuz bir şey bunu aklıma getirmişti belki de. Zeki, çekici bir çocuktu ve onu tutmak için elimden geleni yapacaktım. Onu ve sonra da annesini.

"Pekâlâ, biraz düşün bakalım. Benimki bir öneri ve bana kalırsa son derece ciddi bir öneri. Görüyorsun, biraz tuhaf bir şekilde, annenle olan eski ilişkim yüzünden, baban rolüne gayet uygunum. Bunun saçmalık olduğunu biliyorum ama sen saçmalığı anlayacak kadar zekisin. Benim oğlum olabilirdin. Ben herhangi biri değilim. Kader bizi bir araya getirdi. Ve sana çok yardımım dokunabilir..."

"Ben sizin paranızı ya da kahrolası nüfuzunuzu istemiyorum, buraya bunun için gelmedim!"

"Bunu zaten söyledin ve o aşamayı daha önce geçtik, dolayısıyla artık bu konuda konuşma. Anneni alıp götürmek istiyorum ve sonunda onu mutlu etmek istiyorum; sen bunun imkânsız olduğunu söylüyorsun, bense aksini düşünüyorum. Ben senin de bu resimde olmanı istiyorum. Annenin iyiliği için. Benim iyiliğim için. Resme dahil olmalısın. Bundan fazlasını kastetmiyorum. Fazlası ya da azı için istediğin kadar *uğraşabilirsin.*"

"Demek istediğin, ikimizi de alıp götüreceksin ve üçümüz güney Fransa'da bir villada mı yaşayacağız?"

"Evet. Eğer istersen! Neden olmasın?"

Bir çığlık attı, sonra teatral bir jestle şimdi temiz olan ellerini açtı. "Onu seviyor musunuz?"

"Evet."

"İyi ama onu tanımıyorsunuz."

"Tuhaf olan, sevgili çocuk, onu tanıyorum, evet."

"Eh" dedi Titus yüzünde bir hayranlık ifadesiyle, "sadece varsayalım ki... siz ona gidip... gelmesini ve beni görmesini istediniz..."

Henüz pembe, tüysü çiçekler açmakta olan uzun, enfes yeşil çimenlerin üzerine uzanmıştım. Çimenler serin ve çok kuruydu, ben hareket ettikçe hafiften gıcırdıyordu. Koruluğun kıyısına uzanmıştım, patikanın uzaktaki ucuna, tam Nibblets'in bahçesiyle aynı seviyede. Bir cep aynası tutuyordum. Hartley henüz bahçeye çıkmıştı.

Titus geleceğe yönelik hiçbir şey vaat etmemişti. Meseleyi yapmacık bir alaycılıkla ele alıyor ve hiç şüphesiz, o alaycılığın arkasında mevcut duygularına bir göz atmama izin vermiyordu. Bütün olanları neredeyse bir şaka, bir oyun gibi ele alıyor ve her halükârda sırf bana iyilik olsun diye, gırgırına, "bakalım ne olacak" havalarındaydı. Kalmayı kabul etmişti; "yapacak daha iyi bir şeyi olmadığından" ve

annesine "bir merhaba demek" istediği için. Ancak, diye eklemişti daha gaddarca bir tonla, gelmeyeceğinden gayet emindi.

Bunu bekleyip görecektik; ayrıca, "mecbur olduğu için Ben'in suyuna gittiği" bütün bu yıllardan sonra, oğlanın annesi hakkında tam olarak neler hissettiğini kestiremiyordum. Bu durumda affedicilik nerede ve nasıl ortaya çıkardı? Merhamet, bağlılık, sevgi? Dehşet verici bir şeyleri mi kurcalıyordum acaba? Önceden kestirilemez olduğu kesindi. Cesaretle devam etmemi sağlayan şey, şahsen Titus'un bayağı çılgınca kurduğu, üçümüzün birlikte güney Fransa'da yaşamasına dair hayalin verdiği iyimserlikti! Eğer *Titus* benimle kalırsa *Hartley* de gelirdi ve sonuçta üçümüz için muazzam bir manevi boşalma olurdu; tıpkı Titus ve benim denizde yaşadığımız ani mutluluk gibi. Onu mutlu ederdim, ederdim. Oğlanı da mutlu, başarılı ve özgür kılardım.

Titus, yeniden alaycı bir şekilde dile getirdiği gibi, "rehin" olmayı kabul ettikten sonra, aramızda başka mevzu da gündeme gelmişti. Eğer isterse, "bir süre", kalmayı kabul ettikten sonra, sıradan bir şey söylermişçesine, cesaretle, "Bir yerlerde seni bekleyen biri yok, değil mi? Yani bir kız veya öyle biri?"

Biraz gergince, "Hayır. Kimse yok. Biri vardı. Ama bitti" dedi.

Merak ettim: O zaman bana yalnızlıktan, umutsuzluktan mı gelmişti? Ve eğer öyleyse, bu durum benim tekliflerimi... sevgimi... kabul etmeye daha mı hazır hale getirirdi onu?

Aynı günün akşamıydı. Daha fazla beklemenin anlamı yok gibi görünüyordu. Hatta planın ana çizgilerini Gilbert'e anlatmıştım bile; gerçi bir kısmı hâlâ gizliydi, daha önce tasarladığım planda şimdi kilit bir rol oynayan, utanç verici bir şekilde bütün bu dramdan zevk alan Titus'tan bile. Hartley ortaya çıktığında, korulukta gizlenmiş, neredeyse bir saattir bekliyordum. Beyefendiden iz yoktu.

Bir an sessizce onu izledim. Kahverengi çiçekli sarı elbise ve üzerine geniş bir önlük giymişti. Biraz sakarca yürüyordu, omuzları kamburlaşmış, başı önünde, elleri önlüğün ceplerinde. Bahçenin ucuna geldi ve bir süre, bir hayvan gibi donukça, çimenlere bakarak bir süre durdu. Sonra başını kaldırdı ve denize bakmaya koyuldu, erişilemez özgürlüğün imgesine. Sonra bir elini cebinden çıkarıp yüzüne dokundu. Ağlıyor olmalıydı. Buna güçlükle dayanabiliyordum.

Cep aynasını dikkatle çıkardım ve öne eğerek güneş ışıklarını yakaladım. Aynadan yansıyan parlak huzme, ufacık canlı bir varlık gibi, bahçenin altında, yamaçta belirdi. Yansımayı evden epey uzak tutmak için dikkat ediyordum. Parlak küçük ışık lekesini yamaç boyunca yavaşça hareket ettirip Hartley'nin ayaklarının dibine getirdim ve ânında farkında vardığını, ne anlama geldiğini idrak ettiğini anladım. Bu, çocukken, yazları birbirimize yaptığımız bir numaraydı. Işığı bir an yukarıya, yüzüne tuttum ve sonra çimenliğin üzerinde bir hat çizerek koruluğa doğru geriye hareket ettirdim.

Hartley bana doğru bakarak durdu. Ben dizlerimin üzerine doğruldum ve mürverin krem rengi çiçekli dalını yavaşça kımıldattım. Hartley elini boynuna götürerek bir jest yaptı. Sonra döndü ve eve doğru yürümeye başladı. Neredeyse sinirden bağıracaktım ki, sonra muhtemelen Ben'in nerede olduğunu ve ne yaptığını kontrol etmeye gittiğini anladım. Belki de porselen perçinliyordu. Gergin bir dakika boyunca bekledim ve sonra geri geldi, önlüğü çıkarmıştı, çite koştu, eğilerek telden geçti ve çimlerin üzerinde koşarak bana doğru geldi.

Bir dişbudak ağacının altındaki küçük açıklığa doğru biraz geri çekildim. Şiddetli kış rüzgârları büyük bir dalını kırmıştı ve güneş ışıkları, solmuş çiçekli bir yabangülüyle solmakta olan frenkmaydanozları ve düğünçiçekleri kümesinin üzerine düşüyordu. Yoğun dokulu düzgün gri gövdesi Hartley'le ilişkili tarifi zor bazı çocukluk anılarını geri getiren dişbudak ağacının yanında durdum. Şimdi mürverin, büyük yassı çiçeklerini yana ittiğini görebiliyordum. Bir an içinde bana geldi ve içgüdüsel olarak güneşli kısımdan nasıl kaçındığını fark ettim.

Kollarımı ona doladım ve biraz kasılarak da olsa başını eğerek sarılmama izin verdi. Elimi sırtına koydum, tatlı sıcaklığını hissederek, dizlerim dizlerine değerek kendime çektim. İçini çekip başını yana çevirdi ama elleri hâlâ gevşekçe sarkıyordu. İnce elbisesinin altındaki vücudunun sıcaklığı gözlerimi kapatmama ve planlarımı, durumun aciliyetini unutmama yol açtı.

"Ah Hartley, sevgilim, canım."

"Gelmemeliydin."

"Seni seviyorum". Sırtımı dayayıp ağacın altına oturdum ve onu kendime doğru çektim. Başı göğsümde rahatça uzansın istiyordum. "Gel. Sık sık yapardık bunu, öyle değil mi? Hatırlıyor musun?" Ama hatırlamadı. Onu güneşli gölgeli ışıkta gördüm, göğüsleri elbisesinin

düğmelerini geriyordu, çok daha güzel, çok daha eskiden olduğu gibi görünüyordu, sanki bir tür orman büyüsü onu yeniden gençleştirmişti.

Ellerimden birini sıkıca tutarak ve kocaman koyulaşmış gözlerini gözlerime dikerek yanıma diz çöktü. Sonra birden, elimi şefkatle kaldırdı ve öptü.

Bu hareket beni öylesine duygulandırdı ve üzdü ki, aslında aklımı başıma getirdi. Acil mesele, bu kızı buradan götürmekti ve ben daha savıma başlamamıştım bile.

"Hartley, küçüğüm, beni seviyorsun, ah, öyle sevindim ki! Ama dinle, sana söylemem gereken bir şey var. O nerede?"

"Dışarıda. Emin olmak için gittim. ama ah, buraya bu şekilde gelmemeliydin..."

"Nereye gitti, ne kadar zaman için?"

"Bir köpekle ilgili, bir adamla görüşmeye gitti. Bir süre dışarıda olacaktır."

"Köpek mi?"

"Evet. Epey uzun bir yol, Armorne Çiftliği'nde. Hava bu kadar güzel olunca da yürümeye karar verdi."

"Yürümek mi? Sakat olduğunu sanıyordum... bacağının kötü olduğunu..."

"Bacağı katı, onu yavaşlatıyor ama yürümeyi sever ve egzersiz iyi geliyor. Dükkânda bir ilan vardı, alacak kimseyi bulamazlarsa köpeği uyutacaklardı, bir collie, erişkin bir köpek, yavru değil. Koyunlar konusunda işe yaramıyormuş. Biz de bir bakalım diye düşündük. Telefon ettik, çok iyi insanlara benziyorlar, Arkwrigtlar diye birileri."

"Ah... Arkwright. Ama sen gitmedin... Olur da ben gelirim diye evde kalmaya karar verdin..."

"Ben orada olmamamın daha iyi olacağını düşündü, ben köpeği görünce çok heyecanlanırdım, ayrıca kendi başına karar vermeyi tercih eder. Erişkin bir köpek almak her zaman riskli..."

"Hartley, dinle. Titus geri geldi. Benim evimde."

Elimi bırakarak yana yanlamasına çimlerin üzerine düştü. "*Hayır*..."

"Evet. Onu görmek istemiyor... yalnızca seni... seni görmeyi çok istiyor. Gel, çabuk gel."

"Titus... ama neden sana geldi? Ah, ne kadar tuhaf, ne kadar *korkunç*..."

"Sevinirsin sandım."

"Ama *sana* gelmiş olması... aman yarabbi, ne yapacağım ben, *ne yapacağım*..." Bir anda sızlanan, aklı başından gitmiş bir çocuğa dönmüştü.

"Gel ve gör onu, hadi, *kalk ayağa*". Çekip kaldırdım. "Sorun nedir, oğlunu görmek istemiyor musun, geri gelmiş olması harika değil mi?"

"Evet, harika... ama benim burada kalmam gerek... ona buraya gelmesini söyle. Seninle kaldığını söylememeli..."

"Buraya gelmeyecek, mesele de bu! Hadi. Hartley, bir uyurgezer gibi davranmayı bırak, harekete geç, bir şey yap! Buraya asla gelmeyecek, bunu biliyorsun. Gel benimle, bizi bekliyor. Ben geri dönene kadar onu görecek bol bol vaktin olacak. Tepenin eteğinde bir araba bizi bekliyor". Onu geriye, çayıra ve patikaya doğru çekmeye başladım ama çıldırtıcı bir şekilde yeniden yere oturarak direndi.

"Ama söyle bana, Titus... o?"

"Of, acele et! Eğer Titus'un beni görmediğini söylemesini istiyorsan, benimle gel de kendin söyle!"

Yeterince muğlak bu fikir onu etkilemiş gibiydi, hiç olmazsa paniğini geçip ona ulaşmıştı. "Tamam ama sadece birkaç dakika kalırım ve beni hemen geri getirmen gerekir!"

"Tamam, tamam, tamam..." Çekip yeniden ayağa kaldırdım.

"Ve koruluktan gitmeliyiz, biri bizi görebilir.."

"Burada kimseyi tanımıyorsun sanıyordum! Acele et, hadi..."

Patikadan aşağı indik. Yer yer ağaçlar fazla sık ve epey karanlıktı, düşe kalka, dallara çarparak, dikenlere takılarak ve patikanın üzerinde büyümüş küçük fidanlarca sürekli engellenerek ilerledik. İlerleyişimizin katıksız aptalca yakışıksızlığı yüzünden bağırmak istiyordum. Hartley'nin yanım sıra hareket eden vücudu sarsak ve sakardı, bir kütüğü yürütmeye benziyordu.

Korudan kıyı yoluna üstümüz başımız dağınık ve nefes nefese çıktık. Gilbert, Volkswagen'i çimenlik kıyıya çekmişti. Çıktığımızı görünce motoru çalıştırdı ve bize doğru geri geri gelmeye başladı.

Birkaç gün deniz kenarında tatil yapmak Gilbert'i değiştirmişti. Daha genç, daha formda görünüyordu, beyaz bukleleri bile daha gevşek ve daha doğaldı. Balıkçılar Dükkanı'na gitmiş, kendisini lastik tabanlı bez ayakkabılar, ince kanvas pantolonlar ve şimdi beyaz bir gömleğin üzerine giydiği büyük, bol, pamuklu bir kazakla donatmış-

tı. İçler acısı makyajı bırakmıştı. Bunlar Gilbert için iyi günlerdi. Gerek duyulan biriydi. Bana Lizzie dışında bir kadını elde etmem için yardım ediyordu ve içinde çekici bir oğlanın olduğu bir maceraya katılıyordu. Gözleri canlılık ve merakla parlıyordu. Hartley'i arabanın arkasına soktum ve birden her birini öbürünün gözüyle görmeye çalışarak ardından kendim girdim. Gilbert yakışıklı, iyi beslenmiş, zengin görünüşlü, tatil yapan bir beyefendiye benziyordu. Uşak rolüne son verilmişti. Şimdi yat sahibi bir adamı oynuyordu. Ama hayır, Gilbert'in sevgilimi nasıl gördüğünü yahut "hayatımın aşkının" nasıl biri olmasını beklediğini hayal edemiyordum.

"Bu, arkadaşım Bay Opian. Bayan Fitch. Gazı kökle Gilbert."

Araba kıyı yolunda tam gaz giderken Hartley bana döndü ama bir şey demedi. Belki de farkında olmadan, bir eliyle ceketimin koluna yapışmıştı. Ben parmaklarının ve dizinin temasıyla memnun, rahatça oturuyordum. Gözleri menekşerengini almış; yüzü gençken onu öylesine arzulanacak ölçüde yabani kılan başka dünyalara aitmiş ifadesini takınmıştı. Şimdiyse bunlar, Hartley'nin neredeyse deli gibi görünmesine yol açıyordu. Kendimi arabanın kapalı güvenliği, hızla gidişi yüzünden gülümser buldum. Başarılı bir kaçış duygusu müthişti. Hartley'e çılgınca gülümsedim.

Araba evin yolunda durunca, inmekte gönülsüz davrandı. "Benim geleceğimi biliyor mu? O buraya, arabaya gelemez mi?"

"Hartley, sevgilim, sana söyleneni yap!"

Onu dışarı çıkardığımda, Gilbert, kendisine söylendiği gibi arabayla devam etti. Raven Otel'e doğru giden virajda gözden kayboldu.

Titus'a mutfakta kalmasını söylemiştim fakat biz yolu yarılamışken ön kapıyı açtı.

Zihnim planımın mekanik ayrıntılarıyla öylesine meşgüldü ki bu buluşmanın neye benzeyeceği konusunda hakikaten düşünmemiştim. Niyetlerim bu kısmı atlayıp çok ötelere geçmişti ve umutlarım çok daha az uygunsuz bir gelecek kuruyordu. Şimdiyse, içinde bulunduğumuz âna geri çekilmiş, neye yol açtığıma ilişkin eteklerim tutuşmuş, kafam karışmıştı.

Hartley, Titus'u görür görmez durdu ve yüzünde korkunç denebilecek bir değişim gerçekleşti. Ağzı ağlayacakmışçasına, çirkin bir şekilde açıldı ve çenesi düştü, gözleri yarı kapalı ve alnında daha önce gördüğüm o "pütürlü" görünüm belirmişti; bütün bunlar sadece

şaşkınlık yahut müthiş bir sevinç değil, suçluluk ve yalvarış ifade ediyordu. Aynı anda farkında bile olmadan ellerini iki yana açmıştı, yine kucaklamak için değil, yalvarmak için.

Bunları hızla gördüm ve gördüklerim bir anda beni öyle *incitti* ki, "Dur, dur!" diye bağırmak istedim. İki denk savaşçının arasına girer gibi, aralarına merhametle girmek istedim. Ama sahneden çoktan dışlanmıştım. Titus kaşlarını çatarak, erkekçe, altüst olmuş gözlerle, sert ve sakin olmaya, herhangi bir duygu göstermemeye kararlı öne çıktı. Ancak yalvaranı kaldırmaya kararlı olduğunu gizleyemiyor, her hareketinden hatta yürüyüşünden bile belli oluyordu bu. Hartley'nin yanına geldi ve biraz haşin bir şekilde çekti, kapıya doğru itekledi. Sırtından ittirerek kapıdan içeri soktuğunu gördüm. Arkalarından yetişmek için hızlandım.

Oraya vardığımda, holde ayakta durmuş, konuşmaya başlamışlardı bile ve anne oğul gibi görünmediklerini düşündüm. Ama neden olmasındı? Aile ilişkileri hep münasebetsiz, hep tuhaftır. Yoksa Hartley onun annesi *olmayı* hiç becerememiş, olmasına hiç izin verilmemiş miydi? Onlar ne *derlerdi*?

"Nerede olduğunu, nereye gittiğini bilmiyorduk, bulmak için uğraştık durduk, uğraştık, sorduk..." Sanki Titus onu kendisini bulamadığı için suçlarmış gibi söylüyordu.

"Evet, evet, iyiyim, gayet iyiyim, iyiyim" diyordu, henüz sorulmamış bir soruyu yanıtlayarak.

"İyi misin, işin gücün var mı, yoksa hâlâ... Nerede yaşıyorsun?"

"İşsizim ve bir yerde yaşamıyorum."

"Etraftakilere adresimizi bıraktık, olur da kaybetmişsindir, olur da geri gelirsin diye. Ayrıca bir mektup yazdım..."

"Tamam Mary, tamam..."

Nedense çok fena bulduğum bu konuşmayı (Titus'un onu rahatlattığını, ona "Mary" dediğini duymaya dayanamıyordum) önlemek için, "Neden içeriye, mutfağa gitmiyorsunuz? Birer içki ister miydiniz?" Benim ihtiyacım vardı ve onların yerinde olsam bir içki içmek için delirirdim ama ikisi de ihtiyaç duymuyor gibiydi ve aslına bakılırsa sorumu duymazdan geldiler.

Titus yürüyüp mutfağa girdi, Hartley onu takip etti ve masanın yanında, masaya tutunarak ve öfkeli bedbaht yüzlerle birbirlerine bakarak dikildiler. Hartley'nin görünüşü, mahcup yalvarışı ve korku-

yu; Titus'unki bir tür mahcup, tiksinmiş acımayı ifade ediyordu. Mutfakta öyle çok acı vardı ki bir tür fiziksel bariyer gibiydi. Yardım etmek, araya girmek isteyerek dikilip onlarak baktım. "Bir şeyler yemek istemez misiniz? Hadi bir şeyler yiyelim, olur mu? Hadi konuşalım..."

Titus, "Tabii adresinizi hiç kaybetmedim" dedi.

Hartley, "Kalmamam gerek. Sen bize gelmek ister misin? Ama buraya geldiğini söylememelisin. İster misin?"

Titus başını iki yana salladı.

Hartley devam etti, "Ben geldiğini bilmiyor, dışarı çıkmıştı, bir çiftliğe, bir köpek bakmaya gitti."

"Köpek mi" dedi Titus.

"Evet, bir köpek edinmeyi düşünüyoruz."

"Türü ne?"

"Gal colliesi."

"Yanında getirecek mi?"

"Bilmiyorum."

En azından bu, sohbete benziyordu biraz.

Görünmez ve işitilmez olmaktan yorulmuştum, "Bir içki için, bir şeyler yiyin!" diye *bağırdım*.

Titus, bana bakmadan, elini bana doğru salladı, sonra Hartley'e, "Buraya gel" dedi. Hartley onu takip ederek küçük kırmızı odaya girdi ve kapıyı yüzüme kapadı.

Tam zamanında artık onları yalnız bırakmanın daha iyi olacağına karar verdim. Ayrıca şimdi Hartley buradaydı, tehlikeli ve belirleyici sonraki adımları ayrıntılarıyla hesaplamam gerekiyordu. Düşünerek bir an holde durdum. Sonra üst kata çalışma odasına koştum ve yazmak için kâğıt aldım. Bir çekmecede *Shruff End* antetli, Bayan Chorney'e ait olması gereken kâğıtlar bulmuştum ve bu parlak sayfalardan birinin üzerine şunları yazdım:

Sayın Bay Fitch,

Sadece Mary'nin burada benimle birlikte olduğunu söylemek istedim, Titus'un da.

Saygılarımla,
Charles Arrowby

Bir zarfa koydum ve evden dışarı fırladım.

Dışarıda, ilerleyen ılık bir yaz akşamı bulmak nedense şaşırttı beni. Belki ev soğuktu, belki ben üşüyordum, belki o sıradan zamanın durması gerektiğini sanmıştım. Yolun öte yanındaki çimenler zümrüt rengi büyüyor, çimenlerin içinde, şurada burada çıkıntı yapan kayalar minik elmaslarla göz kamaştırıcı bir şekilde ışıldıyordu. Ilık hava beni yoğun toprak, bitki ve çiçek kokuları dalgasıyla karşıladı.

Evin yolunu koşarak geçtim, sonra kuleye ve Raven yönüne doğru anayoldan devam edip körfezin görülebildiği viraja geldim. Gilbert emirlerime uyarak arabasını buraya park etmişti. Daha sonra Hartley'e başka bir yalan söylemem gerekir diye gözden ırak olmasını istemiştim.

Gilbert pırıl pırıl aydınlanmış mavi suya bakarak bir kayanın üzerinde oturuyordu. Ayağa fırlayıp yanıma geldi.

"Gilbert, bu notu alıp Nibbletts'e, bungalova götürebilir misin, yolun en sonundak, görürsün."

"Peki patron. Orada işler nasıl?"

"Yolunda. Şimdi git, iyi çocuk ol. Sonra da geri gel ve burada bekle."

"Peki akşam yemeğim ne olacak? Eve gelemez miyim?" Meraktan çatlayan Gilbert kel kâhyalık etmeye can atıyordu.

Bunu istemezdim. "Hayır, henüz değil. En iyisi kendine Kara Aslan'dan bir sandviç al ve sonra buraya dön. Neler olacağını tam olarak kestiremiyorum."

"Şiddet olmaz umarım?"

"Ben de öyle. Acele et, hemen."

"Ama patron..."

"Git."

"Birahanede bir içki içebilirim, değil mi, bir içki için ölüyorum."

"Tamam ama uzun kalma, dört dakika."

Gilbert'in huysuz yüzüne bakmak, bana Freddie Arkwright'ı nahoş bir şekilde hatırlattı. Üstelik şimdi Arkwrightlar her yerdeydi ve Ben'i ele geçirmişlerdi.

Geriye koştum, araba evin yolunda beni geçti. Eve girdim (*soğuktu*), mutfağa gittim ve kendime yarım su bardağı sek beyaz şarap doldurdum. Kırmızı odanın kapısını dinlemedim. Çimenliğe çıktım ve kayalardan birinin üzerine, denizi görebilecek şekilde, tırmanıp şarabımı yudumlamaya başladım.

Şimdiye kadar iyi gitmişti. Ama zorla alıkoymaya kalkışınca Hartley nasıl davranacaktı? Ya Ben notu alınca ne yapacaktı? *Ne zaman* alacaktı notumu? Eğer Armorne Çiftliği'ne yürüyerek gider dönerse ve yarım saat de köpek için ayırırsa, saat dokuz buçuk sıralarında Niblett's'e dönmesi beklenirdi. Şu anda sekizi biraz geçiyordu. Aç olduğum geldi aklıma. Şarap başımı döndürüyordu. Fakat kahrolası Arkwrightlar onu eve arabayla bırakacak olursa, sekiz buçuğu hemen geçe dönebilirdi. Öte yandan, eğer geriye köpekle *birlikte* dönecek olursa, on'a kadar eve varamayabilirdi. Birdenbire niye köpek istemişti ki zaten? Acaba hayvanı bana saldırsın diye şartlandırmayı mı istiyordu?

Düşününce, Ben'in saat kaçta döneceğinin önemi olmadığına karar verdim, çünkü muhtemelen bu gece bir hamle yapmayacaktı. *Bekleyecekti*, ilkin Hartley ve Titus'un görünmesini bekleyecek, sonra dişlerini gıcırdatacaktı. Artan öfkesinde karanlık bir tatmin bulduğunu bile tahmin ediyordum. İyi bir adam değildi.

Şarabı bitirip içeri girdim. Küçük kırmızı odadaki mırıltılar sürüyordu. O zaman, ne kadar uzun konuşurlarsa o kadar iyi diye düşündüm. Her geçen dakika onları birbirlerine daha da yaklaştıracak ve ayrıca bu, tehlikeli zamanın daha çoğunun geçmesini sağlayacaktı. Acıkınca çıkarlardı. Fakat açlık hissetmeyecek kadar heyecanlı olmaları daha muhtemeldi.

Korkularıma rağmen ben açlık duyuyordum. Bir süre bisküvi ve zeytin yiyerek oturdum, sonra balıklı pilavın kalanını bir tabağa sıyırdım ve bir bardak beyaz şarapla yeniden dışarı çıkıp deniz manzarama bakmaya devam ettim. Kendimi çok tuhaf, heyecanlı, gergin, biraz sarhoş ama zihnim berrak hissediyordum.

Tam o sırada Titus'un bağırdığını duydum. Belli ki "Charles" yahut "Bay Arrowby" diyemiyordu ama defalarca, "Baksanıza!" diye seslendi, ardından da baykuş ötüşü gibi ısrarlı bağırışları duyuldu.

Bu bağırışları duymazdan gelmeyi düşündüm ama Ben'i beklemek için çok erken olmasına rağmen yapmamamın daha iyi olacağına karar verdim. Tabağım ve kadehimle kararsızca çimenliğe döndüm.

Titus ve Hartley dışarıda, kapının yanında duruyorlardı. Hartley'nin yüzünde artık çok iyi bildiğim, aklı başından gitmiş, korkmuş ifade vardı.

Titus, "Bak, Mary gitmesinin iyi olacağını düşünüyor. Ona bol bol zaman olduğunu söyledim ama şimdi gitmek istiyor, tamam mı?"

Hartley, "Arabayı *hemen* çağırabilir misin, lütfen" dedi. Sert, neredeyse kızgın bir tonla konuştu.

Titus, "Ön tarafa baktım, göremedim. Mary çok endişelenmeye başladı."

"Endişelenecek bir şey yok" dedim. Mutfağa girdim, ardımdan geldiler. "Akşam yemeği yemeyecek misiniz?"

"*Gitmem gerek*" dedi Hartley. Titus'a ayırdığı zaman, her ne idiyse artık, bitmişti ve kölesi olduğu gaddar kocanın egemenliğindeki zaman, Titus'u aklından çıkarmıştı. Eski panik geri gelmişti. Yüzündeki şiddetli, adeta amansız korku ifadesinden nasıl nefret ediyordum. Onu çirkinleştiriyordu. Koruluktayken, elimi öptüğünde, güzel görünmüştü.

Titus, "Hadi, araba nerede, eve gitmesi gerek" dedi.

Titus belli ki Hartley'i Shruff End'de tutma görevini unutmuştu. Daha da muhtemel olan, Hartley'nin korkusunun ona da bulaşmış olmasıydı. Titus'a yaptığım açıklamalar çok muğlak, çok incelikliydi. Aklımdaki her şeyi ona söylememiştim, kısmen nasıl tepki göstereceğini bilmediğimden yapmıştım bunu. Hartley'nin kalmak isteyeceğini düşündüğümü söylemiştim ona ve ilaveten, onu ikna etmeye çalışmasını istemiştim. Fakat şimdi çok daha açık konuşmuş olmam gerektiğini görüyordum.

"Gitmene gerek yok" dedim.

"Düşündüğümden çok kaldım zaten" dedi Hartley. "Dokuz buçuk civarında döneceğini söylemişti ama daha erken gelebilir. O yüzden, *lütfen*, gitmem gerek, hemen şimdi."

"Gerek yok. Opian'la, burada Titus'la olduğunu bildiren bir mektup yolladım, o yüzden endişelenmeyecek, buraya gelecektir. O zaman Gilbert hepinizi geri götürebilir."

Titus bir ıslık çaldı. Yaptığım şeyin boyutlarını derhal kavramıştı.

Hartley bir an anlamaya çalıştı. "Yani... yani ona *söyledin* mi, kasten *söyledin* ona... ah seni alçak... ah, seni ahmak... hiçbir fikrin yok... bilmiyorsun..." Gözlerinde öfke ve çaresizlik gözyaşları yükseldi ve yüzünde bana öfke kusan bir ifade belirdi. Geri çekildim.

Benimsediğim rolü sürdürerek ama aynı zamanda içtenlikle konuşarak, "Hartley, ondan bu denli korkmamalısın! O kahrolası adama yaklaşımından kesinlikle bıktım usandım. Neden ona durmadan yalan söylemek zorunda hissedesin kendini? Neden burada Titus'la olmayasın, bu son derece doğal ve uygun."

Titus, Hartley'e ilgili bir endişeyle, bana ise merakla bakıyordu. "Peki onu buraya *davet* ettin mi? Tanrım!" dedi ve ekledi, "Elbette henüz mektubu görmemiştir çünkü eve gelmemiştir."

Hartley saatine baktı ve durumu ancak idrak etti. "Ah, evet, o mektubu görmemeli, görmemeli! Eğer hemen gidersek o görmeden alacak vaktimiz olur. O zaman her şey yoluna girer. Mektubu kesinlikle görmemeli. Lütfen, hemen gitmemiz gerek, araba, arabayı çağır!"

Çıldırtıcı bir sükûnetle, "Üzgünüm ama araba burada değil. Raven Otel'in garajına gitti, motorunda bir sorun var" dedim.

"Ne zaman geri gelecek" dedi Titus.

"Bilmiyorum, yakında, galiba."

"Onları arayabiliriz."

"Telefonum yok."

Hartley bağırmaya başladı, "Gitmeliyim, gitmeliyim, gitmeliyim, eğer koşarsam oraya vaktinde varabilirim..."

"Ben senin yerine koşarım" dedi Titus.

"Hayır, yapmayacaksın" dedim ters ters bakarak. "Şimdi, Hartley, hemen şu masaya otur ve deliymişsin gibi davranmayı bırak. Araba muhtemelen gelmek üzeredir, her an burada olabilir. Ama dinle, oraya geri gitmeni, ona dönmeni, o eve geri gitmeni istemiyorum. Burada kalmanı istiyorum, burada *Titus ve benimle birlikte* kalmanı". Titus'a anlamı bir bakış daha attım.

Hartley oturdu. Korkmuş bir hayvan gibi, bir Titus'a bir bana bakıyordu. Yanına oturdum. Titriyordu, yılgın gözlerinde durumu kavramaya başladığının işaretlerini gördüm. Birdenbire bir kriz atmosferi oluşmuştu.

Titus, "Geri gitmek istiyor. Ben de onunla gideceğim. Kararımı verdim."

Hâlâ oyunu kazanmaya çalışarak, "Hayır, hayır, ikiniz de burada kalın. Hartley, canım, senin nerede olduğundan haberi olacak, boğuldunu düşünmeyecek. Gelebilir ve Titus'u burada görebilir. Titus burada kalıyor, burada yaşıyor. Titus, hakikaten oraya gitmek istemiyorsun, öyle değil mi?"

Bariz şekilde sıkıntılı görünen Titus, "Geri gitmek istiyor. Onun mektubu görmemesini istiyor. Hâlâ zaman var. Yirmi dakikada koşabilirim oraya. Köyün ötesinde, öyle değil mi" dedi.

"Ah, git, lütfen, lütfen" diye bağırdı Hartley, "hemen git, kapı kilitli değil, hemen..."

"Yoksa otele mi koşsam? Hangisi daha yakın?"

Titus'a, "Mektubu görmesini istiyorum. Ve siz ikiniz burada kalın. Biz bu adamın kölesi miyiz? Anneni o kafesten çıkartmak istiyorum" dedim.

Hartley bir elem çığlığı attı.

"Mektubu görmesini neden istiyorsunuz" dedi Titus. "Bütün bunları anlamıyorum, bütün bunlar bir tür tezgâh gibi. Annemin beni görmeyi isteyeceğini umduğunu falan söylediniz, biliyorum. Ama bununla çevirmedik dümen bırakmayacağınızı kastettiğinizi düşünmedim."

"Yapmak istediğim tam olarak bu" dedim, "çevirmedik dümen bırakmamak."

"Hayır, hayır!" Hartley ayağa fırladı ve kapıya doğru atıldı.

Arkasından davranıp omzuna uzandım ve elbisesinin yakasına yapışarak azıcık yırtılmasına sebep oldum. Yırtılmayı fark edince durdu. Sonra masaya geri döndü ve ellerini yüzüne dayayarak oturdu.

Titus, "Bakın, bundan hoşlanmıyorum. Onu istemediği halde burada tutamazsınız."

"Onun özgürce karar verebilecek durumda olmasını istiyorum."

"Özgürce mi? Yapamaz" dedi Titus. "Özgürlüğü uzun zaman önce unuttu. Ayrıca onu burada tutarsanız düşünemeyecek kadar korkacaktır. Bunun nasıl olduğunu bilmiyorsunuz, delirebilir. Korkarım ben yanlış anladım. Öyle söylemediniz ama ben onunla bir tür anlaşmanız olduğunu düşündüm. Az çok hazır olduğunu sandım. Fakat birine yıllarca birlikte yaşadığı birini aniden terk ettiremezsiniz."

"Neden olmasın? İnsanlar yıllarca birlikte yaşadıkları insanları terk ettiklerinde, bunu genellikle aniden yaparlar çünkü tek yolu budur. Ona aslında yapmak istediği şeyi yapsın diye yardım ediyorum ama yardım almadan yapamaz. Bu açık değil mi?"

"Çok da değil."

"Sakinleşecektir, düşünebilecektir, yakında, yarın."

"Yarın? *Burada mı*?"

"Evet."

"Onu bütün gece burada mı tutacaksınız?"

"Evet."

"Ya Ben buraya gelirse?"

"Geleceğini sanmıyorum. Daha önceki sorunu cevaplayayım, onu davet etmedim."

"Aman Tanrım. Acaba ne düşünecek?"

"Ne düşündüğü zerre umurumda değil" dedim, "aslına bakarsan, ne kadar kötü düşünürse o kadar iyi. Bırak iğrenç hayal gücü her ne doğurursa düşünsün."

"Bu, her şeyi yerle bir etme planınızın bir parçası mı?"

"Evet."

"Aman Tanrım" dedi Titus. Sonra, "Bence bu iğrenç. Ve annem sanki bir çocuk yahut akıl hastasıymış gibi konuşulmasından hoşlanmıyorum. Ben yüzmeye gidiyorum."

"Titus... hakkımda kötü düşünme... göreceksin..."

"Ah, hakkınızda kötü düşünmüyorum, bir bakıma müthiş hayranlık duyuyorum. Sadece ben bunu yapamazdım."

"Mektubu almak için oraya koşmayacaksın, değil mi?"

"Hayır. Zaten artık çok geç sanırım."

"Ve benden de kaçmayacaksın?"

"Sizden kaçmayacağım."

Arka kapıdan çıkıp gitti.

Dışarıda akşamın ilerleyen saatleri pusluydu ve kayaların gölgeleri çimenlerin üzerinde uzun, upuzundu. Saatime bakmadım. Hartley'nin yanına oturdum.

Ellerini yüzünden çekmiş, masaya bakarak yığılmış oturuyordu. Elbisesinin çektiğim yerinde üçgen şeklinde küçük bir yırtık vardı. Boynundan aşağı uzanan koyu kırmızımsı güneş yanığı izini görebiliyordum. Sütyenini ve içindeki göğüslerinin yuvarlaklığını görebiliyordum. Hızlı, neredeyse nefes nefese soluduğunu da.

Hakikaten korkunçtu. Bu planın zihnimde belirmesinden itibaren, gerekirse güç kullanarak, Hartley'i burada tutmaya niyetlenmiştim fakat ayrıntıları hayal etmemiştim ve nedense Titus'u benim evimde görünce o büyük zihinsel sıçramayı gerçekleştireceğini, o içgörüyü kazanacağını, o gerekli varsayımı yapacağını ummuştum: Özgürlüğünü, Titus ve benimle yaşama olasılığını *görecekti*. Ve Hartley'nin, özgürlüğü bir kez kavrayınca, Titus'un ne yapacağı belli olmamasına ve kendi özgürlüğünden feragat etmesi gerekmesine rağmen, bana geleceğine dair kuvvetli ve mantıklı bir umut besliyordum. Fakat

belki de hakikaten oğlanın çıkıp gelmesinin talihime verdiği esinle fazla hızlı hareket etmiştim. Son yarım saatin korkunçlukları kararlılığımı öylesine sarsmıştı ki, her şeye rağmen onu alıp eve geri götürmeyi düşünebilir hale gelmiştim neredeyse. Ama bunu nasıl yapabilirdim? Adam eve dönmüş ve o mektubu okumuş olmalıydı; planım öyle iyi işlemişti ki beni de kapana kıstırmıştı. Saatime baktım artık. Dokuzu yirmi beş geçiyordu.

Ellerini aldım ve düzgünce üst üste koydum ve kendi elimi de üzerine koydum. Sonra yüzünü kendime çevirdim. Ağlamamıştı. Yüzünde görmekten öylesine korktuğum o haşin, kaygılı ve öfke dolu ifadenin yerinde sakin, yumuşak ve düşünceli yeni bir ifade görerek inanılmaz rahatladım; üstelik çok üzgün görünmesine rağmen, daha genç, eski haline daha benzer ve ayrıca daha canlı, daha az kayıtsız, daha zeki görünüyordu. Özgüvenim tazelendi. Belki de her şeye rağmen özgürlük duygusu kımıldıyordu. Belki de planım doğruydu. Bu bir tedavi sorunuydu, bir psikolojik tedavi. Ve o anda, herhangi bir zayıflık göstermenin ölümcül olacağına karar verdim. Çok güçlü olmalıydım, sapına kadar, Titus'un hayranlıktan nefesinin kesilmesine yol açan o kişi olmalıydım.

"Senin gitmene izin vermeyeceğim, Hartley. Ne bu gece ne başka zaman. Bu gece zaten geri gidemezsin. O mektubu almak için geç. Mektup şimdi *onun* elinde. Bırak, canının istediğini düşünsün. Ondan neden korkasın, neden yalan söyleyesin ona? Bu beni çok incitiyor. Buna katlanamıyorum, Titus da katlanamıyor. Titus seni istiyor ama onu istemiyor. Bu, aklına bir şey getirmiyor mu? Ben Titus'u seviyorum, o da beni seviyor. Neden Titus benim oğlum olmasın, sen neden karım olmayasın? Kader bu, Hartley, kader. Titus ne diye şimdi çıkıp gelsin, neden *bana* gelsin? Hepsi bir yana, ben ne diye burada olayım? Her şeyin nasıl olağandışı bir şekilde işlediğini görmelisin. Titus seninle olmayı çok istedi ama oraya asla gelmezdi, asla. Ayrıca onu gördüğüne sevindin, öyle değil mi? Onunla konuşabildin. Neler konuştunuz?"

"Köpekleri..."

"Köpekleri mi?"

"O küçükken aldığımız köpekleri hatırladı, hayvanları çok sever."

"Ah... güzel. Hartley, lütfen rahatla, aldırma, *bırak* kurtulasın."

"Neden kurtulayım?"

"Bu yükten, bu gereksiz, nafile sadakatten, bu anlamsız fedakârlıktan. *Onun* hayatını da sefil ediyorsun, bırak artık, *onu* da bırak gitsin. Yarı ölü gibisin."

"Evet" dedi düşünceli bir şekilde. "Kendimi yarı ölü gibi hissediyorum, evet, sık sık. Pek çok insanın öyle hissettiğini sanıyorum. Ama yarı ölü yaşayabilir ve hatta hayattan zevk de alabilirsin."

Sesindeki düşünceli ton, sevinçten şarkı söyleme isteği uyandırdı içimde. Ona ulaşıyordum. *Aklındakileri* söylüyordu, dile getiriyordu. Uyuyan güzelimi uyandırıyordum. "Aç olmalısın. Biraz şarap iç, biraz balıklı pilav ye, biraz kalmıştı."

"Sadece şarap alayım. Ve biraz da şu ekmekten."

"Ve peynir. Ve zeytin."

"Zeytin sevmiyorum, sana daha önce söyledim."

Birkaç lokma ekmek ve peynir yedi, sonra kenara itti. Biraz şarap içti. Ben de içtim azıcık. Bir şey yiyemiyordum.

"Hartley, biliyor musun, sanıyorum geri dönüşü olmayan bir noktadasın. Peki öbür tarafta ne var? Özgürlük, mutluluk."

"Kesinlikle bir şey oldu" dedi ve alnını eliyle bile bile düzelterek, daha sakin bir ifadeyle baktı bana. Sonra yüzünü biçimlendirerek, sakin ve açık bir ifade kazandırarak yanaklarını pürüzsüzleştirdi. Orada bana cesaret veren bir yetenek, bir dirayet vardı. Hartley'nin "vahşiliğinin" aynı zamanda bir tür dinginlik olduğunu yeniden gördüm. "Ama düşündüğün gibi değil. Mutlulukla bir ilgisi yok. Seninle mücadele etmeyeceğim, sevgili Charles, fiziksel olarak demek istiyorum, kaçmaya çalışmayacağım, ne de yapacak halim yokken ağlayıp bağıracağım; gerçi şu anda zihnimde yaptığım bu, ağlayıp bağırıyorum. İnsanın, ellerini kavuşturup oturmaktan başka bir şey yapamayacağı zamanlar olduğunu öğrendim. Ne yapmak istediğini, bunu niçin yapmak istediğini anlayabiliyorum. Evliliğimi yıkmak, bozmak istiyorsun. Ama bozulmayacaktır. Bozulması imkânsız."

"Evliliğin bir hapishaneymiş gibi konuşuyorsun."

"İnsanlar hapishanelerde de yaşar."

"Çıkma şansları varsa yaşamazlar."

"O zaman bile yaşarlar, bazen. Ama... of, anlamıyorsun. Sadece her şeyi daha kötü hale getirebilirsin. Bu akşam bunu yaptın."

Sözleri, sesinin tonu korkunçtu şimdi, tıpkı ölümcül bir cezayı açıklayan sakin bir yargıç gibi. Yine de, eğer kesinlikle, mutlaka gitmek

istese *ağlayıp bağırırdı* ve haklı olarak bunun benim pes etmemi sağlayacağına inanırdı diye düşündüm. Dolayısıyla, trajik bir şekilde de olsa, sakin olduğuna göre kalmaya zorlandığından biraz olsun memnun olmalıydı. Duygularının çaresizce karışık, kesinlikle yumuşatılmış olduğuna şüphe yoktu.

Mutfakta hava kararıyordu artık. Titus dış kapıdan girdi ve sobaya doğru gitti. Bize bakmadı. Balıklı pilavın kalanının olduğu tabağı buldu. Birden hâlâ dışarıda, beklemesini söylediğim yerde bulunan Gilbert geldi aklıma."Git, Gilbert'e içeri gelmesini söyle. Arabayla kulenin orada. Sonra da ön kapıyı kilitle."

Hartley'e biraz daha şarap verdim. Şimdi teslim olmuş sükûnetinde kaygılandırıcı bir hava vardı. Birden onu eve götüreceğimi mi sanıyordu yoksa? Belki de bu beklentinin verdiği korkuyla böylesine sessizleşmişti?

Sözlerine hemen karşılık vermedim. Kalkıp dış kapıyı kilitledim ve anahtarı cebime koydum. Ben'in gelmeyeceğinden az çok emindim. Öylesine güçlü hissediyordum ki, gelip gelmemesi pek de umurumda değildi. Gilbert'in Titus'a yüksek sesle yakınarak geldiğini ve anahtarın ön kapıda çevrildiğini duydum. Ayın Wensleydale peyniri renginde, donukça, kocaman parladığı dışarısı hâlâ aydınlık olmasına rağmen bir mum yaktım ve perdeleri çektim. Acil bir zaman sınırlaması olmaksızın, Hartley'le ilk kez birlikte oluyordum. Onunla yalnız olmak, zamanın uzunluğu, ürperticiydi. Hem sevinçten kabıma sığamıyor hem de gerçekdışı hissediyordum kendimi. Biraz daha şarap içtim.

"Hartley, sen gittiğinden beri eksiksizce mutlu olduğumu sanmıyorum hiç. O zamanlar ne kadar acı çektiğimi hayal bile edemezsin. Fakat mutluyduk, öyle değil mi? Bisiklete bindiğimiz zamanlarda. Gençlikti işte, tam olması gerektiği gibi coşkulu, mükemmel. Başka hiç kimseyi sevmedim. Bu yüzden, hakikaten, eğer biraz ileri gittiysem beni bağışlamalısın..." Biraz olsun yumuşak bir cevap vermesini sağlamayı umarak hafif bir ton benimsemiştim. Bir yandan da ah Tanrım, diye düşünüyordum, keşke onu savaş sırasında bulsaydım, keşke Leicester'da, onunla sokakta karşılaşsaydım, diye düşünüyordum. Ve onunla nasıl karşılaşabileceğimi, bana evliliğinin bir felaket olduğunu yahut daha iyisi Ben'in kahramanca çoktan ölmüş olduğunu nasıl anlatacağı gözümde bir film gibi canlandı... Hartley yeniden konuş-

maya başlamadan önce, Clement'e yapacağım açıklamayı bile zihnimde kurmaya başlamıştım.

"Böylesine sessiz olmamı tuhaf buluyorsun. Bu bir tür huzur hali. Bazen daha ileri gidemem diyorum."

"Ne demek istiyorsun bununla?"

"Bazen diyorum ki keşke o..."

"Keşke o ne? Seni tehdit mi etti?"

"Hayır, hayır... diyeceğim bu değildi."

"Ne demek istiyorsun o halde? Bak, ona geri *dönemezsin*, izin vermem, benimle kalmak istemesen bile". İyi ama öyle olursa ne yapacaktım, bir çiçekçi dükkânı mı açacaktım?

"Hartley, benimle ve Titus'la kalmalısın, yerin burası. Başka her şey bir yana, Titus'un bana gelmiş olması, Ben'in gözünde onun benim oğlum olduğu düşüncesini teyit edecektir."

"Bunu daha yeni mi düşünebildin?"

"Ah Hartley, sevgilim, bana karşı nazik ol, böyle uzak davranma. Kabul et, söyle, sen de başka hiç kimseyi değil, yalnızca beni sevdin, sonunda evine geldin. O gece seni far ışıklarının altında gördüğümde, *buraya* gelmiştin, gelmek zorundaydın. Beni sevdiğini söyle, her şeyin yoluna gireceğini, mutlu olacağımızı söyle. Tanrım, nihayet mutlu olmak, seni seven, sana karşı nazik olan, söylediklerine inanan bir adamla yaşamak istemiyor musun? Hartley, bana bak. Hayır, buraya gel, neden bu aptal masada oturuyoruz bilmiyorum."

Mumu aldım ve onu küçük kırmızı odaya çekip perdeleri kapattım. Koltuğa oturdum ve onu kucağıma oturtmak istedim ama yere, ayaklarımın dibine kaydı ve elimi tutmaya devam etti. Çok yavaş ve dikkatle onu öpmeye başladım, sonra da göğüslerini okşamaya. Çocuk gibiydik, ergen çocuklar gibi. Ona karşı hürmetkâr, güçlü, tüketici koruyuculukta katıksız bir sevgiden harikulade bir şekilde ayırt edilemeyen bir arzu hissediyordum. Duyduğum aynı zamanda deneyimsiz, beceriksiz ve alçakgönüllü bir oğlan çocuğunun arzusuydu. Ona nasıl sarılacağımı yahut kuru dudaklarının karşılık vermesini nasıl sağlayacağımı bilmiyordum. Nihayet ben de yere yanına indim, yanıma boylu boyunca yatırdım ve yüzüne beceriksizce bakarak sımsıkı sarıldım ona.

"Hartley, beni seviyorsun, değil mi, değil mi?"

"Ah... evet... ama bunun ne anlamı var?"

"İkimiz yakınız, birbirimizi tanıyoruz."

"Evet, tuhaf ama bir bakıma seni tanıyorum ve bana bu şekilde yakın olan başka kimse yok. Sanırım o zamanlar genç olduğumuzdan, daha sonra insanları tanıyamıyorsun ya da ben yapamadım."

"Beni tanıyorsun. Ben de seni."

"Sanki yokmuşum, görünmezmişim, dünyadan kilometreler, kilometrelerce uzaktaymışım gibi hissettim kendimi. Hayatım boyunca kendimi ne kadar yalnız hissettiğimi hayal bile edemezsin. Kimsenin suçu değildi bu. Benim suçumdu."

"Ben seni görebiliyorum. Hartley, sen varsın, buradasın. Seni seviyorum, Titus da seni seviyor. Hepimiz birlikte olacağız."

"Titus beni sevmeyi çok uzun zaman önce bıraktı."

"Ağlama. O seni seviyor. Sevdiğini biliyorum, bana öyle söyledi. O nefretlik adamdan kurtuldun ya artık, her şey çok güzel olacak."

Yanaklarından akan sessiz gözyaşlarına dokunmayı sürdürdüm ve nihayet beni yarı iterek yüzümü okşamaya başladı. "Ah Charles... Charles... çok tuhaf."

"Eskiden olduğumuz gibiyiz, korulukta uzanmışız... Hartley, bu gece nihayet benimle olur musun, sadece sakince birlikte olalım? Bütün gece burada böyle uzanmak zorunda değiliz, değil mi?"

Kazık gibi oldu, sonra doğrulup oturdu. "Hep şarap yüzünden... alışık değilim... sarhoş olmalıyım... sarhoş..."

"Bak, şimdi benden seni geriye götürmemi isteme! Çok geç oldu, düşünülebilecek her açıdan!"

Önce dizlerinin üzerine, sonra sertçe ayağa kalktı. Ben de kalkıp parmak uçlarımla hafifçe dirseklerine dokunarak karşısında durdum.

"Charles, ne yaptığının farkında değilsin. Elbette yarın geri gideceğim. Şimdi uyumam gerek, şu anda yalnızca uyumak istiyorum, tek başıma, keşke uykumda ölebilsem, keşke dışarı koşsam ve denize atsam kendimi."

"Ne saçmalık. Yüzebiliyor musun?"

"Hayır."

"Hadi yukarı çıkalım, bana gece kaçmaya kalkışmayacağına söz ver."

"Yarın oraya geri gitmek zorundayım. Bu sadece benim aptallığımdan, ah çok aptalım, hep aptalım. Evden asla çıkmamalıydım. Sana kızgın değilim, hepsi benim suçum. Evet, sanırım seni seviyorum,

seni hiç unutmadım ve seni yeniden görünce aynı şeyleri yeniden hissettim ama çocukça bir şey bu, gerçek dünyanın bir parçası değil. Gerçek dünyada bizim aşkımızın hiçbir zaman yeri olmadı. Eğer olsaydı aşkımız kazanırdı ve ayrılmazdık. Sadece benim yüzümden değil, senin yüzünden de, sen gittin, nasıl olduğunu hatırlayamıyorsun... Ve şimdi de bu dünyada bu aşk için hiç yer yok; anlamsız, ipe sapa gelmez, bir hayal, biz hayali bir yerdeyiz ve yarın gitmem gerek. Sen bunun kaçınılmaz olduğunu söylüyorsun, belki öyledir ama senin düşündüğün gibi değil. Şeytani bir kader bu, *benim* kaderim, nasıl yaptıysam ben sebep oldum, bu karmaşaya, bu dehşete. Buraya neden geldin? Her nasıl olduysa ben seni getirttim buraya, tıpkı kandırılıp kendi felaketlerine çekilen insanlar gibi; herhangi iyi bir şey için değil, sadece felaket ve ölüm için. Bütün hayatım boyunca yaptığım tek şey bu oldu, ne yuva ne çocuk, sadece dehşet."

Titus'un dediklerini hatırladım. "Annem biraz hayal dünyasında yaşar". Ve hiç şüphesiz epey sarhoştu gerçekten. Sözlerinin çılgınlığına karşı çıkmanın hiçbir anlamı yoktu. Onu sımsıkı kucakladım. "Kes şunu güzelim, sevgili küçük Hartley. Ben senden kaçmadım, öyle değil, sadece bahaneler uydurduğunu sen de biliyorsun! Aşkımız bu dünyada kendi yerini yapacak, göreceksin, artık geldiğine göre gerisi çok basit doğrusu. Sadece sabaha kadar bekle, gündüz olsun, o zaman kendini cesur hissedeceksin. Benimle yukarıya gel ve canın nerede isterse orada yat."

Elimde mum, onu mutfaktan geçirdim. Merdivenlere geldiğimizde Titus'un yattığı odanın kapısının altından ışık geldiğini gördüm, içeride mırıl mırıl konuşuluyordu. Titus ve Gilbert'in mum ışığında, yerde o minderlerin üzerinde oturduğunu düşününce ani bir kıskançlıkla kıvrandım. Hartley ve ben üst kata çıktık.

Ona banyoyu gösterdim. Onu bekledim. Yukarı, yatak odama çıkardım ama benimle yatmayacağı gayet belliydi. Her halükârda şimdilik onu yalnız bırakmak en iyisiydi. Bilincini kaybetmek için çılgınca bir arzuya dönüşen bir tür batıl korkunun pençesindeydi. "Uyumak istiyorum, uyumam gerek, sadece uyku önemli, uyku, uyuyacağım". Bu durumu bekleyecek kadar aklıselimdim ve üst kattaki küçük orta odada divanımın şiltelerini kullanarak bir yer yatağı hazırlamıştım. Ayrıca bir mum, kibrit hatta bir lazımlık koymuştum. Ona bir takım pijama vermeyi önerdim ama hemen elbisesiyle uzan-

dı ve battaniyeyi, kendini örten bir ceset gibi, başına çekti. Anlaşıldığı kadarıyla, hakikaten derhal uykuya daldı: Müzmin mutsuzun unutuluşa hızlı kaçışı.

Odadan çıktım ve onu yalnız bıraktım. Kapıyı kapattım ve sessizce dışarıdan kilitledim. Çılgına dönmüş kadının kendini denize atmak için koştuğuna dair o karabasanı asla unutmayacaktım. Odama gittim, ayakkabılarımı fırlattım ve yatağa girdim. Çok yorgundum ama uyuyamayacak kadar heyecanlı olduğumu düşündüm. Yanılıyordum. Saniyeler içinde derin bir uykuya dalmıştım.

Ertesi sabah son derece değişmiş ve belki de korkunç, bir savaşın ilk günündeki gibi bir dünyaya uyandığım duygusuyla kalktım. Sevinç ve umut da geldi, fakat ilkin adeta evrenin derin mantığı aniden ters gitmiş gibi kesif bir kafa karışıklığı. Neden emindim bunca, neden kendime böylesine güveniyordum? Tam olarak ne yapacaktım? Dün delice ve korkutucu bir şey mi yapmıştım, sarhoşken işlenmiş bir cürüm gibi, ayılınca hatırlanan? Ayrıca Ben'den bir ziyaret de beklemek gerekirdi.

Hartley'nin evdeki varlığı bile bir düştü adeta, şimdiyse geceyi atlatıp atlatamadığı acilen cevaplanması gereken bir muamma. Midem berbat, kalbim çarparak koridora koştum, boncuk perdeyi yarıp geçtim, kapının kilidini yavaşça açtım ve kapıyı vurdum. Cevap yoktu. Gece tutsak edilmiş bir hayvan gibi ölmüş müydü, yoksa bir yolunu bulup kaçmış ve kendini denize mi atmıştı? Kapıyı açtım ve içeriye baktım. Orada ve uyanıktı. Yastıkları duvara dayamış ve battaniyeyi ağzına kadar çekerek başı önde, şiltenin üzerine uzanmıştı. Örtülü gözkapaklarının altından bana baktı. Başı hafifçe hareket etmeye devam etti ve titrediğini gördüm.

"Hartley, sevgilim, iyi misin, uyudun mu? Yeterince sıcak mısın?

Battaniyeyi azıcık indirdi ve ağzı oynadı.

"Hartley, ebediyen benimle kalacaksın. Bu, yeni dünyamızın ilk günü, öyle değil mi? Ah, Hartley..."

Hâlâ battaniyenin ardına saklanarak, son derece sakarca toparlanmaya başladı, sırtını duvara dayadı.

Dili dolaşarak, anlaşılmaz bir tonla, bana bakmadan, "Eve gitmem gerek" dedi.

"Yine başlama şuna."

"Çantam olmadan geldim, hiçbir şeyim olmadan, ne makyaj malzemem var ne bir şeyim."

"Tanrım, sanki bunun bir önemi var."

Ancak, onun için önemli olduğunu görebiliyordum. Çalışma odasına açılan pencereden süzülen kasvetli zayıf ışıkta berbat görünüyordu. Yüzü şiş ve yağlıydı, alnı kırış kırıştı, ağzını yorgunluk çizgileri çevreliyordu. Kuru ve kıvır kıvır karman çorman saçları eski bir peruğu andırıyordu. Ona bakarken, acıma ve şefkatten oluşan bir tür yeni dayanma gücü hissettim. Ve ben, pejmürde zavallılığını ne kadar az önemsediğimi ona göstermeyi düşünürken, devasa aşkım daha beter acayiplikleri bile dileyebilirdi.

"Gel buraya sevgilim" dedim, "kalk. Aşağı gel ki kahvaltı edelim. Sonra da Gilbert'i Nibletts'e gönderir, eşyalarını aldırırız. Gayet basit". En azından ona öyle görünmesini umuyordum.

Yavaş yavaş kendini topladı, sonra dizlerinin ve ellerinin üstünde doğruldu ve büyük bir zahmetle ayağa kalktı. Sarı elbisesi korkunç bir şekilde tamamen kırışmıştı, çekiştirdiyse de bir faydası olmadı. Bütün bedeni son derece dertli birinin hafif mahcup beceriksizliğini dile getiriyordu.

"Baksana, sana sabahlığımı ödünç vereyim, çok güzel bir sabahlığım var". Yatak odama koştum ve kırmızı desenli siyah ipek sabahlığımı getirdim. Hartley, boncuk perdeye bakarak kapıda duruyordu.

"O nedir?"

"Hiç sorma. Bir boncuk perde. Şimdi bunu giy. Banyo şurası, hatırlıyorsundur."

Sabahlığı giymesine yardım etmeme izin verdi, sonra banyoya doğru yavaşça yürüdü. Ben merdivenlere oturup bekledim. Banyodan çıkınca, yaşlı bir kadın gibi zorlukla hareket ederek merdivenleri çıkıp odasına doğru gitti.

"Dur, bari sana bir tarak getireyim ya da gelip benim odamdaki aynayı kullanabilirsin, ister misin, orası daha aydınlık."

Kendi odasına geri gitti. Bir tarak ve bir el aynası götürdüm. Aynaya bakmadan saçını taradı, sonra şiltenin üzerine oturdu. Hakikaten başka eşya yoktu içeride, çünkü Titus'un geri getirdiği masa hâlâ alt katta duruyordu.

"Aşağı gelmeyecek misin?"

"Hayır, burada kalacağım."

"Sana bir şeyler getireyim."

"Midem bulanıyor, şarap beni kötü etti."

"Çay ister misin, kahve?"

"Midem bulanıyor". Yeniden uzandı ve battaniyeyi üzerine çekti.

Çaresizlikle ona bakıp odadan çıktım. Kapıyı kapatıp kilitledim. Bu duruma kayıtsızlık gösterisinden sonra birden kaçmaya kalkışabileceği, evden fırlayıp kayaların arasında kaybolarak kendini denize atabileceği ihtimalini göz ardı etmedim.

Alt kata indim ve Gilbert'i mutfak masasında oturur buldum. Ben girince saygıyla ayağa kalktı. Titus artık kullanmakta ustalaştığı fırının başında yumurta pişiriyordu. Artık tamamen kendi evindeymiş gibiydi burada. Bundan hem hoşnut hem hoşnutsuzdum.

"Günaydın efendim" dedi Gilbert.

"Selam, baba."

Titus'un bu hoşluğuna aldırmadım.

"Eğer samimi olman gerekiyorsa, adım Charles."

"Özür dilerim, Bay Arrowby. O nasıl bu sabah?"

"Ah, Titus, Titus..."

"Bir yağda yumurta ye" dedi Gilbert.

"Ona biraz çay götüreceğim. Süt ister mi, şeker?"

"Hatırlayamıyorum."

Küçük bir tepsiye çay, süt, şeker, ekmek, tereyağı ve marmelat koydum. Yukarı taşıdım, kapıyı anahtarla açtım. Hartley hâlâ battaniyenin altında yatıyordu.

"Şahane kahvaltı. Bak."

Bana adeta teatral bir kederle baktı.

"Bekle, masa ve sandalye getireyim". Alt kata koştum ve küçük masayla bir sandalye alıp döndüm. Tepsidekileri masaya koydum. "Gel, sevgilim, çayını soğutma. Hem bak, sana ne güzel bir armağan getirdim, bir taş, sahildekilerin en güzeli". Tabağının yanına elips şekilli, ilk bulduğum, koleksiyonumun en güzeli, el büyüklüğünde, Klee ve Mondrian'ın önünde yerlere eğilecekleri beyaz kareli, benekli pembe taşı koydum.

Hartley yavaş yavaş ayağa kalkmaktan ziyade sürünür gibi geldi ve sabahlığa sarınarak masanın yanında durdu. Taşa ne baktı ne dokundu. Bir an kollarımı ona doladım ve peruğa benzeyen saçlarını öptüm. Sonra ipeğin örttüğü ılık omzunu öptüm. Sonra onu yalnız

bırakıp kapıyı kilitledim. Hiç olmazsa artık geri gitmekten söz etmemişti. Korktuğuna şüphe yoktu; artık geri dönmeyi düşünmeye korkuyordu, o halde onu burada tuttuğum her saat, amacıma yardımcı olacaktı. Ama o cansız kederli havası beni dehşete düşürüyordu. Daha sonra biraz çay içtiğini ama hiçbir şey yemediğini görünce şaşırmadım.

Saatime baktım. Sekiz bile olmamıştı daha. Acaba Ben ne zaman ve nasıl gelecek diye düşündüm. Hartley'nin Ben'in ordudaki tabancasını sakladığıyla ilgili söylediklerini endişeyle hatırladım. Talimatlar vermek üzere mutfağa indim.

Gilbert yağda yumuta, kızarmış ekmek ve ızgara domates yiyordu.

"Oğlan nerede?"

"Yüzmeye gitti. Hartley nasıl?"

"Ah... berbat. Demek istediğim, iyi. Dinle, Gilbert, dışarı çıkıp gözcülük edebilir misin? Tamam, önce kahvaltını bitir, sen iyisin, öyle değil mi!"

"Ne demek istiyorsun, gözcülük yap derken" dedi Gilbert şüpheci bir tavırla.

"Sadece ayakta dur yahut istiyorsan otur, anayolda, eve gelen yolun başında ve *onu* gelirken görünce gelip bana haber ver."

"Nasıl tanıyacağım ki? Kırbacından mı?"

"Hemen tanırsın". Ben'i özenle tarif ettim.

"Peki çaktırmadan yanaşırsa bana ya da ne bileyim? Pek memnun olmasa gerek durumdan. Sert biri olduğunu, bir tür haydut olduğunu sen söyledin. Seni seviyorum canım ama kavga etmeyeceğim."

"Kimse kavga edecek değil". Umarım.

"Arabada oturmaya itirazım olmaz" dedi Gilbert. "Kapıları kilitler, arabada oturup yolu gözlerim. Onu görünce de kornaya basarım."

Bu iyi bir fikir gibi görünüyordu. "Tamam, kuvvetli bas ama."

Arka kapıdan dışarı çıkıp çimenliği geçtim ve kayaları aşarak küçük falezin oraya vardığımda, Titus'un, yeşil suyun altına dalmadan önce göğe doğru yükselen uzun solgun bacaklarını görecek vakit buldum. Bana Breughel'in İkarus'unu anımsattı. *Absit omen.**

Yüzmeye cesaretim yoktu ve zaten Ben'in beni pantolonsuz bulmasını da istemezdim; ayrıca, denizden çıkmamın güç olabileceğini anlamama yetecek kadar dalga vardı. Titus için sorun olmazdı elbette. Merdivenlere başka bir "ip" bağlamayı unutmamalıydım.

* (Lat.) Evlerden ırak. (ç.n.)

Güneş çoktan yükselmişti ve deniz, kayalara yakın yerlerde berrak yeşil, daha açıklarda pırıl pırıl ve masmaviydi, sanki üzerinde kocaman beyaz levhalar yüzüyormuş gibi kımıldayıp parlıyordu. Ufuk, altın bir çizgi halindeydi. Büyük ama çok düzgün dalgalar kabararak bana doğru geliyor ve kayaların arasında sessizce köpürüyordu; zarif ama buna rağmen makinemsi, güçlü ve düzenli hareketlerinde sessiz bir gözdağı vardı.

Titus'un yüzmeyi bitirmesini hayli sabırsızlıkla bekledim. Bir kriz ânında dikkatini başka şeye vermeye hiç hakkı yoktu. Beni gördü, el salladım ama belli ki hiç acelesi yoktu. Ben de gireyim diye seslendi ama başımı iki yana salladım.

Titus'un acilen karaya gelmesini istiyordum, bunun sebebi kısmen, mutfaktaki aptalca sohbetimizin hayli kötü etkisini silmek istememdi. Ayrıca beyefendi geldiğinde Titus'u giyinik, iş bilir ve aklı başında, yanımda istiyordum. Ben'in buraya gelip hepimizi öldüreceğini gerçekten düşünmüyordum; bir güç gösterisi olmadığı takdirde, kafamı yumruklamak isteyebilirdi ve her ne kadar epey atletik ve bayağı güçlüysem de saldırganlık sanatı asla hünerlerim arasında olmadı. Savaş sırasında sık sık nasıl olup da erkeklerin başka erkeklerin karşısına çıkıp onları öldürebildiğini merak ederdim. Eğitimin ve sanırım korkunun yararı olmuştur. Onlardan olmadığıma memnun olmuştum.

Titus'un yunusvari maskaralıklarını somurtarak izlerken, *onun* nasıl tepki göstereceğini gerçekte bilmediğimi fark ettim. Üvey babasından nefret ettiğini açıkça ifade etmişti. Ama genç dimağ gizemlidir. Onunla karşı karşıya gelince sinebilir yahut aniden duygudaşlığa kapılabilirdi. Yahut eski, köklü evlatça duygulara. *Titus taraf değiştirebilir miydi*? Titus'un kendisi bile bilebilir miydi?

Nihayet sarp kayaya geri yüzdü, el ve ayak parmaklarıyla tutunarak çıplak bedenini yükselip alçalan dalgalardan kolayca çıkardı. Tırmandı, kendini yukarı çekti ve nefes nefese uzandı.

"Titus, sevgili çocuk, giyin, çabuk ol, işte havlun."

Beni süzerek dediğimi yaptı. "Mesele nedir? Bir yere mi gidiyoruz?"

"Hayır ama korkarım baban her an gelebilir."

"Annemi aramaya. Eh, sanırım gelebilir. Sen ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum. O ne yapacak? Dinle, Titus ve lütfen hoyrat aceleciliğimi mazur gör, sana söylemek istediğim o kadar çok şey var ki. Titus, birbirimize destek olmalıyız, sen ve ben..."

"Ah, evet, ben çok önemli bir varlığım, çığırtkan kuşum ben, rehine!"

"Hayır, demek istediğim tam da bu. Buraya sana işte bunu söylemeye geldim. O dediğin için değil. Senin için. Demek istediğim, *seni* istiyorum, senin baban olmak istiyorum, senin oğlum olmanı istiyorum, ne olursa olsun. Demek istediğim, annen benimle kalmayacak bile olsa; ama umuyorum ve inanıyorum ki kalacak; ama kalmayacak bile olsa, senin yine de beni baban olarak kabul etmeni istiyorum."

"Bu komik bir eylem" dedi, "yetişkinken birini baban olarak kabul etmek. Bu nasıl yapılabilir, emin değilim doğrusu."

"Zaman bize nasıl yapılacağını gösterecek. Sen sadece o iradeyi göster, niyetlen. Lütfen. Aramızda gerçek bir bağ olduğunu hissediyorum, daha da güçlenecektir, doğallıkla. Sadece seni kullandığımı düşünme, öyle yapmıyorum. Sana sevgi duyuyorum. Söylediklerimin beceriksiz acemiliğini hoş gör, daha güzel bir konuşma yapmak için düşünecek zamanım olmadı. Kader yahut Tanrı ya da bir şeyin bizi birbirimize verdiğini hissediyorum. Gel, bu şansı aptalca kaybetmeyelim. Ahmakça bir gururun ya da hayal gücü yahut umut eksikliğinin bizim için olabilecekleri bozmasına izin verme. İzin ver, şimdi ve bundan sonra birbirimize ait olalım. Bunun tam olarak ne anlama geldiğini yahut neleri içerdiğini kafana takma, bunları henüz anlayamayız. Fakat kabul edecek misin, deneyecek misin?"

Böylesine tutkulu bir yakarıyı ne hazırlamış ne de beklemiştim. Bir etki yaptığımı umarak ona kaygıyla baktım.

Şimdi giyinikti, suya yukarılardan bakan kayanın üzerinde birlikte durduk. Kaşlarını çatıp gözlerini devirerek bana baktı. Sonra uzaklara baktı. "Pekâlâ... Sanırım... Evet... Tamam. Aslına bakarsanız, şey, birazcık şaşkınım gerçekten. Beni kendi başıma istediğinizi söylemenize sevindim. Emin değildim. Size inanıyorum... Sanırım. Tuhaf, hayatımın o kadar büyük bir kısmı boyunca sizi düşündüm ki, günün birinde gelip size bir bakmak zorunda olduğumu biliyordum ama erteleyip durdum, çünkü korkuyordum. Düşündüm ki eğer beni reddedecek olursanız... Yani yalancı otlakçının biri, yalnızca para peşinde filan diye düşünürseniz... ve şey... Neden öyle düşünmeyesiniz, her şey öyle tuhaf ki... Ama öyle düşünürseniz bu çok yıkıcı bir darbe olurdu. Bundan nasıl kurtulurdum bilemiyorum, kendimi çok

onuru kırılmış ve berbat hissederdim, kalan ömrümü o yükle yaşardım. Kaybedeceğim çok şey var."

"Evet, çok şey ama artık her şey yolunda, en azından burada. Birbirimizi yanlış anlamayacağız. Birbirimizi kaybetmeyeceğiz."

"Her şey çok hızlı oldu."

"Hızlı oldu, çünkü doğru, kolay oldu çünkü doğru."

"Pekâlâ öyleyse, elimden geleni yapacağım, dediğiniz gibi, ne anlama geldiğini Tanrı bilir, fakat kabul edeceğim, en azından deneyeceğim."

Elini uzattı ve ben de sıkıca tuttum, bir an için orada öylece, duygulanmış ve utanmış bir halde durduk.

O sırada, yoldan Gilbert'in yüksek sesle, ısrarla çalan kornasını duydum.

"Bu o!" Sıçradım ve düşe kalka eve doğru ilerlemeye başladım. Titus beni geçti ve benden önce çimenliğe vardı. Mutfağa girdiğimde Gilbert, Titus'a tutunuyordu.

"O burada, anayoldan yürüyerek geldi, evin yolunda durdu ama beni arabada görünce ve ben de kornayı çalınca, yolda yürümeye devam etti."

"Evi geçip gitti mi?"

"Evet. Belki kayalıklardan dolaşıp gelecektir". Gilbert gerçekten korkmuş görünüyordu.

Koşarak holü geçtim, dışarı çıkıp anayola kadar gittim. Ben'den eser yoktu. Gilbert'in, hiç şüphesiz, kendi geri çekilişini garantiye almak için arabasını evin yoluna bir barikat olması istenmiş gibi park ettiği dikkatimden kaçmadı. Hiç şüphesiz, Ben bu yüzden yürümeye devam etmişti. Ben hâlâ ikirciklenir, etrafı kolaçan ederken Titus'un evin öbür yanından bağırdığını duydum.

Kapıda bir şeyler geveleyen Gilbert'i geçtim ve mutfaktan geçip hızla dışarı çıktım. Titus en yüksek kayalardan birinin üzerinde duruyor ve "İşte orada! Orada! Onu görebiliyorum. Kuleden bu tarafa geliyor" diye işaret ediyordu.

O sırada artık Titus'un kimin tarafında olduğu konusunda şüphem kalmamıştı. Tanrı'ya şükürler olsun.

Titus'a, "Sen orada dur, ben gidip onu karşılayacağım. Seni istersem bağırırım" diye seslendim.

Kuleyi görüş alanımda tutarak kayalıklarda yürümeye başladım ve hemen sonra Ben'i gördüm, etkileyici bir çeviklikle o da kayalıklarda düşe kalka eve doğru ilerliyordu.

Yollarımızın birleştiği ve hakikaten evden kuleye giden tek makul kolaylıktaki yol Minn'in köprüsüydü, altından denizin kazana dolduğu kayalık kemer. Bu doğal buluşma noktasına doğru ikimiz de kayarak, düşe kalka ilerledik ve aramızda üç metre kadar mesafeyle karşı karşıya durduk. Hızla ve endişeyle, umduğum gibi, yüksek kayanın üzerindeki Titus'un görüş alanı içinde olup olmadığımızı düşündüm. Hızla bakındım. Görünmüyorduk.

Ben, muhtemelen Balıkçılar Dükkânı'ndan alınma, diz yerlerinde tüyleri dökülmüş, siyahımsı fitilli kadife bir pantolon ve beyaz gömlek giymişti. Sabah serinliği sürmesine rağmen ceketsizdi. Bu yalın kılığı beni silahsız olduğuna temin etmek için mi giymişti, yoksa düpedüz kavga etmeye hazırlandığından mı? Cüsseli görünüyordu, pantolonun içinde biraz sıkışmış gibiydi ama bunun dışında derli toplu ve ciddiydi. Tıraş olmuş gibi görünüyordu, bense olmamıştım. Birdenbire boşalan o evde, aklında Tanrı bilir ne düşüncelerle aynada kendine bakarak tek başına tıraş olmuştu. Kısa kesilmiş soluk kahverengi saçları, oğlan çocuğumsu kafası, geniş omuzları ve tıknaz yapısıyla küçük bir koça ya da benzeri küçükçe ama saldırgan bir erkek hayvana benziyordu. Onun kalın, güçlü görüntüsüne karşılık ben kesinkes incecik, intizamsız, kılıksız görünüyordum; saçlarım taranmamıştı ve pantolonumun üzerine hâlâ çizgili pijamamın üstünü giyiyor olduğumu yeni fark etmiştim.

Köprünün üzerinde biraz ilerledim, o da öyle yaptı. Gel zamanıydı; güçlü ve iri dalgalar, kazanın derin ve düzgün boşluğunu iştahla doldurup taşıyordu. Konuşmaya engel olacak kadar yüksek olmayan, pes, ıslıklı bir uğultu duyuluyordu. Uğultu beni avutuyordu. Ben'i huzursuz ettiğini umuyordum. Gürültü bana daima dost olmuştur.

Şimdi ilk kez, doğru düzgün ışık altında Ben'in yüzünü yakından görüyordum. Daha önce düşündüğümden daha yakışıklıydı. Uzun kirpikli, iri kahverengi gözleri; büyük, biçimli ve belki de sadece şimdi, hafiften istihzayla gülümseyen ve zor beğenir bir ağzı vardı. Çenesi, kalın boynuna doğru geriye çekilmişti. Son derece kızgın olmakla birlikte son derece gergin olduğunu derhal anladım ve bu durum beni rahatlattı. Acaba *o* da *benden* mi korkuyordu biraz? Suçluluk? Suçluluk korkuyu yaratır.

"Karım nerede?"

"Burada, benim evimde, kalmak istediği yerde. Titus da öyle, gayet iyi bildiğin gibi benim oğlum değildi ama artık öyle, onu evlat edindim."

"Ne?"

"Evet!"

"Ne dedin sen?"

Ben'in azıcık sağır olduğunu daha büyük bir tatminle anladım, hiç olmazsa benden daha sağırdı ve uğultu onu rahatsız ediyordu. Söylediklerimi ağzımda gevelemiştim doğrusu. Aşağılayıcı bir açıklıkla, "Hartley burada. Titus da öyle. Burada kalacaklar."

"Onu eve götürmeye geldim."

"Bak, Titus'un gerçekten benim oğlum olduğuna inanmıyorsun, değil mi? Seni temin ederim, değil."

"Ben karımı istiyorum."

"Sana, seni ilgilendirmesi gereken bir şey söylüyorum. Titus benim oğlum değil."

"O hikâye artık umurumda bile değil, bitti, ben Mary'yi istiyorum."

"O burada kalmak istiyor."

"Sana inanmıyorum... Onu zorla tutuyorsun. Onu kaçırdın. Kendi özgür iradesiyle kalmayacağını *biliyorum, biliyorum.*"

"Bana geldi, bana *kaçtı*, daha önce yaptığı gibi, senin marangozluk kursunda olduğun akşam olduğu gibi. Benim onu evden güç kullanarak çıkaracağımı, çıkarabileceğimi mi düşünüyorsun?"

"Çantasını evde bırakmış."

"Sen onu sevmiyorsun, o da seni sevmiyor, senden ödü kopuyor, neden bunu kabul etmiyorsunuz? Bu korkunç yalanı yaşamaya neden devam ediyorsunuz?"

"Mary'yi bırak yoksa polise gideceğim."

"Sana gülerler. Polisin böyle bir olaya karışmayacağını sen de gayet iyi bilirsin."

"Karımı istiyorum."

"O sana geri dönmek istemiyor, canına yetti. Arabayı göndereceğim eşyalarını aldırmak için."

"Sana ne yalanlar söyledi?"

"Şimdi de bunu mu doladın diline? Onu kötüle, suçu ona at! Kendini nasıl da güzelce ele veriyorsun."

"Mary uydurduklarının gerçek olduğunu düşünen isterik biri, iyi değil."

"Senin gaddarlıklarının canına yettiğini düşünüyor hakikaten. Hadi, polise git, bakalım neler oluyor!"

"Neye bulaştığını bilmiyorsun, anlamıyorsun. O benim karım ve ben onu seviyorum, onu eve geri götüreceğim, ait olduğu ve olmak istediği yere. Neden birdenbire çıkıp geldin de hayatımıza müdahale ettin, neden gelip burada yaşamaya ve bize musallat olmaya karar verdin, biz seni istemedik, istemiyoruz. Senin nasıl biri olduğunu biliyorum, seninle ilgili yazılanları okudum, sen kokuşmuş bir herifsin, bok herif, yıkıcısın, *pisliksin* sen. Mary senin gösteri dünyası orospularından biri değil, o düzgün bir kadın, senin dokunmaya layık olmadığın biri. Eğer canının fena halde yanmasını istemiyorsan, bizi rahat bırak. Seni uyarıyorum. Bizi rahat bırak."

Ben, tutarsızca öfkesine denk sözcükler arayarak, iri boğa başını öne uzatmış, tükürükle ıslanmış güçlü dişlerini gösteriyordu. Güçlü mekanik dalgaların ritmik tıslayan uğultusu bir an beni büyüledi, çünkü aşağıya bakmadan alttaki kayalık çukurda çalkalandıklarını hissedebiliyordum. Kendi kendime, bütün vücudumu içeren bir kesinlikle, hızla ileri çıkmamın bu iğrenç haydutu oraya itmeme yeteceğini açık seçik düşündüm. O daha güçlü olabilir ama ben de daha çeviğim. Yüzme bilmiyor ve o kaynayan kazanda iyi bir yüzücü bile ölebilir. Kimse bizi görmüyor. Bana saldırdığını söyleyebilirim. Sadece onu iterim ve bütün dertlerim biter.

Bunları düşünürken, gözlerimi Ben'den ayırmadım. Bedenimde embriyonik bir hareket hissettim; gerçi, hiç şüphesiz, gerçekte görünür bir şekilde hareket etmemişti. Ancak gözlerim yeterliydi ve niyetimi anladığından emindim, niyet denebilirdi gereği halinde, çünkü asla gerçekleştirmezdim. Köprünün öteki ucuna çekildi ve ben de yumruklarımı gevşetip gözlerimi indirdim. Ben de geri çekildim.

"Onu geri getir!" dedi, altımızdaki suyun gürlemesi aramızda bir duvar gibi yükseldiğinden sesini yükselterek. "Yoksa seni mahvetmek için ne gerekirse yaparım. Sana söylüyorum, ciddiyim."

Bir şey demedim.

Sanki aniden kafası karışmış gibi ve duygusal bir sesle, "*Onu* düşün. Eve gelmek istiyor. İstediğini biliyorum. Anlamıyorsun. Bunun sürmesine izin verme. Onun için çok kötü bu. Sonunda eve gelmek zorunda kalacak. Görmüyor musun?"

Duyulmaz bir sesle, "Siktir git" dedim.

Uzaklaşmaya başladı. Sonra döndü ve "Ona dün gece köpeği yanımda getirdiğimi söyle. Çok sevineceğini düşünmüştüm."

Nihayet topallığı belli olarak, yavaşça, bir belirip bir gözden yiterek kayaları aşıp yola varıncaya kadar onu izledim. Silkinip kendime geldim ve elimden geldiği kadar hızla eve doğru gitmeye başladım. Hakikaten gittiğinden emin olmak istiyordum.

Yüksek kayasının üstünde hâlâ oturmakta olan Titus da zıplayıp arkamdan geldi. Gilbert çimenlikteydi. İkisi birden hemen beni sorgulamaya giriştiler ama ben koşarak onları geçtim. Arkamdan koştular ve üçümüz birlikte evin yoluna çıkıp hâlâ yerinde duran Gilbert'in arabasına kadar gittik. Arabanın arkasına dizilip durduk. Ben yol boyunca bize doğru geliyordu. Titus bir an ona baktı, sonra döndü ve sırtı yola dönük durdu. Hareketi etkileyiciydi. Ben bizi geçti, asık suratla, tek bir söz etmeden, bize hiç bakmadan ve köye doğru aceleyle yürümeye devam etti.

"Ne oldu" diye sordu, şimdi sarsılmış, korkmuş görünen Titus.

"Hiçbir şey."

"Nasıl hiçbir şey?"

"Söylemesi gerekenleri söyledi."

"Ne dedi?"

"Yalanlar. Hartley'nin isterik olduğunu ve uydurduklarının gerçek olduğunu düşündüğünü söyledi."

"İsterik olduğu doğru" dedi Titus. "İsteri krizleri bazen bir saat sürebilirdi. Korkutucuydu, öyle olmasını istiyordu."

"Eğer bütün olanlardan sonra onun baban olduğuna karar verdiysen onunla eve gidebilirsin, sana engel olmam."

"Benimle böyle konuşmayın. Sadece onun için fazlasıyla üzülüyorum, hepsi bu."

"Yukarı gelip onu görmeyecek misin?"

"Hayır... o öyleyken... hayır..."

"Ah!" Öyle çileden çıkmıştım ki birini öldürebilirdim. Eve geri koştum, üst kata çıktım ve Hartley'nin kapısını anahtarla açtım.

Sırtını duvara dayamış, dizlerini toplamış, siyah sabahlığa sarınmış, şiltenin üzerinde oturuyordu. Şişmiş, kederli gözlerle bana baktı ve daha kapıdan tam geçmeden tekdüze bir sesle konuşmaya başladı. "Lütfen bırak gideyim, eve gitmek istiyorum, oraya gitmek zorundayım, gidecek başka bir yer yok, bırak gideyim, lütfen."

"Evin burası, benimle evindesin, evindesin!"

"Bırak, şimdi gideyim. Bana karşı nasıl bu kadar zalim olabiliyorsun? Ne kadar uzun kalırsam o kadar kötü olacak."

"O iğrenç yere neden geri dönmek istiyorsun? Hipnotize mi oldun, nedir?"

"Keşke ölseydim, sanırım yakında öleceğim, bunu hissediyorum. Bazen yatağa girdiğimde sırf dileyerek öleceğimi hissederdim ama hep uyandım ve hâlâ orada olduğumu gördüm. Her sabah bakıyorum, hâlâ kendimim, bu cehennem."

"Çık o cehennemden o halde! Kapı açık ve ben tutuyorum!"

"Yapamam. Cehennem benim, kendimim."

"Of Hartley, *kalk ayağa*! Aşağı gel ve güneşte otur, konuş benimle, Titus'la konuş. Böylesine kahrolmayı bırak, beni delirteceksin! Sana özgürlük sunuyorum, mutluluk, seni ve Titus'u alıp... Paris'e, Atina'ya, New York'a, her nereye gitmek istersen oraya götürmek istiyorum!"

"Eve gitmek istiyorum."

"Neyin var senin? Dün böyle değildin."

"Sanırım öleceğim, hissediyorum."

Benimkilerle buluşmayı reddeden gözlerinde, umudunu kaybetmeye kararlı olanların savunmacı soğukluğu vardı.

Ardından, hatırlayabildiğim en tuhaf günlerden bazıları geldi. Hartley aşağıya inmeyi reddetti. Hasta bir hayvan gibi odasında kalıp saklandı. Kendini denize atması ihtimaline karşı odasının kapısını kilitledim, kendini yakmasın diye ne mum ne de kibrit bıraktım yanına. Her an onun güvenliği ve iyiliği için kaygı duyuyor ama değil her zaman, çoğu zaman bile onunla kalmaya cesaret edemiyordum, işin aslı onunla nasıl bir arada olacağımı pek bilemiyordum. Erkenden yattığı ve çok geçmeden uykuya daldığı için (horladığını duyabiliyordum) geceleri onu yalnız bırakıyordum ve geceler uzundu. Zamanının büyük bir kısmını uyuyarak geçiriyordu hem öğleden sonra hem gece. Bu unutuş, en azından emrine amade bir dosttu. Bu sırada ben ortaya çıkış aralıklarımı açıklanamaz derin bir teoriye göre hesaplayarak onu gözlüyor ve bekliyordum. Tuvalete giderken sessizce eşlik ediyordum ona. Dışarıda koridorda oturarak uzun gece nöbetleri tutuyordum. Rüyamda Bayan Chorney'nin çıktığı ve evin mülkiyetini geri istediği gizli bir kapının olduğunu gördüğüm boş nişe birkaç minder

koymuştum. Minderlere oturup Hartley'nin odasının kapısını gözlüyor ve dinliyordum. Bazen o horlarken ben de uyukluyordum.

Elbette odasında sık sık onunla konuşuyor yahut konuşmaya kalkışıyor, olmadı sessizce oturuyordum. Yanına diz çöküyor, küçük bir kuşu okşar gibi ellerini ve saçlarını okşuyordum. Bacakları ve ayakları çıplaktı fakat elbisesinin üzerine benim sabahlığımı giymekte ısrarlıydı. Yine de küçük temaslarla, el altından, vücuduyla tanışıklık kuruyordum; ağırlığı ve kütlesiyle, muhteşem yuvarlak göğüsleriyle, dolgun omuzlarıyla, kalçalarıyla ve memnuniyetle onunla sevişirdim, ancak en küçük işaretimde, en ufak bir şekilde giysilerini çıkarmaya kalkıştığımda direniyordu. Makyaj malzemesi olmadığı gerekçesiyle söyleniyordu, ben de Gilbert'i köye gönderip istediklerini aldırdım ve benim yanımda makyaj yaptı. Gösteriş uğruna verilen bu küçük taviz, bana umut verici bir belirti gibi görünüyordu. Fakat ondan ve onun için korkmaya devam ettim. Gitmesine sessiz bir amansızlıkla izin vermeyişim yeterince şiddetti. Daha fazla baskının düşmanca taşkınlıklara yahut beni de onun kadar delirterek daha fazla içine kapanmasına yol açacağından korkuyordum. Böylece birlikte bir tür delice, gizemli, tehlikeli, karşılıklı hoşgörü içinde yaşadık. Eve gitmek istediğini aralıklarla söylüyordu fakat benim kesin retlerimi pasif bir şekilde kabul ediyordu ve bu cesaret vericiydi. Elbette her geçen saat dönme korkusu artıyor olmalıydı ve bu bana başlı başına umut veriyordu. Elbette döktüğü gözyaşı *miktarının* onu kendiliğinden benim kılacağı bir an gelecekti.

Aslında, tutarsızca ve seyrek aralıklarla, konuşmayı beceriyorduk. Ona eski günleri hatırlatmaya çalıştığımda, her zaman karşılıksız bırakmıyordu çabalarımı ve onu şiddetle severek ve acıyarak davrandığım anlarda, çok az ilerleme kaydettiğimi hissederdim. Bir keresinde, durduk yerde, "Estelle Yenge'ye ne oldu" diye sordu. Onunla Estelle Yenge hakkında konuştuğumu hatırlayamadım, amcamın ailesini konuşmayı öylesine tabu haline getirmiştim. Bir başka sefer, "Philip senden asla hoşlanmadı" dedi. Philip erkek kardeşiydi. "Philip şimdi ne yapıyor?" "Savaşta öldürüldü". Sonra ekledi, "Sen benim erkek kardeşimdin aslında". Benim tiyatro dünyasındaki hayatım hakkında asla bir şey sormadı bana ve ben de ona herhangi bir şey anlatmaya çalışmadım. Sanırım hakikaten hiç merak etmiyordu. Her halükârda ünlü bir adamla evlenmediği için hemen hemen hiç pişmanlık duymuyordu. Bir iki kez, şu ya da bu ünlü aktörle karşılaşıp

karşılaşmadığımı sordu ama belli ki tiyatro hakkında pek az şey biliyor ve söylediklerimi takip etmiyordu. Bir keresinde, "Clement Makin diye bir oyuncuyla hiç tanıştın mı" diye sordu. Bir an düşündükten sonra, "Evet, onu iyi tanırdım, beni severdi, bir süre birlikte yaşadık" dedim. "Demek istediğin..." "Sevgilimdi". "Ama o senden çok çok yaşlı olmalı". "Evet ama bunun pek önemi yoktu". "Yaşlı bir kadın olmalı". Bir süre sonra Hartley ağlamaya başladı ve ona sarılmama izin verdi. Bir daha Clement'ten söz etmedi. Bu, umudun bizatihi acıma ve sevgiden doğdunu düşündüğüm anlardan biriydi. Ve Hartley'nin benimki kadar geniş bir bilinci, benimki kadar uzun bir tarihi olduğu ve o içsel varlığı asla tanıyamayacağım, ona asla ulaşamayacağım muamması hakkında düşünürdüm. Elbette sabırsızdım. Umudunu kestikten sonra, gidecek başka yeri olmadığından, tamamen bana dönme ihtiyacı içinde olmasını bekledim. Beni şimdi ne yapacağımı bilemez halde bırakan şey onun çökmemesiydi.

Burada Titus'un bana yardım etmesini bekledim ama istemiyordu, belki de yapamıyordu. Hartley'den adeta korkuyordu: Onun durumundan, tutsaklığından, müthiş çaresizliğinden, aklından geçtiğini sandıklarından. Onun aşağılanmasından nefret ediyordu. Dahil olmak istemiyordu. Benim "hilem" yahut "oyunum" dediği bütün bu olanlara karşı tiksinti ve suç ortaklığı karışımı duygular besliyordu. Ve hiç şüphesiz, en azından dolaylı olarak, Ben'den korkuyordu. Hartley'nin odasının kokusundan yakınıyor, orada soluk alamadığını söylüyor, buna rağmen onu oradan çıkmaya ikna etmek için çaba gösteremeyecek kadar utanıyordu. Onunla konuşurken yanında kalmam için bana yalvarıyor ve onları yalnız bırakırsam çok geçmeden dışarı kaçıyordu. Sanıyorum; sorun, Ben hakkında konuşmakta zorlanmaları ve o beyefendiyle ilgili olmayan çok az konu bulunmasındandı. Ayrıca, Titus'un evi terk ettiğinden beri neler yaptığı konusunda ağzı sıkı davranma eğiliminde olması dikkatimi çekiyordu; konuyla ilgili sorularımı cevaplamakta son derece gönülsüz davranıyor ve kaçamak tutum, bir başka olası sohbet konusunu kesip atıyordu. Aslında Hartley onun yaptıklarına dair ciddi bir merak göstermiyordu. Neredeyse *nezaketle* konuşuyorlardı doğrusu. En azından ilk gün konuştular. Ondan sonra Titus, Hartley'i görmek için giderek isteksizleşti ve Hartley'nin aklı daha çok gittiğinden, ben de Titus'tan onunla konuşmasını istemekte daha gönülsüzleştim.

Ona "Mary" demesine alışamadım.

"Mary, neden dışarıya güneşe çıkmıyorsun, burası soğuk."

"Hayır, teşekkür ederim."

"Daha iyi misin?" Hasta olduğu kararı kullanışlı bir şekilde ortaya çıkıvermişti. Sıradan bir rahatlıkla bungalovdan bahsediyorlardı. Ama belki de ne dediklerini pek bilmiyorlardı.

"Demek güzel bir bahçesi de var? Otuz dört numarada doğru düzgün bir bahçemiz yoktu, değil mi? Daha ziyade bir avluydu o."

"Evet, otuz dört numaradaki avlu sayılırdı."

"Oradaki barakada duran eski çamaşır mengenesini hatırlıyorum hep. Eski mengeneyi hatırladın mı?"

"Evet..."

"Böylece artık gül yetiştirebilirsin. Her zaman gül yetiştirmek isterdin, öyle değil mi?"

"Evet, her renkten, çok sayıda gül."

"Demek, eskiden olsa ne güzel olur diye hayal ettiğimiz gibi, pencereden denizi görüyorsun?"

Bunun Hartley'e nasıl etki ettiğini çıkaramıyordum. Ana oğlun birbirlerine derhal kenetleneceklerini ve bir sevgi dili keşfedeceklerini hayal etmekle nahiflik ettiğimi anlamıştım. Aslında belki bu da bir sevgi diliydi. Sevgi vardı, şüphesiz ama ikisi, birbirleri karşısında şaşılacak kadar sakar ve tutuktular. Konuşma, Titus'un beceriksizce zorlamasıyla sürüyordu. Beni rahatlatan bir şekilde, çok geçmeden bungalovun güzelliklerini tükettiler. En başarılı sohbetleri, Titus'un çocukluğundaki evlerin ve bahçelerin manasız ayrıntılarıyla ilgili çocukça basit hatıraları içeriyordu.

"Altmış dokuz numarada oturduğumuz sırada çitte bir delik vardı, oradan bakardık, hatırlıyor musun?"

"Evet..."

"Ben bir kutunun üstüne çıkardım, değil mi?

"Evet, kutunun üstüne."

Neden konuşamıyorlardı? Titus'a duyduğu sevgi o yıllar boyunca gerçekten eksilmiş miydi ve Titus'un ona duyduğu sevgi? Korkunç bir düşünce. Daha sonra durumun bütününün onların nutkunun tutulmasına sebep olduğunu, o durumu yaratan ve sürdürenin de ben olduğumu anladım elbette.

Hartley'nin kapalı tutulduğu bu dönem, zihnimde koca bir ruhsal dram, muazzam gelişmeler, değişimler, engellemeler, sürprizler, ilerlemeler, nefretler, krizler tarihi gibi uzanıyor. Aslında toplam dört beş gündü. Tarih, dram ve değişim içeriyordu hakikaten. Birinci günden sonra, Ben konusunda fena halde endişelenmeyi bırakmış olmam tuhaf. Elbette onu unutmadım, elbette gelmesini bekledim. Geceleri kapıları dikkatle kilitledim. Evi yakabileceği aklıma geldi ve kafama takıldı biraz; ne de olsa profesyonel bir itfaiyeciydi. Ama onu takıntı haline getirmeyi bıraktım; belki de bunun sebebi, zihnen kendimi de hapsetmeyi başarmış olmam ve Ben tehlikesinin daha az gerçek görünmesiydi. Neden harekete geçmiyordu? İncelikli bir plan mı yapıyordu, yoksa düpedüz bekleyerek kendine eziyet etmeyi ve böylece öfkesini beslemeyi mi yeğliyordu? Titus'tan korkuyor olması mümkün müydü? Çok geçmeden merak etmeyi bıraktım.

Titus ve Gilbert'e gelince, Hartley ve benden uzaklaşır uzaklaşmaz tatildeymiş gibi davranmaya başlıyorlardı. Titus, annesini yahut babasını tartışmak istemiyordu. Bu problemlerin dışında kalmayı seçiyordu. Her gün daima falezden, bazen günde iki ya da üç kere, yüzüyordu. Kendini güneş kremine bulayıp kayaların üzerinde çıplak uzanıyordu. Her türlü "otlakçılık" kaygısı tamamen kaybolmuştu. Konukseverliğimi hak olarak görüyor, karşılığında hiçbir şey vermiyor, ne yardım ediyor ne bir sıcaklık gösteriyordu. Elbette bu haksız bir yargı. Titus'u üst katta neler olup bittiğini "bilmek istemediği" için suçlayamam. Sanırım bu konuda varsayımda bile bulunmadı ve hakikaten bunu yapmak zor olurdu. Üstelik ona çok az zaman ayırıyordum ve bu önemli ihmale içerlemiş olabilir. O zamana kadar Titus'un, başlangıçta sandığımdan çok daha basit bir karakter olduğuna karar vermiştim yahut belki de yüz yüze kaldığı dehşet yüzünden basitliği seçmişti.

Gilbert epey daha meraklı ve ayrıca iyi niyetle yardım etmeye hevesliydi (Hartley'nin odasına çiçekler koymayı bile istedi), ancak ben onu dışarıda tuttum. Elbette vazgeçilmezdi. Yemek pişiriyordu. Titus güneş banyosu yaparken alışveriş yapıyordu. Ama üst kat sahanlığına çıkmasına izin vermiyordum. O dönemin tuhaf ve olanlarından biri de Gilbert ve Titus'un birbirlerinin şarkı söyleme yeteneğini keşfetmeleriydi. Gilbert oldukça iyi bir baritondu ve Titus'un idare eder bir tenor olduğu ve ayrıca çok tiz tondan şarkı söyleyebildiği anlaşıldı. Daha da beteri, son derece geniş, ortak bir repertuarları var gibi görünüyordu.

Gidip kayalıklarda söylemelerini kesin bir dille emredene kadar evi sesleriyle çınlattılar. Elbette gösteriş yapabilmek için benim, seyircileri olmamı isterlerdi (bütün şarkıcılar gösterişçidir) ve elbette gece yarılarına kadar şarkılar söyleyip şaraplarımı içmek hoşlarına giderdi (İkisi de iyi içiciydi ve Gilbert'i daha fazla şarap almak için Raven Otel'e göndermiştim). Sesleri öyle yüksek ve yeteneklerini karşılıklı sergilemekten öylesine memnunlardı ki, dışarıdan ve belli bir uzaklıktan bile duyulabiliyorlardı (Hartley şarkı söylemelerine hiç değinmedi, belki aldırmayacak durumdaydı yahut belki de kocası gibi biraz sağırdı). İngilizce, Fransızca ve İtalyanca operalardan ve müzikal komedilerden parçalar, madrigaller, pop şarkıları, halk şarkıları, çok sesli şarkılar, müstehcen baladlar, aşk şarkıları haykırıyorlardı. Sanırım kendi müzikleriyle kesinkes sarhoş olmuşlardı bu süre boyunca; belki de evin içindeki gerilime karşı doğal bir tepkiydi bu.

Biraz önce Titus'u başlangıçta düşündüğümden daha basit bulduğumu söyledim. Bu, annesine ve benim sorunlarıma ilişkin olarak böyleydi (Belki de "daha basit" demekle "daha kararsız", "daha az özenli" demek istemişimdir). Fakat kesinlikle dikkate alınması gereken ve Gilbert'in de dikkatini çeken şey, Titus'un yarım yamalak da olsa, teknik okulda "elektrikçilik öğrenmek" için okulu bırakmış birinden beklenmeyecek ölçüde kültürlü olduğuydu. Geçen bir iki yıl boyunca Titus nerelerdeydi? Bu gizemli kalmaya devam etti. Kol düğmeleri ve Dante'nin aşk şiirleri geldi aklıma. Benim tahminim, kendisinden yaşça büyük bir kadınla olduğuydu. Aşağı yukarı benim Clement tarafından alıkonulduğum, herkesin deyimiyle çıtır sevgili olduğum yaşlardaydı. Biri de Titus'u kendine çıtır sevgili seçmiş ve sonra ıskartaya mı çıkarmıştı? Gilbert'in tahmini, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Titus'un bir adamla yaşadığıydı. Titus'un kendisi bu konuda sessiz kaldı (Belki de burası, Perry'nin, benim Fritzie Eitel'le olan ilişkimin doğası konusunda elbette yanıldığını söylemenin tam yeri belki de).

Tarihten ve değişimlerden söz ettim. Ve hakikaten daha sonraları o günlerde yaptıklarım, Hartley'e olan aşkımın bütün tarihini yeniden yaşamak gibi göründü bana; sadece eskiden değil, aradaki bütün dönem boyunca olanları da. Her gün, her saat daha çok şey hatırlıyordum. İkinci günün akşamüstü, düşünmüş gibi görünen Hartley bir ara konuşkanlaştı; konuşma, düşünmenin meyvesidir çünkü. Bu son derece üzücü biten bir diyaloga yol açtı.

O, şiltenin üzerinde, ben tahtaların üzerinde, ayaklarımızı uzatmış, çalışma odasına açılan yüksek pencereye bakarak yerde oturuyorduk. Genellikle karanlıkça olan orta oda, akşam kızıllığı loş, ılık bir ışık vermesine rağmen şimdi alacakaranlıktı. Hartley'nin eline dokundum. Baştan ayağa onunla temas halinde hissediyordum.

"Sevgilim, ipek sabahlığım sana yakışıyor ama arada bir çıkarsan olmaz mı?"

"Üşüyorum."

"Burada yaşadığını hissetmeye başıyor musun?"

"Sana göre seninle evlenmemekle hata ettim, önemli olan bu."

"Bir hata oldu. Asıl önemli olan şimdi o hatayı gidermek."

"Sadece her şeyi birlikte hatırlayacak birini istiyorsun sen."

"Bu çok haksızca hem de ben geleceği konuşmayı bu kadar çok isterken ama sen istemiyorsun!"

"Gittiğim için bana kızgınsın."

"Demek, gittiğini kabul ediyorsun?"

"Sanırım, çok zaman önceydi."

"Benim sadakatsizlik edeceğimi söylemiştin."

"Öyle mi? Hatırlayamıyorum". Ben hayatımı onun sözleriyle geçirmiştim ve şimdi o söylediklerini hatırlamıyordu bile! "Sanırım gitmiş olmalıyım, çünkü kendimi suçlu hissettiğimi hatırlıyorum."

"Beni incittiğin için mi suçlu hissediyordun?"

"Evet. Gerçekten kendimi hep suçlu hissettim ve beni suçladığını düşündüm. Tuhaf bir şekilde benden nefret ettiğin düşüncesiyle kendimi senden korumak zorundaydım."

"Nasıl olacaktı da seni 'koruyacaktı'?"

"Seni köyde gördüğümde, beni gördüğünü ama benden nefret ettiğinden görmemiş gibi yaptığını düşündüm."

"Ama ben senden asla nefret etmedim sevgilim, bir an bile!"

"Öyle düşünmek zorundaydım."

"Ama neden?"

"Böylece senin gerçekten gittiğinden, her şeyin gerçekten bittiğinden emin olabilirdim. Her şeyi zihnimde bir şekilde öldürmek için."

"Ah, Hartley. Benim için asla bitmedi, zihnimde asla ölmedi. Demek beni istedin, beni özledin, beni düşünmeye korktun? Bu beni sevdiğini göstermez mi?"

"Yine de benden nefret ettin sanırım, kızgınsın."

"Şimdi mi demek istiyorsun? Delisin."

"Gerçekten kızgınsın, aksi halde bana karşı bu kadar zalim olmazdın."

"Hartley, bana eziyet etme, deli biri gibi akıl yürütüyorsun."

"Yoksa merak mı, bir turist gibi beni ziyaret ediyorsun, hayatımı ziyaret ediyor ve kendini üstün hissediyorsun."

"Hartley, keser misin, lütfen! Yoksa beni incitmeye mi çalışıyorsun yalnızca? Zalim olan sensin. Aramızda ebedi bir bağ var, olduğunu sen de biliyorsun, bu dünyadaki en açık şey, apaçık. Nihayet karım olmanı istiyorum, bende dinlenmeni istiyorum. Bundan böyle sana bakmak istiyorum, öleceğim güne kadar."

"Keşke ben ölebilsem."

"Ah, kapa çeneni..."

"Her şey bitseydi keşke, ben hayatımı *yaşadım*. Keşke biri beni öldürseydi..."

"Demek seni öldürmekle tehdit etti?"

"Hayır, hayır, hepsi benim kafamda..."

"Artık geri gidemezsin, izin vermem, beni istemesen bile. Her şey öyle basit ki, sadece sen her şeyi karmaşıklaştırıyorsun."

"Sen her şeyi *kendi istediğin şekilde* karmaşıklaştırmak istiyorsun, kıvrılıp bükülüyorsun, yılanbalığı gibisin, senin böyle olduğunu hatırlıyorum."

"Demek şimdi de yılanbalığı gibiyim! Konu sen olunca hiç kıvırıp bükülmedim. Daima seni istedim, başka kimseyi değil. Sadık olan benim. Hiçbir zaman evlenmeyen *benim*."

"Evet ama kadınlarla yaşadın, o yaşlı oyuncuyla yaşadın."

"Doğru ama seni bulamadım! İstediğim sendin! Seni bulmaya ne kadar çalıştım bilsen, aradım, taradım ve her nasılsa umudumu asla gerçekten kaybetmedim... Ve belki de şimdi seni bulmamın sebebi bu."

"Ben'e haksızlık ettim."

"Ah Tanrım, Ben'i unutamaz mıyız, Ben bitti."

"Titus yüzünden çok acı çekti, Titus kaybolduğunda, sanki kefaret ödüyor gibiydi."

"Belki öyleydi ama acı çekmeyi hak etmişti, Titus'u o uzaklaştırdı. Sanırım aslında mutlu olmuştur."

"Hayır, hayır, Titus'a karşı o kadar da kötü değildi, dediğim kadar değildi. Sertti..."

"Şiddete başvuruyordu. Sana karşı da. Onu savunmaya kalkışma. Of, hadi bırakalım şu lanet adam hakkında konuşmayı."

"Çocukları koruma görevlileri hiç gelmediler, geldiler dedim ama gelmediler."

"Ah, lanet olsun çocukları koruma görevlilerine, gelip gelmedikleri çok mu umurumda?"

"Geldiler dedim ama gelmediler."

"Gelmemiş olsalar bile, gelmeleri gerekirdi."

"Ama doğru değildi."

"Neden o alçak, gaddar adamı aklamaya çalışıyorsun? Titus ondan nefret ediyor. Bu yeterli kanıt değil mi? Benim için öyle."

"Ben'in dünyada benden başka kimsesi yok. Dünyada hiçbir şeyi yok."

"Hayatta kalır. Benden ne haber? Neden bir değişiklik olsun diye benim için üzülmüyorsun? Yeterince uzun zaman bekledim. Yaşlı bir aktörden daha sahipsiz kimse yoktur. Anılarımdan başka neyim var? Bütün gücümden ve ihtişamımdan soyundum... bir şey için... ve o şey, bilmememe rağmen, sendin. Beni şimdi yüzüstü bırakamazsın."

"Tanrı'ya inanır mısın?"

"Hayır."

"Sanırım ben İsa'ya inanıyorum. Bir şeye inanmak, bir şeye tutunmak zorundasın. İnsanlar Tanrı olmadan deliirdi, öyle değil mi? Bunu konuşurduk, öyle değil mi?"

"O konuşmaları unutmadığına memnun oldum. Kiliseye kabul törenimizi hatırlıyor musun? Çok önemliydi, öyle değil mi? *Gel, Kutsal Ruh, ruhlarımıza ilham ver...*"

"Sanırım ben günahların bağışlanmasına inanıyorum."

"Ona hepimizin biraz ihtiyacı var."

"Sevgi günahtan kurtarır, bunun bir anlamı var, yok mu?"

"Bak, bana Ben'i sevgiyle günahtan kurtarmayı önerdiğini söyleme! Ben'den bıktım usandım. Beni kurtarmaya ne dersin?"

"Başka hiç kimse onu sevmez, onu günahtan kurtarmaz."

"İsa onu sevecektir."

"Hayır, Ben için benim İsa olmam gerek, anlıyor musun?"

"Bunlar deli saçmaları, sevgilim, zırdelilik. Sadece biraz düşünmeye çalış. Onu terk edersen Ben'in derin bir nefes alarak rahatlayacağı hiç aklına gelmiyor mu? Lanet olsun, onu zaten terk ettin. O

kadar da gerekli değilsin. Seni göndermek istememiş olabilir, fakat artık kaçtığına göre gayet memnun olacaktır."

"Onu gerçekdışı yapmak istiyorsun ama o gerçek."

"Gerçeğe erdiğinde, gerçek şeyler gerçekdışı olur."

"Bizim aşkımız gerçek değildi, çocukçaydı, oyun gibiydi, ikimiz kardeş gibiydik, o zaman aşkın ne olduğunu bilmiyorduk."

"Hartley, bizim birbirimizi sevdiğimizi biliyorsun..."

"Evet ama doğru düzgün sevişmedik, keşke yapsaydık."

"Senin istemediğini sanıyordum, ben tabii ki istiyordum... Ah, *Tanrım*!"

"Çoçuktuk. Sen asla gerçek hayatımın bir parçası olmadın."

"Senin gerçek hayat dediğinin yeryüzündeki cehennem olduğu anlaşılıyor! Kahretsin, bunu kendin söyledin. Mutlu bir kadın ölümden söz etmez."

"Keşke sana hiçbir şey anlatmasaydım. Sana anlattığım için pişmanım. Elbette karmaşık ama benim karmaşam, orada yaşıyorum ve öyle biriyim. Ondan kaçamam ve onu kırık bir deniz kabuğu gibi öyle pürüzlü ve arkamda başıboş bırakamam."

"Tam da bunu yapabilirsin! Kurtul, kaç, hepsini ardında bırak! Acının sona ereceğini gör!"

"Erebilir mi? Acı sona erebilir mi?"

Şimdi ani bir merakla gözlerini kocaman açmış bana bakarken, acaba deli mi, aklını tamamen kayıp mı etti, zavallı bir enkaz mı, yoksa acının arındırdığı kafası karışık ruhani bir varlık mı diye merak ettim. Onca sevdiğim ve taptığım gençliğindeki tuhaf vahşi görünümü, garip bir ruhaniliğin kehanet kabilinden ilk taşkınlıkları mıydı? Tuhaf kaderleri olan gizli azizler vardır. Ama hayır, bir enkazdı, kırılmış zavallı bir dal; bütünlüğü, son kimliği de Titus'u terk etmesini sağlayan zalim güç tarafından imha edilmişti. Ama her ne idiyse o haliyle onu seviyordum, ona bağlıydım ve her zaman olmuştum, buradan ta yıldızların ötesine kadar; şu kayaların üzerinde yattığım ve altın renkli gökyüzünde evrenin içinin yavaşça dışına çevrildiğini gördüğüm gece, katmanlar halinde birbirinin ardından görünen bütün o yıldızların ötesine kadar.

"Evet sevgilim, kraliçem, meleğim, sona erebilir."

Ah, keşke dokunabilsem ve zihnini özgürleştirebilseydim! Umut ettiğini görmek istiyordum, biraz olsun umut yahut arzu duyduğunu,

sevmeyi, mutlu bir hayatı arzu ettiğini görmek istiyordum. Fakat kafası karışmış bir şekilde somurtup Ben'e döndü yeniden.

"Ona karşı hiçbir zaman yeterince iyi olmadım."

"Eminim bir aziz gibi davrandın, uzun zaman acı çeken bir aziz!"

"Hayır, kötüydüm."

"Of, tamam, kötü demek istiyorsan öyle de! Her ne idiyse, bitti artık."

O zaman onu masum biri olarak gördüyordum, tıpkı eskiden erkeklerin manastıra kapanmış kızları görüp, "Biz hayvanız ama onlar melek, saf, bizim gibi kirlenmiş değiller" diye düşündükleri gibi. Onu harikulade masum, cahil, divane, hiçbir şeyden anlamayan biri olarak görüyordum: Bütün hayatını gösteriş budalası egoist erkekler ve yılışık, bilgiç kadınlar arasında geçirmiş bana karşı bir kınama. Yine de gerçek hataları yüzünden gerçek suçu olan biri olarak görüyordum. Nasıl başka türlü olabilirdi? Ve Peregrine'in sözlerini hatırlıyordum: Suçlu hisseden eş, bu duygusu ne kadar mantıksızca olursa olsun, ötekinin kölesi olur ve hiçbir ahlaki tutum takınamaz. Hartley, kendi küçük kusurlarının yanı sıra, *Ben'in* suçlarını da üstlenmişti. Onun kendisine, Titus'a karşı işlediği günahlar yüzünden kendisini suçlu hissediyordu. Açıkça görebiliyordum. Ve bütün suçu üstüne alıp sahiplenirken suçlu olana tapıyor, onu kutsal belliyordu. Ah, keşke onu bu yaralayıcı, sakatlayıcı suçluluk duygusundan ve şu boş tapınmadan kurtarabilseydim! Tanrım, benim yüzümden bile kendini suçlu hissediyordu ve ondan nefret ettiğimi düşünerek kendisini *teselli etmek* zorunda kalmıştı! Büyülenmişti, delice kıskanç, zorba, manyak bir pislikle evlenmenin korkunç acısına karşı, kendisine savunmak için, yıllar boyunca geliştirdiği bir kendini koruma büyüsüyle kuşatılmıştı. Ondan duyduğu korkuyla beyni yıkanmıştı, aynı şeylerin, her şeyin *onun* suçu olduğunun, daima *onun* suçlu olduğunun kendisine tekrar tekrar söylenmesine katlanmaktan beyni yıkanmıştı. Titus'un, bu olanların içinde kalmaktansa, kayalıklara gidip şarkı söylemeyi seçmesine şaşmamak gerekti.

Biraz ağladı. Yaşlılık gözyaşları gençlik gözyaşlarına benzemez. "Ağlamayı bırak. Hartley, *Alice*'teki domuz bebeğe benziyorsun, eskiden olduğu gibi."

"Çirkin olduğumu biliyorum, korkuncum..."

"Ah, canım, çık oradan, hemen çık oradan, o karabasandan çık.."

Gözlerini mendilimle kuruladı, bir an ona sarılmama izin verdi, tekrar konuşmaya başladı.

"Evliliğimin o kadar mutsuz olduğunu düşünmene sebep olan nedir?" Şimdi neredeyse kurnaz bir ifadeyle, sanki söyleyebileceğim her şeyi çarpıcı bir şekilde çürütecek bir cevap verebilirmiş gibi bakıyordu bana.

"Hartley, sevgilim, kafan karmakarışık. Sen kendin mutsuz olduğunu kabul ettin, daha demin verdiği acıdan söz ediyordun!"

"Acı başka bir şey, her evlilikte acı vardır, hayat acıdır... Ama belki senin için... her şey sana değmeden geçmiştir."

"Belki öyledir, Tanrı'ya şükür."

"Biliyor musun, öyle çok gece evde sessizce oturup çalışma kamplarındaki insanları düşündüm ki..."

"Eğer en azından çalışma kampında değilim diyerek neşelenmek zorunda kaldıysan, pek mutlu değildin demektir!"

"Ama sana evliliğimin o kadar kötü olduğunu düşündüren nedir, nasıl yargılayabilirsin? Göremiyorsun, anlayamıyorsun..."

"Yargılayabilirim. *Biliyorum*."

"Ama nasıl bilebilirsin, seninki sadece bir fikir, evliliği anlamıyorsun, sen sadece kadınlarla yaşadın, o farklı, hiç kanıtın yok."

"Onunla senin hakkında... Var, evet, kanıtlarım var."

"Kanıtın olamaz. Bizimle daha yeni karşılaştın, bizi tanıyan kimseyi tanımıyorsun, şey, kimse bizi o şekilde tanımıyor, kanıtın olamaz."

"Evet, var, birbirinizle konuştuğunuzu, nasıl konuştuğunuzu işittim..." Bunu artık çileden çıkıp patlayarak ve itiraf etmeliyim ki biraz incitmek arzusuyla söyledim. Sakin inatçı ısrarı ve üstüne şu tepeden bakan kurnaz ifade beni delirtiyordu.

"Ne demek istiyorsun?"

"Dinledim, pencerenin dışına saklandım ve ikinizin konuşmasını dinledim, onun kaba sesini, insanlıktan uzak zorba tavrını, sana nasıl bağırdığını, seni nasıl defalarca 'özür dilerim, özür dilerim' demek zorunda bıraktığını duydum. Keşke camı kırsaydım, keşke o kahrolası boynunu kırsaydım onun. O adamı öldüreceğim. Keşke denize itmiş olsaydım onu."

"*Dinledin* mi... *duydun* mu... ne zaman?"

"Of, hatırlamıyorum, bir hafta önce, iki hafta... O kadar üzgünüm ki zamanın bile farkında değilim... O yüzden, görüyorsun ki artık rol

yapamazsın, onu aklayamazsın ve bana mutlu bir evliliğin olduğunu söyleyemezsin, çünkü gerçeği biliyorum!"

"*Gerçeği* mi? Ah, anlamıyorsun! *Dinledin* demek... ne kadar?"

"Of, çok uzun, bir saat, hayır, hatırlayamıyorum... Birbirinize bağırıyordunuz, çok korkunçtu, en azından o bağırıyordu ve sen de ağlıyordun, *iğrençti*..."

"Nasıl yapabildin... Ne yaptığını bilmiyorsun... Nasıl zorla girebilir, böyle gizlice dinleyebilirsin bizi... Seni ilgilendirmezdi... Anlaman mümkün olmayan gizli şeylere nasıl böyle burnunu sokabilirsin... Bu birinin hayatım boyunca bana yaptığı en kötü, en aşağılık, en incitici şey..."

"Hartley, sevgilim, sadece yardım etmek için yaptığımı biliyorsun; demek istediğim, bilmek zorundaydın, emin olmak, kesinleştirmek zorundaydım..."

"Sanki herhangi bir şeyi *bilebilirmişsin* gibi... Ah, beni çok incittin, seni asla, asla affetmeyeceğim, bu aynı, aynı cinayet işlemek gibi, öldürmek gibi... Anlamıyorsun... Ah, canımı öyle çok, öyle çok yakıyor ki..."

"Sevgilim, özür dilerim, özür dilerim, düşünemedim..."

Şimdi sırtını duvara dayamış, dimdik otururak ağlıyordu, daha önce hiçbir kadının böyle ağladığını görmemiştim; ağlayan pek çok kadın görmüştüm Gözlerinden sicim gibi gözyaşı boşanıyordu, sonra ıslak ağzı boğuk bir çığlıkla açılmıştı, işkence acısının hayvani çığlığı. Derken tüyler ürpertici alçak bir inilti tutturdu ve boğazını tutarak, boğuluyormuş gibi, sabahlığı çekiştirerek yan üstü düştü. İniltinin ardından ürpertici bir şekilde içini çekti ve birkaç dakika sonra tam isteri krizi geçiriyordu.

Ayağa fırlayıp dehşetle izledim onu. O zaman Titus'un dediğini gayet iyi anladım: Korkutucudur ve öyle olması amaçlanır. Aklımın ve ruhumun şiddetli bir saldırı altında olduğunu hissediyordum. Daha önce isterik bağırışlara tanık olmuştum ama bununla kıyaslanamazdı. Yeniden diz çöktüm ve ona sarılmaya, onu sarsmaya çalıştım ama sanki birdenbire o son derece güçlü, ben güçsüz hale gelmiştik, üstelik ona dokunmak korkunçtu. Korkunç, zararlı bir cereyanla kasılarak titriyordu. Kıpkırmızı, yabani yüzü gözyaşlarıyla ıslaktı, ağzından salyalar akıyordu. Bir iğrençlik karşısında dehşete kapılmış biri gibi; boğuk, delici sesiyle çığlıklar atıyordu, çılgınca paniğe kapılmış bir

sesle ilkin uzun uzun bir "*ahhh*" çektikten sonra, birden "oh oh oh" sesleriyle hıçkırıyor ve azalan, neredeyse yumuşakça biten bir "oooooh" sesinin ardından yeniden bağırmaya başlıyordu: Bu insan yaratık, uzaylı şeytani bir makine tarafından ele geçirilmişçesine mekanik, otomatik bir şekilde durmaksızın devam ediyordu. Dehşet, korku, bir tür iğrenmiş utanç, kendi adıma, onun adına utanç duyuyordum. Gilbert ya da Titus'un bu dehşetli ritmik bağırtıyı, bu saldırgan matem nöbetini duymalarını istemiyordum. Kayalıkların üzerinde, uzaklarda kendi şarkılarını söylemekte olduklarını umuyordum. "Sus, sus, sus!" diye *bağırdım*. Bir dakika daha devam ederse şiddetle çıldıracağımı hissediyordum; bu onu öldürmek anlamına bile gelse, sessizlik istediğimi hissediyordum, onu yeniden sarstım ve ona bağırdım, kapıya koştum, sonra geriye. O yüzün, o maskenin berbat görünüşünü; o sesin o aralıksız, amansız, ritmik vasfını asla unutmayacağım...

Nihayet sona erdi, her korkunç şeyin sona ermesi gerektiği gibi, bazen yalnızca ölümle bile olsa. Benim varlığımın, bağırışlarımın onun üzerinde hiçbir etkisi olmadı; bir bakıma, orada olduğumun farkında olduğundan şüphem vardı ama aynı zamanda, bir bakıma, o gösteri benim içindi, şiddeti bana yönelikti. Tükenmişti, birden durdu ve bayılmış gibi arkaya devrildi. Onu tuttum. Soğuktu. Paniğe kapıldım, dışarı çıkıp bir doktor gelsin diye bağırabilirdim fakat onu yalnız bırakamayacak kadar çok korkmuştum ve bir karar veremeyecek kadar bitkindim. Yanına uzanıp ona sarıldım ve adını söylemeye başladım, tekrar tekrar. Soluması, uyuyormuşçasına derin ve düzenli bir hal aldı. Sonra ona baktım ve gözlerinin açık olduğunu gördüm. Bana yine o tuhaf, kurnaz bakışıyla, sanki aslında "nöbetinin" üzerimdeki etkisini kestirmeye çalışır gibi bakıyordu. Ve daha sonra yeniden konuşmaya başladığında, hakikaten, daha önce olduğundan çok daha aklı başında, çok daha mantıklıydı.

"Oh, Charles... sevgilim... özür dilerim..."

"Ben özür dilerim... ahmağın, duyarsız geri zekâlının biriyim ben."

"Hayır, hayır... ben özür dilerim, çok üzüldüm ve öyle fena sesler çıkardım... sanırım şok geçiriyorum."

"Çok özür dilerim, canım."

"Önemli değil. Söyle bana, ne kadar zamandır burada, bu evin içindeyim?"

"İki gündür."

"O buraya geldi mi, kocam? Ya da bana mektup filan yazdı mı?" İlk kez böyle bir şey soruyordu.

"Mektup yazmadı, yazsa sana verirdim. Geldi, senin geldiğinin ertesi sabahı."

"Ne dedi?"

"Eve gitmeni istediğini ve ..."

"Ve, ne?"

Kendimi öyle paylanmış ve kafası karışmış hissediyordum ki aptalca devam ettim.

"Köpeği yanında eve getirdiğini söyledi."

"Ah... köpek... köpek... unutmuştum..." Gözleri doldu yeniden ve ağlamaktan şişip onu neredeyse tanınmaz hale getirmiş yanaklarından aşağı süzüldü ama kendini kontrol etti. "Ah, canım... Ah, canım... Keşke köpek geldiğinde evde olsaydım."

"Bak, Hartley" dedim, "bu meseleyi düşünecek durumdaymış gibi görünmüyorsun, o yüzden izin ver senin yerine ben düşüneyim. Böyle devam edemeyiz. Kendimi bir terörist gibi hissetmeye başlıyorum. Zorba rolü oynamak zorunda kaldığım bir duruma düşürdün beni; bu, her şeyden ziyade nefret ettiğim bir rol. Tamam, evliliğinin nasıl olduğunu bilmiyorum ve belki o kadar da kötü değildi, belki *kocan* da o kadar kötü değildi, fakat başarılı olmadığı da apaçık ve şiddete başvuran, fena bir adama mecbur olduğundan neden daha fazla katlanasın, anlamıyorum. Onu terk edebilirsin. Eğer gidecek yerin olsaydı, çok önceden terk etmiş olman gerektiğin söyleyebilirim. Şimdi var. Gel, Londra'ya gidelim. Bu durum beni deli ediyor. Devam etmesine izin veriyorum, çünkü seni zorlamak istemiyorum, daha sonra senin kendi kararını vermediğini söylemeni istemiyorum. Seni zorlamaya zorlanmak istemiyorum. Biraz da beni, Titus'u düşün. Titus'u çok seviyorum, onu oğlum gibi görüyorum, evet öyle. Ve Titus o adamdan nefret ediyor, *o adama* dönersen Titus'u bir daha asla göremezsin. Sadece benimle o korkunç, başarısız evliliğin arasında seçim yapmıyorsun (lütfen sözlerimi mazur gör), Titus da var işin içinde. Gel Londra'ya gidelim, üçümüz birlikte, oradan da başka bir yere, nereye isterseniz oraya gideriz. Artık bir aileyiz. Anne babamın evinden ayrıldığımdan beri asla sahip olmadığım şey. Gel, birlikte nereye istersen oraya gidelim ve biraz da mutluğun peşine düşelim. Titus'u mutlu görmek istemez

misin? Oyuncu olmak istiyor, ona yardım edebilirim. *Onu* mutlu görmek istemiyor musun?"

Beni dinledi ama konuşmamın sonlarına doğru başını iki yana sallamaya başladı. "Lütfen, beni bir yere gitmeye zorlama, beni öldürürsün. Eve dönmem gerek. Gitmem gerektiğini sen de biliyorsun ve biliyorsun ki burada kalmak istemiyorum. Senin istediğin şeylerin... öyle şeylerin olacağı yok... öylesi bir mucize olurdu bana kalırsa."

"Ah, evet. Hartley, aşkım, o mucizeyi bekle, onu bekle, adı aşk."

"Hayır, adı o değil, gelmedi, gelmeyecek. Beni mahvetmek için uğraştığını görmüyor musun? Artık bana asla inanmayacak Ben. Ve bu senin yüzünden, senin suçun. Bu cinayet gibi. Asla, asla, asla."

Hemen ardından çok yorgun olduğunu ve uyuyacağını söyledi, ben de yanından ayrıldım.

Birden uyandım. Ay, perdesini çekmeyi unuttuğum odamı aydınlatıyordu. Denizin çırpıntılarını ve Minn'in Kazanı'ndan geri çekilen suların hafifçe kavradığı taşların çıkardığı belli belirsiz şıkırtıyı duyabiliyordum. Git zamanı olmalıydı. Ayrıca, bir bakıma engin bir boşluğu, içinde kalbimin ziyadesiyle hızlı çarptığı bir sessizlik kubbesini duyabiliyordum. Birden soluğumun kesildiğini hissettim ve aniden doğrulup derin bir nefes almak zorunda hissettim. Artık her ne zaman uyansam olduğu gibi, bir ıstırap ve sevgi ve korku dalgasıyla, Hartley'nin evde olduğunu hatırladım. Aynı anda bir felaketin, korkunç bir şeylerin olacağına yahut çoktan olup bittiğine dair bir sezgiyle müthiş bir korkuya kapıldım. Tir tir titreyerek yataktan çıktım, el yordamıyla mumumu aradım. Yaktım, sonra dikilip dinledim. Boş ev uğursuzca sessizdi. Çabucak odamın kapısını açıp sahanlığa baktım. Nişten gelen loş bir ışık var gibi görünüyordu ama belki de bu, ayın bir oyunuydu. Kulak verdim ve bir vurma sesi, derin ve giderek hızlanan, çok uzaklardan gelen yoğun bir ses duyar gibi oldum. Gayet yavaş, tahtaları gıcırdatmamaya özen göstererek ilerledim. Hartley'nin oda kapısını ve üzerindeki anahtarı açıkça görüyordum. Elime uzatıp anahtarı çevirmek istedim fakat acele etmeye, o korkunç odaya girmeye korkuyordum. Elimi anahtara attım, çevirdim ve elimde mum, kapıdan girdim. Her girişimde baktığım yerdeki şilte boştu, çarşaflar dağılmıştı. Hartley gitmişti... Bakındım, panik ve korkuyla bağırmak üzereydim. Derken onu gördüm... Köşede dikiliyordu. Ne

kadar uzun boylu olduğunu unutmuş olmam ne tuhaf diye düşündüm. Sonra bir şeyin üzerinde duruyor olmalı, ne tuhaf, bir sandalye yahut bir masanın üstünde, diye düşündüm. Sonra lamba askısına asılı olduğunu gördüm. Kendisini asmıştı.

Uyandım. Bana rüyayı gösteren düşünce o anda yıldırım hızıyla gördüklerimin rüya olduğunu da gösterdi. Yatağımda yatıyordum. Hartley'nin odasına gidip onu ölü bulmamıştım, çoraplarından biriyle kendini dökme demir lamba askısına asmamıştı. Şiddetli, yoğun bir rahatlama hissettim: Ardından düşündüm, ya doğruysa? Midem bulanmış, titreyerek kalktım, mumumu yaktım ve sessizce odamın kapısını açtım. Mum ışığı boncuk perdeyi aydınlatıyor ama ötesini göstermiyordu. Perde yavaşça tıkırdıyordu, hiç şüphesiz, açılan kapının yarattığı cereyanın etkisiyle. Boncuk dizilerini dikkatle araladım ve Hartley'nin odasına doğru süzülüp anahtarı çevirdim. Kapı aralığından eğilip içeri battım.

Oradaydı, mumumun ışığında, şiltenin üzerinde kıvrılmış, bir battaniyeyle örtülü, eli yüzünde. Ona baktım ve düzenli, yavaş solumasını işittim. Sonra sessizce geri çekildim ve kapıyı yeniden kilitledim. Fazla hareketlendirmemeye çalışarak boncuk perdeden geçtim ve kafam büsbütün dağıldığından çalışma odasına gittim. Hartley'i eve kapattığımdan beri, Hartley'nin odasına açılan uzun pencere yüzünden, bir tür mahremiyete saygı gereği buraya girmekten kaçınıyordum. Belli belirsiz, orada birinin olmadığından emin olmak arzusuyla da içeri girdim ve elbette kimse yoktu. Mum elimde, şimdi parlak siyah bir ayna gibi olan uzun içi pencerenin önünde dikildim ve çalışma odasından kaçınmamın nedeninin mahremiyete saygı değil, aslında Hartley'i dışarıya bakarken görmenin korkutucu ihtimali olduğunu anladım. Sonra birden karanlık camdan bana bakarken gördüğüm yüzü hatırladım ve o yüz çok yüksekteydi diye düşündüm. Yere basan birinin yüzü olmazdı. Tam da Hartley kendisini asmış olsaydı yüzünün bulunacağı seviyedeydi.

Sonra mumum onun odasını aydınlatıyor, hafif, hayatimsi bir ışık veriyor diye düşündüm. Zavallı tutsak, gece uyanıyor idiyse ne tür korkulara, dehşetlere kapılıyordu acaba? Bir sandalyeye çıkıp loş, ay ışığıyla aydınlanan çalışma odasına mı bakıyordu? Merdivenlerden inip karanlık geceye firar edebileceği korkusu ve umuduyla, çok ses-

sizce kilitli kapıyı mı yokluyordu? Aceleyle yatak odama dönüp kapıyı kapattım, titreyerek yatağıma oturdum ve saatime baktım. İki buçuktu. Ne yapıyordum, daha doğrusu bana neler oluyordu? Başımı ellerimin arasına aldım. Tamamen savunmasız ve çaresizdim. Hayatımın ve müdahale ettiğim hayatların denetimini yitirmiştim. Korku ve müthiş bir tevekkül hissediyordum, acı bir keder, onca yıl önce Hartley beni terk ettiğinden bu yana hiç hissetmediğim gibi bir keder. Uyuyan bir iblisi uyandırmış, ölümcül bir makineyi harekete geçirmiştim ve ne olacaksa olacaktı.

Ertesi sabah bir şey oldu gerçekten, Rosina çıkageldi.

Verdiğim berbat aranın ardından uyumayı başarmıştım. Belki de katıksız tevekkül uyutmuştu beni. Bırak Ben gelsin, bırak evi ateşe versin, bırak beni öldürsün. Ölmeyi hak ettim. Sabah uyandığımda çok daha az tevekkül ve daha heyecanlı hissediyordum kendimi. Derhal bir karar vermek gerekiyordu ama bir kararın dayandırılabileceği hiçbir malzeme, veri ya da kanıt yoktu. Hartley'i alıp uzaklara, Londra'ya, herhangi bir yere götürmeyi tutkuyla istiyordum; daha doğrusu bunu şu anda yapabilmeme yetecek kadar istemeyi istiyordum. Ama o istemediği halde zorla yapabilir miydim bunu, yapmalı mıydım? Direnen, bağıran bir kadını Gilbert'in arabasına zorla bindirip götürebilir miydim? Onu evine götürdüğümü söyleyerek kandırabilir miydim? Gilbert bana izin verir miydi? Titus bana izin verir miydi? Onu zorla götürürsem, bu durum onu bana karşı daha da katılaştırabilir ve onca sabırsızlıkla beklediğim o iradesiyle yapacağı değerli hamleye engel olabilirdi.

Fakat bu durum böyle devam *edebilir* miydi? Etmez idiyse bu durumdan başka ne çıkabilirdi? Hartley'nin o adama dönmesine izin vermeyi kesinlikle kabul edilemez buluyordum, özellikle de dün Hartley'nin, Ben'in kendisine artık asla, asla inanmayacağı konusunda söylediklerinden sonra. Diyelim ki geri gönderdim ve adam öldürdü onu? Onu ben öldürmüş olurdum. Kapıyı açıp, tamam, pes ediyorum, eve gidebilirsin dediğimi hayal edebilir miydim? *Hayır.* Tutunabileceğim yegâne söylem kırıntısı, ki büyük değeri vardı, Hartley'nin aklında olduğunu söylediği gerçekleşmeyen mucizeydi. Eğer bu sözleri edebiliyorsa, bu aklının ikircikli olduğu ve benim lehime ufacık da olsa umut beslediğini, benim istediğim şeye dönüş-

mek için minicik saf bir eğilimi olduğunu göstermez miydi? Ama *o* da özgür ve mutlu olmayı istiyor olmalıydı, herkes isterdi. O tarumar olmuş ruhunun bir yerlerinde onu alıp götürmemi, o bedbahtlıktan, o esaretten kurtarmamı istiyor olmalıydı. Titus, ona duyduğu sevginin kefareti, yeni bir aile, yeni bir dünya düşüncesi onu da etkiliyor olmalıydı. Sadece gözlerini açıp elini uzatması ve evet demesi yeterliydi. Bir yerlerde hapis, patlamaya zorunlu, muazzam özgürleştirici güçler vardı. Bütün mesele beklemek, onu burada tutmak ve zamanın iradesine ışık tutmasına izin vermekteydi.

Ona kahvaltısını verdim, onunla konuşmaya çalışarak şimdi burada yazdıklarımı *açıklamaya* çalıştım ama o yalnızca eve gitmek istediğini söyledi. Halkalı gözleri, şişmiş suratı, davranışlarının sinir bozucu bitkinliği, acaba gerçekten hasta mı, en iyisi bir doktor mu çağırmak diye düşündürdü beni. Daha sonra acımaktan ziyade bıkkınlıktan, acaba haşin olmak amacıma daha mı çok hizmet eder diye düşünerek ani bir şekilde yanından ayrıldım ama sonra pişman oldum. Boncuk perdenin yanında durmuş, şimdi ne yapayım diye düşünerek ona dokunuyordum ki, aşağıdan gelen yükselen bir kahkaha tufanı ve ardından şarkı söyleyen bir kadın sesi duydum.

Aşağı, mutfağa koştum. Rosina ayaklarını sallandırarak masanın üzerinde oturuyor ve (durumu tanımlayacak başka söz bulamıyorum) Titus'la Gilbert ona tapıyorlardı. Koyu gri çok küçük kareli, çok şık, hafif bir ceket ve etek, beyaz bir ipek bluzla çok uzun buruşuk, beyaz, yüksek topuklu botlar giyiyordu. Işıltılı koyu saçları kesilmiş yahut becerikli bir kuaför eliyle hem karmaşık hem gündelik görünecek şekilde ayrılıp yuvarlanarak toplanmıştı (Horace'ın hoşuna giderdi). Etkileyici hayvani yüzü sağlık, zindelik ve vahşi bir merakla parlıyordu. Durum tamamen kontrolü altındaydı; oysa öteki ikisi, belki de uzayan gerilimin etkisiyle, şimdi umarsızca, çılgın gibi *kıkırdayıp gülüyorlardı*. Benim görünmem, hafiften isterik bir başka kahkaha tufanını kışkırttı ve hepsi birden, kendiliklerinden, yeniden şarkı söylemeye başladılar. Dönüşümlü söylüyorlar ve duracaklarına dair bir belirti göstermiyorlardı, sözlerini hatırladığım, toplu halde söylenen bir İtalyan şarkısıydı, çünkü Titus ve Gilbert önceki günlerde takıntılı bir şekilde bu şarkıyı söylemişlerdi. Titus şarkıyı Gilbert'e öğretmişti, şimdiyse Rosina da öğrenmişti. Şöyle gidiyordu: *Eravamo tredici, siamo rimasti dodici, sei facevano rima, e sei facevan' pima-*

*poma-pima-poma.** Neden söz ediyordu, Tanrı bilir. Şarkı söylemek elbette bir saldırganlık türüdür. Islak açık ağızlar, pırıl pırıl dişler kurban dinleyiciyi mahvetme gayreti içindedir. Şarkıcılar, tıpkı hayvanların av hasreti çekmesi gibi, dinleyici hasreti çeker. Kendi sesleriyle sarhoş, tekrar tekrar haykırıp durdular; Gilbert'in nağmeli baritonu, Titus'un çakma Napoliten tenoru ve Rosina'nın güçlü, hayli cırlak kontraltosu. "Kesin! Kesin! Şu kahrolası şamatayı kesin!" diye bağırdım. Ama gülmekten yaşarmış parlak gözlerini üzerime dikip, kollarını melodinin temposuna göre sallayarak bitkin düşene kadar *bana* şarkı söylemeye devam ettiler, durdular ve bir başka delice gülme nöbetine kapıldılar.

Bir sandalyeye oturup onları seyrettim.

Nihayet kendini toplayan Rosina, gözlerini silerek, "Charles, çok komiksin, dostların için bitmek bilmez bir eğlence kaynağısın. Duyduğuma göre sevgilini buraya getirmiş, üst kata saklamışsın! Sen hakikaten emsalsizsin!"

"Hangi akla hizmet ona söylediniz" dedim Gilbert ve Titus'a.

Gilbert, yüzündeki gülme kırışıklarını silmeye boş yere çalışarak bakışlarını kaçırdı. Gözlerini devirip çevirmeye başladı.

Titus epey suratsızca, "Söylemeyin demediniz ki" dedi ve Rosina'yla göz göze gelip gülümsedi.

Gilbert elbette Rosina'yla önceden karşılaşmıştı ve onu biraz tanıyordu. Onu şimdiye kadar kimi erkek eşcinsellerin çok feminen yırtıcı kadınlara karşı içgüdüsel olarak duydukları iffet düşkünlüğü taslayan bir düşmanlıkla bakmıştı (oysa Lizzie gibi nazik, tatlı kadınlarla çok iyi anlaşırlar). Ancak şimdi ani bir dönüşüme uğramış gibi görünüyordu. Titus ünlü bir oyuncuyu karşısında kanlı canlı gören ve onun kendisini yalnızca fark etmekle kalmadığını fakat aynı zamanda gençliğinin cazibesini takdir ettiğini anlayarak büyük heyecana kapılan bir çocuktu sadece. Birbirlerini süzüp duruyorlardı; Titus utangaçça, Rosina cüretkârca ve eğlenerek. Titus'un görünümü, tıpkı Gilbert'inki gibi, deniz ve güneşten yarar sağlamıştı. Kırmızımsı sarı saçları parlak, kıvır kıvır bir hale halinde canlanmıştı ve doğru düzgün düğmelenmemiş gömleğinden, pırıl pırıl teni ve göğsünün alev alev kızıl kıvırcık tüyleri görünüyordu. Kıvrılmış pantolon paçaları uzun,

* On üç kişiydik, kaldık on iki; altımız kafiye olsun diye, altımız da pima-poma-pima-poma demekte. (ç.n.)

zarif, bronzlaşmış bacaklarını açığa çıkarmıştı. Yalınayaktı. Dudağındaki yara izi güzel ağzına çarpık, erkeksi bir kudret veriyordu. Rosina son derece bakımlıydı, gücünü kullanmanın keyfi ve memnuniyeti içindeydi. Bütün ilgi üzerindeyken, delici şaşı bakışları cesaret verici bir şekilde büyüsüne kapılıp etkisi altına girmiş erkekler arasında gidip geliyordu. Rosina'nın cazibesi karşısında sersemlemiş görünüyorlardı. Shruff End'in giderek artan mezar havası kesinlikle değişmişti.

"Ne istiyorsun, Rosina?"

"Ne demek istiyorsun 'Ne istiyorsun' diyerek? Bir misafiri karşılamak için ne harika bir yol. 'Ne istiyorsun?' " Beni taklit etti. "Ne biçim soru bu?"

Öbür ikisi kahkahadan kırıldılar. Rosina'nın söylediği her şeyi alabildiğine zekice ve komik buluyor gibi bir halleri vardı.

"Neden buradasın?"

"Eski bir dostuna karşı medenice davranmak için biraz çaba gösteremez misin?"

"Arkadaş canlısı bir havada değilim."

"Bunu görüyorum. Buna rağmen iki cazip misafirin var, aslında üç misafir, sevgilini de sayarsak. Tamam, kalma daveti için olta atıyor değilim. Bence bu hayatım boyunca girdiğim en berbat, en kötü, en nahoş ev."

"Kötü titreşimleri var" dedi Titus.

"Doğru söze ne denir" dedi Gilbert.

Bana karşı çeteleşiyorlardı.

"Ama senin tuhaf hanım gerçekten üst katta mı? Onunla ne yapacaksın sahi? Biliyorsun, bana ilginç aşk hayatında olup bitenleri anlatmaya *söz verdin*, gerçi şimdiye kadar senin sözlerini tutmadığını öğrenmiş olmam gerekirdi. Her neyse, gelip durumun nasıl bir bakmaya karar verdim. Epeydir sıkı çalışıyordum, bir tatile ihtiyacım olduğuna karar verdim. Yine Raven Otel'de kalıyorum, orayı sevdim, körfezi ve şu olağanüstü kaya kütlelerini. Üstelik yemekler de mükemmel, seninkiler gibi değil."

"Umarım Raven Otel'de iyi vakit geçirirsin."

"Londra'da senin hakkında inanılmaz söylentiler dolaşıyor."

"Eminim herkes meraktan ölüyordur."

"Şey, öyle değil aslında. Hatıranı azıcık taze tutabilmek için birkaç söylenti de ben yaymak zorunda kaldım. Seni unuttular bile. Hâlâ

bizimleyken epey modası geçmiş sıkıcı biriydin, şimdi iyice tarih oldun. Gençler adını hiç duymamış, Charles. Patladın, artık bir efsane bile değilsin. Şimdi görebiliyorum, sevgili Charles, yaşlısın. Hakkında konuşup durduğumuz o cazibe nerede? Aslında güçten başka bir şey değildi. Artık gücünü yitirdin ya, cazibeni de yitirdin. Sakallı Hanım'la yetinmek zorunda kalmana şaşmamak gerek."

"Şimdi defolup gider misin Rosina, hadi?"

"Ama *neler oluyor*, Charles? Meraktan deliriyorum. Bu ikisinden duyduklarıma bakılırsa, burada bir tür *mahpus*. Yukarı çıkıp parmaklıkların arasından onu dürtükleyebilir miyim? "

"Rosina, lütfen..."

"Ama Charles, ne işler *çeviriyorsun*? Hatırladığım kadarıyla olayda bir de koca vardı, öyle değil mi? Hoş, kocalar öyle çok kaygılanmaz pek. Ama onu buradan alıp götürmeyi, onunla *evlenmeyi* istiyor olamazsın! Gerçekten gülünç duruma düşüyorsun. Eski günlerde asla gülünç değildin. Eskiden onurun ve tarzın vardı."

Titus ve Gilbert, daha az eğlenir, utanmış görünüyor ve mutfağın büyük kayraktaşı yer döşemesini inceliyorlardı.

"Seni yola kadar geçireyim, Rosina. Araban orada mı?"

"Ah, henüz gitmek istemiyorum. Biraz daha şarkı söylemek istiyorum. Bu güzel çocuk kim?" Titus'u işaret ediyordu.

"Oğlum Titus."

Titus kaşlarını çattı, yara izli dudağını sıvazladı. Gilbert kaşlarını kaldırdı. Rosina'nın rengi attı, bana soğuk, kötücül bir bakış attı ve sonra güldü. "Vay, vay... Pekâlâ, gideceğim. Arabam dışarıda. Arabama kadar bana eşlik edebilirsin. Siz ikiniz hoşça kalın, sizinle şarkı söylemek hoşuma gitti". Çantasını sallayarak mutfaktan çıktı ve ben de peşinden gittim.

Rosina ön kapıdan çıkıp evi anayola bağlayan yolda hiç ardına bakmadan dosdoğru yürüdü. Onu iğrenç kırmızı arabasına kadar gittim ardından.

Cadaloz suratı keskin bir öfkeyle dolu, bana döndü. "O çocuk gerçekten senin oğlun mu?"

"Şey, hayır, evlat edindim gibi. Her zaman bir oğul istemişimdir. Onların oğlu, evlat edinmişler, Hartley ve kocası".

"Anlıyorum. Bunun aptal bir şaka olduğunu bilmeliydim. Bir an için belki de diye düşündüm... O kadın konusunda ne yapacaksın?

Hayatının bu aşamasında yarı deli bir kadını alamazsın. Zincirlenmiş bir deli gibi alıkoyamazsın. Yoksa her şeyi yanlış mı anladım?"

"O bir mahpus değil. Beni seviyor. Sadece beyni yıkanmış."

"Evlilik beyin yıkamadır. İlle de kötü bir şey olması gerekmez. Senin beynine de iyi gelirdi bir yıkama. Of Tanrım, öyle yorgunum ki. Lanet olası uzun araba yolculuğu... Sanırım aklını kaybediyorsun, deliriyorsun, bir hayal dünyasında yaşıyorsun, hayli nahoş bir hayal dünyası. Seni uyandıracak bir şey söyleyeyim mi?"

"Hayır, teşekkürler."

"Diyorsun ki 'Her zaman bir oğul istemiştim.' Bu duygusal bir yalan sadece, sen dert istemedin, bilmek istemedin. *Gerçek bir oğul* sahibi olacağın bir durumun doğmasına asla izin vermedin. Senin oğulların hayaller, onlarla baş etmesi daha kolay. Oradaki o aptal, eğitimsiz, ergen oğlanı gerçekten 'evlat edineceğini' hayal edebiliyor musun? Başka her şey gibi o da senin hayatından çıkıp kayıplara karışacak, çünkü sen gerçek şeylere tutunamıyorsun. O da bir hayali çocuk olup çıkacak... ona dokunduğun anda soluklaşıp gözden kaybolacak... görürsün."

"Pekâlâ, diyeceklerini dedin, şimdi git."

"Daha başlamadım bile. Bunu sana vaktiyle asla söylemedim, hiçbir zaman da söylemeyeceğim sanırdım. Beni hamile bırakmıştın. Çocuğu aldırdım."

Arabanın radyatörünü kaplayan tozun üzerine bir daire çizdim. "Bana neden söylemedin?"

"Çünkü orada değildin ki söyleyeyim, gitmiştin, Lizzie'yle yahut hayallerini süsleyen bir sonraki kız her kimse onunla. Tanrım, erkek gaddarlığının mide bulandırıcı sıradanlığı... geride kalan kadınlar kahredici kararları bir başlarına vermek zorundalar. O kararı bir başıma verdim. Tanrım, yapmamış olmayı nasıl isterdim. Çıldırmıştım. Kısmen sana duyduğum nefret yüzünden yaptım. Ne demeye o çocuğu doğurmadım ki. Şimdiye yetişkin olmuştu neredeyse."

"Rosina..."

"Ve ona senden nefret etmeyi öğretmiş olurdum... bu da bir teselli olurdu."

"Üzgünüm..."

"Ah, üzgünsün demek. Bunu bir tek benim yapmadığımı söyleyebilirim. Benim evliliğimi bile bile bozdun, çalışkanlıkla, aşk ile uğraş-

tın bunun için. Sonra çekip gittin ve beni hiçbir şeysiz, hiçbir şeyden de az şeyle bıraktın, o korkunç suçu bir başıma işlemek zorunda kaldım, aylarca ağladım... yıllarca... onun için... hep ağladım". Kara gözleri bir an için yaşlarla doldu, sonra sanki büyü yapmış gibi kayboldu gözyaşları. Arabanın kapısını açtı.

"Ah... Rosina..."

"Senden nefret ediyorum, senden tiksiniyorum. O zamandan beri benim hayatımda bir iblissin."

"Bak, tamam, seni terk ettim ama beni buna sen zorladın, sen de sorumluydun. Kadın özgürlüğü hareketi, kadınların işlerine gelince bütün suçu bize atmalarına son vermedi. Bu korkunç hikâyeyi bana şimdi anlatıyorsun ki..."

"Of, kapa çeneni. O kadının adı ne?"

"Hartley'i mi soruyorsun?"

"Soyadı mı bu?"

"Hayır, soyadı Fitch."

"Fitch. Pekâlâ. Bay Fitch, ben geldim."

"Ne demek istiyorsun Tanrı aşkına?"

"Kocası burada yaşıyor, öyle değil mi? Yaşadığı yeri bulacağım ve gidip onu teselli edeceğim. O çirkin ihtiyarın yerine kanlı canlı, gerçek bir kadınla tanışmak ona iyi gelecek. Muhtemelen kadınların neye benzediğini unutmuştur. Onu incitmeyeceğim, sadece neşelendireceğim, senin, karısına verdiğinden daha az zarar vereceğim ona. Benim de tatilde biraz eğlenmem gerek. Güzel oğlanı baştan çıkarmayı düşündüm ama fazla kolay olurdu. Baba çok daha ilginç bir tasarı olacak. Ne de olsa hayat sürprizlerle dolu. Kesinlikle, tamamen, alabildiğine sıkıcı hale gelen bir tek sensin Sıkıcı Charles. Hoşça kal."

Arabaya bindi ve kapıyı çarptı. Araba köye doğru kırmızı bir roket gibi şimşek gibi gitti.

Arkasından baktım. Çok geçmeden yolda bir toz bulutundan ve üzerindeki soluk mavi gökyüzünden başka bir şey kalmadı. Bir an için, Rosina'nın geçmişe dair anlattıkları hakkında çok fazla düşünürsem, delireceğimi hissettim.

Günün geri kalanı (akşam başka bir şey olana kadar) hummalı bir rüya gibi geçti. Hava, ruh halimi sezerek, belki ruh halimin bulaşmasıyla ısındı fakat şu uğursuz, fırtınayı akla getiren türden boğucu bir

sıcaklıkla. Güneş bulutsuz bir gökyüzünde parlamasına rağmen ışık kararardı. Sanki grip olacakmışım gibi halsiz ve üşür bir halim vardı. Hartley'nin belki de hasta olduğuna ilişkin kanım güçlendi. Gözleri parlıyordu, elleri sıcaktı. Pis kokan havasız odası bir malulün odasına dönmüştü. Makuldü, çılgın değildi hatta benimle tartıştı. Aşağı gelmesi, dışarıya, güneşe çıkması için yalvardım ama düşüncesi bile onu çok yormuş gibi geri yattı. Makullüğünde bile sinir bozucu bir şeyler vardı, sanki sessiz bir manyağın akıl yürütmeleriymiş yahut sırf iş olsun diye yapılmış şeylermiş gibi. Sürekli olarak eve gitmek istediğini, başka bir seçenek olmadığını söyleyip duruyor ama gitmek için gereken nihai gerçek iradeden yoksun görünüyordu. Bu irade yoksunluğunu umut verici bir etmen olarak düşünmeye gayret etmeyi sürdürdüm, fakat nedense beni korkutmaya başlıyordu artık.

Ve Ben'in sessizliği de beni bunaltıyordu. Ne demek istiyordu? Düşününce Hartley'i geri istemediğine mi karar vermişti? Köpekle birlikte mutlu bir bekâr hayatı mı yaşıyordu? Yoksa şimdi gönül rahatlığıyla kaçtığı gizli bir sevgilisi mi vardı? Hartley'i kurtarmak yahut benden korkunç bir intikam almak için bazı planlar mı yapıyordu? Her an kapıma dayanıp beni dövecek kimi külhanbeylerini, belki ordudan eski arkadaşlarını mı topluyordu? Bir avukata mı gitmişti? Yoksa daha incelikli bir oyun mu oynuyor, sinirlerimin boşalmasını, benim *ona* gitmemi mi bekliyordu? Yahut belki o da kendini kaybetmiş, tedirgin bir hissizlik hali yaşıyor, ne istediğinden, ne yapacağından emin olamıyordu? Ben, kendim de, bazı anlar polis tarafından bile olsa harekete geçmeye zorlanmanın, nazik olasılıkların bu yankılı boşluğuna tercih edilebileceği duygusuna kapılıyordum.

Şimdi kendimi bütün gücümle Hartley'i eve gittiğini söyleyerek kandırıp arabaya sürüklemeye, Londra'ya götürmeye hazırlamaya çalışıyordum. Yapılacak doğru hamlenin bu olduğundan hiçbir şekilde emin olamasam da, bunu yapmanın zamanının geldiğini hissediyordum. Titus'un dediği gibi, Shruff End'in "kötü titreşimleri" olabilirdi ama benim yuvamdı, ona alışmıştım. Ve burada Hartley'le sakince iletişim kurabiliyordum; ince saf bir iletişim akışı vardı aramızda, özellikle de geçmişten söz ettiğimizde. Tuhaf bir biçimde, birlikte rahattık. Hiç şüphesiz, çok yakında bir atılım, mantıksal olarak bir değişim olacaktı. Masanın üstüne yığılmış sandalyeler ve açılmamış porselen kolileriyle dolu o berbat küçük dairede, aklı ba-

şından gitmiş, ağlayan bir Hartley'le ne yapardım ben? Londra'da *kime* gidebilirdik? Hartley'i, yardımı olabilecek ama gizlice onunla alay edecek insanlara göstermek istemiyordum. Aslında ben, belki ikimiz birden, birinin bize bakmasını, en azından sıradanlık garantisi ve bir tür koruma olarak birinin yanımızda olmasını istiyorduk. Titus ve Gilbert pek işe yaramıyor olabilirlerdi ama sırf varlıkları bile durumu daha katlanılır hale getiriyordu.

Ancak, Rosina'nın ziyaretinden beri, Titus ve Gilbert örtülü bir başkaldırı, bir isyan içindeydiler. Sanırım Ben'in sessizliği onları da başka şekillerde tedirgin ediyordu. Bir hesaplaşma, bir netice istiyorlardı. Duruma, zihinlerini rahatlatacak bir son istiyorlardı. Gilbert, Ben'den düpedüz korkuyordu, kavgadan ve kabadayılıktan korkuyordu. Titus'un ne hissettiğinden emin değildim. Bazen Titus'un düşünüyor olabileceklerinden dehşete düşüyordum. Hartley'nin gelişinden bu yana onunla doğru dürüst konuşmamıştım. Konuşmuş olmam gerekirdi, istemiştim de ama yapmamıştım. Titus'un da gerilim ve kararsızlıkla acı çekiyor olması muhtemeldi; babasına koşmayı, barışmayı yahut cezasını çekmeyi, annesinden kurtulmayı, benden kurtulmayı hem istiyor hem istemiyor olabilirdi. Planlayıp kararlaştırmam gereken o kadar çok şey varken, oğlanın ruh halinde böylesine korkunç bir durumun olması ihtimali, onu sorgulamaktan korkar hale getiriyordu beni. Bu arada o da içine kapanmıştı, biraz somurtuyor, ilgi görmek istiyordu. Ona ilgi gösterebilirdim fakat şu anda ne bunu yapacak halim ne de gücüm vardı. Ayrıca onunla ilgili hayal kırıklığına uğramıştım. Hartley konusunda onun yardımına, onun sevgi dolu desteğine, onun becerisine, sadakatine ihtiyacım vardı. Ama bu tuhaf bağlam içinde, her halükârda, annesi meselesinde pes ettiğini açıkça belli etmişti. Annesinin alıkonulmasının müstehcen utancını düşünmemeyi tercih ediyordu. Gardiyanlık konusunda benimle işbirliği yapmak istemiyordu. Yüzüyor, şarkı söylüyor, Gilbert'le birlikte kayalıklarda oturup beyaz şarap ve frenküzümü suyu (en son içkileri) içiyordu. Öylesine gururla olmadığını söylediği otlakçılığın kitabını yazıyordu. Gilbert artık tek başına alışverişe gitmeye korktuğunu söylediğinden Titus onunla gidiyor ve benim paramla bol bol pahalı yiyecek ve içecek satın alıyorlardı. Ben'e hiç rastlamamışlardı. Belki de Ben gitmişti. Nereye? Kime? Bu bilinmezliklerin bana bir faydası yoktu.

Gilbert ve Titus'un başkaldırılarını ifade yollarından biri, benim Ben konusunda bir şeyler yapmam gerektiğini öne sürmek oldu. En azından Gilbert önerdi ama Titus da kesinlikle onunla işbirliği içindeydi. *Ne* yapmam gerektiği pek belli değildi ama bir inisiyatif bekliyorlardı. Artık biraz daha az şarkı söylüyorlar, mutfakta oturup plan yapmak için daha fazla zaman harcıyorlardı ve başka kaygılarımın ve dertlerimin arasında bile iki kafayı birlikte gördükçe kıskançlık duyuyordum; bildiğin aptalca kıskançlık, üstelik ne zaman içeri girsem gergin bir sessizliğe bürünüyorlardı. Mektup gelmiş mi diye bakmak için ikide bir dışarı koşuyorlardı. Hatta Gilbert büyük dörtgen bir sepet alıp köpek kulübesindeki taşların üstüne oturtmuştu ki gelen mektupları rüzgâr uçurmasın. Ben tartışmaktan kaçınıyordum, çünkü Titus'un gözetlemek için Niblett's'e gideceğini söylemesinden ödüm kopuyordu. Ya Titus, Niblett's'e gider de dönmezse ne olurdu? Rosina'nın çılgınca atıp tutmalarından kimseye bahsetmemiştim elbette ve üzerinde düşündükçe yalnızca beni kızdırmak niyetiyle yaptığına karar vermiştim. Aklımdan çıkarmak için elimden geleni yapmama rağmen, bana söylediği diğer şeyleri düşünmeyi de bırakamıyordum. Londra'ya geri döndüğünü umuyordum.

O gün akşamüstü Ben'in herhangi bir hamle yapmaması halinde, ertesi gün benim *bir şey* yapacağıma karar verecek noktaya gelmiştim: Durumu açıklığa kavuşturacak, kesinleştirecek bir şey; gerçi bu özgürleştirici hamlenin ne olacağını henüz tam olarak kestiremiyordum. Büyük ihtimalle Titus ve Hartley'i Londra'ya götürecektim. Hartley'nin isteği üzerine yeterince beklemiştim ve benim kendisini zorlamamı istediğine inanmaya başlıyordum. Neredeyse karar verecek kadar çaresiz durumda olduğumu hissedince biraz rahatladım. Fakat kararımı vereceğim yarın, benim hayal ettiğim haliyle, hiç gelmedi.

Akşam altı buçuğa doğru, güneş cesurca parlamasına ve gökyüzünde tek bir bulut olmamasına rağmen, kesif mavi hava daha da kararmaya ve boğucu bir hal almaya başladı. Sanki güneş bir sis perdesinin ardından parlıyordu, fakat sis gökyüzünün lacivert kubbesinden yapılıydı. O akşamın boğucu etkisini hatırlıyorum: Canlı koyu ışığı, kayaların titreşen parlak renklerini, yolun öte yanındaki çimenler, Gilbert'in sarı arabasını. Yaprak kımıldamıyordu, en küçük bir esinti yoktu. Deniz tehditkâr bir şekilde sessiz, alabildiğine düm-

düz, camsı, parlak, yağımsı, tekdüze bir mavilikti. Sonra bütün ufuk boyunca uzaklardan gelen sayısız havai fişek yahut kimi tuhaf nükleer patlamaları gibi olağandışı ışıklar, sessiz flaşlar kaplıyordu. Tek bir bulut yoktu, tek bir gökgürültüsü; varsa yoksa bu hızlı, sessiz, sarımsı beyaz devasa ışık oyunları.

Hartley'le konuşuyordum, geçmişten bahsediyor, kendimi giderek daha derinleştiğine ve genişlediğine ikna ettiğim o ince, saf, rahat iletişim hattının tadını çıkarıyordum. Konu aramızdaki iletişim olunca, rahatlığının istisnai, tadının benzersiz olduğu doğruydu. Burada aşkımın sancağını asabilir, yavaş yavaş ikna etmeyi umabilirdim. Onu sevmek bu aralar şiddetle acımaya, şefkate, mutlak bir el üstünde tutma, iyileştirme arzusuna; mutlu olma arzusu uyandırma ve daha önce mevcut olmadığı yerde o mutluluğu büyütme çabasına dönüşmüştü. Bu maksatla, eve dönme düşüncesini kurnazca hariç tutmaya, bunu *artık* imkânsız bir şeymiş gibi göstermeye çalışıyor ve aynı zamanda bırakıyordum, Hartley döneceği hayaliyle kendisini sakinleştirmeye devam etsin, nasılsa çok geçmeden o da bunun düşünülemeyeceğini ve artık istemediğini anlayacaktı. Baskıyı ve vurguyu, belli etmeden artırıyordum. Yavaş yavaş gerçekleştirme politikam doğruydu ve çok geçmeden başarılı olduğu teyit edilecekti. Hartley, kocasına geri dönmek zorunda olduğunu söylemeye devam ediyordu fakat bunları oldukça sakin söylüyordu; daha seyrek söylüyormuş ve sözcüklerin içi daha boşalıyormuş gibi geliyordu bana.

Nihayet Hartley'nin yanından ayrıldım. Artık gün içinde odasının kapısını kilitleme zahmetine girmiyordum. Gizlenme arzusu, Gilbert'ten ve her şeyden önemlisi Titus'tan gizlenme arzusu onu gün boyunca etkili bir şekilde kapalı tutardı. Her şey bir yana, fark edilmeden ne kadar uzağa koşabilirdi? Gecenin ümitsizlikleri başka bir mevzuydu. Ön kapının zili çaldı. Aşağı inerken, mutfaktaki zilin tatsız çınlamasını duymadan hemen önce, telin titreştiğini fark etmiştim. Aklımdan, "Ben" diye geçti. Sonra merak ettim: Yalnız mıydı? Korkuma engel olmak için hızla ve tedbirsizce kapıya gittim. Kapının zincirini takmak yerine birden ardına kadar açtım. Kapıda duran adam, kuzenim James idi.

James kimi zaman takındığı o anlamsız, kendinden memnun, sakin gülümsemesiyle gülümsüyordu. Elinde bir bavul vardı. Bentley'sinin yolda, Gilbert'in Volkswagen'inin yanına park edilmiş olduğunu görebiliyordum.

"James, hangi rüzgâr attı seni buraya!"

"Unuttun mu? Hamsin Yortusu'ndayız. Beni davet ettin."

"Sen kendini davet ettin. Ve tabii unuttum."

"Gitmemi mi istiyorsun?"

"Hayır... hayır... içeri gel... hiç olmazsa bir süre."

Kafam karışmış, kızdırılmış, son derece şaşırmış hissediyordum. Kuzenim daima sinir bozucu bir alamet olmuştu. Onun evdeki varlığı her şeyi, çaydanlığı bile değiştirecekti. James'e burada ne katlanabilir ne de onu idare edebilirdim, o sahne üstündeyken hayatımı sürdüremezdim.

İçeri girdi ve etrafına merakla bakınarak bavulunu yere bıraktı. "Konumunu beğendim. Ayrıca o küresel kaya kütleleriyle körfez çok sıra dışı. Elbette kıyı yolundan geldim."

"Elbette."

"Denizdeki, şu martıların üşüştüğü koca kaya... neyi kastettiğimi anladın mı?"

"Hayır."

"Onu görmedin mi? O kaya... Neyse, boş ver. Bakıyorum bir de Martello kulesi var. O da sana mı ait?"

"Evet."

"Buranın önemini anlıyorum. Evin yapılış tarihi kaç?"

"Ah, bilmiyorum, bin dokuz yüz, daha erken, daha sonra. Ah Tanrım."

"Sorun nedir? Bak, özür dilerim, seni ikaz etmek için yazmam gerekirdi. Telefon etmeye çalıştım ama anladığım kadarıyla telefonun yok. Burada kalmak zorunda değilim, birkaç kilometre ötede gayet şirin bir otel geçtim... Sen iyi misin Charles?"

"Mutfağa gel."

Tuhaf ışıktan dolayı mutfak epey karanlıktı. Tam biz girerken, Gilbert ve Titus, arkalarında çarpıcı tuhaf yaz ortası ışıkları, dışarıdan geldiler.

Tanıştırmak kaçınılmazdı. "Ah, merhaba. Bu benim kuzenim James, şöyle bir uğramış. Gilbert Opian. Ve bu da genç arkadaşım Titus. Başka kimse yok, hepimiz bu kadarız". Bunu derken, kazara olmuş gibi, parmağımı dudaklarıma götürmüştüm. İçerinin bunu göremeyecekleri kadar karanlık olmadığını umuyordum.

"Titus" dedi James, "demek geldin, güzel."

"Ne demek istiyorsun" dedim James'e. "Onu *tanımıyorsun*, öyle değil mi?"

Titus'un da neredeyse tanıyormuş gibi James'e baktığını gördüm.

"Hayır ama adını bana söylemiştin, hatırlıyor musun?"

"Ah, evet... Pekâlâ, bir içki alır mısın James? Gitmeden önce."

"Teşekkürler, ne olursa. Şu açılmış beyaz şaraptan."

"Biz frenküzümü suyuyla içiyoruz" dedi Titus.

"Anne tarafından mı, yoksa baba tarafından mı kuzenisiniz" diye sordu, böyle şeyleri iyice anlamayı seven Gilbert.

"Babalarımız kardeşti."

"Charles hep ailesi yokmuş gibi davranır. Çok ketumdur."

Gilbert, gözlerini tatlılıkla devirerek dört kadeh beyaz şarap doldurdu. Yeni kesleriyle kayalara tırmanmaktan biraz kilo vermiş gibi görünüyordu. Daha genç ve daha rahatlamış görünüyordu. Titus birazcık frenküzümü suyu ekledi şarabına. Gülümsüyordu. İkisinin de bu değişiklikten, bir başkasının, duruma bulaşmamış bir yabancının, konuşacak, atmosferi hafifletecek birin varlığından memnun oldukları anlaşılıyordu; belki de dövüşecek fazladan birinin daha olmasından.

"Evet, çok tuhaf ve ilginç bir evin var" dedi James.

"Kötü titreşimler hissetmiyor musun?"

"Önceki sahibi kimmiş?"

"Bayan Chorney diye biri. Hakkında hiçbir şey bilmiyorum."

"Üst kat pencerelerinden denizi görebiliyor musun?"

"Evet ama kayaların üzerinden manzara daha güzel. Eğer bir dakikan varsa sana gösteririm. Ayakkabıların nasıl? Bileğini kırmak için bulunmaz bir yer."

James'i evden çıkarmak istiyordum. Onu aceleyle çimenliğe çıkardım, kayalıklara varan kısa yolu ardımdan geldi ve deniz manzaralı ılık bir zirveye oturduk. Deniz şimdi renk değiştirmişti ve hafif grimsi, ışıltılı soluk bir maviydi, küçük devinimlerle çırpınıyordu.

"Ne kadar boğucu. James, umarım şu otele gitmeyi dert etmezsin, adı Raven Otel ve şu beğendiğin körfeze bakan hoş bir manzarası var. Ayrıca kıyı yolundan gidip o martılara ve öteberiye bakabilirsin. Aslında, seni konuk edemiyorum, çünkü bir yatak daha yok. Doluyuz. Öyle ki, Titus yerde yatıyor."

"Durumu gayet iyi anlıyorum."

Tanrı'ya şükür anlamıyorsun ahbap, diye düşündüm. Sonra da bir dakika sonra onu arabaya götürmeyi kurdum.

Şimdi her şeyi korkutucu bir netlikle çevreleyen parlak koyu ışığın canlı bir biçimde gösterdiği kuzenime baktım. James kadehini yanında kayalıklara getirmiş, denize bakarak çıldırtıcı bir hoşnutluk ve rahatlıkla yudumluyordu. İnce kumaştan siyah pantolon, açık yakalı leylak rengi bir tişört ve beyaz bir yazlık ceket giymişti. Giyimine özen göstermezdi fakat kendi tarzında zarif olabilirdi. Şahin burunlu yüzü zapt olunamaz sakalıyla ve tuhaf bir gölgeyle kararmıştır, belki de hep yüzünün üzerine eğilmiş gibi duran koyu kahverengi gözlerinin etkisiydi bu. Kahverengi saçları karmakarışıktı.

Birden, madem artık orduda değil, neden beni görmeye tatil olan bir hafta sonunda, yollarda trafik bunca yoğunken geliyor?

"Bir şey yapıyor musun" dedim. "Yani yeni bir işin ya da uğraştığın bir şey demek istiyorum?"

"Hayır, keyif çatıyorum."

Bu tuhaftı. Birden zihnimde bir şimşek çaktı, elbette James ordudan gerçekte hiç ayrılmamıştı. Yeraltına geçmişti. Bir tür çok gizli göreve hazırlanıyordu, belki de işin içinde Tibet'e geri dönmek de vardı. Odasındaki o Doğulu adamı gördüm diye neden onca rahatsız olmuştu? Kuzenim yeniden casus olmuştu!

James yeniden konuştuğunda, tahmin ettiğimi anlamasını sağlayacak zekice ve incelikli bir yol bulmaya uğraşıyordum.

"Peki, Mary Hartley Smith'e ne oldu?"

"Mary Hartley Smith?"

"Evet. İlk aşkın. Kocasıyla burada yaşadığını söylemiştin bana. Şu çocuk, onun oğlu. Adını sordum sana. Titus. Yoksa bunu da mı unuttun?"

İşin tuhafı, unutmuştum. James'e o hikâyeyi anlattığımı tamamen unutmuştum. James, Titus'un adını neden bilmek istemişti? "Delirmiş olmalıyım" dedim, "Unutmuşum ama şimdi hatırladım. Bana bazı güzel öğütler vermiştin."

"Tuttun mu peki?"

"Evet. Haklıydın elbette. Sadece hayallere kapılmıştım. Onu görmenin şoku bir sürü eski anıyı canlandırdı. Şimdi iyiyim ve elbette ona âşık değilim, bu anlamsız olurdu. Her neyse, artık sıkıcı ihtiyar bir kadın sadece. Oğlan arada bir uğruyor. O da azıcık sıkıcı biri."

"Anlıyorum. O halde sonuca bakalım biz."

"Kravatın var mı?"

"Kravat mı? Var."

"Raven Otel'de yemek odasına girebilmek için ihtiyacın olacak. Seni arabana geçireyim."

Mutfakta daha fazla konuşmaktan kaçınmak için onu evin yanından dolaştırdım.

"Güzel araba. Yeni mi?"

"Evet, iyi gidiyor. Nereden dönebilirim?"

"Hemen şu kayanın ötesinden. Ne kadar karanlık. Neredeyse farlara ihtiyaç duyacaksın."

"Evet, tuhaf bir gün. Fırtına havası var sanki. Pekâlâ, içki için teşekkürler, kendine iyi bak". Boş şarap kadehini bana uzattı.

"Hoşça kal, dikkatli sür."

Siyah Bentley hareket etti, döndü ve hızla yola koyuldu. James el salladı ve virajda kayboldu. Geri gelecek miydi? Sanmıyordum.

Eve giden yolu yavaşça yürüdüm, içeri girdim ve kapıyı kapattım. Ona bu şeyleri anlattığımı unutmuş olmam ne tuhaftı. Sarhoş olmuş olmalıyım. Âlâ, yarın kader günüydü. Yarın harekete geçecektim. Yarın Hartley'i Londra'ya götüreceğim, diye düşündüm. Buranın huzuru bozulmuştu nedense.

Bir süre holde durdum. Kendime gelmek istiyordum. James'in şarap kadehini merdivenlere bıraktım. Mutfakta konuşan Gilbert ve Titus'un entrikacı seslerini duyabiliyordum. Yarın Titus'la konuşacaktım. Titus ve Hartley'le ben birlikte yalnız olacaktık, başka bir yerde. Eylemim ve iradem yeni bir aile yaratacaktı.

Hafif bir gerilme, kazıma sesi duydum. Yukarı baktım ve ön kapı zilinden gelen telin titreştiğini gördüm. Ardından yankılı uyumsuz çınlamayı duydum. Ben? Hızla döndüm ve kapıyı açıverdim.

Peregrine Arbelow elinde bir bavulla kapıdaydı.

"Merhaba Charles, ne tuhaf bir yer."

"*Perry!*"

"Keşke bana 'Peregrine' desen. Bunu sana kaç kere söyledim. Bin kere?"

"Hangi rüzgâr attı seni buraya?"

"Hangi rüzgâr atmış diye soruyor bir de. Sen davet ettin, ben de kabul ettim. Hamsin Yortusu'ndayız, hatırlıyor musun? Çok uzun ve

yorucu bir yol boyunca araba sürdüm. Son yüz kilometredir dört gözle açılmış kollar ve mutluluk çığlıklaryla karşılanmayı bekliyordum."

Şimdi de az önce James'in Bentley'sinin park etmiş olduğu yerde Peregrine'in beyaz Alfa Romeo'sunun durduğunu görebiliyordum.

"Peregrine, çok özür dilerim, burada kalamazsın, hiç yatak yok ve..."

"Bak, içeriye girebilir miyim?" Girdi de.

Peregrine'in yüksek sesi mutfaktaki entrikacıları uyardı.

"Peregrine!"

"Gilbert! Ne güzel bir sürpriz. Charles, ben Gilbert'in yatağını alabilirim."

"Lanet olsun, hayır, alamazsın, kanepemi müdafaa ederim."

"Sevimli erkek arkadaşını tanıştırsana Gilbert."

"Bu, Titus Fitch. Benim malım değil, heyhat."

"Merhaba Titus. Ben Peregrine Arbelow'um. Gilbert, bana bir içki getirir misin, aferin sana."

"Tamam ama burada kırmızı ve beyaz şaraptan başka bir şey yok, bilesin. Charles sert alkollüleri içmiyor."

"Hay lanet! Unutmuşum, bir şişe getirmeliydim."

"Peregrine" dedim, "burada mutlu olmazsın. İçebileceğin hiçbir şey ve yatabileceğin bir yer yok. Tarihi unuttuğum için özür dilerim ve seni gerçekten davet ettiğimi hiç sanmıyorum. Yolun aşağısında mükemmel bir otel var..."

O anda kapının zili bir kez daha çaldı. Peregrine dönüp kapıyı açtı ve omuzlarının üstünden kuzenim James'i gördüm.

"Merhaba" dedi Peregrine, "Misafirperverlik Yurdu'na hoş geldiniz, sahibi Charles Arrowby, içecek hiçbir şey ve yatacak hiçbir yer yok, fakat..."

"Merhaba" dedi James. "Geri geldiğim için üzgünüm, Charles ama Raven Otel dolu ve acaba dedim.."

"Sanırım bu beni yollamak istediğin yer" dedi Peregrine.

"Hadi mutfağa gidelim" dedi Gilbert.

İlkin Gilbert gitti, ardından Titus, sonra Perry ve ondan sonra da James. Ben bir an durdum, sonra merdivenden şarap kadehini aldım ve arkalarından gittim.

"Ben Peregrine Arbelow."

"Sanırım adınızı duydum" dedi James.

"Ah *harika*..."

"Bu benim kuzenim. General Arrowby" dedim.

"Onun bir general olduğunu daha önce hiç söylememiştin" dedi Gilbert.

"Senin bir kuzenin olduğunu hiç bilmiyordum" dedi Peregrine. "Merhaba efendim."

James'in tertemiz beyaz ceketinin kolundan tuttum ve onu arka hole çektim. "Bak, burada kalamazsın, sana önerim..."

O anda James'in gözlerinin büyüdüğünü gördüm, arkama bakıyordu ve Hartley'nin merdivenlerde durduğunu anladım.

Ani sessizliğimiz üzerine öbür üçü de göründü. Hepimiz orada durup Hartley'e baktık.

Üzerinde hâlâ benim kırmızı desenli siyah ipek sabahlığım vardı. Yere kadar uzundu ve yakaları saçlarını çerçeveleyecek şekilde kaldırıldığından bir gece kıyafeti gibi görünüyordu. Şaşkın ve büyümüş gözlerinde o menekşe tonu vardı; dağınık kır saçlarıyla yaşlı ve delimsirek görünmesine rağmen, dikkatimizi çektiği o anda bir kraliçeye benziyordu.

Bir iki saniye içinde kendime geldim ve merdivenlere atıldım. Hartley, hareket ettiğimi görür görmez döndü ve kaçtı. Bir an çıplak bileğini ve ayağını gördüm. Merdivenlerin büklüm yaptığı yerde onu yakaladım ve üst kat sahanlığına doğru acele ettirdim.

Sahanlığı neredeyse koşarak geçtik ve onu odasının kapısından içeri ittim. Hemen girdi ve itaatkâr bir köpek gibi şiltenin üzerine oturdu. Kapalı kaldığı bütün zaman boyunca onu bir kez bile sandalyede otururken gördüğümü sanmıyorum.

"Hartley, canım, nereye gidiyordun? Aşağıya beni aramaya mı geliyordun? Yoksa Ben mi geldi sandın? Yoksa kaçacak mıydın?"

Sabahlığına iyice sarındı ve bütün yaptığı başını defalarca iki yana sallamak oldu. Heyecandan nefessiz kalmıştı. Sonra bana birden babamı hatırlatan üzgün, çekingen tatlı bir bakışla baktı.

"Ah, Hartley, seni öyle çok seviyorum ki!" Sandalyeye oturdum ve ellerimi yüzüme götürdüm. Somurtkan yüzümü ellerime gömdüm. Son derece çaresizce, savunmasızca çocukluğuma yakın hissediyordum kendimi. "Hartley, beni terk etme. Beni terk edecek olursan ne yaparım, hiç bilmiyorum."

Hartley, "O adam kimdi" dedi.

"Hangi adam?"

"Ben merdivenlerdeyken yanında olan adam?"

"Kuzenim James."

"Ah, öyle mi... Estelle Yenge'nin oğlu."

Bu beklenmedik hafıza gösterisi karşısında şaşkınlıktan midem bulandı.

Aşağıdan, mutfaktan heyecanlı mırıltıların geldiğini duyabiliyordum. Gilbert ve Titus, Hartley'nin görünmesiyle herhangi bir şekilde ağzı sıkı davranma mecburiyetinden kurtulmuş hissederek, hiç şüphesiz, bütün bildiklerini ve daha fazlasını James'le Peregrine'e anlatıyorlardı.

Ellerimin içine inledim.

O gece şöyle uyuduk: Ben yatak odamda uyudum. Hartley orta odada, Gilbert kanepesinde uyudu. Peregrine kitap odasındaki minderlerin üzerinde, James küçük kırmızı odadaki birkaç sandalyenin üzerinde ve Titus dışarıda, çimenlikte uyudu. Çok sıcak bir geceydi ama fırtına yoktu.

Ertesi sabah konuklarım arasında bir tatil havası vardı. Titus her zaman olduğu gibi falezden denize girdi. James, kuleyi inceledikten ve hakkında muhtelif varsayımlar dile getirdikten sonra, kule merdivenlerinden denize girdi (Hâlâ bir urgan bağlamayı unutmuştum ama gel zamanıydı). Peregrine, kocaman beyaz bir yuvarlak, yarı çıplak çimenlerin üzerinde güneşlendi ve bir güzel yandı. Gilbert arabayla köye gitti; bir sürü yiyecek ve dükkândaki hesabıma yazdırdığı birkaç şişe viskiyle döndü. Daha sonra James *The Times*'ı almak için arabayla köye indi ama gazeteyi bulamadı. Benim "haberler" olmadan yaşama yeteneğime yönelik genel bir hayret vardı. Peregrine, "Kim ölmüş, kim kaçırılmış, kim grevde" diye özetlemişti. Kendisi yanında bir transistorlu radyo getirmişti fakat benden uzak tutmasını söyledim. James herkesin desteklediği, Raven Otel'e gidip Hazırlık Maçı'nı izlemek planına öncülük etti, ancak bu kez Peregrine'e güneş yanığı merhemi almak için köye gönderilen Gilbert, elektrik arızalarının yerel TV kanalının bozulmasına yol açtığını haber verdi. Korolarına yeni üye bulmayı uman Gilbert ve Titus, boğuk ve pürüzlü bir bas sesi olan Peregrin'de başarılı olurken, bir nota bile söyleyemeyen

James'te başarısız oldular. Önceki akşam Titus ve Gilbert'e, Rosina'nın ziyaretinden Peregrine'e söz etmemelerini tembihlemeyi başarmıştım. Bu iyi olmuştu çünkü ertesi sabah mantıklı düşünemez haldeydim. Sanki başımın içinde bir şey, bir beyin tümörü yahut ona benzer bir şey patlamıştı.

Çaresizliğimin sebebi, öbür üçünün manyetik ilgi merkezi olmuş gibi görünen James'in varlığıydı. Her biri ayrı ayrı, James'ten ne kadar hoşlandıklarını söyledi bana. Hiç şüphesiz, bu bilginin beni memnun edeceğini umuyorlardı. Titus, "Tuhaf, onunla daha önce karşılaşmışız gibi hissediyorum ama öyle olmadığını biliyorum. Belki de onu rüyamda görmüşümdür" dedi. Beni delirten öteki şey, Hartley'nin tutumundaki ani değişimdi. Eve gitmesi gerektiğini hep söylüyordu, fakat son zamanlarda bunun imkânsız olduğunu biliyormuşçasına, neredeyse umursamazca söylüyordu bunu.

"Bana karşı nazik davrandığını biliyorum..."

"Nazik mi! Seni seviyorum."

"Böylesinin daha iyi olduğunu düşündüğünü biliyorum ve minnettarım..."

"Minnettar mı! E güzel!"

"Ama hepsi saçmalık, bir kaza, bir tesadüf... birlikte kalamayız, bu mümkün değil."

"Seni seviyorum. Sen de beni seviyorsun."

"Seni önemsiyorum, doğru..."

"Şu garip dili kullanma. Beni seviyorsun."

"Tamam ama gerçekdışı bir şekilde, bir rüyada, olmuş olabilecek bir hayatta. Gerçekten, bu çok uzun zaman önce bitmiş bir şey ve biz rüya görüyoruz."

"Hartley, sende hiç şimdiki zaman duygusu yok mu, içinde bulunduğun ânı *yaşayamaz* mısın? Uyan ve bir dene!"

"Ben geniş zamanlarda yaşarım, ani şimdiki anlarda değil, görmüyor musun... ben evliyim, *kendim olduğum* yere geri dönmem gerek. Eğer dediğin gibi beni Londra'ya götürseydin senden kaçardım. Her şeyi gittikçe daha çok kötüleştiriyorsun, anlamıyorsun..."

"Anladık, evlisin, ne olmuş? Mutlu değildin ki!"

"Bunun önemi yok..."

"Söylemeliyim ki çok önemli. Daha önemli bir şey gelmiyor aklıma."

"Benim aklıma geliyor."

"Beni *sevdiğini* kabul ettin."

"İnsan, hayalinde sevebilir. Sen, bunu, eyleme zorlamak için bir sebep sayıyorsun..."

"Bir gerekçe, evet!"

"Hayır, çünkü bu bir rüya. Yalanlardan ibaret."

"Hartley, geleceğimiz var. Bu da bazı şeyleri gerçekleştirebiliriz demek."

"Geri dönmem gerek."

"Seni öldürür."

"O kapıdan geçmem gerek, tek çıkış yolum bu."

"Seni bırakmam."

"*Lütfen...*"

"Ya Titus meselesi? O benimle olacak. Titus'la birlikte olmak istemiyor musun?"

"Charles, eve gitmem gerek."

"Of, bırak artık, daha iyi bir şey düşünüp isteyemiyor musun sen?"

"İnsan insana bunu yapmaz. Sen benim gibileri anlamıyorsun, bizim gibileri, ötekileri. Sen havada uçan kuş, denizde yüzen balık gibisin. Hareket ediyor, etrafına bakıyor ve gördüklerini istiyorsun. Bir de yerde yaşayan, çok az hareket eden ve bakmayanlar var..."

"Hartley, güven bana, benimle gel, sırtıma bin taşıyayım. Sen de hareket edebilir ve etrafına bakıp her şeyi görebilirsin."

"*Eve gitmek istiyorum.*"

Yanından ayrıldım, kapıyı kitledim ve evden hızla çıktım. Bir iki kayayı aştım ve kuzenimin kazanın üzerindeki köprüde durduğunu gördüm. El sallayıp beni çağırdı, yanına gidip ona katıldım.

"Charles, şu suyun gücüne bak, ne kadar muhteşem, ne kadar korkutucu, öyle değil mi?" Git zamanı çekilen suların gümbürtüsünden sesini ancak duyabiliyordum.

"Evet."

"Yüce bir şey bu, evet, tam anlamıyla yüce. Kant buna bayılırdı. Leonardo çok severdi. Hokusai bayılırdı."

"Sanırım."

"Ya kuşlar... şu tepeli karabataklara bak..."

"Ben karabatak sanıyordum onları."

"Tepeli karabataklar. Kırmızı gagalı dağ kargaları ve istiridye avcıları da gördüm. Ayrıca körfezin orada bir çulluğun ötüşünü duydum."

"Ne zaman gidiyorsun?"

"Şunu söylemem gerek, arkadaşlarından hoşlandım."

"Onlar da senden hoşlandı."

"Oğlan iyi birine benziyor."

"Evet..."

"Olamaz, şu suyun haline, şimdi yaptıklarına bak!"

Eve doğru yürümeye başladık. Neredeyse öğle yemeği vaktiydi, eğer böyle eğilimler hâlâ var idiyse.

Belli ki yanında deniz tatili kıyafetlerini getirmiş James'in üzerinde çok eski, pamuklu, paçaları katlanmış hâki bir pantolon ve düğmelemeden giydiği, seyrek kıllı pembe bedeninin üst kısmını ortaya seren, bol, temiz ama çok eski mavi bir gömlek vardı. Ayaklarında, küçükken beni ürküten kavrayıcı, uzun, kemikli parmaklı, sıska beyaz ayaklarını gösteren sandaletler vardı (Gizli bir sakatlığı keşfetmişçesine, "James'in el gibi ayakları var" demiştim anneme).

Eve yaklaşırken, "Ne yapacaksın" dedi.

"Hangi konuda?"

"Hartley konusunda."

"Bilmiyorum. Ne zaman gideceksin?"

"Yarına kadar kalabilir miyim?"

"Tamam."

Mutfağa girdik ve otomatik olarak Gilbert'in Hartley için hazırladığı tepsiyi aldım. Üst kata götürdüm, kapıyı anahtarla açtım ve içeri girip her zamanki gibi tepsiyi masaya bıraktım.

Hartley ağlıyordu, benimle konuşmadı.

"Ah Hartley, bu kederle beni perişan etme, bana ne yaptığını bilmiyorsun."

Hiçbir şey söylemedi, hiçbir harekette bulunmadı, sırtını duvara dayamış, gözlerini önüne dikmiş halde, arada bir elinin tersiyle gözlerini silerek ağlamayı sürdürdü.

Kısa bir süre sessizce oturdum onunla. Sandalyeye oturdum ve çok sıradan bir meşgale onu avutabilirmiş gibi etrafıma baktım. Tavanda rutubetli bir alan, uzun pencerenin camlarının birinde bir çatlak buldum. Şüphesiz, Bayan Chorney'nin mobilyalarından kalma mor bir tüy topağı. En sonunda ayağa kalktım, omzuna hafifçe dokundum ve çıktım. Yemek yediğini görmek için asla kalmazdım. Kapıyı kilitledim.

Mutfağa geri geldiğimde, dördünü birlikte, Gilbert'in jambon, dil, yeşil salata, taze patates ve James için lop yumurtadan oluşan öğle sofrasını kurduğu masanın etrafında dikilir buldum. Artık onların yemeğini umursadığım yoktu elbette, kendi yediklerim bile pek umurumda değildi. Açılmış iki şişe beyaz şarap evyede soğumaya bırakılmıştı. Peregrine, giyinikken görünüşü daha iyileşmiş halde, viski içiyor ve radyoda kriket maçı dinliyordu. Ben girince sustular. Perry radyoyu kapattı. Bir beklenti havası vardı.

Kendime bir kadeh şarap koyup bir dilim jambon aldım. "Siz devam edin. Ben dışarıda yiyeceğim."

"Acele etme, seninle konuşmak istiyoruz" dedi Peregrine.

"Eh, ben sizinle konuşmak istemiyorum."

"Sana yardım etmek istiyoruz" dedi Gilbert.

"Of, siktir git."

"Lütfen kal bir dakika" dedi James. "Titus'un sana söylemek istediği bir şey var. Öyle değil mi, Titus?"

Titus, yüzü kızararak, bana bakmadan geveledi, "Bence annemin eve gitmesine izin vermeniz gerek."

"Onun evi burası."

"Cidden ihtiyar..." dedi Peregrine.

"Senin tavsiyeni istemiyorum. Senden buraya gelmeni ben istemedim, hiçbirinizden istemedim."

James oturdu ve öbür ikisi de onu takip ettiler. Ben ayakta kalmaya devam ettim.

"İşine zorla karışmak istemiyoruz..." dedi James.

"Yapmayın o halde."

"Ve sana zorla tavsiyede bulunmak da istemiyoruz. Durumun ne olduğunu *biz* göremeyiz, nasıl yapabiliriz bunu? Benim izlenimim, senin kendinin de pek anlayamadığın yönünde. Seni ikna etmek niyetiyle..."

"O zaman neden Titus'a demin söylediklerini söylettiniz?"

"Çünkü onlar kanıtın bir parçası. Titus'un düşündüğü ama sana söylemekten korktuğu şeyler."

"Boş laf bunlar."

"Vermen gereken zor ve görebildiğim kadarıyla, hayli acil bir karar var. Bizimle konuşmaya rıza göstersen keşke, bunu makul bir şekilde yapmana yardım edebilir ve kararını makul bir şekilde *gerçek-*

leştirmen için elimizden geleni yapabilirdik. Yardıma ihtiyacın olduğunu anlamalısın, *ihtiyacın* var."

"Benim bir şoföre ihtiyacım var. Başka hiçbir ihtiyacım yok."

"Desteğe ihtiyacın var. Ben senin akrabanım. Gilbert ve Peregrine senin yakın arkadaşların."

"Değiller."

"Titus seni babası gibi gördüğünü söylüyor."

"Bakıyorum hakkımda gayet güzel sohbet etmişsiniz."

"Sinirlenme, Charles" dedi Peregrine. "Biz de kendimizi bu çorbanın içinde bulmayı beklemiyorduk. Buraya tatile geldik. Ama başının dertte olduğunu görüyoruz ve sana arka çıkmak istiyoruz."

"Benim için yapabileceğiniz bir şey yok."

"Var" dedi James. "Meseleyi bizimle enine boyuna tartışmanın sana çok büyük yararı olacağını düşünüyorum; ille de ayrıntılarıyla değil ama ana hatlarını. Bunu sadakatsizlik etmeden yapabilirsin. Şimdi kabaca iki türlü hareket etme olasılığı var: Ya onu alıkoyarsın ya da geri yollarsın. Tamam mı? Pekâlâ, gel ilkin onu geri yollaman durumunda neler olacağını değerlendirelim..."

"Senin deyiminle, onu geri yollamayacağım. O bir şişe değil."

"Titus'un dediklerinden anladığım kadarıyla, kendisi dönmek istese bile onu geri göndermek istememenin bir nedeni..."

"İstemiyor."

"Kocasının ona şiddet göstermesi olasılığı."

"Bu, sebeplerden biri. Yüz sebep daha var."

"Fakat diyelim ki şiddeti bir yanlış anlamadan kaynaklanıyor ve diyelim ki bu yanlış anlama giderildi..."

"James, ahmaklık etme, yaptığım şeyin herhangi bir açıklaması, herhangi bir mazereti olamayacağını sen de gayet iyi biliyorsun, *ne* yaparsam yapayım. Ayrıca, bana ne söylediğine dikkat etmeni tavsiye ederim."

"Bak" dedi James, "iki şey söylüyorum. Birincisi, eğer onu geri götüreceksen, bunun zekice yapılması gerektiği. Hepimiz seninle gelmeliyiz, bir güç gösterisi için ama aynı zamanda açıklamalarına şahitlik etmek için de."

"Açıklamalarıma mı?"

"Ve ikinci olarak, eğer şiddete uğrayacağı korkusu onu *geri göndermemenin* sebeplerinden biriyse ve bu korkun azaltılabilirse, ne yapacağını etkileyebilir bu durum."

"Ne demek istediğini anlıyor musun" dedi Peregrine.

"Evet! Ama James'in kabul ettiği gibi, siz durumu anlayamazsınız! Anlatmaya çalışmaktan yahut bir açıklama yapmaktan bahsediyorsunuz... Bir bizona anlatmaya çalışsanız daha iyi olurdu. Her halükârda iki ihtimal olmadığından, bütün bu dedikleriniz konuyla ilgisiz. Kocasına dönmesi ihtimalini mümkün görmüyorum."

"Pekâlâ, o zaman izin ver öbür yolu değerlendirelim..." dedi James.

"Hiçbir şeyi değerlendirmeyeceğiz! Sizin bu konuya girmenizi istemiyorum. Münasebetsizlik ediyorsunuz ve son derece güceniyorum! Ama madem konu açıldı, Titus'a annesinin eve dönmesine izin vermem gerektiğini neyin düşündürdüğünü sormak istiyorum."

Bütün bu süre zarfında gözünü jambona dikmiş olan Titus (belki açtı), cevaplamakta gönülsüz görünüyordu, kızardı ve bakışlarını kaldırmadı. "Şey... biliyor musunuz... suç bendeymiş gibi hissediyorum..."

"Ne diye suç sende olsun?"

"Çok zor, insanın anneler ve babalara ilişkin çok fazla duygusu, bir bakıma... önyargıları var. Durum kötü olmasına kötüydü ama olduğundan daha kötüymüş gibi düşünmenize sebep olabilirim gibi hissediyorum. Ayrıca annemin abartma huyu vardır, sürekli hayaller kurar, fikirlere kapılır. Bilmiyorum. Belki de onunla olmayı tercih ediyor ve ben insanları zorlamaya karşıyım, bence özgür olmalılar. Siz her şeyi bir anda yoluna koymak için acele ediyorsunuz. Ama size gelmek isterse, daha sonra, üzerinde düşünecek zaman bulunca, daha iyi bir durumda gelebilir."

"Çok doğru söylüyorsun, Titus" dedi James.

Titus, James'e dinmeyen kıskançlığını kışkırtan bir bakış attı.

Peregrine, "Sen evliliği anlamıyorsun, Charles, asla evli olmadın, evlilik derindir. Sen bir gücenmenin geminin batması anlamına geldiğini, her şeyin sonu olduğunu sanıyorsun, öyle değil."

"İlk olarak, 'özgür' burada uygun sözcük değil, biz korkmuş bir insandan, bir mahpustan söz ediyoruz. Oradan çekilip çıkartılması gerek, kendisi asla çıkmayacaktır. O yüzden, şimdi yoluna sokulması gerekir. Eğer geri giderse onu asla terk etmeyecek ve asla kurtulamayacaktır."

James, "Pekâlâ, bu da önemli değil mi? Bu, geri gitmesi gerektiğini kabul etmek anlamına gelmez mi? Burada kalmayı seçeceğini?

Sandığımızdan daha sık olarak insanların yaptıkları aslında gerçekten yapmak istedikleridir."

"Kalabilir. Ama 'seçmek'? Bu bir 'gücenme' meselesi değil, Perry'nin bütün bunların ne ile ilgili olduğundan habersiz olduğunu gösteren budalaca sözcüğünü kullanacak olursam. Hartley o adamla asla mutlu olmamış, zorbalık görmüş, korkutulmuş bir kadın, bana kendisi söyledi."

"Evliliği mutlu olmayabilir ama uzun bir zaman sürmüş. Sen mutluluğu çok fazla düşünüyorsun Charles. O kadar da önemli değil aslında."

"Kendisinin söylediği bu."

"Buyur bakalım."

"Titus" dedim, "mutluluk önemli midir?"

"Evet, elbette önemli" dedi ve nihayet bana baktı.

"Buyur bakalım" dedim James'e.

"Genç bir adamın cevabı" dedi James. "Şimdi izin ver bir noktayı daha..."

"Senin sorunun, Charles" dedi hâlâ viski içen Peregrine, "daha önce de söylediğim gibi, kadınları hakir görmen, sen onları mal gibi görüyorsun. Bu kadını da mal gibi görüyorsun..."

"Bir diğer nokta. Bu dram çok hızlı gelişiyor, ayrıca bir duygular ve düşünceler girdabı. Sen bu saf aşkı bütün bu yıllar boyunca koruduğunu söylüyorsun. Hatta bunu yüce bir değer gibi görmeye başlamış olabilirsin, kıyaslandığında diğer bütün aşkların yetersiz kaldığı bir norm..."

"Evet."

"Ama bu kılavuz düşünceyi eleştirmen gerekmez mi? Kurgu demeyeceğim. Gel hayal diyelim. Elbette hayallerin içinde ve hayal kurarak yaşarız ve disiplinli bir manevi hayatta bile, bazı bakımlardan özellikle orada, hayali gerçeklikten ayırmak zordur. Olağan insani meselelerde, kişinin yardımına sağduyu koşar. Çoğu insan için sağduyu ahlak duygusu demektir. Fakat sen bilerek bu alçakgönüllü ışık kaynağını dışlamış gibisin. Kendine bir sor, onca yıl önce kimler arasında, gerçekten neler oldu? Sen olanları bir hikâyeye dönüştürmüşsün ve hikâyeler yanlıştır."

(Bu noktada, artık daha fazla dayanamayan Titus çaktırmadan bir parça jambon ve ekmek aldı.)

"Ve geçmişe ait bu şeyi, gelecekte yapmayı tasarladığın önemli ve geri çevrilmesi imkânsız hamleler için rehber olarak kullanıyorsun. Tehlikeli bir şeyleri tetikliyorsun ve tetikleme en iyi şartlarda bile tehlikelidir, Russel'ın tavuğunu düşün..."

"Russel'ın tavuğu?"

"Çiftçinin karısı her gün dışarı çıkar ve tavuğu besler ama günün birinde dışarı çıkar ve tavuğun boynunu burar."

"Anlamıyorum, tavuğu bir kenara bırakalım."

"Demek istediğim, görebildiğim kadarıyla son derece yetersiz verilere, okul zamanı yaşadığın cennetvari zamanlara dair anılarına dayanarak, onu alıp götürürsen onu sevip mutlu edebileceğini ve onun da seni sevip mutlu edebileceğini varsayıyorsun. Bu gibi durumlar, aslına bakarsan hem hayli seyrek olur hem de başarılması zordur. Üstelik aslında senin o çok önem verdiğin mutluluktan ayrılamaz bir konu olarak, rızasının olmadığı barizken, onu kurtarmanın ahlaken doğru olduğunu varsayıyorsun. Şimdi yapmaman gereken..."

"James, lütfen bu fiyakalı spekülasyonlarınla beni aşağılamayı bırak, olur mu? Ne kadar tahammülü zor biri olduğunun farkında mısın acaba? Senin de söylediğin gibi bu iş hızlı gelişti ve birinci sınıf bir karmaşa. Ve tamam, karmaşayı ben yarattım. Ama artık mükemmel bir ahlaklılık barındırmıyor. Olağan insan hayatı böyle işte. Dünyadan uzak askerler bu konuları bilmiyor olabilirler."

James gülümsedi. "Bu lafı sevdim, 'dünyadan uzak askerler'. Demek bu kurtarışın iyi bir şey olacağından emin olmadığını kabul ediyorsun?"

"Emin değilim, nasıl olabilirim? Ama beni işin *aslıyla* hiç ilgisi olmayan bir tartışmaya girmeye zorluyorsun. Ayrıca söylediklerin bir bakıma bütünüyle yorum. 'Hikâye anlatan' sensin. Ben gerçek şeylerin olup bittiği yerdeyim."

"Pekâlâ, işin *aslı* neymiş?"

"Onu seviyor olmam. O da beni seviyor. Öyle söylüyor. Ve sevgi 'kanıtlara' yahut 'tetiklemeye' yaslanmaz. Sevgi *bilir*. Bu güne kadar çok mutsuz olmuş ve bundan böyle ona daha da zulmedecek bir zorbaya dönmesine izin vermeyeceğim. Çok daha kötü olacak. Tamam, buna ben sebep oldum ama durum bu. Adamın zalimliğine şahitlik edecek biri de var burada, gerçi şahidin ifade vermeyi istemediği anlaşılıyor."

"Bu bir gerekçe değil" dedi James. "Bu epey kafası karışık bir niyet beyanı."

"Eh, buna dayanarak hareket etmeyi öneriyorum. Bu son derece saçma tartışmaya sürüklenmeme neden izin verdiğimi de anlayamıyorum ya."

"Pekâlâ. Kişisel olarak ne düşündüğüm zaten belli oldu muhtemelen ve şüphesiz seni ilgilendirmesi gerekmez. Fakat şunu eklemek isterim: Benim düşünceme göre akılsızca davranarak onu buradan götürmeye karar verirsen, hepimiz sana elimizden geldiği kadar yardım ederiz. Öyle, değil mi?"

"Evet" dedi Peregrine.

"Sanırım bazı konularda Charles'a katılıyorum" dedi Gilbert.

"Örneğin, onu nereye götüreceksin? Ayrıntıların düşünülmesi gerekir. Bütün gün ne yapacak?"

"Bu soru tek başına" dedi Peregrine, "herhangi bir erkeği evlenmekten caydırmaya yeter."

"Charles, lütfen münasebetsizlik ettiğimi ve her şeyden önemlisi, nezaketsizlik ettiğimi düşünme. Sadece kenarda durup senin bu işi daha da berbat etmeni izleyemem. Durum müşteren harekât gerektiriyor. Acaba onunla konuşmama izin verir misin, bir defacık, kısaca?"

"*Sen mi? Onunla konuşmak mı?* Delirmiş olmalısın!"

O anda, bu riskli maceraya atıldığımdan bu yana duymaktan korktuğum korkunç bir ses işittim. Hartley üst katta aniden bağırmaya ve kapıyı yumruklamaya başlamıştı. "*Bırak beni, beni bırak!*"

Kapıyı çarparak kapattım ve koşarak mutfaktan çıkıp merdivenleri tırmandım. Hartley'nin kapısına geldiğimde hâlâ çığlıklar atıyor ve kapıyı tekmeliyordu. Daha önce asla böyle bir şey yapmamıştı. "*Bırak beni gideyim! Bırak beni*!"

Ben de bağırmak istiyordum. Yumruğumla çılgınca kapıyı dövdüm. "Of, kes şunu! Kes şunu! Kapa çeneni! Kes bağırmayı, tamam mı?"

Sessizlik.

Yeniden alt kata koştum. Mutfakta da bir sessizlik hüküm sürüyordu. Ön kapıdan çıktım, evi anayola bağlayan yolu geçtim ve yoldan kuleye doğru yürümeye başladım.

O gün ilerleyen saatlerde, akşama doğru, kayaların üzerinde James'le birlikte otururken, artık kaçınılmaz görünen şeylere razı olmaya başlamıştım.

"Charles, bu berbat bir durum. Son vermen gerektiğine ilişkin sebeplerden biri de bu. Ve bunu sona erdirmenin tek bir yolu var. Şimdi anlıyor musun?"

"Evet."

"Peki, mektubu yazacak mısın?"

"Evet."

"Bence mektup önemli. Her şeyi mektupta açıkça anlatabilirsin..."

"Adam mektubu okumayacaktır. Yırtıp üzerinde tepinecektir."

"Şey... yahut belki de sana karşı bir kanıt olarak saklar ama ben bu riski almaya değeceğini düşünüyorum. Merak ettiği için okuyacağına inanıyorum."

"Merak seviyesinin altında o adam."

"Bizim de gelmemiz gerektiğini kabul ediyor musun?"

"*Sizin de* gelmeniz gerektiğini kabul ediyorum."

"Sanırım ne kadar kalabalık olursak, o kadar iyi."

"Ama Titus değil tabii."

"Evet, Titus da. Hartley'e faydası olabilir, Titus'a faydası olabilir, babasına karşı beş dakika nazik davranabilirse."

"*Nazik mi*? Sanki çay içmeye gidiyoruz."

"Ne kadar çay içmeye gitmişiz havası olsa, o kadar iyi."

"Titus kabul etmeyecektir."

"Etti."

"Ya."

"O zaman Peregrine'in köye gidip şu telefon konuşmasını yapmasında sakınca yok?"

Tereddüt ettim. Bu son andı. Eğer evet dersem, durum kontrolümden bütünüyle çıkacaktı. Yepyeni ve önceden kestirilemez bir geleceğe izin veriyor olacaktım. "Evet."

"Güzel. Sen burada kal. Ben gidip Peregrine'e bilgi vereyim."

O öğleden sonra Hartley'le konuştum. James karşısında kabul etmesem de bu "tartışmalar" bana belli şeyleri daha açık seçik görme olanağı verdi yahut belli fikirleri kafama soktu; yoksa belirleyici kaçınılmaz bir çaresizlik noktasına her halükârda erişmiştim. O korkunç "bırak beni gideyim, bırak beni", inancımı ve umudumu kırmıştı. Hartley'e hakikaten eve gitmek istiyor mu diye sordum. İstediğini söyledi. Tamam dedim. Daha fazla ne yalvardım ne de yeni gerekçeler sundum. İkimiz de kesin sözlerimize başka bir şey eklemeye kal-

kışmadan, sessizce birbirimize bakarken, aramızda yeni bir duvarın yükselmeye başladığını hissettim. Daha önce iletişimimizin zor olduğunu düşünüyordum. Şimdiyse ne kadar yakın *olmuş* olduğumuzu idrak ediyordum.

Plana göre Peregrine köye gidecekti ve Ben'e telefon ederek Bay Arrowby ve arkadaşlarının "Mary"yi geri getireceklerini söyleyecekti. Acaba Ben, "Cehenneme kadar yolunuz var, onu artık istemiyorum" mu diyecekti? Hayır. Pek mümkün değil. Sonuçta ne istiyor olursa olsun, o tutumla bana iyilik etmezdi. Ama belki evde olmazdı, belki de ortadan kaybolmuştu, belki zamanı gelince Hartley fikrini değiştirirdi... Fakat artık bütün hepsi umut etmekten iyiydi.

James kayaların üzerinde sıçrayarak geri geliyordu.

Kalbim çılgınca, kederle çarpıyordu.

"Her şey tamam, getirin demiş ama bu akşam değil, yarın sabah götürmemizi istemiş."

"Bu çok tuhaf. Neden bu akşam değil?" Belki de marangozluk kursu vardı!

"Umurunda değilmiş gibi yapmak istiyor. Bu bir aşağılama fırsatı. *Onun* istediği zaman gidebileceğimizin altını çizmek istiyor. Olsun. Böylece şu mektubu yazacak daha çok zamanın olur. Mektubu biz gitmeden önce ulaştırmak da iyi olabilir, okuması ihtimali güçlenir."

"Ah, James..."

"Kaygılanma. *Sic biscuitus disintegrat*".

"Ne?"

"Bisküvi böyle ufalanır."

Sayın Bay Fitch,

Bu mektubu yazmak kolay değil. Yalnızca bazı şeyleri güzelce açıklığa kavuşturmak istiyorum. Asıl önemli olan şu; karınızı *o istemediği halde* evime getirdim ve burada tuttum. Yanına çantasını bile almamış olduğu gerçeği, "evden kaçmadığının" kanıtıdır, eğer kanıta ihtiyaç duyulursa (Zaten ortada olanı söylüyorsam af dilerim, bu mektubun olanları kesin ve eksiksiz bir biçimde dile getirmesini istiyorum). Titus evimdeydi ve onun evimde olduğunu söyleyerek karınızı tuzağa düşürüp evime getirdim. Eve vardığımızda onu kilit altında tuttum. Dolayısıyla beni karınızı "kaçırmakla" itham etmekte

haklıydınız. Kendisi evine dönme talebinden asla vazgeçmedi. Söylememe gerek yok ki onunla hiçbir "ilişkim" olmadı. Baştan sona, kararlı bir biçimde bütün öneri ve planlarıma direndi ve yalnızca size dönmesine izin verilmesini arzu etti. Dolayısıyla kendisi bu olayda *bütünüyle suçsuzdur*. Başından beri burada benimle olan dostlarım Bay Opian ve Bay Arbelow ile kuzenim General Arrowby söylediklerimin gerçekliğine tanıklık edeceklerdir.

Özür dilemenin bir anlamı olmadığı gibi, daha fazla açıklama yapmanın da pek az yararı olacaktır. Bir yanılsamaya kapılmıştım ve hem size hem karınıza nafile yere üzüntü verdim, bundan müteessirim. Kötü niyetle değil, fakat artık şu andaki durumla hiçbir ilgisi olmadığını anlamış bulunduğum, eski bir romantik ilginin tahrikiyle hareket ettim. Belki bu noktada eklemem gerekir ki (yine açıkça belli bir şey), genç bir kız olduğu günlerden bu yana karınızı ne gördüm ne de onunla iletişim kurdum; yakın geçmişteki yeniden karşılaşmamız tamamıyla tesadüf eseriydi.

Mantıklı ve adil bir adam olduğunuzdan, tamamen masum olan karınıza herhangi bir şekilde misilleme yapmayacağınıza güveniyorum. Bu benim, kuzenim ve dostlarım için derin bir kaygı konusudur. Kendisi sözleri ve yaptıklarıyla size mükemmelen sadık kalmıştır; sizin saygınızı ve minnettarlığınızı hak etmektedir. Bana gelince, inanıyorum ki, özellikle kendi ahmaklığımın idrakiyle yeterince aşağılandığımı düşüneceksiniz.

Saygılarımla,
Charles Arrowby

İyi ki fazladan zamanım vardı, çünkü bu mektubu yazmak bütün akşamımı aldı. Hakikaten yazması zor bir mektuptu ve sonuç benim için tatmin edici olmaktan uzaktı. İlk yazdığım hali bir hayli kavgacıydı, ancak gösterdiğimde James'in işaret ettiği gibi Ben'i zorbalık ve tiranlıkla suçlayacak olursam, bu, Hartley'nin öyle dediğini akla getirecekti. Hartley'nin gösterdiği konusunda yalancı şahitlik ettiğim "tam sadakat"e gölge düşürmeden bu yargılarımı haklı çıkaramazdım. Bu noksanlık, şüphesiz, beni kendimi savunma imkânından yoksun bırakıyordu ve James'in hatırlatmasına gerek olmaksızın, bir başka

çağda Ben'le ikimizin, gelenekler ve kendi onur bilincimiz tarafından, ölümüne kavga etmeye zorlanacağımızın gayet farkındaydım. Bir başka çağda ve Ben gibi bir adam söz konusu olduğu zaman, belki bu çağda bile. Kıvrak "özürlerimi" söze dökmek de zor oldu, çünkü Ben'in affetmeye teşne olması halinde onu teskin etmeye yetecek kadar yağ çekmem gerekirdi; fakat kavgayı yeğlemesi halinde göz ardı edilebilecek gibi de görünmemeliydi. Yalnızca Ben'in duyduğu suçluluğun, saldırgan içgüdülerini zayıflatmasını umabilirdim. Tumturaklı bir şekilde "kuzenim ve dostlarım"dan söz etmek James'in fikriydi; ama Hartley'nin burada kaldığı süre "boyunca" onların da burada olduğu yönündeki doğru olmayan iddiayı ben eklemiştim. James daha tarafsız, daha dişli bir grup insanın varlığının, Ben üzerinde yapacaklarını izleyenler olacağı duygusu uyandırarak davranışlarının şiddetini yumuşatacağını düşündü. Ben buna inanmıyordum. Nasıl davranacağı, benim haricimde, bütün saygıdeğer kimseler için istediği kadar "derin kaygı" konusu olsun, kapı evli çiftin üzerine bir kez kapanınca, Ben canının istediğini yapacaktı. James, Hartley'le konuşma talebini yinelemedi. Her halükârda çok geçti. Gilbert mektubumu o akşam, saat on sıralarında Nibletts'in dışındaki posta kutusuna bıraktı.

Hartley'le biraz zaman geçirdim. Çok tuhaftı. Ona ertesi gün eve gideceğini söyledim. Gözlerini zekice kırpıştırarak başıyla onayladı. Aşağı inip ötekilerle akşam yemeği yemek ister mi diye sordum. Neyse ki reddetti. Gideceğine memnun olup olmadığını bir daha sormadım. Yere oturup kâğıt oynadık, çocukken kendimiz için icat ettiğimiz bir tür pişti. Evdeki herkes erkenden yattı.

Tarih
Beş

Ertesi gün, hayatımın en kötü günlerinden biri, belki de en kötüsüydü. İdama gidecekmişim duygusuyla uyandım. Titus dışında kimsenin kahvaltıyla ilgilendiği yoktu. Sıcak basık hava devam ediyor, uzaklardan gelen tek tük gök gürültüleri işitiliyordu şimdi.

Hartley berbat görünüyordu. Makyajını özel bir dikkatle yapmıştı ve bu onu acınası biçimde daha yaşlı göstermişti. Sarı elbisesi kirli, buruşuk ve yırtıktı. Onu kocasına kendi sabahlığımın içinde gönderemezdim. Giysilerimi karıştırıp mavimsi bir plaj üstlüğü bulup giydirdim. Ayrıca başına örtecek hafif bir fular buldum. Bir çocuğu giydirmeye benziyordu. Birbirimize fazla bir şey söylemeye cesaretimiz yoktu. Artık bütün bunların sona ermesini istiyordum. Artık, "Bütün olanlardan sonra geri dönmek istediğimi sanmıyorum" diyebileceği düşüncesine bile tahammülüm kalmamıştı ve "Dur!" diye bağırma dürtüsü derhal kurtulmak istediğim bir acıydı. Belki o da benimle aynı şeyleri hissediyordu. Ve bir ara şöyle düşündüm: Neden, şimdi de tıpkı *o zaman* olduğu gibi. Onun için yapabileceğim her şeyi

yaptım, her şeyi. Ve yine de beni terk ediyor. Plastik bir torbaya makyaj malzemelerini ve ona verdiğim (ve anlaşılan o zamandan beri bakmadığı) beyaz kareli, benekli pembe taşı koydum. Bir şey söylemedi ama taşı çantaya koyuşumu izledi. Gilbert bağırarak arabanın hazır olduğunu bildirdi.

Hartley banyodayken ben de torbayla aşağıya inip holde bekledim. Peregrine'in "delegasyon" dediği topluluğumuzun, oraya Peregrine'in beyaz Alfa Romeo'suyla gitmesi gerektiğine karar vermişlerdi. James, Perry ve Titus dışarı çıkmışlardı bile. Gilbert mutfaktan çıktı ve dedi ki: "Charles, dün akşam, sana söylemeyi unuttuğum tuhaf bir şey oldu."

"Ne?"

"Mektubu bırakmaya gittiğimde, içeriden bir kadın sesi geliyordu."

"Televizyondur."

"Sanmıyorum. Charles, kavga olmayacak, değil mi? Yani adam bu sabaha kadar gitmememizi istedi. Belki de bizi dövmek için arkadaşlarını topladı."

Bu benim de aklıma gelmişti. "Onun arkadaşı yok" dedim. Peki ya marangozluk kursu?

Hartley merdivenlerden inmeye başladı. Gilbert'i ittim ve dışarı çıktı. Tırabzanlara tutunarak yavaşça yürüyordu, sanki yürümekte güçlük çekermiş gibi. Fuları, yapmasını amaçladığım gibi, başına örtmüş ve yüzü gölgelenmişti. Bir peçe taksın isterdim. Bu birlikte yalnız geçireceğimiz son dakikamız, son saniyemizdi. Elini tutup sıktım, yanağını öptüm ve sıradan bir şey söylermişçesine, "Bu bir veda değil. Bana döneceksin. Seni bekleyeceğim" dedim. O da elimi sıktı fakat bir şey demedi. Ağlamıyordu. Gözleri uzaklara bakıyordu. Birlikte evin yoluna çıktık. Ötekiler arabanın yanında bekliyorlardı. Tuhaf bir şekilde, bir gelinle damadın çıkışına benziyordu.

Biz arabaya yaklaşırken, bütün bakışlar başka yöne çevrilmişti. Oturma düzenini ben ayarlamamıştım. Titus arka kapıyı açtı ve Hatley'i içeri itip ardından bindim, Titus yanıma oturdu. Öteki üçü öne sıkıştılar. Hartley, yüzünü örtmek için fuları öne doğru çekiştirdi. Öndeki üçlü dönüp bakmadılar.

Arabayı süren Peregrine, "Düz gidip sonra sağa sapacağım, değil mi" dedi.

Gilbert, "Köyün içinden geç, sonra ben seni yönlendiririm" dedi.

Hartley yanıma sıkışmıştı. Kaskatıydı, kaskatı. Titus da kaskatıydı, gözleri bakıyor ama görmüyordu, pembe ağzı hafifçe açılmıştı. Hızla soluduğunu hissedebiliyordum. Herkes gözünü ileriye dikmişti. Kollarımı kavuşturdum. Güneş parlıyordu. Düğüne layık güneşli bir gündü.

Bir taş, inanılmaz bir güçle ön cama çarptığında tam Khyber Geçidi dediğim, yolun dar bir geçitten devam ettiği büyük kayalıklara yaklaşıyorduk. Arabadaki herkes daldığı hayallerden bir anda uyandı. Sonra arabaya bir başka taş çarptı, sonra bir başkası. Peregrine durdu. Bir başka sürücü hızlanabilirdi ama Perry değil. "Neler oluyor? Biri bizi taşlıyor, bizi bile bile taşlıyorlar" diyerek arabadan indi.

Şimdi iki yanında sarı kayaların yükseldiği dar geçidin içindeydik. James, Peregrine'e bir şey diyor, belki arabaya geri dönmesini istiyordu. Derken ön cam tuzla buz oldu. Yukarıdan itilen büyükçe bir kaya doğrudan üzerine düşmüştü. Cam cızırdayarak beyazlaştı, çatladı ve ışık geçirmez oldu. Kaya sekip radyatörün üzerine düşerek onu ezdi ve hızla yola düştü. Peregrine öfkeyle haykırdı.

Titus arabadan dışarı fırladı, ben de onu izledim. Gilbert olduğu yerde kaldı. James sürücü koltuğuna geçti ve elinin etrafına bir mendil sararak yumruğuyla camda bir delik açtı. Sonra o da arabadan çıktı.

"Orada! Orada" Peregrine bağırarak yukarıyı işaret ediyordu.

Bir taş başımın üstünden geçti. Yukarıya baktım ve mavi göğe karşı Rosina'yı gördüm. En yüksek kayalardan birinin tepesinde bir dizinin üzerine çökmüş ve belli ki önceden kendisine cephane hazırlamıştı. Kapkaraydı, kara bir cadıydı, köylü kadınların şalına benzeyen bir şeye sarınmıştı. Homurdanan ağzını ve dişlerini gördüm. Çok geçmeden asıl hedefinin Peregrine olduğu anlaşıldı. Bir taş göğsüne, bir başkası omzuna isabet etti.

Peregrine, saklanmak yerine bağırmaya devam ederek, taşla karşılık vermeye başladı. Rosina'nın başının etrafında taşlar uçuşuyordu ama hiçbirinin ona çarptığını sanmıyorum.

"Bu hanım kim" dedi James, oldukça müşkülpesent bir tonla.

"Peregrine'in eski karısı."

"Bizi durdurması gerekiyor mu?"

"Perry, arabaya bin, *arabaya bin*!" Ceketinin eteğine yapıştım. Kendini öfkeyle çekti ve daha fazla cephane toplamak için durdu.

Bir taş canımı yakarak elime çarpınca aceleyle arabaya yöneldim.

"Rosina! Rosina!" Titus'tu, bağırıp el sallıyordu. Savaş çığlığı gibiydi. Jestler yapıyor, dans ediyordu. Yanım sıra onu da geri çektim. James, Perry'yi tuttu. Bir an içinde hepimiz arabaya binmiştik ve Peregrine gaza bastı. Araba öne fırladı ve yolun köye doğru kara içine doğru çatallandığı köşeyi döndü.

Burada Peregrine arabayı aniden durdurdu, gidip bagajdan bir kriko aldı ve hepimizi beyaz cam kırıkları yağmuruna maruz bırakarak ön camın kalanını öfkeyle indirdi. Radyatördeki göçüğü inceledi. "Bu kahrolası kaltak burada ne arıyor" dedi ama tonundan bir cevap beklemediği anlaşılıyordu. Bir süre sonra, düşünceli bir şekilde, "Okuldayken kriket oynarmış" dedi.

Olayın tuhaf şiddeti beni serseme çevirmişti ve olanca dikkatimi, bıkkın bir dehşetle, bütün bu süre zarfında yerinden kımıldamayan ve neler olduğunu fark etmemiş gibi görünen Hartley'e verdim. Sonra birden, Gilbert'in dün gece bungalovda bir kadının konuştuğunu duyduğunu söylediği geldi aklıma. Rosina, Ben'i "teselli etmekle" ilgili müstehcen tehdidini gerçekleştirmiş miydi ve öyleyse Ben'in dün akşam Hartley'i kabul etmemesi bu yüzden miydi? Rosina geleceğimizi başka nasıl bilebilirdi? Bu düşünce müthiş bir öfkeyle allak bullak etti beni.

Bu sırada köyden geçmiş, uzun zaman önce öylesine utangaçça Hartley'le konuştuğum kiliseyi ardımızda bırakmış ve bungalovlara doğru tepeye tırmanmaya başlamıştık. Vahşice araba kullanan Peregrine'in yüzü kıpkırmızıydı; bütünüyle kendi düşüncelerine daldığından, olanlarda artık etkin bir rol almadı ve olan bitenin pek farkında değilmiş gibi bir hali vardı.

Hartley'nin eve gidişini hayal ederken, arabanın kapısını açtığımı, onu arabadan çıkardığımı, dış kapının mandalını açtığımı, patikada yürüdüğümü hayal etmemiştim, bu olayların herhangi bir ânında, "Hayır! Yeter artık!" diye bağırabilir ve elinden tutup sürükleyebilirdim onu. Öyle yapmadım. Ona dokunmadım. Fulardan ve mavi üstlükten sıyrıldı ve hızla kayıp çıktı arabadan. Onun için kapıyı açtım ve patikada ardından gittim. James beni izledi, ardından korkmuş görünen Titus, yine korkmuş görünen Gilbert ve son olarak da şahsi öfkesi içinde, Peregrine.

Hartley zili çaldı. Şiddetli havlamalar ve sövüp sayan bir insan sesi sağanağı başlayınca, zilin güzel sesi doğru düzgün duyulmadı. Bir kapı çarpıldı ve havlama sesi daha az duyulur oldu. Sonra Ben kapıyı açtı. Sanırım Hartley'i içeri alıp kapıyı kapatmayı isterdi, ancak James'in talimatlarına uyarak hemen ardından ben de hızla içeri daldım ve ötekiler beni izledi.

Aynı şekilde evin içindeki sahneyi de hayal edememiştim yahut hayal ettiğim kadarıyla ya her ikisinde de Hartley'nin bir şekilde yer aldığı bir *arbede* yahut resmi bir görüşme canlandırmıştım zihnimde. Daha kapıdan girer girmez Hartley ortadan kayboldu. Bir saniye içinde, bir fare gibi kayıp gitti ve yatak odasına girdi ve kapıyı kapattı (Yani asıl yatak odasına, Ben'le konuştuğum küçük odaya değil).

Oldukça büyük bir hayvan olduğu anlaşılan köpek, holde olanlara havlayarak eşlik etti. Ben oturma odasının kapısından içeri girmişti, Gilbert şimdi kapalı olan ön kapıya yaslanmıştı, Peregrine zırhlı şövalye resmini öfkeyle inceliyordu ve James, ilgili bir havayla Ben'e bakıyordu; Ben ve Titus gözlerini birbirlerine dikmişlerdi.

İlkin Ben konuştu. "Eee, Titus, sonra."

"Merhaba."

"Anneciğinle eve geliyorsun, kalacak mısın burada artık?"

Titus, titreyerek ve dudağını ısırarak sessiz kaldı.

"Burada mı kalacaksın şimdi, ha? Ha?"

Titus başını iki yana salladı. Boğuk bir fısıltıyla, "Hayır... sanırım başka yerde... kalacağım" dedi.

Ben, "Titus benim oğlum değil ama onu evlat edinmeyi öneriyorum" dedim. Sesim gerginlikten titriyordu ve söylediklerim neredeyse ciddiyetsiz geliyor, ikna edici olmayan bir etki bırakıyordu. Ben duymazdan geldi. Hâlâ Titus'a bakarak, sertçe, bir şey fırlatıyormuş gibi bir hareket yaptı. Titus irkildi.

Ben, aramızdaki en kısa boylu adamdı ama fiziksel olarak en heybetlimizdi. Boğa boynu ve geniş omuzları, artık fazla dar gelen hâki gömleğini zorluyordu. Siyah kemeri hafif göbeğinin altından sıkılmıştı ama iyi görünüyordu. Güneş yanığıyla kızarmıştı, kısa saçları kürk gibi dikilmişti, yeni tıraş olmuştu. Elleri yanlarındaydı ve parmaklarını hareket ettirip duruyor, fiziksel bir marifet gösterecekmiş gibi ayak parmaklarının üzerinde yükseliyordu. Hol, hatırladığım

gibi boğucuydu ama kokusu değişikti, daha kötüydü. Ölü güllerle dolu birçok vazo dikkatimi çekti. Köpek sesini kesmişti.

"Mektubumu okudunuz mu" dedim.

Ben, beni dikkate almadı. James'e bakıyordu, James de ona. James düşünceli bir şekilde kaşlarını çatmıştı.

Sonra, "Başçavuş Fitch" dedi.

"Evet, doğru."

"Kraliyet İstihkâm Birliği."

"Doğru."

"Sen şu Ardennes girişimindeki delikanlısın."

"Doğru."

"Çok iyiydin" dedi James.

Ben'in yüzü, belki de duygularını belli etmemek için, sertleşti hatta yüzünden bir an için bir hoşnutluk ışıltısı geçti. "Siz kuzeni misiniz?"

"Evet."

"Hâlâ askeriyede misiniz?"

"Evet. Aslında yeni emekli oldum."

"Keşke ben de askeriyede kalmış olsaydım."

Sanki ikisi de geçmişi düşünüyormuş ve hatıralara dalabilirlermiş gibi bir an sessizlik oldu. Sonra James çabucak, "Bu meseleden dolayı üzgünüm. Ben, eee, kesinlikle karının hatası değildi, o tamamen masum ve hiçbir şey olmadı, şerefim üzerine seni temin ederim."

Ben ifadesizce, "Tamam" dedi. Başı ve omuzlarıyla gidebileceğimizi işaret eden bir hareket yaptı.

James, önemli bir konuşmacıya söyleyeceği başka bir şey var mı diye üstü kapalı bir şekilde soran bir oturum başkanı gibi, bana döndü. Bakışına cevap vermek yerine gitmek üzere geri döndüm. Gilbert kapıyı açtı. Peregrine dışarı çıktı, sonra Gilbert, sonra Titus, sonra ben ve sonra da James. Kapı arkamızdan yavaşça kapandı.

Daha arabaya ulaşmadan, içinde Hartley'nin makyaj malzemelerinin ve ona verdiğim taşın bulunduğu plastik çantanın hâlâ elimde olduğunu fark ettim. Otomatik olarak geri döndüm. James beni tutmaya çalıştıysa da elinden sıyrıldım ve durmadan patikada yürüdüm. O çantayı Hartley'e bırakmak; alıp götürmemek, uğursuz bir andaç olması ve iblislerin pisliğini toplaması için Shruff End'e geri taşımamak, batıllık derecesinde zorunlu bir gereklilikti adeta. Kapının eşiğine

bırakabileceğim ancak sonradan aklıma geldi. Kapının zilini çalıp bekledim. Vahşi havlamalar yine başladı. Ben, "Sus, seni şeytan!" diye bağırdı.

Bir dakika sonra kapıyı açtı. İfadesiz maske gitmişti. Yüzünü nefretle buruşturdu. Yaptığımın patavatsızca olduğunu hissettim ama her şeye rağmen yapılması gerekiyordu. Ayrıca ardımızdan gerçekleşen sahneyi kestiğimin de farkındaydım. Yatak odasının kapısı açıktı.

Torbayı uzattım. "Bunlar onun. Bırakmayı unutmuşum, özür dilerim."

Ben torbayı kaptı ve arkasına hole fırlattı, torba yere çarparak tangırdadı. Hırlayan ekşi suratını bana doğru uzattı ve geri çekildim. "Uzak dur, yoksa seni öldürürüm. Ve o rezil piç kurusuna söyle, o da uzak dursun. *Sizi öldürürüm*!"

Kapıyı öyle bir hızla çarptı ki zil titreşmeye başladı. Köpeğin havlamaları şiddetlendi. Patikadan indim ve Ben'in sözlerinin duyulamayacağı arabaya bindim.

Gilbert ve Titus arkada oturuyorlardı. Koltuk, koca incilere benzeyen beyaz opak taşlarla doluydu. "Bu da nedir" dedim.

"Ön cam kırılmıştı, hatırlıyor musun" dedi James. "Hadi şimdi eve gidelim. Peregrine?"

Araba çalıştı, homurdanarak tepeden yukarı çıktı, döndü, gürleyerek, büyük bir hızla tepeden aşağı indi. Açık ön camdan şiddetli bir rüzgâr esiyordu. Kimse konuşmadı.

Kavşağa yaklaşırken, Titus, "Sakıncası yoksa durur musunuz? Buradan öteyi yürümek istiyorum" dedi.

Peregrine hepimizi öne fırlatarak aniden durdu. Titus arabadan çıkmaya davrandı.

"Titus, oraya geri dönmüyorsun değil mi" diye bağırdım ve gömleğine yapıştım.

"Hayır!" diyerek sıyrıldı ve dönüp giderken, "İlle de bilmek istiyorsanız, kusacağım" dedi. Liman yönünde yürümeye koyuldu. Peregrine yeniden hareket etti ve delice sürdü arabayı.

Gilbert, James'e, "Sözünü ettiğiniz o Ardennes meselesi neydi" dedi.

James tetikte ve oldukça memnun görünüyordu. Ben'le karşılaşmak ruh halini olumlu etkilemişti. "Eski bir mevzu. Bu Fitch, Ardennes'te

bir savaş kampında esirdi, galiba 1947'de esir düşmüştü. Kampta hiç subay yoktu, sanırım kıdemli astsubay oydu, her halükârda lider oydu. Mayıs 1945'te, Almanlar bizim birlikler oraya varmadan kampı boşaltacakları sırada, kendi kişisel savaşını başlattı. Herkese sözünü dinletmeyi başardı. Esirler arasında bir grup kabadayı vardı, aslında herkes katılmıştı, çok iyi organize edilmişti, gayet başarılı bir klasik planlama örneğiydi; ulaşımı sabote ettiler, galiba bir tren bile ele geçirmişlerdi. Silahları ele geçirdiler ve Almanlara ateş etmeye başladılar. Epey vahşice bir işti, muhtemelen işin içinde şahsi husumet de vardı. Her neyse, birliklerimiz oraya vardığında, hayatta kalan Almanlar esir alınmıştı, genç Fitch bütün kampın kontrolünü ele almıştı ve kapıda bizi karşılamak üzere bekliyordu. Kişisel cesaret ve inisiyatifin iyi bir örneğiydi. 'Gereksiz gaddarlık' konusunda biraz gürültü koparıldı ama çok geçmeden konu kapandı. Fitch'e madalya verildi."

"Siz de orada mıydınız" dedi Gilbert.

"Hayır, ben başka bir yerdeydim ama kampa gidenler benim ekibimdendi ve biri olanları bana anlattı. Delikanlının bir fotoğrafını görmüştüm, değişmemiş. Adını da hatırlıyorum ve nasılsa hafızamda kalmış, muhayyilemi cezp etmiş. Cesur bir adamdı. Onunla bu şekilde karşılaşmam ne tuhaf!"

"Bayağı itici türden bir cesaret" dedim.

"Bayağı itici bir savaş sürüyordu o sıra" dedi James.

"Adam bir katil."

"Bazı insanlar öldürmekte ötekilerden daha iyidir, bu ille de kötü karakterli olduğu anlamına gelmez. Yetenekli bir asker gibi davrandı o."

Eve varmıştık. Peregrine arabanın altını bir kayaya sürttü ve sarsılarak durdu. Hepimiz arabadan indik. Saatime baktım. Ondu. Önümüzde koca bir gün vardı.

Eve girdim, otomatik olarak mutfağı geçip dışarı, çimenliğe çıktım. Peşim sıra gelen James, mutfak kapısında durmuş bana bakıyordu. "Yardımın için teşekkür ederim. Buradaki işini bitirdiğine göre, sanırım gitmek istersin" dedim.

"Şey, eğer senin için sakıncası yoksa, yarına kadar kalacağım sanırım".

"Keyfine bak."

Kayalıklarda yürüyerek, Minn'in köprüsünden geçip kuleye doğru gittim. Aşağıda, denizin kıyısında, Raven Körfezi'ni görebildiğim bir yerde durdum. Denizden sıcak bir rüzgâr esiyordu, deniz hafif tehditkâr kabarıyordu ama gök gürültüleri azalmıştı. Belki de fırtına geçmişti.

Elimin, Rosina'nın taşının çarptığı yeri acıyordu. Morarmaya başlamıştı. Fena halde terlediğimi fark ettim. Sıcak rüzgâr, ikisi de sırtıma yapışmış gömleğimi ve kot ceketimi kurutuyordu. Ceketi çıkarttım ve gömleğimi havalandırdım. Körfezin üzerinde bir pus vardı, su soluk maviydi, kırılan dalgaların güzel danteliyle çevriliydi. İri yuvarlak kayalar sıcak görünüyordu, yaydıkları depolanmış ısı görünür biçimde titreşiyordu sanki. Vakur, adeta dinsel bir görünümleri vardı. Üzerlerindeki koyu sarı yosun lekeleri hiyerogliflere benziyordu. Körfezin diğer kolunun ötesinde deniz mor benekliydi. Ayaklarımı sarı kayalara hızla yok olan köpükler sıçratarak kuvvetle yükselip çekilen denize neredeyse değdirerek oturdum. Son olanlar sırasında kendimi ahmak durumuna düşürdüğümü hissediyor ve böyle bir rezaletle ilişkili olarak gülünç duruma düştüğüm için üzülüyordum.

Yumuşak ayak sesleri duydum, bir gölge gördüm ve sonra James gelip yanıma oturdu. Ona aldırmadım, bir süre sessizce oturduk.

James kayaların etrafını ellemeye, küçük taşlar bulup suya atmaya başladı. Nihayet, "Bu kadar endişelenme, Hartley'nin iyi olacağını sanıyorum, eminim iyi olacak" dedi.

"Neden?"

"Duruma ilişkin genel değerlendirmemden."

"Anlıyorum."

"Ayrıca şu tuhaf raslantı."

"Başçavuş Fitch'in General Arrowby'a olan saygısının buna yeteceğini mi sanıyorsun?"

"Tam olarak değil. Ama sanki aramızda bir şey geçti."

"Askeri telepati."

"Bir bakıma. Sanıyorum... dile dökmesi zor... şeref damarına temas edilmiş oldu."

"Of, saçma" dedim. "Ne tuhaf, James ama ne zaman askeriyeden bahsetmeye başlasan, bana büsbütün aptallaşmış görünüyorsun. Askeri caka sanırım."

Biraz daha sustuk. Ben de birkaç taş bulup saklamaya değer mi diye her birini inceledikten sonra denize attım. Ben'in plastik çantadaki taşı çok geçmeden atacağını hayal ettim. Belki de köpeğe atardı taşı. Köpek için üzüldüm.

James, "Umarım herhangi bir şekilde seni etkileyip fikirlerinin aksine davranmana yol açmamışımdır" dedi.

"Hayır". Bu noktayı tartışmayacaktım. Elbette beni etkilemişti. İyi ama fikrim neydi benim, iyi bir fikrim var mıydı?

"Titus konusunda ne yapacaksın?"

"Ne?"

"Titus konusunda ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum. Muhtemelen çekip gidecektir."

"Eğer sahip çıkarsan gitmez ama sahip çıkman gerekir. Oyuncu olmak istediğini söyledi."

"Bunu, tuhaftır, bana da söyledi."

"Onu bir oyunculuk okuluna sokabilir misin?"

"Belki."

"Titus senin için bir meşgale olur."

"Neyle meşgul olacağımı düşündüğün için sağ ol."

"Sanırım artık bu evden ayrılırsın?"

"Ne demeye yapacakmışım bunu?"

"Bilmem, öylesi daha iyi olmaz mı?"

"Burası benim evim. Seviyorum burayı."

"Hı hı."

Birkaç taş daha attık.

"Konuşmaya devam edebilir miyim Charles?"

"Evet."

"Düşünüyordum da... Sakıncası yok, eminsin değil mi?"

"Of, devam et, mesele nedir?"

"Zaman bizi insanların gerçekliğinden koparabilir, bizi insanlardan ayırıp onları birer hayalete dönüştürebilir. Yahut daha doğrusu, biz onları hayaletlere yahut iblislere dönüştürürüz. Geçmişe yönelik kimi takıntılar böyle hayaller yaratabilir ve bunlar insanın üzerinde baskı kurabilir, tıpkı Truva'da hayali bir Helen için savaşan kahramanların durumunda olduğu gibi."

"Benim hayali bir Helen için mi savaştığımı düşünüyorsun?"

"Evet."

"Benim için o gerçek. Senden daha gerçek. Acı çeken mutsuz bir insana hayalet diyerek nasıl aşağılayabilirsin onu?"

"*Ona* hayalet demiyorum. O gerçek, tıpkı bütün insanlar gibi ama gerçekliği her ne ise başka yerde. Senin hayalindeki kişi o değil. Onu dönüştüremedin. Kabul etmelisin ki denedin ve başarısız oldun."

Buna bir şey demedim. Kesinlikle bir şeyi denemiş ve başarısız olmuştum. Ama ne ve bu başarısızlık neyi kanıtlıyordu?"

"Peki, denediğine göre, artık huzur bulamaz mısın? Artık bu mesele yüzünden kendine daha fazla eziyet etme. Tamam, denemek zorundaydın ama artık bitti ve eminim ona kalıcı bir hasar vermedin. Şimdi başka şeyler düşün. Orduda kendini kasten göreve elverişsiz hale getirmek denen bir suç vardır. Bunu yapma. Titus'u düşün."

"Titus'u neden karıştırıp duruyorsun?"

"Özür dilerim. Ama cidden, bir de şöyle bak meseleye. Bu kıza duyduğun aşk, o genç bir kızken ona duyduğun aşk, bir şokun etkisiyle bir nevi askıda canlı kalmıştı. Şimdi onunla yeniden karşılaşmak, ona eskiden duyduklarını yeniden canlandırmana neden oldu. Bu zihinsel bir oyun, belki gerekli, kendine özgü gerekliliği var ama senin sandığın şey değil. Elbette bir anda üstesinden gelemezsin. Fakat birkaç hafta yahut birkaç ay içinde hepsini gözden geçirecek, iyice bakacak, yeniden hissedecek ve ondan kurtulacaksın. Ebedi bir şey değil, insana dair hiçbir şey ebedi değildir. Bizim için ebediyet, bir illüzyondur. Peri masalı gibi bir şeydir. Saat on ikiyi vurduğunda, her şey paramparça olacak ve ortadan yitecektir. Ve Hartley'den kurtulduğunu, ebediyen kurtulduğunu hissedecek ve bırakacaksın zavallı hayalet gitsin. Şu anda sadece takılmış, hipnotize olmuş durumdasın."

James konuşurken suyun üzerine eğiliyor ve yassıca taşları suyun üzerinde sektiriyordu; ancak çok uzağa sekemeyecekleri kadar güçlüydü denizin kabarması. James'in taşları sektirişini izlemek içimi elemle doldurdu, çünkü aynı oyunu bizim evin yakınındaki eski bir gölette Hartley'le birlikte oynadığımızı hatırladım. O benden daha iyi taş sektirirdi.

"Söylediklerin zekice görünüyor ama içi boş. Aşk bu tür kötücül psikolojik analizleri boşa çıkarır. Aşkın sürebileceğini hayal edemiyor gibisin. Ama tam da o devamlılık, aşkın mucizevi doğasına ait bir şey. Belki de sen hiç kimseyi o kadar çok sevmedin."

Bunu derken, James'in eşcinsel olup olmadığına yönelik merakım bağlamında Toby Ellesmere'in söylediği bir şeyi hatırladım. Toby bana James'in Hindistan'dayken, Nepalli bir şerpa olan ve her nasılsa dağda ölen bir asker hizmetliye karşı büyük sevgisi olduğunu anlatmıştı. Elbette insan başkalarının aşklarını bilemez ve ben James'inkileri kesinlikle asla bilmeyecektim. Çiğ yorumumu örtmek için devam ettim. "Sen geçmişin gerçek olmadığını, hayaletlerle dolu bir çukur olduğunu düşünüyor gibisin ama benim için geçmiş kimi açılardan her şeyden daha gerçek ve ona sadık kalmak her şeyden daha önemli. Bu sadece eski bir aşka ilişkin duygusallık değil. Bu bir hayat prensibi, bir tasavvur."

"Denedikten sonra bile, onun eve gitmek istediğini ve gitmesinin en iyisi olduğunu kabul ettikten sonra bile fikrinin doğru olduğuna hâlâ inandığını mı söylüyorsun?"

"Evet. O yüzden burada kalmam gerek. Beklemem gerek. Yerimde kalmam gerek. Bekleyeceğimi, burada olacağımı *bilecektir*. Şimdi geri gitmesi gerekti, çünkü her şey çok çabuk olup bitti. Ama bu olanlardan sonra *düşünecektir* ve zincirin zaten kırıldığını anlayacaktır. Er ya da geç buraya, bana gelecektir, geleceğini biliyorum. Daha önce de gelmişti. Yine gelecektir."

"Peki ya gelmezse?"

"Sonsuza kadar kalacağım, bu benim görevim, burası benim yerim, sonuna kadar kalacağım. Yahut daha iyisi, bekleyecek ve her şeye sil baştan başlayacağım."

"Yani kurtarma planına mı?"

"Evet. Ve şu taşları atmayı bırak."

"Özür dilerim" dedi James. "Bunu yapardık, hatırlıyor musun, Adam Amca ve Marian Yenge'yle geldiğinizde Shaxton'ın yakınındaki gölcükte."

"Beklemek zorundayım. Buraya, bana gelecektir. O benim bir parçam, bu bir kapris ya da hayal değil. Birini çocukluğundan beri tanıdığında, geçmişinde onsuz bir zaman olmadığında, bu bir illüzyon değildir. O benimle bir olmuş. İnsanın bir başkasıyla bu şekilde nasıl mutlak bir bağ kurabileceğini anlamıyor musun?"

"Evet" dedi James. "Pekâlâ, gitmem gerek. Peregrine'le birlikte tamirhaneye gidip onu geri getirmeliyim. Öğle yemeğinde görüşürüz. Sanırım öğle yemeği yeriz."

Çok sıcak bir ortam olmasa bile, öğle yemeği yedik. Yemekte Gilbert'in bir yerlerden bulduğu taze uskumrular vardı. Biraz da yabani rezene bulmuştu. Elbette yemeği Gilbert pişirdi. Titus dışında kimse fazla bir şey yemedi. Titus geri dönünce çok rahatladım, evinin yerini bilen bir köpek gibi döndü. Evet, ona yardım edecektim, onun değerini bilecektim, onu bir meşgale ve bir kaygı konusu yapacaktım; sadece şimdilik birbirimizden gözlerimizi kaçırıyorduk. Her ikimizin üzerinde de bir utanç bulutu asılıydı. O, anne babasından, yaşlanan mutsuz annesinden, aptal hayvani babasından utanıyordu. Ben, Hartley'i yanımda tutamamış olmaktan, onun geri gitmesine izin vermeye zorlanmış olmaktan ve gerçekten onu o evlilik cehennemine geri götürmüş olmaktan utanıyordum. Evet, bunu yapmaya zorlanmıştım, diye düşündüm, James tarafından ve yalnız James tarafından da değil; Gilbert, Peregrine ve hatta Titus tarafından. Ah, bir yalnız bırakılsaydım, o zaman inancımı kaybetmezdim ve başarılı olurdum, onu burada tutardım. Bütün bu izleyicilerin varlığı moralimi bozmuştu.

Peregrine her zamanki saldırgan metanetiyle kendini topladı yahut toplamış numarası yaptı. O ve Gilbert bir sohbettir tutturmuşlardı. Gilbert büyüleyici bir maceradan kılına zarar gelmeden kurtulmuş ve bunun dedikodusunu başka bir bağlamda yapmayı dört gözle bekleyen birinin gizli tatminini sezdiriyordu. James hafiften düşünceli, belki melankolikti. Titus utanmış ve kızgındı. Öteki üçüne ne zaman gideceklerini sordum ve yakında olmasını umduğumu belirttim, gösteri sona erdiğine göre. Yarın gidecekleri konusunda genel bir görüş birliği vardı. Perry'nin arabası o zamana kadar hazır olacaktı. James onu arabasıyla tamirhaneye götürecekti. Gilbert de gitmeye gönülsüzce razı oldu, gerçi Londra'ya benden haber götürecek olma beklentisi onu neşelendiriyordu. Ondan sonra Titus'la yalnız kalacaktım.

Yemekten sonra, Gilbert'in zekice önerisine uyarak, hazır elimin altında araba varken stoklamak amacıyla yiyecek ve içecek alsın diye onun için uzunca bir alışveriş listesi yaptım. Arabayla köye gitti yeniden. Titus falezden yüzmeye gitti. Peregrine, şimdi ıstakoz gibi kızarmış ve güneş losyonuna bulanmış, kulenin yanındaki çimenlere uzanmıştı. James çalışma odasında yere oturmuş, kitaplarımı gözden geçirerek bir şeyler okuyordu. Gilbert arabası erzak dolu geri döndü

ve dükkânda Freddie Arkwright'ın tatilden Amorne Çiftliği'ne döndüğünü duyduğunu bildirdi. Peregrine şiddetli bir baş ağrısıyla sendeleyerek eve döndü ve perdeleri çekili çalışma odasında uzanmaya gitti. James çimenliğe çıktı ve yalaktan aldığı taşları çimenlerin üzerinde karmaşık dairesel desenlerle dizmeye başladı. Öğleden sonranın ilerleyen saatlerinde hava iyice ısındı ve uzaktan gelen gök gürültüleri yeniden işitilmeye başladı. Deniz, sıvı jöle gibiydi; sakin yoğun bir hareketle yükselip alçalıyordu. Derken, Titus yüzmekten döndükten sonra hava değişmeye, güçlü bir rüzgâr esmeye başladı. Sakince dalgalanan deniz daha şiddetle kabarmaya, dalgalar yükselip güçlenmeye başladı. Dalgaların kükreyerek kazana dolduğunu işitebiliyordum. Ufukta alçak, şişkin bulutlardan oluşan uzun bir hat vardı fakat güneş açık gökyüzünde bir ışık gösterisiyle alçalıyordu. Gilbert ve Titus şimdi kulenin yanında, çimenliğe düşen gölgede oturuyorlardı. *Eravamo tredici*'yi söylediklerini işitebiliyordum.

Çıldırmış, yaralı zihnim için bilerek bir mola ilan etmiştim. Olanların benim iradem dışında, James tarafından düzenlendiği gayet açıktı. Eğer sinirlerime hâkim olabilseydim, eğer sonuna kadar direnseydim, onu buradan en başında götürecek kadar akıllıca davranabilseydim Hartley kendini bana bırakırdı. Vazgeçerdi, teslim olurdu, ilkin mutlu olma umudu düpedüz katledilmiş birinin takatsiz çaresizliğiyle. Ona yaşama arzusunu öğretmek benim görevim ve ayrıcalığımdı; daha yapacaktım bunu. Onu yeniden ben, yalnızca ben canlandırabilirdim; kaderine yazılmış prens bendim. Düşündüm ki belki, bu defalık, kısa bir süre için geri dönmesine iyi ki izin vermiştim. Benim şok taktiklerimin işe yaramadığı kanıtlanmış değildi netice itibariyle; düşünecek zamanı olacaktı, iki erkeği kıyaslayacak ve farklı bir geleceğe dair bir kavram geliştirecekti. Ona öğretmeye çalıştığım dersler kaybolmayacaktı. Benimle birlikte olduktan sonra, özgürlük tohumları zihnine ekildikten sonra bir doz Ben, pekâlâ onu ilkin kurtuluşun olası olduğuna, ardından zorlayıcı cazibesine uyandıracaktı. Bir doz Ben, nihayet odaklanmasını sağlayacaktı. Demek ki aslında daha iyi olacaktı, çünkü sadece benim kararıma boyun eğmeyecek, kendi kesin kararını verecekti. Biraz daha az korkabilir, kendini biraz daha az kapana kısılmış hissedebilirse, düşünecek ve gelmeye karar verecekti. Benim hatam, öylesine aniden ve inatla harekete geçmek olmuştu. Onu asla kilit altında tutmamış olmam

gerekirdi, bunu şimdi anlıyordum. Gayretle, ikna ederek, kısa bir süre için onu burada kolayca tutabilirdim. Sonra da mantığını kullanmasını sağlayabilirdim. Bütün bunları sindiremeyecek kadar dehşete düşmüştü o zaman. Ona mahkûm ve kurban rolü vermiştim; kendi başına bu, onun düşünme gücünü uyuşturmuştu. Şimdi en azından, o korkunç inde "evindeyken" *düşünebilecekti.* Ben, onun zihnini sürekli hırpalayıp bedenini gözetim altında tutamaz ya. Bekleyeceğim. Gelecektir. Bu evi terk etmeyeceğim. Günün yahut gecenin herhangi bir saatinde gelebilir. Sonra ani bir dönüşle, tamam, diye düşündüm, eğer gelmezse James'e söylediğimi yapacak, her şeye düpedüz en başından başlayacağım.

Akşam yaklaşıyordu. Titus ve Gilbert çay yapmak için içeri girdiler, sonra Gilbert'in arabasıyla Kara Aslan'a gittiler. Peregrine baş ağrısına karşı bir doz viski almak için odadan çıktı, sonra yine dinlenmeye çekildi. James mandalası yahut her ne yapıyor idiyse onun için daha fazla taş toplamak için yürüyüşe çıktı. Hartley hakkında bunları düşünerek ve böylece kendimi biraz daha az çaresiz hissederek, kayalıklardan köye doğru tırmandım biraz. Gittikçe şiddetlenerek denizin kıyısında patlayan dalgaların serpintilerini bir gökkuşağının içinden görebiliyordum ve su damlacıkları inceden bir yağmur halinde bana kadar ulaşıyordu. Daha önce keşfettiğim gizli bir yere, iki yanındaki kayaların V şeklinde yükseldiği uzun çukura indim. Çukurun bir kısmını dar bir gölcük kaplıyordu, kalan kısım çakıl taşlarıyla kaplı bir dere yatağıydı. Pürüzsüz kayalar sıcacıktı ve kapalı alanın sıcaklığı bedenimi rahatlattı. Çakılların üzerine oturdum. Bazılarını tersyüz ettim. Alt tarafları nemliydi. Hareketsiz oturdum ve zihnimi sakinleştirmeye çalıştım. Bir çakıl, kayalardan aşağı dere yatağına yuvarlandı ve boş boş baktım. Hemen ardından bir çakıl daha yuvarlandı. Sonra bir başkası. Kafamı kaldırdım. Kayalara tutunmuş iki elin çevrelediği bir baş, doruktan aşağı bakıyordu. Rüzgârın dağıttığı bir iki tutam kıvırcık kahverengi saç da kayadan aşağı sallanıyordu. Açık kahverengi, parlak iki kısık göz, yarı gülerek, yarı korkarak bana bakıyordu.

"Lizzie!"

Lizzie yükseldi, zaten sıyrılmış ve hafifçe kanamakta olan kahverengi bacağını keskin kayalık zirveden aşağı attı, sonra mavi elbisesinin eteğinin engellediği öteki bacağını attı, dengesini kaybetti ve düzgün yüzey boyunca kayarak gölcüğe indi.

"Ah, Lizzie!"

Zıvanadan çıkmışlık ve ağlama karışımına çok benzeyen acı bir gülüşle, çekip çıkardım ve kucakladım onu.

Şimdi Lizzie de gülüyor, elbisesinin ıslak eteklerinin suyunu sıkıyordu.

"Bacağın kesilmiş."

"Önemli bir şey değil."

"Ayakkabının tekini kaybetmişsin."

"Gölcükte. Onu alabilir miyim yoksa ayakkabılarımı biriktiriyor musun? Ah Charles, gelmemin sakıncası var mı?"

"Gilbert'in burada olduğunu biliyor musun?"

"Evet, bana yazdı, seninle kaldığını söyleyip böbürlenmekten kendini alamadı."

"Gelmeni o mu istedi?"

"Hayır, hayır, sanırım seni kendine istiyordu. Ama birden çok gelmek istedim ve neden olmasın diye düşündüm."

" 'Neden olmasın' diye düşündün demek, küçük Lizzie. Arabayla mı geldin?"

"Hayır, trenle, sonra da taksiyle."

"İyi etmişsin. Yakında park yeri kalmayacak burada. İçeri gel de kurulan. Dikkat et yine kaymayasın, bu kayalarda yürümek ustalık istiyor."

Eve doğru yol gösterdim, çimenliğe gittik.

"Bu taşlar da nedir?"

"Birinin yaptığı bir desen. Zayıflamışsın."

"Evet, zayıflıyorum. Ah Charles, canım, sen iyi misin?"

"Neden olmayayım?"

"Şey, bilmem..."

Mutfağa girdik. "Al sana havlu". Gilbert'in mektubunda olanları nasıl terbiyesizce bayağılaştırıp gülünçleştirerek anlattığını sormayacaktım. Daha büyük dertlerim olmasaydı, hikâyenin nasıl anlatılacağını düşünmek bile beni perişan edebilirdi.

Lizzie hafif, uçuş uçuş bir kumaştan, derin V yakalı ve bol etekli, gece mavisi bir yazlık elbise giymişti. Gerçekten zayıflamıştı. Rüzgârın dağıttığı bukleli saçları, uzun, canlı tirbuşonlar halinde göz alıcı mavi yakanın çevresine yayılmıştı. Rüzgârdan yaşarmış parlak açık kahverengi gözleri, şefkatle, ferahlamayla bakıyordu bana. Hayat doluydu,

neşe saçıyor ve saçmalık derecesinde genç görünüyor, aynı zamanda sahibinin en küçük hareketini okuyan bir köpek gibi, son derece dikkatle, son derece alçakgönüllülükle bana bakıyordu. Bu tetikte, sağlıklı varlığın, peçeli ve sessiz, evimden götürülmesine izin verdiğim ağırkanlı, kafası karışık yaratıktan ne denli farklı olduğunu görmemek elimden gelmiyordu. Ancak aşk kendi amaçlarını ve algılarını arar; hatta kendi büyüsünü icat eder. Eğer gerekirse Lizzie'ye açıklardım.

Lizzie bir sandalyeye oturmuş, sandaletlerini fırlatmış, çıplak bacağını elbisesinin geniş eteğini yukarı sıyırarak öbür bacağının üzerinde çaprazlamıştı ve ıslanan ayağını kurutuyordu.

James içeri girdi ve şaşırarak durdu.

"Bir ziyaret daha. Bu, tiyatrodan bir arkadaşım, Lizzie Scherer. Bu da bir kuzenim, James Arrowby."

Selamlaştılar.

Ön kapının zili çaldı.

Gözümde rüzgârın saçını başını dağıttığı, çılgına dönmüş Hartley'nin merdivenlerde kollarıma düştüğü canlanmıştı bile.

Şapkalı bir adam duruyordu kapıda. "Çamaşır."

"Çamaşır?"

"Çamaşır. Çamaşırhaneden aranmayı istemişsiniz. Ben oyum."

"Ah Tanrım, tamam, şu anda bir şey yok, teşekkürler, haftaya yeniden gelebilir misiniz lütfen?"

Mutfağa geri koştum. Peregrine gelmişti. Yakından olmasa bile Lizzie'yi tabii tanıyordu. Gilbert, Titus'la birlikte içeri geldiğinde hâlâ hal hatır soruyorlardı.

"Sevgilim!"

"Gilbert!"

"Bu senin bavulun mu? Dışarıda bulduk."

Ön kapı yeniden çaldı. Bu kez Hartley miydi? Aman olsun.

"Telefon?"

"Telefon istemiştiniz. Bağlamaya geldim."

Ben telefonun nereye konulması gerektiğine karar verdiğim sırada, mutfaktaki topluluk *Cherry Ripe* şarkısını söylemeye başlamıştı.

Ve şarkı söylemeye devam ettiler. Sarhoş olduk. Ve Gilbert harika bir salata yaptı; ekmek, peynir ve kiraz koydu sofraya. Ve Titus, masada yanına tünemiş ona kiraz yediren Lizzie, aralarında son derece

mutlu görünüyordu. Aklıma köyün öte yanındaki, Hartley'nin yüzünü sakladığı ve tekrar tekrar durmadan, "Özür dilerim, özür dilerim, çok özür dilerim" dediği havasız oda geliyordu. Biraz daha şarap aldım. Bol bol vardı, Gilbert benim kesemden satın almıştı. Hava kararırken ve onlar *Abide with me*'den *The day Thou gavest, Lord, is ended*'a geçerken, hep birlikte dışarı çimenliğe çıktık. James'in taşlarla yaptığı desen, ayaklara takılarak çoktan bozulmuştu. Lizzie'yi kendime istiyor ve olan biteni ona açıklamayı arzuluyordum. Onu kayalıklarda biraz öteye götürdüm ve evden görünmeyecek şekilde oturduk. Hemen bana o iffetli, kuru, ısrarlı öpücüklerinden birini verdi.

"Lizzie..."

"Sevgilim, canım, sarhoşsun!"

"Lizzie, sen benim arkadaşımsın, öyle değil mi?"

"Evet, sonsuza kadar, daima."

"Bana mı geldin, ne istiyorsun?"

"Hep seninle olmak istiyorum."

"Lizzie, bu asla olamaz, bunu biliyorsun, asla olamaz."

"Ama benden bunu istemiştin... bana bir şey sormuştun... unuttun mu?"

"Çok şeyi unuttum. Ön camın kırıldığını unuttum."

"Ne?"

"Of, boşver. Dinle. Dinle, Lizzie. Dinle..."

"Dinliyorum!"

"Lizzie, dediğin olamaz. Ben bu çok mutsuz insana adamışım kendimi. Bana geri gelecek. Gilbert sana söyledi mi?"

"Gilbert bir şeyler yazmıştı. Sen söyle bana."

"Neler bildiğini hatırlayamıyorum."

"Rosina senin sakallı bir hanımla evleneceğini söyledi ve sen de geçmişte tanıdığın bir kadınla karşılaştığını ve bana söylediklerinin bir *hata* olduğunu söyledin..."

"Lizzie, seni seviyorum ama öyle değil. Ben ona bağlıyım, *bağlıyım*, ona duyduğum bağlılık... mutlak."

"Ama o evli."

"Kocasını terk edip bana gelecek. Aşağılık bir adam ve Hartley ondan nefret ediyor."

"Seni seviyor mu peki?"

"Evet..."

"Peki gerçekten o kadar çirkin mi?"

"O... Lizzie, o güzel. Birini *korumak* zorunda olduğunda neler hissedersin, bilmem bilir misin, onu içine sokup bütün kötülüklerden ve karanlıklardan korumak istediğinde, onu Tanrı'ymışsın gibi yeniden yaratmak istediğinde..."

"Bütün bunlar... bir rüyaymış gibi... doğru olmasa bile mi?"

"Gerçek olmasının bir yolu var, bir rüya olamaz, saf aşk onu *gerçek* yapar."

"Anlıyorum... ona acıyorsun..."

"Acıma değil... çok daha büyük, çok daha saf bir şey. Ah Lizzie... kalbim kırılabilir bu yüzden..." Ellerimi dizlerimin üzerine koydum.

"Ah canım..." Lizzie saçıma dokundu, insanın bir çocuğa ya da küçük sessiz bir ev hayvanına dokunurken yaptığı gibi gayet yumuşak, büyük bir şefkatle okşadı.

"Lizzie canım, ağlıyor musun? Ağlama. Seni seviyorum. Gel birbirimizi sevelim, ne olursa olsun."

"Her şeyi birden istiyorsun, değil mi Charles?"

"Evet ama o şekilde değil. Gel, özgür, açık bir şekilde sevelim, mektubunda dediğin gibi, özgür ve ayrı, deli gibi yapışarak değil..."

"Aptalca bir mektuptu. Sanırım deli gibi yapışmak benim anladığım tek şey..."

"Ama onunla, Hartley'le... Hep var olmuş ebedi bir şey gibi, ondan da benden de daha büyük bir şey. Bana gelecek, gelmesi gerek. O daima benimleydi ve artık yuvasına, kendisine dönecek. Emekli oluşum, buraya gelişim, bir anlamda dünyadan vazgeçişim hep onun içinmiş gibi tuhaf bir duyguya kapılıyorum. Çok uzun zaman önce hayatımın anlamını ona verdim, ona verdim ve hâlâ onda. O buna sahip olduğunu bilmese bile, onda."

"Tıpkı çirkin olsa bile güzel olduğu ve seni sevmese bile seni sevdiği gibi..."

"Ama seviyor..."

"Charles, ya bu çok saf, çok soylu bir şey yahut sen delirmişsin."

"Sevgili Lizzie... Bu gece onun yüzünden öyle sevgi dolu hissediyorum ki kendimi."

"O sevgiyi vermen gerek."

"Evet ama herhangi birine değil. Hayatının taşarcasına dolu, adanmış, verilmiş, eksiksiz olduğunu hissettiğinde, kendini aynı zamanda

çok özgür hissediyorsun. Geleceğin neler getireceğini bilmiyorum, Lizzie. Ama her şeyin onunla ilgili olduğunu biliyorum. Fakat bu eğer varsa, bir bakıma başka aşkı da çok daha gerçek kılıyor çünkü saf, bencilce değil, karşılığında hiçbir şey istemiyor. Beni hiçbir şey istemeden sevecek misin, Lizzie, hiçbir şey istemeden, hiçbir yere varmadan, sadece biz biziz diye?"

"Bu ya bilgece ya da hile yapıyorsun. Kesinlikle sarhoşsun."

"Sever misin, sevgili Lizzie?"

"Evet". Ellerimi ellerine aldı ve öpmeye başladı.

"Lizzie, Lizzie, neredesin?" Gilbert'in sesi.

Denizin üzerinde hâlâ ışık olmasına ve batan güneş, hızla karaya doğru ilerleyen dalgaların üzerinde soluk lambalar gibi ışıyan beyaz bulutları hâlâ aydınlatmasına rağmen, hava neredeyse kararmıştı. Deniz yükseliyordu.

"Lizzie, gel buraya, *Voi che sapete*'yi söylemeni istiyoruz."

Bir an içinde benden uzaklaşmış, uzun çıplak bacaklarını uzatmıştı. Şimdi Gilbert'i görebiliyordum, yukarıdan elini uzatıyordu. Ben olduğum yerde kaldım.

Akşam, melankoli ruhunun taktığı bir maske misali, nasıl da esrarengiz bir mutluluk hayaliydi. O eve dönmemek, neler olduğunu öğrenmemek, hayatlarına bir fırtına gibi dalmamak, üstlerine bir yağmur, bir şimşek gibi inmemek elimden gelecek miydi?

Bir süre sonra Shruff End'e geri geldim. Alışılmadık ölçüde aydınlıktı ve bir bebek evine benziyordu. Gilbert benim kesemden birçok lamba almış olmalıydı. Çimenliğe ışık düşüyordu. Ben yaklaşırken, Lizzie hâlâ solo şarkı söylüyordu. İçten, samimi, küçük sesi havayı bezeyerek yükselterek yayılıyor, etrafını saran erkekleri alabildiğine sakinleştiriyordu. Artık iyice sarhoş olan Perry kollarını kavuşturmuş, mutfak kapısının yanında dikiliyordu. Ara sıra salındıkça kendini denetliyordu. Gilbert yüzünde duygusal bir gülümsemeyle bağdaş kurmuştu. Titus, dudakları aralık, yüzünde duygusallık ve zevkle bütün dikkatini vermiş bir ifade, gözleri kocaman, diz çökmüştü. İlkin James'i göremedim. Sonra hemen aşağımda, çimenlerin üzerine kıvrıldığını gördüm. Bir aile eğlencesi.

Voi che sapete biteli epey olmuştu ve Lizzie şimdi *Roses in Picardy*'yi söylüyordu. Bu, Estelle Yenge'nin Ramsdens'te piyano çalarak söylediği bir şarkıydı. O hatıranın verdiği acıyla birlikte, James'in Lizzie'den

bu şarkıyı söylemesini istemiş olabileceği geldi aklıma. Sonra Lizzie'ye o şarkıyı sevdiğimi söylediğimi ama sebebini açıklamadığım hatırladım. Lizzie şarkıyı benim için söylüyordu.

Roses in Picardy biraz fazla olmuştu. Ben çimenliğe inerken geldiğimi hisseden James doğrulup oturdu. Yanına oturdum ama ona bakmadım, oysa o şimdi bana bakıyordu. Bir süre sonra uzanıp bana dokundu ve ben de, "Evet, evet" dedim. Şarkı bitti.

Ondan sonra, o korkunç şey oluncaya kadar, sessizce yahut güzel bir eğlencenin ilerleyen saatlerinde olduğu gibi hafifçe kaotik bir şekilde dağılıyor gibiydi. Ya da hafızamda her şey birbirine karıştı. Kayalıkları biraz aydınlatan bir ışık vardı ama nereden geldiğini hatırlamıyorum. Belki de bulutlar hâlâ ışık yayıyordu. Şekilsiz, benekli, kocaman ve bir bulut kadar soluk bir ay da yüzünü göstermişti. Deniz kıyısındaki azgın köpükler ışık saçıyor gibiydi. Ortadan kaybolan Lizzie'yi arayarak yürüyordum. Herkes, tehlikeli bir şekilde elinde tuttuğu kadehle kayalıklarda yürüyordu. Kara tarafında bir yerlerden bir baykuşun öttüğü duyuluyor ve misafirlerimin arada bir gelen sesleri aynı şekilde uzaktan, aynı şekilde zayıf ve kof işitiliyordu. James'i de bulmak istiyordum çünkü ona karşı kaba davranmış olabileceğimi hissediyordum. Ona bir şey söylemek istemiştim, ne olduğundan emin değildim, Estelle Yenge hakkında bir şeydi. Estelle Yenge bir şekilde çocukluğumu aydınlatmıştı. *Che cosa é amor* gerçekten. Faleze gittim ve onu döven dalgalara baktım. Gilbert'in bariton sesi yükseldi yakınlardan bir yerden. *Stay dainty nymphs and speak, shall we play barley-break, tra la la*?* Daha sonra yine tek başına, Titus'un da *Jock of Hazeldean*'ı yorumladığı işitilebiliyordu. Bu sarhoş şarkıcıların tekbenci kendiyle meşgul oluş ve kendini tatmin edişlerinde absürd ve dokunaklı bir yan vardı. Derken, en sonunda uzaklardan Lizzie'nin *Full Fathom Five*'ı söyleyen sesini duydum. Dikkatle dinledim ama ne yandan geldiğini çıkaramadım, şiddetli dalgalı denizin eşlik eden sesi o derece yüksekti. Sonra sesi ne kadar tuhaf yankılanıyor diye düşündüm. Sanki sesi güçlendirilmiş gibiydi. Kulenin içinde şarkı söylüyor olsa gerekti.

Eve hâlâ epey yakındım ve artık bayağı karanlık bir ortamda yola koyuldum. Işıklı bulut sönmüştü, ay daha küçük ve parlak olmasına

* Bu sözlerin geçtiği Now Is The Month of Maying adlı eser Thomas Morley tarafından yazılmış ve 1595'de basılmıştır. Bir bahar ve dans şarkısı gibi görünmekle birlikte, aslında cinsel çağrışımları olan çift anlamlı sözleriyle dikkat çeker. (ç.n.)

rağmen, hâlâ ışık izleri taşıyan yaz ortası göğünde henüz yeterince ışıklı değildi. Lizzie'nin şarkı söylediğini duyabiliyordum, bana seslendiğini, tekrar tekrar. *Ding dong ding dong bell, ding dong ding dong bell*... Artık çok iyi bildiğim yerlerden saparak kayalıklarda düşe kalka ilerledim. Minn'in Kazanı'ndaki köprüden yürüdüm ve her zaman yaptığım gibi, gelen dalgalarının köpüren özyıkımcı bir öfkeyle kamçıladıkları düzgün kenarlı kuyuya bakmak için durdum. Denizin serpintilerinden bir ışık yükseliyor gibiydi. Aşağıya baktım ve sanki derin, koyu yeşil bir cama bakıyormuşum gibi hissettim. Ve tam o sırada, birden, arkamdan biri geldi ve beni aşağı itti.

Bu hikayeyi yazdığıma göre hayatta kaldığım belli olacaktır da başıma gelenleri, *ne kadar* sürdüğünü, nasıl korkunç ve umutsuz olduğunu; umudun tamamen tükendiği ilkel bir deneyim olduğunu anlatmayı umamam. Çocuğun korktuğu, yetişkinin ödünü kopartan düşme eylemi, kendi başına ölümün, bedenin savunmasızlığının, kırılganlığının ve ölümlülüğünün, dış sebeplere mutlak tabi oluşunun suretidir. Yoldaki zararsız bir düşüşte bile, düşenin, *kendine faydası olmadığını* idrak ettiği bir dehşet ânı vardır; acımasız bir sürecin insafına kalmıştır, devam etmek ve sonuçlarına katlanmak zorundadır. "Yapabileceğim başka bir şey yok". Bu düşünceyi içeren ve ölümün sureti olan bir an, nasıl da uzundur, nasıl sonsuzca genişleyebilir. Uçaklardayken onca sık hayal ettiğim tam anlamıyla boşluğa düşmek, hepsinin en korkuncudur. Eller, ayaklar, kaslar, bedenin bildik bütün koruyucu mekanizmaları bir anda yararsız hale gelir. Bu sert mineralli yerçekimsel ortamda belki hep yabancı olan narin, kırılgan, ezilgen hayvan bedenine karşı maddenin düşmanlığı zincirlerinden boşalır.

Sanki bedenin her bir parçası kendine özgü umutsuzluğu deneyimliyordu. Sırtım ve belim ani bir şiddetle ve kuşkusuz kastederek beni aşağı iten ellerin korkunç izini hissediyordu. Ellerim beyhude yere tutunacak bir şey arıyordu. Hâlâ ayrılmakta oldukları kayaya değen ayaklarım, dengeyi korumak için yararsız son bir çırpınışla kasılıyordu. Ardından, bacaklarım boşlukta çırpınıyor ve ben başım ve omuzlarım kurşundanmış gibi baş aşağı düşüyordum. Aynı zamanda başımın kırılganlığını hissettim yahut son bir düşünce olarak aklımdan geçirdim ve hatta şimdi ellerimin, başımı korumaya çalış-

tığını bile biliyordum. Gövdem korkunç bir şekilde burkulmuş, konumunu beyhude yere anlamlandırmaya çalışıyordu. Aslında, yayılan yaz ortası gece ışığında hemen altımdaki kaygan, kıvrımlı dalgaları ve kapalı alanda özellikli burgaçlanarak hareket ettiklerini gördüm. Derken, müthiş soğuğuyla beni ayrıca şaşırtan suyun içindeydim ve içgüdüsel bir yüzücü hareketiyle kendimi doğrultmaya çalıştım; fakat bedenim bu girdapta yüzmenin mümkün olmadığının farkındaydı. Başımı kaldırıp karanlık, hafif saydam yeşil kubbeye, üzerimdeki dalgaya bakarken boynum kırılıyor sandım. Boğuluyor, su yutuyordum, bütün amacım bir nefes daha almaktı. Aynı zamanda düşünebiliyordum: Buraya kadar. Uzuvlarımı koparmak üzere olan son derece güçlü bir girdabın içinde şuursuzca oraya buraya sallanarak mücadele ettim, bütün bedenim mücadele etti. Sonra kafam bir kayaya şiddetle çarptı ve bilincimi kaybettim.

Kayaların üzerinde sırtüstü yatıyordum. Gözlerimi açtım ve bir yıldız gördüm. Tuhaf, aşina bir rüya görmüştüm ama yine de o rüyayı daha önce hiç görmemiştim. Kuzen James'in beni ağzımdan öptüğünü görmüştüm. Yıldızın ve bir mucize olduğunun farkındaydım: Nefes alıp veriyordum. Solumamı harika bir şey, bir tür kozmik hareket, doğal ama yine de mucizevi bir şey olarak kavrıyordum. Yavaşça, sakince, derin derin, kararlı bir şekilde soluyordum. Altımda bir yerlerde monoton, sürekli bir hengame vardı ve ben onun bağrında uzanmış yıldıza bakıyordum. Acı duyuyordum, buna rağmen içim rahattı, acıya kayıtsızdım. Sanki mükemmel bir uykudan uyanmıştım ve belki birazdan yeniden uykuya dalacaktım. Gözlerimi kapadım. Soludum.

Gürültüyle karışık, sonra ondan ayrı başka sesler duydum, ayırt edilebilen sesler ve nerede olduğumu anladım. Köprüye açılan düz kayanın üzerine uzanmıştım. Ayrıca, tamamen kayıtsız bir şekilde, bana neler olduğunun farkındaydım. Birinin, belki Perry'nin, inlediğini; birinin, belki Titus ya da Lizzie'nin, hıçkırdığını duydum. James'in sesi, "Uzak durun, kalabalık etmeyin" diyordu. Bir başka ses, "Sanırım nefes alıyor" dedi. Sanırım onlara iyi olduğumu söylemem gerek, diye düşündüm. İyi miyim? Birazdan söyleyebileceğimi sandığım bir cümle kurdum: Gayet iyiyim, bu yaygara da neyin nesi? Tuhaf bir şekilde konuşmak istemiyordum, konuşmak öyle zor geliyordu ki. Ağzımın açık olduğunu fark ettim. Bir iradi çabayla ağzımı kapatıp yeniden

açtım ve "Ben..." diye başladım ama devam edemedim. Garip bir ses çıktı. Doğrulmak için ilkel bir çaba göstererek çırpındım. Solumaya devam ettim.

Biri, "Tanrı'ya şükür" dedi.

Sesler konuşmaya devam etti.

"Sanırım artık onu taşıyabiliriz."

"Ya kırık kemiği varsa?"

"Onu sıcak tutmalıyız, burada kalamaz."

Bu tartışma bir süre devam etti. Sonra bir sedye uydurup uyduramayacakları hakkında tartıştılar, taşımanın en iyi yolu buydu. Sonunda beni, son derece hoyrat, bir battaniyenin içinde taşıdılar, daha doğrusu sürüklediler. Kayaların üzerindeki yolculuk bir kâbustu. Yürüyebileceğimi söylemeye çalıştım fakat (sonradan anladığıma göre) sadece anlaşılmaz sesler çıkarabildim. Şimdi bütün ağrılarım yerini bulmuştu. Başım fena halde ağrıyor ve hareket ettikçe gözümün önünde yıldızlar uçuşuyordu. Kolumda diş ağrısına benzeyen korkunç bir ağrı vardı. Acaba kolum kırılmıştı da kemik deriyi delip çıkıyor muydu? Sırtım bütünüyle ıstırap veriyordu. Taşıyıcılarım fevkalade beceriksizdiler, sürekli rota konusunda tartışıyor, kayıyor ve beni kayalara çarpıyorlardı.

Nihayet, tarifi mümkünsüz bir sakarlıkla beni mutfağa getirdiler, bütün giysilerimi çıkardılar, vücudumu havlularla dövdüler ve başka giysiler giydirdiler; ardından bana çorba mı, brendi mi, yoksa aspirin mi vermeleri gerektiği konusunda tartışmaya giriştiler. Akıllarına şömineyi yakmak gibi parlak bir fikir gelince, kuru odun ve sonra da kibrit bulamadılar. En sonunda beni küçük kırmızı odada, şöminenin karşısına, minderlerin üzerine yatırdılar. Isındıkça ağrılarım azaldı ve rahatsız edilmeden uzanırken rahatladım ve uykum geldi. Ferahladım ve yıldıza bakarken duyduğuma benzeyen tuhaf bir huzur duydum. Ve ancak o zaman, uyumadan hemen önce, olanların kaza olmadığını hatırladım. Biri beni itmişti.

Burada ancak sonradan hatırladığım ve o zaman da rüya olduğunu düşünmeye yarı meyilli olduğum bir şeyi kaydetmeliyim. Yerde, kat kat battaniyelerin altında uzanmıştım, yalnızdım, odayı şömine-deki ateşin titreşen ışığında görüyordum. Zihnimden uçmak üzere olan müthiş önemli bir durumla ilgili olarak, biri gelmeden ve özel-

likle de *unutmadan* önce acilen bir şey yapmam gerektiğini hissediyordum. Bu önemli şeyi kaydetmem, onu yakalamam ve kaybolup gitmeden önce tutmam gerekiyordu. Dizlerimin üzerine doğruldum ve bazen çalıştığım masadan kalem kâğıt aldım ve mutlaka hatırlamam gereken şeyin ne olduğunu yazdım.

Yazdıklarım yarım sayfa yahut daha azdı. Hızla yazdım ama o zaman bile her şeyi hatırladığımdan emin değildim. Kâğıdı dikkatle katladım ve odada bir yere *sakladım*. Bütün bunları, bir şey yazdığımı ve sakladığımı, ertesi sabah hayal meyal hatırlıyordum. Fakat o kadar önemli olduğunu düşündüğüm şeyin ne olduğunu yahut onunla ilgili olarak ne yazdığımı hatırlayamıyordum ve odayı dikkatle aramama rağmen, yazdığım kâğıdı bulamadım. Aşırı ve önemli bir duygu atmosferi sarmalıyordu "o şeyi"; fakat zihnimi iyice zorlamama rağmen, ne olduğunu ayırt edemiyordum. Kâğıda gelince, izi bile yoktu. Muhtemelen bütün hepsini rüyamda görmüştüm. Yazının, eğer varsa, neyle ilgili olduğu konusunda pek az şüphem vardı: Beni öldürmeye çalışan kişinin kimliğiyle ilgiliydi.

"İyi ama nasıl oldu da oradan çıkabildim" diye sordum Lizzie'ye. Küçük kırmızı odada bir koltukta oturmuş çay içerek ançüezli tost yiyordum.

Sabahın ikisinde bayağı çileden çıkmış bir doktor gelmiş, beni uyandırmış, oramı buramı çekiştirmiş ve sağlıklı olduğumu ilan etmişti. Kırık kemiğim olmadığını, sarsıntı ve şoktan mustarip olduğumu söylemişti. Dinlenecek, sıcak tutulacak ve gelecekte çok fazla içtiğim zamanlar, gece vakti kayalıklarda dolaşmayacaktım. Suikastçım ve ben hariç, olayın bir kaza olmadığını kimsenin bilmediği, karışmış kafama ilk o zaman dank etti.

Şimdi sabahın onuydu. Hava sıcaktı, gök gürültüleri daha yüksek ve daha yakından duyuluyordu. Şimşekler zar zor görülebilen çakımlar halinde düşüyordu. Ziyaret edilmiş, hatırım sorulmuş ve kıl payı kurtulduğum için kutlanmıştım. Bu kutlamalarda hafiften haşin bir hava vardı, belki de arkadaşlarım dün gece benimle ilgili yeterince duygusallaştıklarını düşünüyor, artık daha kaba davranıyor ya da doktorun meseleye dair görüşünü paylaşıyorlardı. Aslına bakılırsa, aptallığım yüzünden bir sürü soruna yol açtığım hissediliyordu biraz. Henüz irdelemeye fırsat bulamadığım bir içgüdü, düşüşümün kazara olmadığını ifşa etmememi yahut şimdilik ifşa etmememi öğütlüyordu.

Kısa süre içinde ne yapacağıma karar verecektim. Kıymetli kâğıdımı bulamadığıma üzgündüm. Ama katilin kimliği konusunda elbette şüphem yoktu.

"James çılgın bir dalganın seni yukarı çıkardığını düşünüyor" dedi Lizzie.

Lizzie ışık saçıyordu, uzun kıvırcık saçları büyüyen sağlıklı bir bitki gibi dağınık ve gürdü. Çizgili bir gömlek ve diz boyunda kabaca kesilmiş ketenimsi bir pantolon giyiyordu. Zayıfladıktan sonra bile bu giysi için biraz fazla tombuldu ama itirazım yoktu. Teni sağlıkla parlıyordu. İnsan yaşını yalnızca gözlerinin çevresindeki ince sık kırışıklara bakarak tahmin edebilirdi. Maceramdaki erkeklerin üstü kapalı rahatsızlığını paylaşmıyordu. Mutlu sonla bittiğine göre, geriye dönük olarak olayların tadını çıkarmaya hazırdı ve hayatta kalmış olmam bana sahip olduğu duygusunu güçlendirmişti.

"Dalga kaldırmış olamaz" dedim, "oyuk çok derin. Beni dışarıya kim çıkarttı?"

"Hep birlikte yaptılar. Senin bağırdığını duyunca hepimiz geldik, en son ben geldim. O sırada Titus ve James, seni köprüden o düz kayaya doğru çekiyorlardı ve Gilbert'le Peregrine de yardım ediyordu."

"Nasıl yardımcı olduklarını tahmin edebiliyorum. Tuhaf, bağırdığımı hatırlamıyorum."

"Doktor kazadan hemen önce ve hemen sonra olanları hatırlayamayabileceğini söyledi. Sarsıntının etkisiymiş. Beyin olanları işleyemiyor muymuş neymiş."

"Peki sonra hatırlayacak mıymışım?"

"Bilmiyorum, söylemedi."

"Eve taşındığımı hatırlıyorum. Sanırım suyun içindeki kadar o zaman da berelendim. Tanrım, her yerim çürüdü."

"Evet korkunçtu, kocaman, koyu renkli, sular süzülen bir çuval gibiydin, öyle *ağırdın* ki ve az kalsın seni bir yarığa düşürecektik. Ama bu daha sonraydı."

"Ne kadar sonra?"

"James'in sana hayat öpücüğü verdiğini hatırlamıyor musun?"

"Ah... şey... hatırlar gibiyim..."

"Biliyor musun, boğulduğunu sandık. James sen doğru düzgün solumaya başlayıncaya kadar yirmi dakika falan suni tenefüse devam etmek zorunda kaldı. *Korkunç*..."

"Zavallı Lizzie. Neyse, ilgili herkese daha fazla sorun yaratmak üzere hâlâ buradayım. Dün gece hepiniz nerede yattınız? Burası Raven Otel'e döndü."

"Ben orta odadaki kanepede uyudum, James senin yatağını aldı, Perry çalışma odasında, Gilbert yemek odasında ve Titus da dışarıda yattı. Herkese yetecek kadar minder ve öteberi var."

"Bizim süslü James yatağımı kapmış."

"Seni yukarı çıkaramayacaklarını düşündüler, üstelik şömine de burada yakılabilirdi..."

"James hâlâ beni görmeye gelmedi."

"Sanırım uyuyor, bayağı perişan olmuştu."

"Eh, talihsizliğimin partiyi rezil etmesine üzüldüm. *Voi che sapete*'yi söylediğini hatırlıyorum ama."

"Duyabileceğini ummuştum. Ah Charles..."

"Tamam, Lizzie, yapma lütfen..."

"Benimle evlenir misin?"

"Lizzie, yapma..."

"Yemek pişirebilirim, araba sürebilirim ve seni seviyorum, ayrıca çok iyi huyluyum, azıcık bile nevrotik değilim ve bir hemşireye ihtiyacın olursa, hemşiren olurum..."

"Şaka yapmıştım."

"O mektubu yazdığında beni önemsiyordun..."

"Hayal kuruyordum. Sana söyledim, başka birini seviyorum."

"Hayal olan *o* değil mi?"

"Hayır."

"O gitti."

"Evet... ama şimdi... Lizzie... tuhaf, harikulade bir işaret aldım... ve birdenbire... yol açıldı."

"Bak, yağmur başlıyor."

"Gel birbirimizi dün dediğim gibi bağlanmadan sevelim."

"Eğer ona gidersen beni bir daha asla göremezsin."

Birdenbire fark ettim ki bu doğruydu. Eğer Hartley'e sahip olursam, onu *hemen* alır götürürdüm. Onu saklardım, onunla birlikte saklanırdım.

Birlikte uzaklara gitmezdik, Paris'e, Roma'ya yahut New York'a gitmezdik, bunlar gerçekdışı hayallerdi. Hartley'i Sidney Ashe'le yahut Fritzie Eitel'le yahut şimdi prenses havalarında gezen şık Jeanne'le

tanıştıramazdım. Hatta onu Lizzie, Peregrine yahut Gilbert'le akşam yemeğine bile götüremezdim. Muhteşem bir şekilde, *dışarı çıkarılamazdı*. Hartley ve ben yalnız, gizlice, kimliğimizi gizleyerek İngiltere'de bir yerlerde, taşrada, deniz kıyısında, küçük bir evde yaşardık. O dikiş diker, alışverişe gider; ben bahçeyle uğraşır, holü boyar ve hayatta kaçırdığım her şeye sahip olurdum. Birbirimizi nazikçe el üstünde tutardık; en saf, en yalın halinde dipsiz bir iyilik olacaktı aramızdaki, sanki hiç el değmemiş, hiç bozulmamış bir sonsuzluk ve huzur gibi". Ve ben de sıradan insanlara katılır, sıradan biri olur ve *dinlenirdim*, Tanrım dinlenmeyi ne çok istiyordum ve bu benim sonumu ve başlangıcımı kaderimde olan ve uygun bir şekilde birbirine bağlardı. İşimi bırakarak ve buraya, *buraya*, gelerek herkesi şaşırttığımda içgüdülerimin bütün aradığı buydu, tam olarak bu. Hartley ve ben yalnız olurduk ve hemen hiç kimseyle görüşmezdik ve birbirimize olan sadakatimiz yenilenir, o eski masum dünya kendisini etrafımızda sessizce yeniden kurardı.

Yukarıdakilerin hiçbirini söylemediğim Lizzie, nihayet gitti. Onu umudun ayakta tuttuğunu görebiliyordum; ben ne söylersem söyleyeyim, Hartley'e tam olarak inanamıyordu. Ötekiler gelip baktılar, en azından Peregrine, Gilbert ve Titus baktı. Hiç kimse gitmekten bahsetmiyordu. Görünüşe bakılırsa tatil devam ediyordu. Acaba başka hangi sevinçlere gebeydi? James'i sordum ama Gilbert, James'in hâlâ üst katta, benim yatağımda, tamamen tükenmiş bir halde dinlendiğini söyledi. Belki de ıslak ve ölü gibi görünen bedenime eğilirken üşütmüştü.

Yağmur yağıyor, dümdüz, gümüşsü, çelik tellerden bir ceza gibi iniyordu. Evin çatısında ve kayaların üzerinde pıtırdıyor, denizin yüzeyinde çukurcuklar oluşturuyordu. Gök gürültüsü yukarıdan alt kata düşen koca piyanolar düşüyormuş gibi sesler çıkardıktan sonra, daha yumuşak, yağmur sesinin neredeyse boğduğu sürekli bir gümbürtüye dönüştü. Çakan şimşekler çimenleri yemyeşil, kayaları Gilbert'in arabasının rengi gibi çarpıcı parlak bir sarıya boyayan uzun ışınlara katıldı. Evi gerilim, heyecan ve bir tür korku doldurdu, talihsizliğimin akıbeti şimdi doğal olaylarca sahneleniyordu adeta. Koltuğumdan kalktım ve James'i görmeye gideceğimi söyledim ama uyuduğu söylendi. Gilbert yağmurun merdivenlerden aşağı, banyoya

aktığını söyledi. Mutfağa kadar gittim ve sonra başım döndü. Vücudum korkunç bir şekilde berelenmişti ve müthiş üşümüştü, bunun üzerine şöminenin yanına döndüm. Öğle yemeği zamanı olduğundan biraz çorba içtim ve yalnız kalıp dinlenmek istediğimi söyledim. Koltuğumda battaniyelere sarınmış olarak oturdum ve düşünmeye başladım. Yağmur öyle çok ses çıkarıyordu ki denizi duyamıyordum.

Suikastçım elbette Ben'di, bundan şüphe edilemezdi. Bana söylediği son sözler, "Seni öldüreceğim" olmuştu. Daha da emin olmama neden olan şey, mükemmel bir cinayet mahalli olarak onun dikkatini buraya şahsen benim çekmiş olmamdı. Ben kendim onu oraya itmeyi düşünmüştüm ve o da bu düşüncemi kesinlikle algılamıştı. İşin içinde belli ölçüde bir hak edilmiş ceza unsuru da vardı. Şimdi harekete geçmesi psikolojik bir olasılıktı. Küçük düşürücü bir saldırıya katlanmak zorunda kalmıştı ve sonradan düşündüğünde özsaygısı bunu hazmedememiş yahut sineye çekememişti. Eylem önceden planlanmış mıydı? Köprünün yanına saklanıp beklemiş miydi? Yoksa kişisel nefretini tatmin etmek için gizlice gözetlemeye geldi ve bu karşı konulamaz fırsatı mı gördü? Hangisi olursa olsun, işini gereğince yaptığını hissediyor olmalıydı. Hayatta kalmam hakikaten şaşırtıcı, beklenmedik bir talih ve onun açısından korkunç bir alametti.

Peki şimdi ne olacaktı? Uygar bir toplumda biri sizi öldürmeye çalıştığında ne yaparsınız? Yasaya başvuramazdım ve bunun tek sebebi delil yokluğu değildi. Hartley'nin kocasını bir mahkemede suçlayamaz yahut yasanın bayağılıklarının bu duruma bulaşmasına izin veremezdim. Ne de dostlarımla gidip Ben'e fenalık yapmayı düşünebilirdim. Bir şekilde onunla yüzleşmek istiyordum. Ben'le son karşılaştığımızda gösterdiğim küçük düşürücü izlenimi gidermek hoşuma gidecekti, fakat yüzleşmenin kendisi de başlı başına bir keyif olacaktı. Bildiğim şeyle, şimdi olduğum şeyle bir şey yapmalıydım: Hayatta kalmış kurbanın ahlaki öfkesi ve güdüsüyle. Lizzie'yle konuşurken sözünü ettiğim harikulade tuhaf işaretle bunu kastediyordum. Beni koruyan Tanrılar bir kapı açmışlardı ve benim o kapıdan geçmemi istiyorlardı.

Sorun aynıydı, yalnızca bakış açısı farklıydı. Hartley'i oradan kurtarmalıydım, onu *kendime almalı* ve uyandırmalıydım, onu olası bir özgürlük duygusuyla titretip ürpertmeliydim. Evet, yalnızlık anah-

tardı, bunu şimdi anlıyordum. Yakında Hartley'le yalnız kalmalıydım ve ondan sonra, sonsuza kadar. Mahkûmum olduğu sıralar, evde başkalarının varlığı yüzünden gururu ne kadar incinmiş olmalı. *Hiç tanık olmamalı.* Ona bunu söyleyeceğim. Benim debdebeli, göz korkutucu yabancı dünyama katılmaya mecbur değildi. Bu dilenciyle evlenmek için, kral da büyük bir memnuniyetle, dilenci olacaktı. Bu sağaltıcı alçakgönüllüğün görüşü, bundan böyle rehberim olacaktı. Bu, Hartley'nin özgürlüğünün kesin koşuluydu. Bunu daha önce nasıl görememiştim? Nihayet yüzünün değiştiğini görebilecektim. Anlıyordum ki, geleceğe dair düşüncelerimin bir parçası da, Hartley'nin benimle olduktan sonra aslında eski güzelliğinin çoğunu yeniden kazanacağıydı: Çalışma kampından salıverildiğinde bir mahkûmun ilkin yaşlı görünmesi ama dinlenmenin ve iyi beslenmenin etkisiyle çok geçmeden gençleşmesi gibi. Acı ve endişe yüzünü terk edecek, o zaman sakin ve güzel olacaktı ve o yenilenmiş yüzün gelecekte bir lamba gibi ışıldadığını görüyordum. Tiyatroyu terk ettiğimde yalnızlığı arzulamıştım: Şimdi önümde bizzat Beatrice kisvesinde duruyordu. Peşinden gittiğim başka her yerde ya ham hayal yahut yozlaşma biçimi olduğu anlaşılmıştı. Kişinin gerçek eşini bulması, birlikte mutluluğun tamamen masum olduğu bir kişi bulmasıdır.

Acil olan, teknik bir soruydu. Onu nasıl kurtaracaktım? Artık uzun bir bekleyiş söz konusu olamazdı çünkü yeni gücümü hâlâ tazeyken Ben üzerinde kullanmalıydım. Bu kez bir kaçırma değil, bombardıman planlıyordum. İlkin Hartley'e bir mektup yazacaktım. Sonra Titus'la birlikte uğrayacaktım. Ben bizi neden içeri alsındı? Çünkü korkmuş ve suçlu hissediyor olacaktı. Bizim ne peşinde olduğumuzu anlamak isteyecekti. Bir kanıt olmadığını nereden bilecekti? Hiç *tanık* olmadığını nasıl bilecekti? Bunun üzerine duraksadım. Pekâlâ, neden bir tanık olmasındı? Ona bir tanık olduğunu söyleyecektim! Birinden (Gilbert? Perry?) neler olduğunu gördüğünü söylemesini isteyebilirdim. Ne de olsa herhangi biri görmüş olabilirdi ve neredeyse gördüler de! Bu onu iyice korkuturdu. Hartley'nin gitmesine izin vermesi için ne diye Ben'e *şantaj* yapmayacaktım? Ah ona bir, "Git o halde" dedirtebilseydim. Her halükârda bu sözü etmeye ne kadar yakındı? Kaçırmadan sonraki uzun sessizliği acaba Hartley'i geri istemek konusunda gelgitler yaşadığı anlamına mı geliyordu? Ah bir razı olsa, zincirlerinden kurtulacak ve meleğim özgür kalacaktı. Yahut belki de

onun bir katil olduğu ifşa edilirse, bu, Hartley'nin ondan tamamen nefret etmesini sağlayabilirdi: Daha etkili bir şekilde şiddetle dehşet, iğrenme ve korku. Bir de sahici bir *ipucum* olsaydı. O kadar maharetle kendimden sakladığım o kâğıt parçasına acaba ne yazmıştım?

Evet, Ben kendini toplamaya fırsat bulamadan daha, çok yakında harekete geçmenin yaşamsal önemi vardı. Epeyce sarsılmış olmalıydı; gerçi maalesef ünlü Charles Arrowby'ı öldürmeyi başaramadığını, radyosunun ve televizyonunun sessizliğinden artık biliyor olacaktı. Ancak, Lizzie ve James evdeyken Hartley'e mektup yazma planımda ilerleyemezdim. Lizzie'nin rakibesinin kurtarılmasına tanıklık etmesini yahut hatta yardım etmesini beklemek haksızlık olurdu. Ve James: Eh, James ahlaki yargılamalarda bulunarak kafamı karıştırmıştı. Dolayısıyla bu ikisinden kurtulmam gerekti. Gilbert ve Peregrine bir süre daha işe yarayabilirlerdi. Ve elbette Titus...

Bu noktada, Hartley'le ilişkili, Titus'un rolünü ciddi bir şekilde hatalı mı kavradım acaba diye düşünmeye başladım. Titus son zamanlarda hayal ettiğim o *iki kişilik* cennete sığacak mıydı? Hayır. Bunun bir önemi olması gerekmezdi elbette. İnsanlar evlilik ve evlatlık ilişkilerini sıkça bitirmek zorunda kalmışlardır. Benim Titus'la gayet başka bir ilişkim olacaktı ve kendisi de zaten ne istediğini belirtmişti. Fakat Hartley'nin Titus'u resmin içinde bir şekilde *isteyeceğini* varsayıyordum. Bu, hatalı bir varsayım mıydı? Ve tam o anda genç adamın kendisi kapıdan girdi.

Bir süredir Titus'la sakin, ciddi bir konuşma yapmamıştım ve kendimi suçluyordum. Hartley'e dair kaygılarımdan gayet ayrı olarak, oğlana tamamen bağlanmıştım, kelimenin gerçek anlamıyla beklenmedik bir "talih kuşu"ydu. Onunla "baba" rolünü ne kadar anlamlı kılabileceğimi yaşayıp görecektik. Gilbert'in hatta Peregrine'in, Titus'la ilişkimi oldukça başka bir açıdan gördüklerinden haberdar edilmiştim artık!

Ben düşünürken yağmur durdu ve güneş topak topak, koyu gri, kurşuni bulutların arasından son derece ıslak toprakların üstünde parlamaya başladı. Çimenliği su basmıştı, kayalar sünger gibi görünmeyi başarıyordu. Üst katta Gilbert ve Lizze'nin birbirlerine bağırdıklarını duyabiliyordum; birincisi çatı katında çatıyı kontrol ediyor, ikincisi banyoda yeri paspaslıyordu. Titus gelince, konuşmamızın

kesilmesine engel olmak ve mahremiyet sağlamak için dışarı çıkmaya karar verdim. Kendimi biraz daha güçlü hissediyordum ve baş dönmesi tekrarlamamıştı. Fakat Titus kayalıklarda yavaşça yürürken bana yardım ettiğinde, kendimi yaşlı biri gibi hissettim ve Minn'in köprüsüne geldiğimizde köprüyü geçmekte zorlandım. Bu derin kuyudan, bu düzgün duvarlardan, bu azgın sulardan *nasıl* kurtulmuştum?

Güneş altındaki kayalardan buharlar yükseliyordu. Sanki her yerde sıcak su kaynakları vardı. Akıllı Titus'un mutfaktan getirdiği havluların üzerinde, Raven Koyu'na yukarıdan bakarak, James'le oturduğum yerden pek uzak olmayan bir noktaya oturduk. Yağmurdan sonra inanılmaz parlak ve pürüzsüz görünen, kremamsı girdaplarla kayalarla buluşuncaya kadar hiçbir köpük izi taşımayan denizin usul usul ve korkutucu bir şekilde şiddetli bir havası vardı. Raven Körfezi daha önce hiç görmediğim bir şişe yeşili renkteydi. Bir an Rosina'nın nerede olduğunu merak ettim.

Sessizce ve bizi durgunlaştıran türden bir sakinlikle tırmandık. Ben Titus'a, o körfeze bakmaya devam ettik. Güzel yüzünde bir hoşnutsuzluk ifadesi vardı, gençliğin somurtkan, çirkin ifadesi vardı ağzında. Tavşandudak yara izi derinleşiyor, belki de hayat boyu süren, alışkanlık haline gelmiş bilinçdışı bir hareketle birazcık açılıp kapanıyor, titriyor gibiydi. Saçları karmakarışık ve dağınıktı.

"Titus."

"Evet."

"Bana 'Charles' diyebilir misin? Buna alışabilir misin? Bence bu ikimize de yararlı olurdu."

"Peki, Charles."

"Titus... Benim için çok önemlisin ve sana ihtiyacım var..."

Titus yara izini kurcaladı, sonra titremesini durdurmak için parmağını üzerine koydu. Ancak o zaman anladım ki, Titus ilişkimizin Gilbert'i onca etkileyen belirsizlikleri üzerinde düşünüyor olabilirdi, Gilbert'in bazı çiğ hareketleri bu düşünceleri aklına sokmuş olabilirdi. Bu hayli bariz fikrin daha önce aklıma gelmemiş olmasının nedeni, kısmen dikkatimin Titus'tan uzaklaşmış olması kısmen de Titus'un üzerine Hartley'nin çektiği acılardan çıkardığım bir masumiyet örtüsü örtmüş olmamdandı.

"Beni yanlış anlama" diye ekledim.

Titus'un nemli, hoşnutsuz ağzı bir gülümseme yahut istihzayla gerildi.

Devam ettim: "Sana bir şey söylemek istiyorum". Birden, Titus'a Ben'in beni öldürmeye kalkıştığını söylemem gerektiğine karar vermiştim.

"Eğer Mary ile ilgiliyse..."

"Evet..." Titus'la, Nibletts'teki, "heyet"in günahkâr karıyı, nefret dolu kocaya geri götürdüğü o korkunç sahneden beri konuşmamıştım.

"Bütün bunlar midemi bulandırıyor. Özür dilerim, kusuruma bakmayın. Fakat hiç karışmak istemiyorum. Evi böyle karmaşalarla *canım sıkılmasın* diye terk ettim, karmaşadan *nefret ederim* ve bütün hayatım o ikisinin yüzünden bunlarla geçti; karmaşa, karmaşa, karmaşa. Aslında gerçekten kötü insanlar değiller, sadece nasıl insan gibi yaşanır bilmiyorlar."

"*Hartley* kötü bir insan değil, katılıyorum."

"Arabada onların evine doğru giderken kendimi nasıl kötü hissettiğimi anlatamam size. Tanrım, keşke gelmeseydim ve bütün bunları görmeseydim dedim, asla unutamayacağım. Kendimi öyle aşağılanmış hissettim ki. Mary bir eşya yahut bir çocuk muamelesi görüyordu. İnsanların hayatına müdahale etmemelisiniz, özellikle de evli insanların. Bir bakıma evliliğin öylesine *korkunç* olmasının sebebi bu, insanların evlenmeye nasıl cüret ettiklerini anlayamıyorum. Onları rahat bırakmalısınız. O ikisi kendilerine özgü bir şekilde birbirlerinden nefret edip birbirlerini hırpalıyorlar, bundan zevk alıyorlar."

"Öyle korkunç ki, birinin müdahale etmesi *gerekir*. Bu kadar alaycı ve kötümser olmamalısın."

"Alaycı ve kötümser *değilim*, *mesele* de bu, *umurumda değil*, siz benim bu konuyu düşündüğümü sanıyorsunuz, düşünmüyorum, *görmek* istemiyorum, *bilmek* istemiyorum, kahrolası sefillikleri hakkında lanet olası hiçbir şey bilmek istemiyorum!"

"Pekâlâ ama ben istiyorum ve anneni oradan kurtaracağım, onu oradan hemen çıkaracağım."

"Denediniz ve eve gitmek için ciyakladı sadece. Ben bırakırdım ne hali varsa görsün. Özür dilerim, öyle demek istemedim. Siz bir *hata* yaptınız, hepsi bu, şimdi unutun gitsin. Dürüst olmak gerekirse, onu neden isteyesiniz bir türlü anlamıyorum, demek istediğim bir

anlam veremiyorum, bu duygusal bir şey mi, bir hayır işi mi... onun gibi birini istiyor olamazsınız, anlamıyorum, anlayamıyorum. Sizden çok hoşlandığı anlaşılan şu kadın, Lizzie Scherer var, ayrıca Rosina Vamburgh..."

"Ama annene âşığım, ne yapayım."

"Ah... aşk... demek istediğiniz..."

"Anlamak için fazla gençsin."

"Sanırım benim kızlarla normal bir şekilde ilgilenmem doğal. Yaşlanınca, farklı oluyor galiba."

Kaskatıydım ve her yerim berelenmişti. Buraya kadar gelmek aptallıktı. Yorgun, zayıf ve kızgındım. Titus'un halis gençliği, bozulmamış umutlu direnci beni çığlık atma noktasına getirecek kadar sinirimi bozuyordu. Kabaca kıvrılmış pantolonundan çıkan kızıl tüylü, uzun, kahverengi, çıplak bacakları sinirimi bozuyordu. Onunla temasımızın koptuğunu hissediyordum, belki de ona karşı sert davranmıştım ve sonra yalvarmak zorunda kalacaktım.

"Bütün bunlar seni üzdüğü için özür dilerim. Kısmen anlıyorum. Ama senin yardımını, pekâlâ, desteğini istiyorum. Ve sana baban hakkında gayet önemli bir şey söylemek istiyorum."

"Ben hakkında. Babam değil. Babamın kim olduğunu Tanrı bilir. Asla öğrenemeyeceğim. Bak, gelin Ben'i konuşmayı bırakalım, ondan sıkılıyorum. Bu durumdan hoşnut değilim..."

"Şimdi hangi durumdan söz ediyoruz?"

"İkimizin arasında olanlardan. Gelin onları unutalım. Gelin, sizden ve benden söz edelim."

"Tamam. Ben de seninle bunu konuşmak istiyordum. Titus, ben seni zorla *alıkoymaya* çalışmıyorum."

"Evet, biliyorum..."

"Birbirimize ilişkin olarak özgürüz. Bir şeyleri tanımlamamıza gerek yok."

"Bence 'baba' bir tanım!"

"Bir fikir. Eğer öylesini tercih edersen, şimdilik yalnızca arkadaş olalım. Bekleyip görelim. Burada bir kötü niyet yok... biliyorsun değil mi..."

"Ah, *bunu* biliyorum."

"Sadece aramızda bir bağ, özel bir ilişki, özel bir yakınlık olsun istiyorum."

"Nedenini anlamıyorum" dedi Titus. "Özür dilerim, nankörlük ediyorum... yani burada kaldım, yemeğinizi yedim, içkinizi içtim, *biliyorum*... fakat düşünüyordum da... sonuç olarak, neden benim için sıkıntıya giresiniz? Eğer gerçek babam olsaydınız hatta o zaman bile... pekâlâ, her neyse işte, bunları söylemek istemiştim. Sizinle tanışmaktan memnun oldum, burada vakit geçirmekten zevk aldım, bütün korkunçluklara rağmen. Daha sonra belki de şöyle düşüneceğim: Güzel günlerdi, evet, güzeldi. Fakat kendi hayatımı kazanmak ve kendi hayatımı yaşamak istiyorum ve bunu tiyatroda yapmak istiyorum. Sahnenin büyüsüne kapılmış aptal bir oğlan değilim, bir star olmayı ummuyorum, oyunculukta iyi olup olmayacağımı bile bilmiyorum ama tiyatrocularla çalışmak istiyorum, sanırım benim yerim orası. Burası tatil için güzel ama Londra'ya, gerçek şeylerin döndüğü yere geri gitmek istiyorum."

"Burada gerçek şeyler olmuyor mu?"

"Ah... ne demek istediğimi biliyorsunuz. Kuzeniniz nerede yaşıyor?"

"Londra'da". Kıskançlık yılanı yine sokmuştu. James, Titus'u vaatlerle kandırmış mıydı? En başından beri aralarında bir bağ var gibiydi. Çabucak, "Lütfen başkalarına bu konudan söz etme, anlıyorsun ya..."

"Tabii, tek bir söz bile etmem, bunu söylemenize bile gerek yoktu, Tanrı aşkına!"

"Güzel..."

"Sorun şu ki, bana karşı özel bir mecburiyet hissetmenizi istemiyorum. Eğer sizin mecburiyetleriniz olursa, benim de mecburiyetlerim olacaktır. Burada sizin kesenizden daha fazla yaşamak istemiyorum, işe girişmek istiyorum. Arzu ederseniz bana biraz yardım etmenize itirazım yok. Belki bir oyunculuk okuluna girmeme yardım edebilirsiniz. Eğer bir okula girebilir ve burs alabilirsem bağımsız olurdum. Belki sizden beni okula sokmanızı istemem biraz dalavere ama bu kadar dalavereye itirazım yok. Sonra kendi başıma yaşayabilirim, arkadaş yahut her ne istiyorsanız onu olabiliriz ama ilkin kendi başıma olmam gerek, anlıyor musunuz?"

Bu acımasız, masum, özgür güç karşısında ne kadar zayıf ve çaresiz hissediyordum. Ben daha onu nasıl seveceğimi öğrenemeden yahut onu tutacak bir hile bulamadan kayıp gidecekti.

"Evet, oyunculuk okuluna girmene yardım ederim ama bu konuyu düşünmemiz gerek. Daha sonra seninle Londra'ya geleceğim. Bu arada belki sen de bana yardım edebilirsin. Ama sana Ben hakkında bir şey söylemek istiyorum, bilmen gereken bir şey. Onun kötü biri olmadığını söylüyorsun ama kötü biri. O kötü ve şiddet düşkünü bir adam. Beni öldürmeye kalktı". Titus'u etkilemek ve korkunç kayıtsızlığını sarsmak istiyordum.

"Sizi öldürmeye mi? Nasıl?"

"Beni o itti. O deniz çukuruna kazara düşmedim. Beni o itti."

Titus pek az duygulanmış görünüyordu. Öne eğilip ayak bileğindeki bir sinek ısırığını kaşımaya başladı. "Onu gördünüz mü?"

"Hayır ama hissettim."

"O olduğundan nasıl emin oluyorsunuz?"

"Başka kim olabilirdi? Son görüştüğümüzde beni öldüreceğini söylemişti!"

"Onun böyle bir şey yaptığını hayal edemiyorum, karakterine uygun değil, olacak iş değil" dedi Titus insanı çileden çıkartacak kadar sıkıcı bir havayla.

"İtildim! Biri beni arkamdan itti!"

"Emin misiniz? Belki bir kayanın üzerine arkaüstü düştünüz ve sonra da suya kaydıysanız, biri itmiş gibi hissedebilirsiniz. Epey içmiştiniz, biliyorsunuz. Ayrıca doktor da olan bitene ilişkin kafanızın biraz karışık olabileceğini söyledi."

Devam edemeyecek kadar yorgun ve sefil hissediyordum. Bu kadar uzağa yürümek ahmaklıktı. "Pekâlâ Titus, gel burada bırakalım. Söylediklerimi kimseye anlatma."

Titus kısılmış taş renkli gözlerle baktı bana.

"Görüyorsunuz ya, baba oğul oyunu oynamak, beklediğiniz kadar eğlenceli değil". Bu bana söylediği en nazikçe şeydi.

"Oyunculuk okulu konusunda sana yardım edeceğim. Bu konuyu sonra konuşuruz. Şimdi yaylan bakalım, hadi."

Ayağa kalktı. "Size yardım etmem gerek."

"İdare ederim."

"Edemezsiniz. Ayrıca yağmur başlıyor."

Elini uzattı. Tuttum ve çekip kaldırdı beni, sonra elimi tutmaya devam etti. "Günün birinde birbirimizi tanıyacağız. Vakit var" dedi.

"Vakit var."

Hartley, canım, beni dinle. Birçok şey söylemek istiyorum. İlk olarak, seni o şekilde götürüp yanımda tuttuğum için üzgünüm. Bunu seni sevdiğim için yaptım ama şimdi aptalca olduğunu anlıyorum. Seni korkuttum ve kafanı karıştırdım. Beni affet. En azından seni son derece önemsediğimi göstermiş oldum ve seni götürmek konusunda ciddiyim. Sen bana aitsin ve senden vazgeçmeyeceğim. Dolayısıyla yakında beni yeniden göreceksin!

Geri gittiğine göre, düşünüp taşınmışsındır ve olanlara biraz da olsa benim açımdan bakabiliyorsundur artık. Sonuç olarak, sevgilim, ne diye mutsuzluk ülkesinde kalmalı? Ben sana hakkında hiçbir şey bilmediğin bir şeyi yahut birini öneren bir yabancı değilim ki. Tek arkadaşın olduğumu sen kendin söyledin! Ve sen buradayken, neredeyse "evet" diyecek gibiydin, sadece *ondan* korkuyordun. Korku bir alışkanlıktır ne de olsa. Ama değişmekte olduğunu kalbinle hissetmiyor musun? Yakında bir gün, yıllardan beri yapmak istediğin şeyi yapabileceksin... o kapıdan çıkacaksın!

Ve dinle... Sana şunu söylemek istiyorum. Seni oyuncular ve ünlü insanlarla dolu görkemli, göz alıcı bir dünyaya götürmek istemiyorum. Ben de öyle bir dünyada yaşamıyorum zaten. Sakin bir hayattan hoşlandığını söylemiştin. Doğrusu ben de öyleyim. Buraya gelmemin nedeni de bu zaten! Gideceğiz, sadece ikimiz ve İngiltere'de, taşrada, küçük bir yerde, küçük bir evde, eğer istersen deniz kıyısında yaşayacağız ve birbirimizi küçük şeylerle mutlu edeceğiz. Bu her zaman arzuladığım hayattı ve şimdi tiyatrodan kurtulduğuma göre nihayet o hayatı yaşayabilirim, seninle birlikte. Huzur içinde yaşayacağız ve basit şeylerin tadını çıkaracağız. Bunu, zorbalık gördüğün ve sevilmediğin o evden ayrılmanı sağlamaya yetmeyecek kadar *istemiyor* olabilir misin? Ve elbette Titus'a yardım edeceğiz ve özgürce bize gelebilecek ve bütün o eski yaralar sağalacak. Ona bakacağız. Ama en önemlisi, daima sen ve ben olacağız.

Şimdi sana başka bir şey, epey korkunç bir şey söyleyeceğim. İki gece önce Ben beni öldürmeye çalıştı. Beni karanlıkta korkunç dalgaların içine itti. Nasıl sağ kurtulduğumu Tanrı bilir. Sarsıntı geçirdim, genel olarak harap durumdayım. Doktora görünüyorum (Ama endişelenme, iyiyim). Cinayet girişimi insanın kolayca görmezden gelebileceği ve hiçbir şey olmamış gibi devam edebileceği bir şey değil. Henüz polise gitmedim. Gidip gitmeyeceğim Ben'e

bağlı. Şu önemli noktayı da eklemeliyim ki, olanların bir görgü tanığı var.

Ancak intikam almak kaygısında değilim. Sadece seni alıp gitmek istiyorum. Başka her şey bir yana, elbette cinayet işlemeye muktedir olduğu kanıtlanmış bir adamla kalmayı isteyemezsin. Artık acı çekmeye gönüllü olmayı bırak, olur mu? Ve lütfen eşyalarını hazırlamaya başla, hangi giysilerini almayı istediğine karar ver, vs. Seni acele ettirmeyeceğim. Ama *etrafta* olacağım, sürekli olarak, izin almadan gelip gideceğim! Eğer Ben itiraz edecek olursa, ya gitmene razı olur yahut da beni polise gitmek zorunda bırakır. Bu şantaj değil, nihayet adil bir alan!

İstemiyorsan bunu Ben'e söylemene gerek yok. Bu mektubun hemen ardından çok yakında uğrayacağım ve ona kendim söyleyeceğim! Öldüğüm açıklanmadığından, katil olmadığını artık biliyordur. Rahatla, sevgilim, ayrıca endişelenme ve her şeyi bana bırak. Giysilerini seç. Seni seviyorum. Birlikte olacağız biriciğim.

C.

Doğrudan Ben'e yazmayı düşünmüştüm ama ilkin Hartley'i hazırlamak daha uygun göründü. Sorun, bir kez daha, mektubu ona nasıl vereceğimdi. Kendim götürerek sahneye girişimi berbat etmek istemiyordum. Titus'a sormak hoşuma gitmiyordu ve Gilbert de sorduğumda korktuğunu söyledi. James yahut Lizzie ya da Peregrine'in, o hususta hiçbir şey bilmelerini istemiyordum. Mektubu daktiloyla yazılmış bir zarf içinde postayla göndermeyi düşündüm ama elbette bütün mektupları açacaktı. Belki bu mektubu açmasının fazla bir önemi de yoktu. Oyunun sonu yaklaşıyordu.

Ertesi gündü ve sabahtan mektubu yazmıştım, fakat ne nasıl göndereceğime hâlâ karar verememiştim. Şimdi James ve Lizzie'den kurtulma meselesi kalmıştı. James'e doğrudan gitmesini söyleyebilirdim. Lizzie'ye ise yalan söylemek gerekebilirdi.

James, gayet şaşırtıcı bir şekilde, hâlâ yataktaydı. Arada uyanarak, uzun saatler boyunca uyudu. Oysa asıl çileyi çeken ben, artık kendimi daha iyi hissediyordum. Yukarı onu görmeye gittim.

"James, seni tembel. İyi misin? Sıtman mı depreşti yoksa?"

James, zekice düzenlenmiş yastıklardan bir yuvada, kollarını dümdüz öne, battaniyelerin üzerine uzatmış, sırtüstü yatıyordu benim yatağımda. Okumuyordu. Uyanık görünüyordu, düşünmüş gibi bir hali vardı. Yine de vücudu rahatlamaktan gevşekti. Sakalları biraz uzamış, yüzünü değiştirmişti; İspanyollara benzemişti, bir papaza, belki sofu bir savaşçıya. Sonra neşeyle gülümsedi ve bu budalaca gülümsemenin beni eskiden ne kadar sinirlendirdiğini, bana nasıl kolay bir üstünlüğün işaretiymiş gibi göründüğünü hatırladım. Odada sessizlik hâkimdi ve denizin sesi hafiflemişti.

"İyiyim. Üşütmüş olmalıyım. Yakında kalkarım. Sen nasılsın?"

"İyiyim. Sana bir şeyler getireyim mi?"

"Hayır, teşekkür ederim. Yemek yemek istemiyorum. Lizzie bana biraz çay getirdi."

Surat astım.

"Titus nerede?" dedi James.

"Bir fikrim yok."

"Ona göz kulak ol."

"O kendine bakabilir."

Bir an bir sessizlik oldu. "Otur" dedi James, "öyle gidecekmiş gibi durma..."

Oturdum, James'in gevşemişliği beni de etkilemiş gibiydi. Bacaklarımı uzattım ve sandalyede dik oturmama rağmen neredeyse uyuyacaktım. Omuzlarımın ve kollarımın gevşediğini ve ağırlaştığını hissettim. Elbette çok yorgundum.

"Titus'un Ben'e geri gitmesini hâlâ istemiyorsun, öyle değil mi?" dedim.

"Böyle bir şey mi dedim?"

"İma ettin."

"Bir bakıma onlara ait."

"*Onlara* mı?" Yakında, çok yakında artık "onlar" diye bir şey kalmayacaktı.

James bunun üzerine, "Hâlâ kurtarma hayalleri kuruyorsun değil mi?" dedi.

"Evet."

Sanki ikimiz de uyuyacakmışız gibi bir sessizlik daha oldu. Sonra James devam etti. "Ne olursa olsun, gerçek ve derin bir anlamda o onların çocuğu. Benim izlenimim, o ilişkinin kurtarılamayacak raddede olmadığı."

"İzlenimleri" sinirimi bozmuştu. Ne dayanağı olabilirdi? Korkunç cevap aklıma geldi: Titus'la konuşmaları. Burada James'in gidişini hızlandırmaya gelmiştim ve ona Ben'in suçuna ilişkin bir şey söylememeye karar vermiştim. Bu ifşaat fazla ilginç olurdu. Ama şimdi şeytan, o kendinden memnun halini sars, diyordu. Bunu düşünürken, "Titus'u evlat edineceğim" dedim

"Evlat edinmek mi, yasal olarak mı, mümkün mü?"

"Evet". Aslında bilmiyordum. "Kariyer yapmasını sağlayacağım ve paramı ona bırakacağım."

"Bu kolay değil."

"Neymiş kolay olmayan?"

"Bir ilişki kurmak, insanları öylece seçemezsin, düşünmeden ve istenmeden yapılamaz."

Sanırım *sen* kolay bulmuyorsun, demek geliyordu içimden! Sonra Titus'un, "Kuzenin nerede yaşıyor" diye soran sesini hatırladım. Toby Ellesmere'in bana, James'in çok düşkün olduğu, dağda ölen şerpadan söz ettiğini hatırladım ve bir an sinirle bu "bağlılığı" sormayı düşündüm. Fakat bu tehlikeli bir saygısızlık olurdu. James'in beni çok fazla incitecek gücü hâlâ koruduğunun hiç farkında değildim. Şimdi bile korkumun konuşmamızın bir bileşeni olması ne tuhaftı! *Cousinage, dangereux voisinage.* Ondan yine rahatsız oluyordum, bana kendimi sakar ve yetersiz hissettiriyordu ve onun uyuşuk sükûnetini sarsmak istiyordum. Ona Ben'den söz edeyim mi etmeyeyim mi, karar veremiyordum. Söylersem, bu gidişini geciktirir miydi? Yine de söylemeyi çok istiyordum. Küçücük de olsa her davranışın kendi sonuçları olduğunu, son derece bambaşka hedeflere varan yol ayrımlarının işaretleri olduklarını düşünmek büyüleyiciydi hakikaten.

Konuya devam ederek, James, "Çoğu ilişkiler istemsizdir" dedi.

"Aileden biri olarak, Titus konusunda ne diyorsun?"

"Evet. Yahut bazen bazı şeyler mukadder gibi görünür. Bir Budist olsa, önceki hayatlarınızda karşılaştığınızı söylerdi."

"Batıl inançları olan biri olduğunu söyler miydin? Ama bana batıl inançla ne demek istiyorsun diye sorma."

"Bu durumda sana yanıt veremem."

"Reenkarnasyona inanıyor musun? İyi olmayan birinin bir hemstır... yahut bir... tahtakurdu olarak yeniden doğacağını düşünür müsün?"

"Bunlar imgeler. Gerçek, ötelerinde yatar."

"Bu bana tüyler ürpertici bir doktrin gibi görünüyor."

"Başkalarının dini genellikle öyle görünür. Hıristiyanlığın dışarıdan birine ne kadar tüyler ürpertici görünebileceğini bir düşün."

"Bana da öyle görünüyor" dedim, oysa bunu daha önce hiç düşünmemiştim. "Budistler ölümden sonra yaşama inanırlar mı?"

"Duruma bağlı..."

"Aman, peki!"

"Bazı Tibetliler" dedi James, "inanırlar..." Kendisini düzeltti. Şimdi artık o ülkeden hep geçmiş zamanda ve yok olmuş bir uygarlıkmış gibi söz ediyordu. "Ölülerin ruhlarının yeniden doğmayı beklerken, bir tür arafta dolandığına inanırlardı, Homer'ın Hades'inden çok farklı değil. Onlar bu yere *bardo* diyorlardı. Bayağı kötü bir yer olabilir. Orada her türlü iblisle karşılaşabilirsin."

"Yani bir tür ceza yeri mi?"

"Evet ama sadece kendiliğinden olan bir ceza. Bilge kişiler bunları ölen kişinin nasıl bir hayat sürdüğüne bağlı öznel hayaller olarak görür."

"Çünkü o ölüm uykusunda ne rüyalar görülür.."*

"Evet."

"Peki ya Tanrı yahut Tanrılar? Bir ruh onlara gidemez mi?"

"Tanrılar mı? Tanrıların kendileri de hayal. Onlar da yalnızca öznel hayaller."

"Ne bileyim, insan en azından öte dünyada bazı mutlu yanılsamalar umabilir!"

"Sadece ihtimal dahilinde" dedi James, mantıklı bir havayla, sanki bir treni yakalamaktan söz ediyorduk "ama hizmetinde iblisler olmayan... çok az insan vardır.."

"Peki, herkes *bardo*ya gider mi?"

"Bilmiyorum. Ölüm ânında bir şansın olduğunu söylerler."

"Şans mı?"

"Özgür olmak için. Ölüm ânında bir çakım halinde olanca gerçekliğin toplamı gösterilir sana. Çoğumuz için... bu dünya... sadece şiddetli bir patlama olur, atom bombası gibi, korkutucu, baş döndürücü ve kavranılamaz. Fakat anlayıp kavrayabilirsen özgür kalırsın."

---

* *Hamlet*'ten. (ç.n.)

"O zaman öleceğini bilmenin faydası var. Demek istediğin, ne yapmakta özgür?"

"Sadece özgür... Nirvana... çarktan çıkış."

"Reenkarnasyon çarkı mı?"

"Çark, evet; bağlılık, istekler, arzular, bizi gerçek olmayan dünyaya bağlayan ne varsa."

"Bağlılıklar mı? Yani... aşk bile mi?"

"Bizim aşk dediğimiz."

"Peki o zaman başka bir yerde var oluyor muyuz?"

"Bunlar imgeler" dedi James. "Bazıları Nirvana'nın yalnızca şimdi ve burada olduğunu ve olabileceğini söyler. İmgeleri açıklamak için imgeler, resimleri açıklamak için resimler."

"Gerçek, onların ötesinde!"

Kısa bir süre sessiz kaldık. James'in gözkapakları kapandı ama gözlerinin ışıltısını hâlâ görebiliyordum. Şaka yollu, "Meditasyon mu yapıyorsun" diye sordum.

"Hayır. Eğer hakikaten meditasyon yapıyor olsaydım görünmez olurdum. Birbirimizi fark ediyoruz çünkü huzursuz zihinsel faaliyetlerin odaklarıyız. Meditasyon yapan bir bilge görünmez."

"Evet, bariz bir şekilde tüyler ürpertici!" James'in ciddi olup olmadığını anlayamıyordum. Olmadığını varsayıyordum. Konuşma beni son derece rahatsız ediyordu. "Ne zaman gitmeyi planlıyorsun" diye sordum. "Sanırım yarın? Her şey bir yana, yatağımı geri istiyorum."

James, "Evet, özür dilerim, yatağını bu gece alabilirsin. Yarın yola koyulurum. Londra'da yapmam gereken bir sürü şey var. Bir yolculuğa hazırlanmam gerek."

Demek tahminim doğruydu! James aslında ordudan ayrılmamıştı, Tibet'e gizlice geri dönecekti! Bildiğimi incelikle göstermek istedim. "Ah, seyahat demek, tabii! Sanırım tahmin edebilirim... ama soru sormayacağım!"

James sessizdi, şimdi bana esmer tıraşsız yüzü ve koyu renk gözleriyle bakıyordu. Çabucak ona baktım ve bakışlarımı başka yöne çevirdim. Ona Ben'den bahsetmeye karar verdim. "Biliyor musun... James... benim şu oyuğa düşmemle ilgili..."

"Minn'in Kazanı'na. Evet."

"Kazara düşmedim, itildim."

James düşündü. "Kim itti seni?"

"Ben."

"Onu gördün mü?"

"Hayır ama biri beni itti ve iten o olmalı."

James bana düşünceli bir havayla baktı. Hemen değil, sonra şöyle dedi: "Emin misin? Birincisi itildiğinden ve ikincisi itenin Ben olduğundan?"

James'in birincileri, ikincilerini cevaplayacak halim yoktu. Hiçbir şey ona temas etmiyor gibiydi, cinayete teşebbüs bile. "Sadece sana söyleyeyim demiştim. Tamam, unut gitsin. Demek yarın gidiyorsun, güzel."

O anda asla unutamayacağım bir ses duydum. O sesi gündüz halüsinasyonlarında hâlâ duyuyorum. Korkunç bir şeylerin kanıtı olan ses beni kendime getirdi ve oda bir anda sisle dolarcasına, korkuyla doldu. Lizzie'nin sesiydi. Evin önünde dışarılarda bir yerlerde çığlığı basmıştı. Sonra yeniden çığlığı duyuldu.

James ve ben birbirimize baktık. James, "Ah, olamaz..." dedi ve hızla dışarı fırladı, boncuk perdeye takıldı ve merdivenlerden paldır küldür indi. Ben nefes nefese holü ve ön kapıyı geçtim ve sanki beni yoğun bir bitkinlik ve umutsuzluk bulutu karşılamış gibi az kalsın düşüyor ve neredeyse bayılıyordum. James'in, arkamdan merdivenleri koşarak indiğini işitebiliyordum.

Yolda olağandışı bir şeyler olduğu anlaşılıyordu. Gördüğüm ilk insan, Gilbert'in arabasının yanında duran ve yoldan kuleye doğru bakan Peregrine oldu. Sonra Lizzie'yi gördüm, Gilbert'in koluna yaslanmış, yavaş yavaş eve doğru yürüyordu. Kulenin orada bir araba ve bir grup insan vardı, yerdeki bir şeye bakıyorlardı. Yolda bir kaza olduğunu düşündüm.

Peregrine döndü ve ona seslendim: "Neler oluyor?"

Cevap vermek yerine bana doğru geldi ve kolumu tutarak beni durdurmaya çalıştı ama elinden sıyrıldım.

James hemen arkamdaydı. Üzerinde ipek sabahlığım vardı, Hartley'nin giydiği. O da Perry'ye, "Neler oluyor" diye sordu.

Durdum. Peregrine, bana değil, James'e, "Titus" dedi.

James sarı Volkswagen'in yanına gitti ve ona yaslandı. "Sahip çıkmalıydım..." türünden bir şeyler geveledi ve sonra yere oturdu.

Peregrine bana bir şey söylüyordu ama ben köşeye doğru koştum, şimdi yanında yere çömelmiş Gilbert'le bir kayanın üzerinde oturan Lizzie'yi geçtim.

Grubun yanına yaklaştım. Yabancıydılar ve çimenlik kıyıda yatan Titus'a bakıyorlardı. Ama araba çarpmamıştı. Boğulmuştu.

Ardından olanları ayrıntılarıyla tarif etmeye gücüm yok. Titus çoktan ölmüştü, hemen inanmak istememiş olsam bile buna şüphe yoktu. Orada gevşek ve çıplak ve ıpıslak, saçları sudan koyulaşmış orada yatarken öyle bütün, öyle güzeldi ki; biri saçlarını yüzünden çekmişti ve gözleri neredeyse kapalıydı. Karnının ince kıvrımını ve önünün dağınık ıslak kıllarını gösterecek şekilde yan yatıyordu. Ağzı dişlerini gösterecek şekilde hafifçe açıktı ve tavşandudağını fark ettiğimi hatırlıyorum. Sonra alnının yan tarafındaki morartıyı gördüm, sanki bir şey çarpmış gibiydi.

Eve doğru James'e seslenerek koştum. James hâlâ arabanın yanında, yerde oturuyordu. Yavaşça ayağa kalktı.

"James, James, gel, gel!" James beni hayata döndürmüştü. Elbette Titus'u da döndürebilirdi.

James sersemlemiş ve hayalet gibi görünüyordu. Peregrine'in yürümesine yardım etmesi gerekti.

"Hadi, çabuk, çabuk, ona yardım et!"

James turist olduğu anlaşılan yabancıların olduğu köşeye vardığında, onlardan biri çoktan bir şey yapmaya girişmişti. Titus'u yüzüstü çevirmişti ve oldukça etkisiz bir şekilde omuzlarına bastırıyordu.

Peregrine, James'e söylermiş gibi, "Hayat öpücüğü daha iyi olur" dedi.

James diz çöktü, konuşamıyor gibiydi, Titus'u yeniden çevirmelerini işaret etti. Bir an bir karışıklık oldu, pek çok insan aynı anda konuşuyordu, sonra polis sirenlerinin sesi duyuldu. Yoldan geçen bir arabanın haberi otele götürdüğü ve otelin polisi aradığı anlaşıldı.

Enerjik, iş bilir bir polis idareyi ele aldı, hepimize geri çekilmemizi söyledi ve kendisi suni solunum yaptırmaya başladı. Bir ambulans geldi.

James uzaklaştı ve çimenlere oturdu. Bir polis, Peregrine ve bana Titus'un kim olduğunu biliyor muyuz diye sordu. Peregrine polisin sorularını yanıtladı.

Raven Körfezi'nde yüzmeye giden turistlerin, dalgaların kulenin yakınlarına sürüklediği Titus'un cesedini görmüş ve yüzerek gidip kıyıya çekmiş oldukları anlaşıldı.

Kimsenin yapabileceği bir şey yoktu. Adamlar Titus'u bir sedyeye yatırıp ambulansa ittiler. Birçok araba durdu. Polis arabası Nibletts'e, ebeveynlere haber vermeye gitti. Soruşturmanın vardığı hüküm, kaza eseri ölümdü. Titus kafasına bir darbe aldıktan sonra boğularak ölmüştü. Dalgaların onu bir kayaya çarptığı tahmin ediliyordu. Tam olarak neler olduğu asla açıklık kazanmadı.

Ancak o zamana kadar Titus'un öldürülmüş olduğu benim için apaçık belli olmuştu. Öldürmeye eğilimli bir adamla başa çıkmamız gerekiyordu. Beni devirmeyi beceremeyen el, onu devirmeyi başarmıştı. Fakat bu konudan, o anda, hiç kimseye söz etmedim.

Titus'un cenazesi kilometrelerce ötedeki bir hastaneye götürüldü ve orada yakılmanın merhametli bilinmezliğine ulaştı.

Tarih Altı

Kısa bir süre sonraydı. Benim için zaman bir bedbahtlık sisi, acı pişmanlıklar ve nefret kararlarıyla geçti.

Gilbert'in bir televizyon oyununda rol almak için Londra'ya gitmesi gerekti. Lizzie kaldı ve ben de onun ağlamaktan kızarmış mutsuz yüzüne alıştım. Peregrine kaldı ama kaba, neredeyse kızgındı; her gün yünlü pantolon ve gömlek giyip askı takarak kara içine, Armorne Çiftliği'ne doğru yürüyor, geriye sıcaklamış ve sinirli bir halde dönüyordu. Perişan olduğu belliydi ama kendini sürükleyip götürmeye gücü olmadığı anlaşılıyordu. Bir iki kez Lizzie'yi alışveriş yapsın diye arabasıyla köye götürdü. James kaldı ama iyice içine kapanmıştı. Bana karşı nazik ve düşünceliydi ama söyleyecek pek az sözü vardı. Birbirimizle konuşamıyor olmamıza rağmen, karşılıklı bir koruma duygusuyla, birlikte kaldık. Elbette beni yalnız bırakmak istemiyorlardı. Belki de her biri en son giden olmak niyetindeydi. Sanki hepimiz bir şeyi bekliyor gibiydik.

Lizzie yemekleri pişiriyordu. Makarna ve peynirle yaşıyorduk. İnsan hayatının olağan şenlik ve şölenlerine, insanların dört gözle

beklediği ve tadını çıkardığı yemeklere dönmek imkânsızdı. James hariç hepimiz çok içiyorduk.

Şimdi anlatacağım günün sabahı, erkenden uyandım ve korkunç bir karabasan gördüğümü hatırladım, rüyamda Titus'un boğulduğunu görmüştüm. Kötü bir rüyadan uyanan birinin rahatlığını yaşadım. Ve sonra hatırladım...

Kalktım ve pencereye gittim. Saat altı civarıydı ve güneş doğalı bir zaman olmuştu. Serin yaz havası puslu bir gök ve sakin bir denizle geri gelmişti. Deniz çok soluk, ışıklı bir gri mavi, adeta beyazımsı, gökle aynı renkteydi, dans edercesine hızlı ve küçük hareketlerle kımıldıyor ve puslu güneşin metalik, soluk sarı ışıklarını minik patlamalar halinde yansıtıyordu. Mutlu bir denizin görünümüne sahipti ve onu Titus'un gözleriyle gördüğümü hissettim.

Kendi yatak odama dönmüştüm. Öteki üçü, birbirlerine yakın olmaktan hoşlanmamakla birlikte, alt katta yatıyorlardı. Bugün hepsine gitmelerini söylemeye karar vermiştim. Bunu yapacak kadar güçlü hissediyordum kendimi ve bir bakıma yalnız kalmaktan ödüm kopsa bile, planlarım yalnızlık gerektiriyordu. Hızla giyindim ve alt kata, mutfağa gittim. Peregrine oradaydı, tıraş oluyordu. Beni görmezden geldi ve ben de çimenliğe çıktım. James kayalıklardan çimenliğe iniyordu o sırada. Bir an sonra Lizzie'nin Peregrine'le konuştuğunu duydum. O gün hepimiz erkenciydik.

James topladığım, daha doğrusu eskiden topladığım taşları koyduğum yalağın yanındaki doğal koltuğa oturdu. Biri, belki Titus, partinin olduğu akşam James'in "mandala"sının tahrip edilmesinden sonra dağılan taşları toplamıştı. Benim taştan "sınır"ım görece sağlamdı. Ben de gidip oturdum. Taşlar ısınmıştı bile.

James tıraş olmuştu, yüzü, sakalının koyu renk köklerinin üzerinde kızarmış ve güneşten yanmış, son derece pürüzsüzdü. Nedense her zamankinden daha pak ve göze çarpıcıydı yahut belki de ışık daha iyiydi. Koyu kahverengi gözlerinin sarı çizgileri belirgindi; ince, zeki dudakları ince dokulu ve kırmızı; koyu renk saçları kelleşen kısmı saklayarak daha canlı ve parlaktı. Estelle Yenge'yle olan maske benzerliği, gülümsememesine rağmen, her zamankinden daha barizdi.

"James, gitmeni istiyorum, hepinizin gitmenizi istiyorum. Yarın. Tamam mı?"

James somurttu. "Ancak sen de gelirsen. Gel ve Londra'da benimle kal."

"Hayır, benim burada kalmam gerek."

"Neden?"

"Yapacak işlerim var."

"Ne?"

"Ah, ıvır zıvır işler, evle ilgili, belki de evi satarım sonuç olarak. Şimdi kendi başıma olmak istiyorum. İyiyim."

James yalaktan bir taş seçti, çepeçevre açık mavi çizgilerle sarılı kızıl kahverengi bir taş. "Topladığın taşlar hoşuma gidiyor. Bunu alabilir miyim?"

"Evet, elbette. Anlaştık değil mi? Ötekilere ben söylerim."

"Ben ve Hartley konusunda ne yapacaksın?"

"Hiçbir şey. O konu kapandı."

"Sana inanmıyorum."

Omuz silktim ve kalkmak üzereydim ki James gömleğimin kolundan tuttu.

"Charles, ne yapacaksın *söyle bana.* Senin bir şeyler yapmayı planladığını biliyorum."

Hakikaten ne planlıyordum? Bir tür deliliğe yakın olduğunu gayet iyi bildiğim bir haldeydim ama deli değildim. Âşık olmakla ilgili bir tür takıntı, kimi zaman ikna edici bir şekilde mantıklılık olarak tanımlanan, zihnin özgürce çalışmasını ve doğal, ilgili, meraklı varoluş halini felç ediyor. Tam bir takıntı halinde olduğumu, yalnızca, tekrar ve tekrar, acı verici belli şeyleri *düşünebildiğimi*, sürekli olarak yalnızca fantezi ve amacın aynı yollarında *koşup durduğumu* bilecek kadar aklım başımdaydı. Ama bu mekanik hareketi durduracak ve hatta durdurmayı isteyecek kadar aklım başımda değildi. Ben'i öldürmek istiyordum.

Onu öldürmek istiyorum derken, henüz kesin bir planım yahut tarihi belirlenmiş kesin bir programım olduğunu kastetmiyorum. Bir kez yalnız kalınca, bu aklıma gelecekti. Kendini tamamen bedbaht, saplantılı düşüncelere kaptırma dönemi bitmişti ve yakında kararlar alabilmek istiyordum. Ben, beni öldürmeye kalkışmıştı ve şimdi geriye doğru bakınca bu suçu, bu aşağılamayı şimdiye kadar görmezden gelmiş yahut "affetmiş" olmam, onu gerektiği gibi cezalandırmaya mecbur hissetmemiş olmam beni şaşırtıyordu. En son ve şimdi miadını doldurmuş "sürekli gelip giderek" Hartley'i kuşatma planımın amacı Hartley'i kurtarmaktı, Ben'i cezalandırmak değil. Yalnızca

Hartley'i kurtarmak için Ben'i korkutmayı tasarlamıştım; onu mahvetmek birincil hedefim değildi. Ama artık durum tamamen farklıydı. Titus'un öldürülmesini "görmezden gelemez" yahut intikamının alınmadan kalmasına izin veremezdim. Ben ölmeyince, Ben, Titus'un başına vurup onu boğmuştu. Çocuğu sırf bana duyduğu korkunç kin yüzünden öldürmüştü ve şimdi kendimin de cinayet işleyecek kadar çıldırmış olduğumu düşündükçe, bunu yapacak kadar çıldırmış olabileceğine iyice inanıyordum. Doğrusu, deliliğimin temelinde katıksız bir ıstırap, o değerli çocuğun kaybı, ani ölümünün dehşetinin yanı sıra sınırsız bir kötülüğün kurbanı olmak vardı. Titus'un ölümünün acısını dindiren yegâne ilaç, nefret ve kederi derhal intikamcı, bir amaca yönelik öfkeye dönüştürmekti. Bir iç savaşta olduğu gibi, tek teselli daha fazla ölümdü ve o zaman Titus'un ölümünden sonra hayatta kalarak bir terörist olmuşum gibi geliyordu.

Son günler boyunca, James ve Lizzie'nin beni sessizce izlemelerine izin verdim ve sadece yas tutuyormuş rolü yaparken; hayal gücüm, Ben'in o delice inançlarıyla benden ve benim yüzümden, o çok mutsuz çocukluğu boyunca, Titus'tan nasıl müthiş nefret etmesi gerektiğine dair hayallerle doluydu. Benimle Titus arasındaki bağlantı, zihninde dinamik bir takıntılı kalıp haline gelmiş olmalıydı. Sürekli gözünün önündeki çocuk (onun düşüncesine göre), karısının sadakatsizliğinin ve zırt pırt gazetelerde ve televizyon ekranında alaycı suratını gayet düzenli olarak gördüğü, o nefret ettiği, gösterişli, cezasız kalmış rakibinin gözle görünür bir sembolü gibi görünmüş olmalı. Ben, doğası gereği şiddet düşkünü bir adamdı, yıkıcıydı, katildi. Benden ve benim kucağına verilmiş piçimden nasıl nefret etmiş ve bu nefret nasıl kendini yiyip bitirmiş olmalı. Eşi ve çocuğu cezalandırmak, asıl suçlu tasasızca ve gülerek ortalarda dolaşırken, asla yeterli olamazdı. Katıksız nefret, hükmedici bir delilik haline gelebilir. Ben, hayallerinde beni öldürmüş olmalı.

En son karşılaşmamızda, Ben şiddetinin ve öfkesinin vahşi duygularla eşit oranda karşılık bulduğunu görecekti. Kaya köprüde karşılaştığımız zaman, onu aşağıya itmek için duyduğum itkiyi gayet iyi biliyordu. Yolumdan çekilmesini istediğimi biliyordu ve sonuç olarak ne kadar ileri gitmeye hazır olduğumu tahmin ediyor olmalıydı. Beni nefsi müdafa için öldürmeye çalıştığını bile öne sürebilirdi. Sonra ben öylesine sinir bozarak ölmeyince ve özgür varlığımla, o nefret ettiği

piçi yüzsüzce "oğlum" diyerek koruyarak onunla alay edince, Ben'in delice öfkesinin belki de daha tatmin edici bir intikam eylemi gerçekleştirerek çocuk aracılığıyla bana yönelmesinden daha doğal ne olabilirdi. Ben'in bana söylediği son sözleri hatırladım; o sözlerde "adi piç kurusu" ve "seni öldüreceğim" bir aradaydı.

Bu durumda çekip gidebilir ve bu eylemi, bu olguyu "unutabilir" miydim? Bu düşünülemezdi. Eyleme, denk eylemle karşılık verilmelidir. Ama nasıl? Bütün bu düşüncelere dalmışken, Hartley'i düşünerek kendimi sakinleştirmeye çalışacak kadar aklım başımdaydı. Bana özlemle ve sükûnetle bakan yüzünü gözümde canlandırmaya çalıştım, bir zamanlar olduğu ve belki yeniden olacağı o güzel haliyle. Daha sonra ona gidecek, ona sarılacaktım ve nihayet birbirimizi teselli edecektik. Fakat gözümde canlandırmayı yahut hissetmeyi başaramadığım şey, Ben'in yok edilmesi aracılığıyla Hartley'e nasıl ulaşacağım yahut Ben'in yok edilmesinin tam olarak nasıl olacağıydı. Şimdi onu ortadan kaldırmakta özgür hissettiğimden, bazen Ben'e duyduğum takıntılı nefretin, Hartley'e duyduğum takıntılı aşktan daha güçlü olduğunu hissediyordum; en azından, takıntımı inceledikçe, onu yalnızca Hartley yüzünden yok etmek istemediğimi anlıyordum. Onu yok etmek, kendi başına bir amaç haline gelmişti.

Ne yapacağıma ilişkin, hayli farklı, hâlâ az çok fantezi aşamasında kalan birçok plan yapmıştım. Yalnız kaldığımda, bunlardan birini uygulanabilir bir tasarıya dönüştürecektim. Polise gitmeyi düşündüm. Biri beni öldürmeye çalışmıştı ve durumun ayrıntılarıyla açıklanması, açık seçik Ben'i işaret edecekti ve tahmin ediyorum, karakteri icabı suçlu olduğunu küstahça itiraf eden resmi hatta imalı bir suçlamayla karşılık verecekti. Bu, onu yakalamanın en basit, en kolay yolu olurdu: Büyük bir ağ açmak ve dosdoğru içine düşmesine izin vermek. Ben'i, hukukun inceliklerinin huzursuz edeceği ve o nedenle yalan söylemenin inceliklerini hakir görecek basit ve saldırgan biri olarak görüyordum. Bu hayali öyle çok kurdum ki her şey yapılmış kadar oldu. Öte yandan, eğer Ben suçlamaları ısrarla inkâr edecek olursa, elimde kesinlikle delil yoktu.

Ayrıca ve aynı derecede, hile ve şiddet karışımı planlar yapıyordum. Onu kandırıp eve getirebilir ve Minn'in Kazanı'na itebilirdim ki bu dünyadaki en adil şey olurdu, fakat tabii bana karşı tetikte olurdu. Onu boğmanın başka yollarını düşündüm. Hiçbiri kolay

değildi. Doğrudan şiddet kullanmanın çekiciliğine kapılmıştım, gerçi çok da doğrudan olamazdı çünkü Ben güçlü, tehlikeli bir adamdı ve ben ona zarar vermeye çalışırken bana ciddi bir zarar verirse kahrımdan delirirdim. Bir iş birlikçinin faydası olurdu ama kimsenin yardımı olmadan yapacağıma ant içmiştim. Hartley'nin, Ben'in ordu tabancasını sakladığı konusunda söylediklerini unutmamıştım. Silahı yağlayıp temizleyerek sakladığından şüphem yoktu ama mermisi olmayabilirdi. Bende, tiyatroya ait çok güzel bir sahte otomatik silah vardı ama Londra'daydı. Varsayalım o silahı doğrultup arkasını döndürdüm ve sonra bir çekiçle başına vurdum! Ya sonra? Sonra polise mi gidecektim? Hartley'e bunu kendimi savunmak için yaptığım yönünde tanıklık mı ettirecektim? İşin doğrusu, Ben beni öldürmek için her an yeni bir girişimde bulunabilirdi, hayalini kurduğum eylemler, giderek artan bir şekilde, bana nefsi müdafaa gibi görünüyordu.

Zihinsel kafeslere kapanmış insanlar çoğu kez özgürlüğü hayal edebilirler, cezp edici bir gücü yoktur. Bütün bunların arasında, aynı zamanda kendime ait irdelenmemiş bir suçluluk duygusunun nefretimi körüklediğini de biliyordum; fakat şimdi suçluluk duygusuyla kafamı karıştırmanın sırası değildi. Bir hayalet gibi dolanır, evde ve evin çevresinde James ve Lizzie'nin gözetimi altında bir tür ritüel dansı sergilerken, Hartley'i düşünüyor ve ebediyen içinde saklanacağımız o küçük evde, onunla huzur içinde yaşadığımızı canlandırıyordum gözümde. Ancak onca şiddetle istediğim ve isteyerek kendimi teselli ettiğim şeyi yaparsam, Ben'in canına okur, onu öldürür yahut sakatlarsam ya da akıl sağlığına zarar verirsem veya onu hapse gönderirsem, o zaman Hartley'le huzur içinde gidebilir miydim? Bu nasıl bir huzur olurdu? Adalet duygusu ondan sonra benim için ne yapabilirdi? Bütün bu kisvelerde planladığım şey, aslında kendi ölümüm değil miydi?

Hâlâ gömleğimin kolunu bırakmayan James'e, "Hiçbir şey yapacak değilim. Sadece bedbahtlıktan mahvolmuş haldeyim."

"Benimle Londra'ya gel."

"Hayır."

"Planlar kurduğunu görebiliyorum. Gözlerin korkunç hayallerle dolu."

"Denizyılanları."

"Charles, söyle bana."

Bu özel sözcükler, küçükken James'i kandırmakta ne kadar müthiş zorluk çektiğimi hatırlattı bana. İnsanın ağzından laf almakta üstüne yoktu, sanki niyet edilen yalan insanın kendi dudaklarında gerçeğe dönüşürdü. Ama şimdi ona söylemeyecektim. Zihnime üşüşen korkunçlukları bir başkasına nasıl ifşa edebilirdim? "James, Londra'ya git. Ben de yakında geleceğim. Gelip dairemi düzenleyeceğim. Şimdi bana eziyet etme. Sadece burada huzur içinde kendi başıma bir iki gün geçirmek istiyorum, hepsi bu."

"Korkunç fikirler var aklında."

"Hiçbir şey yok, zihnim bomboş."

"Daha önce bana Ben'in seni kazana ittiğini düşündüğünü söylemiştin."

"Evet."

"Ama elbette buna gerçekten inanmıyorsun."

"İnanıyorum ama artık önemi yok."

James bana dikkatle bakıyordu. Lizzie mutfaktan seslenip kahvaltının hazır olduğunu söyledi. Güneş yağmurun canlandırdığı; çimenlerin, çimenleri çevreleyen taşların, parıldayan sarı kayaların üzerinde sakin ve parlak ışıyordu. Mutlu bir sahnenin karikatürüydü.

"Bu önemli" dedi James. "Kafandaki o tamamen yanlış inançla seni burada arkamda bırakmak istemiyorum."

"Hadi kahvaltı edelim."

"*Düşündüğün şey* yanlış Charles."

"Pek tutkuyla söylüyorsun! Bu senin görüşün, benim de kendi görüşüm var. Hadi."

"Bekle, bekle, sadece bir görüş değil, ben *biliyorum*. Ben olmadığını *biliyorum*."

James'e baktım. "James, bilemezsin. Olurken gördün mü?"

"Hayır, görmedim ama..."

"Bir başkası gördü mü?"

"Hayır..."

"O zaman nasıl bilebilirsin?"

"Biliyorum işte. Charles, lütfen, bana güvenir misin? Elbette bana güvenebilirsin. Sadece soru sorma. Bunu Ben'in yapmadığına dair açıklamamı kabul et. Ben yapmadı."

Birbirimize baktık. James'in söyleyişindeki, gözlerindeki, hiddetli yüzündeki yoğunluk, direnen zihnime inandırıcı geliyordu. Ama ona inanamazdım. Nasıl *bilebilirdi* bunu? Beni iten kendisi olmadıkça? O Kızılderili maskesinin arkasında ne vardı sahi? Her hususta daima rakiptik, ben daha başarılı olandım. Çocukluk nefreti, tıpkı çocukluk aşkı gibi, ömür boyu sürebilir. James tuhaf bir tipti, garip bir zihni olan garip bir adam. Acımasız bir mesleğin mensubuydu. Ben hakkındaki saygılı yorumları geldi aklıma. Sırf gizli bir ajan olduğunu ve Tibet'e geri döneceğini tahmin ettiğim için bile beni ortadan kaldırmaya çalışmış olabilirdi. Ellerimi başıma koydum.

Yine de, "Dinle James ve beni etkilemeye çalışmayı bırak" dedim. "Ben sadece beni öldürmeye kalkmadı. Titus'u da Ben öldürdü."

"Aman Tanrım..." dedi James. Şaşkın bir umutsuzlukla döndü ve sonra, "Titus'u öldürdüğüne dair kanıtın ne? Onu gördün mü?"

"Hayır ama apaçık ortada. Hiç kimse başındaki darbeyi incelemedi. Titus güçlü bir yüzücüydü. Ve Ben beni öldürmeye çalıştığında..."

"Evet, demek 'kanıtın' *bu*. Ama ben öyle olmadığını biliyorum."

"James, bilemezsin! Ben bu adamı ve ne kadar nefret dolu olabileceğini biliyorum. Sen sadece eski bir askerini görmekten memnun oldun. Benim gördüğüm ise hünerli bir katil, kıskançlık gareziyle kendini yiyip bitiren, *deli* bir adam, hayatı boyunca kıskançlıkla yanıp tutuşmuş biri. Ve ben kıskançlık garezi nedir bilirim."

"Ben de bundan korkuyorum" dedi James, "*senin* garezinden. Neyin üstüne yemin etsem tatmin olacaksın? Çocukluğumuzun üzerine, anne babalarımızın anısı üzerine, kuzenliğimiz üzerine yemin ederim ki Ben yapmadı bu şeyi. Lütfen sadece bunu kabul eder ve soru sormayı bırakır mısın? Of, bırak artık bunları, bırak gitsin. Londra'ya gel, gel buradan çıkıp gidelim."

"Nasıl 'kabul edebilirim'? Bakıyorum Ben olmadığını öne sürüyorsun ama benim her şeyi uydurduğumu söylemiyorsun. *Sen* bilinmeyen birinin seni öldürmeye çalıştığı gerçeğini öylece 'kabul edebilir' misin? Ayrıca Ben olmadığından emin olamazsın. Tabii tesadüf eseri yapan sen değilsen?"

"Ben değildim" dedi James somurtarak, "saçmalama."

Saçmalık derecesinde rahatladım. Az önce, bir an için kuzenimin bana karşı öldürücü bir nefretle dolu olduğunu cidden düşünmüş müydüm? Elbette ona hemen inandım ve elbette saçmaydı. Ama James

değilse ve dediği gibi Ben de değilse, kimdi? Pek inanamasam bile, vakur yemininden etkilenmiştim. Gizli gizli delice kıskanan Gilbert mi? Kaybettiği bebeğin yasını tutan Rosina mı? Belki de beni öldürmek için gerekçesi olan epey insan vardı. Freddie Arkwright? Neden olmasın? Benden nefret ederdi, Ben köpeği almaya gittiğinde Armorne Çiftliği'ndeydi. Ya Ben, Freddie'yi beni öldürmek yahut belki de sadece sakatlamak için tuttu ve o korkunç düşüşle sonuçlandıysa?

James aklımdan varsayımlar geçirdiğimi görebiliyordu ve umutsuz bir jest yaptı.

"Entrika tahmin etmekte iyi değilimdir" dedim. "Ben olduğunu sanmıştım ve hâlâ öyle olduğunu düşünüyorum."

"İçeri gel o halde" dedi James ve kalktı.

Mutfağa girdik. Lizzie ocağın başındaydı. Saçlarını arkada toplamıştı ve çok kısa bir elbisenin üzerine çok kısa kareli bir önlük giymişti. İnanılmaz genç görünüyordu ve üzerinde bazen takındığı o endişeli salak kız öğrenci havası vardı. Perry masada oturmuş, dirseklerini masaya koymuş, ayaklarını masanın altına uzatmıştı. İri yüzü terden yağlanmıştı bile ve gözleri donuktu. Sarhoş bile olabilirdi.

James sadece, "Peregrine" dedi.

Peregrine, donuk gözleri hâlâ karşıya bakar halde, "Eğer Charles'ı kimin öldürdüğü yahut öldürmeyi başaramadığını tartışıyorsanız, bendim" dedi.

"*Perry*..."

"Adım Peregrine."

"Ama, Peregrine, Tanrı aşkına... gerçekten sen mi... neden?"

Lizzie şaşırmadan geldi, izlemek üzere oturdu. Belli ki zaten biliyordu.

"Neden diye soruyorsun, öyle mi" dedi Peregrine, bana bakmadan. "Bir düşün bakalım neden, bir düşün."

"Yani demek istiyorsun ki... Yok artık, *Rosina* yüzünden mi?"

"Evet, tuhaf ama o yüzden. Sen bilerek evliliğimi bozdun, taptığım karımı elimden aldın, bunu dikkatle, soğukkanlılıkla, üstünde çalışarak yaptın. Ve benden uzaklaştırdıktan sonra onu bıraktın. Onu kendin için istemedin bile, sadece hayvanca mülkiyetçiliğinin ve kıskançlığının hayvanca dürtülerini tatmin etmek için onu benden çalmak istedin! Ve bu duyguların tatmin olduktan sonra, evliliğim sonsuza kadar bittikten sonra, sen başka yerlerde dolaşmaya gittin.

Bu da yetmezmiş gibi, benden bunları hoş görmemi ve senden hoşlanmaya devam etmemi bekledin! Neden? Çünkü ne çirkeflik yaparsan yap, insanların hep senden hoşlanmaya devam ettiklerini düşündün, çünkü sen fevkalade, harikulade Charles Arrowby'dın."

"Ama Peregrine, sen kendin, bir defadan fazla, bana o kaltaktan kurtulduğuna memnun olduğunu *söyledin*.."

"Tamam, peki ama sen bana niye inandın? Ve o iğrenç sözleri kullanma lütfen. Elbette herkes, senin, kadınları çöp gibi gördüğünü bilir. Ama benim canımı sıkan, hayatımı ve mutluluğumu mahvettiğin halde, umurunda bile değilmiş gibi görünmendi, o kadar arsızdın."

"Mutlu olduğunuza inanmıyorum... bunu sadece şimdi söylüyorsun..."

"Of, Tanrı aşkına! Onu düpedüz nispet olsun diye, kıskançlığından aldın. Tamam, ben de kıskanç olabilirim."

"Ama sen kendin beni bir sorun olmadığını düşünmeye teşvik ettin! Neden numara yapma zahmetine girdin ve beni yanılttın? Beni şimdi suçlayamazsın... Eğer daha çok etkilenmiş görünseydin, ben de kendimi daha çok suçlu hissederdim. Ama sen bana karşı öyle iyi, öyle dostça davrandın ki... Beni gördüğüne hep çok sevinmiş gibi görünürdün..."

"Ben bir oyuncuyum. Ve belki de seni gördüğüme seviniyordum. Bazen nefret ettiğimiz, hakir gördüğümüz insanları da gördüğümüze seviniriz ki ne kadar iğrenç olduklarını daha fazla göstersinler diye teşvik edelim."

"Demek bütün bu yıllar boyunca intikam almayı bekliyordun!"

"Hayır, bu şekilde değil. Seni kandırmaktan ve sadece sana bakıp aslında neler hissettiğimi bilsen ne kadar şaşıracağını düşünerek gizli gizli sevinmekten zevk alıyordum. Bütün bu yıllar boyunca benim için bir kötü bir rüyaydın, benim için bir iblistin, kanser gibiydin."

"Aman Tanrım. Özür dilerim..."

"Senin şimdi özür dilediğini duymak istediğimi mi sanıyorsun.."

"Sana karşı kötü davranmış olabilirim ama bu yüzden ölmeyi hak etmedim."

"Hayır, tamam, bunun ani bir dürtü olduğunu ve sarhoş olduğumu kabul ediyorum. Sadece seni ittim ve yürüyüp gittim. Tam olarak neler olduğunu görmedim ve umursamadım."

"Ama sen şiddete karşı olduğunu söyledin, kimseye asla şiddet..."

"Tamam, sen özel bir durumdun. Bardağı taşıran damla, kahrolası Rosina'yı birden kara bir cadı gibi o kayanın üzerinde otururken görmek oldu. Onunla ilişkini hâlâ sürdürüyor olmalısın diye düşündüm, eh, belli ki öyle..."

"Hayır, değil."

"Umurumda değil..."

"Ondan bahsetmeyi neden kestiğini merak ettim. Beni öldürmeyi düşünüyordun."

"Umurumda değil, bilmek istemiyorum, söylediğin hiçbir şeye inanmıyorum, senin beş para etmez biri olduğunu düşünüyorum. Sadece onu burada görmeye dayanamadım ve ön camın kırılmasına dayanamadım, sarsıldım, delirdim, adeta bir delik açıldı içimde ve biriken bütün o eski nefret, bütün o yeşil gözlü kıskançlık alabildiğine taze, boşaldı. Sana bir şey yapmam gerekiyordu. Aslında sadece seni denize itmek istedim. Galiba bayağı sarhoştum. O noktayı seçmedim, o berbat girdap olduğunu düşünmedim yahut her ne diyorsanız..."

"O halde şanslıymışsın, öyle değil mi? Ölebilirdim."

"Of, umurumda değil" dedi Peregrine. "Keşke ölseydin. Sana meydan okumayı düşündüm ama sonra düşündüm ki sen beni öldürebilirsin, çünkü sen benden az içiyorsun. Sanırım onurum kurtuldu artık ve artık sana içki ikram etmem gerekmeyecek, Tanrı'ya şükür ve ne boktan bir herif olduğun söylemek bile istemeyeceğim. Sen gümlemiş bir efsanesin. Ve hâlâ Cengiz Han olduğunu mu düşünüyorsun! *Laissez-moi rire*.* Bunca yıl bana musallat olmana neden izin verdiğimi de anlayamıyorum, sanırım bütün mesele senin gücünün ve başarılı olduğunun ve yeşil bir defne ağacı gibi serpilmenin bitmek bilmez gösterileriydi. Artık yaşlısın ve işin bitti, sen tıpkı Milano'ya döndüğünde Prospero'nun başına geldiği gibi yitip gideceksin, acınası bir bunak haline geleceksin ve Lizzie gibi nazik kızlar seni neşelendirmek için ziyaret edecek. En azından bir süre yapacaklar bunu. İnsan soyu için hiçbir zaman bir şey yapmadın, kendin dışında hiç kimse için lanet olası hiçbir şey yapmadın. Eğer Clement seni beğenmemiş olsaydı, kimse adını asla duymayacaktı, işlerin bir boka yaramazdı, birtakım gösterişçi numaralardan ibarettiler, herkesin gördüğü üzere kimseyi etkilemiyorlar artık, dolayısıyla ışıltı hızla

* (Fr.) Güleyim bari. (ç.n.)

soluyor ve kendini yapayalnız bulacaksın ve kimsenin zihninde canavar bile olmayacaksın artık ve herkes içi rahatlayıp derin bir nefes alacak ve senin için üzülecek ve seni unutacak."

Bir an bir sessizlik oldu.

"Peki, yaptığından bu kadar memnunsan neden söylüyorsun? Sessiz kalman yeterliydi... yoksa bilmemi mi istedin?"

"Senin ne bilip bilmediğin umurumda değil. Kuzenin sorgulama teknikleriyle ağzımdan aldı. Seni itenin Ben olduğunu düşündüğünü ve kendini yiyip bitirdiğini söyledi."

"Benden hep nefret etmişsin gibi yapıyorsun, bu doğru değil. Sen o kadar da iyi bir oyuncu değilsin. Bana Peregrine Amca'nı anlattın."

"Benim Peregrine diye bir amcam yok."

İyice kafam karışmıştı. "İyi ama ya Titus" dedim.

"Ne demek istiyorsun" dedi James.

"Titus'a ne oldu? Titus'u kim öldürdü? Yani... düşündüm ki... elbette Ben öldürmüştür onu?"

Sorumu bir süre sonra Lizzie cevapladı. "Charles, ölümü bir kazaydı, kimse öldürmedi onu" dedi.

Peregrine kalktı. "Pekâlâ, böyleyken böyle, her şey açıklığa kavuştu ve umarım General tatmin olmuştur. Ben Londra'ya geri dönüyorum. Hoşça kal Lizzie, seni görmek güzeldi". Dışarı çıktı, eşyalarını topladığını duyabiliyordum. Sonra Alfa Romeo'nun evin yolunda şiddetle geri geri gittiği duyuldu ve sonra homurtusu giderek uzaklaştı.

James kalktı ve pencereden dışarı baktı. Lizzie sessizce ağlayarak, çaydanlığı musluktan dolduruyordu. Çaydanlığı ocağa koydu ve gazı açtı.

"Beni burada aklımda yanlış bir inançla bırakmak istemediğini söylemiştin. Eh, artık yok, dolayısıyla seni tutan bir şey de yok" dedim James'e.

James döndü. "Londra'ya gelmeyecek misin?"

"Hayır."

"Peki, *onlar* konusunda ne yapacaksın?"

"Hiçbir şey. Bitti. *Hepsi bitti.*"

Ama elbette bu doğru değildi.

O gün ve ertesi gün hastalıklı bir dalgınlıkla geçti, teslimiyetin huzuru ve umutsuz, sessiz bir yas tutma gibi görünen, fakat aslında

korku ve garezle dolu bir zaman aralığıydı. James'in gitmesini hararetle istiyordum; varlığı, yanımda olması, rahatsız edici görünmeyen varlığı eziyet derecesinde sinirimi bozuyordu. Lizzie de sinirimi bozuyordu, kısmen sık sık gözyaşı döktüğünden ki bunu kontrol edemiyor gibi görünüyordu ve kısmen de ona ne zaman baksam yüzünde beliren ve derhal Peregrine'in benim için çizdiği insanların acıdığı, gücünü kaybetmiş eski büyücü portresini görmeme neden olan aptal, yalvaran, halden anlar ifade yüzünden.

Lizzie'nin neden gitmek istemediğini anlayabiliyordum. Her şeye tanık olmak istiyordu. Artık dayanamayacağım çaresizce kapılıp götürülmek için ona döneceğim ânı bekliyordu. James'in hâlâ neden oyalandığı daha zor anlaşılırdı. Ona söylediğim şeye, Ben'i artık katil diye görmediğime kesinlikle inanmıştı. Hartley'i kurtarma fikrimden vazgeçmediğimden şüphe ediyor olabilirdi, fakat beni sonsuza kadar gözlemeye devam etmesi de mümkün değildi. Bentley'sine binip Londra'ya gitmeyi teklif etmediğim gayet açıktı. Birazcık ince düşünce ve James genellikle ince düşünceden yoksun biri değildi, Lizzie'yle beni yalnız bırakması için yeterli olurdu. Artık benimle konuşmak bile istemiyor gibi bir hali vardı. Kalışının kendisiyle ilgili bir amacı varmış gibiydi. Titus'u kara kara düşündüğünü ve benim yaptığım gibi, çocuğun yaptıklarına daha çok dikkat etmediği için kendisini suçladığını tahmin ediyordum. O dönemde kayalıklardan ve denizden kaçındım ama James hep oralardaydı, falezin etrafında dolanıyor, Minn'in köprüsünde dikiliyor ve kuleye doğru tırmanıyordu, adeta aralardaki mesafeleri ölçer gibi bir hali vardı.

Birçok öğleden sonra Lizzie ve ben kara içlerine yürüdük, önceki bir varoluşumda baharlı otlar bahçemi ekmeyi düşündüğüm yeri geçiyor, kırların hiç gitmediğim yerlerine gidiyorduk. Yolun ötesindeki bölge bataklıktı, patlak vermiş bir sürü kaya, karaçalı ve küçük, kara su birikintileriyle doluydu. Bazı dağınık süpürgeçalıları ve sinekleri yakalayan şu küçük sarı bitkilerden, minyatür orkidelere benzeyen mor ve beyaz çiçeklerden bol bol vardı. İki çift şahin, mavi göğü mesken tutmuştu. Bataklıktan sonra sıradan çiftlik arazisi vardı, koyunların yayıldığı yamaçlar, kocaman sapsarı yamalar halinde güneş ışığını çeken uzak hardal tarlaları. Harap halde, çatısız ve yakıotu, yabani kelebek çalısı ve kelebek dolu pek çok taş kulübe vardı ve büyük bir evin kalıntılarıyla karşılaşmıştık, bahçeyi sınırlayan çit

çalıları büyüyüp ormana dönüşmüş ve sarmaşık gülleriyle kaplanmıştı. Çok iyi hatırladığım bu ayrıntıları kaydediyorum, çünkü bunlar bizatihi kederin imgesi; görülmüş, zevk verebilecek ama verememiş şeyler.

Istırabın ve pişmanlığın kara peçesinin ardından kararsızlık ve korku görüyordum; kalbimin yerinde kurşundan, küçük bir tabut varmış gibi hissediyordum. Lizzie, benimle yürürken Titus için yeterince ağlamıştı ve hâlâ sık sık ağlıyordu ama şimdi bunu gizlice ve kendisi için yapıyordu; bir kadının kederdeki tutumluluğuyla, dokunaçlarının beni kavradığını hissedebiliyordum. Lizzie helak olmayacaktı, hiç kimse için, eğer becerebilirse. Düşüp ölsem, çok geçmeden bir başkasının kollarında ağlardı. Bunlar incitici sözler; ama o zaman Lizzie'ye karşı özel, sınırlanmış bir hoşnutsuzluk besliyordum, çünkü kederinin ne kadar geçici olduğunu ve eğer sempatisine gerek duyarsam nasıl bir hızla sahiplenici bir zafere dönüşeceğini biliyordum. Lizzie, erkeklerin sıcakkanlı yumuşaklıkları yüzünden sevdiği ama kendini koruma konusunda hakikaten amansız bir gücü olan, şu çok nazik, oyunbaz kadınlardandır. Eh, neden olmasın ki? Yürürken pek az konuşurduk ve Lizzie'nin arada bir bana bakarak kendi kendine şöyle düşündüğünü görebiliyordum: Benimle sessizce yürümek onu rahatlatıyor. Benim varlığım, benim sessizliğim onu sağaltıyor. Yanında kimse olmadan sessizce yürüyebilir miydi ve böyle yürüyebilir miydi? (Bu son kanıda muhtemelen haklıydı.) Elbette öfkemi suçluluk da besliyordu. Titus'un ölümündeki, şimdi zihnimi daha çok meşgul eden sorumluluğum şu noktadaydı: Onu deniz konusunda asla uyarmamıştım. Bunu neden yapmamıştım? *Boş gurur yüzünden*. Titus'la benim falezden denize daldığımız o ilk günü şimdi açık seçik hatırlıyordum. Ona, benim de güçlü ve korkusuz olduğumu göstermek istemiştim. "Deniz bayağı tehlikeli" yahut "çıkmak hiç de kolay olmuyor" ya da "buradan yüzeceğimi sanmıyorum" deseydim o ânın büyüsünü bozardı. Onunla dalmam ve onca iyi bildiğim güçlükleri gizlemem gerekiyordu. Başka yerlerden çıkmanın imkânsızlığını asla vurgulamamıştım. Kule merdivenlerini hiç tavsiye etmemiş; esasında oradaki ipi de yenilememiştim, ayrıca dalgalı bir denizin bastığı zamanlarda merdivenler de falez kadar tehlikeliydi. Denize, Titus için, asla *dikkat etmemiştim*. Boş gururla, onun gençliği ve gücü, ilk gün kulede sergilediğini gördüğüm çevikliği için duyduğum aptalca tem-

sili gururla davranmıştım. Elbette her zaman dalmak istiyordu. Hiçbir genç erkek dalabileceği yerde dikkatle yürüyerek denize girmez. Hiçbir adi tedbirliliğin benim gözümdeki Titus ve Titus'un gözündeki benim resmimi bozmasını istememiştim.

Bunları zihnimden tekrar, tekrar ve tekrar geçiriyordum, neler yaptığımı ve neler yapmış olmam gerektiğini düşünüyordum; tıpkı belki de benim artık bakmaya dayanamadığım o kayalıklarda yürüyüp dururken James'in de yaptığı gibi. Ben'le ilgili takıntılı inancım elimden alındıktan sonra, Titus için duyduğum keder, hayatımın en büyük nimeti olabilecek şeyin kaybından duyduğum, hıçkıran açgözlü kayıp duygusu daha da yoğunlaşmıştı. Takıntım, hakikaten bir teselli olmuştu ve Ben benim suçluluğumu yüklenmişti. O delilik gitmişti artık ama ardında daha makul yahut saf bir yas bırakmamıştı. Günah ve çaresizlik yüküm yerli yerindeydi, sadece yeniden bölüştürülmüştü. Kederin yeni boyutları açılmıştı önümde. Hartley'nin çocuğunu öldürmüştüm, hayatına düşüncesizce girmiş ve hiçbir zaman benim olamayacak şekilde *onun* olan nimeti elinden almıştım. Kederini ve bunun bana karşı duygularını nasıl etkilemiş olabileceğini hayal etmeye cesaretim yoktu. *Beni* bir katil olarak mı görüyordu? Bazen, tuhaf bir şekilde, Hartley'nin aklına *beni suçlamanın* gelmeyeceğini sezinliyordum, böyle bir şey düşünemezdi o, beni öylece ortalarda dolanıp kötülüklere sebep olan biri olarak göremezdi. Ve bazen de Titus için tuttuğumuz yasın, Ben'i dışlayarak, bizi birbirimize yaklaştıracağını hissederdim. Şimdilik yalnızca bekleyebilirdim. Şimdi bana bir işaret vermesinin mümkün olabileceğini bile düşünüyordum. Ve bunu düşünmekte, anlaşıldığına göre, haklıydım.

Ve böylece, bekleyerek, izleyerek, derin düşüncelere dalarak, yas tutarak Lizzie ve ben kırlarda yürüdük. Ve sonra eski günlerden, Wilfred ve Clement'ten konuşmaya başladık ve Lizzie ben artık Clement'le yaşamayı bıraktıktan sonra bile onu ne kadar kıskandığını anlattı. "Ne olursa olsun, Clement'in daima sana sahip olduğunu hissettim" dedi. Tiyatro hakkında, tiyatronun ne kadar olağanüstü ve ne kadar berbat olduğu konusunda, Lizzie'nin tiyatroyu bırakmaktan ne denli mutlu olduğu hakkında konuştuk. Lizzie bana Jeanne'i sordu ve ben de biraz anlattım ama pişman oldum çünkü Lizzie'yi çok incitti besbelli. Bu yürüyüşler esnasında terleyen,

oflayıp puflayan, rengi atmış buruşuk elbiseler giyen, yüzü güneş yanığından ve ani gözyaşlarından parlak ve kızarmış Lizzie, yaşını gösteriyordu. Lizzie, görünüşü son derece değişebilin bir kadındı. Hâlâ çocuksu görünebiliyordu, bir kadının görünüşünde yaşlı ve gencin iç içe geçebildiği o gizemli biçimde. Ama ışıltısını yitirmişti yahut benim görüşüm körelmişti. Sadık ve tatlıydı, beni teselli etmek için çok uğraştı, hep yan konulardan söz etti, asıl meseleden değil. "Elbette Perry senden nefret etmiyordu, asla etmedi, sadece ettiğini söylüyor. Seni sevdi, sana sadıktı, senden her zaman büyük bir hayranlıkla söz ederdi."

Bir öğleden sonra beklenmedik biçimde genellikle uzak durmaya gayret ettiğim Armorne Çiftliği'nin yanından geçen bir yoldan geri döndük. Koro halinde havlayan çoban köpeklerini hızla geçtik ve tam kurtulduk derken Kara Aslan'ın sahibi, Bob Arkwrigth yan yoldan çıkıverdi. Gizlice yaklaşan, hırlamak yahut ısırmak üzere olan bir köpeğin sessiz ve dikkatli tavrıyla yanımıza geldi.

"Pek fena oldu şu iş, Bay Arrowby."

"Evet."

"Sizi deniz hakkında uyarmıştım, uyarmadım mı?"

"Evet."

"Denizden çıkamamış, olan bu."

"Herhalde."

"Gördüm onu, ölmesinden hemen önceki gün, ben kule civarındaydım ve onu evinizin yakınındaki sarp kayalıktan dışarı çıkmak için uğraşıp dururken gördüm, sürekli geri düşüyordu. Öyle dalgalar varken yüzmek zırdelilikti. Yukarı çıktığında yığıldı kaldı. İyice yorgun düşmüş ve sonra da dalgalar onu kayalara çarpmış olsa gerek. Bahse girerim olan buydu. Orada yüzmesine izin verilmemeliydi. O deniz bir katil, size söylemiştim, söylemedim mi, söylemedim mi?"

"Evet. Bu olmamalıydı". Yola devam ettim.

Arkamdan bağırdı. "Kardeşim Freddie sizi tanıyor. Sizi tanıyor."

Geri dönmedim. Lizzie ve ben eve kadar yol boyunca sustuk. James'e ertesi gün gitmesini söylemeye karar verdim ve ertesi gün de Lizzie'yi gönderecektim. İkisini birlikte sepetleyemezdim çünkü James'in, arabasıyla Lizzie'yi Londra'ya götürmesini istemiyordum. Artık Lizzie'ye ihtiyacım kalmadığını hissediyordum ve James olmadan da yapabilirdim ve giderek artan bir şekilde itibarsızlaşmamın

hırpalayıcı dehşeti olarak algıladığım şeye tanık olmaları, kabul edilemez hale geliyordu.

Eve kuzenimi bulmak ve ertesi gün gitmesini söyleme kararlılığıyla girdiğimde, acı acı çınlayan, olağandışı, ritmik bir ses duydum. Varlığını unuttuğum telefon olduğunu anlamam biraz sürdü. İlk kez çalıyordu ve derhal Hartley olabileceğini düşündüm. Sonra, o şeyi bulamadım, hangi odada olduğunu unutmuştum. Nihayet çalışma odasında buldum ve dehşetli bir umutla açtım.

Rosina'nın sesiydi.

"Charles, benim."

"Alo."

"Diyorum ki, o zavallı çocuk için üzgünüm."

"Evet."

"Çok üzgünüm. Ne denebilir ki? Ama dinle Charles, sana bir şey sormak istiyorum."

"Ne?"

"Peregrine'in seni öldürmeye çalıştığı doğru mu?"

"Beni denize itti. Beni öldürmeye çalışmıyordu."

"Ama seni denizin girdaplandığı o korkunç kuyuya attı."

"Evet."

"Aman Tanrım."

"Sen neredesin?"

"Raven Otel'deyim. Sana bir haberim var."

"Ne?"

"Fritzie Eitel'in yapacağı şu muazzam epik *Odyssey* filmi var ya?"

"Evet."

"Şey, bana Calipso rolünü önerdi."

"Sana uygun bir rol."

"Harika, değil mi? Ne zaman bu kadar sevinçli ve mutlu olmuştum bilmiyorum."

"Güzel. Sadece beni yalnız bırak, olur mu Rosina?"

"Seni yalnız bırakıyorum". Kapattı.

Ben çalışma odasından çıkarken, Lizzie'nin James'le mutfakta konuştuğunu duyabiliyordum artık. Kapı kapalıydı ama konuşmada bana tuhaf gelen bir şey vardı. Durdum, sonra gidip mutfak kapısını açtım. Lizzie'nin omzunun üzerinden bana bakan James, "Charles" dedi.

Kehanetin korkusu hızlı saldırır. Kalbim hızlandı, ağzım kurudu.

"Evet?"

Hole çıktılar. Lizzie kızarmıştı, korkmuştu.

"Charles, Lizzie ve ben sana bir şey söylemek istiyoruz."

İnsan zihni en kesin felaket hayallerini hızla canlandırıyor. İki saniye boyunca uzun bir zihinsel işkenceden geçtim. "Ne söyleyeceğinizi biliyorum" dedim.

"Bilmiyorsun" dedi James.

"Birbirinize çok bağlandığınızı ve bunu bana söylemek zorunda olduğunuzu düşünüyorsunuz. Tamam."

"Hayır" dedi James. "Lizzie sana bağlı, bana değil. Mesele de bu ve işte bu yüzden şimdi sana uzun süre önce söylemiş olmam gereken bir şey söyleyeceğim."

"Ne?"

"Lizzie ve ben birbirimizi uzun zamandır tanıyoruz, yalnızca sana söylememeye karar verdik, çünkü mantıksızca kıskanacağını biliyorduk. Kısaca özetlemek gerekirse, mesele bu."

James'e baktım. Hayatı boyunca onu hiç görmediğim bir haldeydi. Tam olarak suçlu değil ama bir şekilde kafası karışmış ve ne yapacağını bilmez gibi görünüyordu. Bir an için geri döndüm ve ön kapıyı ardına kadar açtım.

"Görüyorsun..." dedi Lizzie, ağladı ağlayacak.

"Bana bırak" dedi James.

"Başka bir şey söylemene gerek olduğunu sanmıyorum" dedim.

"Anlayıp dinlemeden yargılara varıyorsun" dedi James.

"Ne yapmamı bekliyorsun?"

"Gerçeği dinle. Lizzie'yle uzun zaman önce, senin verdiğin bir gala partisinde tanışmıştık. Tesadüfen Londra'daydım, tesadüfen gelmiştim."

"Tek seferlik. Sanırım o olayı hatırlıyorum bile."

"Lizzie'nin beni hatırlamasının tek sebebi, senin kuzenin olmam. Daha sonraki bir dönemde, sen onu terk ettiğin ve Lizzie'nin çok mutsuz olduğu sırada, bana telefon etti ve Japonya'daki adresini bilip bilmediğimi sordu, bu sen Tokyo'da çalıştığın sırada oldu."

"Sana yazmak istemiştim, yazmak zorunda olduğumu hissediyordum" dedi Lizzie tıkanarak. "Benim fikrimdi, onu ben zorladım..."

"Ama görüştünüz" dedim, "sadece telefonlaşmadınız."

"Evet, buluştuk ama çok çok ender olarak, belki de bütün bu yıllar boyunca altı kez."

"Buna inanmamı mı bekliyorsunuz?"

"James benim için üzülüyordu" dedi Lizzie.

"Muhakkak öyleydi! Demek buluşup beni tartıştınız."

"Evet ama gayet resmi denebilecek bir tarzda."

"Ooo, gayet resmi!"

"Demek istediğim, Lizzie sadece senin nerede olduğunu, nasıl olduğunu bilmek istiyordu. Seni asla tartışmadık. Tanışıklığımız yüzeysel, gayri şahsi ve duygusallıktan azadeydi."

"Bu doğru olamaz."

"Tamamen seninle ilgiliydi, benimle ya da Lizzie'yle değil. Ve söylediğim gibi, zaten çok ender görüşüp haberleşiyorduk."

"Bana onu rahatsız etmeyi bırakmamı söyledi" dedi Lizzie "ama bazen senin nasıl olduğunu öyle çok merak ediyordum ki..."

"James benim nasıl olduğumu bilecek son insandır!"

"Elbette" dedi James, "birbirimizi şöyle böyle tanıdığımızı sana uzun zaman önce söylemiş olmamız gerekirdi. Ama tanışıklığımızın doğasının seni rahatsız etmesi ihtimal dahilindeydi. Bunu söylediğim için beni affedeceğinden eminim ama ne kadar delice korkunç bir yapın var."

"Tanışıklığınız iyice pişince Lizzie'yi benim terk ettiğimin altını çizmek için kendini helak ettin."

"Öyle bir şey olmadı. Ve *la jalousie naît avec l'amour*..."

"Bu gayet doğru."

"Ne demek o" dedi yüzü hâlâ kızarmış ve perişan görünen Lizzie.

"Kıskançlık aşkla doğar ama her zaman aşkla birlikte ölmez."

"İyi de bunu bana şimdi söylemeniz neden" diye sordum James'e. "İkiniz de beni sonsuza kadar aptal yerine koymaya devam edebilirdiniz."

"Sana daha önce söylemiş olmalıydım" diye yineledi James, "en başından hiç olmamalıydı. Bütün yalanlar ahlaken tehlikelidir."

"Demek istediğin, yakalanabileceğin!"

"Engel haline geldi. Ve bir... ve bir..." akıllıca uygun sözcüğü buldu, "bir *kusur*."

"Kendi benliğinde."

"Bizim... bizim..." Yine aradı, "Arkadaşlığımızda ve... evet... benliğimde."

"Arkadaşlık! Seninle benim aramdaki her neyse, arkadaşlık değil kesinlikle!"

"Ayrıca önceleri Lizzie'yi korumam gerektiğini hissettim."

"Elbette!"

"Ama şimdi... son zamanlarda... Lizzie'nin iyiliği için, hiçbir engel kalmasın diye sana söylemem zorunlu hale geldi."

"Neye engel, Tanrı aşkına?"

"Onun seni sevmesine, senin onu sevmene. Sırlar hemen her zaman hatadır ve bir yozlaşma kaynağıdır."

"Ve sonra Toby vardı" diye yumurtladı Lizzie.

"*Toby*? Tanrı aşkına, Toby'nin bu işle ne ilgisi var? Toby Ellesmere'i kastetmiyorsun, değil mi" diye sordum Lizzie'ye.

"Beni ve Lizzie'yi bir barda birlikte gördü" dedi James. Bu kısımdan nefret ediyordu.

"Benim hakkımda konuşurken elbette!"

"Evet."

"Ve onun bana söyleyeceğinden korktuğunuzdan, söylemek zorunda hissettiniz! Aksi halde yalanlara devam edip gidecektiniz."

"Sana yine de söylerdik" dedi Lizzie. "Söylememiz gerektiğini düşündük. Bir kâbusa dönüşüyordu, en azından benim için öyleydi. Başlangıçta öyle küçük bir şeydi ki bir terslik yoktu ve senin huyunu da bildiğimizden, sana söylememek mantıklı göründü. Ve şunu da anlamalısın; her iki yılda bir beş dakikalığına falan görüştük. Bir de ben çok çok seyrek olarak onu arayıp senin nasıl olduğunu sordum. Zaten genellikle evde değildi..."

"Ne fena. İkiniz de arkamdan casusluk ediyordunuz. En azından öyle başladı..."

"Öyle değildi" dedi James "ama elbette insan yalan söyleyince, gördüğü karşılığı da hak ediyor."

"Ve burada karşılaştığınızda, birbirinizle tanışmıyor numarası yaptınız, bu sahneyi gayet iyi hatırlıyorum!"

"Sana söylemedik, çünkü yanlış anlamaya kararlı olacağını biliyorduk" dedi Lizzie "ve yanlış anlamaya kararlısın."

"Anladığıma göre ikiniz de bunun, sizin sözlerinizle, benim delice kıskanç olmamdan dolayı benim hatam olduğunu düşünüyorsunuz!"

"Hata benim" dedi James.

"Hayır, hayır, benim hatam" dedi Lizzie. "Onu ben zorladım, onun bunu yapmaktan nefret ettiğini biliyordum..."

"Belki de ben James'i senden iyi tanıyorumdur sonuç olarak" dedim Lizzie'ye. "Hiç kimse, asla, nefret ettiği bir şeyi yapmaya zorlamamıştır onu, öyle bir adamdır."

"Bu onun hatası değil..."

"Bu tartışma beni ilgilendirmiyor" dedim. "Başka yerde de devam edebilirsiniz ve eminim ikiniz de pek zevk alırsınız bundan."

"Böyle yapacağını söylemiştim size" dedi Lizzie, James'e. "Anlamayacağını söylemiştim."

"Eh" dedi James. "İşte böyle. Çok cazip bir itiraf değil ama umarım anlayabilirsin yahut en azından sakinleştikten sonra anlayacaksın."

"Ne demek istiyorsun, ne sakinleşmesi?"

"Senin bakış açından bile bu dünyanın sonu değil. Doğal olarak seni rahatsız ediyor. Ama düşününce bunun Lizzie'yle olan ilişkine ve umarım, benimle olan ilişkine hasar vermediğini göreceksin. Nasıl ve neden olduğu besbelli, tamam mı, olmaması gerekirdi ve özür dilerim..."

"Size inanacağımı mı düşündünüz?"

"Evet" dedi James. Somurtarak baktı bana ama yüzünde vakarını kaybetmiş, bir kez olsun ne yapacağını bilemeyen, absürd bir sıkıntı ifadesi vardı.

"Ama inanmıyorum. Neden inanacakmışım? Nasıl inanabilirim? Yaptığınız kötü, korkunç. Bana söylemenizin sebebinin, Toby'nin, senin Lizzie'yle bir barda gizlice buluştuğunuzu görmesi olduğunu kabul ediyorsun. Yıllardır görüştüğünüzü öğrenmekten memnun mu olmam gerekiyor?"

"Çok çok seyrek olarak..."

"Ve benim hakkımda konuşmanızdan?"

"*Nasıl* olduğunu anlayamıyorsun" dedi Lizzie, gözlerinde yaşlarla. "Her zaman görüşüyor falan değildik, ayrıca senin sandığın gibi bir ilişki de değildi, sadece kazara bir partide tanışmış bulunduk..."

"Buradan çıkarılacak ders, asla parti vermeyin."

"Ve bunu geri alamazdık ve arada bir James'e nasıl olduğunu, nerede olduğunu soruyordum çünkü seni *seviyordum* ve o benim seninle tek bağlantımdı, sen sürekli Jeanne'le birlikteydin ve... ve sen

Japonya'dayken ve Avustralya'dayken... seni düşünüyordum... ve başvurabileceğim, James'ten başka kimse yoktu..."

"James'ten başka kimse yoktu, gayet münasip bir yedek sanırım. Bunun ne kadar *alçakça* incitici olduğunu anlayabiliyor musun?"

"Doğru söylüyor" dedi James, "hiçbir şekilde senin düşündüğün gibi değil. Ancak..."

"El ele tutuşmuş beni çekiştirdiğinizi görebiliyorum!"

"Biz *asla* el ele tutuşmadık!" dedi Lizzie.

"*Tanrım*! El ele tutuşup tutuşmadığınız umurumda mı sanıyorsun? Ya da asla itiraf etmediğin başka neler yaptığınız? Telefonlaşıyor, buluşuyor ve birbirinizin gözlerine bakıyormuşsunuz... Sanırım birbirinizi ezelden beri tanıyorsunuz, sanırım sen Lizzie'yi, ben tanışmadan bile öncesinden tanıyorsundur, ilkin sen vardın, benden önce, tıpkı... tıpkı şeyle... Estelle Yenge'yle ve... ve Titus'la olduğu gibi... Titus'la da benden önce karşılaşmıştın, seni rüyasında gördüğünü söylemişti. Sanırım şu iki yıl boyunca birlikte yaşadığı kişi de sensindir, söylememesine şaşmamalı! Ve Lizzie'ye Estelle Yenge'nin o özel şarkısını söyleten de sensin. Eminim, Lizzie her gece rüyasında seni görüyordur, sen hayatımdaki her şeyi rezil ederek her yerdesin, elinden gelse Hartley'le olan ilişkimi de bozardın, sadece elinden gelmez, Hartley kesinlikle benim olan tek şey!"

"Charles!"

"Hep benden önce her yerdeydin ve benden sonra da her yerde olacaksın, öldüğümde Lizzie'yle bir barda oturup beni çekiştireceksiniz, sadece sizi kimin gördüğü umurunuzda olmayacak".

"Charles, Charles..."

"Beni hayal kırıklığına uğrattın" diyorum James'e. "Senin böylesine kötü ve kalleşçe bir şey yapacağını hiç ummazdım, senin kendini böylesine pis, karmaşık bir duruma sokabileceğine asla inanmazdım. Bu senin mustarip olmadığını sanacak kadar ahmak olduğum türden; sıradan, sinsice bir insani aptallık. Sonuçları kestiremeyen sıradan insanların yaptığı gibi davrandın. Ve sonuçlardan biri şu ki, sana inanmıyorum, *inanamıyorum*. Lizzie'yle senin aranda her türlü şey olmuş olabilir. Ortalama bayağı insan gerçeğin onda birini itiraf ederse, aklanacağını sanır. Bütün sözlerini yalan haline getirdin, konuşmanın değerini düşürdün ve... ve bir anda geçmişi rezil ettin... ve artık yaslanacak bir şey yok."

"Belki de sana bu şekilde söylemek bir hataydı" dedi James. Aynı zamanda çok üzgün olmasına rağmen, sinirleniyor gibiydi. "Elbette ne zaman ortaya çıksa bozulacaktın, bunu asla hafife almadık. Umuyorum ve inanıyorum ki daha sonra, saklamanın değil ama saklananın önemsiz olduğunu anlayacaksın. Bütün bunların senin onurunu aşağılama anlamına geldiğini anlıyorum..."

"Onur mu? *Benim onurum* mu?"

"Evet, aşağılama. Bunun için içtenlikle üzgünüm. Ama hatayı, kusuru dikkate alırsan, devam etmesini de dilemezdin pek. Bu gerçeği dile getirme işi, senin iyiliğin için yaptığımız acı verici bir şey. Lizzie bu yalanı itiraf etmedikçe senin için olmayı istediği gibi biri olamayacağına inanıyordu. Aranızda, özellikle de şimdi, hiçbir yalan engelinin olmamasını istedi."

"Neden 'özellikle de şimdi'? Şimdinin ne özelliği varmış?"

"Lütfen" diye başladı Lizzie, "*lütfen*..."

"Kaygılanma, sinirli değilim, kızgın bile değilim, bu kızgınlık değil". Sesimi bile yükseltmemiştim.

"O zaman her şey yolunda" dedi. "Her şey yolunda mı?"

"Senin değeri düşmüş sözlerin doğru bile olabilir, böyle sözlerin olabileceği kadar doğru..."

"O halde her şey yolunda mı... Charles, canım?"

"Hiç olmazsa bunu sona erdirdi."

"Neyi sona erdirdi" dedi James.

"İkinizin de gitmenizi istiyorum. Lizzie'yi Londra'ya geri götürmeni istiyorum."

"Ben gitmeyi ve Lizzie'yi burada bırakmayı öneriyordum" dedi James. "Artık sana söylediğime göre gidip onu burada bırakabilirim. Sana söylememizin sebebi buydu. Bunun için bekledim."

"Seni suçlayabileceğimi ve onu affedeceğimi, çünkü ona çok ihtiyacım olduğunu mu düşündün? Ona o kadar da ihtiyacım yok, sana söyleyeyim!"

"Charles, kendini harap etme" dedi James. "Seni sarmalayan ve destekleyen şeyleri kırmaya neden hep böyle azimlisin?"

"Gidin lütfen. *Birlikte gidin*."

Birden Lizzie'nin elini tuttum ve bir an eli elimi kavradı, sonra cansızlaştı. Sonra James'in elini yakaladım ve ellerini zorla birleştirdim. Eller, benimkinin içinde tuzağa düşmüş, kaçmaya çalışan hayvanlar gibi mücadele etti.

James sıyrılıp gitti ve çalışma odasına girdi. Öteberisini bavuluna tıktığını duyabiliyordum.

Lizzie'ye, "Git toplan" dedim; önce bana doğru uzandı, sonra hıçkırarak dönüp gitti.

Evden çıktım ve James'in Bentley'sine kadar yürüdüm. Miskin öğleden sonra güneşinin altında biraz tozlu, büyük, siyah ve sabırsızdı. Kapısını açtım. İçerisinin büyük bir malikânenin yahut değerli sesiz bir tapınağın içi gibi gösterişli bir havası vardı. Cilalı ahşap ışıldıyor, kahverengi deri canlandırıcı benzersiz bir koku yayıyordu. Vites yumuşak, buruşuk bir derinin içine yerleştirilmişti. Halısı kalın ve tertemizdi. Arabanın sessizliği ve mahremiyeti ayrıcalıklı bir ortama çağırıyordu. Ve bu kutsal kapalı alana James ve Lizzie'yi koymak ve ebediyen göndermek üzereydim, tıpkı mühürlü bir tabuta koyup denize atmışçasına emin bir şekilde.

Eve doğru dönerken otomatik olarak, Gilbert'in, mektupları yağmur suyundan korumak için dikkatle yerleştirdiği köpek kulübesine baktım. Orada, sepetin içinde bir mektup gördüm. Gidip aldım. Hartley'dendi. Cebime koydum.

İlkin elinde çantasıyla, ağlayarak Lizzie çıktı. Bir şey söyleyecek gibi oldu ama kapıyı tutarak onu yolcu koltuğuna bindirdim ve kapıyı yavaşça üstüne kapattım.

Kendisinin ve Lizzie'nin bavullarını taşıyarak James geldi ve evin yolunda yanına gitmemi bekleyerek durdu ama gitmeyecektim. Arabanın çevresini dönüp kapıyı açtım ve yanında durdum. James geldi, bavulları bagaja koydu. Kapıya geldi.

"İkinizi de bir daha asla görmek istemiyorum" dedim, "birbirinizi gözümde öylesine etkili bir şekilde mahvettiniz ki, çok yakında tutumunuzu kötü niyetli gibi görmeye başlayacağım."

"Yapma bunu. Aptallık etme. Her ne olduysa kaza eseriydi ve affedilebilir. Lütfen böyle kıskançlıkla delirtme kendini."

"Söylediğimi şeyi kastediyorum. Ne seni James ne de seni Lizzie, bir daha görmek istiyorum; asla, şu andan dünyanın sonuna değin. Mektuplarınızı okumadan yok edeceğim, kapıları yüzünüze kapatacağım, yolda görünce yolumu değiştireceğim. İkiniz de yanıma yaklaşmayın. Bu sert görünebilir ama çok geçmeden bu yaptığımda otomatik bir tür adalet olduğunu göreceksiniz. James, sen otomatik adaletten söz etmiştin, pekâlâ, buyur işte. İkiniz birlikte bir makine

yaptınız ve o makine böyle çalışıyor işte. Eğer üzgünseniz, eminim çok geçmeden birbirinizi teselli edersiniz. İkinizin birlikte olmanızı istiyorum. Sizi birlikte düşüneceğim. Ölmemi beklemenize gerek yok, şimdi el ele tutuşabilirsiniz. James öyle iyi bir şofördür ki Londra'ya kadar el ele tutuşabilirsiniz. Güle güle."

"Charles..." dedi James.

Evin yoluna girdim ve yürümeye koyuldum. Bentley'nin kapısının sessizce kapandığı ve motorunun hırıltısı duyuldu. Araba uzaklaşıyor ve sesi yükseliyordu, derken köşeyi döndü ve sesi azalmaya başladı. Sonra ortalık sessizleşti. Cebimde Hartley'nin mektubu, parmak uçlarımda yürüyerek boş eve girdim.

Mektubu hemen açmadım. Cebimdeki varlığı mutlak bir teselliydi. Her halükârda, bir süre öyle hissedebilir ve korkuyu defedebilirdim. Mektubun, şimdilik, bir şey, basit bir nesne, bir tılsım, bir büyü taşı, kutsal bir şey, değerli bir yadigâr, bütünüyle koruyucu, müşfik ve saf bir şey olarak kalmasını istiyordum. Çünkü artık dünyada Hartley ve onun bozulmamış ayrık varlığı dışında hiçbir şeyim kalmamıştı. Evet, James her zaman benim için her şeyi mahvetmişti. Estelle Yenge'yi mahvetmişti. Biraz önce ona Estelle Yenge'yle ilgili bir şey söylemiş miydim ben? Ne dediğimi tam olarak hatırlamıyordum. Kafam duygularla allak bullaktı. Parmaklarım kıymetli mektuba değdi. Tanrım, kurtulmaya ihtiyacım vardı ve hemen şimdi ihtiyacım vardı.

Ancak, Hartley'nin şifasının ve barışmasının sağaltıcı tanecikler halinde içime akmasına izin verirken, zihnimin bir yanı çok kısa süre sonra James ve Lizzie'yi birlikte gönderdiğim için dehşetli bir pişmanlık duyup kahrolacağımı düşünüyordu. Neden böylesine tam bir ahmak gibi davranmıştım? "Kaçınılmaz", katıksız bir yıkıcılık güdüsüyle davranmıştım, James'in beni mustarip olmakla suçladığı özyıkıcılıkla. James'i gönderebilir, Lizzie'yi tutabilir ve sonra gönderebilirdim. Yarım saat yeterdi. Onları bu şekilde birbirlerinin kollarına atmak zorunda değildim. Fakat kötü olanı ölümcül olduğuna emin olacak şekilde çok daha kötüleştirmek istemiştim; tıpkı Hartley'nin ondan nefret etmem gerektiğini düşünerek kendisini koruması gibi. Kesinlikle, asla yumuşamayacağımdan emin olmak için onları birlikte göndermiştim ve böylece kendimi ilaveten garan-

tiye almıştım. James itibarının bu şekilde ayaklar altına alınmasını asla, asla affetmezdi. Lizzie ve James birlikte intihar etmişçesine, birbirlerini benim açımdan bitirmişlerdi. James'i tabancasını önce Lizzie'nin alnına, sonra kendisininkine dayarken bile gözümde canlandırmıştım. Kaderin hangi sahiden şeytani cilvesi bu ikisini bir araya getirmişti? Geçmişte aralarında neler olduğunu yahut olmadığını asla bilemeyecektim. Lizzie'nin saçları onlar Londra'ya varmadan çok önce James'in omzuna yayılacaktı. Ne biçim bir kapana düşmüştüm. Fakat gerçekten akıllıca davranmıştım. Yegâne çare ölümdü. Her ikisi de hayatımdan çıkmışlardı.

Ev tuhaf, esrarengiz bir şekilde sessizdi. Uzun bir zamandır evde hiç yalnız kalmadığımı fark ettim. Ne kadar çok ziyaretçim olmuştu. Gilbert, Lizzie, Perry, James. Titus. İçinde değerli eşyalarının; kravatının, kol düğmelerinin ve Dante'nin aşk şiirlerinin olduğu küçük plastik çantası terk edilmiş bir köpek gibi çalışma odasının bir köşesinde duruyordu. Bob Arkwright'ın sözlerini hatırladım. Titus faleze yenilmeyi reddetmişti. Tırmanmak için tekrar tekrar uğraşmış ve her defasında kuvvetli dalgalar onu çekip alıvermişti. Sonra iyice çaresiz ve yorgun düştüğünde, daha da kuvvetli bir dalga onu kayaya çarpmıştı. Mutfağa gidip bardağa Perry'nin viskisinden biraz koydum. Açık kapıdan denizden gelen bir esinti doluyordu ve üst kat sahanlığındaki boncuk perdenin tıkırdadığını duyabiliyordum. Viskiyi içtim. Şimdi dünyadaki her şey Hartley'nin mektubunu açmama bağlıydı. Masaya oturdum. Saatime baktım. Altıya geliyordu. James ve Lizzie yolda akşam yemeği yemek için duracaklardı. James muhakkak iyi bir restoran biliyordu. Otobandan çıkacaklardı. Barda oturup mönüyü inceleyeceklerdi. Şoktan kurtulmuş ve kendilerini özgürleşmiş hissedeceklerdi. Artık gizlilik olmayacaktı. Onları el ele tutuşurken kimin göreceğinin önemi yoktu artık. Ah Tanrım, keşke Titus'a burada yüzme, burası tehlikeli deseydim. Dalga olduğunda çıkamazsın. Dalgalı bir denizde asla yüzme, sevgili çocuk, bu deniz bir katil. Ama geçmiş geri gelmeyi, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, yeniden yapılmayı reddediyordu. Titus rüyalarımda, artık ebedi olan gençliğinin en parlak haliyle yürüyordu. Ya da rüyamda öldüğünü görüyor, uyandığım için seviniyordum. Hartley'nin mektubunu çıkarıp alnıma bastırdım ve Hartley'e beni perişanlıktan ve mahvolmaktan esirgemesi için dua ettim.

Zarfa baktım. Hartley'den otuz yılı aşkındır mektup almadığım dank etti kafama. Buna rağmen yazısını derhal tanımıştım. Büyük ölçüde aynıydı, azıcık daha küçük ve daha az düzenli. Bütün mektuplarını çok uzun bir zaman saklamış, sonra onları görmenin beni ziyadesiyle üzdüğü (yahut çileden çıkardığı) bir ruh haliyle hepsini yok etmiş, sonra da yaptığımdan pişman olmuştum. Elbette bana yazmış olabileceği bir düzine mektup uydurmuştum. *Charles, elveda, seni bir daha asla göremem.* Yahut, *Ben gitti, şimdi ne yapacağım?* Veya, *Sevgilim, sana geleceğim, yarın bir araba hazır et*, yerel taksi durağının numarasını öğrenip telefonun yanına koymuştum bile. Zarfı yoklamış ve kısa bir mektup olduğuna karar vermiştim. Bu iyi bir işaret miydi? Her halükârda tutarsız, etkisiz bir iç dökme değildi. *Seni seviyorum ama onu terk edemem*, vs vs sayfalar dolusu. En azından öyle bir şey değildi. Hartley hakikaten karar vermiş miydi? Buluştuğumuzda Titus konusunda ne diyecektik, ne diyebilirdik? Asıl kahredici olan buydu, bu belki her şeyi belirleyecekti. Kaderin nasıl garip, nasıl korkunç bir cilvesiydi, onu önce bana getirip sonra boğmak. Titus için Hartley'le *birlikte* hiç yas tutabilecek miydim acaba? Bu yas nasıl olacaktı, bizim üzerimizde nasıl bir etki yapacaktı? Böylece mektubu açmayı erteledim. Fakat hayal ettiğim bütün o şeylerden biri bile aslında yazdığı şey değildi.

Aslında çok uzun bir zaman geçmedi. Viski içmeyi bıraktım. Hakikaten nefret ediyorum viskiden. Her odaya girerek bütün evi dolaştım. Hatta tavan arasına bile tırmanıp çatıdaki deliğe baktım. Yukarısı hâlâ çok rutubetliydi. Gilbert ve Lizzie deliğin altına iki kova koymuşlardı. Kovalar ağzına kadar doluydu. Öylece bıraktım. Bir şey ararcasına evi dolaştım ve bütün bu süre zarfında Hartley'nin mektubunu elimde tuttum. En sonunda kendimi yatağıma attım ve sanki çocukmuşum, bu da getirdiğim ve nihayet gizlice tadını çıkaracağım tuhaf bir sürprizmiş gibi mektubu açmaya koyuldum. Umut oyununu sonuna kadar sürdürmeye beni kışkırtan şey, eğer Hartley'i etkin bir şekilde alıp götürmek istiyorsam, hemen taksiyi tutmamın iyi olacağı düşüncesiydi. Ve son anda zaten yeterinden çok ertelemiş olabileceğim aklıma gelince eteklerim tutuştu.

Sonra gerçek, katıksız bir panik başladı. Dişlerim takırdıyor, titreyen sakar parmaklarım zarfı yırtıyor, mektubu yırtıyor ve açıyordu. Ardından kalkıp daha iyi ışığın olduğu pencerenin yanına koşmam gerekti.

Sevgili Charles,

Bizi görmeye ve bizimle çay içmeye gelirsen çok memnun oluruz. Cuma günü saat dört uygun ve sen aksini yazmadıkça, seni bekliyor olacağız. Umarım gelebilirsin.

Saygılarımla
Mary Fitch

Bu mektup beni afallattı, çünkü nasıl tepki göstereceğimi düşünemiyor yahut anlayamıyordum. Bu iyi miydi, yoksa kötü mü? Bir buluşma istiyordu ama "bizimle" diyordu. Eğer Hartley sadece benim hiçbir şey yapmamamı istiyor idiyse, en doğrusu kendisinin de hiçbir şey yapmamasıydı. Ama işte mektup buradaydı. Bu ne anlama geliyordu, *derin* anlamı neydi? Cuma yarındı.

Mektuba kızararak ve titreyerek baktım ve anlamaya çalıştım. Durum pek parlak değildi. Hartley'den gelen gerçek bir mektup bile olmadığını anlamam biraz zaman aldı. "Mary Fitch" diye imzalanmıştı. Hartley yazmıştı ama yazılanları o kararlaştırmamıştı. Kocasının bakış açısına göre hatta belki onun dikte etmesiyle yazılmıştı. Ama *bu* ne anlama geliyordu? Hartley, kocasının aklına kurnazca benim ziyaretimi kabul etmesini mi sokmuştu? Ama bunu nasıl yapmıştı ve neyin olmasını istiyordu? Hartley beni görmek için, sırf yüzümü görmek için, Ben'i beni davet etmeye ikna mı etmişti? Ve oraya vardığımda bana bazı ipuçları verecek miydi? Yahut belki de bu bir tuzak, iş birliği yapmaya zorlandığı korkunç bir intikam planıydı? Eğer Ben, Titus'un ölümü için beni suçluyor idiyse, şimdi kahrından ve bana duyduğu kızgınlıktan yarı delirmiş olabilirdi. *Artık* Titus'u ne kadar çok sevdiğini hissedecekti ve benden ne kadar nefret ettiğini hissetmek yegâne avuntusu olabilirdi. Tıpkı benim Titus'un ölümünden Ben'i sorumlu tutarak avunduğum gibi. Eh, bu bir tuzak idiyse bile, dosdoğru içine yürüyecektim.

Mektuba bakıp durmaya, tekrar tekrar evirip çevirmeye ve hatta ışığa tutup gizli bir mesaj var mı diye bakmaya devam ettim. Randevu *saati* değiştirilmişti. İlkin saat altı yazılmış, sonra saat dörde değiştirilmişti. Bundan bir anlam çıkabilirdi. Ben'in dikte etmesiyle, onun gözetimi altında Hartley saat altı yazmış, sonra zarfa koyarken,

saat dörtte Ben'in evde olmayacağını bilerek, aceleyle saat dörde değiştirmişti. Belki de tuzak için birini yahut bir şey almaya gitmiş olacaktı. Dolayısıyla, belki de yalnız olacaktı Hartley sonuç olarak? Ve Ben'den çok korktuğu için, ona dönmekten korktuğu için, benimle kalmaktan korktuğu için kaçıp kayalıklara gittiği o gece yaptığı gibi kendini kollarıma atacaktı. O zaman kendi arzusuyla bana *gelmişti*. Bu bir kanıttı ve aslına bakarsanız önemli bir kanıttı.

Sonra düşündüm; diyelim ki yalnız ve diyelim ki şöyle dedi: *Al beni götür*. Bir arabam olması gerekirdi. Hayli umutsuzca ve sefil bir şekilde bunu düşündüm, bir arabanın olduğunu ama Hartley'nin olmadığını hayal ettikçe umut korkuyla çarpışıyordu: Kurtuluşun sembolü olacak ama prenses olmayacaktı. Fakat umuda bel bağlamaya ve buna göre plan yapmaya karar verdim, bunun üzerine taksiciyi aradım ve yarın saat dörtten itibaren köy kilisesinin önünde beklemesini istedim. Bunu yaptıktan sonra kendimi çok daha iyi hissettim, esasen şansımı artırmıştım.

Bu arada saat dokuzu geçmişti ve yatmaya karar verdim. Biraz şarap içtim, biraz ekmekle bal yedim ve sonra da bir uyku ilacı aldım. Yatarken James'i kaybettiğimi hatırladım. Ve bana öyle geliyordu ki, onu günahı yahut sözünü ettiği "kusur" yüzünden kaybetmemiştim de yalnızca Lizzie'yle birlikte büyük siyah arabasına binip gittiği için kaybetmiştim. Cehenneme gitmişti, ben yollamıştım. Artık ikimizin öylesine ustalıkla yükselttiği bariyeri aşıp kuzenimle eskisi gibi olmamızın mümkünü yoktu. Birbirimizden sonsuza kadar ayrılmıştık. Ve nedense bunun daha önce olmamış olması bana tuhaf geliyordu, birbirimiz için o kadar tehlikeliydik.

Ertesi gün bütün mesele saat dörde kadar zamanı doldurmaktı. İlkin sorunun çözümsüz olduğunu, kaygıdan deliye döneceğimi düşündüm. Ancak kendimi sürekli olarak Hartley'le ilgili görevlerle meşgul etmek suretiyle, içimi çok fazla daraltmadan zaman geçirmeyi başardım. Biraz görünüşümle ilgilendim, gerçi bunda biraz sahtelik vardı, çünkü Hartley'nin görünüşümün ayrıntılarına aldıracağını hayal edemiyordum ve zaten pejmürde ve düzensizken bile oldukça eli yüzü düzgün görünüyordum hatta daha bile fazla. İyi gömleklerimden birini yıkadım ve güneşte kuruttum. Yazlık siyah ceketimi ve temiz çoraplarımı çıkarttım, şık ve güzel bir kravat

seçtim. Saçımı yıkadım, düzgün ve kabarık hale getirdim. Yüzmeyi bırakmıştım ama saçlarım hâlâ biraz sert ve tuzluydu. Küçük bir bavul hazırlamanın akıllıca olacağına karar vermiştim, olası bir ivedi kaçış için hazır olmalıydı ve bunu kalbim hızla çarparak yaptım. Öğle vakti yeterince yedim, iştahla değil ama görev duygusuyla ve alkol almadım.

Öğle yemeğinden sonra bütün pencereleri dikkatle kapatıp onararak evi dolaştım. Tavan arasındaki su dolu kovaları boşalttım ve çatıdaki deliğin altına yeniden yerleştirdim. Alt kata inip küçük kırmızı odaya girdiğimde, masanın üzerinde kısmen örten kâğıtların altında kaybolmuş bir halde masanın üzerinde duran, Titus ölmeden önce Hartley'e yazdığım ama göndermeyi başaramadığım uzun mektubun içinde bulunduğu zarfı gördüm: Ben'in beni nasıl öldürmeye çalıştığına ve "izin istemeden girip çıkacağıma" ve birlikte süreceğimiz alçakgönüllü, sakin, mahrem hayata dair mektubun. Bunların çoğu Perry'nin itirafıyla geçerliliğini korkunç biçimde yitirmişti, mektuba acıyla baktım ve tam yok etmek üzereydim ki ilkin okumaya karar verdim. Belagatle yazılmış ilk kısmını ve içerdiği önemli açıklamayı heba etmek yazık gibi göründü, o yüzden yalnızca Titus ve Ben'den bahseden son iki sayfayı yok ettim. Sonra ayrı bir sayfaya şunları yazdım: *Bu mektubu sana önceden yazmıştım ama asla göndermemiştim. Mektubu dikkatle oku. Seni seviyorum ve birlikte olacağız.* Ayrıca telefon numaramı ekledim. Yeni bir zarfa koyup kapattım ve cebime koydum.

Erkenden çıkıp, bavulum elimde, köye doğru yola koyuldum ve dükkânda bir çeki nakde çevirdim. Tıraş bıçaklarının yanı sıra Hartley'nin kullandığı krem ve pudradan aldım. Saat daha üç buçuk bile olmamıştı, kiliseye doğru yürüdüm. Korku ve umuttan midem bulanıyordu; kusacak, bayılacak gibiydim. Taksi çoktan gelmiş bekliyordu, çünkü taksicinin bana dediği gibi, yapacak başka bir şeyi yoktu. Ben gelinceye kadar beklemesini söyledim. Gülerek, "Üç saat mi?" diye sordu. "Gerekirse" cevabını verdim. Kilisenin bahçesine girdim ve Budala'nın mezarına baktım ve bunu Titus'a göstermeyi ne kadar çok istediğim geldi aklıma. Kiliseye girdim ve nefes nefese oturdum, sonra birden geç olduğunu düşündüm ve koşarak dışarı çıkıp, tepeyi aceleyle tırmanmaya başladım. Ilık bir gündü ama denizden gelen bol esinti vardı.

Eve kadar geldim ve soluğum düzelsin diye elimi alengirli bir mandalı olan mavi ahşap kapıya koyup durdum. Her renkten büyük, gösterişli güller güneş altında göz kamaştırıyordu. Takside bırakmaya niyetlendiğim bavulu ve bavula koymaya niyetlendiğim Hartley'nin makyaj malzemelerinin olduğu kâğıt torbayı hâlâ taşıdığımı fark ettim. Derken kanımı donduran, teessürden soluğumun kesilmesine neden olan dehşet verici, korkunç bir şey duydum. Evin içinde iki alto flüt, uyum içinde *Greensleeves*'i çalıyordu.

Mesele, yalnızca bir flüt düetinin duymayı beklediğim son şey olması değildi. *Greensleeves*, Hartley ve benim için, eski günlerde sinyal müziği olmuştu. Zahmetle bu parçayı yorumladığım bir blok flütüm vardı ve Hartley'nin ailesine ait eski piyanoda birlikte çalmaya uğraşırdık. Birbirimize bu şarkıyı söylerdik. Bizim şarkımızdı, bizim aşk şarkımız. Eğer şimdi onu *tek* bir flütün çaldığını duymuş olsaydım, derhal gizli bir umut mesajı olarak alırdım. Ama iki flütle... Bunun kasıtlı, geçmişin kutsallığına bilerek yapılmış bir aşağılama olması mümkün müydü? Hayır. *Sadece, Hartley unutmuştu.*

Bütün bunlar parmaklarımın kapının mandalını açma süresi içinde aklımdan geçti. Sessizce patikaya girdim. Müzik sustu ve köpek deli gibi havlamaya başladı. Zihnimi kontrol ederek ve çoktan yeni düşüncelere kapılmış halde kapıya yürüdüm. *Greensleeves* gibi kutsal bir şeye yapılan saygısızlığın bir anlamı yoktu. Belki de adam şarkıyı seviyordu ve Hartley adamın şarkıyı sevmesine engel olamamıştı. Flüt çalmalarının bir anlamı yoktu. Kaçmaya niyetleniyorsa, her zamanki gibi davranmaya dikkat edecekti besbelli. Yahut belki de melodinin benim için bir işaret olması amaçlanmıştı? Öte yandan, yalnız olmadığı da çoktan belli olmuştu. Kapıyı çaldım, köpek kapıyı çalmamı gereksiz hale getirdi ve çılgınca havlaması zilin sesini boğdu.

Hartley kapıyı açtı. Başını, ona gururlu bir hava veren bir şekilde arkaya atmıştı, fakat muhtemelen sadece tedirgindi. Dudakları aralık, gülümsemeden bana baktı ve ben de gözlerim şaşkınlıktan kocaman açılmış, hararetle kızararak ona baktım. Her nasılsa, Ben'in Hartley'nin arkasında, oturma odasının açık kapısında durduğunu algılayabiliyordum. Bu an için özel bir konuşma yapmayı planlamış olsam bile, mümkün olmayacaktı, her ikimiz de felç olmuştuk. Sinsi, siyah beyaz, uzun burunlu çoban köpeği, şimdi hâlâ havlayarak Hartley'nin ayaklarının dibindeydi.

Şamataya karşı, "İyi günler" dedim ve Hartley, "Gelmen büyük incelik" diye yanıtladı.

İçeri girdim. Holdeki birçok vazoda duran güllerin kokusu, evin basık pis kokusuyla karışıyor, çok yaşlı bir kadının odasının kokusuna benzeyen tatlımsı, iç bayıltıcı, ağır bir koku duyuluyordu.

Hartley, kendi istediği zaman havlamasını kesmiş olan köpeğe, "Sessiz ol!" dedi ve köpek beni koklamaya ve kuyruğunu sallamaya başladı. Oturma odasından Ben, "İçeri gelin" dedi.

İçeri girdim. Manzaraya açılan pencere, çimenlik yamacı ve sıcak pusun ardında kaybolan mavi denizi gösteriyordu, hayatımda böylesine uğursuz görünen güzel bir manzara görmemiştim. İki flüt geniş pencere denizliğinde, dürbünün yanında duruyordu.

"Otur lütfen" dedi Hartley. Bugün neredeyse şık göründüğü çekti dikkatimi. Saçına güzelce bir şekilde dalga yaptırmıştı ve mavi beyaz çizgili bir bluzun üzerine düz, mavi, boydan kolsuz bir elbise giymişti. Daha genç ve sağlıklı görünüyordu. "Buraya mı oturmak istersin yoksa oraya mı" dedi.

Daha önce içine sıkıştığım tekli, kumaş kolçaklı koltuktan kaçınarak, ahşap kolçaklı alçak bir koltuğa oturdum.

Küçük yuvarlak masanın üzerine ve katlı bir sunum tabağına özenle hazırlanmış bir çay sofrası kurulmuştu. Ekmek ve tereyağı, yağlı çörekler, reçel, sandviçler ve kremalı pasta vardı.

"Çayı getireyim" dedi Hartley ve beni Ben'le yalnız bırakarak mutfağa gitti.*

Ben hâlâ ayakta, köpekle meşguldü. "Chuffey!" Belli ki bu, hayvanın adıydı. "*Chuffey*, gel buraya. Aferin sana. Şimdi otur. Otur". Chuffey oturdu ve Ben de oturdu, bu sırada Hartley elinde çayla döndü ve Chuffey yeniden ayaklandı.

"Bırak biraz demlensin" dedi Ben.

Hartley çaydanlığı salladı ve "Demlendi" dedikten sonra bana döndü, "Süt, şeker?"

"Teşekkürler, evet, ikisi de."

"İlkin sütü katmamda sakınca yok ya? Bir sandviç? Ya da reçelli bir şey? Pasta ev yapımı ama bu evde yapılmadı korkarım!" Hartley çayı koydu.

* Burada çayı demleyeyim diyor aslında ama çayla gelip oldu deme süresi bizim çay demleme alışkanlıklarımızla çelişiyor. O nedenle getireyim demeyi uygun gördüm. (ç.n.)

"Sandviç alayım, teşekkürler. Manzaranıza bayılıyorum". Bu yorum tamamen otomatikti, duygusallıktan bilincimi yitirmiştim adeta.

"Evet, güzeldir" dedi Ben. Sonra ekledi, "Güzeldir". Sonra Chuffey'e döndü.

"Otur. Aferin oğluma". Ona bir parça sandviç verdi.

"Onu şımartıyorsun!" dedi Hartley.

"Bu Armorne Çiftliği'nden aldığınız köpek, öyle değil mi" dedim, otomatik işleyiş hâlâ yürürlükteydi. Sonra acaba bunu bilebilir miydim diye düşündüm, sonra da önemi olmadığını.

"Evet, onlar yetiştiriyorlar" dedi Ben. "Küçük, güzel köpekler, Gal çoban köpekleri. Bu ahbap işi asla kavrayamamış fakat koyunlar konusunda iyi değilmiş, öyle değil mi Chuff? Senin o aptal koyunlarla vaktini heba edecek halin yoktu, öyle değil mi oğlum?"

Chuffey kuyruğunu sallayarak yeniden ayağa fırladı.

Bavulu yere yanıma koydum ve üzerine de içinde Hartley'nin makyaj malzemelerinin ve benim tıraş bıçağımın olduğu kâğıt torbayı. Fincanımı yere koydum, bavulu açtım, torbayı içine koydum ve kapattım. Ben'in içinde ne olduğunu bir şekilde göreceği yahut sezeceğinden korkuyordum. Ben ve Hartley beni izlediler.

"Asker kardeşinle tanışmak ilginç oldu" dedi Ben.

Hartley benim aile ilişkilerimin ayrıntılarını tartışmış olamazdı. Canavarların ailesi olmaz.

"O benim kuzenim."

"Ah, evet, kuzen. Neredeydi?"

"Kraliyet Piyade Kolordusu".

"Yeşil Ceketliler."

"Evet, Yeşil Ceketliler demek istedim."

"Hâlâ sizinle mi kalıyor?"

"Hayır, Londra'ya geri döndü."

"Keşke ben de meslekten asker olsaydım" dedi Ben.

"Barış zamanı epeyce sıkıcı olabilir" dedi Hartley.

"Keşke orduda kalmış olsaydım" dedi Ben. "Orduda insanları hakikaten tanıyorsun. Birbirine güveniyorsun. Ama evde olmak da güzel."

"Çok güzel."

"Sizin ev nasıl?"

"Yağmur sızıyor içeri."

"Ne *yağdı* ama değil mi?"

"Bir sandviç daha al" dedi Hartley. "Ah, onu bitirmemişsin daha."

Sandviçi sıkıca tutum. Ezdim ve içinden fırlayan salatalık yere düştü. Sandviçi cebime koymaya kalkıştım. "Çok üzgünüm... Çok üzgünüm... Şey konusunda..."

"Titus konusunda" dedi Ben. "Evet. Biz de öyleyiz". Sustu, sonra ekledi. "Olacağı varmış."

"Bir trajedi" dedi Hartley. Sanki bu dediği bir tür kesin tanımmış gibi.

Umutsuzca devam ettim. Hepimizi bir ortak duygu havuzuna çekmek istiyordum; bu geleneksel berbat, içtenliksiz nezaket makinesini durdurmak istiyordum. Ama uygun sözcükleri bulamıyordum. "Benim suçum olduğu duygusuna kapılıyorum... Elimde değil... Buna asla..."

"Elbette senin suçun değildi" dedi Hartley.

"Kesinlikle *sizin* suçunuz değildi" dedi Ben, sağduyulu bir şekilde. "*Kendi* suçu olması daha muhtemel."

"Dayanamıyorum, inanamıyorum, ben..."

"Dayanmak ve inanmak zorundayız" dedi Hartley. "Oldu bir kere. Konuşmanın faydası yok."

"Hayır, konuşmanın hiçbir faydası yok" dedi Ben. "Savaştaki gibi. Bir şeyler olur, sen devam edersin. Mecbursun, ha?"

Hartley, elleri dizlerinin üzerinde oturuyordu. Konuşurken bana bakmıyordu. Tedirgince kıpırdanıyor ve düzgün, yumuşak, kabarık saçlarına dokunuyordu. Ruj sürmemişti ve yanık tenli yüzünde makyaj izi yoktu. Çizgili bluzunun açık düğmeleri güneşten yanmış boynunu ve köprücükkemiklerini gösteriyordu. Yeniden birleşmemizden bu yana hiç olmadığı kadar düzgün, temiz ve iyi görünüyordu.

Dikkat ettim de, Ben'in de adeta ongun bir havası vardı. Enli çizgili, temiz bir gömlek giymiş ve uygun bir kravat takmıştı. Kahverengi bol bir yazlık ceketle daha açık kahverengi bir pantolon ve yeni görünen beyaz kanvas ayakkabılar giymişti. Gömleğin altındaki göbeği, sıkı kemerinin üzerinde rahatça çıkıntı yapıyordu. Öğrenci tıraşlı kısa saçları düzgünce taranmıştı ve sinekkaydı tıraş olmuştu. Yüzünde tuhaf, ilgisiz bir dinginlik ifadesi vardı. Gözkapakları biraz düşüktü ve güdük üstdudağı gergindi, bir tür özgüvenli müşkülpesent

edayla çekilmişti. O da bana bakmıyordu. Önceki konuşmalar esnasında birkaç sandviç yemişti.

"Sanırım öyle" dedim, Ben'in sorusuna cevaben.

"Dur sana bir peçete vereyim" dedi Hartley, "ellerin yapış yapış oldu". Bir çekmeceden kâğıt peçete çıkarıp bana uzattı.

"Kışı burada mı geçireceksiniz" dedi Ben.

Belli ki Titus mevzuunu kapatmışlardı.

Onları suçlayamıyordum. Neden duygularını bana göstersinlerdi? Ölümü kendi bildikleri şekilde atlatacaklardı. Aramızda konunun açılması onları rahatlatmıştı ve şimdi de kapatılabilirdi. Muhtemelen görüşmenin amacı da buydu.

"Evet. Burada yaşıyorum."

"Belki Fransa'ya, Madeira'ya yahut başka bir yere gidersiniz sanmıştım, zengin kimselerin yaptığı gibi."

"Kesinlikle hayır. Zaten zengin değilim."

"Burası feci soğuk olur, söyleyeyim size."

"Şuna bak, şunun oturuşuna bak!" dedi Hartley, ön patilerini güzelce kıvırmış ve arka ayaklarını upuzun geriye uzatmış oturan Chuffey'i işaret ederek. Köpek de kendinden memnun, baktı.

"Komik bir köpeksin sen, öyle değil mi" dedi Ben. Chuffey, onunla aynı fikirde olduğunu gösterircesine kuyruğunu salladı.

"Sen de bir köpek alacak mısın" dedi Hartley bana.

"Hayır, sanmıyorum."

"Kedicisiniz ha" dedi Ben.

"Efendim?"

"Kedici misiniz?"

"Ah... eee... hayır."

"Karantina işi usandırıcı" dedi Ben. "Altı ay, burası gibi."

"Karantina mı?"

"Evet" dedi Ben. "Avustralya'ya gidiyoruz. Daha fazla İngiliz kışı olmayacak bizim için. Chuff'ı aldığımızda bu kadar uzun olduğunu bilmiyorduk ama seni arkamızda bırakamayız, değil mi oğlum?"

"*Avustralya*'ya mı, temelli olarak mı demek istiyorsunuz?"

"Evet."

Hartley'e baktım. Bakışlarıma kocaman açılmış sakin menekşe rengi gözleriyle ve bir tür gülümsemeyle karşılık verdi, sonra kalktı ve çaydanlığı alıp mutfağa götürdü.

"*Avustralya'ya*?"

"Evet, herkes neden gitmiyor anlayamıyorum. İklim güzel, yiyecek daha ucuz, evler daha ucuz. Tanrım, keşke yeniden genç olabilseydim, orada girişimci olurdum."

"Ben emekli maaşını Avustralya'da da alabiliyor" dedi Hartley, çaydanlıkla geri gelerek.

"Oraya hiç gittiniz mi" dedi Ben.

"Evet" dedim, "Birkaç kez gittim. Harika bir ülkedir."

"Sydney limanı, Sydney Opera Binası, ucuz şarap, kangurular, koalalar, neler neler, sabırsızlanıyorum."

"Ne zaman gidiyorsunuz" dedim, Ben'in fincanıyla meşgul Hartley'e bakarak.

"Ah, hemen değil, beş altı haftaya kadar. Ayarlamamız gereken bir sürü şey var, kız kardeşimi görmem gerek vs. Bunu uzun zamandan beridir planlıyorduk ama oğlanın gitmesiyle kolaylaştı."

"Ama... demek bunu yapmayı çoktandır planlıyordunuz?" Hartley'nin bakışlarını yakalamaya çalıştım. "Demek istediğim, Avustralya'ya gitmeyi planlamak bayağı bir zaman gerektirir... Gitmeye niyetiniz olduğunu bilmiyordum... Bana söylememiş olmana çok şaşırdım". Bunu Hartley'e söyledim.

"Ben de inanamıyorum" dedi, belli belirsiz gülümseyerek. "Bir hayal gibi görünüyordu."

"Opera binasını devasa bir deniz kabuğu gibi mavi suya karşı gülümserken görünce inanacaksın" dedi Ben.

Eğer beş yahut altı hafta içinde gidiyor idiyseler, Avustralya planı elbette benim Hartley'i son görüşümden bu yana yapılmış olamazdı. Bana neden söylememişti? Bana söylememiş olması ne kadar acayip bir durumdu. Sonra düşündüm, belki de gerçekleşeceğine inanmamıştı. Ayrıca benimle kaçmak konusunda karar vermeye çalışıyor idiyse, yapacağı tam da bu olurdu; söylememek. Ona bakmayı sürdürdüm, fakat belli belirsiz gülümsemenin ardından başka yöne baktı.

Hartley, Ben'e, "Karantina döneminden sonra Chuffey bizi tanır mı sence" dedi.

"Elbette tanıyacak! Değil mi Chuff, ha, ha?"

"Bir çay daha alır mısın" dedi Hartley bana. "Bir çörek, biraz pasta?"

Çayı yudumladım ve fincanımı uzattım. Cebime koyamadığım ezilmiş sandviç parçasını yedim. Kafam iyice karışmıştı, tamamen ne yapacağımı bilmez haldeydim, yabancı bir ülkede gayet anlaşılmaz bir oyuna kurban gitmiş biri gibiydim. Anlayamıyordum.

"Bakıyorum siz de yolcusunuz" dedi Ben, bavulumu işaret ederek.

"Ah, sadece Londra'da bir gece... Hemen geri döneceğim, burada olacağım..."

"Ben Londra'ya dayanamıyorum" dedi Ben. "Bütün o gürültü, bütün o insanlar, dükkânlardan öteberi çalmaya gelmiş bütün o kahrolası yabancılar."

"Evet" dedim, "yılın bu zamanında turist kaynar". Çayımı içtim.

"Pekâlâ" dedi Ben, ziyaretimin sona erdiğini açıkça belli eden bir tonla, "belki gitmeden yeniden görüşürüz ama görüşemezsek, güle güle."

"Ah, eminim yine görüşürüz" dedim. "Yarın köye geri döneceğim. Hep evde olacağım, seyahat planım yok. Pekâlâ, artık gitmeliyim. Çay için teşekkürler."

Kalktım. Geri zekâlı Chuffey derhal havlamaya başladı. Ben'e el sallar gibi yaptım, bavulumu aldım ve kapıya yöneldim. Harley arkamdan geldi. Ben, Chuffey'e bağırdı, sonra köpeğin çıkmasını engellemek için oturma odasının kapısını arkamızdan kapattı. Birkaç saniye Hartley'le ön kapıda yalnız kaldım.

"Hartley, Avustralya'ya gitmiyorsun, *gitmiyorsun*?" Köpeğin havlamaları sözlerimi perdeledi.

Bu gürültüde konuşmanın imkânsız olduğunu anlatmaya çalışırcasına birtakım baş ve el işaretleri yaparak ağzını açtı.

"Hartley, gidemezsin. Benimle gel, şimdi. Tepenin aşağısında bir taksi bekletiyorum. Gel, koş, kaç benimle, Londra'ya gideriz, nereye istersen... Bak, sana bu mektubu yazdım, her şeyi açıklıyor". Ne yaptığımı doğru düzgün bilmiyordum. "Sakin hayat" mektubunu cebimden çıkarıp Hartley'nin mavi elbisesinin cebine sokuşturdum.

Ben oturma odasının kapısını açtı ve dışarı çıktı. Chuffey hâlâ havlıyordu ve patileriyle kapının iç tarafını tırmaladığını işitebiliyordum. Ben bize doğru baktı, sonra kapıyı açık bırakarak mutfağa girdi.

Hartley'nin çıplak kolunu tutarak ve ardım sıra sürüklemeye çalışarak geriye bir adım attım. Bluzunun kolunu sıvamıştı, kolu yumu-

şak ve ılıktı, genç bir kızın kolu gibiydi, henüz yaşlanmamıştı. İkimiz de şimdi kapının hemen dışındaydık.

"Hartley, sevgilim, aşkım, benim aşkım, benimle gel hemen, şimdi, tepeden aşağı taksiye koşarız."

Başını iki yana salladı ve kolunu çekti. "Yapamam" gibi bir şey söyledi. Kahrolası köpek hâlâ havlıyordu.

"Avustralya'ya gitmiyorsun, izin vermeyeceğim. Bırak o gitsin, sen kal. Bak, taksi hemen kilisenin yanında. Ben orada, kilisede olacağım, bir saat bekleyeceğim, iki saat, bir bahane bul ve aşağı gel, hemen kaçıp gideriz. Eşyalarını toplamanın önemi yok, sadece gel. Hartley, bu adamla kalma. Mutluluğu seç, bana gel". Kolunu yeniden tuttum.

Ağlayacakmış gibi baktı bana ama gözlerinde yaş yoktu. Bir adım geri çıktı ve onu bıraktım. "Hartley, *konuş* benimle..."

"Sen anlamadın..." dedi ama zar zor duyabildim.

"Hartley, sevgilim, bana gel. Seni bekliyor olacağım, kilisede iki saat bekleyeceğim. Yahut yarın bekleyeyim seni. Bir yere gittiğim yok, evde olacağım. Beni seviyorsun, o gece bana geldin, bana o şeyleri söyledin. Gelmelisin, çok geç değil, asla çok geç değil..."

Güneş, güller, gözlerimi aldı. Ben hole geri çıktı ve Hartley'nin arkasında, gölgelerin içinde gördüm onu. Bir an Hartley'nin yüzü acıdan bir maskeye dönüştü, sonra, belki de aslında gerçekten değişmemişti, boş boş bakıyordu. Kocaman, yaşsız gözleri de boştu.

Ben, Chuffey'in havlamalarını bastırarak: "Pekâlâ, güle güle o zaman."

Geri çıktım, sonra dönüp kapıya yürüdüm. Kapıdan çıktıktan sonra geriye baktım. İkisi de kapıda durmuş el sallıyorlardı. Ben de el salladım ve tepeden aşağı yürümeye koyuldum.

Kilisede iki saati aşkın bekledim ama Hartley gelmedi. Taksicinin parasını ödedim ve yürüyerek eve döndüm.

Demek ki beş haftam vardı. Daha yenilmemiştim. Ben mutfakta, arkasında onu dinlerken Hartley bana ne söyleyebilirdi ki neticede? Aslında ne demişti, ben ne demiştim? Hepsi silinmeye başlamıştı bile. Her halükârda mektup ondaydı ve mektup *açıktı*. Mektup Hartley'nin düşüncelerini toplamasına yardımcı olurdu.

Bu çay davetinin amacı neydi sahi? Besbelli Ben'in fikriydi. Belki de Ben sandığımdan da mantıklı ve daha incelikli biriydi. Hartley'nin beni sessizce ve kendisinin yanında son bir kez görebileceği ve vakar-

la son kez vedalaşacağı bir ortam hazırlamıştı. Fikir zekiceydi ve hatta insani bile sayılabilirdi. Ancak yersiz bir hileydi. Hartley'nin Avustralya'ya gitmek istemediği ortadaydı; bu, Ben'in planıydı. Ne zaman yapmıştı bu planı? Benim köye geldiğimi ilk duyduğunda mı yoksa daha önce mi? Her neyse, Hartley gitmeyecekti. Son dakikada kurtarma filikasına atlayacaktı.

Akşamları içkiye sığındım. Her halükârda dört gün geçti ve dört akşam sarhoş oldum; şarapla elbette. Şişeyle mutfakta uzun saatler, geç yaz ortası aydınlığı tamamen yitinceye dek oturuyordum. Yine bekleme zamanıydı, bekleme ve düşünme. Elbette hiçbir şey olmadı, ne telefon konuşması ne mektup; hiçbir şey. Ama bir işaret gelecekti; Hartley ya da Tanrılar bana bir işaret gönderecekti.

Havalar sıcak gitmeye devam etti. Deniz benekli zümrüt çizgilerle işlenmeli, bezenmiş morumsu görünümünü yeniden kazandı. İlk gün yaptığı gibi parıldadı bana. Tek tük bulutlar vardı; denizin üzerinde ışık saçarak aylak aylak dolaşan büyük, tembel, altın ve fildişi bulutlar. Onlara baktım ve beni çevreleyen harikalara hayranlık duyamayacak kadar takıntılı olmama şaştım. Fakat ne kadar kör olduğumu bilmek görmemi sağlamadı. Bazen fokları arıyordum ama hiç fok yoktu. Yüzmeye cesaretim kalmamıştı ve bir daha yüzebilecek miyim diye merak ediyordum.

Titus'u düşünmemeye gayret ediyordum. Belki de beni düşünmeye sevk eden bu çaba oldu. Düşüncelerimi ısrarla ondan başka şeylere yönelttim yahut yoğun bir şekilde, onu başka bağlam ve ilişkiler içinde, başka ve hâlâ geçerli sorunların bir parçası olarak düşündüm. Kaygıyla ve kötü niyetle onu ittim ve kendime onu biraz daha uzun süre öteleyebilirsem, sonuç itibariyle sevdiklerini kaybedip kendini toplamışların katı yürekli dünyasına gireceğimi umma izni verdim. Kendi dertlerim vardı ve hayatta kalmak zorundaydım. Kendimi suçluluk ve kaybın azabıyla harap etmenin sırası değildi. Böylece *onu* ve öldüğünü düşünmedim. Zihnimde sürekli yüzeye çıkmaya çalışan ve benim acımasızca, şiddetle kovduğum grimsi, sırılsıklam bir çeşit figür vardı. Kimi anlar, sanki Titus hâlâ bir yerlerdeymiş, düşüncelerimi çağırıyor, dikkatimi talep ediyor, yas tutmayı reddetmeme içerliyormuş gibi korkuyordum. Aklımı hemen başka meselelerle meşgul ediyordum. Ama o sırılsıklam figür bir şekilde benimle kalıyordu.

James ve Lizzie'yi düşünüyordum. Acaba bana söylemeye hangisi ve neden karar vermişti? Tahminimce, özellikle Toby Ellesmere ile olan rezil karşılaşmadan sonra Lizzie, büyük ölçüde artık yitireceği çok şey olduğundan, soğukkanlılığını kaybetmişti. Kendini bana olan eski aşkının pençesine bırakmıştı; avın yorgun ve düşmek üzere olduğunu düşünmesi için bir sebebi yoktu. Aşkı sabırsızdı, açtı. Yakında tamamen ona yönelecektim; böyle düşündü ve *güvende* olmak istedi. Başının etini yiyen, suçluluk duygusuyla yüklü bir kaygıyla birleşen dürüstlüğü, Lizzie'nin söyleme riskini göze almasına yol açtı. Bana olan aşkının geniş yörüngesinde, bana en yakın olduğu noktadaydı. Yaklaşan o büyük an için temize çıkmak, itirafı aracılığıyla saflaşmak, korkacağı hiçbir rahatsız edici açıklama kalmasın istiyordu. O belki James'le birleşiminin ne denli yakıcı bir şekilde örseleyici olduğunu bilmiyordu. James biliyordu. Fakat o zaman da bu tuhaf durum kontrolünden çıkmıştı ve hem bu işin başlangıçta Lizzie'nin fikri olduğunu inkâr ederek (ki buna inanmaya meyilliydim) hem de zamanı geldiğinde Lizzie'ye konuşma izni vererek centilmeni oynadı. Basiretli bir yalanın böyle berbat sonuçları olabilir. Lizzie, James'ten söz etmekten, tıpkı Hartley'nin benden söz etmekten korktuğu gibi korkmuştu; eh, bütün kadınlar bana yalan söylediler, tabiatları böyleydi: Hartley, Lizzie, Rosina, Rita, Jeanne, Clement... Tanrı bilir, Clement bana ne yalanlar söyledi. Nereden bilebilirdim.

Ilık yaz alacakaranlığında, başım dönünceye kadar şarap içerek mutfakta oturdum; ne lamba ne de mum yakmıştım ve kapının belli belirsiz dikdörtgeninde, asla tamamen kararmayan gökyüzüne karşı, şarap şişesinin dış hatları görülüyordu. Ve *Roses in Picardy*'yi söyleyen, Lizzie'nin değil, Estelle Yenge'nin sesini işittim ve varlığının muhteşem ışığını, bir zamanlar bana verdiği bütün o sevinç ve acıyı hatırladım. Tanrım, genç ve güzel olanlar nasıl yok oluyor ve bir daha görülmüyor.

Ve bisikletinin üzerindeki Hartley'i, ben başka bir yerlerde Clement ve Rosina ve Jeanne ve Fritzie'yleyken, acı çekmiş ve günah işlemiş o yaşlı yüzüne çok garip bir şekilde hem benzeyen hem benzemeyen, o zamanki saf, samimi yüzünü hatırladım. *Alas, my love, you do me wrong to cast me off discourteously, for I have loved you so long, delighting in your company.** Geçen yıllar boyunca, Hartley'nin iyi olduğu-

* Greensleeves adlı şarkının sözleri: Yazık sevgilim, beni saygısızca terk ettin, oysa ben seni uzun zaman sevmiş, seninle olmaktan zevk almıştım. (ç.n.)

na inanmaya nasıl da ısrarla devam etmiştim. Yine de bu kutsal imgenin değerini yeterince bilmiş miydim? Gençler de gaddardır ve hayatta kalmaları gerekir. Hartley'nin geri döneceğine, onu bulacağıma dair bütün umutlarımı yitirdikten sonra, gücenikliğimden, "Bırak gitsin o halde!" demenin rahatlığından beslendim bir süre. Hafızanın derin deniz mağaralarından çıkartıp getirdiğim, Clement'le Hartley hakkında yaptığım bir konuşmayı hatırladım. Evet, Hartley'den Clement'e bahsetmiştim. Ve Clement demişti ki, "Onu eski oyuncaklarının olduğu dolaba kaldır, sevgili çocuk". Tanrım, Clement'in bu sözleri söyleyen, çın çın çınlayan sesini şu anda *duyabiliyordum*, sanki Clement o karanlık odanın içinde konuşuyormuş gibi. Ve Hartley'i bir kenara kaldırmıştım, bir süreliğine. O ilk yıllardan sonra, bir daha Clement'le onun hakkında asla konuşmamıştım. Münasebetsizlik olurdu ve Clement münasebetsizliği affetmezdi. Clement muhtemelen onu unuttu. Ama ben unutmadım; Hartley bir tohum gibi kalbimde yaşadı ve yeniden büyüdü, eskisi gibi saflaşmış olarak.

Bu imgenin aslında ne denli benim *yaptığım* bir şey olduğunu ve buna rağmen onu kurgu bir şey gibi hissedemediğimi ancak şimdi anlayabiliyordum. Daha ziyade özel türden bir gerçek, neredeyse bir mihenk taşıydı; sanki bir düşüncem bir şeye dönüşmüştü ve aynı zamanda gerçek olmuştu. Yalan olan, o önemsemez güceniklik, o "Bırak gitsin o halde!" sözleriydi. Tuhaf, neredeyse delice sadakatim, sonuçta kendi kendisinin ödülü olmuştu. Yıllar geçtikçe Hartley'nin alnını pürüzsüzleştirmiş, gözlerindeki bulutları gidermiştim ve müphem, azap verici imge yumuşamış, bir ışık kaynağı haline gelmişti.

Fakat şimdi ne olmuştu? Nibletts'in oturma odasındaki o çörekli, salatalık sandviçli, kremalı pastalı, çok temiz ve iyi görünen Ben ve Hartley'li o garip sahneyi canlandırdım hayalimde. (Beni gönderdikten sonra Ben gidip kendine koca bir dilim pasta mı kesmişti?) Tüyler ürpertici bir sükûnet vardı. Hakikaten nahif bir resim gibiydi; erdemli ve mutlu çift güzel küçük evlerinde, çoban köpeğiyle, eksiksiz. Hafızamda "tombullaşmışlardı"; sanatın konularını tombullaştırması, onları hayatta olduklarından daha şişman ve pürüzsüz; daha mutlak bir şekilde mevcut gösterdiği gibi. Onları daha önce gördüğüm zamanlardan daha iyi, daha sağlıklı, daha güzel görünüyorlardı. Neden? Onlara bu sakin, doygun havayı veren neydi? Korkunç cevap aklıma geldi: Titus'un ölümü.

Hartley'nin bana kaçtığı ve mutsuzluğunu anlattığı, onu alıp götürmem için onca umutla doldurduğu, ona "kanıt" olduğunu söylediğim o gün söylediklerini hatırladım. Bana yıllar yılı Titus'a karşı Ben'in yanında saf tutmaya zorlanmaktan kırıldığını, içinin parçalandığını, iler tutar yanının kalmadığını söylemişti. Bense onun acı çeken bir kurtarıcı mı, yoksa sadece bir enkaz mı olduğunu merak etmiştim. "Her şey tuzla buz olmuştu, sanki bütün kemiklerim kırılmıştı da buna rağmen ayakta durabiliyordum, bütün kemiklerim ve küçük eklemlerim kırılmıştı, artık bütün değildim, artık bir insan bile değildim". Belki de bütün o korkunç yılların hakikaten yaptığı, Titus'a olan sevgisini yok etmek olmuştu. Onun için çok fazla acı çekmişti. Hartley'nin sözlerini hatırladım: "Bazen bizden nefret ettiğini hissederdim... bazen neredeyse keşke ölse diyorum". Suçluluğun yükü, uzun süren derin bir küskünlük duyulmadan katlanılamayacak kadar ağırdı. Titus, Hartley'nin düşüncesizce peşine düştüğü ve bir gün alıp evine getirdiği o ölümcül kundak, evliliğini ve hayatını mahvetmişti. Ama şimdi kurtarıcı, Titus'un kendisiymişçesine, Hartley'nin suçluluğunu da alıp yok olmuştu. Suçlayan bilinç gitmişti. Ben sessizce rahatlamıştı ve daha da gizli bir şekilde Hartley ona katılmıştı; içgüdüsel bir biçimde, gizlice, körü körüne onun rahatlamasına katılmıştı. Cinayet olup bittiğine göre, ikisi de daha iyi hissedebilirdi. Artık suçluluk azalmaya başlardı. Böylece, bir bakıma Titus'un ölümü kaderde vardı ve bir bakıma yine de Ben hakikaten onu öldürmüştü.

Elbette bunlar dağınık sarhoş düşünceleriydi ama o ikisinin ölümü kabullenişlerinde, berbat bir kabullenişin yanı sıra berbat bir rahatlama da görmekte haklıydım. Ve elbette bu durumun hayatlarının dokusuna garip bir şekilde denk düştüğünü görmeye çalışmakla, kendi pişmanlığımı ve suçluluk duygumu da gizliden gizliye azaltmaya çalıştığımı biliyordum. Elimizden gelirse, ölümün ve kaybın korkunçluğunu herhangi bir açıklamayla nasıl da çarçabuk kapatıyoruz, sanki tam da bizi sakatlayan o kaderi haklı çıkarmak zorundaymışız gibi.

Avustralya'ya kaçış artık rahat bir vicdanla planlanabilirdi. Titus hâlâ kayıpken Hartley İngiltere'yi terk etme düşüncesini nasıl kabul *edebilirdi*? Kabul *etmiş* miydi? Belki de etmemişti. Belki de ona "bir hayal gibi" görünmesinin nedeni buydu. Titus'la yaptığı o beceriksizce, masum, kısa konuşmada ona Avustralya planından söz etmediği

kesindi. Sonuç olarak, bana söylememişti. Bu ihmal bana iyi bir işaret gibi görünüyordu. Bana söylememişti, çünkü çoktan kafasında kalmayı kurmaya başlamıştı.

Titus onun bir "hayalperest" olduğunu söylemişti. Düşündükçe, Hartley'nin bana anlattıklarındaki olası yalan oranı büyüyor gibiydi. Hartley'nin yapısı çatlamıştı, Ben'in, Titus'un kırdığı, asla kaynamayan kırık kemikler gibi; yolunu kaybetmiş, gerçeğe giden yön duygusundan yoksun kalmıştı. Peki, benim idealim şimdi neredeydi? İşin tuhafı, hâlâ bir ışık kaynağı vardı, sanki Hartley'nin kendisi Hartley'i aydınlatıyor gibiydi. Hepsini alabilir, hepsini kucaklayabilirdim, nasıl olursa olsun onu seviyordum. Hayatımda masum aşkın öğretildiği yalnızca tek bir yer ve öğreten tek bir öğretmenim olmuştu. Nitekim insanlar hiç bilmeden, yıllar boyunca kendi hayatları farklı ve gizli rotalar izlerken, başkalarının hayatları için bir ışık kaynağı olabilirler. Aynı şekilde, Peregrine'in sözlerini hatırladım burada; kişi yarı unuttuğu ve hatta asla karşılaşmadığı birinin zihninde bir canavar, bir kanser olabilir.

Fakat varsayalım ki, sonuç olarak, böyle bir aşkın nesnesini kaybetmesi gereksin; o aşk, her ne olursa olsun, nesnesini *kaybedebilir* mi? Bazı aşklar, ölüleri sevmenin sandığımız kadar kolay olmamasına rağmen, ölüme bile yenilmez. Fakat aşkı daha ustalıkla yenilgiye uğratan acılar ve hileler vardır. Nihayet Hartley'i, ihaneti yahut beni terk etmesi yüzünden kesin olarak kaybedecektim ve bu durum aşkımı nefrete mi dönüştürecekti? Onu soğuk ve kalpsiz bir cadı, bir büyücü olarak görmeye başlayabilir miydim? Bunun asla olmaması gerektiğini hissettim ve bunu bir başarı, neredeyse bir sahip olma biçimi olarak algıladım. James'in dediği gibi, "Gerçekten tapılırsa, bir köpek dişi bile ışık saçar". Hartley'e olan aşkım kendi içinde bir sonuçtu. İstediği kadar kıvrılıp bükülsün, her ne olursa olsun artık benden kaçamazdı.

Düşüncelerim her zaman bu yüksek düzeyi korumuyordu. Rosina'ya dair geçici bir düşünce, Ben'in öyle tuhaf bir şekilde ongun görünen imgesini getirdi aklıma; Fritzie Eitel'in diyeceği gibi, "keyfinden yerinde duramaz" bir hali vardı. Bu, yalnızca katlanılan ve özgürlüğe giden bir yol olarak kabul edilen korkunç bir ölümün ve dalgalarda yansıyan bir opera binasını görme beklentisinin sonucu muydu? Hartley'i geri götürdüğümüz o iğrenç günün öncesindeki

geceyi nerede geçirmişti Rosina? Gilbert'in mektubu götürdüğü zaman evde bir kadın sesi duyduğunu söylediğini hatırlıyordum. Rosina, Ben'i "teselli" edeceğini beyan etmişti. Bu nispetçi bir jest olabilirdi. Öte yandan Rosina *capable de tout** idi. Eğer Ben ile Rosina arasında herhangi bir şey "olduysa", bu Ben'in yalnızca o tuhaf tatmin olmuş havasını değil, fakat aynı zamanda Hartley'e yönelik daha özgürlükçü tutumunu, ziyaretime ve kapı önünde bir dakika kadar süren sohbetimize gösterdiği hoşgörüyü de açıklayabilirdi. Belki de Rosina, Hartley'e bir iyilik yapmıştı; ya Ben'e saklayacak ve suçlu hissetmesine yol açacak küçük bir sebep vererek ya da garip yaşlı karısının göz alıcı bir şov dünyası kaltağına kıyasla daha tercihe şayan olduğunu anlamasını sağlayarak. Bunlar, aslında, nasıl bakarsam bakayım tatsız düşüncelerdi. Fakat bayağı merak seviyesinde, kimi zaman daha yüce özlemlerin yoğunluğundan kurtarıcı bir etkileri vardı.

Sonra Rosina'nın hâlâ Raven Otel'de olabileceği, öylece oraya yürüyüp kendisine sorabileceğim, yalan söylese bile bir şeyler öğrenebileceğim geldi aklıma.

Elbette evden ayrılmakta gönülsüzdüm, çünkü her an Hartley'i yahut "işaretini" bekliyordum ama bu riski göze almaya karar verdim ve kapıya, "H. bekle. Hemen geri geleceğim" diyen bir not bıraktım. Oteli önceden aramamaya karar verdim çünkü şaşırtmanın avantajından yararlanmak istiyordum. Eğer telefon edersem, Rosina önceden ayrıntılı bir yalan hazırlayabilirdi. Ayrıca Rosina'nın beni görünce yaşayacağı ani sevinci görmenin vereceği ufacık teselliyi de istiyordum. Çünkü kabul etmem gerekir ki, Rosina'dan sadece meselemle ilgili bilgi değil, bir kaltak bile olsa, sadece müşfik bir kadının verebileceği avuntuyu da istiyordum. Hiçbir şey yapmadan beklemenin ve düşünmenin çoktan bir yük haline gelmeye başladığı bir zamanda, yürüyüş ve amaç başlı başına bir avuntu, bir *işti*. Eğer Hartley bir işaret vermezse, yakında yeniden harekete geçecektim. Bu arada Rosina'yı araştırmak, sonuç olarak yararlı bile olabilirdi.

Ilık, bulutlu bir gündü ve rüzgâr Raven Körfezi'ndeki küçük dalgacıkların tepelerindeki beyaz köpükten kopardığı parçacıkları fırlatıyordu. Deniz kıpır kıpır, çalkantılı, koyu mavi renkliydi; kuzeyin şu

* (Fr.) Her şeyi yapabilecek tıynette. (ç.n.)

haşin, soğuk, yazın bile kışa yakışır bir tehdit içeren mavisi. Gökyüzünün de kuzeye özgü bir görünümü vardı, yoğun ve çok beyaz, hızla hareket eden bulutların arasında donuk, soğuk bir mavi. Tanıdık yolda yürürken, güneş bir çıkıp bir kayboluyor; körfezin şaşırtıcı çeşitlilikle, gölgelerin çukurlaştırdığı, eski yosun izleriyle parlak sarı liken gözlerinin lekelediği garip şekiller oluşturan büyük ve yuvarlak kaya kütleleri göze çarpıyor, sonra ışık azalınca sessizce gözden yitiyorlardı.

Otele vardım. Kravatsız olduğum için yemek salonundan atıldığım günden beri buraya gelmemiştim. Ben içeri girdiğimde rahat mobilyalarla döşenmiş keyifli ön salon güneşliydi ve artık güzelleştirmeyi canımın istemediği Shruff End'in pisliği ve sefaletinden sonra ne kadar temiz ve düzenli olduğunu düşündüm. Ucuz, gösterişli koltuklar ve kayaların arasında büyüyen yabani kelebek çalıları, küpeçiçekleri, yakıotları ve ebegümeci çiçekleriyle dolu kocaman bir vazo vardı. Fazla alaycı olmayan bir uşak ne istediğimi sormak için yaklaştı. Üzerimde paçaları sıvanmış kirli bir pamuklu pantolonla bol mavi bir gömlek vardı, fakat bu sabah vakti gösterişli ucuz koltukların varlığında bile idare ederdi.

"Affedersiniz, Bayan Vamburgh hâlâ otelde kalıyor mu acaba" dedim.

Adam bana hafif eğlenen bir havayla baktı ve cevap verdi: "Bay ve Bayan Arbelow lobideler efendim."

Aman Tanrım! Gösterilen kapıdan girdim. Olağanüstü bir körfez manzarasına sahip büyük lobide pencere kenarına oturmuş dışarı bakan iki kişi dışında kimse yoktu. Ben girerken döndüler.

"Charles!"

"Bak sen, en sevdiğimiz kişi! Charles, ihtiyar, geleceğini umuyorduk, öyle değil mi Rose?"

Eğlenerek, kötülükle yanan iki yüz bana döndü.

"Merhaba" dedim. "İkinizi yeniden birlikte görmek ne güzel. Size bir içki ısmarlayabilir miyim?"

"Hayır, hayır" diye bağırdı Peregrine, "içkiler bizden! Garson, garson! Dün içtiğimiz şu şampanyadan bir şişe daha lütfen ve üç kadeh."

"Londra'ya gittin mi" diye sordum Peregrine'e, "yoksa doğrudan buraya mı geldin?"

"Hayır" dedi, "sadece kederimi içkiyle boğmak için durdum ve ne göreyim; bizim şaşı kaltak."

"Ve birbirinizin kollarına atıldınız."

"Hemen değil" dedi Rosina. "İlkin eğlenceli bir kavga ettik. Peregrine bayağı saldırgandı. Özellikle arabasının ön camı yüzünden tepesi bayağı atmıştı."

"Ön cam canımı sıkmıştı" dedi Peregrine, "ama bu büyük ölçüde sembolik bir şeydi. Teşekkürler garson."

"İzin ver ben açayım" diye haykırdı Rosina. "Şampanya şişesi açmaya bayılırım". Mantar fırladı, altın renkli şampanya köpürdü. "Charles!"

"Teşekkürler. Sağlığınıza, Bay ve Bayan Arbelow."

"Biz de inanamıyoruz doğrusu" dedi Rosina. "Mutluyuz. En azından ben mutluyum. Sen de mutlu musun Peregrine?"

"Bu alışılmadık duyguya yanılma payı olmadan mutluluk diyorum. Charles, en iyisini diliyorum sana. Dehşetli asker kuzenin hâlâ oralarda mı?"

"Hayır, gitti."

"Öyleyse ezeli sadık Liz'le sürünüyorsun?"

"Hayır, o da gitti."

"Yapayalnız mısın" dedi Rosina. "Peki, sakallı hanımdan ne haber?"

"Ah, onlar taşınıyorlar. Zaten ben de Sakallı Hanımı Arama'ya son verdim. Kısa süren bir delilikti."

"Genel görüş bu yöndeydi" dedi Peregrine. "Seni kutlarız."

"Londra'ya geri mi gideceksiniz?"

"Yarın. Gerçi burası çok güzel ve yemekler de mükemmel."

"Benim bir televizyon işim var. Seni de götürelim mi?"

"Hayır, teşekkürler. Peki, gerçekten yeniden bir araya mı geliyorsunuz?"

"Evet" dedi Rosina. "Her şey yerli yerine oturdu. Birbirimizi asla unutmadık ve artık bunu yapmamız hiç gerekmeyecek. Bu kadar basit. Fakat biliyor musun Charles, gerçeği aniden görmemi ne sağladı?"

"Ne?"

"Peregrine'in seni öldürmesi!"

"Öldürmeye çalışması diyelim" dedi Peregrine. "Alçakgönüllü olmalıyım."

"Bu neden bu kadar cazipti" diye sordum.

"Ah, bilmiyorum, harikaydı. Ne de olsa öldürülmeyi hak etmiştin. Başka hiçbir şey için değilse bile, bize yaptıkların yüzünden."

"Gel bundan söz etmeyelim" dedim.

"Ah, kaygılanma, günahlarını sıralamayacağız, bunu yapamayacak kadar neşeliyiz. Fakat Peregrine'in seni o kuyuya itmesi ne kadar sportmence ve muhteşem. Onun seni affettiği düşüncesinden hep nefret ettim. Sadece keşke boğulsaydın diyorum, o zaman daha estetik olurdu."

"Neden boğulmadın anlamıyorum" dedi Perry.

"Son derece sinematografik ve yerinde bir şiddet gösterisiydi. Zorlu bir erkeği gerçekten severim, dolambaçsız bir şekilde biraz zalim. Sen iğrenç bir madrabazsın, Charles ama esasen yumuşaksın. Sana ne diye o kadar bağlandım anlayamıyorum. Sanırım insanları o kadar büyüleyen, gücünün yarattığı yanılsamaydı; kişisel caziben değil. Sadece kendini beğenmişliğin bizi faka bastırdı. Erkek olarak yumuşaksın, bunu şimdi görebiliyorum."

"Sevimli ve yumuşak olmayı severim ben, süngersi bir oyuncak gibi. Fakat gerçekten yeniden evlenecek misiniz? Eminim o kadar ileri gitmezsiniz? Evliliğin cehennem olduğunu düşündüğünü sanıyordum, Peregrine, evliliğin beyin yıkama olduğunu söylemiştin."

"Aynı kişiyle ikinci kez evlenirsen değil. Herkes yapmalı bunu."

"Peki ya Pamela?"

"Ah, duymadın mı? Pam, Marcus Henty'yle gitti. Biliyor musun, Marcus centilmen bir çiftçi oldu. Malikâne hayatı tam Pam'e göre."

"O yüzden ben de o Angie'ye asılmadan önce Peregrine'i kapayım en iyisi dedim!"

"Tanrım!" dedi Peregrine. Perry'nin yüzü kocaman, kırışık, güneşten ve şampanyadan kızarmış, deli gibi güldüler. Rosina, her zamanki gibi, bu kez Peregrine'in koltuğunun kenarına tünemiş, beyaz elbisesi sıyrılmış, çıplak uzun bacaklarını sallıyordu. Burnuyla onun saçlarına dokunarak Peregrine'in üzerine eğildi. İkisi birden gözlerini kırpıştırarak bana, sonra ciddiyetle birbirlerine baktılar ve yeni bir gülme krizine tutuldular.

"Umarım Fritzie'nin *Odyssey*'sinde Peregrine için de bir rol vardır" dedim. "Belki yaşlı köpeği oynayabilir?"

"Ah, o iş bitti" dedi Rosina.

"Fritzie fikrini mi değiştirdi?"

"Hayır, ben fikrimi değiştirdim."

"İrlanda'ya gidiyoruz" dedi Peregrine.

"İrlanda'ya mı?"

"Evet, Londonderry'ye. West End Tiyatrosu canımıza yetti. Tiyatroyu halka götüreceğiz."

"Aman Tanrım!"

"Dalga geçme, Charles. Bu çok büyük bir şeyin başlangıcı..."

"Yani Calipso rolünden vazgeçiyorsun, öyle mi Rosina?"

"Evet".

"Beni etkiledin, nihayet."

"Çok büyük bir şeyin başlangıcı" dedi Peregrine. "Oyunları kendimiz yazacağız ve rolleri yöre sakinlerine oynatacağız. İrlandalılar doğuştan oyuncudur ve orada çok güzel bir tiyatro var, sadece azıcık bombalanmış..."

"Alay etmiyorum" dedim. "Cesur olduğunuzu düşünüyorum, ikinizin de, size iyi şanslar dilerim. Hayır, başka şampanya istemem, teşekkürler, beni sarhoş etti bile."

"Charles içkiye asla dayanıklı olmadı" dedi Peregrine, kendisine biraz daha şampanya koyarak.

"Umarım zihninde artık bir canavar değilimdir" dedim.

"Hayır" dedi. "Seni denize ittiğimde canavarı da öldürdüm. Yaşadığına memnunum, gerçekten. İyi sona eren her şey iyidir."

"Ah ama son ne zamandır? Gitmem gerek. Şampanya için teşekkürler."

"Seni geçireyim" dedi Rosina. Sekerek çıktı, ben Peregrine'i selamladım ve arkasından gittim.

Rosina'nın beyaz elbisesinin, vücudunun çevresinde dalgalanan, çok ince bir kumaştan yapılmış bir tür biçimsiz kaftan olduğu anlaşıldı. Kollarını uzatıp elbiseyi dalgalandırdı ve vücuduna yapıştırdı. Dışarı çıkıp bir an güneşin altında yolun taşlı kıyısında durduk. Rosina'nın ayakları çıplaktı.

"Pekâlâ, bu iş yürür sanıyor musun, yani Peregrine'le?"

"Neden olmasın? Aramızda kıskançlık dışında önemli bir sorun asla olmadı."

"Önemli bir sorun bu. Ve yaygın."

"Şey, bu bir sevgi ifadesi. Peregrine sadece kafasını sana takmıştı, sonra da sırf beni sinir etmek için şu Pam'le evlendi. Ve biliyor musun,

Peregrine'in beni ondan çalman konusunda o kadar pasif kalmasına dayanamıyordum, benim için kavga etmesini istedim hep."

"Truvalı Helen kompleksi. Epey yaygın."

"Ve seni öldürmeye kalkıştığını duyunca..."

"Bununla böbürlendi mi?"

"Doğal olarak..."

"Eh, iyi şanslar size. Söyle bana Rosina, Ben'i teselli edeceğini söyleyerek gittiğin gün, ona gittin mi?"

Rosina koyu şaşı gözleriyle baktı bana. Kıkırdadı ve beyaz elbiseyi bedenine daha da sıkı sardı. "Evet."

"Peki ne oldu?"

"Ah, hiçbir şey *olmadı*. Muazzam bir konuşma yaptık."

"Ben buna olay derim. Ne hakkında?"

"Charles, çok fazla soru soruyorsun" dedi Rosina "ve hiçbir şey karşılığında bir şey istiyorsun, hep istedin. Fakat seni bir konuda temin ederim, senin sakallı hanım şanslı bir kadın. O adam *son derece çekici*."

"Ah!" Elimi sallayarak döndüm. O "muazzam konuşmanın" teyp kaydı için neler vermezdim. Sonra, Ben ve Hartley'i bir araya getiren şeyin *cinsel çekim* mi olduğunu merak etmeyi, ilk kez akıl ettim.

"Charles!" Rosina çıplak ayaklarıyla çimenlik kenardan azıcık koşarak ve beyaz elbisesi serbestçe çırpınarak arkamdan geldi.

Bekledim.

"Charles, sevgilim, söyle bana. Bilmem gerek. Bugün buraya kendini bana sunmaya mı gelmiştin?"

"Çok fazla soru soruyorsun" dedim.

Yürürken, arkamdan neşeyle güldüğünü işitiyordum. O filmdeki o rolden vazgeçmesi, gerçekliğe sağlam bir dokunuştu.

O akşam bulutlar toplandı, güneş kayboldu ve yağmur yağmaya başladı. Fena sayılmayacak bir Haziran taklidi yapan delişmen İngiliz havası, şimdi de Mart'ı oynamaya karar vermişti. Denizden soğuk bir rüzgâr esiyor ve yağmuru, fırlayıp arka pencereye çarpan çakıllar gibi düzensiz saldırgan pıtırtılarla getiriyordu. Ev tuhaf gerilme ve gıcırdama sesleriyle doluydu, boncuk perde ani tıkırtılarla canlanan düzensiz sesler çıkarıp duruyordu. İrlanda kazağını aradım ve sonunda hâlâ çalışma odasındaki yerde duran çarşaflar ve yastıkların arasında

buldum. Küçük kırmızı odada şömine yakmaya çalıştım ama içeriye depoladığım odunlar bitmişti ve dışarıdakiler de ıslaktı. Mercimek çorbamın ardından bol bol kırmızı şarap içtim ve bir sıcak su torbasıyla erkenden yatağa gittim.

Ertesi sabah yağmur hâlâ yağıyordu, fakat rüzgâr biraz azalmıştı ve hava daha az soğuktu. Yoğun, nemli, inci grisi bir sis evi sarmıştı, evin yolunun ucunu bile görmem mümkün değildi. Epeydir boşaltılmamış çöpleri boşalttım, yola götürdüm ve etrafı dinleyerek bir süre durdum. Görünmez kırlar engin bir sessizlikten ibaretti. Sisten ve çiseleyen yağmurdan ıslanmış bir şekilde içeri girdim ve konserve krema ve kahverengi şekerle yapılmış yulaf lapası, çılbır, bisküvi, bal (ekmeğim kalmamıştı) ve bol bol sıcak çayla uzun bir kahvaltı keyfi yaptım. Daha sonra dizlerimin üzerine bir battaniye örterek otururken, cebimde ellerimin "okuyamadığı" bir şey buldum. Çıkarıp baktım, Hartley'nin "bana kaçtığı" gece cebime attığım tokasıydı. Neredeyse anlamsız bu küçük şeye baktım ve onu bir işaret gibi görmeye çalıştım ama öyle acınası görünüyordu ki beni kederle doldurdu, ben de götürüp küçük kırmızı odadaki bir çekmeceye koydum.

Battaniyeme sarıldım ve durumu değerlendirmeye koyuldum.

Hartley'nin ruh halini hayal etmeye çalışırken sürekli aklıma gelip duran teselli edici ve aydınlatıcı bir düşünce, Hartley'nin bir hamle yapmadan önce son dakikaya kadar beklemeye karar vermiş olabileceğiydi. Ben Avustralya'ya gitsin, bırak. Bu kesinlikle Ben'in dileği, onun fikriydi; Hartley'nin değil. Belki de tam o yola çıkarken sıvışarak aslında sonsuza kadar onu başından defedebilirdi. Sonra da, tıpkı Lord Jim gibi, son anda benim tekneme atlardı.* Ben'in güdüsü gitmeye iyice hazır olduğunda en yüksek seviyede olacaktı ve o zaman pekâlâ şöyle bile diyebilirdi: Cehenneme kadar yolun var. Meseleye böyle bakmak zekice ve akla yatkındı. Fakat eyleme geçmemek için buna yeterince güvenebilir miydim ve Hartley'den kesin bir güvence almaksızın bunca eylemsizliğe katlanabilir ve hiçbir şey yapmamaya cesaret edebilir miydim?

Hartley'e, kendisine bıraktığım mektup üzerinde düşünmesi için iki yahut üç gün daha süre tanıyabileceğime karar verdim. O mektubun onda olmasından memnundum; benim adıma yerleşik küçük bir şeytan gibi onun üzerinde çalıştığını hayal ediyordum. Ona telefon

* *Lord Jim*, Joseph Conrad'ın bir romanı. (ç.n.)

numaramı verecek kadar akıllı davrandığımı da hatırladım. Marangozluk kursu, hiç şüphesiz, Ben'in yüzünü artık görmeyecekti, fakat elbette kimi zaman bir yerlere gitmek için, bilet ve vize almak için, para çekmek için evden çıkması gerekecekti ve Hartley'i de yanında götürmesi mümkün olmasına rağmen, her hareketini denetleyecek hali olmayacaktı. Şüphesiz, Hartley bir telefona ulaşabilir ve beni arayabilirdi. Çok az sözcük yeterli olurdu: *Bekle, geleceğim.* Bu sözleri hayal etmek bir iki sıkıntıyı atlatmamı sağladı. Ve telefonun her an gelebilme ihtimali, kendim için, takdir ettiğim kısa katıksız bekleme süresini katlanılır hale getirdi.

Fakat diyelim ki hiçbir şey olmadı... ve hiçbir şey olmadı... O zaman elbette Hartley'i görmenin bir yolunu bulmak için kimi yöntemler icat etmem gerekirdi; bu, Ben'le bir tür "çatışmayı" içerse bile. Artık başka maskaralıklar yaşanmamalıydı. Bu, belki de belirleyici, çatışma beklentisi beni bir korku ve hoşuma giden heyecanla doldurdu; çünkü *bunu* nihai engel olarak görüyordum ve onu yıktığım takdirde ödülümü güvenceye alacaktım. Ancak "yıkmak", tamamen güven veren bir imge değildi. En azından nefsi müdafaa için güç kullanmaya hazır olmalıydım. Ben, doğası gereği, daha şiddete yatkın bir adamdı ve bu, psikolojik olarak kayda değer bir avantajdı. O muhtemelen insanlara vurmaktan *hoşlanıyordu.* Benden daha gençti, cüsseli, güçlü bir herifti ama şişmanlıyor ve güçten düşüyordu; oysa ben formda ve çeviktim. Tiyatro, fiziksel olarak formda olmayı gerektirir ve ben bu gerekliliğe daima bir atletin titiz gayretiyle karşılık vermişimdir.

Nefsi müdafaa maksadıyla Shruff End'de uygun, keskin olmayan bir şey aradım. Ne de olsa, her an, Hartley'nin değil, Ben'in ziyaretiyle yüz yüze kalabilirdim. Ben'i öldürmek düşüncesi aklımdan tam anlamıyla çıkmış değildi. Aklıselim ve daha sakin düşüncenin aksine, sanki zihnimde derin bir iz kalmış gibiydi; bir anının izi gibi, yalnızca bu iz gelecekle ilişkiliydi. Bir tür "niyet izi" yahut tıpkı geçmişi hatırladığımız gibi geleceği "hatırlayabilen" birinin zihninde var olabilecek türden bir şeydi. Bunun pek mantıklı olmadığının farkındayım, fakat hissettiğim şey ne mantıklı bir niyet ne de bir önsezi yahut bir tahmindi. Sadece aldığım ve hesaba katmak zorunda olduğum zihinsel bir yara iziydi. Plan yapmaktan, şimdilik, kaçınıyordum. "Yumruklaşma" ânını meşru bir nefsi müdafaa olarak muğlak bir şekilde gözümde canlandırıyordum. Ve keskin olmayan bir araç arıyordum.

Perry ve Rosina'yla karşılaşmamın ertesi günü, akşamın geç saatleriydi artık. Biraz daha erken saatlerde, Peregrine'i örnek alarak Raven Otel'e yürüyüp kederimi barda boğmak yönünde bariz bir arzu duymuştum. Sadece sıradan insanların hayatını sürdüren, tatile giden, balayına çıkan, tartışan, arabasıyla sorun yaşayan, evinin borcunu ödemekte sıkıntı çeken birkaç sıradan insan görmek istiyordum. Ancak Arbelowların hâlâ orada olduklarını keşfetmekten korktum, o çiftle bir daha karşılaşmadan önce uzun bir zaman geçirebilirmişim gibi hissediyordum. Belki günün birinde Londonderry'deki güzel küçük tiyatroyu ziyarete giderdim ama düşünüyorum da, büyük ihtimalle gitmezdim. Hartley'e olan acı verici yakınlığı, müşterilerinin sorgulayıcı tehlikeli düşmanlığı ve Freddie Arkwright'la karşılaşma ihtimali yüzünden Kara Aslan'a da gitmek istemedim. Ayrıca telefonun yakınında kalmam gerek. Bir silah aramak en azından bir meşgaleydi.

Bayan Chorney, tavan arasında, gün ışığında boşu boşuna gözden geçirdiğim çeşitli şeyler bırakmış ardında. Banyonun arkasında muhtemelen bir manivela kolu olarak kullanılmış uzun bir metal parça buldum, fakat olayı zihnimde canlandırdığım zaman bir yağmurluğun cebinde taşınamayacak kadar ağır ve iriydi. Elbette kendi aletlerimi de gözden geçirmiştim ama bunlar da saçmalık derecesinde yetersizdi: Tornavidalar vardı ama hiç keski yoktu ve yalnızca küçücük bir tür "kadın çekici" vardı. Şimdi geç saatlerin alacakaranlığında, bir mumun yardımıyla lavabonun altında bulduğum ve pek çok şeyi saklamak için kullanıldığı anlaşılan bir boşluğu araştırıyordum. Ararken, çürümekte olan nemli ahşap ve bir tespihböceği kolonisi arasında, bir çekiç başı olduğu anlaşılan uygun ağır bir metal parçası buldum. Sap veya tutacağı yahut bu başı kullanmaya yarayan o ahşap gövdeye her ne deniyorsa o, ayrı bir şekilde duruyordu ve ikisini de masanın üzerine koydum.

Dışarısı neredeyse karanlıktı, daha ziyade alçalmış bir bulutu andıran sis, loş gökyüzünden gelebilen ışığı da engelliyordu. Hafiften yağmur yağıyor ve fazla rüzgâr olmamasına rağmen, ev sarsılarak ve seğirerek, silkinerek ve gıcırdayıp gerinerek ahşap bir gemi gibi hareket ediyordu. Pencere çerçevelerinin kımıldadığını, boncuk perdenin tıkırdadığını, ön kapının zangırdadığını ve bir süre araştırdıktan sonra mutfakta asılı kapı zilinden geldiğini anladığım çok tiz madeni

bir titreşimi duyabiliyordum. Ayrıca dışarıdan, denizin ötesinden gelen sesler, bir geminin sis düdüğüne benzeyen, uzatmalı, tekrarlayan gürlemeler de ürkütüyordu beni. Daha önce, tuhaf bir şekilde, tenha denizimizde sis düdüğü çaldığını duymamıştım; belki de yolunu kaybetmiş bir gemiydi ve bir sessizlikten sonra birden en hayal edilemez gürültüyle kayalıklarıma çarpacaktı? Sis düdüğü sesi, eğer sis düdüğü idiyse, bir süre sustu; fakat şimdi başka bir ses vardı; Minn'in Kazanı'na dolan ve aniden dışarıya çekilen suyun çıkardığı tuhaf, düzenli, çarpan gürlemeler. Mumu masanın üzerine, birbirlerinden tuhaf bir şekilde ayrılmış, bilinmedik bir mezhebe ait törensel araçlar gibi görünen çekiç başıyla sapın arasına koydum. Kazandan gelen düzenli kof sesi ve bedenime nüfuz edermiş gibi görünen gücünü dinledim; ses, kuvvetle atan bir kalbin, sanki benim kuvvetle atan kalbimin ve sonra da Japon tiyatrosunda kullanılan şu uğursuz, gittikçe yükselen ahşap klaketlerin sesi gibi gelmeye başladı.

Birden çok tedirgin oldum ve çimenliğe açılan kapıyı kilitlemeye karar verdim. Muma arkam dönük kapıya doğru giderken, pencereden dışarıdaki manzarayı belli belirsiz görüyordum. Kapının yanında duran karanlık bir figür gördüğümde müthiş bir dehşet yaşadım. Hemen ardından, her nasılsa, James olduğunu anladım. Camdan birbirimize baktık. Kapıyı açmak yerine geri döndüm, mumu aldım ve yağ lambalarından birini bulmak için hole çıktım. Lambayı yaktım, mumu söndürdüm ve lambayla mutfağa girdim. James karanlıkta içeri girmiş, masada oturuyordu. Lambayı masaya koydum, fitili yükselttim ve "Ah, sensin" dedim, sanki daha önce görmemişim ve belki de başka biri olmasını bekliyormuşum gibi.

"Dönmemin sakıncası yoktu ya?"

"Hayır."

Oturdum ve çekiçle uğraşmaya başladım. James doğruldu, yağmur lekeli ceketini çıkarttı, silkeledi ve sandalyesinin arkasına astı, gömleğinin düğmelerini sıvadı ve yeniden oturup dirseklerini masaya koyarak beni izledi.

"Ne yapıyorsun?"

"Bu çekici onarıyorum". Sorun şuydu ki; çekiç başı sapa uyuyordu ama gevşekti, kullanılması halinde yerinden çıkardı.

"O baş gevşek" dedi James.

"Farkındayım!"

"Bir kamaya ihtiyacın var."

"Kama?"

"Sıkıştırmak için araya bir parça tahta koy."

Bir tahta parçası buldum (evin her yanına dağılmış tahta parçaları vardı her nedense), metal deliğin içine yerleştirdim, parçayı yerinde tutarak sapı yerleştirdim. Çekici savurdum. Çekicin başı sıkıca yerinde kaldı.

"Çekici ne yapacaksın?"

"Hamamböceklerini ezeceğim."

"Sen hamamböceklerini seversin, en azından çocukken severdin."

Kalkıp litrelik bir kırmızı İspanyol şarabı buldum, açtım ve iki kadehle masaya koydum. Mutfak soğuktu, o yüzden tüplü sobayı yaktım.

"Ne muziplikler yapardık" dedi James.

"Ne zaman?"

"Küçükken."

James'le muziplik yaptığımı hiç hatırlamıyordum. Şarap koydum ve sessizce oturduk.

James bana bakmadan, parmağıyla masanın üzerine desenler çiziyordu. Muhtemelen utanmıştı ve bir kez olsun kendini ricacı durumunda hissediyor olabileceği düşüncesiyle ben de mahcup oldum. Ancak ona yardım edecek bir ruh halinde değildim. Sessizlik sürdü. Durum gittikçe bir Quaker toplantısına benziyordu.

"Denizi işitebiliyor musun?" dedi James.

"Bu Keats'in en sevdiği Shakespeare alıntısıydı". Dinledim. Çarpma sesi durmuş, yerini dalgaların kayalara tırmanıp onları suya boğarak ve geri devrilerek çıkardıkları, inleyen, düzenli bir tıslama almıştı. Rüzgâr artmış olmalıydı. "Evet."

Biraz aradan sonra, "Yiyecek bir şey" dedi.

"Bitkisel protein yahnisi."

"Ah, güzel, yumurtadan bıkmıştım."

Şarap içerek bir süre oturduk. James şarabına su ekledi ve ben de ona uydum. Sonra kalkıp yahniyi ısıttım (o sabah acil durum tayını olarak pişirivermiştim, kolay bozulmaz). Bunu yaparken, kuzenimi sonsuza kadar kendimden uzak tutmak için zekice tasarladığım mekanizmanın pek iyi işlemediğini düşündüm.

"Ekmek?"

"Evet, lütfen."
"Kahretsin, ekmek kalmadı, sadece kraker var."
"Tamam, ne olursa."
Yahninin başına oturduk.
"Londra'ya ne zaman dönüyorsun" dedi.
"Bilmiyorum."
"Hartley'den ne haber?"
"Ne olmuş Hartley'e?"
"Herhangi bir haber, görüşme?"
"Hayır."
"Vaz mı geçtin?"
"Hayır."
"Onu gördün mü?"
"Onunla ve Ben'le çay içtim."
"Nasıldı?"
"Nazik. Biraz daha şarap?"
"Teşekkürler."

James'in başka sorularla bana rahat vermeyeceğinden korkuyordum ama yapmadı, ilgisini kaybetmiş gibiydi. Genelleyen bir havayla, "Sanırım neredeyse atlattın, kurtuldun. Bir ihtiyaçlar kafesi kurdun ve Hartley'i ortasındaki boşluğa koydun. Çevresini güçlü duygularla sardın; kibir, kıskançlık, intikam, gençliğine duyduğun sevgi... ama ona odaklanmış değil bu duygular, ona dokunmuyorlar. Hartley onların mahpusu gibi, fakat ona gerçekte hiç zarar vermiyorsun. Onun imgesini kullanıyorsun, bir bebek, hayal gibi; bu, cin kovmak. Çok geçmeden onu kötücül bir büyücü kadın gibi görmeye başlayacaksın. Sonra da onu affetmekten başka çaren kalmayacak ve bunu yapabileceksin."

"Teşekkürler... ama ben onun hayalini değil kendisini seviyorum, daha da fenası."

"Ben'i sana tercih etmesi mi? Bu yerinde olur."

"Hayır, enkaz, kıyım, Hartley'nin aklında olanlar."

"Pekâlâ, Hartley'nin aklında ne var? Belki de senin hatırana yalnızca suçluluk duygusu yüzünden bağlıydı. Onu suçluluk duymaktan kurtardığında minnettar kaldı ama sonra kendi kırgınlıkları ve belki senin ne kadar yorucu biri olduğuna dair anıları serbest kaldı; ondan sonra da eski kayıtsız haline döndü. Peynir var mı?"

"James, bu konuyu kesinlikle hiç anlamıyorsun. Ben ondan vazgeçmedim ve senin sözlerindeki gibi, neredeyse atlatmış, kurtulmuş değilim!"

"Kaderin yalnız yaşamak ve bekâr bir rahip gibi herkesin amcası, dayısı olmaktır belki de, daha kötü sonlar da var. Peynir var mı?"

"Henüz sona gelmiş değilim umarım! Evet, peynir var". Peyniri çıkardım ve bir şişe daha şarap açtım.

"Bu arada" dedi James, "umarım Lizzie konusunda dediklerime inandın?"

Bardaklarımızı doldurdum. "Her şeyin onun fikri olduğuna ve senin centilmence davranmak zorunda kaldığına inanabilirim."

James bir an düşüncelere daldı. Lizzie'yle nasıl tanıştıkları konusunda ayrıntıları anlatsa mı diye düşündüğünü tahmin ettim. Önemi olmadığına karar verdim. Ona inanmıştım. "Önemi yok. Sana inanıyorum."

"Olduğu için üzgünüm" dedi. Tam olarak bir özür değildi.

"Tamam, tamam artık."

James masanın üzerine desenler çizmeye geri döndü ve ben yeniden mahcubiyet duydum. Biraz beceriksizce, "Pekâlâ, bana kendinden söz et, neler yapıyorsun?"

"Gideceğim..."

"Aha, öyle demiştin, bir yolculuğa çıkacağını söylemiştin. Dağların olduğu yere belki ve karın ve kutulara girip çıkan iblislerin?"

"Kim bilir? Sen denizcisin. Ben dağcıyım."

"Deniz temizdir. Dağlar ulu. Sanırım sarhoş oluyorum."

"Deniz o kadar da temiz değil" dedi James. "Parazitlerin verdiği azaba dayanamayan yunusların kendilerini karaya atarak intihar ettiklerini biliyor muydun?"

"Keşke bunu bana söylemeseydin. Yunuslar öyle güzel hayvanlardır ki. Demek onları rahat bırakmayan iblisler de var. Gidiyorsun öyle mi, döndüğünde haberim olsun."

"Tamam, bunu yapacağım."

"Senin Tibet'e olan yaklaşımını anlayamıyorum."

"Tibet'e mi?"

"Evet, çok tuhaf bu! Hiç şüphesiz düpedüz ilkel, batıl, ortaçağa özgü bir tiranlıktı."

"Elbette ilkel, batıl, ortaçağa özgü bir tiranlıktı" dedi James, "bunu tartışan kim?"

"Sen tartışıyor gibi görünüyorsun. Sen orayı bir Budist cenneti gibi görüyor gibisin". Daha evvel James'e böyle bir şey söylemeye hiç cüret etmemiştim, içkiden olmalıydı.

"Ben Tibet'i bir Budist cenneti olarak görmüyorum. Tibet Budizmi pek çok bakımdan alabildiğine yozlaşmıştı. Harikulade bir insan kalıtı, eski çağlarla kalan son yaşayan bağlantı, benzersiz bir din ve folklor dokusu olan olağanüstü, el değmemiş bir ülkeydi. Bütün bunlar bile bile, acımasızca ve seçilerek imha edildi. Sonuçta sağladığı avantajlar her ne olursa olsun, geçmişin böylesine hızlı ve düşüncesizce tahribi daima pişmanlık konusu olmalıdır."

"Demek bir antikacı olarak konuşuyorsun?"

James omuz silkti. Lambanın etrafında dönen birkaç pervaneyi inceliyordu. "Burada bazı muhteşem pervanelerin var. Bu türü görmeyeli yıllar olmuştu. Ah canım, bu zavallıcık aradığını buldu. Pencereyi kapatmamın sakıncası var mı? Böylece içeri girmezler". İki pervaneyi ustaca yakaladı ve güzel arkadaşlarının cesediyle birlikte dışarıya koyup pencereyi kapattı. Yağmurun durduğunu ve havanın daha açık olduğunu fark ettim. Rüzgâr sisi dağıtmıştı.

"Fakat demek sadece batıl inançları araştırmaya meraklıydın" dedim. Bu akşam, bütün mahcubiyetimize rağmen, kuzenim, onu bildim bileli olmadığı kadar, açıktı bana karşı.

"Batıl inanç dediğin nedir ki" dedi James, iki kadehe de biraz daha şarap koyarak. "Din nedir? Biri nerede biter, öteki nerede başlar? Bu soruyu Hıristiyanlık için nasıl yanıtlarsın?"

"Ama demek istediğim, sen sadece bir öğrenciydin, bir şey değil..." Ne demek istiyordum? Sorumu anlaşılır hale getirememiştim.

"Elbette" dedi James, şarap ona sadece dilini çözerek etki ediyor gibiydi. "Durmadan 'batıl inanç' deyimini kullanmakta haklısın, bu kavram esas. Ben biri nerede biter, öteki nerede başlar diye sordum. Sanırım aslında hemen bütün dinler batıl inanç. Din güçtür, olmak zorundadır; örneğin kendini değiştirme gücü hatta kendini yok etme gücü. Ama bu aynı zamanda onun kötülüğü. Güç kullanmak tehlikeli bir keyiftir. Kestirme yol tek yoldur ama aynı zamanda çok diktir."

"Ben dindar insanların kendilerini zayıf hissettiklerini ve güçlü bir şeye taptıklarını sanırdım."

"Onlar öyle düşünür. Tapınan, taptığı şeye güç bahşeder, gerçek güç, hayali değil, yani ontolojik kanıt anlamında, zeki insanın düşünüp düşünebildiği en muğlak tasarımlardan biri. Ama bu güç ölümcül bir

şeydir. Arzularımız ve bağlılıklarımız Tanrımızı oluşturur. Ve bir bağlılık bittiğinde, teselli mahiyetinde bir diğeri gelir. Bir zevkten asla tamamen vazgeçmeyiz, sadece onu bir başkasıyla takas ederiz. Bütün maneviyat bozularak büyüye dönüşme eğilimindedir ve büyünün kullanılması, zihin daha çirkin alışkanlıklardan arınmış olduğunda bile kendiliğinden bir intikam aracıdır. Beyaz büyü, kara büyüdür. Ve manevi dünyaya mükemmel olmayan bir şekilde karışmak, başka insanlar için canavarlar doğurabilir. İyilik için kullanılan cinler etrafta dolaşarak daha sonra kötülükler yapabilir. Nihai başarı, büyünün kendisine mutlak teslimiyettir; senin batıl inanç dediğin şeyin sonu. Ama bu nasıl olur? İyilik, gücünden vazgeçer ve dünyada olumsuz bir şekilde hareket eder. İyi, hayal edilemezdir."

Belki James de sarhoştu sonuç itibariyle. "Pekâlâ, söylediklerinin yarısını anlamıyorum. Belki de ben sadece modası geçmiş bir eski Hıristiyanımdır, fakat iyiliğin her zaman insanları sevmekle ilgili olduğunu düşünmüşümdür ve bu da bir bağlanma değil mi?"

"Ah, evet" dedi James, ziyadesiyle kaçamak bir şekilde, "evet..." Kendisine biraz daha şarap koydu. Bir şişe daha açmıştık.

"Bütün bu bağlılıklardan kurtulmak bana kurtuluş ve özgürlük gibi gelmiyor, ölüm gibi geliyor."

"Eh, Sokrates ölme egzersizleri yapmamız gerektiğini söylemişti..." James artık uçarı bir havayla konuşuyordu.

"Peki ya sen, kendin" dedim, çünkü ona tutunmak ve bütün bu havalı metafiziği gerçeklerle yüzleştirmek istiyor ve ayrıca James hazır konuşkan bir ruh halindeyken merakımı tatmin etmek istiyordum. "Sen kendin de birilerini sevdin ve zaten niye olmasın, gerçi kim olduklarını Tanrı bilir, çünkü öyle sır küpüsün ki. Doğulu arkadaşlarından hiçbirini benimle tanıştırmadın."

"Beni ziyarete hiç gelmiyorlar ki."

"Evet, geliyorlar. Bir kere senin evinde, arka odada otururken gördüğüm seyrek sakallı biri vardı."

"Ah, o mu" dedi James, "o sadece bir tulpaydı".*

"Bir tür alt tabakadan kabile üyesi sanırım! Ve tulpalardan söz etmişken, Toby Ellesmere'in senin çok düşkün olduğunu söylediği şu şerpadan ne haber, hani şu dağda ölen?"

* Tibet Budizmine özgü, zihinsel odaklanma ve düşünce ile yaratılabilen ve kontrol edilebilen varlık. (ç.n.)

James bir süre sessiz kaldı ve ben fazla ileri gittiğimi düşünmeye başladım ama bıraktım sessizlik sürsün. Deniz işitilebiliyordu ama daha sesi azalmıştı.

"Ah, pekâlâ" dedi en sonunda, "pekâlâ..." Sonra yine sessizleşti ama besbelli bir şey söyleyecekti, o yüzden bekledim.

"O hikâye hakkında söylenecek fazla bir şey yok" dedi, bayağı hayal kırıklığına uğratıcı bir şekilde, "her halükârda kısacık bir hikâye. Biliyorsun, bazı Budistler bazı dünyevi bağlantıların, ölüme kadar devam ederse, seni Çark'a bağladığına ve özgürlüğe ulaşmanı engellediğine inanırlar."

"Ah, evet, şu çark..."

"Manevi nedensellik çarkı. Ama sadece bir ayrıntı."

"Sana reenkarnasyona inanıp inanmadığını sorduğumu hatırlıyorum ve senin de..."

"Söz konusu şerpanın" dedi James, "adı Milarepa'ydı. Hoş, gerçek adı değildi bu, çok hayranlık duyduğum bir şairin adını ben vermiştim ona. Hizmetkârımdı. Bir yolculuğa çıkmak zorundaydık. Kıştı ve yüksek geçitler karla kaplıydı, seyahat etmek gerçekten neredeyse imkânsızdı ..."

"Askeri bir yolculuk muydu?"

"Bir geçitten geçmemiz gerekiyordu. Şimdi artık Hindistan ve Tibet gibi yerlerde insanların birtakım numaralar öğrenebileceğini biliyorsun, eğer iyi bir eğitim görür ve yeterince uğraşırsa, hemen herkes öğrenebilir bunları..."

"Numaralar?"

"Evet... Şu Hint urgan numarası gibi... bu tür şeyler..."

"Ah, sadece bu tür numaralar."

"Eh, bu tür numaralar dediğin nedir ki? Dediğim gibi, her türden insan yapabilir bunları ve bayağı yorucu olabilir bu numaralar... bunların şeyle hiç ilgileri yok, biliyorsun... şeyle..."

"Neyle?"

"Bu numaralardan biri de, kişinin zihinsel yoğunlaşma sayesinde beden ısısını yükseltmesidir."

"Nasıl yapılıyor bu?"

"İlkel bir ülkede yararlıdır bu; yemeden, içmeden, mola vermeden, kırk sekiz saat, saatte sekiz kilometre hızla yürümek gibi."

"Kimse yapamaz bunu."

"Ve zihinsel güçle kendini sıcak tutabilmek, bir kış yolculuğunda şüphesiz işe yarar."

"Kral Wenceslas gibi!"

"O geçidi geçmek zorundaydım ve Milarepa'yı yanımda götürmeye karar verdim. Yolculuk boyunca bir geceyi karda geçirmek gerekecekti. Onu götürmem şart değildi. Ama ikimizi de hayatta tutacak kadar ısı sağlayabileceğimi tahmin ettim."

"Bir dakika! Yani sen bu zihinsel yoğunlaşma yoluyla vücut ısısını yükseltme işini yapabiliyor musun, demek istediğin bu mu?"

"Söyledim sana, bu bir *numara*" dedi James sabırsızca. "İyilikle yahut benzeri önemli herhangi bir şeyle bir ilişkisi yok."

"Peki sonra?"

"Geçidin en yüksek noktasına ulaştık ve tipiye yakalandık. İdare edeceğimizi düşündüm. Ama edemedik. İkimize yetecek kadar ısı yoktu. Milarepa o gece öldü, kollarımda öldü."

"Aman Tanrım" dedim. Başka ne diyebileceğimi bilemiyordum. Aklım karışmıştı, kendimi sarhoş ve uykulu hissediyordum. James'in konuşmaya devam eden sesini duyuyordum ve çok uzaklardan geliyor gibiydi. "Bana güvendi... Onu benim kibrim öldürdü... Bir hatanın bedelini otomatik olarak ödersin... Hatayı asla affetmezler... Onu kavrayışımı gevşettim... Sıkıca tutamadım... Çark sadece..." Bu sırada başım masaya düştü ve sakince uykuya daldım.

Uyandım ve ortalık aydınlanmıştı. Güneş henüz doğmamıştı, şafağın açık gri ışığı mutfağı aydınlatıyor; şarap lekeli masayı, kirli tabakları, ufalanmış peyniri gösteriyordu. Rüzgâr durmuştu ve deniz sessizdi. James gitmişti.

Ayağa sıçrayıp seslendim, çimenliğe koştum. Sonra geri eve girdim, yine seslenerek ve sonra ön kapıdan çıkıp yola gittim. Solgun gri, sakin ışık kayaları, yolu ve arabasına binmekte olan James'i aydınlatıyordu. Arabanın kapısı kapandı. Seslenip el salladım. James beni gördü ve camı indirdi, el salladı ama motoru çalıştırmıştı ve araba hareket ediyordu.

"Döndüğünde bana haber ver!"

"Olur. Hoşça kal!" Neşeyle el salladı ve sonra Bentley hızla hareket edip köşeyi döndü ve sesi sessizliğe düştü. Yavaş yavaş eve döndüm.

Evin yolunda yürüdüm, başım korkunç ağrıyor ve dönüyordu: Şaşılacak bir yan yoktu; çünkü daha sonra anladığıma göre, James ve ben yaklaşık beş litre şarap içmiştik. Ayrıca gözlerimin önünde noktalar uçuşuyordu. İçeri girdim, mutfağa vardım ve yeniden masaya oturup başımı ellerimin üzerine koydum. Dikkatle bir bardak su ve birkaç aspirini nerede bulacağımı düşündüm ve kalkıp bunları buldum, yeniden oturdum ve uyukladım. Güneş doğdu.

Yeniden uyandım, masada başım sallanarak ve ensemde dehşetli bir ağrıyla oturdum. Bir kar fırtınasında, donarak ölmekle ilgili tuhaf bir rüya gördüğümü hatırladım. Sonra James'in bana Tibet'te bir yolculukla ilgili çok tuhaf bir hikâye anlattığı geldi aklıma. Sonra James'in bir sürü başka tuhaf şey söylediğini yarı hatırladım. Fena halde başım dönerek kalktım ve merdivenlerden çıkıp yatağıma yattım ve bir tür komaya girdim. Daha sonra sabah mı yoksa öğleden sonra mı olduğundan emin olamadan, başım daha az dönerek ama epey sinirli uyandım. Mutfağa inip biraz peynir yedim ve yeniden yattım.

Bundan sonra durum biraz daha karıştı. O gün yatakta epeyce kalmış olmalıyım. Gece uyandığımı ve ayın parladığını gördüğümü hatırlıyorum. Ertesi sabah alt kata indim ve birdenbire yahut belki de bu fikir aklıma gece gelmişti, yüzmeyi bıraktığıma göre banyo yapmanın zamanı olduğuna ikna oldum. Üst kata sıcak su taşıma zahmetine girmeyi istemiyordum. Ancak bu kez Bayan Chorney'nin oturma banyosunu merdivenlerin altındaki yerinden güçlükle taşımayı başardım ve gaz sobasının üzerinde tencereler dolusu su ısıtmaya başladım. Bu işin ortalarındayken göğsümde keskin bir acı hissettim ve bayılacak gibi oldum. Banyo fikrini boş verdim ve biraz çay yaptım ama hiçbir şey yiyemedim. Biraz midem bulanıyordu ve yatmaya karar verdim. Artık ateşim olduğundan emindim ama termometrem yoktu. Yatakta kaldım. Yatağım fırtınaya tutulmuş bir gemideki hamak gibiydi. Renkli, muğlak düşüncelere kapılıyordum yahut görüntüler görüyordum ve gözlerim açık mı kapalı mı, asla emin olamıyordum. Acaba ciddi bir şekilde hasta mıyım diye kaygılandım. Şimdi bir telefonum vardı ama doktor yoktu. O "talihsiz kazayı" geçirdiğim gece sabahın ikisinde beni gören doktoru çağırmayı istemiyor ve zaten adını da bilmiyordum. Londra'daki doktorumu arayıp şikâyetlerimi tarif etmeyi düşündüm ama yapmamaya

karar verdim, çünkü belirtiler kulağa ilginç gelmeyecekti ve Londra'daki doktorumun ilgisini çekmek en uygun durumda bile çok zordu. Kendimi, grip olduğumu yahut zorlu deniz sınavımdan sağ çıktıktan sonra James her neye yakalanmışsa ona yakalandığımı ve James'in iyileşmesinin uzun sürmediğini düşünerek teselli ettim.

Benimki sanırım daha uzun sürdü. Her halükârda birkaç gün boyunca yatağa serili, hareket etmeye isteksiz, yemek yiyemeden kaldım. Kimse gelmedi, telefon eden olmadı. Sürünerek köpek kulübesine gittim ama mektup yazan da olmamıştı. Belki de uzun bir resmi tatil yahut posta grevi vardı. Haber yokluğu yüzünden fazla kaygılanıyor değildim. Tamamen hastalığımla meşguldüm. O süre boyunca, sanki uğruna çalıştığım bir şeymiş gibi, beni meşgul etti. Hatta hastalığım için kaygılanmayı bile bıraktım ve genel olarak, beklediğim gibi azalmaya başladı. Her basamakta dinlenmeden yine alt kata inebiliyor ve açlık duygusunda teselli buluyordum. Birkaç bisküvi yedim ve hoşuma gitti.

O gün yahut belki de ertesi gündü, çünkü kendimi daha güçlü ve daha normal hissediyordum, sabah telefon çaldı. Artık bu tuhaf sesin ne olduğunun gayet farkındaydım. Şiddetle Hartley'i düşünüyordum ve tiz sesli korkunç zili duyar duymaz kendi kendime derhal, *işte bu* dedim. Devrilerek çalışma odasına koştum. Telefonu kaptım, elimden düşürdüm, yerden aldım.

"Alo."

"Alo, Charles!"

Lizzie'ydi. "Alo, bekle bir dakika" dedim.

Ahizeyi kitapların üzerine koydum, sakinleşmeye ve aklımı başıma toplamaya çalışarak oturdum. Hartley yüzünden midemde bir keder sancısı vardı ve artık geçmeyeceğini biliyordum. Artık her şey *acildi*.

"Kusura bakma Lizzie, tam gazı kapatıyordum."

"Charles, sen iyi misin?"

"Evet, neden olmayacakmışım? Şey, grip olmuştum ama daha iyiyim. Sen iyi misin?"

"Evet, Kara Aslan'dayım. Gelip seni görebilir miyim?"

"Hayır. Orada kal. Ben gelip seni göreceğim. Saat kaç? Saatim günler önce durdu."

"Ah, on civarı sanırım."

"Orası açık mı?"

"Neresi? Ha, birahane mi? Hayır ama sen geldiğinde açmış olacaklar."

"Orada olacağım."

Lizzie'nin sesini duyunca, evden çıkmak için delice bir arzu duydum. Mutfağa koştum ve lavabonun üzerindeki aynada kendime baktım. Hastalığım süresince tıraş olmamıştım ve iğrenç kırmızımsı bir sakal bırakmıştım. Yüzümü keserek tıraş oldum ve saçımı taradım. Son derece buruşmuş ceketimi ve cüzdanımı buldum. Soluk bir güneş vardı ama hava soğuktu. Evden koşarak çıktım, evin yolunu geçtim ve köye doğru döndüm. Fakat çok geçmeden koşmayı bıraktım, çünkü bedenimi etrafında dönüp duran bir zayıflık bulutu sarmıştı. Gayet yavaşça, dikkatle soluyarak yürüdüm ve ancak o zaman acaba James, Lizzie'ye gelip beni görmesi için tüyo mu verdi diye düşünmek aklıma geldi. Umursamadığımı fark etmek hoşuma gitti ve bu konuyu düşünmeyi bıraktım. Köyün caddesine döndüğümde ilk gözüme çarpan şey, Gilbert'in Kara Aslan'ın önüne park etmiş sarı Volkswagen'i oldu.

"Charles!"

Lizzie geldiğimi gördü ve bana koştu. Gilbert'in birahanenin kapısında sırıttığını görebiliyordum. Bu oyunda benim rolüm neydi? Rüyasında repliklerini hatırlayamayan ama doğaçlayarak idare edebileceğini bilen bir adam gibi kendimi rahatlamış hissettim ve gülümsedim.

"Bak sen, Lizzie, merhaba, ooo Gilbert de gelmiş, ne kadar güzel!"

"Charles, zayıf ve solgun görünüyorsun."

"Bunu duyduğuma memnun oldum, hastaydım."

"Hâlâ yatakta olman gerekmiyor mu?"

"Hayır, iyiyim. İkinizi burada görmek ne güzel bir sürpriz böyle."

"Merhaba, *sevgili* Charles" dedi Gilbert, öne çıkarak. Yakışıklı, mahcup, çok kırışık yüzünde yaklaşan hazzı bekleyen gergin, suçlu bir köpek ifadesi vardı. Sırtını okşayacak olsan, zıplayıp havlayacaktı.

"Charles bayağı hasta görünüyor."

"Hâlâ bulaşıcı değildir umarım?"

"Hayır, hayır."

"Dışarıda oturuyordum" dedi Lizzie. "Güneşin altı epey sıcak."

"Ne güzel."

"Sana ne getireyim Charles" dedi Gilbert. "Hayır, hayır, sen otur, sen hastasın, ben getiririm. Şu elma şarabından biraz ister misin, yoksa senin için fazla mı tatlı?"

"Olur, tamam, teşekkürler. Pekâlâ, Lizzie, seni görmek ne zevk ve pek hoş görünüyorsun."

Bazı kadınlar, ki daha önce söylediğim gibi Lizzie de onlardan biridir, görünüş bakımından, gerçekten çok çirkinden hakikaten çok güzele değişen bir yelpazede, inanılmaz ölçüde değişebilirler. Lizzie bugün yelpazenin güzel ucundaydı; genç ve ışıl ışıl görünüyordu, tombul bir "*principal boy*"* gibi görünüyor, rüzgâr kıvır kıvır bukleler halinde saçlarını dağıtıyordu. Siyah pantolon üzerine mavi yeşil çizgili uzun bir gömlek giymişti. Onun yüzünde de Gilbert gibi köpeksi bir kuşku ve ilaveten mahcup, afacan bir özgüven ifadesi vardı.

Birahanenin dışındaki ahşap banka oturup birbirimize baktık; ben, belli belirsiz gülümseyerek, Lizzie, azimli ve gözleri ışıldayarak. Köy sakinlerine daha önce hiç olmadığım kadar afişe olmuş hissediyordum, neyse ki pek azı etraftaydı.

"Telefon etmen büyük incelik. Geçerken mi uğradınız? Kalmanı isteyemezsem kusura bakma, şu anda pek ziyaretçi kabul edecek havada değildim."

"Hayır, hayır, otobana geri dönmemiz gerek, Gilbert Edinburgh'de birini görecek. Festival'de oynanacak bir oyun var da..."

"Anlatma bana."

"Ah Charles, sevgilim, sevgilim, beni affediyorsun, öyle değil mi?"

"Ne için Lizzie?"

"Affediyor musun, söyle?"

"Evet, eğer affetmem gerekiyorsa, fakat anlamakta zorlanıyorum. Ne gizem tüccarıymışsın sen meğer! Ah işte, Gilbert de içkilerle geldi."

Lizzie ve Gilbert sadece affedilmek için gelmişlerdi. Hoplayıp zıplayarak ve havada savurarak alıp gidiverecekleri bir af belgesi isteyen iki çocuk gibi oturmuş, bana bakıyor ve gülümsüyorlardı. Benden kendilerini sevmemi ve mutluluklarının üzerindeki bir lekeyi kaldırmamı istiyorlardı. Böyle neredeyse resmi bir şekilde bana gelmeden önce, kim bilir meseleyi nasıl dikkatle tartışmışlardı. Bana çocuk gibi

* Bir pandomimde başroldeki erkek, genellikle bir kadın oyuncu tarafından oynanır. (ç.n.)

görünüyorlardı ve birden kendimi yaşlı hissettim ve belki de denize geldiğimden beri ciddi şekilde yaşlanmıştım.

Lizzie'yi kaybetmiştim ama ne zaman, nasıl? Belki de başlangıçta onu sıkı tutmam gerekirdi. Ya da belki de Gilbert'ten yahut Gilbert'le yaşadığı hayattan daha memnundu. Yahut belki de James'le gönderirken derinden korkutmuştum onu. Lizzie rahatlığı, mutluluğu ve artık kavga etmemeyi seçiyordu; onu suçlayamazdım. Ve James'in aramızda bir engel olduğunu biliyordum. Gerçi James'le aralarında "hiçbir şey" yoktu ama o "hiçbir şey" yeterinden fazlaydı. James söz konusu olduğunda işler hep böyleydi. Küçükparmağıyla dokunarak her şeyi benim için berbat hale getirebilirdi. Belki de benim çocukça düşüncem, James'in her zaman tercih edilmesi gerektiği inancım kalıcıydı. Elbette James kötü niyetli davranmamıştı. Ama yalanın kendisi hakikaten ölümcül bir hataydı. Muhtemelen James'i yitirmemiştim ama Lizzie'yi yitirmiş, daha önce istediğim üzere onu etkili bir biçimde "başıboş bırakmıştım". Ve Lizzie'yi Hartley yüzünden bıraktığımı zar zor hatırladığımı fark ettim. Bu sabah Hartley yüzünden orada kalmayı katlanılmaz bulmuş, evden koşarak çıkmıştım. Hastalığım bekleme süresini belirlemiş ve artık bitmişti. Lizzie'nin telefonu bilmeden verilmiş bir işaret, bir eylem davetiydi. Hartley ve benim zamanımız gelmişti.

Bu zaman zarfında Lizzie'ye gülümseyerek orada oturdum ve belki o masumca, umutla, olan biteni idrak edemeyerek ve beni hem tutup hem bırakabileceğini, bana hem sahip olup hem olmayabileceğini, her şeyin yoluna gireceğini hayal ederek gülümsüyordu ama istediğimiz kadar gülümseyelim, aramızdaki bağ kopmuştu. James'in, yalnız yaşamanın ve herkese amca/dayı olmanın kaderim olduğuyla ilgili söyledikleri geldi aklıma. "Demek Charles Amca'yı gördüğüne memnunsun" dedim.

Güldüler, güldüm ve birlikte güldük ve Lizzie elimi sıktı. Onlara mutluluk belgesini vermiştim ve ne kadar memnun, nє kadar minnettar olduklarını görebiliyordum. Ben hariç herkes çok canlı ve neşeliydi.

Elma şarabı tatlı ve epey sertti, artık etkisini göstermeye başlıyordu. Sanki biri neredeyse ciddiyetle bir tabakta kesik bir baş getirmiş gibi, Titus aklıma geldiğinde, neşeli bir havaya bürünmem kolaylaşmaya başlamıştı. James, Titus hakkında hatırlayamadığım bir şey söylemişti. Felaket öldürür. Çark adildir. O gün Lizzie'nin attığı çığ-

lıkları hatırladım. Belki de Lizzie'yi kaybetmemin sebebi Titus'tu, çünkü beni suçlamıştı, çünkü olanlar çok fazla gelmişti. Nedenler ağı ne kadar da sıkı dokuluydu. Lizzie şimdi zevkle bağırıyordu. Eh, hayatta kalmak zorundaydı, hepimiz hayatta kalmak zorundaydık. Titus bizimle uzun kalmamış bir yabancıydı.

Bir süre eski arkadaşlar arasında olduğu üzere rahatça çene çaldık. Gilbert sonsuza kadar süreceğe benzeyen bir televizyon dizisinde iyi bir rol bulmuştu. Evi yeniden dekore edeceklerdi. Lizzie hastanedeki yarı zamanlı işine geri dönmüştü. Onlara akşam yemeğine davetliydim. Hartley hakkında hiçbir şey söylemediler ve bu saygılı ihmal onlardan ayrılışımın mührü gibi göründü, gerçi ne diyebileceklerini hayal etmek de güçtü.

Saati sordum, kol saatimi cebimden çıkarttım ve Lizzie'ninkine bakıp ayarladım. Gitmeleri gerektiğini söylediler, arabalarına kadar geçirdim. Lizzie kucaklaşmalı bir sahne istiyordu ama hafifçe iterek arabaya bindirdim. Sanırım Gilbert beni öpmek istiyordu. Sanki bir şeyin sonuymuş gibi giderlerken arkalarından el salladım. Sonra cadde boyunca kiliseye, ardından bungalovlara giden yola doğru yürümeye koyuldum. Köşeye vardığım sırada birinin *omzuma* dokunmasıyla döndüm ve çok şaşırdım. İlkin hayli yabancı gelen bir kadındı. Sonra dükkâncı kadını tanıdım. Nihayet taze kayısı geldiğini haber vermek için arkamdan koşmuştu.

Tepeye tırmanmaya başladığımda çok yorgun ve ağır hissediyordum. Belki de hastalığımdan sonra bir gün daha beklemeliydim. Belki de o elma şarabının hepsini içmemeliydim. Belki de Lizzie ve Gilbert canlılıklarıyla, dünyayı değiştirme ve hayatta kalma yetenekleriyle bütün gücümü tüketmişlerdi. Artık kendi amaçları için kullanacakları bir parçamı da yanlarında mı götürmüşlerdi yoksa? Belki de başka insanların varlığımdan bu şekilde beslenebilmelerinden memnuniyet duymalıydım.

Hazır olmadığımı ve kılığımın uygun olmadığını hissediyordum fakat kaçınılmazlığın eli üzerimdeydi. Bu yeni bir şans için yalvarıp yakaran, erteleyemeyeceğim bir görüşmeydi. Hissettiğim ağırlık dayanılmaz, ezici bir yükün ağırlığı gibiydi. Gerçi ne yapacağıma dair bariz bir fikrim yoktu. Ne kendimi savunacak bir aracım ne de beni bekleyen bir taksi vardı. Ama daha önce hiç gelmediğim bir noktaya ulaşmıştım; yeterli umarsızlığın kutlu noktası.

Bahçelere, çiçeklere ve bahçe kapılarına bakarak dik yokuşu tırmandım. Evlerin her birinin ötekinden ne denli farklı olduğu dikkatimi çekti. Birinin ön kapısında oval bir vitray, bir başkasının ön bahçesinde sardunyalar, bir diğerinde çatı pencereleri vardı. Nibletts'in sinir bozucu karmaşıklıkta bir mandalı olan mavi ön kapısına ulaştım.

Ön yatak odalarının perdeleri alışılmadık biçimde yarı çekilmişti. Zili çaldım. Sesi farklıydı. Evin boş olduğunu ne kadar hızlı anladım? Kesinlikle perdelerin arasından büyük yatak odasına bakıp bütün mobilyanın gitmiş olduğunu görerek durumu teyit etmemden önce.

Ön kapıya döndüm ve her nedense, defalarca zili çalarak boş evde yankılanışını dinledim.

"Ah, affedersiniz, Bay ve Bayan Fitch'i mi arıyordunuz?"

"Evet" dedim, yan bahçenin çitinin üzerinden eğilen önlüklü kadına.

"Ah, onlar gittiler, Avustralya'ya göçtüler" dedi gururla.

"Gideceklerini biliyordum, yakalarım diye ummuştum."

"Evi sattılar. Köpeciklerini de yanlarında götürdüler. Tabii karantinada kalması gerekecek."

"Ne zaman gittiler?"

Bir tarih söyledi. Söylediği tarih, derhal fark ettim ki, onlarla görüşmemin hemen ertesiydi. Demek gidiş tarihleri konusunda bana yalan söylemişlerdi.

"Bir kartpostal aldım" dedi gururlu kadın. "Bu sabah geldi. Görmek ister misiniz?" Bana göstermek için yanında getirmişti.

Gördüm; bir yüzünde Opera binası, öbür yüzünde Hartley'nin el yazısı: *Henüz geldik, bence Sydney bugüne kadar gördüğüm en güzel şehir, çok mutluyuz.* Hem Ben hem Hartley imzalamışlardı.

"Ne güzel bir kartpostal". Onu kadına geri verdim.

"Evet, öyle değil mi ama İngiltere benim için yeterince iyi. Siz akrabaları mısınız?"

"Kuzen."

"Bay Fitch'e biraz benzediğinizi düşünmüştüm."

"Onları kaçırmam çok kötü oldu."

"Maalesef adreslerini bilmiyorum ama işte böyle, insanlar gidince gidiyorlar, öyle değil mi?"

"Pekâlâ, çok teşekkür ederim."

"Sanırım size yazacaklardır."

"Ben de öyle. İyi günler."

Kadın evine döndü ve ben de yola çıktım. Güller çoktan ihmal edilmiş görünüyorlardı, üzerleri ölü güllerle doluydu. Toprağın üzerinde yarı gömülü, sıra dışı bir taş gördüm ve aldım. Hartley'e verdiğim ve o berbat gün plastik bir torba içinde getirdiğim beyaz kareli, benekli pembe taştı. Cebime koydum.

Evin etrafını dolaşıp arka bahçeye girdim ve manzaralı pencerenin önündeki beton terasta durup içeriye baktım. Burada da perdeler bırakılmış ve biraz çekilmişti ama aralarından boş odayı görebiliyordum. Hole açılan kapı açıktı ve ön kapının iç tarafını, ortaçağ şövalyesi resminin asılı olduğu yerdeki izi görebiliyordum. Eve girmek için delice bir istek duydum. Belki de Hartley bana bir mesaj, en azından varlığına dair önemli bir iz bırakmıştı.

Arka kapı kilitliydi ve oturma odasının pencereleri güvenli bir şekilde kapatılmıştı, fakat mutfak pencerelerinden biri biraz oynadı. Başka bir şeyin olmadığı bahçe kulübesinden bir tahta sandık getirdim ve üzerine çıktım, tıpkı Titus'un çitteki delikten bakmak için yaptığı gibi. "Bir sandığın üzerine çıkardın, öyle değil mi?" "Evet, sandığın üzerine çıkardım". Pencereyi gevşettim ve parmağımı aralığa soktum. Derken içeriden iyi mandallanmamış pencere açılıverdi ve bacağımı içeriye attım. Bir dakika sonra, heyecandan nefes nefese mutfaktaydım. Evin içinde dehşet verici bir sessizlik hüküm sürüyordu.

Mutfak boştu, tamamen temiz değildi ve musluk damlıyordu. Pencereden giren esinti, küçük toz topakçıklarını oradan oraya sürüklüyordu. Raflarında çoktan küfizleri belirmiş kileri açtım, oturma odasında dolaştım ve iki yatak odasına girdim. Hiçbir şey yoktu; ne bir mendil ne bir toka, aşkıma dair tek bir hatıra bile yoktu. Banyoya gidip küvetteki lekelere baktım. O zaman ilginç bir şey gördüm. Yerdeki muşambanın kıyısında, duvarla birleştiği yerde, minicik bir beyazlık görünüyordu, eğilip çektim. Bir mektup, muşambanın altına saklanmıştı. Dikkatle çıkarıp baktım. Hartley'e yazdığım son mektuptu ve açılmamıştı. Acaba açılmış da mektuplarda bazen olduğu gibi sonra yeniden mi yapışmış diye merak ederek bir iki dakika inceledim, fakat hayır, hiç açılmamıştı.

Cebime koyacaktım ki vazgeçtim. Dört parçaya bölüp klozete attım ve sifonu çektim. Geri çıkıp mutfak penceresini kapattım, sonra ön kapıdan çıktım. Komşu kadın onaylamayan gözlerle izliyordu hatta ön penceresini açıp yokuş aşağı inişimi izledi.

Aşağı inip sağa, köyün caddesine dönünce, birden tanıdık birinin yaklaştığını gördüm. Tanıdığım biri olduğunun ve onu görmekten hoşnut olmadığımın, gelenin Freddie Arkwright olduğunu anlamadan hemen önce ayırdındaydım. Kaçış imkânsızdı. Beni çoktan görmüştü ve yaklaşıyordu.

"Bay Arrowby!"

"Vay, Freddie!"

"Ah, Bay Arrowby, sizi gördüğüme çok sevindim, sizi bir türlü yakalayamadım! Burada olduğunuzu biliyordum. Hamsin Yortusu için gelmiştim ve sizi de görebilmeyi umuyordum, size şimdi rastlamam ne şans!"

"Uzun zaman oldu Freddie. Nasılsın, neler yapıyorsun?"

"Bob size söylemedi mi, oyuncu oldum!"

"Oyuncu mu? Kutlarım!"

"Hep oyuncu olmak istemişimdir. Sizin o işe de bu yüzden girmiştim ama biraz hayal gibiydi, gerçekleşeceğini hiç ummuyordum. Ve sizinle çalışmayı sevmiştim, harikaydı, Londra'da, her yerde dolaşıp durduk, öyle değil mi? Sonra siz gidince, 'Neden olmasın?' diye düşündüm ve sonra oyuncular birliği üyelik kartını aldım, gerçi artık o kadar da genç değildim ama sizinle çalışmış olmamın hep yardımı oldu, bana hep şans getirdiniz Bay Arrowby. O günlerde bana karşı çok naziktiniz, beni çok teşvik ettiniz. 'Ne istediğine karar ver ve peşine düş Fred, bu sadece bir irade meselesi!' Bunu bir kereden fazla söylediğinizi hatırlıyorum."

Ne bunu söylediğim hatırlıyordum ne de birinin birden çok kez söyleyebileceği bir şeye benziyordu; tabii böyle bir şey söylemiş olma talihsizliğine uğradığını varsayarsak, fakat Freddie'nin böyle hoş anıları olduğuna memnundum. Kıyı yoluna giden patikaya kadar yürüdük. "Tanrım, ne güzel günlerdi Bay Arrowby, Savoy, Connaught, Ritz, Carlton, siz sayın; hepsine giderdik! Eski Carlton artık yok elbette ama Londra hâlâ dünyanın en güzel şehri ve epeyce şehir gördüm artık. Paris, Roma, Madrid; işler nedeniyle bulundum buralarda. Bir süre önce bir film için Dublin'deydim, ne içtik ama!"

"Sahne adın ne?"

"Ah, adımı değiştirmedim, Freddie Arkwright, bana uygundu. Öyle çok mühim roller oynadığımı söyleyemem ama her ânını sevdim. Hep sayenizde, bana karşı çok iyiydiniz, beni çok teşvik ettiniz ve

herkes, 'Ah, siz Charles Arrowby'ın arkadaşınız, değil mi' diyordu ve hayır diyecek halim yoktu, tabii çok yardımı oldu. Tanrım, sizi görmek ne güzel, Bay Arrowby, biliyor musunuz bir gün bile yaşlanmış görünmüyorsunuz. Yaşamak için buraya gelmeniz hoşuma gitti, ben de buralıyım biliyorsunuz, Amorne Çiftliği'nde doğmuşum, amcam ve yengem hâlâ orada yaşıyorlar. Siz emekli oldunuz, öyle değil mi?"

"Evet."

"Tiyatrodan emekli olmayı hayal bile edemiyorum. 'Gösteri dünyasının insanları gibisi yok', doğru söze ne denir! Ama Londra'ya hâlâ geliyorsunuz, değil mi, belki buluşabiliriz bir ara? Birlikte yaşadığım arkadaşımla tanışmanızı çok isterim, Melbourne Pavitt'le, adını hiç duydunuz mu? Hayır mı? Neyse, duyacaksanız. Kendisi sahne tasarımcısı."

"Sanırım buralarda yine karşılaşırız..."

"Özür dilerim, kafanızı şişirdim, neden Kara Aslan'a gidip amcamın hesabına birer içki içmiyoruz?"

"Olmaz, acele geri gitmem gerek, buradan dönüyorum. Seni görmek çok güzeldi Freddie ve bu kadar başarılı olmana çok memnun oldum."

"Menajerime size bazı kupürler yollamasını söyleyeceğim."

"Yap bunu ve iyi şanslar sana."

"Tanrı sizi korusun Bay Arrowby ve milyon teşekkür."

Patikadan aşağı uzaklaştım. Bazılarının hayalinde iblis gibi geçebilirim ama Freddie Arkwright'ın zihninde belli ki, oldukça hak edilmemiş bir biçimde, iyiliksever bir ilah olarak yer alıyordum.

Eve vardığımda saat daha iki olmamıştı. Doğrudan teneke kutudan jöle halinde biraz soğuk et suyu içmeye çalıştım ama çok geçmeden vazgeçtim. İki aspirin aldım ve üst kata çıkıp yatağıma uzandım ve aşırı mutsuzluk ve şok hallerinde insanın yaptığı gibi şuurumu çabucak kaybetmeyi bekledim ama bunun yerine bir tür cehenneme düştüm.

Eğer kıskançlıktan daha beter bir nafile zihinsel işkence varsa, o da belki pişmanlıktır. Ölüm acısı bile daha az keskin olabilir ve elbette bu acılar birleşir, tıpkı şimdi benim için birleştikleri gibi. Pişmanlık diyorum, tövbe değil. Tövbeyi saf haliyle deneyimlediğimi sanmıyorum; belki de saf halde bulunmuyordur. Pişmanlık, suçluluk içerir fakat can yakan acısı devasız, çaresiz, umutsuz bir suçluluk.

Hartley'i gerçekten düşünemiyordum yahut henüz düşünemiyordum. Şaşkınlığım ziyadesiyle büyüktü yahut çok fazla acı çekmemek için kendimi çoktan gizlice korumaya almıştım. Ayrıca, gençliğine ait bir yumuşaklıkla, neredeyse bir jestle bir kenara çekilmişti Hartley. Sanki bilincimde mırıldanıyormuşçasına varlığının sürekli olarak farkındaydım ama ona odaklanamıyordum. Bazen, onunla olan mücadelemin son aşamalarında, dinlenmek istediğimi hissetmiştim ve şimdi birdenbire beni boşta bırakmıştı. Fakat Hartley'nin ortadan kaybolmasının kesinliğinin yarattığı boşluğa Titus gelmiş, suçluluğumdan ve kederimden payına düşeni geri getirmişti.

Yerine getirilmemiş koşullarda pişmanlığın dehşeti müthiştir. Kendi beyhudeliklerini bilmeyen güçlü mutluluk hayallerinin çoğalmasını dindiremiyordum. Titus'u Londra'ya götürecektim, oyunculuk okuluna gidecekti, arkadaşlarıyla birlikte koşarak beni görmeye gelecekti, onu uzun harikulade tatillere götürecektim, onu sevecek ve ona bakacaktım. Titus'a sahip olmanın; ona kaygıyla, beceriksizce, sorumlu babalık etmenin ne hikmetse asıl nokta olduğunu, gerçekte Tanrıların çok alakasız bir ambalajla bana gönderdiği katışıksız armağanın bu olduğunu neden *o anda* anlamamıştım? Kavramam gereken buydu, bu; olmayacak şeyler değil. Rosina'nın Titus hakkındaki kehanetlerini hatırladım: Onun da hayali bir çocuk olduğu ortaya çıkacak, gözden yitip gidecek ve ortadan kaybolacak. Neden onu yakalamamış ve aramızda bir gerçeklik yaratamamış; ona bütün dikkatimi vermemiş ve alıp bu insanı çocuksuz koyan acımasız denizden uzaklara götürmemiştim? Elbette Gilbert ve ötekiler kötü niyetli gülüşlerle güleceklerdi ama yanılıyor olacaklardı. Kutsal babalık ilişkisi vücut bulacaktı, bu kadar tuhaf bir biçimde bile ve kutsal manevi bağlar beni kendim için hiçbir şey talep etmeksizin Titus'un koruyucusu, akıl hocası, hizmetkârı yapacaktı. Belki bu ideal bir resimdi. Eskiden bir tiran gibi davranmış olabilirdim, kıskanç olabilirdim ama halis bir şeyi gördüm mü tanırım ve Titus'a sadık kalırdım. Fakat bütün bu düşünceler kafamda dolanıp dururken, o resim hep yerli yerindeydi; denizin görkemli ışığında Titus ölü yatıyor, gevşek, sırılsıklam, gözleri yarı açık ve tavşandudağının üzerinde yara iziyle.

Titus'un ebedi yokluğunun anlaşılması neredeyse imkânsız bir şey olarak yaşıyordum. Benimle ne kadar kısa bir zaman geçirmişti ve bana ölümüne, celladına gelir gibi gelmişti. Pek çok başka olasılıkla

kaynayan nasıl bir garip tesadüfler izleğiyle dalgalı, oyuncu, katil denizden tekrar tekrar çıkmaya uğraştığı o sarp kayalığın altına çıkmıştı yolu? Onu ikaz etmiş olmam gerekirdi, o ilk gün onunla oradan denize asla dalmamış olmam gerekirdi; gençliğinden öylesine hazzettiğim ve ben de gençmişim gibi davrandığım için onu yok etmiştim. Bana güvendiği için öldü. Onu benim kibrim öldürdü. Bu bir nedensellik meselesi. Hataların bedelini otomatik olarak ödersin. Onu kavrayışımı gevşettim ve o öldü. Bunun gibi düşünceler sonunda beni komaya benzer bir uykuya daldırdı; uyandığımda Hartley'nin gittiğini unutmuştum ve uyanır uyanmaz onu geri almak için neler yapacağıma ilişkin eski hareket planıma başlamıştım.

Saatim yine durmuştu, fakat çok soğuk, çok soluk mavi oyuklarla delik deşik turuncu renkli bir sürü bulutla dolu gökyüzünde bir akşam havası vardı. Alt kata indim, biraz çay yaptım ve sonra şarap içmeye başladım. Hartley'i düşünmeye başladım ama sanki beni acıdan delirtecekler mi anlamak için düşünceleri deniyormuşçasına dikkatle yaptım bunu. Düşünülmeleri gerekiyordu, olanları hazmetmem gerekiyordu. Boş evi görmüştüm, Sydney'den gelen kartpostalı görmüştüm. Genç, latif yüzünün, artık bir tül perdenin ardından bakarmış gibi uzak, bana baktığını görerek, onu düşündüm. Beni sessizce acı çekmeye davet ediyordu. Artık bu acı çekmenin gerçekleşebileceği geniş bir alan, büyük ve sessiz bir dehliz vardı. Artık bir acil durum, planlanacak, başarılacak bir şey yoktu. Bununla ne yapacağım, diye sordum ona, hayatımda yeniden ortaya çıkarak alabildiğine canlandırdığın sana olan aşkımla şimdi ne yapacağım? Beni mutlu etmeyecektin madem, neden geri geldin? Yapacak sağlıklı bir işi olmayan aşkımın muazzam yararsız çarkıyla ne yapabilirim? Artık senin için hiçbir şey yapamam sevgilim. Artık kutsallığına saygısızlık edilemeyecek bir sunak haline getirerek, bu aşkla yaşamaya mı yazgılıyım diye düşündüm. Belki de yalnız başıma, herkese amcalık/dayılık ederek bekâr bir rahip gibi yaşarken, bu meyvesiz aşkı gizli ibadethanem olarak saklı tutacaktım. O zaman boşu boşuna, sahip olmayı istemeden sevmeyi öğrenebilecek miydim ve bunun, çıkıp denize geldiğimde erişmeyi umduğum keşişvari mistisizm olduğu anlaşılacak mıydı?

Hava kararmaya başladı ve lambayı yaktım. Pervaneleri dışarıda tutmak için pencereyi kapattım. Biraz şaşırarak, bir uçağa atlayıp Sydney'e gitmenin bu arada hiç aklıma gelmediği kafama dank etti.

Ben'in Sydney'de mi yaşayacaklarına dair bir şey söyleyip söylemediğini hatırlayamadım ama Avustralya o kadar da büyük bir yer değildi ve birlikte kız avına çıkmaya bayılacak dostlarım vardı. Arayabilir, soruşturabilir, ilan verebilirdim. Bir meşgale olurdu. Ama nedense yapmayacağım belliydi, vazgeçmiştim. Onu belli bir uzaklıktan tevazuyla izlemek, sadece hâlâ orada olduğumu bilmesine izin vermek? O zaman nasıl da korkutucu bir hayalet haline gelebilirdim. Hayır, vazgeçmiştim ve bunu gayet kâhince, o korkunç son kaçıştan hemen önce yapmıştım. O korkunç çay partisinden sonra telefon edeceğini hayal ederek nasıl öylece oturup beklemiştim? Hakikaten arayacağını mı düşünmüştüm? Hakikaten son anda benim filikama atlayacağını mı hayal etmiştim? Elbette o zamana kadar atlama yeteneğinden yoksun olduğunu öğrenmiş olmam gerekirdi. Ve ellerimin arasındaki başımı acıyla ileri geri sallayarak, ah keşke ilişkimiz yürüseydi diye düşündüm. Keşke Hartley kız kardeşim olsaydı, ona büyük bir memnuniyetle bakar, onu şefkatle severdim.

Bir şey yiyeyim mi karar veremedim. İştahım yoktu ve bir daha yemek yemek isteyeceğimi sanmıyordum. Sonunda sarhoş olup midem bulanarak üst kata çıktım. Boncuk perde her nasılsa içeri giren bir deniz esintisiyle tıkırdıyordu. Dağınık bulutların arasından hızla hareket eden küçük bir ay vardı, ayın hızı beni sersemletti. Belki de Ben'i seviyordu, onun sevmeye yatkın bir doğası vardı ve başka seçeneği yoktu, olası başka bir hedefi yoktu. Titus'u sevmek istemişti fakat Ben, Titus'a olan sevgisini mahvetmiş ve bunu yapmakla onu da mahvetmişti. Benim gördüğüm bir kabuktu, bir kılıf, ölü bir kadın, ölü bir şey. Yine de öylesine içine girmeyi, hayata döndürmeyi, el üstünde tutmayı istediğim de bu şeydi. Üç uyku ilacı aldım. Uykuya dalarken, okumasa bile mektubu neden sakladı acaba, merak ettim? Göreceğimi bile bile taşı neden bahçeye koydu? Bunlar, sonuç olarak, *umutlu* işaretler miydi?

Ertesi sabah epey geç uyandım ve telefondan saat dokuz buçuk olduğunu öğrendim. Başım ağrıyordu. Mutfağa gittim ve suyla yarı dolu halde ortada duran oturma banyosuna takılıp düştüm. Banyoyu, yarısını kayraktaşlarının üzerine, yarısını çimenliğe olmak üzere boşaltmayı becerdim ve küveti merdivenlerin altına geri koydum. Birkaç bisküvi yemeye niyetlendim ama yumuşamış ve garip bir şe-

kilde nemlenmişlerdi. Ne ekmek ne tereyağı ne de süt kalmıştı. Gerçi aç da değildim. Alışverişe gitmeyi düşündüm ama günlerden ne olduğuna emin değildim. Uzaktan kilise çanları duyuldu, pazar olabilirdi. Gayet soyut bir şekilde, acaba Londra'ya gitsem mi diye düşündüm. Ancak oraya gitmek için özel bir sebebim de yoktu. Görmek istediğim kimse, yapmak istediğim hiçbir şey yoktu.

Yola kadar yürüyüp hava durumuna baktım. Hava daha ılık, gökyüzü daha maviydi. Gilbert'in akıllı sepetinde birkaç mektup gördüm. Grev yahut tatil ya da her ne idiyse, belli ki sona ermişti. Tabii Hartley'den mektup yoktu ama Lizzie'den bir tane vardı. Mektupları küçük kırmızı odaya götürdüm ve masaya oturdum.

Canım,

Görüşmemiz konusunda mutsuzum. Cömert ve tatlıydın ama keşke seni yalnız görebilseydim. Bütün o gülüşmeler nedense kötüydü. Gerçekte ne düşünüyordun? Nedense yanlış yaptığımı hissediyorum ve sen beni düzeltmelisin. Beni sev, Charles, beni *yeterince* sev. Mektubundan bu yana sana olan aşkımı bir aşı gibi yeniden yaşıyordum, "sağalayım" diye değil, asla değil; fakat nihayet sadece aptalcasına "aşka düşmek" yerine, seni gerektiği gibi sevebileyim diye. Önemli olan sevmek, "aşka düşmek" değil. İzin ver artık başka ayrılıklar olmasın Charles, kötü niyetli sahiplenici tutkular ve entrikalar olmasın. İzin ver, bundan böyle aramızda sonsuza kadar barış olsun, artık genç değiliz. Lütfen, sevgilim.

Lizzie.

Not: Londra'da bizi ziyarete gel.

"Biz"den bir davetle biten ne dokunaklı bir mektup! ve "Ben yanlış yaptım ama sen beni düzeltmelisin". Tipik Lizzie. Bir başka mektubu açtım. Rosemary Ashe'dendi.

Çok Sevgili Charles,

Sana Sidney'le ayrıldığımıza dair üzücü haberi vermek için yazıyorum. Boşanmak istiyor. Çocukların hatırına barışçıl davranıyoruz

ama onların pek umurundaymış gibi görünmüyor. Elbette konu daha genç bir aktris, bizim mesleki tehlikemiz, bu ve Sidney'i delirtiyor gibi görünen Atlantik aşırı atmosfer. Belki de geçici bir şey. Umudumu yitirmedim, sadece umut etmek çok acı verici. Eve dönüyorum ve seni görmek için can atıyorum. Deniz kenarındaki sakin evinde seni ziyaret edebilir miyim? Bu tam da ihtiyaç duyduğum şey.

Sevgilerimle.
Rosemary.

İdeal evlilik de buraya kadarmış. En iyisi bekâr amca/dayı rolümü parlatmaya başlayayım. Bir başka mektup açtım ve Angela Godwin imzasını kolayca okuyabilmeme rağmen kimden geldiğini idrak etmem biraz zaman aldı.

Sevgili Charles,

Dinle, benim. Ve dikkatle dinle. Yaşlı kadınları çekmek zorunda değilsin, neden olasın? Belki de genç birini elde edemeyeceğini düşündün? Ama yaşını hiç göstermiyorsun, biliyor musun? Lizzie Scherer ve Rosina Vamburgh gibi moruklara mecbur değilsin, BANA sahip olabilecekken neden mecbur olasın? Aslında Rosina'dan bayağı hoşlanırım, en azından zeki biri, Pam gittiğinden beri evde durum daha düzgün, dolayısıyla seni bir kaçış yolu olarak gördüğümü düşünme, görmüyorum! Bu son aylarda epeyce düşünüp taşındım ve sanırım çok değiştim ve en sonunda kendimle uzlaştım. Kimliğim hakkında düşünüyordum. Hayatımla ne yapacağımı henüz bilmiyorum; oyunculuk *değil*, dolayısıyla bunun peşinde olduğumu da düşünmemelisin! Matematikte iyiyim ve fizikçi olabileceğimi düşünüyorum, sonbaharda Cambridge'in sınavına gireceğim. Tabii sonunda önemli *biri* olacağım. Bu mektubu neden mi yazıyorum? Dahiyane bir fikrim var. O akşam Peregrine'i ziyaret geldiğinde (elbette) sizi kapıdan dinledim ve senin bir oğul istediğini söyledi ya da belki sen söyledin, unuttum ama her neyse işte, aklıma takıldı bu. Şimdi fikir geliyor. *Neden sana bir oğul vermeyeyim*? Senin olabilir, onu kendime isteyecek değilim. Yani ziyaret ederim falan. Kendimi bir çocuğa bağlanıp kalacak gibi görmüyorum henüz, bir

bakıcı tutabiliriz. Ayrıca Cambridge'de fena halde yoğun olacağım. Elbette evlenmeyi öneriyor da *değilim*. Sanırım çok sonra evleneceğim ya da belki hiç evlenmem. Ama neden *istediğine* düpedüz *sahip olmayasın*? İnsanlar yeterince yapmıyor bunu, işte bizim uygarlığımızın sorunu bu, insanların aç kalmasını değil, daha çok, istedikleri şey burunlarının dibindeyken kalplerinin arzuladığını ele geçirecek cesaretten yoksun olmalarını kastediyorum. Bana gelince, on yedi yaşındayım ve sağlığım mükemmel. Bakireyim ve o sınırdan beni özel birinin geçirmesini istiyorum, aslına bakarsan *senin*. Bir de fotoğraf koyuyorum, böylece ne kadar değiştiğimi görebilirsin. Ne dersin Charles? Ben ciddiyim. Özellikle de seni sevdiğimi ve istediğin takdirde, ne zaman istersen senin olacağımı söylerken. Sevgiler.

Angela Godwin.

Fotoğrafı zarftan çıkarttım ve iri gözlü ve biçimlenmemiş aydınlık, körpe, mahcup yüzlü, bayağı güzel ve zeki görünüşlü kızın renkli fotoğrafını inceledim. Bu mektubu buruşturdum ve şöminenin yumuşak küllerinin içine soktum. Başka mektuplar da vardı ama şimdilik yeterince mektup okuduğuma karar verdim.

Dışarı, korkunç denizin neler yaptığına bakmaya çıktım. Sakin ve kaygandı, kayaların arasından yağ gibi kayıyordu. Minn'in Kazanı'na kadar gittim ve köprünün üzerinde durdum. Cezir vaktiydi ve kazanın içinden beyaz bir akıntı halinde boşalan girdaplı, fışkıran, fokurdayan sular, ötedeki daha sakin deniz tarafından emiliyordu. Aşağıya baktım. Ne kadar derindi, kenarları ne kadar sarp ve düzgündü. Kuşkusuz, yeryüzündeki hiçbir kuvvet beni o kuyudan çıkaramazdı. Yine de çıkmıştım, hayattaydım ve tatil yapıp yüzen zavallı Titus ölmüştü. Kayalıkların üstünde kuleye kadar yürüdüm ve merdivenleri indim. Pürüzsüz su yükselip alçalıyordu ama fazla şiddetle değildi; dalgalar uygundu, demir korkuluk dalgalara kadar ulaşıyordu. Zihnimde belli belirsiz olsa bile bedenimde bir hayat kıpırtısı, California'daki yüksek tramplenlerden atlarken yahut İrlanda'nın ölümcül soğuk denizlerine dalarken hissettiğime benzeyen korkunun bildik yarı cinsel seğirmesini hissettim.

Heyecandan titreyerek giysilerimi çıkardım ve denize yürüdüm. Soğuk şok, sonra sıcaklık, ardından sakin suların güçlü, yumuşak kaldırma gücü bana fena halde mutluluğu hatırlattı. Denizin yalnızlığını ve şimdi ölüm duygusu olarak adını koyduğum, hep içime saldığı o özel hissiyatı duyarak yüzdüm. O sırada ölümü dilediğimden yahut boğulabileceğimi düşündüğümden değil. Güçlü kol ve bacaklarım suyun hareketine karşılık verdi, solumam rahattı, üzerimde gökyüzü maviydi ve her yer güneş içindeydi; yakın ufuktan gelen dalgaları gördüm, rüzgâr beyaz tepelerini kırbaçlıyordu, güçlü ve uysaldılar. Benimle oynadılar. Soğuğu hissedene kadar yüzdüm ve suyun üzerine yattım; sonra sudan çıktım ve giysilerim elimde, çırılçıplak eve döndüm.

Deniz açlık duygumu geri getirmişti ve öğle yemeği vakti geldiğinde kalan et suyunu ısıttım, bir kutu baharatlı sosis ve bir kutu lahana turşusu açtım. Ertesi gün Londra'ya gitmeye yarı karar verdim. Yarı, hâlâ buralarda olabilecek James'i aramayı düşündüm ve numarasına bakıp yazarak telefonun yanına koymaya kadar vardırdım işi. Taksiciyi arayıp beni erkenden trene götürmesini istemeye yarı niyetlendim. Güneşin altı sıcak olmasına rağmen, yüzdükten sonra biraz üşümüştüm ve İrlanda kazağını giydim. Bir bavul çıkarıp birkaç giysi koydum. Hatta çalışma odasına gidip yolda okumak için bir kitap bile aradım. Emeklilik planlarım bir okuma düzeni de içermesine rağmen, Shruff End'e vardığımdan bu yana bir kitap kapağı olsun açmadığım geldi aklıma. Kitapları elden geçirdim. James onları incelemiş, Titus üzerlerinde yatmıştı. Şöyle heyecanlandırıcı, kendimi kaptırabileceğim bir şeye ihtiyacım vardı. Hatta pornografi için uygun bir zamandı; sorun şuydu ki, pornografiye katlanamıyorum. Sonunda *Güvercinin Kanatları*'nı seçtim; bir başka ölüm ve ahlaki yıkım hikâyesi.

Gün geçiyor, akşam yaklaşıyordu ama henüz ne James'i ne de taksiciyi aramıştım. Saatin, sabah erken gitmeye karar vermek için çok geç olduğuna karar vermiştim. Taksiciyi yarın arar ve daha geç saatteki bir trenle giderdim. Londra'ya vardığımda ne yapacağımı düşünmemiştim. Dairemi düzenler, perdemi sipariş ederdim? Böyle şeyler bir başka dünyaya aitti. Akşam hava ılık olmasına rağmen şenlik olsun diye küçük kırmızı odada şömine yaktım; Rosemary ve Angie'nin mektuplarıyla, mahcup zeki kızın fotoğrafını sindirdim. Akşam yemeğimi şöminenin yanına götürdüm ve bir süre *Güvercinin*

Kanatları'nı okumaya başlamaya çalışarak oturdum, fakat kitabın harikulade amirane başlangıcı beni çekmeyi başaramadı. Hava hâlâ aydınlıktı ve lamba olmadan görebiliyordum. Donuk gözlerle, denizin gümbürtüsünü ve kalbimin atışını dinleyerek bir süre oturdum. Hafiften uykulu yahut bilinçsiz hissetmeye başladım. Şu yüzme bana kesinlikle *bir şey* yapmıştı. Titus'u düşündüm. Sonra kendimi boğulmuş bir adam olarak düşündüm ve Minn'in Kazanı'ndan çıkıp yeniden hayat bulduğum gece, yanan ateşin karşısında, müteşekkir bir halde hâlâ neden hayatta olduğumu merak ederek, bu odada, yerde yattığımı hatırladım. Sanki orada, sıcağın karşısında, bütün halde olduğumdan emin olmak için kol ve bacaklarımı oynatarak orada yattığımı görüyordum.

Gözkapaklarım biraz düştü ve o zaman birden, daha sonra bir anı mı yoksa halüsinasyon mu olduğundan emin olamadığım bir şeye ilişkin, gayet berrak bir görüntü *belirdi* aklımda. Bu şey, apansız, bir anı olarak ortaya çıkmıştı. Belli belirsiz, savruk bir şekilde o çalkalanan su kuyusuna korkunç düşüşümü, öleceğimi "bildiğimi", loş ışıkta üstümdeki suyun nasıl yeşil göründüğünü düşünüyordum. Sonra, tam başımı kayaya vurmadan ve dünyam kararmadan önce, başka bir şey görmüştüm. Tuhaf, küçük bir kafa görmüştüm kendiminkinin yanında; korkunç dişler, kavisli kara bir sırt. Canavar denizyılanı aslında kazanda benimle birlikteydi.

Gözlerimi kocaman açtım ve şimdi deli gibi çarpan kalbimle nefes nefese, etrafıma bakındım. Her şey her zamanki gibiydi; şöminedeki ateş alazlanıyordu, açılmamış mektuplarım masanın üzerine saçılmıştı, yarı içilmiş şarap kadehim yerli yerindeydi. Uyumadığımdan emindim. Nedense tamamen unuttuğum bir şeyi *hatırlamıştım*. Bu, kesinlikle, doktorun beklememi söylediği unutuştu, çarpmanın sonucunda anıların izi kaybolmuştu. Fakat şimdi kara, sarmalanan şeyi, çok yakından, üzerimde yükselirken ve başı ve boynunun loş ışıkta gökyüzüne karşı bir an için belirginleştiğini apaçık hatırlayabiliyordum. Hafızamda canavarın yeşil, parlak gözlerini görebiliyordum. Görüntü birkaç saniye sürdü ama apaçık ve şüphesizdi. Hemen arkasından başımı çarpmıştım.

Ama hayır, hatırlayacak başka bir şey vardı, bilincimi kaybetmeden hemen önce başka bir şey olmuştu. Ama ne, ne? Heyecan ve korkuyla titreyerek, başım ellerimin arasında, hafızamı zorlayarak oturdum.

Orada, kahredici bir halde hatırlanmayı bekleyen bir şey vardı, çok önemli ve olağanüstü bir şey, görüş alanımın hemen dışında duran, yakalamamı bekleyen bir şey; sorun şuydu ki, yapamıyordum. Yüksek sesle inledim, kalkıp mutfağa gidip geri geldim, biraz daha şarap içtim, gözlerimi kapadım, açtım. Olur da değişir yahut anlık bir yakınlığı zorlaştırır yahut yok eder diye temas etmekten korkarcasına aklımdakileri gözlüyordum. Ama saklı şey bir türlü gelmiyordu ve eğer onu şimdi yakalamazsam sonsuza kadar yitip gideceğine, bilinçdışının derin, mutlak karanlığına gömüleceğine dair dehşet verici bir duyguya kapılıyordum. Tam şimdi, belki de son kez olarak, yüzeye dokunmak üzere son kez yükselmişti.

Bir süre sonra zorlamayı bıraktım, gerçi sonunda, bir şekilde önemli bir hatıranın birden geri geleceğini umuyordum hâlâ. Yeniden masaya oturup denizyılanını düşündüm ve daha önceki LSD'yle ilgili varsayımlarımı gözden geçirdim. Sarmallanan yaratığı gördüğüm gibi hissedip hissetmediğimi de hatırlamaya çalıştım. Dalganın altındayken "boğulmaya" ilişkin düşüncelerimi hatırlayabildiğim halde, hayvanın görüntüsüne ilişkin bir anım vardı ama o andaki ruh halime ilişkin hiç anım yoktu. Olur da hatırlamama yararı olur diye gidip kazanı incelemeyi düşündüm ama hava neredeyse kararmıştı ve cesaretim yoktu. İlkin korku, ardından düpedüz sarsıcı bir ölüm korkusu duydum. Lambayı yakmaya çalıştım ama nedense yakamadım. Birçok mum yaktım, sonra gidip önce ön kapıyı, sonra arka kapıyı kilitledim ve küçük kırmızı odaya döndüm.

Odaya girerken, neredeyse tam karşımda, sanki gözlerim yeni, dar bir dalga boyuna ayarlanmışçasına, beyaz ahşap lambrilerin bitim yerinin hemen altında, yeden on santim kadar yüksekte, lambrilerin küçük bir çıkıntıyla bittiği yerde bir çatlak gördüm. Kaplama tahtalarının arasında epeyce çatlak vardı, kimileri kısmen boyayla kapatılmıştı. Bu çatlak oldukça kısa, on beş santimetre kadardı ve içinde bir şey vardı: Beyaz bir şey azıcık dışarı çıkmıştı. Birden nefesim kesilerek, hatırayla başım dönerek, odayı boydan boya geçtim ve bir kâğıt parçasını çekip çıkardım. "Boğulduğum" gece uyandığımda, hiçbir şekilde unutmamam gereken o çok önemli şeyi üzerine yazdığım kâğıt parçasıydı bu. Kâğıdı elimde tutarken bile yazdığım şeyin ne olduğunu hatırlayamıyordum ama denizyılanıyla ilgili olması gerektiğini derhal tahmin etmiştim. Kâğıdı açtım ve okuduklarım şunlardı:

Bunu çabucak, kanıt olarak yazmalıyım, çünkü daha yazarken unutuyorum. James beni kurtardı. Her nasıl olduysa suyun içine, aşağıya geldi. Kollarını koltukaltlarıma koydu ve sanki bir asansördeymişim gibi yukarı yükseldiğimi hissettim. Sarp kayalık kenardan üzerime eğildiğini gördüm, sonra ben yükseldim, James bana sarıldı ve birlikte yukarı çıktık. Ama bir şeyin üzerinde durmuyordu. Bir an sanki bir yarasa gibi tutunmuşçasına kayaya yapışmıştı. Sonra bayağı suyun üzerinde duruyordu. Ve sonra

Yazı burada sona eriyor, okunaksız karalamalara dönüşüyordu. Soluğum kesilmiş bir halde masada oturup bu şeyi defalarca okudum ve derken hafızamın yüzeyine dokunup duran karanlık şey yarıp yukarı çıktı ve baktım ki olanları hatırlıyorum. Bu anı, denizyılanına ilişkin anıma benzemiyordu. Lizzie'nin şarkı söylemesine yahut Titus'un ölü yattığını görmeme dair anılara benziyordu; tek farkı, olmayacak bir şeyin anısı olmasıydı.

Şimdi sarp kaya duvarına "bir yarasa gibi" yapıştığını ve "bir asansördeymiş gibi" yukarı çıktığımı söyleyerek ifade etmeye çalıştığım şeyi mükemmelen hatırlıyordum. Yeşil dalganın beni kuşatmasından sonraydı, başım suyun üstüne çıkmıştı, ağzımdan sular püskürtüyor ve bağırmaya çalışıyordum. Derken James'in kayalık kenardan aşağı yarı yolu inmiş olduğunu gördüm, sanki kayaya karşı diz çökmüş gibiydi ve bir tür hayvan gibi aşağı iniyordu. Yarasa imgesi pek uygun değildi, daha ziyade kertenkele gibiydi ama bir insanın yapacağı gibi el ve ayaklarıyla tutunarak aşağı inmiyor, pürüzsüz yüzeyden aşağı bir hayvan gibi sürünüyordu. Ona doğru elimi uzatmaya çalıştığımı hatırlıyorum ama su, bedenimin bütün denetimini elinde tutuyor, beni bir mantar gibi savuruyordu. Her halükârda öyle çok su yutmuştum ki solumayı ve mücadeleyi bırakmak üzereydim. Özellikle o anda James'in de sırılsıklam, çırpınan denizin başından aşağı aktığı boğulmuş bir adam gibi göründüğünü hatırlıyorum. Herhangi bir şey düşünebildiğim anda şunu kavradım: Demek James de boğuluyordu. Ancak nedense bu ümitsiz bir düşünce değildi. Sonra çalkalanan girdabın tam içine doğru sürünerek inen James, bir tırtıl gibi kendini kayadan kopardı. Sanki yapışkan ve tutunucu bir şey bilerek tutunduğu yüzeyi bırakıyor gibiydi. Ona uzattığım eli tutmadı, üzerime eğildi ve yazıda belirttiğim gibi ellerini koltukaltlarıma koydu. Artık bana dokunduğu sırada ellerinin

verdiği duyguyu ve "bir asansörle yükseliyormuş gibi" diye tarif ettiğim olağanüstü *duyguyu* hatırlıyordum. Çekildiğimi yahut sürüklendiğimi hatırlayamıyordum, bir çaba harcandığı duygusu yoktu. Bir sıcaklık duyduğumu ve bilincimi *o* anda yitirdiğimi hatırlıyorum.

Ama o zaman başımı çarpmamış ve sarsıntı geçirmemiş miydim? Başıma dokundum ve orada belirgin ve epey hassas bir şişkinlik hissettim. Elbette daha önce, bilincimi kaybetmeksizin çarpmıştım başımı. Peki, yılanı ne zaman görmüştüm, eğer bir yılan gördüysem tabii? James de görmüş müydü yılanı? İyi ama küçük hatırlatıcı yazım yılandan neden söz etmiyordu? Tam yazı bittiği esnada söyleyecek olduğum şey neydi? Elbette eğer yılanı gördükten hemen sonra başımı çarptıysam, yazıyı yazdığım sırada, James'in kurtarışını hâlâ hatırlamama rağmen, onu unutmuş olacaktım. Peki, neden onu da unutmuş ve neden birdenbire şimdi hatırlamıştım?

Son derece büyük bir heyecanla fırladım. James'in yaptıklarına dair hatırladıklarım kesinlikle halüsinasyon değildi. Sonuç olarak o ölüm kuyusundan nasıl çıkmıştım? Ancak şimdi bakınca anlıyordum ki, hiçbir insani güç beni yukarı çıkaramaz, dalgalar da mümkün değil beni kaldırıp o kayanın üzerine koyamazdı. Kuzenim, sıradan bir şeyden bahseder gibi "numaralar" dediği o güçleri kullanarak beni kurtarmıştı. Yine aklıma James'in bu tür "numaralarla" korumaya çalıştığı şerpanın hikâyesi geldi. O zaman da James'in sözünü ettiği "zihinsel odaklanmayla vücut sıcaklığını yükseltme" meselesinden şüphe etmiş miydim? Konu hakkında doğru düzgün düşünmemiştim bile. Hikâye gayet sıradan bir bakış açısından görülebilirdi. İki adam karda, bir çadırda, bir uyku tulumunda, ısınmak için birbirlerine sarılıyorlar ve biri ölüyor. Beni etkileyen ve ilgilendiren kısım, James'in her ne yapacağını düşündü ise artık, onu yapmakta başarısız olduğuydu. İddianın kendisine gelince, Doğulu bir çilecinin vücut sıcaklığını kontrol etmeyi öğrenebilmesi artık bana o kadar da inanılmaz görünmüyordu. Fakat sarp bir kayadan aşağıya sürünmek yahut azgın dalgaların üzerinde yahut (şimdi hatırladığım haliyle) hemen yüzeyinin altında durarak, yetmiş kiloluk bir adamı sadece ellerini koltukaltlarına koyarak beş altı metre yukarıya çıkarmak: Bu, şüpheci bir Batılı için kabul etmesi bambaşka bir meseleydi. Ama hatırlıyordum öyle olduğunu. Ayrıca yazdığım kanıt vardı. Ayrıca hakikaten tuhaf bir şey kesinlikle yaşanmıştı.

Düzenli solumaya çalışarak masamda oturdum ve kuzenimin hayatımı kurtarmak için sahip olduğu tuhaf bir gücü kullandığı düşüncesi, içimi bir anda son derece keskin, saf ve müşfik bir sevinçle doldurdu; sanki gökler açılmış ve beyaz bir ışık inmişti. Kendimi Danae gibi hissettim. James'le yaptığımız son konuşmadan sonra, kendimi onunla yeni ve daha açık bir ilişkinin başlangıcında hissetmem, şimdi hissettiğim şeyin ufacık, kâhince bir sezgisiymiş sadece. Ayrıca, tuhaf, saçma bir şekilde, ne *eğlence* diye düşündüm. Ve James'in, "Ne muziplikler yapardık!" dediğini hatırladım. Ve ona teşekkür etmek, bunu yaparken gülmek istedim.

Saatime baktım. Henüz on bir'i biraz geçiyordu, telefon etmek için hâlâ çok geç değildi. Mumu alıp duygusallıktan tıkanarak ve haykırarak çalışma odasına koştum. James'in numarasını çevirdim. Ona ne söyleyeceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu. Ona denizyılanını görüp görmediğini sormayı unutmamalıyım, diye düşündüm. Telefon çalmaya başladı ve uzun uzun çalarken, heyecanım hayal kırıklığına dönüştü. Belki de çoktan Tibet'e gitmişti? Yahut belki de bu akşam dışarı çıkmış, bir kulüpte asker bir arkadaşıyla yemeğe gitmişti? Tanrım, hayatı hakkında ne kadar az şey biliyordum. Sabah yeniden telefon etmeye ve sonra Londra'ya gitmeye karar verdim.

Mutfağa gittim, arka kapının kilidini ve kapıyı açtım. Daha önce hissettiğim ürpertici korkudan eser kalmamıştı. Çimenliğe çıktım. Ev karanlık ve serindi, fakat dışarıda bol ışık vardı ve hava daha sıcaktı. Dışarıda uyumaya karar verdim, içeri girip çalışma odasından minderler, üst kattan bir yastık ve battaniyeler getirdim. Daha önce uyuduğum, denizin kıyısındaki yere tırmandım ve yatağımı serdim. Sonra mumların küçük kırmızı odanın penceresinde sıcak bir kızıllık yaydığı eve geri gittim. Gökyüzü kararmış ve solgun olmasına rağmen, çentikli ve kocaman ışıyan Akşamyıldızı dışındaki yıldızların görülmesini engellemeye yetecek kadar ışıklıydı. Alçak ve batmakta olan yarımay soluk sarıydı.

Mumların, tıpkı bir sunakta olduğu gibi, şarap kadehimi ve neredeyse boş şarap şişesini çevrelediği küçük kırmızı odaya girdim. Şarabın geri kalanını kadehe döktüm ve oturup düşündüm. Daha fazla şey hatırlamaya çalıştım. Ötekilerin hiçbirinin herhangi bir tuhaflık fark etmediklerinden emindim. Peregrine, beni ittikten sonra yürüyüp gittiğini söylemişti. Çok sarhoştu ve hakikaten tam olarak neler ol-

duğunu bilmiyor olabilirdi. Herkes uyarıldığındaysa ben çoktan kayanın üzerinde yatıyordum ve James beni hayata döndürmeye çalışıyordu. James'i doğru dürüst sorgulayamamıştım, çünkü hemen ardından hastalanmış, güçten kesilerek yatağa düşmüştü. Neden o kadar bitkindi? Sebep beni kurtarırken katlandıkları; o hayal edilemez iniş sırasında sarf ettiği fiziksel ve zihinsel enerjiydi. "İnsanların yaptığı o şeyler, bayağı yorucu olabilir" dediğini hatırladım. James'in bitap düşmesine ve denetimini yitirmesine şaşmamak gerekirdi. Ama o zaman da... "Onu kavrayışımı gevşettim, sıkıca tutamadım". O gece ben uyurken James kimden söz ediyordu, şerpasından mı yoksa belki de... Titus'tan mı? Nasıl olmuştu da Titus tam o zaman beni görmeye gelmişti? James neden o kadar manidar bir şekilde Titus'un adını sormuştu? Bir ad bir yoldur. Ve Titus neden James'i "rüyasında" gördüğünü söylemişti? James daima kayıp şeylerin bulucusu olmuştu. Zihninin kimi dokunaçlarını uzatıp Titus'u bulmuş ve onu buraya getirmiş; bağlayıcı bir hatla koruması altına alıp onu burada tutmuş ve o ihtimam hattı ben denizden çıkarıldıktan sonra James öyle tuhaf bir şekilde hastalandığında kopmuş muydu? James'in Titus'un ölümüne tepkisi, "Bunun olmaması gerekirdi" olmuştu, sanki olanların kendi hatası olduğunu düşünür gibi. Fakat eğer bu onun suçu idiyse, benim suçum demekti. Günahın amansız bir nedenselliği vardı ve bir bakıma Titus'un ölmesinin nedeni, onca yıl önce benim Rosina'yı Peregrine'den çalmamdı. Ve elbette Titus'u benim kibrim öldürmüştü, tıpkı James'in kibrinin o şerpayı öldürdüğü gibi. Her iki durumda da, zayıflığımız, sevdiğimiz şeyi yok etti. Ayrıca, James'in söylediği bir şey daha geldi aklıma. Ak büyü, kara büyüdür. Manevi dünyaya her türlü kusurlu müdahale başkaları için canavarlar doğurabilir ve iyilik için kullanılan cinler, etrafta dolanıp kötülükler edebilirler. James'in beni kurtarmak için yardım aldığı bu cinlerden biri, James'in zayıf düşmesinden yararlanarak Titus'u yakalamış ve kafasını kayaya mı çarpmıştı?

Bu düşünceler öyle delice ve imaları öylesine dehşet verici bir biçimde korkutucuydu ki, düşünmeyi bırakıp uyumaya çalışmam gerektiğine karar verdim. Her şeye rağmen iyi uyuyacağımı hissediyordum. Bütün bunları James'le konuşmayı ve gitmiş olması durumunda ona yazmayı şiddetle istiyordum. Ama adresini nasıl bulabilirdim, bir adresi var mıydı? Toby Ellesmere dışında onu tanı-

yan kimseyi bilmiyordum ve Toby, James'in işleri ve yaşam tarzı hakkında çoğu zaman tamamen şaşkın ve bilgisiz görünüyordu. Askeri bir karargâha yahut Savunma Bakanlığı'na gidip sorabilir miydim? Elbette "hiçbir şey bilmiyor" olurlardı.

Şarabı bitirdim ve ateş solukça kızılla lekelenen bir kül kümesi halinde söndü. James'le yalnızca sıkıntılı, utangaç akrabalar yahut neredeyse düşman gibi bir şey olmak yerine arkadaş olabileceğimiz, boşa geçen, onca yılı düşünerek derin derin iç geçirdim. Masaya uzanıp açılmamış mektupları karıştırarak üzerindeki yazıyı tanıdığım bir zarf var mı bakmaya başladım. Elbette James'ten hiçbir şey yoktu, olsa derhal fark ederdim. Sidney'den gelen, "genç aktris" hikâyesini kendi açısından anlattığı bir mektup olabilirdi. Görünüşü dikkatimi çektiği için Londra'dan postaya verilmiş ve yazanın Latin alfabesine aşina olmadığını belli eden bir yazıyla *Bay C. Arrowby*'a gönderilmiş bir mektup fark ettim. Yorgun, aylak bir merakla kendime doğru çektim ve açtım. İki gün öncenin tarihini taşıyordu ve şöyle yazıyordu:

Sayın Bay Arrowby

Kötü haberi ben vermek zorundayım, özür dilerim. Size telefonla ulaşamadım. Fakat siz burada yazılı numaradan beni aramakta özgürsünüz. Üzücü haberim şu ki, kuzeniniz Bay James Arrowby vefat etti. Ben kendisinin doktoruyum. Bana sizin kuzeni ve mirasçısı olduğunuzu, ölümünü size şahsen bildirmem gerektiğini belirten bir not bıraktı. Dolayısıyla öyle yapıyorum. Ayrıca sadece size söylemek istediğim bir şey var. Bay Arrowby büyük bir sükûnetle öldü. Bana telefon ederek kendisine gitmemi istedi ve vardığımda çoktan ölmüştü. Oraya gittim, kapıyı açık bırakmıştı. Koltuğunda gülümseyerek oturuyordu. Size şunu söylemeliyim. Kazara olmayan bir kaza eseri onun doktoru oldum. Hintliyim, Dehra Dun'dan geldim. Bay Arrowby'la ilk karşılaştığım anda, çok şeyler bilen biri olduğunu anladım. Belki anlayacaksınız. Ona dair bazı kâhince düşünceler geldi aklıma ve yanına geldiğimde ne olduğunu gördüm. Kuzey Hindistan'da böyle ölümler görmüştüm ve bunu size söylüyorum ki, çok fazla üzülmeyesiniz. Bay Arrowby her şeye erişmiş olarak mutlu bir şekilde öldü. Ölüm sebebi olarak, defin ruhsatına, "kalp sektesi" yazdım, fakat öyle değildi. Bedenlerine zarar vermeksizin, sırf irade gücüyle, ölecekleri zamanı

özgürce seçebilenler vardır. Onun için de durum buydu. Ona saygıyla baktım ve karşısında eğildim. Usulca gitmişti ve kendi düşüncesinin gücüyle bilinci söndürülmüştü. Böylece gitmek iyidir. İnanın bana beyefendi, kendisi aydınlanmış biriydi.

Verdiğim telefon numarasında emrinize amade olacağım. Saygılarımla.

P. R. Tsang.

Mektubu baştan sona iki kez okudum ve elim ayağım buz kesti, uzun süre bir heykel gibi öylece oturup kaldım. Bu tuhaf mektubun düzmece yahut bir yanlışlık olduğunu düşünmek aklıma bile gelmedi. James'in gittiğinden şüphem yoktu. Sükûnet içinde gitmişti; yalnızca zihninin bedenine yaptığı hafif, yumuşak bir baskı, huzursuz kıpraşan bilinci sonsuza kadar dindirmişti. Kıpırdanmaya korkarmış gibi sinen ve hareketsiz duran derin bir keder duydum. Daha önce asla bilmediğim tuhaf, yeni bir duyguya kapıldım; yalnızlık olduğunu tanıyabilmem biraz zaman aldı. James olmadan yalnızdım. Onun dünyadaki varlığı meğer ne büyük dayanakmış bana, adeta kuzenim değil de ikiz kardeşimmiş gibi.

Saatim neredeyse gece yarısı olduğunu gösteriyordu. Yarın kesinlikle Londra'ya gidecektim. Kafam karmakarışık, keder ve umutsuzlukla neler olduğunu merak ettim, James'i ne yapmışlardı? James hâlâ yüzünde o ahmak gülümsemesiyle orada koltuğunda oturuyor muydu?

Yatağa gitmek için kalktım ve sonra yatağımı dışarıda, kayaların üzerinde hazırladığım geldi aklıma. Oraya gitmeye karar verdim. Dışarıda hava ılıktı ve gökyüzüne serpilmiş yıldızlarla Samanyolu'nun belli belirsiz lekeli yayını gösterecek kadar kararmıştı. Fakat gökyüzünde, yayılmış bir aydınlık vardı ve aşağı yukarı yaz ortası olması gerektiğini hatırladım. Fazla tehlikeye uğramadan artık çok iyi bildiğim kayalıklarda yolumu bulabildim, gerçi bir noktada ayağım bir havuzcuğa girdi. Havuzcuktaki su ılıktı. Sert yatağımı buldum ve giysilerim üzerimde, sadece ayakkabılarımı çıkararak üzerine uzandım. Karanlık ve gümüş birer çizgiyle belli olan ufka bakabilmek için başımı destekledim. Altımda, yavaşça hareket eden bir tekneye çarpan dalgacıklar gibi şıpırdıyordu deniz.

James neden gitmişti, neden şimdi gitmeye karar vermişti? Benim anlayabileceğim türden ivedi bir sebep var mıydı, yoksa kuzenimin varlığının büyük döngüsel kalıbının, benim hiçbir şekilde kavrayamayacağım bir parçası mıydı her şey? Aklıma çeşit çeşit delice varsayım üşüşüp durdu. Lizzie'yle bir ilgisi var mıydı? Mümkün değil. Ya Titus'la? Acaba Titus'a dair büyük pişmanlık duyuyor, ölümünden kendisini sorumlu mu hissediyordu? Bu arada Titus'u önceden tanıdığını varsaymaya bile başlamıştım; acaba Titus'a o küçük dağları ben yarattım havalarını öğreten, Dante'nin şiirlerinin olduğu kitabı veren gizemli kişi James miydi? Ama bu mümkün değildi, böyle bir kandırmaca ciddi ciddi hayal edilemezdi. Ve orada uzanmış, denizin üzerindeki gökyüzüne bakarken altın rengi bir uydunun gökkubbede dikkatle yol aldığını gördüm; huzurla yolculuk eden bir ruha benziyordu. James bir yolculuğa çıkacağını söylemişti. Ölüm, yolculuktu. Bu, James'in son "numarasıydı."

Hayır, bu "ilişik kesme"yi herhangi sıradan yahut mevcut gerekçeye bağlayamazdım. James'in kararı başka bir varlık şekline aitti, oldukça başka bir manevi macera ve talihsizlik hikâyesine. James'in gördüğü haliyle, şerpasının ölümüne hangi "hata" yol açtıysa, o hata çok daha genel koşula aitti. Din güçtür, olmalıdır ama gücü aynı zamanda yıkımıdır. Güç kullanımı tehlikeli bir zevktir. Belki de James yalnızca yanlış giden bir mistisizmin, her nasılsa bozulup büyüye dönüşen bir ruhaniliğin yükünden kurtulmak istedi. Hayatımı kurtarmak için "gücünü" kullanmak zorunda kalması yüzünden tiksintiyle mahvolmuş ve bu durum bardağı taşıran son damla mı olmuştu; ama sonuç olarak gerçekten benim hatam mıydı? Sonunda, şükran duygusundan yoksun bir yük ve tehlikeli bir bağlılık olduğum mu ortaya çıkmıştı? O anda ve üzülerek, James'in son ziyaretinin olası anlamını kavradım. James benimle barışmaya gelmişti ama bunu kendi iyiliği için istemişti, benim iyiliğim için değil; bağı koparmak için gelmişti, kusursuzlaştırmak için değil. Son konuşmamız olduğunu biliyordu ve o yüzden onca rahat, onca açık, onca hiç olmadığı kadar dürüst ve nazikti. Herhangi sıradan bir barışma için değil, rahatsız edici son tasasından kendisini kurtarmak için gelmişti. Mahvolmuş kuzeni için duyacağı kaygı ve suçluluk, belki de uzun zamandır kararlı olduğu mükemmel ayrılışın şartlarını gölgeleyebilirdi.

O kopuş, o ayrılış nasıl olmuştu, merak ediyordum. Ölüm ânında gelen ve kişinin derhal yararlanması gereken o görüntüye nasıl tepki göstermişti? O randevuya hevesle mi gitmişti ve hangi tuhaf özgürlük cennetindeyse -artık her ne demekse- "özgür kalmış" mıydı? Yoksa Aşil'in ruhu gibi acı çekerek ve zayıf, hayal bile edemeyeceğim günahların kefaretini ödemek için bir arafa mı kapatılmıştı? Şimdi karanlık, canavarlarla dolu *bardo*da, bir zamanlar tanıdığı insanların hayalleriyle karşılaşıyor ve iblislerce korkutuluyor muydu? Çünkü o ölüm uykusunda, şu fani bedenden sıyrılıp çıktığımızda göreceğimiz rüyalar bizi duraksatır ister istemez.* Kişi *bardo*dan nasıl çıkardı? James'in bana ne söylediğini hatırlamıyordum. Neden ondan açıklamasını hiç istememiştim? Orada *benimle* inatçı bir dehşet kisvesinde, kötü bir ruh, kendi zihninin yaratısı olarak benimle karşılaşacak mıydı? Eğer karşılaşırsa beni unutmasın, şefkat ve merhametle gerçeği anlasın diye dua ettim. Bu artık her ne anlama geliyor idiyse.

Denizin hafif çırpınışlarını dinleyerek, bu kederli ve üzücü düşüncelere dalarak orada yatarken, Samanyolu'nun belirginliğini engelleyerek gittikçe daha çok yıldız belirdi ve bütün gökyüzünü dolduruyordu. Ve uzaklarda, o altın okyanusta, o milyarlarca ve milyarlarca birleşen altın ışıkların arasında, yıldızlar sessizce hızla kayıyor, düşüyor ve akıbetlerini buluyordu. Ve art arda şeffaf perdeler sessizce hareket ediyor ve gençliğimin büyülü sinemalarındaki gibi art arda, art arda yıldızlar görüyordum. Ve yavaşça, usul usul içi dışına dönen evrenin engin, yumuşak içini görüyordum. Uyudum ve uykumda bir sesin şarkı söylediğini duyar gibi oldum.

Uyandığımda şafak vaktiydi. Milyarlarca yıldız gitmişti ve gökyüzü soluk, sisli çok açık mavi renkte, tekdüze, kubbe şeklinde güzel ama boğuk bir parlaklıktaydı, güneş henüz doğmamıştı. Kayalar belirgin, ancak anlaşılması zor bir şekilde renksizdi. Alabildiğine sakin, parlak, gri, en küçük dalgadan yoksun denizi ufuktaki ipincecik, son derece soluk bir hat belli ediyordu. Eksiksiz ama bir şekilde bilinçli bir sessizlik vardı, sanki yol alan gezegenler sessizce soluk alıp veriyorlardı. James'in öldüğünü hatırladım. İnsanın ilk aşkı kimdir? Kimdir sahiden.

* *Hamlet*, Çev. Bülent Bozkur, Remzi Kitabevi, 1982. (ç.n.)

Doğruldum, diz çöktüm ve çiyle ıslanmış battaniye ve yastıklarımı silkelemeye başladım. Derken, o mutlak sessizliğin ortasında sudan gelen, sanki kayaların aşağısında bir şey su yüzüne çıkacakmış ve belki de kayalara tırmanacakmışçasına, oldukça yüksek, beklenmedik ve korkutucu bir ses duydum. Dönüp deniz kıyısına doğru eğilirken müthiş bir korku duydum. Sonra, aşağımda, ıslak köpeksi yüzleri merakla yukarı bakan ve kayalara neredeyse dokunabileceğim kadar yakın yüzen dört fok gördüm. Bir metre kadar aşağımdaki sivri burunlarına, sular süzülen bıyıklarına, meraklı yuvarlak gözlerine ve ıslak sırtlarının kıvrak ve parlak zarafetine baktım. Bütün bu süre zarfında sürekli bana bakarak, bir süre yutkunup guruldayarak kıpraşıp oynaştılar. Ve beni ziyarete ve kutsamaya gelen iyi niyetli varlıklar olduğundan hiç şüphe etmeden, oynamalarını izledim.

Hamiş:
Hayat Devam Ediyor

Hikâye, hiç şüphesiz, foklar ve yıldızlarla, açıklamayla, teslimiyetle, uzlaşmayla, her şeyin zihin huzuru içinde daha mutlu, dostane, esrarengiz bir değer kazanmasıyla ve bütün tutku tüketilmişken sona ermeliydi. Ancak, sanatın tersine, hayatın çarpışmalarla, tökezlemelerle, dönüşümlerin tersine dönmesiyle, çözümlerin üzerine şüpheler düşmesiyle ve genel olarak kalan ömründe mutlu ve erdemli yaşamanın imkânsızlığının ortaya çıkmasıyla yürüyen, sinir bozucu bir gidişatı vardır; o yüzden hikâyeye bir günlük halinde biraz daha devam edebilirim diye düşündüm, gerçi bu eğer bir kitapsa, hiç şüphe yok ki, kısa bir süre sonra pat diye sona erecektir. Özellikle James'in cenaze törenini anlatarak devam etmem gerektiğini hissediyordum, ancak gerçekten James'in cenaze töreni öylesine düş kırıklığıydı ki anlatacak neredeyse hiçbir şey yok. Sonra bu fırsatı birkaç eksik kalmış şeyi tamamlamak için kullanabileceğimi düşündüm ama şu var ki, yarım kalanları doğru düzgün tamamlamaya imkân yok, çünkü insanın yarım bıraktıklarının sonu gelmiyor. Zaman, tıpkı deniz gibi, bütün düğümleri çözüyor. İnsanlar hakkındaki yargıları asla nihai

değil, derhal yeniden değerlendirme gerektiren açıklamalarla ortaya çıkıp duruyorlar. İnsani düzenlemeler yarım kalmış meselelerden ve müphem tahminlerden öte şeyler değildir, sanat bizi teselli etmek için istediği kadar aksiymiş gibi davransın.

Bunu yazarken aylardan Ağustos; İngilizlerin imgelemindeki sarı Güney Fransa Ağustos'u değil, sokağın ucundan, Thames'ten beri rüzgârın estiği serin, bildik Londra Ağustos'u. Çünkü, evet, James'in dairesinde yaşıyorum. Yasal açıdan benim dairem ama elbette gerçekte James'in, kalmaya devam ediyor. Herhangi bir şeyi değiştirmeye cüret etmiyorum, bir şeyin yerini değiştirmeye ender olarak cesaret ediyorum. "Batıl inancın" mabutları çevreliyor beni. Tuhafça "fetişlerden" bazılarını bir dolaba koymaya cüret ettim, umarım aldırmazlar, ayrıca holdeki cam avizeleri kaldırdım çünkü şıngırdamaları uykumu bölüyordu. İçinde bir iblisin esir olduğu süslü ahşap kutu hâlâ askısında duruyor. (James, içinde bir iblis olduğunu hiç inkâr etmedi. Sorduğum zaman sadece güldü.) James'in vasiyetnamesinde anılmadığı için rahatsız olan Toby Ellesmere'e verdiğim bir tanesi hariç, sayısız Buda hâlâ yerli yerinde. Vasiyetname her şeyi bana bırakıyordu, ben James'ten önce ölecek olursam, İngiliz Budist Derneği'ne kalacaktı. Derneğe de bir Buda verdim.

Emlakçıdan aksi ve kaypak bir mektup daha geldi bugün. Shruff End satışa çıkarıldı. Sabah fokların geldiği yıldızlı geceden sonra, orada bir gün daha geçirmedim. Taşınmak için eşyalarımı ayırırken Raven Otel'de kaldım. Yatak odamdan kuleyi görebiliyordum ama ev görünmüyordu. Görünüşe bakılırsa kimseler almak istemiyor orayı, belki nem yüzünden, belki başka sebeplerden. Anahtarın bulunduğu Amorne Çiftiği'ndeki Arkwright ailesi çatıyı onartacaktı ama emlakçıya bakılırsa henüz yaptırmamışlar. Neyse ki parasına acilen ihtiyacım yok, çünkü James'in vasiyeti sayesinde zenginim.

Sanırım, yapacağımı söylediğim gibi, James'in cenaze törenini anlatmalıyım. Törenin tuhaf bir şekilde tatsız bir havası vardı. Çok şükür ki ben düzenlemek zorunda kalmadım. Albay Blackthorn diye biri bu amaçla belirdi ve sonra ortadan kayboldu. Doktorun mektubunun ertesi gün Londra'ya geldiğimde, Albay Blackthorn ve doktoru, birlikte, James'in dairesinde buldum. Albay cenaze törenini (bir

yakma töreni) düzenlediğini, çünkü benimle temas kuramadıklarını açıkladı ama eğer başka türlü bir isteğim olursa... Başka bir isteğim yoktu. Doktorla konuşmaya çalıştım, fakat Blackthorn bana krematoryuma nasıl gideceğimi açıkladığı sırada ortadan kayboldu. "James" insaf edilip bir "istirahat mabedine" götürülmüştü. Ziyaretine gitmedim.

Yakma töreni, Kuzey Londra'daki şu büyük bahçeliklerden birinde gerçekleşti. Mezarlıkların geveze kalabalık ortamından sonra "hatıra bahçelerinin" rahatsız edici bir boşluğu vardı. Soğuk, nahoş bir işti; bir önceki "müşteri" yakılırken bizi dışarıda bekleten personelin acelesi vardı. Hiç şüphesiz, muhterem albayın bizim için çabucak "yer" ayırtmış olması tedbirli bir tutum olmuştu. Albay oradaydı, doktor da. Toby Ellesmere de geldi ve hakikaten üzgün görünüyordu. O zamana kadar (ve o zamandan sonra da) asla James'le olan ilişkisinin niteliği konusunda düşünmemiştim, fakat her ne idiyse, sanırım ki uzak geçmişe aitti. James ve Toby yalnızca gençliklerinde birlikte askerlik yapmamışlardı, ayrıca okul arkadaşıydılar. Belki de Toby sadece okulda James'e hayrandı; bu tür bağlar hayat boyu sürebilir. Şık siyah takımlar giymiş dört iyi giyimli adam daha geldi, sanırım onlar da askerdi. Benim kim olduğumu bildiklerine dair bir belirti göstermediler ve kısaca konuştuğum Toby de tanımıyordu; doğrusu Toby dışında kimse benimle konuşmadı. İşlem dakikalar sürdü. Elbette dua yoktu, sadece cansız bir müzik çaldı ve sonra da sessizce ayakta durduk ki, onu da arkadan gürültüyle kapıyı açan bir görevli sekteye uğrattı. O zaman, keşke doğru düzgün bir tören olsaydı, diye düşündüm. Fakat benim düzenleyeceğim her türlü tören, muhtemelen James'in ruhunu incitirdi. Sadece giderken kendisine eşlik edecek usturuplu bir müzik seçecek basireti göstersin isterdim.

Dışarıya, bahçeye çıktım. Albay Blackthorn benimle el sıkıştı. Herkes ayrılmaya başladı. Yine doktorla konuşmaya çalıştım ama hastaneden beklendiğini söyledi. Belki de ölüm belgesi yüzünden biraz gergindi. Toby yarım ağızla beni arabasıyla götürmeyi önerdi ama reddettim. Sanırım o da yalnız kalmak istiyordu. Sefil, kasvetli arka sokaklarda uzun zaman yürüdüm ve kayboldum.

Mutfaktaki bir çekmecede Shruff End'de James'i son gördüğüm gece onarmaya çalıştığım çekici buldum demin. Onu yanında getire-

rek önlem almış olmalı. Mutfağı seviyorum. Geniş ve kuru bir kileri var, geldiğimde tamamen boştu. Ayrıca akşamları bir Asur anıtı gibi görünen Battersea Elektrik Santrali manzarasına bakıyor.

Shepherds Bush'taki dairemi sattım ve bazı mobilyaları buraya getirdim. Shruff End'den de eşyalarımı getirdim ama Bayan Chorney'ninkilerden hiçbir şey almadım. Rosina'nın kırdığı ve aynasını yenileme fırsatını hiç bulamadığım oval *art nouveau* aynayı alma arzuma direndim. Eşyalarımın çoğunu James'in giyinme odasına koydum. Şimdi orası, James'in tapınağında, küçük bir Charles mabedi. Bazen oraya gidip oturuyorum. Kitaplarım hâlâ sandıklarda, salonda duruyor. Giysilerimin çoğu bavullarda, çünkü James'in düzgün asılmış, itinayla katlanmış giysilerine dokunmaya henüz elim varmıyor. Yatak odasındaki büyük gardırop, bir başka dünyaya açılan bir kapı gibi. Bu dairede kendimi evimde hissettiğimi söyleyemem ama başka yerde yaşamayı da istemem. Bazen James'in de burada olmaması inanılmaz geliyor. Dün gece yan odada olduğuna o kadar inanmıştım ki, gidip bakmam gerekti.

Cuma günü küçük dairelerinde Lizzie ve Gilbert'i gördüm. Arada onları ziyaret ediyorum ve bütün gün pişirmekle uğraştıkları ağır kokulu yemeklerini çıkarıyorlar. Gilbert artık o bitmek bilmez saçma televizyon dizisindeki komik kahraman rolüyle çok başarılı oldu. Hayatında ilk kez ün kazandı ve insanlar sokakta yanına gelip ona dokunuyorlar. Hatta eleştirmenler Wilfred Dunning'le kıyaslıyorlar ki, çok saçma. Lizzie mutlu görünüyor. Hastanedeki işini bıraktı ve şişmanladı. İkisi de hâlâ günün birinde nasıl benimle birlikte bir evi paylaşacaklarından, benim üst katta yaşayacağımdan, kendilerinin alt katta oturup benim "personelim" olacaklarından söz ediyorlar. Bu konuda şakalar yapıyoruz.

Bana yaşlı bir malul muamelesi mi ediyorlar? James'in dairesinin yaşamak için dehşet verici bir yer olduğunu söylüyorlar. Elbette onları buraya hiç davet etmiyorum. Buraya hiç kimseyi davet etmiyorum.

Bekâr rahip dayı/amca rolüne uyum mu sağlıyorum? Dün, daha önce bahsetmemiş olabileceğim sekreterim Bayan Kaufman'ı kahve içmeye götürdüm ve yaşlı annesiyle ilgili hüzünlü hikâyesini dinledim. Sonra Rosemary Ashe'i öğle yemeğine çıkardım ve Sidney ile May-

belle arasında olan biteni ayrıntılarıyla dinledim. Maybelle yirmi yaşında. Rosemary hâlâ Sidney'nin aklını başına toplayacağını umuyor. Çocukları Kanada'ya bayılıyorlar. Rosemary, çocukların boşanma konusuna fazla filozofça tepki gösterdiklerini düşünüyor. Rosemary'nin Shruff End'de olanlara ilişkin gayet muğlak fikirleri olduğunu öğrenince memnun oldum ve kendisini aydınlatmadım. Bildikleri, deli bir köylü kadının bana rahat vermediği ve Gilbert'in bir erkek arkadaşının boğulduğu yönündeydi. Şansıma, benim sorunlarımı konuşmak istemedi.

Akşamın ilerleyen saatleri, evdeyim. Düşük gözkapaklarının altından zahiri dünyayı görmediklerini biliyorum ama Budalar'ın bana baktıklarını düşünmekten kendimi alamıyorum. Bir hizmetçi tutma riskine giremediğim için ortalık iyice tozlanmaya başladı. Üstten biraz toz aldım ama ötederiyi hareket ettirmekten hoşlanmıyorum, bazıları kırılgan. Aşkıda asılı duran iblis kafesi konusunda özellikle dikkatliyim! James'in ruhu yavaş yavaş çekilirken, burası bir müzeye gitgide daha çok mu benzemeye başlıyor? Benim işgal ettiğim alan artmıyor. Mutfakta yemeğimi yiyor, sonra oturma odasındaki masaya tüyüyorum. Salonda giyiniyorum. Misafir yatak odasında yatıyorum. Elbette James'in yatağında yatmaya cüret etmiyorum. James'in güzel yatak odası kullanılmıyor ve kapısını kapattım.

En azından masayı sahiplendim ve sahip olmaya değer yeşim hayvanlardan en beğendiklerimi oraya topladım. İki taşı, mektuplarım ve kâğıtlarım için ağırlık olarak kullanıyorum; Hartley'e verdiğim beyaz kareli, benekli pembe taş ile James'e verdiğim mavi çizgili kahverengi taş (Bayan Kaufman hâlâ yardım ediyor, Tanrı'ya şükür). James'e verdiğim taşı, geldiğimde burada bulunca mutlu oldum. Sık sık elime alıyorum bu taşları. Ayrıca arkalarına destek koyarak masanın üzerine iki de fotoğraf koydum: Abel Amca ve Estelle Yenge'nin dans ettikleri fotoğraf ile Clement'in gençliğinde Cordelia rolü oynarken çekilmiş bir fotoğrafı. Annemle babamın uygun fotoğraflarını bulamıyorum bir türlü ve elbette James'in yakın geçmişte çekilmiş bir fotoğrafı yok. Yolculuğu için hazırlıklarını son derece kusursuz bir şekilde yaptığı belli. Dairede hiçbir kişisel belge bulunmadı. (Acaba Albay Blackthorn her şeyi götürdü mü?) Hiçbir ilginç kalıntı yoktu; ne eski mektuplar ne fotoğraflar ne faturalar.

Vasiyetname, bankasının yatırımlarıyla ilgili bir beyanıyla birlikte ince bir paket halinde bağlanmıştı. James'in bir avukatla görüştüğüne dair hiçbir belirti yoktu. Vasiyetnameyi kendi eliyle yazmıştı. İki tanığın, eğitimsiz insanlar oldukları anlaşılıyordu. Bir süre, aptalcasına, bana yazılmış gizli bir mektup aradım. Duvarlardaki çatlaklara bile baktım.

Dün akşam Gilbert ve Lizzie'nin verdiği küçük bir davette, Peregrine'in Londonderry'deki tiyatroda iyi işler yaptığını ve İrlanda'da barış propagandası yapan biri olarak hayli ün kazandığını duydum. Rosina da aynı şekilde istekliymiş, siyasi bilinç kazandığı ve güç delisi olduğuna dair söylentiler varmış. Gilbert, Fritzie'nin *Odyssey*'inin iptal olduğunu söylüyor.

Evet, artık davetlere gidiyorum. Sıradan bir insanmışım gibi yiyip içerek ve dedikodu yaparak Londra'da dolaşıyorum. Gerçi öyleyim, değil mi? Deniz kıyısındaki ıssız bir mağarada açacağım şu değerli muskaya ne oldu merak ediyorum?

Aslında hiçbir şey yapmadan bütün gün meşgul oluşum belki de yaşlılık işareti. Bu günlük devam etti, bana refakat ediyor, bir meşgalem varmış gibi hissetmemi sağlıyor. Şimdi huzursuzca, günlüğü sona erdirmeden önce bir tür özet... ne özeti? Burada kaçamak davranıyorum. Çok fazla acı var. Acıyı kaydetmedim.

Önceki sayfalarda ne kadar bencil görünmüş olmalıyım. Ama çok mu istisnai biriyim? Kişisel tatminimizin ışığında yaşamalıyız; hani şu mantığımızdan bile daha önemli olan gizli, yaşamsal, yoğun iç dünyamızda. Aziz olmadığımız sürece bu şekilde yaşamamız gerekir, aziz diye bir şey var mı? Ruhani varlıklar var, James belki de onlardan biriydi ama aziz diye bir şey yok.

Pekâlâ, düşünmeye çalışacağım ama bugün değil. Bunu bitirdiğim zaman, bir daha başka bir şey yazacak mıyım? Clement'in hikâyesini? Yahut dostlarımın nazikçe çok gerekli olduğunu iddia ettikleri tiyatro hakkındaki şu kitabı? Yoksa büyünün, gerçekliğin değerini azaltmadığı ve onu perilere oyuncak olsun diye minik şeylere dönüştürmediği o yuvaya dönüp, şöminenin karşısında öylece oturarak Shakespeare mi okuyacağım? Aziz diye bir şey olmayabilir, fakat kişisel tatminin ışığının bütün dünyayı aydınlatabileceğine dair en azından bir kanıt var.

James'e birkaç mektup geldi, fakat hepsi bilim insanlarından. Meğer kuzenim bütün dünyadan bilginlerle yazışan oldukça ünlü bir oryantalist imiş. Mektupları yolladığım British Museum'dan bir adam, James'in kitaplarının akıbetini sormak için telefonla beni aradı. Adama gelip kitaplara bakmasını söyledim ve dün geldi. Dairedeki her şeyi gördüğünde, heyecandan ve hırstan bayılayazdı.

James'in şiirlerini ne yapacağıma karar veremiyorum. Evet, James'in ŞİİRLERİ! Sanırım bundan daha önce söz etmedim! Demek ki, en azından bir bakıma, James dediğini yapmıştı: Orduya katılmış ve şair olmuştu. Orada, masasının başka hiçbir şey bulunmayan üst çekmecesinde duruyorlardı ve hâlâ da oradalar: Hepsi düzgünce daktilo edilmiş ve birkaç klasöre konulmuş halde. Hiç şüphesiz, bir "kişisel hatıra" idi ama ne bir talimat ne de bir kapak yazısı vardı. Toby Ellesmere, sanırım daha önce söz ettim, artık yayıncılık yapıyor ve şiirlerin kokusunu almış ve iki kere bu sebeple telefon etti. Şiirleri hiç görmemiş ve ben de göstermedim. Aslına bakarsanız utanç verici ölçüde kötü çıkacakları korkusuyla, onlara bakmaya hatta şöyle bir görmeye bile cesaret edemiyorum! Neredeyse okumadan yok edecektim onları.

James'in alıntıladığı ve sıkça yinelediği yegâne mısranın, "*Ne olursa olsun bizde makineli tüfek var ama onlarda yok!*" olduğu geliyor aklıma.*

Elbette bu geveze günlük yanıltıcı bir dış cephe; gündelik hayatta insanın içini kasıp kavuran kıskançlıkları, pişmanlıkları, korkuyu ve telafisi imkânsız ahlaki yanlışları gizleyen, gülümseyen yüzün edebi eşdeğeri.

Angie'den bir mektup daha aldım, bir fotoğraf daha gönderip nazik önerisini yinelemiş.

Sonbahar Londra'yı yavaş yavaş etkisi altına alıyor. Ne kadar çabuk geldiğini görmek garip. Çınar ağaçlarının canlı renklerle benekli sarı ve kırmızı yaprakları, ıslak kaldırımlara yapıştırılmış küçük mesajlar gibi görünüyor. Cox elmaları dükkânlarda bulunuyor. Kilerimin üst rafına bu elmalardan depoluyorum. Sabahları ve akşamları sokaktan

* Joseph Hilaire Pierre René Belloc'a ait dizeler. (ç.n.)

aşağı bende kadar yürüyor, Battersea Elektrik Santrali'nin üzerinde girdaplanan Ağustos göğünü ve yükselip alçalan Thames'in ebedi dramasını izliyorum. Bekliyorum. Peregrine barışa yönelik hizmetlerinden dolayı bir ödül alacakmış. Rosina bir iş sebebiyle Amerika'ya gitmiş. Rosemary, Bayan Kaufman, zavallı yaşlı Fabian ve Erasmus Blick adında coşkulu genç bir aktörle öğle yemeği yedim. Elbette tiyatrocuların sürekli olarak o eski oyuna geri döneyim diye kafamı ütülediklerini kaydetmedim. İlgilenmediğimi ne zaman anlayacaklar? Kâğıt sıkıştırarak telefonumun sesini kestim. Tiyatroya, Bay Blick'in dilimlenmiş ekmekten beri yapılan en iyi şey olan *Hamlet*'ini görmek için olsun, ayak basmadım.

Evet, Clement hakkındaki şu kitabı günün birinde yazacak mıyım acaba? Sanki Clement'e vermiş olabileceğim bir uzamı sonsuza kadar dolduruyor bu kitap. Şimdi ne kadar haksız görünüyor. Clement benim hayatımın gerçeğiydi, ekmeği ve şarabıydı. Beni hazırladı, keşfetti, yarattı; üniversitem, hayat arkadaşım, öğretmenim, annem ve sonraları çocuğum, ruh eşim, kayıtsız şartsız metresimdi. Asla evlenmememin sahibi oydu, Hartley değil. Bunu yapmamın hayli kolay olabileceği bir zamanda Hartley'i arayıp bulmamamın sebebi kesinlikle oydu. Neden daha ısrarla, daha uzun zaman uğraşmamıştım? Clement beni durdurmuştu. Anılarımda, kaybolan Hartley için çektiğim hummalı hasreti Clement'in rejimini kapsayacak şekilde uzatmıştım ama bu anılar beni yanıltıyor olmalı. Clement beni nasıl sağaltmamış olabilir? Onunla ilk karşılaştığım sıralarda Clement göz kamaştırıcı biriydi, güzel, zeki ve ününün doruğunda; ayrıca hâlâ gençti, gerçi ben onu yaşlı sanıyordum. Ben yirmi yaşındaydım. O otuz dokuz, kırk. Tanrım, Lizzie'nin şimdiki halinden gençti. Onunla ilk karşılaştığımda ham, beceriksiz, cahil, görgüsüz bir çocuktum, bana bakmış olması bile bir mucize. Daha sonraları ona soğuk davrandım, sahipleniciliği beni sinirlendiriyordu, aşkını sıkıntı verici buluyordum. Ben gittim, o gitti, ancak hep geri geldim, o da hep geri geldi. Hiçbir zaman gerçekten kaybolmadık ve en sonunda Clement ölürken ötekilerin hepsini defettim.

Clement'in ölümü uzun sürdü. Manşetleri dizip haftalarca beklediler. O son sıralarda yatakta yanına uzanıp, acı ve korkuyla çok daha fazla kırışan yüzünü okşadım. Parmaklarım o yumuşak kırışıkları ve

onları sessizce dolduran gözyaşlarını hâlâ hatırlayabilir. Bir gürültü fırtınası içinde ölmek istediğini söyledi ve müzik setinden günlerce bangır bangır Wagner dinledik, viski içtik ve birlikte bekledik. Hatırlayabildiğim en tuhaf bekleyişti, çünkü hem bekleyişti hem değildi. Birbirimize eşlik edişimizde yoğun bir zamansızlık vardı. Korkumuz bizi ayırıyordu; *olaydan* onun ve benim duyduğumuz korku: Sürekli, karşılıklı bir özenle, ellerimizi birbirimizin kalplerinin üzerine koyarak üstesinden gelmeye çalıştığımız iki farklı, keskin korku. Yorgun düştük, sesi kapattık, ağladık ve yine bekledik. Tanrım, Clement'in gözyaşları, onları daha önce de ne kadar çok görmüştüm ve beni nasıl hasta etmişlerdi. Şimdi o gözyaşlarının beni bir azize dönüştüreceklerini hissediyordum ve belki de bir aylığına dönüştürdüler bile. Sonunda ben uyurken öldü. Her sabah onu ölmüş bulabileceğimi düşünüyor, fakat hâlâ soluk alıp verdiğini, iyice çekmiş ve küçülmüş bedenini örten çarşafların ritmik, hafif yükselip alçalışlarını görüyordum. Sonra bir gün baktığımda hareket yoktu, gözlerinin açık ve yüzünün değişmiş olduğunu gördüm.

Clement'in ölümü için özenle yas tuttuğum o dönem, ölümün kendisinin kara, katıksız dehşetinden gayet farklıydı. Birbirimizin acısını dindirmeye çalışarak birlikte yas tutmuştuk. Fakat bu paylaşılan acı, onun kaybının azabından, onun ebedi yokluğuyla yaşanan korkunç zamandan çok daha azdı. Her ölüm ne kadar farklı ve buna rağmen bizi son derece seyrek bulunduğumuz, uzun zamandır peşine düştüğümüz ve çok yakında yine peşine düşeceğimiz şeylerin değersizliğini gördüğümüz aynı topraklara çıkarıyor.

Clement'in ölümü konusunda yazmaya niyetlenmemiştim. Bunu yaparak kendimi perişan ettim ve üstünden günler geçtiği halde hâlâ aklımdan çıkaramıyorum. Elbette onu kaybetmenin etkisinden kurtuldum, muhtemelen hayli hızlı bir biçimde. Bana parasını miras bıraktı ama geriye borçlarından başka bir şey kalmadı.

Telefonumun sesini kestiğimden beri daha az davet alıyorum. Her halükârda, sanıyorum insanlar Londra'ya dönüşümün verdiği heyecanı atlattılar. Şu sıralar akşamlarımı evde şarap içerek ve müzik –hemen her türlü– dinleyerek geçiriyorum. Bir pikabım vardı ama taşınma esnasında bozuldu. Kendime akşam yemeği olarak pirinç, mercimek yahut baharatlı lahana pişiriyorum. Sevdiğim elmalardan

yiyorum ve epey sarhoş yatağa gidiyorum. Sanırım alkolik olmak için gereken özelliklere sahip değilim. Göğsümde bir ağrı var ama sanırım bu Clement'le ilgili bir şey.

Acaba James deli miydi? İlk kez bunu düşündüğümü fark ediyorum. Bu varsayım pek çok şeyi açıklamaz mıydı? Örneğin, bir tür normal dışı güç kullanarak beni o girdaptan çıkardığı konusundaki yanılsamasını? Ama bir dakika, bu benim yanılsamam değil miydi? Belki de ben deliyim? Kesinlikle sarhoşum ve daha şimdi uyukluyordum. Yatma zamanım geçmiş. Budalar yaklaşıyor. Yatağa, yatağa.

James hakkında düşünürken, apaçık bir şey ancak kafama dank etti. James hiçbir surette ölmüş değil, sadece yeraltına çekildi! Bütün bu maskaralığı istihbarat servisi düzenledi! O zaman her şeyin ne kadar şüpheli olduğunu göremeyecek kadar üzgündüm. James'in cenazesini hiç görmedim. Ben geldiğimde, gizemli Albay Blackthorn çoktan işleri ele almış ve "cenaze" götürülmüştü. Kimlik tespitini kimin yaptığını bile hiçbir zaman öğrenemedim. Son derece işini bilir Hintli doktor da besbelli İngiliz İstihbaratı'nın bordrosundaydı. Mektubu bir şaşırtma şaheseriydi. Mektup kafamı öyle karıştırıp beni öyle etkilemişti ki, olup bitenlerin ziyadesiyle tuhaf olduğunu düşünememiştim. Onu son gördüğümde James'in sağlığı mükemmeldi. İrade gücüyle kendisini öldürdüğü düşüncesi, suyun üzerinde yürüdüğünü düşünmek kadar saçmaydı. Pasaportunu evde bulamadığım geliyor aklıma. Kuzenim şimdi nerede acaba? Arafta yahut nirvanada değildir, ordunun temin ettiği bir yak sığırının sırtında çekik gözlü bir muhbirle randevusuna gidiyordur!

Yukarıdakileri yazdığımdan beri civardaki sokaklarda eğleşen birkaç Doğulu kimse gördüm. Umarım beni James sanan *karşı tarafın adamları* değildirler? Dairesinde gördüğüm o Doğulu adama gelince, hiç şüphesiz, o da istihbarat ajanıydı ve onu gördüğüm için James'in onca rahatsız olmasının sebebi buydu.

Peregrine'in Londonderry'de teröristlerce öldürüldüğüne dair korkunç, dehşet verici haberi yeni aldım. İnanamıyorum. Şimdi anlıyorum ki, onun faaliyetlerini düpedüz komik buluyormuşum.

Bazı insanlar bütün hayatlarını bir komedi olarak sahneye koyarlar. Ancak ölüm komik değil, fakat öte yandan, trajik de değil. O katıksız dehşet yine temas ediyor bana, saf korku halinde bir kederle ama aslında Perry için değil, başka ölümler için yas tuttuğumu biliyorum, belki de kendi ölümüm. Zavallı Perry. Cesur bir adamdı. Rol yapacak halim yok, onu hiçbir zaman sevmedim, fakat beni öldürmeye çalıştığı için ona hayranlık duyuyorum ve şu anormal dalga olmasaydı, başaracaktı da. O kadar önemli görünen şu James'e ilişkin görüntüler, başımı çarpmamın sonucu olsa gerek. Tamamen şans eseri kurtulmuştum.

Hem Katolik hem Protestan piskoposlar Peregrine'e bol bol övgü düzdüler. Düpedüz şehit sayılıyor. Bir Peregrine Arbelow Barış Vakfı kuruyorlar. Rosina, şehide düzülen övgülerin zevkini çıkarmak için California'dan döndü ve bir sürü Amerikan parasını idare ediyor. Lizzie, Rosina'nın aslında Perry'yi ölümünden önce dönmek niyeti olmaksızın terk ettiğini söylüyor ama bu sadece kötü niyetli dedikodu da olabilir.

Perry'nin ölümünün şoku, tuhaf bir şekilde, beni James'in ölümü konusunda çok daha az emin hale getirdi. Yukarıda açıkladığım, iyi bir varsayım olmaya devam ediyor, gayet akla yakın. Sadece inanmaya daha az meyilliyim. Belki de ölmüş olduğunu düşünmeyi tercih ediyorum, beni onca zaman huzursuz eden ruh nihayet huzur buldu. Sonuç olarak gizemli bir şey yok. James kalp krizinden öldü. "Doğulu kimselere" gelince, şimdi anlıyorum ki, yalnızca Vauxhall Bridge Road'daki Hint restoranının garsonlarıymış.

Hayır, kuzen James'in hayatta ve iyi olduğuna ve Tibet'te yaşadığına, Hartley'nin hayatta ve iyi olduğuna ve Avustralya'da yaşadığına inandığımdan daha çok inanmıyorum ve kimi zaman gerçekten Hartley'nin de öldüğüne ikna olmuş hissediyorum.

Peregrine kapıyı açtı ve mermilerle delik deşik olarak yere yığıldı. Sonuç olarak çizmeleri ayağında, bir kahraman gibi öldü.

Bayan Kaufman'la öğlen yemeğine çıktım. Sidney, Rosemary'yle meselerini konuşmak için geldi. Rosina, Trafalgar Meydanı'ndaki bir mitingde konuştu. Lizzie ve ben, Gilbert'i televizyonda seyrediyoruz.

Abel Amca, Estelle Yenge'yle dans ederken onu sırf aşkının gücüyle yerden kaldırırmışçasına, onun eline ve omzuna hafifçecik dokunuyor. Dikkatle birbirlerine bakıyorlar; Abel Amca koruyucu bir havayla, Estelle Yenge mutlak bir itimatla. Fotoğraf makinesinin yakalayıp geleceğe fırlattığı o uçucu anda vals mi yapıyorlardı? Estelle Yenge'nin ayakları dans pistine doğru dürüst değmiyor sanki.

Babam, benim olmamaya yazgılı olduğum türden biriydi: Bir centilmen. Abel Amca da centilmen miydi? Pek değil. Peki ya James? Soru saçma.

James, sevdiğimin kendi gençliğim olduğunu söyledi, Hartley değil. Clement, Hartley'i bulmama engel oldu. Savaş, çocukluk aşkımla evlenebileceğim türden olağan bir dünyayı tahrip etti. Onun olduğu yere giden hiç tren yoktu.

Geçen akşam Toby Ellesmere ile içip sarhoş oldum ve yaptığımdan bayağı utanıyorum. Toby, James'in "azıcık çatlak" ve "bir sırrı olmayan gizemli biri" olduğunu söyledi. Katılmazlık etmedim. Hatta James'in küçümsendiğini işitmekten biraz memnuniyet bile duydum. Ellesmere hâlâ o şiirleri istiyor ama onları teslim etmeyeceğim gibi henüz bir dizesine olsun bakmış da değilim. James yüzyılın en büyük şairiyse bile tanınmak için biraz daha beklemek zorunda kalacak. Sanırım ben ölünceye kadar beklemesi gerekecek.

James, Hartley'e olan aşkımı yeniden canlandırmam gerektiğini ve ondan sonra saat on ikiyi vurunca masallarda olduğu gibi yok olup gideceğini söyledi. Sadece eski bir güceniklikten kurtulmak için gerekli bir tezgâh mıydı? Yalnızca onu Ben'in elinden almak mı istemiştim, tıpkı Rosina'yı Perry'den almak istediğim gibi? Elbette Titus'un ölümü Hartley'i benim için imkânsız hale getirmişti, acı dersin en azından bu kısmı, insanın kendini beğenmişliğinin açığa vurulması, geriye kalmıştı. Ve şimdi merak etmeye başlıyorum doğrusu, daha en başında Hartley'i aslında ne kadar sevmiştim? Acı gerçek, Hartley'nin aslında pek zeki biri olmadığıydı. Ne kadar sıkıcı ve keyifsiz, heyecandan, tarzdan, eğlence anlayışından yoksun bir çift gibi görünüyoruz dönüp geriye bakınca. Bütün *bunları* Clement'ten öğrendim ben. Annem, Estelle Yenge'den nefret ettiği için yavanlığı iyilikle mi karıştırdım?

Birdenbire bütün bu sövgüleri ne diye yazdım? Gecenin geç saatlerine özgü sabuklamalar bunlar.

Hartley konusunda yazmayı ne kadar erteledim, oysa sürekli onu düşünüyordum ama belki de sonuç olarak artık söyleyecek pek az şey kalmıştır. Birkaç gün önce, yazmadım ama birdenbire Avustralya'ya göçme hikâyesinin bir oyun olduğunu "açıkça" anladım. Avustralya'ya gideceğini bana daha önce neden söylememişti Hartley? Çünkü gitmeyecekti! Ben bu planı son dakikada icat etmişti. Tam ülkeden ayrılmadan önce bir köpek satın almak çok tuhaf değil miydi? Yan bahçedeki suç ortağının öyle ânında ortaya çıkardığı Sydney'den gelen kartpostal, Avustralyalı bir arkadaşın yardımıyla yollanabilirdi. Ben, bana izlerini sonsuza kadar kaybettirmek hatta beni tam zıt yönde boşa kürek çekmeye yöneltmek istemiş ve itaatkâr karısını Bournemouth yahut Lytham-St-Anne'e taşımıştı. Hatta, Arkwrightlar'dan benim gittiğimi öğrenince, Nibletts'e bile dönmüş olabilirlerdi. O zaman ne yapmalıydım? Geri gidip köyde biraz daha dedektiflik mi yapmalıydım? Herkesin yalan söyleyecek hali yoktu.

Ama bunu yapma arzum kalmamıştı. Başkasının hayatının gizemine yıkıcı bir şekilde boş yere saldırmıştım ve artık durmam gerekti. Sonunda Sydney'e mi yoksa Lytham-St-Anne'e mi gittiklerinin önemi olmadığına karar verdim. Ayrıca sırf benim için böylesine ayrıntılı bir oyun tezgâhlamış olmaları düşüncesi şimdi saçma geliyor.

Eğer gittilerse, ne zaman karar vermişlerdi Avustralya'ya gitmeye? Titus'un babası olduğuma gerçekten inanmış mıydı Ben? Eğer inandıysa, şiddete meyilli bir adam olarak kendine gayet iyi hâkim olmuş demektir. Beni bir bahane olarak yararlı bulmuş bile olabilir. O rastlantısal örgüye bakınca, James'e Ben'in beni öldürmeye çalıştığını iyi ki söylemişim, çünkü benim cinai düşüncelerimi anlamasına ve böylece Perry'yi itiraf ettirmeye karar vermesine yol açtı. Ben'i öldürmeye *hakikaten* niyetlenmiş miydim? Hayır, bunlar teselli hayalleriydi. Yine de bu tür hayaller "kazalara" sebep olabilir.

Ölme arzusunun Hartley'nin içini kemirdiğini neden düşündüm? O, felaketlerin ardından sağ kalan biriydi, demir gibiydi.

Eğer bu günlük Hartley hakkında nihai bir açıklayıcı beyanda bulunmamı "bekliyorsa", sonsuza kadar bekleyebilir. Elbette bu günlük; yaptıklarımın, olanların tam bir dökümü değil ve olmasını beklediğim olaylarla ilgisiz insanlara, bu günlükte yer verilmemiştir. Ayrıca bu tefekkür esnasında tarih atmaktan kaçındım. Zaman geçti; artık gökyüzünün kuzeye özgü koyu maviye büründüğü, başka sonbaharlardan kalan anıların uçuştuğu açık, serin, güneşli Ekim günlerindeyiz. Mantar havası ve gerçek mantarlarla kendime ziyafetler çekiyorum; o iri, çamurlu, kara şeylerle, tatsız küçük düğmemsi şeylerle değil. Özel tost ekmekleri de dükkânlarda bulunmaya başladı; insan öğleden sonraları karanlık, sisli, aşina Londra kışını ve Noel'in ışıltısını ve heyecanını dört gözle beklemeye başlayabilir. Ve ne kadar mutsuz olursam olayım, bu uyaranlara otomatik olarak tepki vermekten kendimi alamıyorum, tıpkı geçmişte başka mutsuz sonbaharlarda yaptığım gibi.

Clement hakkında yazalı beri onu özlüyorum. İnsanın, bir acının adını, "şunun eksikliği ve şunu özlemekten" diye koyabilmesi çok tuhaf. Otobüsteyken sokaklarda, ben inerken çıkan asansörde yahut bir taksiye atlayıp giderken Clement'i görüp duruyorum. Belki de *bardo* böyle bir yerdir. Tanrım, eğer Clement oradaysa, ne eğlenecektir! Bağlanmak deyin, Clement'in kafasında on bin yıl yetecek eziyet vardır.

Elbette daha önce yazdığım "sövgülere" inanmıyorum.

Hartley'i, daha doğrusu onun hayalini, dublörünü, zihnimdeki Hartley'i kavrayışımı ne zaman gevşettim? Gevşettim mi, önce mi oldu bu, yoksa şimdi, geri dönüp geçen yaza, yaptıklarıma ve düşündüklerime bakınca ve onları ancak bir delinin yapıp düşünebileceği şeyler olarak görünce mi olmaya başladı bu? Rosina'nın bana olan arzusunun aşktan değil kıskançlıktan, güceniklikten ve öfkeden oluştuğunu söylediğini hatırlıyorum. Aynı şey, benim Hartley'e duyduğum arzu için de doğru muydu? Bütün yaptıklarımın, bütün takıntımın sebebi nihayet onu zalim, yarı bilinçli, baş belası bir cadı, sadakatime değmez biri olarak görebilmek ve rahatlayıp tiksintiyle başımdan atabilmek için miydi? James, onu kötü bir büyücü olarak görmeye başlayacağımı ve sonra da affedeceğimi söylemişti. İyi ama sonunda

onu affetmek, kendimle oynadığım bu psikolojik oyunun amacına engel değil miydi? Aşkımı, sırf kendime bunun sahte bir aşk olduğunu, çok uzun zaman öncesinden biriktirilmiş gücenik ve şimdi kışkırtılmış delice mülkiyetçi kıskançlığın birleşiminden olduğunu açıklamak için mi yeniden canlandırmıştım gerçekten? Uzun zaman önce hakikaten o kadar *gücenmiş miydim*? Hatırlayamıyorum. Hartley, hayalimin cezp edici gücünü azaltmak için ondan nefret ettiğimi düşünmek zorunda olduğunu söylemişti, ne tuhaf. Şimdi bütün olanları düşününce, uzak geçmişi hatırlamak için boşuna hamleler yapınca, bana öyle görünüyor ki belki de o zaman Hartley'e karşı hissettiğim şey, en azından Clement tarafından ele geçirildikten sonra, yeterince acı çekmediğim ve onu yeterince ısrarla aramadığım gerekçesiyle duyduğum bir tür suçluluktu. Kahretsin, Clement'e âşıktım, âşık olmalıydım ama inkâr ederek ona eziyet ettim! Belki de o zaman, artık Hartley'i bulamadığım için rahatlamıştım bile, olamaz mı? Olsa bile inanmayabilirim ama bunları bana söyleyecek bir günlüğüm yok. O tarihöncesi zamanlardaki olayların tam gidişatını hatırlayamıyorum. Böyle şeyleri hatırlayamıyor oluşumuz; benliğimiz olan hafızamızın böylesine ufacık, sınırlı ve yanılgan olduğu gerçeği, iç dünyamız ve mantığımız gibi bize ilişkin önemli şeylerdendir. Hakikaten her ikisinin de özüdür bu.

Sebep her ne olursa olsun, bir şeyin sona erdiği apaçık artık. Ona duyduğum yeni, ikinci aşk, ikinci "şansım", onu öylesine acınası, öylesine perişan ama buna rağmen el ütünde tutabileceğim, sarılabileceğim ve bana sarılabilecek, büsbütün yitirecek bile olsam bir ışık kaynağı olabilecek biri gibi gördüğüm zaman, yanılsama içermeksizin, yüce bir şey olarak, son mertebesine erişmiş gibi görünüyordu; onu gerçekten de büsbütün yitirdim. O ışığa ne oldu şimdi? Artık yok ve en iyi ihtimalle bir bataklıkta görülmüş titreşen bir alev ve benim muhteşem "aydınlanmam" bir tür saçmalık. Hartley gitti, bir anlamı yok, benim için artık yok ve sonuç itibariyle bir hayalet Helen için savaştım. *On n'aime qu'une fois, la premiére.* Bu Fransızlara özgü deyimin yardımıyla ne budalalıklar ettim!

Her şeyi değiştiren, her şeyi son derece usulca ve otomatik olarak değiştiren zamanın amansız ilerleyişi mi oldu yalnızca? Daha önce Titus'un ölümünün Hartley'i "mahvettiğini yazdım, sırf onun ölümünden sonra yaşamaya devam ettiği için mahvetti. Evet, fakat bu Hartley'i

herhangi bir şekilde bu sebeple suçladığım anlamına gelmesin. Daha ziyade her şeyi yavaş yavaş çürüten şeytani bir pislik vardı ve onun hatası olmaksızın, Hartley'den geliyor gibiydi; dolayısıyla onun iyiliği için ve benim iyiliğim için ebediyen ayrılmamız gerekti. Ve şimdi onu görür gibiyim, o pislik tarafından sonsuza kadar biçimi bozulmuş, pasaklı, pis kokulu, kirli, yaşlı. Ne kadar zalimce ve haksızca. Onun hatası olmaksızın. Hiçbir şekilde ölçemeyeceğim tek hata, benimki. Yalnızca kıskançlık yılanını değil, bütün iblislerimi salıverdim. Fakat, "Neye benzerse benzesin, sevdiğim odur" diyen cesur inancım artık yok, başarısız oldu ve gitti; önemsizliğe ve kendini gözeten kayıtsızlığa dönüştü; ayrıca tıpkı bütün insanların kasıtlı bir şekilde bütün diğerlerini küçümsediği gibi, onu gizliden gizliye küçümsediğimi biliyorum. Hakikaten hayranlık duyduğumuz az sayıdaki insanı bile arada bir gizlice küçümseriz; tıpkı Toby ve benim, sırf harikulade gerekli egolarımızın büyük iştahını doyurmak için James'i küçümsediğimiz gibi.

Fakat elbette acı kalıyor ve kalacaktır. Bizler zil çaldığında ağzı sulanan şartlanmış varlıklarız. Bu katıksız şartlanma, en karakteristik talihsizliklerimizdendir. Çağrışımlarla her şey kirletilebilir, yeterince çağrışımla dünyayı karartabilirsiniz. Ne zaman bir köpeğin havladığını duysam, son gördüğüm haliyle Hartley'nin yüzü geliyor aklıma, acıyla buruşan ve sonra garip bir şekilde bomboş hale gelen yüzü. Tıpkı ne zaman Wagner'in müziğini duysam Clement'in ölümünü ve kendi ölümüne ağlayışını hatırladığım gibi. Cehennemde ya da arafta, daha başka, daha incelikli işkencelere gerek olmayacak.

Yoğun bir hafta. Bayan Kaufman'la öğle yemeği yedim ve yaşlı annesinin rahat ve pahalı bir "huzurevine" gönderilmesini sağladım. Görünen o ki, faturaları ben ödeyeceğim. Sonunda azizleşiyor muyum? Rosina'yla bir içki içtim. Siyasete girmeyi düşünüyor. Nutuk atarak insanları etkilemenin çok kolay olduğunu söylüyor. Aloysius Bull ve Will Boase'yi gördüm. Yeni kumpanyalarına katılmamı istiyorlar. Reddettim. Doris'in berbat resimlerinin özel gösterimine katıldım. Rosemary ile öğle yemeği yedim, Maybelle meselesinin sona eriyor olabileceğini söyledi. Angie'den bir mektup daha aldım. Cambridge'e Banstead'leri ziyarete gittim; mutlu evlilikleri ve güzel, zeki çocuklarıyla hava atmalarını izledim. Lizzie ve Gilbert'le akşam yemeği yedim. Gilbert "gösteri dünyasında yılın sanatçısı" ödülüne aday gösterildi.

Wilfred'den bahsettik ve Gilbert uygun biçimde mütevazıydı yahut öyleymiş gibi yapıyordu.

Lizzie'den söz etmem gerek. Önceki sayfalarda ona haksızlık ettim. Ancak bana yazdığı mektupları sakladım ve bir mektubu saklamanın daima önemi vardır. (Tanrı aşkına, Hartley neden benim son mektubumu sakladı ama okumadı? Sanırım sadece mektubumdan çabucak kurtulması gerekti. Uzun bir mektup her zaman hızla yok edilemez, vaktiyle benim de öğrendiğim gibi.) Lizzie'nin mektuplarını okudum, yukarıda kaydettiklerimi. O zamanlar bana yalnızca kendini kandırmanın dışavurumları gibi görünmüşlerdi. Şimdiyse çok dokunaklı hatta bilgece görünüyorlar. (Clement'ten bu yana ilk kez hayrandan yoksun mu kalıyorum?) Gilbert bu kadar meşgul ve ünlü olalı beri, Lizzie'yi biraz daha çok yalnız görmeye başladım. Artık onunla düzenli olarak öğle yemekleri yiyoruz ve en sonunda onu yemek pişirmemeye ikna ettim. Bu, hemen bütün arkadaşlıklarda, çok önemli bir adımdır. Birlikteyken sakin ve neşeliyiz. Bol bol şakalaşıp gülüşüyoruz, ciddi bir şey tartıştığımız yok ve belki de Lizzie'nin güzel konuşma kabiliyeti, kendisininkinden ziyade benim zihnimde yankı buluyor.

Sana duyduğum aşk nihayet dingin. O aşkın yeniden kükreyen bir ateşe dönmesini istemiyorum. O acıya katlandım, daha fazlasına katlanabilseydim, onu da yapardım. Bizi sanki çocuğunmuşuz gibi kabul et artık. Sevecenlik, mutlak güven, iletişim ve içtenlik: Kişi yaşlandıkça bunların önemi giderek artıyor. Aşkı heba etmeyelim, yeterince zor bulunuyor nedense. Birbirimizi nihayet özgürce, o berbat sahiplenme, şiddet ve korku olmaksızın sevemez miyiz? Önemli olan sevmek, aşka düşmek değil. İzin ver, artık başka ayrılıklar olmasın. İzin ver, bundan böyle aramızda sonsuza kadar barış olsun, artık genç değiliz. Beni sev, Charles, beni yeterince sev.

Lizzie ve Gilbert'in birlikte hakikaten mutlu olduklarına şüphe yok, tıpkı ilk mektubunda yazdığı gibi ama ben inanmamıştım. "Her şey bir anda basit ve masum bir hal aldı". Gilbert'in ünlü olması bu durumu değiştirmiyor. Bu durum benim için Lizzie'yi yalnız görme şansı yaratıyor ve sanırım görüşmemiz Gilbert'i de memnun ediyor. TV'deki başarısı başka zaferlere de yol açtı. Eylül'de bir süre için Edinburgh Festivali'ne gitti, Al Bull'un yönettiği yeni bir oyunda rol

aldı. İngiliz halkının sevgisiyle moral bulduğundan, benden eskisine kıyasla hayli az korkuyor. Lizzie de öyle. Aslan yaşlanıp pençesizleşiyor mu? Her nasıl oluyorsa bunu hiç çaba göstermeden, hiçbir şey söylenmeden, hiçbir şekilde kişisel tartışmaya girişmeden, herhangi bir cinsel ilişki sorunu olmadan, Lizzie bir zamanlar olduğu ve olmayı arzuladığını söylediği şey haline geldi; çocuğum, içoğlanım, oğlum. Dolayısıyla bu hikâyedekilerden en azından biri istediğini elde etti.

Bana olan aşkı kölem olmasına yol açarsa diye Lizzie'nin bana dönmekten ödü kopuyordu. Bir insanın bilincinin ötekininkine o korkunç, ıstıraplı bağımlılığından korkuyordu. O korkudan kurtulduğu için üzgün müyüm? İçimde üzgün olan kötü bir tiran var. Lizzie bunu nasıl başardı? Belki o da aşkını dönüştürmek için yeniden canlandırmak, en baştan yeniden acı çekmek zorunda kaldı. Ama benim başarısız olduğum yerde o başarılı olmuş görünüyor; o, aşkını mükemmelleştirirken, ben kendiminkini yok ettim. Lizzie'nin sevme gücünü saflaştıracak denek olmaya yazgılı mıydım? Bu varsayım biraz fazla ulvi! Belki de yazın dehşeti bazı ipleri kopardı; yoruldu Lizzie. Hepimiz birbirimize karşı potansiyel olarak iblisizdir, fakat bazı yakın ilişkiler bu kaderden kurtulur. Lizzie'yle olan ilişkim, hak etmediğim halde, iradem dışında, bir lütuf sonucu kurtulmuş gibi görünüyor. Sanırım ikimiz de yorgun ve birbirimizin yanında dinlenmekten memnunuz.

Birbirimize dokunuyor ve öpüşüyoruz, daha fazlası için güçlü bir istek duymuyoruz. Başlangıçta dediğim gibi, modern kahramanın aksine, cinsel arzuları çok güçlü biri değilim! Öyle çok fazla sayıda aşk macerası yaşamadım ve birlikte olmayı başardığım kadınlar yatakta beni her zaman mutlu etmediler. Elbette istisnalar vardı: Clement, bana öğretmenlik etti. Jeanne. Hartley'le nasıl olurdu acaba?

Lizzie ve ben, James'ten asla söz etmiyoruz ve nedense bunun bir önemi yokmuş gibi görünüyor. Sanki James'in Lizzie'yi tanıdığı gerçeği ikimizin de hafızasından silinmiş gibi. Gelgelelim ve belki de zararsız bir anlamda, James beni Lizzie'den ayırdı, ilişkimizi iğdiş etti. Belki de bu tam da o hak edilmemiş lütuf, huzurumuzun kaynağı? Dostluğumuzu bozmak için görevlendirilmiş bütün iblisler öldürüldü. Onları özlemiyorum. Bazen Lizzie ve ben birbirimize sessizce gülümsüyoruz ve acaba aynı şeyi mi düşünüyoruz diye merak ediyorum.

İlk kez Shruff End'de, mutfakta banyo yapmaya kalktığımda yaşadığım göğüs ağrısı yine oldu. Doktoruma göründüm ama yalnızca "virüslerin" sebep olduğunu söylüyor.

Bazen oturup paramı kime bırakmalıyım diye düşünüyorum. Belki de en doğrusu şimdiden dağıtmaya başlamam. Budist Derneği'ne bir çek yolladım, bir başkasını da Arbelow Barış Vakfı'na ve kısa süre sonra, yakında evlenecek olan Erasmus Blick'i cömertliğimle şaşırtacağım. *Hamlet* rolünü oynadığı oyun hâlâ devam ediyor, ben hâlâ oyunu görmedim. Sanırım doğuya özgü bütün eşyaları British Museum'a bırakacağım, aslına bakılırsa kitapları şimdiden alabilirler. James'in şiirlerini Toby'ye bırakacağım. Bu düzenleme telaşı da neyin nesi? Yakında öleceğimi mi sanıyorum? Pek değil ama şu denize düşme meselesi beni hırpaladı ne de olsa; bedensel değil ama bir tür ruhsal hasar yarattı. Belki James de ruhsal hasardan öldü? Gayet sağlıklıyım ve "yaşlı bir şahıs" gibi hissetmiyorum, fakat dikkat ediyorum da bazı insanlar bana sanki öyleymişim gibi davranıyorlar ve bu benim kendime dair algımın bir yansıması olmalı. Bana armağanlar, saksı bitkileri ve konserve tavuk verip, iyi miyim diye soruyorlar. İyi miyim? Rosemary bana seramik çorba kâseleri verdi.

Geçen akşam, BBC'deki bir bilgi yarışmasında, biri kim olduğumu bilemedi.

Dün yukarıdakileri yazarken kafam biraz dumanlı olmalı. Aslında Oxford'da sözde bir üniversite "şölenine" katıldıktan sonra biraz rahatsız hissediyordum. Böyle bir ruh halindeyken paramı saçmakta acele etmemeliyim. Ancak British Museum'a kitapları şimdi alabileceklerini söyledim. Sanırım doğrusu bu, gerçi James'in eşyalarının herhangi birinin gitmesine izin vermekte bir tür saygısızlık var. Her an geri gelmesinin mümkün olduğunu mu düşünüyorum o halde?

Bunu yazarken, öbür elimle James'in Shruff End'deki koleksiyonumdan seçtiği mavi çizgili kahverengi taşı tutuyorum. Buraya geldiğimde masanın üzerindeydi ve belki James de onu sık sık avucunda tutuyordu, dolayısıyla bu taşa dokunmak bir bakıma ona dokunmak gibi (ne duygusal saçmalıklar). Taşı tutuyor ve denetim altında tuttuğum bir tür duyguyla oynuyorum. İnsanları sevmek; bu da bir bağ kurma değil mi? Boşuna acı çekmek istemiyorum. James'i

hiçbir zaman daha iyi tanıyamadığım için pişmanlık duyuyor, vicdan azabı çekiyorum. Hiçbir zaman gerçekten arkadaş olamadık ve hayatımın büyük kısmını ona aptalca gıpta ederek, gergin bir biçimde onu izleyerek ve muhtemelen asla var olmayan bir rekabet için gayret sarf ederek geçirdim. O başarılı olmadığı sürece memnundum ve kendi başarımı onu gölgede bırakır göründüğü için önemsedim. Ona yönelik farkındalığım korku, kaygı, kıskançlık ve etkileme arzusundan ibaretti. Böylesi bir farkındalık, sevgiden oluşabilir yahut sevgi içerebilir miydi? Güven, cesaret, cömertlik eksikliği, yersiz haysiyet ve İngiliz sessizliği yüzünden birbirimizi ıskaladık. James'in ölmesiyle benden de bir şeylerin gittiğini hissediyorum şimdi; tıpkı selin, köprünün bir kısmını alıp götürmesi gibi.

Hartley'nin beni ikinci ve doğrusu ilk terk edişine ilişkin yepyeni fikir geldi şimdi aklıma. Sanırım benzer bir şeyi James öne sürmüştü. Hartley, ondan nefret ettiğimi ve onu suçladığımı düşünerek "kendini korumak" zorunda olduğunu söylediğinde, kendini "daima suçlu hissettiğini" de eklemişti. İlişkimizin tamamen bittiğinden emin olmak ve "onu kafasında öldürmek" zorunda olduğunu söylediğinde, bu öfkeli düşman imgemin, büyük aşkını ve hâlâ kullanabileceğim çekiciliğin etkisini uyuşturmak için tasarlandığını, çünkü böyle bir çekimle yaşamanın onun için fazlasıyla acı verici olacağını düşünmüştüm. Ama belki de esas bağ aşk değildi, suçluluktu? Takıntı düzeyindeki suçluluk duygusu yıllar boyunca yaşayabilir ve kırılan kişinin hayaletini canlandırabilir. Böyle bir suçluluk duygusu, gömülmüş bir aşkı bile uyandırabilir mi? Belki de Hartley'nin kendisi, o uzun ara boyunca, bana dair o denli acıyla hissettiği şeyin ne olduğunu bilmiyordu. Benden kaçışı, ayrılmaz hayatlarımıza ve sadık yeminlerimize ihanet etmek, korkunç ve güç bir eylem olmuş olmalı. "O şekilde gitmek zorundaydım, tek yolu buydu, kolay olmadı". O ihanetin şoku, tıpkı evrenin başlangıçtaki patlaması gibi, zihninde yankılanmaya devam mı etti? Tanımlama vesilesi olmadan, tam olarak ne hissettiğini, bunun şok mu, suçluluk mu, yoksa aşk mı olduğunu tam olarak nasıl bilebilirdi?

Sonra ben yeniden ortaya çıktım ve birdenbire, ondan nefret etmediğimi yahut onu suçlamadığımı, gücenmeden onu sevmeye devam ettiğimi açık seçik belli ettim. İlk duygusu minnet oldu ve bu rahat-

lamayla aşkının depreştiği duygusuna kapıldı. Belki de Titus konusunda beni görmeye geldiği gece hissettiği şey buydu. Peregrine'le aramda geçen meseleden öğrendiğim gibi, kişi çoğu zaman suç işlediği için değil, suçlandığı için suçluluk duyar! Hayali suçlamanın ortadan kalkması Hartley'de ilkin minnet ve şefkat duyguları uyandırdı. Fakat suçluluk ve onun hayatımıza getirdiği titreşen patlayıcı yoğunluk hafiflemeye başladıkça, daha derinlere gömülmüş başka duyguların aslı belirginleşmeye başladı. Ne de olsa, beni terk etmesi çok zor olmuştu ve bunun için çok ikna edici gerekçelerinin bulunmuş olması gerekirdi. Stoke-on-Trent'teki teyzesine kaçması büyük cesaret gerektirmişti. Neden gitmişti? Çünkü ben âşıktım ve o değildi; çünkü benden yeterince hoşlanmıyordu, çünkü çok bencildim, çok baskıcıydım, onun dediği gibi "biraz otoriterdim". Baştan sona, hiçbir şekilde var olmayan gizli bir aşkı yeniden yaşamak düşüncesiyle kendimi kandırdım. Suçluluğun bağından kurtulduktan sonra, o kurtarıcı kızgınlığı Hartley'e geri döndü, geçmişte gitmesini ve yaşama dair umutlarını başka yere taşımasını birlikteliğimize yönelik katıksız, esaslı kayıtsızlığına yeniden kavuştu. Ve belki de bu başka yerde, çok geçmeden, benim ona yaşatmaya gücümün yetmediği cinsel uyanışla karşılaştı.

Fakat bu varsayımlar fazlasıyla kâbus gibi. En iyisi, "asla bilemeyeceğim" demek.

British Museum'un adamları geldi ve bütün şarkiyat kitaplarını götürdüler. Öteki eşyalara da ağızlarının suyu akarak baktılar. Hatta biri iblis kutusunu incelemek istedi ama ben seslenerek araya girdim. James'in dikkat çekici bir biçimde geriye kalan kitaplarının çoğunluğu tarih ve Avrupa dillerinde şiir kitapları. (Milarepa'nın kitaplarını bulamadım. İtalyan bir şair miydi?) Hiç roman yok. Kendi kitaplarımın bir kısmını çıkardım ama mutsuz, ehemmiyetsiz bir görünümleri var ve o boş yerleri asla dolduramayacaklar. Burası, tıpkı Alaaddin'in sarayı gibi, yavaş yavaş parçalarına mı ayrılacak?

Jeanne'den, kocasının Kürt prensçiği ya da öyle bir şey olduğu İran'da kendisini ziyaret etmemi isteyen bir mektup. Hâlâ bir *crime passionnele* kurban gidebilirim.*

* (Fr.) Tutku cinayeti. (ç.n.)

Shruff End nihayet satıldı, Tanrı'ya şükür, Dr. Schwarzkopf ve eşine. Umarım oradaki her ne idiyse, onunla şansları benden daha yaver gider.

Rosina hakkındaki son dedikodu, Los Angeles'ta bir vadide, bir kadın psikiyatrla birlikte yaşadığı. Budala Will Boase'nin şövalye unvanı aldığını duydum. Bu tür "onurlara" hiç heves etmediğimi memnuniyetle söyleyeyim.

Dün gece rüyamda Hartley'nin öldüğünü, boğulduğunu gördüm.

Angie'den bir mektup daha.

Lizzie'yle Hartley hakkında konuştum ve önemli bir şey söylenmiş olmamasına rağmen kalbimde bir hafiflik duyuyorum, sanki usulca zorlanıp açılmış gibi. Hartley'i "hayalci" olmakla suçlamıştım yahut belki de bunlar Titus'un sözleriydi ama kendim "hayalcinin" daniskası olmuştum. Ben düşçüydüm, büyücüydüm. Dönüp geriye bakınca, olanları yorumlayınca, kendi hayal ettiklerimi gördüğümü ve gerçekliği görmezden geldiğimi nasıl da anlıyorum. Hartley, aşkımız için, gerçek dünyanın bir parçası olmadığını söylerken haklıydı. Yeri yoktu. Fakat şimdi beni çarpan şey, durumu kendim için kolaylaştırmak amacıyla, bir noktada, neredeyse gizlice, Hartley'i yalancı diye nitelendirmeye başlamış olmam. Kendimi işkence haline gelmiş bağlılığımın yükünden kurtarmak için, kendini koruma peşindeki insan egosu için son derece karakteristik olduğu üzere, yarı bilinçli bir kurnazlıkla Hartley'i zavallı, isterik bir acuze gibi görmeye başlamıştım ve bir tür manevi merhamet gibi görmeye çalıştığım bu alçaltıcı acıma, kurtuluşumun bir merhalesiydi. Hâlâ kâbuslarda gördüğüm o sızlanan tutsak kurbanın, o penceresiz berbat odadaki görüntüsüne dayanamıyordum. Aşkımın tasavvuru gerçek Hartley'den vazgeçmiş, kendisini körü körüne "her şeyi kabullenme" gibi yüce, soyut düşüncelerle teselli ediyordu. Çıkış buydu.

Lizzie, konuştuğumuzda, "Elbette bir evlilik korkunç görünebilir ama gayet yolunda olabilir" dedi. Evet, evet. Ama kanıtım yok muydu? Tabii Lizzie'ye ne onları gizlice dinlediğimi ne de Hartley'nin tekrar tekrar, "Özür dilerim, özür dilerim, özür dilerim" dediğini asla söylemedim. Ben, sivil hayata hiçbir zaman uyum sağlayamamıştı. Ardennes'teki esir kampında bir sürü adam öldürdüğü için madalya almıştı. Gereksiz gaddarlıklarından söz ediliyordu. Bazı insanlar öl-

dürmekte ötekilerden daha iyidir. Hartley, Ben'in şiddet kullandığı konusunda yalan söylediğini söylemişti, fakat belki bu da sadakat yüzünden, mantıksız korku yüzünden söylenmiş bir başka yalandı? İnsan korkunun kokusunu tanımaz mı? Bu tür varsayımlar nereye varır ve hangi ışık altında haklı olmaya bile teşebbüs edebilir? Hafızanın yanılabilirliği ve çelimsiz menzili, mükemmel uzlaşmaları imkânsız kılar. Fakat Hartley'nin dertli olduğuna şüphe yoktu ve tıpkı başlangıçta düşündüğüm gibi, kimi zaman beni kaybettiği için üzüldüğüne şüphe yoktu. Bana gelmişti, bana kaçmıştı; bu, hayal değildi. O gece sarıldığım, hayal filan değildi. Ve o gece beni sevdiğini söylemişti. Onun "başlangıçtaki kızgınlığına" döndüğü düşüncem fazlasıyla zekice. İnsan gerçeği ararken fazlasıyla zeki olabilir. Bazen insan gerçeğin örtülü yüzüne saygı göstermelidir sadece. Elbette bu bir aşk hikâyesi. Beatrice'm olmak Hartley'nin elinden gelmedi ve ben de onun tarafından kurtarılamadım ama bu düşünce mantıksız ya da değersiz değildi. Ona duyduğum acıma bir araç yahut münasebetsizlik olmak zorunda değil; her şeye rağmen boş, cahil, sessiz, sahiplenici olmayan bir hatıra, hayatımın önemli bir parçası olarak değil ama devamlı bir parçası olarak yaşayabilir. Geçmiş geçmişi gömer ve sessizce sona ermelidir, fakat bu gözü açık duran bilinçli bir sessizlik olabilir. Belki de James'in sözünü ettiği nihai affediş budur.

Dün gece rüyamda bir delikanlının *Eravamo tredici*'yi söylediğini gördüm. Uyandığımda, hâlâ o saçma *pima-poma-pima-poma* korosunun evde çınladığını duyuyor gibiydim. Titus hâlâ hayatta olsaydı, bütün bu sahip olduklarım konusunda nasıl da farklı hissederdim. Kitaplarımın birazını daha çıkarırken onun, Dante'nin *lüks* baskılı aşk şiirleri kitabına denk geldim.

Kişinin boş gururunun, kıskançlığının, tamahkârlığının, korkaklığının yeryüzüne döşediği ölümcül gayelerden oluşma, saymakla bitmez hangi zincirler başkaları için tuzak olur. Ben dünyadan vazgeçtiğimi sanıyordum. Fakat insan gücü bir biçimiyle teslim ederken, bir başka biçimiyle ele geçirir. Belki de bir bakıma James ve ben aynı dertten mustariptik?

James'in söylediği şeyleri hatırlamaya çalışıyorum sürekli, fakat alışılmadık bir hızla unutuyor gibiyim. Onun kitapları yokken ev kasvetli görünüyor. Sanırım kışın burası bayağı soğuk olacak. Günler

çoktan solgun ve sarı. Vücut ısımı zihinsel odaklanmayla nasıl yükselteceğimi öğrenmeye çalışmalıyım!

Yeniden doktoruma gittim ve hâlâ hiçbir sorun bulamadı. Bütün bu "bilgeliğin", fiziksel çöküşün başlangıcı mı olduğunu merak etmeye başlamıştım! Bütün gün yağmur yağdı ve ben de evde kaldım. Mevcut pirinç, mercimek ve elma stokumla bütün kışı geçirebilirim. Telefonun sesi hâlâ kısık. Tıpkı niyetlendiğim gibi, yalnız ve bağlılıklardan azade miyim sonunda? Tarihçe bitti mi?

İnsan kendini değiştirebilir mi? Şüphe ederim. Yahut bir değişim varsa bile bir milimetrenin milyonda biriyle ölçülmelidir. Zavallı hayaletler gidince, geriye sıradan görevler ve sıradan ilgiler kalıyor. İnsan sakince yaşayabilir ve minik iyilikler yapmaya ve kimseye zarar vermemeye çalışabilir. Şu anda yapacak herhangi minik iyi bir şey düşünemiyorum ama belki yarın aklıma bir tane gelir.

Bugün çok sis var. Bu sabah aşağı indiğimde, Thames'in öbür yanı görünmüyordu. Soğuk hava daha iyi hissetmemi sağlıyor. Dükkânlar Noel'e hazırlanmaya başladı bile. Piccadilly'ye yürüdüm ve bir sürü peynir aldım. Geldiğimde Fritzie'den gelen uzun ve coşkulu bir telgraf buldum, Londra'ya gelmek üzere yola çıkmış. "Yeni bale" dediği bir şeyi yönetmemi istiyor. *Odyssey* projesi yine gündemde.

Bayan Kaufman'ı *Hamlet*'e götürdüm ve oyun hoşuma gitti. Japonya'dan çok cazip bir teklif aldım.

Telefonun sesini açmaya karar verdim ve Angie ânında hattaydı. Cuma günü birlikte öğle yemeği yemeyi kararlaştırdık.

Fritzie yarın geliyor.

Evet, elbette kendi gençliğime âşıktım. Estelle Yenge? Pek değil. İnsanın ilk aşkı kimdir?

Tanrım şu kahrolası kutu yere düştü! Birileri bitişik dairede çekiçle çalışıyordu ve askısından düştü. Kapağı açıldı ve içinde her ne varsa kesinlikte dışarı çıktı. İnsanın iblis istilasına uğramış kutsal yolculuğunda, sırada ne var merak ediyorum?

Deniz Deniz'in ana karakteri Charles Arrowby, günün birinde deniz kıyısında bir evde inzivaya çekilmeye karar vermiş, yaşlanmakta olan ünlü bir tiyatrocudur. Prospero Sendromu denen bir dertten mustariptir: Bir aktör olarak ilgi uyandıran bir karakterdir; yalnızca seyirci açısından değil, meslektaşları açısından da. Artık, diye düşünür Arrowby, güçlerine teslim olmanın; inzivada kâmilce, doğayla uyum içinde yaşamanın, yüzerek ve yürüyerek, basit ama eksantrik yemekler hazırlayarak, hayat ve geçmiş üzerine düşünerek bir günlük/anı/roman yazmanın (yazdıklarının ne olacağına bir türlü karar veremez) sırasıdır.

Kalkıştığı işi değerlendirirken utangaççа edebi ve teatraldir:

Fakat hayatımın asıl olayları geçmişte kaldı ve "sükûnet içinde hatırlamak" dışında yapacak bir şey yok artık. Egoizmle geçmiş bir hayattan pişmanlık duymak mı? Tam olarak öyle değil ama onun gibi bir şey. Elbette tiyatronun hanımları ve beylerine asla böyle söylemedim; gülmekten ölürlerdi.

(...) *Deniz Deniz*, bizi başlıca ifritlerimizle yüzleştiren çok güzel, karmaşık ve ironik bir roman: Korku, kıskançlık, kibir, haset, yanlış kişiye duyulan aşkın acısı ve hayhuyu; ister savaş alanında olsun ister evimizin mahremiyeti içinde, şiddet kullanma içgüdüsü. Böyle bir eserde tek bir izleği çekip çıkarmaya olanak yoktur...

John Burnside

AYRINTI • EDEBİYAT
ISBN 978-605-314-118-1